

Π Ο Λ Ι Τ Ε Ι Α

[ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ]

Α

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

[327a] Κατέβηκα χθές στὸν Πειραιά μετὰ τὸν Γλαύκωνα τοῦ Ἀρίστωνα νὰ προσεγγίσω στὴ θεὰ μὰ καὶ γιατί ἔθελα νὰ δῶ πῶς θὰ τελοῦσαν τὴ γιορτὴ μὰ πού τὴν γιορτάζουν τώρα γιὰ πρώτη φορὰ. Μοῦ φάνηκε καλὴ, ὅπως ἐπίσης ἡ ποιμπὴ τῶν ντόπιων, ὅμως καὶ αὐτὴ πού ἔστειλαν οἱ Θράκες δὲν νομίζω πῶς ἦταν λιγότερο καλὴ. [b] Ἄφου προσεγγισθήκαμε καὶ τὰ εἶδαμε αὐτά, πῆραμε τὸ δρόμο νὰ γυρίσουμε στὴν Ἀθήνα. Βλέποντάς μας ἀπὸ μακριὰ ὁ Πολέμαρχος, τοῦ Κέφαλου ὁ γιός, νὰ ξεκινᾷμε γιὰ τὴν ἐπιστροφή, προστάζει ἀμέσως τὸ δούλο του νὰ τρέξει νὰ μᾶς πει νὰ τὸν περιμένουμε. Κι ὁ δούλος, ἀπὸ πίσω μου, τραβώντας με ἀπὸ τὸ ροῦχο, «Ὁ Πολέμαρχος», μοῦ λέει, «προστάζει νὰ τὸν περιμένετε». Ἐγὼ τότε γύρισα καὶ ρώτησα πού ἦταν ὁ Πολέμαρχος. «Νὰ τὸν περιμένετε». Ἐγὼ τότε ἀπὸ πίσω περιμένετε τὸν». Νὰ τὸν περιμένουμε λοιπόν, ἔκανε τότε ὁ Γλαῦκων.

[c] Ὑστερα ἀπὸ λίγο ἔφθασε καὶ ὁ Πολέμαρχος καὶ ὁ Ἀδείμαντος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γλαύκωνα, καὶ ὁ Νικήρατος τοῦ Νικία καὶ κάμποσοι ἄλλοι —καθὼς φαίνεται ἔρχονταν ἀπὸ τὴν ποιμπή.

Λέει λοιπόν ὁ Πολέμαρχος: Νομίζω, Σωκράτη, πῶς ξεκινήσατε κιόλας γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Δὲν τὸ νομίζεις ἄσχημα, εἶπα ἐγώ.

Μᾶς βλέπεis, εἶπε, πόσοι εἵμαστε;

Λεῖς νὰ μὴ σᾶς βλέπω;

Ἔ, λοιπόν, εἶπε, ἢ θὰ τὰ βγάλετε πέτρα μετὰ τοὺς ἄλλους ἢ θὰ σταθεῖτε ἐκεῖ πού εἴσαστε!

Τότε, εἶπα ἐγώ, δὲν μένει παρὰ μία ἀκόμη δυνατότητα: Νὰ σᾶς πεῖσουμε δηλαδὴ ὅτι πρέπει νὰ μᾶς ἀφήσετε· σωστά;

Ἀλήθεια, ἔκανε, θὰ μπορούσατε νὰ πείσατε κάποιους πού δὲν ἀκούνε;

Μὲ κανένα τρόπο, εἶπε ὁ Γλαῦκων.

Τότε λοιπόν βάλτε το καλὰ στὸ μυαλό σας πῶς ἐμεῖς δὲν θὰ ἀκούσουμε.

[328a] Κι ὁ Ἀδείμαντος, Μὰ δὲν ξέρετε, εἶπε, ὅτι ἀπὸψε θὰ ἔχει ἀγῶνα, λαμπροφροῖα, μετὰ βαλάντιδες πάνω στ' ἄλογα, γιὰ τὴ χάρη τῆς θεᾶς;

Μὲ βαλάντιδες; ρώτησα ἐγώ· τοῦτο εἶναι καινούργιο. Κρατώντας δαυτοὺς θὰ δίνουν τὴ φλόγα ὁ ἕνας στὸν ἄλλο παρὰβγαίνοντας πάνω στ' ἄλογα; Αὐτὸ θέλεis νὰ πεί;

Ἔτσι, εἶπε ὁ Πολέμαρχος. Κι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ θὰ κάνουν καὶ ὀλονυχτία, πού ἀξίζει νὰ τὴν δεῖ κανεῖς. Θὰ σηκωθοῦμε λοιπὸν μετὰ τὸ δείπνο καὶ θὰ πᾶμε νὰ δοῦμε τὴν ὀλονυχτία. Θὰ συναντηθοῦμε καὶ μετὰ τὰ πολλὰ ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἐκεῖ καὶ θὰ συζητήσουμε. Μείνετε λοιπόν, [b] μὴ φύγετε.

Καὶ ὁ Γλαῦκων, φαίνεται, εἶπε, πῶς πρέπει νὰ μείνουμε.

Ἄν τὸ νομίζεις, εἶπα ἐγώ, ὅς γίνεται.

Πηγαίνουμε λοιπὸν στὸ σπίτι τοῦ Πολέμαρχου καὶ βοίσκουμι ἐκεῖ τὸν Λυσία καὶ τὸν Εὐθύδημο, τοὺς ἀδελφούς τοῦ Πολέμαρχου, ἐπίσης τὸν Θρασύμαχο τὸν Καληρόνιο καὶ τὸν Χαριμαντίδη ἀπὸ τὴν Παιανία, καὶ τὸν Κλειτοφόντα, τὸ γιὸ τοῦ Ἀριστάνου· ἦταν μέσα καὶ ὁ πατέρας τοῦ Πολέμαρχου, ὁ Κέφαλος. Μοῦ φάνηκε πολὺ γερασμένος· εἶχα καιρὸ νὰ τὸν δῶ. [c] Καθόταν, στεφανωμένος, σ' ἕνα σκαμνὶ μετὰ ἐξέλιξις, γιατί εἶχε προσφέρει θυσία, ἔξω στὴν αὐλή. Κάτσαμε κοντά του, σὲ κατὰ σκαμνὶ βελώνια ἐκεῖ.

Μόλις με εἶδε ὁ Κέφαλος μετὰ χαρῆς καὶ εἶπε: Σωκράτη, δὲν μᾶς ἔρχεσαι συχνὰ στὸν Πειραιά. Θὰ ᾤρετε ὅμως. Ἄν βασιτοῦσαν ἀκόμη τὰ κότσια μου νὰ περπατήσω χωρὶς δυσκολία ἴσαμε τὴν Ἀθήνα, δὲν θὰ χρειαζόταν νὰ ἔρχεσαι ἐπὶ ἐδῶ, θὰ ἐρχόμαστε ἐμεῖς σ' ἐσένα· [d] τώρα ὅμως πρέπει νὰ ἔρχεσαι συχνότερα ἐδῶ. Γιατὶ, πιστέψέ με, σ' ἐμένα τουλάχιστον, ὅσο ξεθυμαίνουν οἱ ἄλλες ἡδονές, οἱ σωματικές, τόσο δυναμώνει ἡ ἐπιθυμία γιὰ συζητήσεις καὶ ἡ εὐχαρίστηση ἀπὸ αὐτές. Κάνε μου λοιπὸν τὴ χάρη νὰ τὰ συναναστρέφω αὐτά τὰ νέα παιδιὰ καὶ νὰ μᾶς ἔρχεσαι συχνὰ, θεωρώντας μας φίλους καὶ πολὺ δικούς σου ἀνθρώπους.

Κι ἐγώ, Κέφαλε, ἀπάντησα, πραγματικὰ αἰσθάνομαι χαρὰ νὰ μιλῶ μετὰ ἀνθρώπους πολὺ προσηγομένης ἡλικίας. [e] Εἶναι καλὸ, νομίζω, νὰ ζητᾷμε ἀπὸ αὐτοὺς, σὰν ἀπὸ κάποιους πού ἔχουν διαβεῖ πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς ἕνα δρόμο, στὸν ὁποῖο ἴσως χρειαστεῖ νὰ πορευτοῦμε καὶ ἐμεῖς, νὰ μᾶς ποῖν τί λογῆς εἶναι ὁ δρόμος αὐτός: κακοτράχαλος καὶ δύσβατος ἢ ἀνετός καὶ εὐκολοπέρατος; Γι' αὐτὸ λοιπόν, πολὺ θὰ ἔθελα νὰ ἀκούγα καὶ τὴ δική σου γνώμη πάνω σ'

αυτό, τώρα πιά που είσαι στο σημείο της ηλικίας που οί ποιητές τὸ λένε «τὸν γερατειὸν κατὰ φύλιν»: πρόκειται γιὰ δύσκολο πέρασμα τῆς ζωῆς, ἢ τί ἔχεις νὰ μάς πεῖς ἐσὺ γι' αὐτό;

[329a] Ἐγὼ, Σωκράτη, μὰ τὸ Δία, θὰ σοὺ πῶ ποιά εἶναι ἡ γνώμη μου. Γιατί συχνὰ συμβαίνει να συγγεντηγώνμαστε κάποιοι πού ἔχουμε περὶ του τὴν ἴδια ἡλικία, ἐπαληθεύοντας ἔτσι τὴν παλιὰ παροιμία. Σ' αὐτὲς λοιπὸν πῆς συναντήσεις οἱ περισότεροι ἀπὸ ἐμὰς κλαῖνε καὶ οὐδύρονται ἀποζητιώντας τις χαρὲς τῆς νιότης καὶ ἀναπολώντας πῆς σωματικὲς ἡδονὲς καὶ τὰ φραγσώπια καὶ κάποια ἄλλα πράγματα πού πάνε μαζί, μὲ αὐτά, καὶ κυριεύονται ἀπὸ ὀργῇ πστεύοντας πὼς ἔχουν στερηθεῖ, κατὰ πολὺ σπουδαῖο καὶ πὼς τότε ζοῦσαν ὥρᾳ ἐνῶ τώρα δὲν εἶναι ζωὴ αὐτῇ. [b] Ὅρισμένοι ἐπίσης δυσφοροῦν καὶ γιὰ τις προσβολὰς πού δοκιμάζουν ἀπὸ τοὺς δικούς τους ἐξαιτίας τῶν γερατειῶν καὶ ἐλεονολογοῦν τὰ γεράματα γιὰ ὅσα δυσάρεστα τοὺς ἔχουν προξενήσει. Ἡ γνώμη μου, Σωκράτη, εἶναι ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ κατακρίνονται κατὰ τὸ ὅποιο δὲν εἶναι ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ. Γιατὶ ἂν αὐτὸ ἦταν ἡ αἰτία, θὰ εἶχα πάθει καὶ ἐγὼ, ἐξαιτίας τῶν γερατειῶν, τὰ ἴδια καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ὅσοι ἐφθασαν ὡς αὐτῇ τὴν ἡλικία. Νὰ ὁμως πού ἐγὼ ἔχω συναντήσει καὶ ἄλλους οἱ ὅποιοι δὲν αἰσθάνονται ἔτσι, καὶ μάλιστα κάποτε ἔτυχε νὰ εἶμαι διπλά στὸν Σοφοκλῆ, τὸν ποιητή, ὅταν τὸν ρώτησε κάποιος, «Πῶς τὰ πᾶς, Σοφοκλῆ, μὲ τὰ ἐρωτικά; [c] Ἐξοκολοθεῖς νὰ μὴ ποιεῖς νὰ ἔχεις ἐρωτικὴ σχέση μὲ γυναίκα;» καὶ ἐκείνος τοῦ εἶπε: «Θεὸς φυλάξοι, ἄνθρωπέ μου· πάρα πολὺ χαίρομαι πού γλῦττω ἀπὸ αὐτό, σὰν νὰ ξέφυγα ἀπὸ κάποιο λυσσαμένο καὶ ἀγριο ἐξουσιαστή». Μοῦ ἄρεσε τότε ἐκείνη ἡ ἀπάντησις, καὶ τὸ ἴδιο μοῦ ἄρесе καὶ τώρα. Γιατὶ διχως ἀμφιβολία στὰ γεράματα ὅλα αὐτὰ καταλαγιάζουν ἐντελὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐλευθερώνονται· ὅταν οἱ ἐρωτικὲς ἐπιθυμίες πάθουν νὰ ζορίζουν καὶ χαλαρώσουν, συμβαίνει ἀκριβῶς αὐτὸ πού λέει ὁ Σοφοκλῆς: Ἐχει πιά κανεῖς ἀπαλλαγῇ ἀπὸ πάμπολλους καὶ μανιασμένους ἐξουσιαστές. [d] Ἀλλὰ καὶ γιὰ τοῦτα καὶ γιὰ ὅσα σχετίζονται μὲ τοὺς συγγενεὺς μία εἶναι ἡ αἰτία, καὶ αὐτῇ, Σωκράτη, δὲν εἶναι τὰ γερατεῖα ἀλλὰ ὁ χαρακτήρας τῶν ἀνθρώπων. Ἄν εἶναι δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι εὐπρεπεῖς καὶ καλόβολοι, τότε καὶ τὰ γερατεῖα ὑποφέρονται κάπως· ἂν ὁμως δὲν εἶναι, τότε, Σωκράτη, ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος δὲν ἔχει μόνο γεράματα ἀλλὰ καὶ νιότη δύσκολη.

Κι ἐγὼ, πού μὲ θαυμασιμὸ τὸν ἄκουσα νὰ τὰ λέει αὐτά, θέλοντας νὰ τὸν κάνω νὰ πεῖ καὶ ἄλλα τὸν κέντριζα καὶ τοῦ εἶπα: [e] Κέραλε, ἔχω τὴ γνώμη πὼς ὅταν λές αὐτά τὰ πράγματα, οἱ πολλοὶ δὲν πείθονται ἀλλὰ νομίζουν ὅτι ὑπο-

μένεις ἔτσι εὐκόλα τὰ γερατεῖα ὅχι ἐπειδὴ εἶναι τέτοιος ὁ χαρακτήρας σου ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχεις μεγάλη περιουσία· γιατί γιὰ τοὺς πλούσιους, λένε, πολλὰς παρηγοριὰς ὑπάρχουν.

Ἔτσι εἶναι, εἶπε, πράγματι δὲν τὸ δέχονται. Καὶ ἔχει, βέβαια, κάποια βία αὐτὸ πού ὑποστηρίζουν, ὅχι ὁμως τόση ὅση νομίζουν. Ἐδὼ ταιριάζει αὐτὸ πού εἶπε ὁ Θεμοτοκλῆς σ' ἐκεῖνο τὸν Σερφίω, ὁ ὁποῖος τὸν ἀντιμετώπισε χλευαστικὰ λέγοντάς του ὅτι τὴν καλὴ φήμη του δὲν τὴν χρωστοῦσε στὴ *διετή* του ἀξία ἀλλὰ στὴν πόλιν του· [330a] ὁ Θεμοτοκλῆς τοῦ ἀπάντησε πὼς οὔτε αὐτός, ἂν ἦταν Σερφίως, θὰ εἶχε γίνῃ ξακουστός, οὔτε ἐκεῖνος, ὁ Σερφίως, ἂν ἦταν Ἀθηναῖος. Τὰ λόγια αὐτὰ ταιριάζουν καὶ σὲ ὅσους δὲν ἔχουν πλοῦτο καὶ δυσανασχετοῦν μὲ τὰ γεράματά τους: Οὔτε ὁ καλόβολος ἄνθρωπος θὰ μπορούσε εὐκόλα νὰ ὑποφέρει τὰ γεράματα, ἂν ἦταν φτωχός, οὔτε πάλι ὁ δύστροπος, ἂν πλούτιζε, θὰ συμφιλωνόταν ποτέ μὲ τὴν κατὰστασή του.

Νὰ σὲ ρωτήσω κάτι, Κέραλε: Ἄσπ' ὅσα ἔχεις, τὰ περισσότερα τὰ βρήκες ἔτοίμα ἢ τὰ πρόσθεσες ἐσὺ;

[b] Τί πρόσθεσα ἐγὼ, Σωκράτη; Ὡς εἰσοδηματίας, εἰμαι κάπου ἀνάμεσα στὸν παππού μου καὶ τὸν πατέρα μου. Ὁ παππούς μου — πού ἔχουμε καὶ τὸ ἴδιο ὄνομα — κληρονόμησε ἀπὸ τὸν πατέρα του περιουσία ἔχω ἐγὼ τώρα καὶ τὴν πολλαπλασίασε, καὶ ὁ Λυσανίας, ὁ δικός μου πατέρας, ἄφηρε πὼς λίγα καὶ ἀπὸ αὐτὰ πού ἔχω τώρα. Ἐγὼ θὰ εἶμαι εὐχαριστημένος, ἂν δὲν ἀφήσω σὲ τούτους ἐδῶ λιγότερα ἀλλὰ λίγο περισσότερα ἀπ' ὅσα κληρονόμησα.

Ὁ λόγος πού σὲ ρώτησα, εἶπα, εἶναι ὅτι μοῦ ἔχεις δώσει τὴν ἐντύπωση πὼς δὲν ἀγαπᾷς ὑπερβολικὰ τὰ χρήματα, κατὰ πού ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνει μὲ ὅσους δὲν τὰ ἔχουν ἀποκτήσει μόνοι τους· [c] ἀπεναντίας, ὅσοι τὰ ἔχουν ἀποκτήσει μόνοι τους τὰ ἀγαποῦν διπλά ἀπ' ὅτι οἱ ἄλλοι. Γιατὶ ὅπως οἱ ποιητὲς ἀγαποῦν τὰ ποιήματά τους καὶ οἱ πατεράδες τὰ παιδιά, ἔτσι καὶ ὅσοι προσπαθήσαν καὶ ἔκαναν χρήματα ἀφοσιώνονται σ' αὐτά, ὅπως σὲ κάτι πού εἶναι δημιουργημα δικό τους, καὶ ἐπιπλέον ἀσκολοῦνται μὲ αὐτὸ καὶ γιὰ τὴ χρησιμότητά του, σὰν ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἔτσι, ἡ συναναστροφή μαζί τους εἶναι δύσκολη, καθὼς δὲν ἔχουν νὰ ποῖν ἕναν καλὸ λόγο γιὰ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνο γιὰ τὸν πλοῦτο.

Σωστὸ αὐτὸ πού λές, εἶπε.

Βεβαίως, ἔκανα ἐγὼ. [d] Νὰ σὲ ρωτήσω ὁμως καὶ κάτι ἄλλο: Ποῖο νομίζεις πὼς εἶναι τὸ πὺρ σημαντικὸ καλὸ πού ὀφείλεις στὸ ὅτι ἔχεις μεγάλη περιουσία; Κἀτι, εἶπε, πού, ἂν τὸ πῶ, ἴσως δὲν θὰ ἦναι πολλοὶ αὐτοὶ πού θὰ τὸ δε-

χθούν. Νά τὸ ξέρεῖς, Σωκράτη, συνέχισε, πὼς ὅταν κάποιοι φθάσει πολὺ κον-
τὰ νὰ πιστέψῃ ὅτι πρόκειται νὰ πεθάνει, ἀρχίζει νὰ αἰσθάνεται ἕνα δέος καὶ
νὰ νοιάζεται γιὰ πράγματα τὰ ὅποια πρωύτερα δὲν τὸν ἀνησυχοῦσαν. Οἱ
μῦθοι, ἂς ποῦμε, ποὺ λέγονται γιὰ ὅσα συμβαίνουν στὸν Ἄδη, ὅτι δηλαδὴ
ὅποιοι διέπραξε ἐδῶ ἀδικήματα ἐκεῖ στὸν Κάτω Κόσμο θὰ τιμωρηθεῖ, ἐνῶ
μέχρι πρὶν ἀπὸ λίγο τὰ κορόιδευε, τώρα τοῦ ἀναστατώνουν τὴν ψυχὴ, μήπως
κι εἶναι ἀληθινὰ. [ε] Κι αὐτός —θέλεις ἀπὸ γεροντικὴ ἀδυναμία, θέλεις ἐπειδὴ
ὄντας τώρα πιὸ κοντὰ στὸν Κάτω Κόσμο τὰ βλέπει αὐτὰ τὰ πράγματα καθα-
ρότερα— ἀρχίζει νὰ βάζει πολλὰ μὲ τὸ νοῦ του καὶ κυριεύεται ἀπὸ φόβο καὶ
ἀναλογίζεται τώρα καὶ ψάχνει μήπως ἀδίκησε κανέναν σὲ κάπ. Ὅποιοι
λοιπὸν διαπιστώνει ὅτι στὴ ζωὴ του διέπραξε πολλὰ ἀδικήματα, πετάγεται
συχνὰ ἀπὸ τὸν ὕπνο σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ τρομαγμένοι καὶ ζεῖ στὴν ἀπελπι-
σία. [331a] Ὅποιοι πάλι νιώθει μέσα του πὼς δὲν ἔχει διαπράξει κάτι ἄδικο,
δὲν χάνει ποτὲ τὴ γλυκιὰ ἐλπίδα, τὴν ἀγαθὴ «γυροτόφισσα», ὅπως λέει καὶ ὁ
Πίνδαρος. Γιατί σταλήθεια, Σωκράτη, ὁμοῖα τὸ 'πε ἐκείνος πὼς ὅποιος πε-
ράσει μὲ δικαιοσύνη κι εὐδέβεια ἀπὸ τὴ ζωὴ,

«γλυκιὰ τὸν συντροφεύει
καὶ τοῦ φτερώνει τὴν καρδιὰ ἢ γυροτόφισσα
ἢ ἐλπίδα, τῆς πολυμήχανης γνώμης τὸν θνητῶν
ἢ πιὸ τρανὴ ἢ κυβερνήτρα».

Εἶναι καταπληκτικὰ ὁμοῖοι στίχοι! Καὶ σὲ τοῦτο κατὰ τὴ γνώμη μου ἔγκει-
ται ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ πλούτου, ὅχι ἴσως γιὰ τὸν καθένα [β] ἀλλὰ γιὰ ἕναν ἄν-
θρωπο σωστὸ καὶ εὐπρεπῆ. Στὸ νὰ ξεκινᾷς δηλαδὴ γιὰ τὸν Ἄλλο Κόσμο
χωρὶς τὸ φόβο ὅτι ἐξαπάτησες ἢ ξενέλασες, ἔστω καὶ δίχως νὰ τὸ θέλεις, κά-
ποιον, καὶ χωρὶς νὰ χρωστᾷς θυσίες σὲ θεὸ ἢ χρήματα σὲ κάποιον ἄνθρωπο, σὲ
αὐτὸ ὁ πλοῦτος συμβάλλει σὲ μεγάλο βαθμὸ. Καὶ λογαριάζοντάς τα ὅλα ἕνα
πρὸς ἕνα, ἐγὼ τουλάχιστον, Σωκράτη, τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δὲν θὰ τὸ χαραινῆριζα
ὡς τὸ τελευταῖο γιὰ τὸ ὅποιο ὁ πλοῦτος εἶναι κάτι πάρα πολὺ χρήσιμο.

[ε] Ἐξοχα, ἀπάντησα ἐγώ, τὰ λές, Κέραλε. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ πρᾶγμα, τὴ δι-
καιοσύνη, θὰ τὸ ταυτίσουμε ἔτσι ἀπλὰ μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ μὲ τὸ νὰ ἐπιστρέφει
κανεὶς ὅ,τι ἔχει πάρε ἀπὸ κάποιον ἢ θὰ δεχθοῦμε ὅτι καὶ αὐτὲς οἱ πράξεις
ἄλλοτε εἶναι δίκαιες καὶ ἄλλοτε ἄδικες. Ἐννοῶ τοῦτο: Ἄν κάποιος παραλά-
βει πρὸς φυλάξῃ ὅπλα ἀπὸ ἕναν φίλο του, ὁ ὁποῖος ἔχει σῶες τίς φρένες, κι ἂν
ἔπειτα ὁ φίλος του αὐτός, ἔχοντας στὸ μεταξὺ χάσει τὰ λογικά του, ζητήσει

νὰ τοῦ τὰ ἐπιστρέψῃ, καθένας θὰ συμφωνοῦσε πὼς οὔτε πρέπει νὰ τὰ ἐπι-
στρέψῃ αὐτὰ τὰ ὅπλα οὔτε θὰ ἦταν δίκιο νὰ τὸ πράξῃ, οὔτε ἐπίσης ὅτι θὰ
ὀφείλε νὰ λεί κανεὶς ὅλη τὴν ἀλήθεια σὲ κάποιον ποὺ βρίζεται σὲ τέτοια
κατάσταση.

[δ] Σωστά λές, εἶπε.

Ἐπομένως, δὲν εἶναι αὐτὸ μέτρο τῆς δικαιοσύνης, τὸ νὰ λεί δηλαδὴ κά-
ποιος τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ ὅ,τι ἔχει πάρε.

Ναί, Σωκράτη, εἶναι, εἶπε διακόπτοντας ὁ Πολέμαρχος, ἂν πρόκειται βέ-
βαια νὰ δώσουμε πίστη στὸν Σιμωνίδη.

Ὡραῖα, ὦραῖα, ἔκανε ὁ Κέφαλος· παραδίνω τὸ λόγο σὲ σᾶς, ἐγὼ πρέπει
τώρα νὰ φροντίσω γιὰ τὴ θυσία.

Λοιπὸν, εἶπε ὁ Πολέμαρχος, εἴμαι ἐγὼ ὁ κληρονόμος σου;

Βεβαίως, ἀπάντησε ἐκείνος γελώντας καὶ ταυτόχρονα κατευθύνθηκε στὸ
σημεῖο τῆς θυσίας.

[ε] Γιὰ λέγε, λοιπὸν, εἶπα, ἐσὺ ὁ κληρονόμος τοῦ λόγου, ποῖο πρᾶγμα ποὺ
λέει ὁ Σιμωνίδης γιὰ τὴ δικαιοσύνη ὑποστηρίζεις ὅτι τὸ λεί σωστά;

Ὅτι, ἀποκρίθηκε ἐκείνος, εἶναι δίκαιο νὰ ἐπιστρέφει κανεὶς στὸν καθένα
ὅ,τι τοῦ ὀφείλεται· κατὰ τὴ γνώμη μου σωστὰ κάνει ὁ Σιμωνίδης ποὺ τὸ λεί
αὐτό.

Ἀσφαλῶς, εἶπα ἐγώ, δὲν εἶναι εὐκολο νὰ μὴ δώσουμε πίστη στὸν Σιμωνίδη
—εἶναι ἄνθρωπος σοφός, θεϊκός—, τί ἔννοεῖ ὅμως μὲ αὐτὸ ἐσὺ, Πολέμαρχε,
ἴσως νὰ τὸ γνωρίζεις, ἐγὼ πάντως τὸ ἄγνωφ. Γιατὶ εἶναι φανερό πὼς δὲν ἔννο-
εῖ ὅ,τι λέγαμε τώρα δά, τὸ νὰ ἐπιστρέφουμε δηλαδὴ σὲ κάποιον κάτι ποὺ μᾶς
τὸ ἔχει ἐμπιστευθεῖ καὶ ποὺ μᾶς τὸ ζητάει πίσω, ἐνῶ ὁ ἴδιος δὲν εἶναι στὰ логи-
κά του. [332a] Μόλο βέβαια ποὺ ὀφείλομαι νὰ ἐπιστρέψω αὐτὸ τὸ ὅποιο
μᾶς ἔχει παραδοθεῖ. Σωστά;

Ναί.

Δὲν πρέπει ὡστόσο, μὲ κανένα τρόπο, νὰ ἐπιστραφεῖ, ὅταν τὸ ζητάει πίσω
κάποιος ποὺ δὲν εἶναι στὰ λογικά του· ἔτσι;

Ἀλήθεια, εἶπε ἐκείνος.

Κάτι ἄλλο, τότε, κι ὅχι αὐτὸ ἔννοεῖ, καθὼς φαίνεται, ὁ Σιμωνίδης λέγοντας
ὅτι δίκαιο εἶναι νὰ ἐπιστρέφει κανεὶς τὰ ὀφειλόμενα.

Κάτι ἄλλο, βέβαια, μὰ τὸ Δία, εἶπε· πιστεύει ὅτι οἱ φίλοι ἔχουν χρέος νὰ
κάνουν καλὸ στοὺς φίλους, κακὸ ὅμως ποτέ.

Κατάλαβα, εἶπα· γιατί κανεὶς ὁ ὁποῖος ἐπιστρέφει σὲ κάποιον τὸ χρυσά-

‘Ο καπετάνιος.
Κι ὁ δίκαιος; Σὲ ποιά πράξι καὶ σὲ σχέση με ποιό ἔργο ἔχει τὴ μεγαλύτερη δύναμη νὰ ὠφελεῖ φίλους καὶ νὰ βλάπτει ἐχθρούς;
Σὲ σχέση με τὸ νὰ πολεμáει ἐναντίον κάποιου καὶ με τὸ νὰ συμμαχεῖ, νομίζω ἐγώ.
Πολὺ καλά· σὲ ὅσους ὅμως δὲν ὑποφέρουν ἀπὸ κάτω, ἀγαπητέ Πολέμαρχε, ὁ γιαντὸς θά εἶναι ἀχρηστος.
Εἶναι ἀλήθεια.
Τὸ ἴδιο καὶ ὁ κυβερνήτης σὲ ὅσους δὲν εἶναι στὴ θάλασσα.
Ναί.
Μὲ αὐτὴ τὴ λογικὴ εἶναι καὶ ὁ δίκαιος ἀχρηστος σὲ ὅσους δὲν πολεμοῦν· ἔτσι;
Αὐτὸ δὲν μοῦ φαίνεται καὶ τόσο σωστό.
‘Αρα λοιπὸν εἶναι καὶ σὲ περίοδο εἰρήνης ἡ δικαιοσύνη χρήσιμη;
[33a] Εἶναι χρήσιμη.
Καὶ ἡ γεωργία, βέβαια· ἡ ὄχι;
Ναί.
Γιὰ νὰ ἔχουμε καρπούς;
Ναί.
‘Ασφαλῶς κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ τέχνη τοῦ ὑποδηματοποιοῦ· ἔτσι;
Ναί.
Γιὰ νὰ ἔχουμε ὑποδήματα, θὰ ἔλεγες, ὑποθέτω· σωστά;
Βεβαίως.
Τί συμβαίνει ὅμως μετὰ τὴ δικαιοσύνη; Γιὰ τὴν κάλυψη ποῖδς ἀνάγκης ἢ γιὰ τὴν ἀπόκτηση ποιανοῦ πραγμάτος θὰ ἔλεγες ὅτι εἶναι χρήσιμη, σὲ περίοδο εἰρήνης, ἡ δικαιοσύνη;
Γιὰ τίς συμφωνίες, Σωκράτη.
Λέγοντας ‘συμφωνίες’ ἐννοεῖς τίς δοσοληψίες γενικῶς ἢ μὴπως κατὰ ἄλλοι;
Τίς δοσοληψίες, βεβαίως.
[b] ‘Αραγε καλὸς καὶ χρήσιμος σύντροφος στὸ νὰ τοποθετεῖ τοὺς πεσσοὺς εἶναι ὁ δίκαιος ἢ ὅποιος ξέρεي καλὰ αὐτὸ τὸ παιγνίδι;
‘Οποῖος τὸ ξέρει καλά.
Στὸ νὰ τοποθετῇ ὅμως τοῦβλα καὶ πέτρες εἶναι ὁ δίκαιος πρὸ χρήσιμος σύντροφος ἀπὸ τὸ χιτῖοτι;
Μὲ κανένα τρόπο.

φι πρὸ ἐκείνου τοῦ εἶχε ἐμπιστευθεῖ, δὲν ἐπιστρέφει τὸ ὀφειλόμενο [b]. ἂν ἡ ἐπιστροφή καὶ ἡ παραλαβὴ ἀποβάνει βλαβερὴ καὶ ἂν συμβαίνει αὐτὸς ὁ ὁποῖος τὸ παίρνει πίσω κι ὁ ἄλλος πρὸς τοῦ τοῦ ἐπιστρέφει νὰ εἶναι φίλοι —αὐτὸ δὲν ὑποστηρίζεις ὅτι λέει ὁ Σιμωνίδης;
Βεβαίως.
Καὶ με τοὺς ἐχθροὺς τί γίνεται; Πρέπει νὰ τοὺς δίνουμε πίσω ὅ,τι τυχὸν τοὺς ὀφείλεται;
Χωρὶς ἀμφιβολία ναί: αὐτὸ πρὸς *πραγματικὰ* ὀφείλεται σ’ αὐτούς· καὶ κατὰ τὴ γνώμη μου στὸν ἐχθρὸ ὀφείλεται ἀπὸ τὴ μεριὰ τοῦ ἐχθροῦ ὅ,τι ἀκριβῶς τοῦ πρέπει, δηλαδή κατὰ κακόν.
Καθὼς φαίνεται λοιπὸν, εἶπα, ὁ Σιμωνίδης ὑπαινέχθηκε μετὰ πειρητικὸ τρόπο [c] ποῖό εἶναι τὸ δίκαιο. Θεωροῦσε, ὅπως φαίνεται, ὅτι δίκαιο εἶναι νὰ ἀποδίδεις στὸν καθένα ὅ,τι τοῦ πρέπει, καὶ αὐτὸ τὸ ὀνόμασε ‘ὀφειλόμενο’.
Μὰ τί νομίζεις, εἶπε.
‘Ω, δές, μὰ τὸ Δία, εἶπα ἐγώ· ἂν κάποιος τώρα τὸν ρωτοῦσε: «Σιμωνίδη, ἱατρικὴ καλεῖται ἡ ἐπιστήμη πρὸς ἀποδίδει σὲ ποιούς ποῖό πρᾶγμα τὸ ὁποῖο τοὺς ὀφείλεται καὶ τοὺς ταυιάζει;» τί νομίζεις πῶς θὰ μᾶς ἀπαντοῦσε ἐκείνος; Εἶναι προδῆλο, εἶπε: αὐτὴ πρὸς δίνει στὰ σώματα φάρμακα, τροφές, ποτά.
Καὶ μαγειρικὴ καλεῖται ἡ τέχνη πρὸς δίνει σὲ ποιούς ποῖό πρᾶγμα τὸ ὁποῖο τοὺς ὀφείλεται καὶ τοὺς ταυιάζει;
[d] Αὐτὴ πρὸς δίνει στὰ φανηγιά ὅ,τι τὰ νοστιμεύει.
‘Ωραία· ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡ τέχνη πρὸς δίνει τί καὶ σὲ ποιούς θὰ μπορούσε νὰ ὀνομαστῇ δικαιοσύνη;
‘Αν πρέπει, εἶπε, νὰ ἀκολουθήσουμε ὅσα ἔχουμε περὶ παραπάνω, θὰ πρὸς κείται γιὰ τὴν τέχνη πρὸς ἀποδίδει στοὺς φίλους ὠφέλεια καὶ στοὺς ἐχθροὺς βλάβη.
‘Αρα λοιπὸν ἐννοεῖ ὅτι δικαιοσύνη εἶναι νὰ κάνεις καλὸ στοὺς φίλους καὶ κακὸ στοὺς ἐχθρούς;
‘Ετσι νομίζω.
Σὲ ὅ,τι σχετίζεται μετὰ τὴν ἀρρώστια καὶ μετὰ τὴν ὑγεία ποῖός ἔχει, λοιπὸν, τὴ μεγαλύτερη δύναμη νὰ κάνει καλὸ σὲ φίλους καὶ κακὸ σὲ ἐχθρούς, ὅταν αὐτοὶ ὑποφέρουν ἀπὸ κάτω;
‘Ο γιαντὸς.
[e] Ποῖός, πάλι, σὲ αὐτοὺς πρὸς εἶναι πάνω σ’ ἓνα πλῆθος, σχετικὰ μετὰ τοὺς κινδύνους τῆς θάλασσας;

Τότε σὲ ποιά κοινωνική σχέση ὁ δίκαιος εἶναι καλύτερος σύντροφος ἀπὸ τὸ χτίστη καὶ ἀπὸ τὸν καθαριστή, ὅπως ὁ κιθαριστής εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὸν δίκαιο στοὺς ἥχους καὶ τοὺς τόνους;

Στὶς οἰκονομικὲς σχέσεις, νομίζω.

Ἐκτὸς ἴσως, Πολέμαρχε, ἀπὸ τὴν περίπτωσι πού θά χρειαστεῖ νὰ χρησιμοποιήσουμε χρήματα λ.χ. γιὰ νὰ ἀγοράσουμε ἢ νὰ πουλήσουμε ἀπὸ κοινού ἕνα ἄλλο· σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, φαντάζομαι, [c] καλύτερος εἶναι κάποιος πού ξέρει ἀπὸ ἄλλα. Δὲν εἶναι ἔτσι;

Ἔτσι φαίνεται.

Ἐπίσης, ὅταν πρόκειται γιὰ ἕνα πλοῖο, καλύτερος εἶναι ὁ ναυπηγὸς ἢ ὁ καπετάνιος; σωστά;

Ὑποθέτω.

Τότε λοιπὸν σὲ ποιά περίπτωσι, ὅταν θά χρειαστεῖ νὰ χρησιμοποιήσουμε ἀπὸ κοινού ἄσχημ ἢ χρυσάφι, θὰ εἶναι ὁ δίκαιος χρησιμότερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους;

Στὴν περίπτωσι, Σωκράτη, πού αὐτὰ θά παραδοθοῦν πρὸς φύλαξή καὶ γιὰ νὰ εἶναι ἀσφαλισμένα.

Θέλεις δηλαδὴ νὰ πεῖς, ὅταν δὲν θά ὑπάρχει καμιά ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀλλὰ ὁπλῶς θά εἶναι κάπου φυλαγμένα;

Βεβαίως.

Ἐπομένως, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ χρήμα, [d] ἡ δικαιοσύνη θά εἶναι χρήσιμη ὅταν αὐτὸ θά μένει ἀχρησιμοποίητο.

Ἔτσι φαίνεται.

Κι ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ φυλαχτεῖ ἕνα δρεπάνι, χρήσιμη πρὸς τοῦτο θά εἶναι πάλι ἡ δικαιοσύνη —σὲ συλλογικὸ ὅσο καὶ σὲ ἀτομικὸ ἐπίπεδο· ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθεῖ τὸ δρεπάνι, χρήσιμη τότε θά εἶναι ἡ τέχνη τῆς ἀμπελουργίας; σωστά;

Ἔτσι φαίνεται.

Καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θά ὑποστηρίξεις πὺς ὅταν χρειάζεται νὰ φυλάγουμε μιὰν ἀσπίδα καὶ μιὰ λύρα καὶ νὰ μὴν τίς χρησιμοποιήσουμε, τότε ἡ δικαιοσύνη εἶναι χρήσιμη, ἐνῶ, ὅταν πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθοῦν, χρήσιμη θά εἶναι τότε ἡ τέχνη τῶν ὄπλων καὶ ἡ μουσική; ἔτσι;

Κατανόησι.

Καὶ σχετικὰ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀχρηστική ὅταν τὰ χρησιμοποιήσουμε καὶ χρήσιμη ὅταν αὐτὰ εἶναι σὲ ἀχρηστία; σωστά;

Ἔτσι φαίνεται.

[e] Δὲν μπορεῖ λοιπὸν, ἀγαπητέ, νὰ εἶναι κάτω πόλιν σπουδαῖο ἡ δικαιοσύνη, ἐφόσον συμβαίνει νὰ εἶναι χρήσιμη γιὰ πράγματα πού μένουν ἀχρησιμοποίητα. Ἄς σκεφτοῦμε ὅμως καὶ τοῦτο: Ἄραγε ὅποιος εἶναι φοβερὸς καὶ τρομερὸς σὸ νὰ καταφέρει χτυπήματα σὲ ἕναν ἄγωνα, ἔπε πυγμαχικὸ εἴτε καὶ οἰκονομικῶς ἄλλο, αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν εἶναι ἐξίσου ἱκανὸς καὶ σὸ νὰ προφυλάγεται ἀπὸ τὰ χτυπήματα;

Βεβαίως.

Κι ὅποιος, πάλι, εἶναι ἱκανὸς νὰ προφυλάξη χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτός; ἴδιος, ἱκανὸς καὶ νὰ τὸ προκαλέσει χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτός;

Νομίζω ναί.

[334a] Ἀλλὰ καὶ σ' ἕνα στρατόπεδο δὲν εἶναι φύλακας καλὸς ἀκριβῶς ὁ ἴδιος ἀνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ προβλέψῃ καὶ νὰ ὑποκλέψῃ τὰ σχέδια καὶ τίς ἄλλες κινήσεις τῶν ἐχθρῶν;

Βεβαίως.

Συνεπῶς, ὅποιου πράγματος εἶναι κανεὶς φοβερὸς φύλακας, εἶναι ἐπίσης φοβερὸς καὶ σὸ νὰ κλέβῃ τὸ ἴδιο αὐτὸ πράγμα.

Ἔτσι φαίνεται.

Ἄν λοιπὸν ὁ δίκαιος εἶναι φοβερὸς σὸ νὰ φυλάῃ τὸ χρήμα, θά εἶναι φοβερὸς καὶ σὸ νὰ τὸ κλέβῃ.

Αὐτό, τουλάχιστον, φαίνεται νὰ εἶναι τὸ συμπέρασμα.

Ἐπομένως, κάτω σὺν κλέφτης, καθὼς φαίνεται, ἀποδεικνύεται πὺς εἶναι ὁ δίκαιος, κι αὐτὸ θά ἔπρεπε νὰ τὸ ἔχῃ ἀντιληφθεῖ ἀπὸ τὸν Ὀμηρο· γιὰ τὸ ἐκείνος ἔχει συμπτώματα [b] γιὰ τὸν Ἀπόλλυνο, τὸν παπποῦ τοῦ Ὀδυσσεῆ ἀπὸ τὴ μεριά τῆς μητέρας του, καὶ λέει γι' αὐτὸν ὅτι κανένας ἄλλος «στὴν κλειψιά καὶ στὴν ψευδορχία δὲν τοῦ παρὰβγαίνει». Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ δικαιοσύνη, κατὰ τὴ γνώμη σου ἀλλὰ σύμφωνα καὶ μὲ τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Σιμωνίδη τὴ γνώμη, εἶναι κάτω τὴν τέχνη τῆς κλειψιάς πρὸς ὄφελος ὅμως τῶν φίλων καὶ πρὸς βλάβη τῶν ἐχθρῶν. Αὐτὸ δὲν ἐννοοῦσες;

Ὅχι, μὰ τὸ Δία, ἀλλὰ κι ἐγὼ δὲν ξέρω πὰ τί ἐννοοῦσα· αὐτὸ πάντως πού ἐξακολοῦθω νὰ τὸ πιστεύω εἶναι ὅτι ἡ δικαιοσύνη ὠφελεῖ τοὺς φίλους καὶ βλάπτει τοὺς ἐχθρούς.

[c] Ποιὸς θεωρεῖ ὅμως φίλους; ὅσους νομίζει κανεὶς καλοὺς καὶ ἀξιόπιστους ἢ ὅσους εἶναι πραγματικά, ἔστω κι ἂν δὲν θεωροῦνται ὡς τέτοιοι —καὶ τὸ ἴδιο πάλι σχετικὰ μὲ τοὺς ἐχθρούς;

Φυσικό είναι, είπε, να αγαπάει κανείς όσους θεωρεί καλούς, ενώ όσους τους θεωρεί κακούς να τους μισεί.

Ἄραγε οἱ ἄνθρωποι δὲν λαθεύουν σὲ τοῦτο, ἔτσι ὥστε πολλοὺς νὰ τοὺς νομίζουν καλοὺς ἐνῶ δὲν εἶναι καὶ πολλοὺς τὸ ἀντίθετο;

Λαθεύουν.

Γι' αὐτοὺς ἔπομένως, οἱ ἄγαθοὶ εἶναι ἐχθροὶ καὶ οἱ κακοὶ εἶναι φίλοι;

Ἀσφαλῶς.

Τότε ὅμως εἶναι δίκαιο οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ [α] νὰ ὠφελοῦν τοὺς κακοὺς καὶ νὰ βλάπτουν τοὺς καλοὺς;

Φαίνεται πὼς εἶναι.

Ὅστος οἱ καλοὶ εἶναι δίκαιοι καὶ δὲν κάνουν ἄδικες πράξεις; ἔτσι δὲν εἶναι;

Σωστά.

Μὲ βάση αὐτὸ ποὺ λές, εἶναι δίκαιο νὰ κάνεις κακὸ σὲ ὅσους δὲν διαπραττουν τίποτε ἄδικο.

Μὲ κανένα τρόπο, Σωκράτη δὲν φαίνεται νὰ ἵνα σωσὸς αὐτὸς ὁ λόγος.

Τότε, εἶπα ἐγώ, εἶναι δίκαιο νὰ βλάπτουμε ὅσους ἀδικοῦν καὶ νὰ ὠφελοῦμε τοὺς δικαίους;

Τοῦτος ἐδῶ φαίνεται καλύτερος ἀπὸ ἕκείνον.

Θὰ συμβεῖ, τότε, Πολέμαρχε, πολλοί, οἱ ὅποιοι θὰ ἔχουν κάνει ἐντελῶς λαθεμένες ἐκτιμήσεις [ε] γὰρ τοὺς ἀνθρώπους, νὰ θεωροῦν δίκαιο νὰ βλάπτουν τοὺς φίλους —γιατὶ κατὰ τὴν κρίση τους θὰ εἶναι κακοὶ— καὶ νὰ ὠφελοῦν τοὺς ἐχθροὺς —γιατὶ γι' αὐτοὺς θὰ εἶναι καλοὶ. Κι ἔτσι θὰ φθάσουμε νὰ λέμε τὸ ἀντίθετο ἀπ' ὅτι εἴπαμε πὼς ἐννοεῖ ὁ Σιμωνίδης.

Βεβαίως, εἶπε, αὐτὸ συνάγεται. Ἄς βάλουμε ὅμως τὰ πράγματα διαφορετικά. Γιατὶ φαίνεται ὅτι δὲν θέσαμε σωστὰ ποιὸς εἶναι φίλος καὶ ποιὸς ἐχθρός.

Ποῦ ἦταν τὸ λάθος μας, Πολέμαρχε;

Ὅρισαμε ὡς φίλο αὐτὸν ὁ ὁποῖος θεωρεῖται καλός.

Ἐνῶ τώρα, εἶπα ἐγώ, πὼς πρέπει νὰ τὸ θέσουμε;

Νὰ ποῦμε, ἀπάντησε, ὅτι φίλος εἶναι αὐτὸς ποὺ καὶ θεωρεῖται καὶ εἶναι πράγματι καλός: [35α] ἐνῶ ἕκείνος ποὺ θεωρεῖται καλὸς χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι ἀπλῶς θεωρεῖται ἀλλὰ δὲν εἶναι φίλος. Καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ τὸ θέσουμε καὶ γιὰ τὸν ἐχθρό.

Φίλος, λοιπὸν, σύμφωνα μὲ ὅ,τι εἶπες τώρα δά, εἶναι, καθὼς φαίνεται, ὁ καλὸς ἄνθρωπος, ἐνῶ ἐχθρὸς εἶναι ὁ κακός.

Ναί.

Μὰς ζητᾷς λοιπὸν νὰ κάνουμε μιὰ προσηύκη σὲ ὅ,τι ἀρχικά εἴπαμε γιὰ τὴ δικαιοσύνη, ὅταν λέγαμε ὅτι δίκαιο εἶναι νὰ κάνεις καλὸ στὸ φίλο καὶ κακὸ στὸν ἐχθρό· ἢ, μὲ ἄλλα λόγια, ζητᾷς νὰ ποῦμε τώρα ἐπιπροσθέτως ὅτι δίκαιο εἶναι νὰ ἐνεργετῇς τὸ φίλο ἐφόσον εἶναι καλὸς καὶ νὰ βλάπτεις τὸν ἐχθρὸ ἐφόσον εἶναι κακός.

[β] Μάλιστα, εἶπε· νομίζω ὅτι ἔτσι διατυπωμένο εἶναι πολὺ σωστό.

Εἶναι ἄραγε, ρώτησα, γνώρισμα δίκαιου ἀνθρώπου νὰ βλάπτει ἔστω καὶ ἔναν ἄνθρωπο;

Ἀσφαλῶς, εἶπε· τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς ἐχθροὺς πρέπει κανεὶς νὰ τοὺς βλάπτει.

Τὰ ἄλλα, ὅταν τὰ βλάπτεις, γίνονται καλύτερα ἢ χειρότερα;

Χειρότερα.

Ἄραγε γίνονται χειρότερα ὡς πρὸς αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ τὴς χαρακτηριστικῆς ἀρετῆς τοῦ σκύλου ἢ ὡς πρὸς τὴς χαρακτηριστικῆς ἀρετῆς τοῦ ἀλόγου;

Ὅς πρὸς τοῦ ἀλόγου.

Ἄρα λοιπὸν καὶ τὰ σκυλιὰ, ὅταν τὰ βλάπτουν, γίνονται χειρότερα ὡς πρὸς τὴς ἀρετῆς ποὺ προσιδιάζουν σὲ αὐτὰ καὶ ὅχι ὡς πρὸς τὴς ἀρετῆς τῶν ἀλόγων· σωστά;

Κατανόγη.

[ε] Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, φίλε, δὲν πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ὑφίστανται κάποια βλάβη, γίνονται χειρότεροι σὲ αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου;

Βεβαίως.

Ἀλλὰ ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι ἀνθρώπινη ἀρετή;

Κι αὐτὸ κατανόγη.

Ἐπομένως, ἀγαπητέ, καὶ ὅσοι ἄνθρωποι βλάπτονται γίνονται κατανόγη πιὸ ἄδικοι.

Ἔτσι φαίνεται.

Ἄραγε εἶναι δυνατόν νὰ κάνουν οἱ μουσικοὶ διαμέσου τῆς μουσικῆς κάποιους ἀνθρώπους ἄμουςους;

Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο.

Μήπως ὅμως διαμέσου τῆς ἱππευτικῆς τέχνης οἱ ἱππευτῆς νὰ κάνουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴν ἔχουν ἰδέα πὼς νὰ ἱππεύουν;

Δὲν εἶναι δυνατό.

Ἄλλα εἶναι μὴπως δυνατόν οἱ δίκαιοι νὰ κάνουν διαμέσου τῆς δικαιοσύνης κάποιους ἀνθρώπους ἄδικους; Ἦ καὶ [ε] γενικῶς οἱ καλοὶ διαμέσου τῆς ἄρετῆς κακοὺς;

*Ὁχι, ἀδύνατον.

Γιατὶ βέβαια δὲν εἶναι ἔργο τῆς θεριμότητος νὰ ψυχραίνει ἀλλὰ τοῦ ἀντιθέτου τῆς.

Ναί.

Οὔτε καὶ τῆς ξηρότητας νὰ ὑγραίνει ἀλλὰ τοῦ ἀντιθέτου.

Βεβαίως.

Οὔτε δὰ καὶ τοῦ καλοῦ νὰ βλάπτει ἀλλὰ τοῦ ἀντιθέτου.

Προφανῶς.

Κι ὁ δίκαιος, βέβαια, καλὸς δὲν εἶναι;

Ἀσφαλῶς.

Δὲν εἶναι, ἐπομένως, ἔργο τοῦ δίκαιου ἀνθρώπου, Πολέμορχε, νὰ βλάπτει μῆτε τὸ φίλον μῆτε ἄλλον κανένα, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἔργο τοῦ ἀντιθέτου του, τοῦ ἄδικου.

Πολὺ σωστά μοῦ φαίνονται αὐτὰ πού λές, Σωκράτη.

[ε] Ἄν λοιπὸν κάποιος ὑποστηρίζει ὅτι δικαιοσύνη εἶναι νὰ ἀποδίδει καλὴς στὸν καθένα ὅ, τι τοῦ ὀφείλεται, καὶ ἐννοεῖ μὲ αὐτὸ ὅτι ὁ δίκαιος ὀφείλει ἀπὸ τὴν μιὰ νὰ βλάπτει τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ὀφείλει τοὺς φίλους, δὲν ἦταν σοφὸς ὁποῖος τὸ 'πε αὐτό. Γιατὶ δὲν ἔλεγε πράγματα σωστά: σὲ καμμία περίπτωση δὲν προέκυψε ὅτι εἶναι δίκαιο νὰ βλάπτεις —τὸν ὁποιονδήποτε.

Συμφωνῶ, εἶπε.

Θὰ πολεμήσουμε ἐπομένως, εἶπα, μαζί ἐγὼ καὶ ἐσύ, ἂν ἰσχυριστῇ κάποιος ὅτι αὐτὸ τὸ ἔχει πῆ ὁ Σμωνίδης ἢ ὁ Βίας ἢ ὁ Πιττακὸς ἢ κάποιος ἄλλος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς σοφοὺς καὶ θεϊκοὺς ἀνθρώπους.

Ἐγὼ πάντως, εἶπε, εἰμαι ἔτοιμος νὰ πολεμήσω μαζί σου.

[336a] Ἐρεῖς ὁμως, εἶπα, ποίαντοῦ νομίζω πὼς εἶναι αὐτὴ ἡ φράση, ὅτι δηλαδὴ δίκαιο εἶναι νὰ ὀφείλει κανεὶς τοὺς φίλους καὶ νὰ βλάπτει τοὺς ἐχθρούς; Ποιαντοῦ; ρώτησε.

Νομίζω ὅτι εἶναι τοῦ Περιάνδρου ἢ τοῦ Περόδικα ἢ τοῦ Ξερχῆ ἢ τοῦ Ἴσμηνα ἀπὸ τῆς Θήβας ἢ κάποιου ἄλλου πλούσιου ἀνθρώπου μὲ μεγάλη ἰδέα γὰρ τὴ δύναμή του.

Ἀλήθεια εἶναι, εἶπε, αὐτὸ πού λές.

Ἵφραῖα, ἔκανα· καὶ ἐπειδὴ ἔγινε φανερὸ πὼς οὔτε αὐτὸ εἶναι ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ δίκαιο, τότε ποῖό ἄλλο πράγμα θὰ μπορούσε νὰ πῇ κανεὶς ὅτι εἶναι;

[b] Ὅση ὥρα συζητούσαμε ὁ Θρασύμαχος ἐπανειλημμένα ἐπιχείρησε νὰ πάρει τὸ λόγο, δὲν τὸν ἄφηναν ὁμως οἱ διαλανοὶ του, πού ἤθελαν νὰ ἀκούσουν τὸ ἐπιχείρημα ὡς τὸ τέλος· ὅταν ὁμως κάναμε μιὰ παύση, καὶ ἐγὼ τὰ εἶπα αὐτά, ἐκεῖνος δὲν ἠρεμοῦσε ἀλλὰ μαζεύτηκε καὶ σὺν θηρίῳ χυμῆξε καταπάνω μας νὰ μᾶς κατασπαράξῃ.

Ἀπὸ τὸν τρόπο μου ἐγὼ καὶ ὁ Πολέμορχος τὰ χρεαστήκαμε· καὶ ἐκεῖνος, βάζοντάς μας τίς φωνὲς μπορούσά σὲ ὅλους, [ε] Τί φλυαρία, εἶπε, εἶναι αὐτὴ ποὺ σὰς δερνει τόσον ὥρα, Σωκράτη; Καὶ τί ἀνοησία αὐτὲς οἱ ὑποχωρήσεις —ὄλο εὐγένεια— τοῦ ἐνὸς στὸν ἄλλο! Ἄν σταλήθεια θές νὰ μάθεις τί εἶναι τὸ δίκαιο, μὴν περιορίζεσαι νὰ ρωτᾷς μόνο οὔτε νὰ προσπαθεῖς νὰ ἀνασκευάσεις τὴν ἀπάντησιν πού σου δίνει ὁ ἄλλος, ἀφοῦ τὸ ξέρεις δὰ ὅτι εἶναι ἐνῶλοτερο νὰ κάνεις ἐρωτήσεις παρὰ νὰ ἀπαντᾷς, ἀλλὰ δῶσε καὶ ἐπὶ μιὰ ἀπάντησιν καὶ πῆς τί ὑποστηρίζεις πὼς εἶναι τὸ δίκαιο. Καὶ μὴ μοῦ πεῖς [d] ὅτι εἶναι τὸ πρόπον ἢ τὸ ὠφέλιμο ἢ τὸ πρόσφορο ἢ τὸ ἐπιμερδές ἢ τὸ συμφέρον ἀλλὰ ἐξηγήσε μὲ σαφήνεια καὶ ἀκριβεία ὅ, τι ἔχεις νὰ πεῖς· γιατί ἂν ἀρχίσεις νὰ μοῦ ἀραδιάξεις τέτοιες μπούρδες, ἐγὼ δὲν θὰ τίς δεχθῶ.

Κι ἐγὼ ἀκούγοντάς τον τὰ ἴασα καὶ καθὼς τὸν κοιτοῦσα μὲ κυρίευε φόβος, καὶ νομίζω πὼς ἂν δὲν τὸν εἶχα δεῖ πρότερος ἐγώ, προτοῦ νὰ μὲ δεῖ ἐκεῖνος, θὰ μοῦ ἔχε κοπεῖ ἡ μιὰ. Ἐτυχε ὁμως, ὅταν ἄρχισε νὰ ἐξαγριώνεται ἀπὸ τὴ συζήτηση, νὰ πέσει τὸ δικό μου βλέμμα πρότω ἐπάνω του [ε] καὶ ἔτσι μπόρεσα νὰ τοῦ ἀπαντήσω, καὶ σχεδὸν τρέμοντάς τοῦ εἶπα: Θρασύμαχε, μὴ γίνεσαι τόσο σκληρὸς μαζί μας· ἂν μᾶς ξέφυγε κάποιον λάθος καθὼς ἐξετάσαμε, ἐγὼ καὶ τοῦτος ἐδῶ, τὰ ἐπιχειρήματα, νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι αὐτὸ ἔγινε χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε. Μὴ φρανταστῆς πὼς ἐνὼ ἂν ψάχναμε γὰρ χρυσάφι δὲν θὰ ἦταν ποτὲ δυνατόν νὰ ὑποχωροῦμε —ἐκεῖ πού θὰ ψάχναμε— μὲ τὴ θέλησή μας ὁ ἕνας στὸν ἄλλο καὶ νὰ ματαιώνουμε ἔτσι τὴν ἀνέυρεση, τώρα πού ψάχνουμε γὰρ τὴ δικαιοσύνη, ἕνα πράγμα πολυτιμότερο καὶ ἀπὸ μάλιστα χρυσάφι, ὑποκλινόμαστε ἔτσι ἀνόητα ὁ ἕνας στὸν ἄλλο καὶ δὲν βάζουμε ὅλες τίς δυνάμεις μας γὰρ νὰ τὴν ἀνακαλύψουμε. Πιστεψέ με, ἀγαπητέ, ὅτι προσπαθοῦμε. Ὅμως, νομίζω, δὲν μπορούμε. [337a] Μάλλον λοιπὸν θὰ ἔπρεπε κατὰ κάποιον τρόπο νὰ μᾶς συμπονᾶτε, καὶ πολὺ μάλιστα, ἐσεῖς οἱ προικισμένοι μὲ φοβερὲς ἱκανότητες παρὰ νὰ δεγίζεσθε μαζί μας.

Κι αὐτὸς σὺν τ' ἄκουσε κάγχασε πολὺ πικρόχολα καὶ εἶπε: Μὰ τὸν Ἵφρα-

κλή, νάτην πάλι ἀπαράλλαχτη ἡ εἰρωνεία τοῦ Σωκράτη· τὰ ἕξεραι ἐγὼ αὐτὰ καὶ τοὺς τὸ εἶχα περὶ πῶς δὲν θὰ θελήσεις νὰ ἀποκρίνεσαι ἀλλὰ θὰ παριστά- νεις ὅτι δὲν ἔξεραι καὶ θὰ κάνεις τὰ πάντα ἐντός ἀπὸ τὸ νὰ δώσεις μιὰν ἀπάν- τησι ᾧμα σὲ ρωτήσαι κανεὶς κάπ.

Ἐπειδὴ εἶσαι σοφός, Θρασύμαχε, εἶπα ἐγώ. Ἡἔρες, ἔτσι, πῶς ἂν ρω- τοῦσες κάποιον πόσα εἶναι τὰ δώδεκα, καὶ μὲ τὸ πού θὰ τὸν ρωτοῦσες τοῦ ἔλγες προκαταβολικά. [b] «Πρόσεχε, φίλε, μὴ μοῦ πῆς ὅτι τὰ δώδεκα εἶναι δύο φορές ἕξι οὔτε τρεῖς φορές τέσσερα οὔτε ἕξι φορές δύο οὔτε τέσσερις φορές τρία· γιατί τέτοια φληναφήματα ἐγὼ δὲν πρόκειται νὰ τὰ δεχθῶ», νομί- ζω πῶς σοῦ εἶναι καὶ ἐσένα δλοφάνερο ὅτι κανένας δὲν θὰ ἀπαντοῦσε σὲ ὅποι- ον θὰ ρωτοῦσε μὲ τέτοιον τρόπο. Κι ἂν σοῦ ἔλγει: «Θρασύμαχε, πῶς τὸ ἔννο- εῖς; Νὰ μὴν ἀπαντήσω τίποτε ἀπὸ ὅσα ἀνέφερες πρῶτύτερα; Πῶς, καλέ μου ἄνθρωπε; Ἀκόμη καὶ ἂν συμβαίνει κάποια ἀπὸ αὐτὰ νὰ εἶναι σωστά, ἐγὼ νὰ πῶ κάτι ἄλλο; [c] Τί, ἐπιτέλους, ἔννοεῖς;» τί θὰ εἶγες νὰ τοῦ πῆς ἐπ' αὐτοῦ;

Ἄ, ὦρατα, εἶπε· λές καὶ τοῦτο ἐδῶ εἶναι ὁμοιο μὲ ἔκκενο.

Τίποτα δὲν ἐμποδίζει νὰ εἶναι, ἀποκριθῆκα ἐγώ· ὁμος καὶ ἂν δὲν εἶναι ὁμοιο, ἀλλὰ φαίνεται ὁμοιο σ' ἐκείνον πού ρωτήθηκε, ἔγες τὴν ἐντύπωση πῶς δὲν θὰ ἀπαντήσει ὁ, πι τοῦ φαίνεται σωστό, εἶτε τοῦ τὸ ἀπαγορεύουμε ἐμεῖς αὐτὸ εἶτε ὄχι.

Μήπως ἐτομάζεσαι, εἶπε, νὰ κάνεις καὶ ἐσὺ τὸ ἴδιο; Θὰ ἀπαντήσεις κατὰ ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐγὼ τὰ ἀπέκλεισα;

Δὲν θὰ ἦταν περιέργο, εἶπα, ἂν ὕστερα ἀπὸ κάποια σκέψη νόμιζα ὅτι ἔτσι εἶναι σωστό.

[d] Λοιπὸν, εἶπε, τί θὰ ἄλγες ἂν ἐγὼ σοῦ παρουσιάσω μιὰν ἀπάντηση γιὰ τὴ δικαιοσύνη διαφορετικὴ ἀπὸ ὅλες αὐτές; Τί θὰ σοῦ ἀἔλξει, τότε, νὰ πάθεις;

Μὰ τί ἄλλο, εἶπα, παρὰ αὐτὸ πού ταιριάζει σὲ κάποιον ὁ ὁποῖος εἶναι ἀμα- θής; Καὶ βέβαια στὸν ἀμαθὴ ταιριάζει νὰ μάθει ἀπὸ ἐκείνον ὁ ὁποῖος γνωρί- ζει αὐτὸ λοιπὸν θεωρῶ ὅτι μοῦ ἀἔλξει νὰ πάθω καὶ ἐγώ.

Γλύκα εἶσαι, εἶπε· ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθεις πρέπει καὶ νὰ τὰ ἀκουμπήσεις· ἐμπρός λοιπὸν!

Ἀσφαλῶς, εἶπα· ὅταν θὰ ἔχω χρήματα.

Μὰ ἔγεις ἦδη, εἶπε ὁ Γλαῦκων. Λέγε λοιπὸν, Θρασύμαχε, ἐπὶ πληρωμῇ· γιατί ὅλοι μας θὰ συνεισφέρουμε γιὰ τὸν Σωκράτη.

[e] Δὲν ἀμφιβάλλω γι' αὐτὸ, εἶπε· γιὰ νὰ κάνει ἔπειτα ὁ Σωκράτης τὰ συνη-

θισμένα του: ὁ ἴδιος μὲν νὰ μὴν ἀπαντᾷ, νὰ πιάνεται ὅμως ἀπὸ τίς ἀπαντή- σεις τοῦ ἄλλου καὶ νὰ τὸν ξετινάζει.

Μὰ πῶς, καλέ μου ἄνθρωπε, εἶπα ἐγώ, θὰ μποροῦσε νὰ ἀπαντήσει κάποιος ὁ ὅποιος, πρῶτον, δὲν γνωρίζει καὶ οὔτε ἰσχυρίζεται ὅτι γνωρίζει καὶ, δεύτερον, ὅταν, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχει κάποια γνώμη σχετικὰ, τοῦ εἶναι ἀπαγορευμένο, ἀπὸ ἄνθρωπο ὄχι ἀσήμεντο, νὰ πεῖ ὁτιδήποτε ἀπὸ ἐκεῖνα πού προσβεῖναι; Πιὸ εὐλο- γο εἶναι νὰ μιλᾷσεις ἐσὺ· [338a] γιατί ἐσὺ ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἔξεραι καὶ ὅτι μπορεῖς νὰ ἀπαντήσεις. Ἐλα λοιπὸν, κάνε μου τὴ χάρη καὶ ἀπάντησε, καὶ μὴν ἀρνηθεῖς νὰ μεταδώσεις τὴ γνώση σου καὶ στὸν Γλαῦκωνα ἐδῶ καὶ στοὺς ἄλλους.

Ἔγτερα ἀπὸ τὰ λόγια μου αὐτὰ ὁ Γλαῦκων καὶ οἱ ἄλλοι τὸν παρακα- λοῦσαν νὰ πάψει νὰ ἀρνεῖται. Καὶ ὁ Θρασύμαχος, ἐνῶ ἦταν ὀλοφάνερο ὅτι ἤθελε νὰ μιλᾷσει γιὰ νὰ ἐντυπωσιάσει πιστεύοντας πῶς ἔχει μιὰ ὑπέροχη ἀπάντηση, ὥστόσο ἔκανε ὅτι εἶχε ἀντιρρήσεις, ἐπειδὴ τάχα ἔγραφε νὰ εἶμαι ἐγὼ αὐτός πού θὰ ἀπαντᾷ. Τελικὰ ὑποχώρησε, καὶ τότε, [b] Νὰ ποιά εἶναι, εἶπε, ἡ σοφία τοῦ Σωκράτη; Νὰ μὴ θέλει νὰ διδάσκει ὁ ἴδιος ἀλλὰ μόνο νὰ ρω- γιρίζει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ νὰ μαθαίνει ἀπὸ τοὺς ἄλλους, χωρίς μάλιστα νὰ τοὺς ἀναγνωρίζει καὶ εὐγνωμοσύνη.

Ὡς πρὸς τὸ ὅτι, εἶπα ἐγώ, διδάσκομαι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, σ' αὐτὸ λές ἀλή- θεια, Θρασύμαχε, ὅτι ὁμος ἐγώ, ὅπως ἰσχυρίζεσαι, δὲν τοὺς ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνη μου, κάνεις λάθος· τὴν ἐκφράζω ὅσο μπορῶ· καὶ τὸ μόνο πού μπορῶ εἶναι νὰ τοὺς ἐπαινῶ· γιατί ἐγὼ χρήματα δὲν ἔχω. Καὶ πόσο πρόθυμα τὸ κάνω αὐτό, ὅταν ἔχω γιὰ κάποιον τὴν ἐντύπωση ὅτι λέει κάτι σωστό, θὰ τὸ διαπιστώσεις εὐθύς ἀμέσως, μὲν ἀπάντησεις· γιατί, φαντάζομαι, θὰ πῆς σωστά πράγματα.

[c] Ἀκου τότε, εἶπε· ὑποστηρίζω ὅτι τὸ δίκαιο δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου! Μὰ γιατί δὲν ἐπικροτεῖς αὐτὴ τὴν ἀπάντηση; Δὲν ἔγεις τὴ διάθεση νὰ τὸ κάνεις.

Νὰ καταλάβω πρῶτα, εἶπα, τί θέλεις νὰ πῆς· γιατί ἀκόμα δὲν τὸ ἔχω κατα- λάβει. Λές ὅτι δίκαιο εἶναι ὁ, πι συμφέρει τὸν ἰσχυρότερο. Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό, Θρασύμαχε; Δὲν θέλεις ἀσφαλῶς νὰ πῆς τοῦτο, ὅτι ἂν λ.χ. ὁ Πουλυδά- μας, ὁ ἀθλητὴς τοῦ παγκρατίου, εἶναι πιὸ δυνατὸς ἀπὸ ἐμᾶς καὶ εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ σώματος του τὸ βοδινὸ κρέας, [d] τότε τὸ φαργνῶ αὐτὸ εἶναι καὶ πρὸς τὸ δικό μας συμφέρον, πού εἴμαστε λιγότερο δυνατοὶ ἀπὸ ἐκεῖνον, καὶ συνάμα ὅτι αὐτὸ εἶναι καὶ δίκαιο.

Ἄδιάντροπος εἶσαι σταλήθεια, εἶπε, Σωκράτη πιάνεσαι ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ἄλλου κοιτάζοντος πῶς θὰ τὰ στραπατσάρεις.

Καθόλου, ἀγαπητέ, εἶπα ἐγώ· πές κάπως σαφέστερα τί ἐννοεῖς.

Καὶ λοιπὸν δὲν ξέρεις, εἶπε, ὅτι ἄλλες πόλεις ἔχουν τυραννικὸ πολίτευμα, ἄλλες δημοκρατικὸ, ἄλλες πάλι ἀριστοκρατικὸ;

Λές νὰ μὴν τὸ ξέρω;

Δὲν κυριαρχεῖ, ἔτσι, σὲ κάθε πόλη τοῦτο, ἡ παράταξι δηλαδὴ ποὺ εἶναι στὴν ἐξουσία;

Βεβαίως.

[ε] Καὶ καθεμιά ἐξουσία φτιάχνει τοὺς νόμους κατὰ τὸ δικό της συμφέρον, ἡ δημοκρατία τοὺς φτιάχνει δημοκρατικούς, ἡ τυραννίδα τυραννικούς, τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἄλλες ἐξουσίες. Καὶ θεοσιζοντας τοὺς νόμους διακηρύχνουν ὅτι δίκαιο γιὰ ὅσους διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐξουσία τους εἶναι τὸ δικό τους, *τῶν ἐξουσιαστῶν*, τὸ συμφέρον, καὶ ὅποιον ξεστρατίζει ἀπὸ αὐτὸ τὸν τιμωροῦν, ἐπειδὴ κατ' αὐτοὺς παρβαίνει τὸ νόμο καὶ διαπραττεῖ ἀδικία. Αὐτὸ λοιπὸν ἐννοῶ, καλέ μου ἀνθρώπε, ὅταν λέω ὅτι σὲ ὅλα [339a] τὰ πολίτευματα δίκαιο εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα: ὅ,τι συμφέρεي τὴν κατεστημένη ἐξουσία. *Αὕτῃ* ἔχει τὴν ἰσχύ, καὶ ἔτσι γιὰ ὅποιον σκέπτεται σωστὰ δίκαιο εἶναι παντοῦ ἓνα καὶ τὸ αὐτό: τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου.

Τώρα, εἶπα, κατάλαβα τί ἐννοεῖς: ἂν ἀληθεύει ὅμως αὐτὸ ἢ ὄχι θὰ προσπαθῶ νὰ τὸ διαπιστώσω. Βέβαια, Θρασύμαχε, «τὸ συμφέρον» ἀπάντησες καὶ ἐσύ ὅτι εἶναι τὸ δίκαιο —παρόλο ὅτι αὕτῃ τὴν ἀπάντησι σ' ἐμένα τὴν εἶχες ἀπαγορεύσει—, ἀπλῶς ἔχει τώρα προστεθεῖ ἐδῶ τὸ «τοῦ ἰσχυροτέρου».

[β] Μιά ἀσήμαντη, ὑποθέτω, προσθήκη, εἶπε.

Γιὰ τὴν ὥρα πάντως δὲν εἶναι φανερό ἂν πρόκειται καὶ γιὰ μεγάλη: ὅμως πρέπει νὰ ἐξετάσουμε ἂν ἀληθεύει αὐτὸ ποὺ λές, εἶναι φανερό. Γιατὶ ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ βέβαια συμφωνῶ ὅτι τὸ δίκαιο εἶναι κατὰ τὸ ὅποιο συμφέρεται, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐσύ κάνεις αὕτῃ τὴν προσθήκη καὶ ὑποστηρίζεις ὅτι εἶναι τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου, ἐνῶ ἐγὼ ἀδυνατῶ νὰ τὸ προσδιορίσω, πρέπει νὰ τὸ ἐξετάσουμε.

Ἐξέτασέ το, εἶπε.

Θὰ γίνει, εἶπα. Γιὰ πές μου: Κατὰ τὴ γνώμη σου δὲν εἶναι δίκαιο νὰ πείθεται κανεὶς στοὺς ἄρχοντες;

Εἶναι.

[c] Οἱ ἄρχοντες, τώρα, ποὺ κυβερνοῦν στίς πόλεις εἶναι ἀλάνθαστοι ἢ μπορεῖ νὰ πέφτουν καὶ αὐτοὶ σὲ λάθη;

Ἀσφαλῶς, εἶπε, μπορεῖ νὰ πέφτουν καὶ αὐτοὶ σὲ λάθη.

Ἔτσι λοιπὸν, ἐπιχειρώντας νὰ νομοθετήσουν, ἄλλους νόμους τοὺς φτιάχνουν σωστά, κάποιους ἄλλους ὅμως ὄχι· συμφωνεῖς;

Νομίζω ναί.

Καὶ λέγοντας 'σωστά' ἐννοοῦμε ὅτι τοὺς φτιάχνουν κατὰ τὸ συμφέρον τους, ἐνῶ μὲ τὸ 'ὄχι σωστά' ἐννοοῦμε 'ἀσύμφορα'; Ἡ μήπως λές κάτι ἄλλο;

Ὅχι, αὐτό.

Καὶ ὅτι αὐτὰ τὰ ὅποια ὀρίζουν οἱ ἄρχοντες πρέπει οἱ ἀρχόμενοι νὰ τὰ ἐκτελοῦν, καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ δίκαιο· ἔτσι;

Πῶς ἄλλως;

[d] Ἄρα λοιπὸν δίκαιο κατὰ τὰ λεγόμενά σου δὲν εἶναι μόνο τὸ νὰ πράττει κανεὶς αὐτὸ ποὺ συμφέρεται τὸν πῶ ἰσχυρὸ ἄλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετο, αὐτὸ ποὺ δὲν τὸν συμφέρεται.

Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές; εἶπε.

Αὐτὰ ποὺ ἐσύ λές, θαρρῶ. Ἄς τὸ δοῦμε ὅμως καλύτερα. Δὲν ἔχουμε παραδεχθεῖ ὅτι προστάζοντας οἱ ἄρχοντες τοὺς ἀρχομένους τί νὰ πράξουν, συμβαίνει κάποτε-κάποτε νὰ ἀποτυγχάνουν ἐντελῶς νὰ στοχεύσουν τὸ συμφέρον τους; Δὲν ἔχουμε ὅμως ἐπίσης παραδεχθεῖ πῶς ὅ,τι καὶ ἂν προστάζουν οἱ ἄρχοντες εἶναι δίκαιο οἱ ἀρχόμενοι νὰ τὸ πράττουν; Αὐτὰ δὲν τὰ ἔχουμε παραδεχθεῖ;

Νομίζω ναί, εἶπε.

[e] Τότε λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, νὰ νομίζεις πῶς ἔχεις ἐπίσης παραδεχθεῖ ὅτι δίκαιο εἶναι καὶ τὸ νὰ πράττει κανεὶς αὐτὸ ποὺ *ἀντιβαίνει* στὸ συμφέρον τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἰσχυροτέρων, στὴν περίπτωση ποὺ ἄθελά τους οἱ ἄρχοντες προστάζουν κάτι κακὸ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ ἐσύ ὁπόσο ὑποστηρίζεις ὅτι εἶναι δίκαιο νὰ *παράττον* οἱ ἀρχόμενοι ὅ,τι τοὺς προστάζουν ἐκείνοι —σὲ αὕτῃ λοιπὸν τὴν περίπτωση, πάνσοφε Θρασύμαχε, δὲν προκύπτει *κατανάγκη* τοῦτο τὸ ἐπακλόουθο, δίκαιο δηλαδὴ νὰ εἶναι τὸ ἀντίθετο ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὅποιο λές ἐσύ; Γιατὶ, ἀσφαλῶς, σ' αὕτῃ τὴν περίπτωση δίνεται ἡ προσαγὴ στους λιγότερο δυνατοὺς νὰ πράττουν αὐτὸ ποὺ ἀντιβαίνει στὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου.

[340a] Ναί μὰ τὸ Δία, Σωκράτη, εἶπε ὁ Πολέμαρχος, εἶναι ὀλοφάνερο.

Φυσικά, ἀφοῦ τὸ βεβαιώνεις καὶ ἐσύ, ἔκανε διακόπτοντας ὁ Κλειτοφῶν.

Σὲ τί χρειάζεται, εἶπε ὁ Πολέμαχος, νὰ τὸ βεβαιώσει ἄλλος; Ὁ ἴδιος ὁ Θερασμάχος παραδέχεται ὅτι κάποτε-κάποτε οἱ ἄρχοντες προστάζουν πράγματα τὰ ὅποια εἶναι εἰς βάρος τους, κι ὅτι εἶναι δίκαιο οἱ ἀρχόμενοι νὰ τὰ πράττουν αὐτά.

Αὐτὸ Πολέμαχος, συμβαίνει ἐπειδὴ ὁ Θερασμάχος ὄρισε ὡς δίκαιο τὸ νὰ πράττει κανεὶς ὅ, τι διατάζουν οἱ ἄρχοντες.

Ὅρισε ὅμως, Κλειτοφώντα, καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου ὡς δίκαιο. [b] Καὶ ἔχοντας ὡς βάση αὐτὲς τίς δύο παραδοχές, δέχτηκε ἐπίσης ὅτι κάποτε-κάποτε οἱ ἰσχυροὶ διατάζουν τοὺς ἀρχομένους, καὶ λιγότερο δυνατοὺς, νὰ κάνουν πράγματα ποὺ δὲν εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἰσχυρῶν. Ἀπὸ αὐτὲς λοιπὸν τίς παραδοχές θὰ ἦταν ἐξίσου δυνατό νὰ προκύψει τὸ συμπέρασμα ὅτι δίκαιο πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται ὅ, τι συμφέρει τὸν ἰσχυρότερο ὅσο καὶ ὅ, τι ἀντιβαίνει στὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου.

Ὅμως, εἶπε ὁ Κλειτοφών, ὡς συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου ἐννοοῦσε ἐκεῖνο ποὺ ὁ ἴδιος ὁ ἰσχυρότερος θὰ θεωροῦσε ὡς συμφέρον του· αὐτὸ ὀφείλει νὰ πράττει ὁ πιὸ ἀδύναμος, καὶ αὐτὸ χαρακτηρίσει ὁ Θερασμάχος ὡς δίκαιο.

Δὲν τὸ εἶπε ἔτσι, ἔκανε ὁ Πολέμαχος.

[c] Δὲν ἔχει καμία σημασία αὐτό, Πολέμαχε, εἶπα ἐγώ. Ἄν ὁ Θερασμάχος τὸ λέει τώρα ἔτσι, ἂς τὸ ἀποδεχθῇ ἔτσι ὅπως τὸ λέει. Γιά λέγε μου, Θερασμάχε: Αὐτὸ ἤθελες νὰ πείς πὼς εἶναι τὸ δίκαιο —δηλαδή ὅτι εἶναι αὐτὸ ποὺ κατὰ τὴν κρίση τοῦ ἰσχυροτέρου ταυτίζεται μετὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου, ἀδιάφορα ἂν εἶναι ἢ δὲν εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον του; Νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι τὸ ἐννοεῖς;

Κάθε ἄλλο, εἶπε· ἔχεις μήπως τὴν ἐντύπωση ὅτι ὡς ἰσχυρότερο· χαρακτηρίζω ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος λαθεύει, ὅταν λαθεύει;

Εἶχα πράγματι τὴν ἐντύπωση, εἶπα, πὼς αὐτὸ ἐννοοῦσε ὅταν συμφωνοῦσε ὅτι οἱ ἄρχοντες δὲν εἶναι ἀλάνθαστοι ἀλλὰ καμὰ φορὰ κάνουν καὶ λάθη.

[d] Ὅλο κακοπιστία, εἶπε, εἶναι τὰ λόγια σου, Σωκράτη. Ὅταν γιὰ παράδειγμα κάνει κάποιος ἕνα λάθος σχετικά μετὰ τοὺς ἀρρώστους, ἐπὶ αὐτὸν τὸν λὲς γιὰτὸ εἰδικὰ σέ ὅ, τι ἀφορᾷ αὐτὸ στὸ ὅτιο λαθεύει; Ἡ κάποιον ὁ ὁποῖος κάνει λάθος σέ ἕνα λογαριασμὸ τὸν λὲς ἐπὶ αὐτὸν λογιστῇ, ὅταν πρέπει σὲ λάθος —σέ ὅ, τι ἀφορᾷ αὐτὸ τὸ λάθος; Ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἀποτελεῖ τρῶπο τοῦ λέγειν ὅτι ὁ γιὰτὸς ἔκανε λάθος· ἢ ὁ λογιστὴς ἔκανε λάθος· ἢ ὁ δάσκαλος·. Ἐγὼ νομίζω ὅτι καθέννας ἀπὸ αὐτοὺς, ἐφόσον πραγματικὰ εἶναι [e] ὅ, τι τὸν ἀποκαλοῦμε, δὲν λαθεύει ποτέ. Ἔτσι, γιὰ νὰ ἀκριβολογήσω —ἐπειδὴ κι ἐπὶ

μὴδὲς μετρώοντας τὰ λόγια σου— κανέννας ἔμπειρος τεχνίτης δὲν πέφτει σὲ λάθος. Γιατὶ εἶναι ἀπὸ ἑλλειψη γνώσεων ποὺ λαθεύει ὁποῖος λαθεύει, σὲ αὐτὸ στὸ ὅτιο δὲν ἔχει τὴν τεχνικὴ γνώση. Ἔτσι, κανέννας τεχνίτης ἢ σοφὸς ἢ ἄρχοντας δὲν λαθεύει, ὅταν ἐλέγχει τὰ πράγματα, ὥστόσο ὅλοι μας λέμε συνήθως ὅτι ὁ γιὰτὸς ἔκανε λάθος· ἢ ὁ ἄρχοντας ἔκανε λάθος·. Κάπως εἶσαι λοιπὸν νὰ ἐννοήσεις τώρα καὶ τὴ δική μου ἀπάντηση. Ἄν θέλουμε ὅμως νὰ ἀκριβολογοῦμε, τὸ πρᾶγμα ἔχει ὡς ἐξῆς: Ὁ ἄρχοντας, [341a] ἐφόσον εἶναι ἄρχοντας, δὲν λαθεύει, καὶ καθὼς δὲν λαθεύει, προστάζει ὅ, τι εἶναι τὸ καλότερο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του —καὶ τοῦτο ὁ ἀρχόμενος ὀφείλει νὰ τὸ πράττει. Ἔτσι, λέγοντας ὁ δίκαιο· ἐννοῶ αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦσα ἐξαρχῆς, δηλαδή τὸ νὰ πράττει κανεὶς ὅ, τι συμφέρει τὸν ἰσχυρότερο.

Καλά, Θερασμάχε, εἶπα· φαντάζεσαι ὅτι σκόπιμα διαστρέφω τὰ λόγια σου; Δὲν τὸ φαντάζομαι ἀπλῶς, τὸ ξέρω, εἶπε. Καὶ δὲν πρόκειται νὰ πετύχεις τίποτα· [b] γιατί οὔτε νὰ με ξεγελάσεις θὰ μπορέσεις μετὰ τεχνάσματά σου, οὔτε νὰ μοῦ ἐπιβάλεις τὴν ἀποψή σου στὰ ἴσα.

Δὲν θὰ τὸ ἐπιχειροῦσα κάν, εὐλογημένε μου, εἶπα. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ μᾶς ξενασμιβελῇ μὰ τέτοια σύγχυση, προσδιόρισε πὼς ἐννοεῖς τὸν ἄρχοντα καὶ τὸν ἰσχυρότερο ποὺ θὰ εἶναι δίκαιο ὁ λιγότερο δυνατὸς νὰ πράττει κατὰ τὸ συμφέρον ἐκεῖνον, ὡς τοῦ ποῦ ἰσχυροῦ: Ὡς ἔναν ἂς ποῦμε ἄρχοντα ἢ ἀκριβολογώντας, ὅπως τώρα δὰ ἔλεγες;

Ἐννοῶ, εἶπε, ἔναν ἄρχοντα μετὰ τὴν πιὸ ἀκριβολογικὴ σημασία τῆς λέξης. Αὐτὸ νὰ διαστρέψεις καὶ νὰ διαστρεβλώσεις, ἂν μπορεῖς —καμία χάρη δὲν σοῦ ζητάω—, ὅμως ἐπὶ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ κάνεις.

[e] Φαντάζεσαι, εἶπα, ὅτι μοῦ ἔχει σαλέψει ἔτσι ὁ νοῦς, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσω νὰ κουρέψω ἕνα λοντάρι ἢ νὰ ξεγελάσω τὸν Θερασμάχο;

Τώρα δὰ τὸ ἐπιχείρησε, εἶπε, ὅμως καὶ σ' αὐτὸ δὲν κατάφερες τίποτα.

Ἀρκετὰ με αὐτὰ, εἶπα. Γιὰ πές μου ὅμως: Ἐνας γιὰτὸς —μετὰ τὴν ἀκριβολογικὴ ἔννοια τῆς λέξης, ὅπως τὸν ὄρισε λίγο πρωύτερα— εἶναι κάποιος ποὺ βγάζει λεφτὰ ἢ κάποιος ποὺ θεραπεύει ἀρρώστους; Καὶ νὰ ἐννοεῖς, φυσικά, αὐτὸν ὁ ὁποῖος πραγματικὰ εἶναι γιὰτὸς.

Εἶναι κάποιος ποὺ θεραπεύει ἀρρώστους.

Ἐνας καπετάνιος ὅμως; Ὁ ἀθηνὸς καπετάνιος εἶναι, κυβερνήτης τῶν ναυτῶν ἢ κάποιος ποὺ ταξιθεύει στὴ θάλασσα;

Εἶναι κυβερνήτης ναυτῶν.

[d] Τὸ γεγονός ὅτι βρίσκεται ἐπάνω στὸ πλοῖο τὸ ὁποῖο ταξιδεύει, δὲν εἶναι, νομίζω, κάτι ποὺ πρέπει νὰ τὸ λάβουμε ὑπόψη, οὔτε μᾶς υποχρεώνει νὰ τὸν χαρακτηρίσουμε ὡς ναύτη. Γιατὶ δὲν τὸν χαρακτηρίζουμε 'κυβερνήτη' μὲ βάση τὸ γεγονός ὅτι εἶναι στὸ πλοῖο ποὺ ταξιδεύει ἀλλὰ μὲ βάση τὴν τεχνικὴ γνώση του καὶ τὴν ἐξουσία ποὺ ἔχει στοὺς ναύτες.

Σωστά, εἶπε.

Γιὰ καθέναν ἀπὸ αὐτοὺς, δηλαδὴ γιὰ τοὺς ἀρρώστους καὶ τοὺς ναύτες, ὑπάρχει κάτι ποὺ ἀποτελεῖ τὸ συμφέρον τους;

Βεβαίως.

Κι ἡ τέχνη, εἶπα, δὲν ἔχει γίνεαι ἀκριβῶς γιὰ αὐτὸν τὸ σκοπὸ, δηλαδὴ γιὰ νὰ τὸ ἐπιδιώκει καὶ νὰ τὸ ἐξασφαλίζει;

Γι' αὐτό, εἶπε.

Ἄραγε ὑπάρχει καὶ γιὰ καθεμιὰ ἀπὸ τίς τέχνες κάτι τὸ ὁποῖο νὰ ἀποτελεῖ συμφέρον γιὰ αὐτὴν πέρα ἀπὸ τὸ νὰ ἀγγίζει, ἡ τέχνη αὐτὴ, τὸν ὕψιστο δυνατό βαθμὸ τελειότητας;

[e] Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;

Νὰ πῶς, εἶπα ἐγώ. Ἄν μὲ ρωτοῦσε κάποιος ἂν εἶναι ἀρκετὸ γιὰ τὸ σῶμα τὸ ὅτι εἶναι σῶμα ἢ ἂν χρειάζεται κάτι ἐπιπλέον, θὰ τοῦ ἀπαντοῦσα ὅτι «Ἀσφαλῶς καὶ χρειάζεται. Κι ἀκριβῶς γι' αὐτὸ ὑπάρχει ἡ ἱατρικὴ τέχνη ποὺ ἔχουν βρεῖ τώρα τελευταία, ἐπειδὴ τὸ σῶμα μειονεκτεῖ καὶ δὲν ἐπαρκεῖ μόνο του γιὰ τίς ἀνάγκες του. Γιὰ νὰ τὸ ἐφοδιάξει λοιπὸν μὲ ὅ,τι εἶναι συμφέρον σὲ αὐτό, ἐπινόηθηκε πρὸς τοῦτο αὐτὴ ἡ τέχνη». Ἄν ἔδινα μὲ τέτοια ἀπάντηση θὰ ἦταν κατὰ τὴ γνώμη σου σωστὴ ἢ ὄχι;

Θὰ ἦταν σωστὴ, εἶπε.

[342a] Τί συμβαίνει ὁμως; Εἶναι αὐτὴ καθεαυτὴν ἡ ἱατρικὴ μειονεκτικὴ; Ἔχει ἀνάγκη ἢ οποιαδήποτε τέχνη ἀπὸ κάποια δύναμη —ὅπως ἀκριβῶς τὰ μάτια χρειάζονται τὴν ὄψη καὶ τὰ αὐτιά τὴν ἀκοή, ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι γι' αὐτὸ ἀπαραίτητη κάποια τέχνη ἢ ὅποια νὰ κρίνει τί συμφέρει σὲ αὐτὰ καὶ νὰ τοὺς τὸ παρέχει—, ὑπάρχει ἄραγε καὶ μέσα στὴν τέχνη κάποια μειονεξία τέτοια ὥστε καθεμιὰ τέχνη νὰ χρειάζεται καὶ κάποια ἄλλη τέχνη, ἢ ὅποια θὰ κρίνει γιὰ λογαριασμὸ τῆς προηγούμενης τί συμφέρει ἐκείνη, τὴν ἄλλη, καὶ γι' αὐτὴν πάλι, ἢ ὅποια κρίνει, μὲ ἄλλη τέχνη ποὺ νὰ κάνει τὸ ἴδιο, καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπ' ἀπειρον; [b] Ἡ ἢ ἴδια θὰ κρίνει τὸ δικό της συμφέρον; Ἡ μὴπως σταλή-θεια δὲν χρειάζεται ἐμπροσθέντος οὔτε τὸν ἑαυτοῦ οὔτε καμιά ἄλλη τέχνη προκειμένου νὰ κρίνει τί τὴν συμφέρει σχετικὰ μὲ τὴ μειονεξία της; Γιατὶ οὔτε

μειονεξία οὔτε ἐλάττωμα κανένα ὑπάρχει σὲ καμμία τέχνη, κι οὔτε ἀρμόζει στὴν τέχνη νὰ ἀνιχνεύει τὸ συμφέρον κάποιου ἄλλου κι ὄχι ἐκείνου τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὸ δικό της ἀντικείμενο, ἐνῶ ἡ ἴδια, ὄντας σωστὴ τέχνη, εἶναι ὁλόγε-ρη κι ἀνέγραμη, γιὰ ὅσο χρόνο ἀνταποκρίνεται μὲ πληρότητα στὴ φύση της, ἢ καθεμιὰ στὴ δική της; Καὶ τοῦτο νὰ τὸ ἐξετάσεις μὲ αὐτοτηρὰ ἀκριβολογικὸ πρίσμα, ὅπως λέγαμε προωπότερα. Εἶναι ἔτσι ἢ δὲν εἶναι;

Φαίνεται, εἶπε, ὅτι ἔτσι εἶναι.

[c] Ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, ἡ ἱατρικὴ δὲν κρίνει τὸ συμφέρον τῆς ἱατρικῆς ἀλλὰ τοῦ σώματος.

Ναί, εἶπε.

Οὔτε ἡ ἱππικὴ τέχνη τὸ συμφέρον τῆς ἱππικῆς ἀλλὰ τῶν ἀλόγων· οὔτε καὶ καμιά ἄλλη τέχνη κοιτάζει τὸ δικό της συμφέρον —γιατὶ δὲν χρειάζεται νὰ τὸ κάνει αὐτό— ἀλλὰ τὸ συμφέρον ἐκείνου τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενό της.

Ἔτσι φαίνεται, ἀπάντησε.

Ὡστόσο, Θεραύμαγε, οἱ τέχνες κυριαρχοῦν καὶ ἐξουσιάζουν αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενό τους.

Συμφώνησε, ἂν καὶ μὲ μεγάλη δυσκολία.

Συνεπῶς καμιά ἐπιστήμη δὲν κοιτάζει τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου οὔτε τὸ ἐπιβάλλει ἀλλὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἀσθενεστέρου, [d] τὸν ὁποῖο καὶ ἐξουσιάζει.

Τελικὰ συμφώνησε καὶ σ' αὐτά, ἂν καὶ ἐπείχερσε νὰ δώσει κάποια μάχη γύρω ἀπὸ τοῦτο τὸ ζήτημα. Ὅταν ἔμεινε σύμφωνος, τὸν ρώτησα: Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι κανένας γιατρός, στὸ βαθμὸ ποὺ εἶναι γιατρός, δὲν ἐξετάζει οὔτε κι ἐπιβάλλει ὅ,τι συμφέρει τὸ γιατρὸ ἀλλὰ ὅ,τι συμφέρει τὸν ἄρρωστο; Γιατὶ ἔχουμε παραδεχθεῖ ὅτι ὁ γιατρός, μὲ τὴν ἀκριβολογικὴ σημασία τῆς λέξης, εἶναι κάποιος ποὺ ἔχει ἐξουσία στὰ σώματα κι ὄχι κάποιος ποὺ βγάζει χρή-ματα. Ἡ μὴπως δὲν τὸ ἔχουμε παραδεχθεῖ;

Συμφώνησε.

Κι ὁ κυβερνήτης πάλι τοῦ πλοίου, μὲ τὴν ἀκριβολογικὴν σημασία τῆς λέ-ξης, δὲν εἶναι κάποιος ποὺ ἐξουσιάζει ναύτες, κι ὄχι ἕνας ναύτης;

[e] Τὸ ἔχουμε παραδεχθεῖ.

Ἔνας τέτοιος λοιπὸν κυβερνήτης καὶ ἐξουσιαστής δὲν θὰ κοιτάζει καὶ δὲν θὰ ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον τοῦ κυβερνήτη ἀλλὰ τοῦ ναύτη, τὸν ὁποῖο καὶ ἐξουσιάζει.

Συμφώνησε με δυσκολία.

“Έτσι λοιπόν, Θρασύμαχε, ούτε και κανένas άλλος, οποιαδήποτε έξουσία κι αν έχει, κοιτάζει και επιβάλλει —στο βαθμό που είναι άρχοντας— το δικό του συμφέρον αλλά το συμφέρον εκείνου τον οποίο έχει στην έξουσία του και για τον οποίο ασκεί την τέχνη του, κι όλα όσα λέει κι όσα πράττει τὰ λέει και τὰ πράττει προσβλέποντας σ’ αυτόν και σέ ό,τι συμφέρει και ταιριάζει σ’ αυτόν.

[343a] Σάν φθάσαμε λοιπόν σέ τοῦτο τό σημείο τῆς συζήτησης κι ἦταν σέ όλους φανερό ότι ὁ ὀρισμός τοῦ δικαίου εἶχε ὀδηγηθεῖ στην ἀντιστροφή του, ὁ Θρασύμαχος, ἀντί νά ἀπαντήσει, εἶπε: Για πές μου, Σωκράτη, σοῦ χουν βάλει παραμάνas;

Γιατί αυτό; εἶπα ἐγώ· δέν θά ἴσπερε νά ἀπαντᾷς μᾶλλον παρὰ νά κάνεις τέτοιες ἐρωτήσεις;

Γιατί ἀφήνει νά σοῦ τρέχουν οἱ μυῖες και δέν σοῦ τις σκουπίζει, ἐνῶ ἐσύ θές σκούπισμα —ἀφού δέν σοῦ χεί μάθει νά ξεχωρίζεις τό κοπάδι ἀπό τόν τοσπάνο.

Μά σταλήθεια, γιατί τὰ λές αυτά; ρώτησα ἐγώ.

[b] Γιατί ἐσύ φαντάζεσαι ότι οἱ τοσπάνηδες και οἱ γελαδόρηδες κοιτάζουν τό καλό τῶν προβάτων ἢ τῶν βοδιῶν, κι ότι τὰ θέρουν και τὰ φροντίζουν ἀποβλέποντας σέ κάτι άλλο κι ὄχι στό καλό τῶν ἀφεντικῶν τους και τό δικό τους, και νομίζεις ότι κι οἱ κυβερνήτες στίς πολιτείες, ἐνῶ ὅσους πραγματικά κυβερνοῦν, ἔχουν κάτι άλλο στό μυαλό τους γι’ αὐτούς τοὺς ὁποίους κυβερνοῦν ἀπ’ ότι θά εἶχε κανείς γιά τὰ πρόβατα, κι ότι κάτι άλλο σκέφτονται μέρα και νύχτα κι ὄχι πῶς θά ὠφεληθοῦν οἱ ἴδιοι. [c] Κι εἶσαι τόσο ἀνυποψίαστος τί τρέχει μέ τό δίκαιο και τῇ δικαιοσύνη και τό ἄδικο και τὴν ἀδικία ὥστε δέν ξέρεις ότι ἡ δικαιοσύνη και τό δίκιο εἶναι *σταλήθεια* ἀλλοτῶν ἀγαθῶ: Εἶναι ἐκείνο πού συμφέρει τὸν ἰσχυρότερο και τὸν ἐξουσιαστή, ἐνῶ γι’ αὐτόν ὁ ὁποῖος συμμορφώνεται στίς ἐντολές και ὑποτάσσεται εἶναι ζημιά, κι ἡ ἀδικία τό ἀντίθετο. Και κυβερνάει ὁ ἀφέντης, μά τὴν ἀλήθεια, τὰ κορόδα κι ὅσους πᾶνε μέ τό δίκιο, κι αὐτοί, ὑποταγμένοι, κάνουν ὅ,τι συμφέρει ἐκεῖνον, πού εἶναι ὁ πῶς δυνατός, κι ὑπηρετώντας τον τὸν κάνουν ἐκείνον εὐτυχισμένο, [d] τὸν ἐαυτό τους ὅμως οὔτε τόσο δά. Και τό πρᾶγμα, ἀφελέστατε Σωκράτη, πρέπει νά τό δεῖς ἔτσι, ότι δηλαδή ὁ δίκαιος ἄνθρωπος συγκριτικά μέ τὸν ἄδικο βγαίνει πάντοτε χαμένος. Πρῶτον στίς ἰδιωτικές συμφωνίες τοῦ ἐνός μέ τὸν ἄλλο, ὅποτε συμβεῖ ένας δίκαιος νά ἔχει δοσοληγία μέ ἕναν ἀδι-

κο, πουθενά δέν θά δεῖς, στό τέλος τῆς δοσοληγίας, νά ἔχει βγεῖ κερδισμένος ὁ δίκαιος συγκριτικά μέ τὸν ἄδικο ἀλλά *μόνο* ζημιωμένος. “Έπειτα πάλι στίς σχέσεις τους μέ τό δημόσιο, και ὅταν εἶναι νά δώσουν κάποιες εἰσφορές, ὁ δίκαιος γιά ἴση περιουσία δίνει περισσότερα, ἐνῶ ὁ ἄδικος λιγότερα, και ὅταν εἶναι νά πάρουν, [e] ὁ δίκαιος δέν ἔχει κανένα ἄφελος ἐνῶ ἀπεναντίας ὁ ἄδικος ἔχει μεγάλο. Κι ἔτσι, ὅταν καθένas ἀπό τοὺς δύο κατέχει κάποιο ἔξιωμα, μέ τὸν δίκαιο συμβαίνει, ἀκόμη κι αν δέν ὑποστῇ καμιά ἄλλη ζημιά, νά πηγαίνουν οἱ δουλειές στοῦ χειρότερο, ἐπειδὴ θά τις παραμελεῖ, και νά μὴν ἀντλεῖ κανένα ὄφελος ἀπὸ τό δημόσιο, ἐπειδὴ εἶναι δίκαιος; κι ἐπιπλέον νά γίνεται μισητός στοὺς συγγενεῖς και τοὺς γνωστούς, καθώς δέν θά ἔχει καμιά διάθεση νά τοὺς ἐξυπηρετεῖ παραβαίνοντας τό δίκιο· ἐνῶ γιά τὸν ἄδικο ἰσχύει σέ ὅλες αὐτές τις περιπτώσεις τό ἀντίθετο. Και φυσικά ἐννοῶ αὐτόν [344a] γιά τὸν ὁποῖο μιλῶσα τώρα δά, αὐτόν δηλαδή πού μπορεῖ νά συμπεριφέρεται μέ ἀπληστία. *Αὐτόν* νά κοιτᾷ, αν θέλεις νά κρίνεις πόσο περισσότερο τὸν συμφέρει στήν ἰδιωτική του ζωὴ νά εἶναι ἄδικος ἀπ’ ότι νά εἶναι δίκαιος. Κι ὁ εὐκολότερος τρόπος νά τό διαπιστώσεις αὐτό εἶναι αν πᾶς στήν πῶς δολοκληρωμένη μορφή ἀδικίας, αὐτὴν πού κάνει ἀπέραντα εὐτυχισμένο ἐκείνον πού ἀδίκησε και ἀπέραντα ἀξιολύπητους ἐκείνους πού ἀδικήθηκαν και πού οἱ ἴδιοι δέν θά ἤθελαν νά ἀδικήσουν. Πρόκειται γιά τό τυραννικό πολίτευμα, τό ὁποῖο δέν ἀφαιρεῖ λίγο-λίγο ἀπὸ τὸν ἄλλο, πότε κρυφὰ πότε μέ τὴ βία, τὰ ἱερὰ και τὰ ὅσα και τὰ ἀτομικά και τὰ δημόσια, ἀλλά *ὅλα μαζί!* [b] “Έστω κάτι ἀπὸ αὐτὰ αν διαπράξει κάποιος και τὸν πιάσουν, τό πληρώνει ἀκριβὰ και ὑφίσταται τοὺς πῶς διαπράξει ἐξευτελισμούς —κι ὅσους διαπράξουν κάποιο ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀδικήματα τοὺς λένε ἱερόσυλους, ἀπαγωγείς, διαρρηκτές, κλέφτες, λωποδύτες—, αν ὅμως κάποιος ἀπράξει ἐκτός ἀπὸ τὰ χρήματα τῶν πολιτῶν κι αὐτοὺς τοὺς ἴδιους και τοὺς ὑποδουλώσει, τότε ἀντὶ γι’ αὐτὰ τὰ ἀπομνηστικά ὀνόματα τοὺς λένε καλότυχους και τρυφευγισμένους, [c] ὄχι μόνον οἱ συμπολίτες τους ἀλλά και οἱ ἄλλοι, ὅσοι τυχόν θά μάθουν γιά αὐτόν ότι διέπραξε τὴν ἀδικία πέρα γιά πέρα, ὀλόκληρη. Γιατί ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι φοβόνται ὄχι μὴπως ἀδικήσουν ἀλλά μὴπως γίνουν οἱ ἴδιοι θύματα τῆς ἀδικίας, γι’ αὐτό κατακρίνουν τὴν ἀδικία —ὅσοι τὴν κατακρίνουν. “Έτσι, Σωκράτη, ἡ ἀδικία εἶναι κάτι πῶς δυνατό, κάτι πῶς ταιριαστό σ’ ἕναν ἐλεύθερο ἄνθρωπο, σ’ ἕναν ἄνθρωπο μέ ἀρχοντιά, ἀπ’ ότι ἡ δικαιοσύνη, ἀρκεῖ νά εἶναι δολοκληρωμένη ἀδικία, κι ὅπως ἔλεγα στήν ἀρχή, δίκιο εἶναι αὐτό πού συμφέρει τὸν πῶς ἰσχυρό, και ὡς ἄτομα μᾶς συμφέρει και μᾶς ὠφελεῖ τό ἄδικο.

[α] Μόλως τὰ ἴπε αὐτὰ ὁ Θρασύμαχος ἐτοιμαζόταν νὰ φύγει, ἀφοῦ ἄδειασε ἀν' λουτράρης μεμιάς στ' αὐτιά μας ἕνα ποτάμι λόγια· οἱ ἄλλοι ὅμως ποὺ ἦσαν ἐκεῖ δὲν τὸν ἄφρισαν ἀλλὰ τὸν ὑποχρέωσαν νὰ μείνει καὶ νὰ δώσει ἐξηγήσεις πᾶν ὅς' αὐτὸ ποὺ εἶχε πεῖ. Καὶ μάλιστα καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸν παρακάλεσα πολὺ καὶ τοῦ εἶπα: Βρε εὐλογημένε Θρασύμαχε, πῶς ἐτοιμάζεσαι, ἔχοντας ἀνοίξει μιά τέτοια συζήτηση, νὰ σηκωθείς νὰ φύγεις, προτοῦ νὰ ἐξηγήσεις ὅσο θὰ ἴπρεπε ἢ προτοῦ καὶ ὁ ἴδιος μάθεις ἂν εἶναι ἔτσι ὅπως τὰ λές ἢ ὄχι; [ε] Ἦ ὅσο θὰ ἴπρεπε ἡ ἀσημαντοὺ πράγμα νὰ προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ξεδιαλύνει τὸν τρόπο τοῦ νομίζεις ἀσημαντοῦ πράγμα νὰ προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ξεδιαλύνει τὸν τρόπο τοῦ βίου γενικά, πῶς θὰ μπορούσε δηλαδὴ καθένας μας νὰ ζήσει μιά ζωή ποὺ πραγματικά νὰ ἀξίζει;

Ἐγώ, ἔκανε ὁ Θρασύμαχος, ἔχω τάχα ἄλλη γνώμη γι' αὐτό;

Αὐτὴ τὴν ἐντύπωση δίνεις, εἶπα —ἦ, ἔστω, ὅτι δὲν νοιάζεσαι γιὰ μᾶς καὶ ὅτι ἀδιαφορεῖς ἂν θὰ ζήσουμε ζωὴ χειρότερη ἢ καλύτερη ἔχοντας ἄγνοια γιὰ αὐτὸ ποὺ ἐνὶ λῆς ὅτι τὸ ξέρεις. Ὅμως, καλέ μου ἄνθρωπε, κάνε τὸν κόπο καὶ φανέρισέ το μες [345a] —δὲν θὰ πάει χαμένος ὁ κόπος σου ποὺ θὰ μᾶς εὐεργετήσεις, τόσο ποὺ εἴμαστε— γιὰτὶ ἐγὼ βέβαια, σὲ ὅ,τι με ἀφορᾷ, σοῦ λέω ὅτι δὲν ἔχω πειθεῖ καὶ ὅτι δὲν πιστεύω πῶς ἡ ἀδικία εἶναι πρὸς ἀποδοτικὴ ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη, ἀκόμη καὶ ἂν τὴν ἀφήνει κανεὶς ἐντελῶς ἐλεύθερη καὶ δὲν τὴν ἐμποδίζει νὰ κάνει ὅ,τι θέλει. Ὡστόσο, ἀγαπητέ, ἂς ὑποθέσουμε ὅτι κάποιος εἶναι ἀδικος καὶ ὅτι ἔχει τὴ δύναμη νὰ διαπράττει ἀδικίες εἴτε κρυφὰ εἴτε φανερά χρησιμοποιώντας βία, ἐμένα πάντως δὲν με πείθει ὅτι αὐτὸ εἶναι πρὸς κερδοφόρο ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη. Αὐτὰ τὰ συμμερίζεται, ἴσως, [β] καὶ κάποιος ἄλλος ἀπὸ μᾶς, ὅχι μόνον ἐγώ. Ἔτσι, εὐλογημένε ἄνθρωπε, δεῖξε μας μ' ἕναν τρόπο ἀρκούντως πειστικὸ ὅτι δὲν κρίνουμε σωστὰ ὅταν θεωροῦμε τὴ δικαιοσύνη προτιμότερη ἀπὸ τὴν ἀδικία.

Μὲ ποιὸν τρόπο, εἶπε, νὰ σὲ πείσω; Ἄν δὲν ἔχεις πεισθεῖ με ὅσα τώρα δὲ ἐλεγα, τί ἄλλο νὰ σοῦ κάνω; Ἦ θὰ ἴπρεπε μήπως νὰ πάρω τὰ ἐπιχειρήματά μου καὶ νὰ σοῦ τὰ βάλω μέσα στὸ κεφάλι;

Γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Δία, εἶπα· μὴν τὸ κάνεις πρῶτα ὅμως νὰ μένεις σταθερὸς σὲ ὅσα εἶπες, ἦ, ἂν ἀλλάξεις γνώμη, νὰ τὴν ἀλλάξεις φανερά καὶ νὰ μὴν πηγαινῆς νὰ μᾶς ξεγελάσεις. Βλέπεις ὅμως τώρα, Θρασύμαχε —γιὰτὶ καλὸ εἶναι [γ] νὰ ξαναδοῦμε ὅσα εἰπώθηκαν προτύτερα—, ὅτι ἐνὸς στήν ἀρχὴ ἀναφέρεσθε στὸ γιὰτὸ μὲ τὴν ἀκριβολογίαν σημασία τοῦ ὅρου, ἔπειτα, ὅταν ἀναφέρθηκες στὸν ἀληθινὸ τοσπάνο, νόμισες ὅτι δὲν ἦταν πιά ἀπαράιτητο νὰ τηρήσεις αὐτὴ τὴν ἀκριβολογία ἀλλὰ πιστεύεις γι' αὐτὸν ὅτι, στὸ βαθμῷ

ποὺ εἶναι τοσπάνος, φροντίζει τὰ πρόβατα ἔχοντας γιὰ στόχο του ὄχι ὅ,τι εἶναι πρὸ καλὸ γιὰ τὰ πρόβατα ἀλλὰ τὸ φαγοπότι, σὺν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ κάποιον καλεσμένο σὲ γεῦμα, ἢ πάλι τὸ ποῦλημα, σὺν νὰ ἦταν ἔμπορος καὶ ὄχι ποιμένας. [δ] Ὡστόσο ἡ ποιμενικὴ τέχνη δὲν νοιάζεται, ἀσφαλῶς, γιὰ κανένα ἄλλο πράγμα παρὰ μόνον γι' αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀναλάβει νὰ φροντίζει, πῶς δηλαδὴ θὰ ἐξασφαλίζει ὅ,τι εἶναι τὸ πρὸ καλὸ γι' αὐτὸ —γιατὶ ὅ,τι χρειάζεται προκειμένου νὰ εἶναι ἡ ἴδια ἄριστη, αὐτὸ βέβαια τὸ ἔχει ἦδη βροῖ, ἐφόσον ὡς ποιμενικὴ τέχνη δὲν ὑστερεῖ σὲ τίποτα. Καὶ αὐτὸ λοιπὸν με ἔκανε νὰ πιστέψω τώρα ὅτι εἶναι ἀπαράιτητο νὰ συμφωνήσουμε πῶς κάθε ἐξουσία δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ κανενὸς ἄλλου τὸ καλὸ παρὰ μόνον γιὰ τὸ καλὸ ἐκείνου [ε] τὸ ὁποῖο ἐξουσιάζεται ἀπὸ αὐτὴν καὶ τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενο τῶν φροντίδων τῆς, εἴτε γιὰ δημόσια ἐξουσία πρόκειται εἴτε γιὰ ἰδιωτικὴ. Πιστεύεις ἐπὶ ὅτι οἱ ἄρχοντες στὶς πολιτείες, ἐννοῶ τοὺς ἀληθινούς ἄρχοντες, ἐξουσιάζουν μετὰ τὴ θέλησή τους;

Μὰ τὸ Δία, εἶπε, αὐτὸ δὲν τὸ πιστεύω ἀπλῶς, τὸ ξέρω!

Γιὰ δὲς ὅμως, Θρασύμαχε, εἶπα ἐγώ. Δὲν ἔχεις προσέξει ὅτι πῆς ἄλλες ἐξουσίες δὲν θέλει κανένας νὰ πῆς ἀσκέϊ ἐξ ἰδίας βουλήσεως ἀλλὰ ζητοῦν ὅλοι μισθὸ, μετὰ τὸ ἀπιολογικὸ ὅτι οἱ ἴδιοι δὲν θὰ ἔχουν κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν ἀσκησὶ τῆς ἐξουσίας [346a] ἀλλὰ μόνον οἱ ἀρχόμενοι; Ἀπάντησέ μου, εἶπα, σὲ τοῦτο: Κάθε φορὰ ποὺ λέμε γιὰ μιὰ τέχνη ὅτι ἀποτελεῖ κάτι διαφοροεικὸ, δὲν τὸ λέμε αὐτὸ λαμβάνοντας ὡς βάση τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ δύναμή της ἀποτελεῖ κάτι διαφοροεικὸ; Καί, γιὰ νὰ καταλήξουμε κάπου, μὴ μοῦ δώσεις, βρε εὐλογημένε, μιὰν ἀπάντηση ποὺ νὰ ἀντιβαίνει σὲ ὅσα πιστεύεις.

Πραγματικά, εἶπε, βάσει αὐτοῦ ἀποτελεῖ κάτι διαφοροεικὸ.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ ὄφελος ποὺ μᾶς προσφέρει καθεμιά ἀπὸ αὐτὲς εἶναι κάτι ἰδιαιτέρο καὶ ὄχι κοινὸ σὲ ὅλες, λ.χ. ἡ ἱατρικὴ προσφέρει ὑγεία, ἡ τέχνη τοῦ κυβερνητῆ ἀσφάλεια στὴν πλεύση καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο οἱ ἄλλες τέχνες σωστά;

Βεβαίως.

[β] Ὅμοια λοιπὸν καὶ ἡ τέχνη τοῦ πορισμοῦ χρημάτων προσφέρει μισθόν· ἔτσι; Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ δική της δύναμη· ἡ μήπως ἐνὶ λῆς ὅτι ἡ ἱατρικὴ τέχνη καὶ ἡ τέχνη τοῦ κυβερνητῆ ταυτίζονται; Οὔτε πάλι, ἐφόσον θέλεις νὰ κάνουμε ἀκριβεῖς διακρίσεις ὅπως πρότεινες, ἂν ἕνας καπετάνιος βροῖται τὴν ὑγεία του, ἐπειδὴ τὸ ταξίδι στὴ θάλασσα τοῦ κάνει καλὸ, αὐτὸ εἶναι λόγος γιὰ νὰ ἀποκαλέσῃ τὴν τέχνη του «ἱατρικὴ»· νομίζεις;

Ἄσφαλῶς ὄχι, εἶπε.

Οὔτε καὶ τὴν τέχνη τοῦ πορισμοῦ χρημάτων, ἂν κάποιος βροίκει τὴν ὑγεία τοῦ παίρνοντας μισθό.

Ἄσφαλῶς ὄχι.

Ἀλλά καὶ τὴν ἱατρικὴ θὰ τὴν χαρρακτῆριζες τέχνη πορισμοῦ χρημάτων ἂν κάποιος παίρνει χρήματα καθὼς θεράττει;

[c] Ὅχι, εἶπε.

Παραδεχτήκαμε λοιπὸν ὅτι ἡ ὠφέλεια ἀπὸ καθεμιά τέχνη εἶναι κατὰ ἰδιότητα.

Ἄς ποῦμε, εἶπε.

Ἄν λοιπὸν συμβαίνει νὰ ἔχουν ὅλοι οἱ τεχνίτες ἀπὸ κοινοῦ κάποια ὠφέλεια, εἶναι φανερό ὅτι ἡ ὠφέλεια αὕτῃ προκύπτει ἀπὸ κατὰ ἐπιτροσόθετο ποῦ τὸ χρησιμοποιοῦν ὅλοι τους ἀπὸ κοινοῦ.

Ἔτσι φαίνεται, εἶπε.

Λέμε δηλαδὴ ὅτι ἡ ὠφέλεια ποῦ ἔχουν οἱ διάφοροι τεχνίτες παίρνοντας χρήματα προκύπτει γι' αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἐπιτροσόθετη χρῆσιν τῆς τέχνης τοῦ νὰ πορίζουσι χρήματα.

Συμφώνησε μὲ δυσκολία.

[d] Ἐπομένως ἡ ὠφέλεια αὕτῃ ποῦ ὑπάρχει γιὰ καθένα τεχνίτη, δηλαδὴ τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα παίρνει ὁ τεχνίτης, δὲν προκύπτει ἀπὸ τὴν τέχνη του, ἀλλὰ, ἂν τὸ ἐξετάσουμε ἀκριβῶς, ἡ ἱατρικὴ μὲν φέρνει ὑγεία, ἡ τέχνη ὅμως τοῦ πορισμοῦ χρήματων φέρνει τὴν ἀμειβή, καὶ ἡ οἰκοδομικὴ πάλι τέχνη φτιάχνει τὸ σπίτι, ἡ τέχνη ὅμως τοῦ πορισμοῦ χρήματων ποῦ τὴν συνοδεύει φέρνει τὰ χρήματα, καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὅλες οἱ ἄλλες τέχνες ἐκτελοῦν τὸ ἔργο τους, καθεμιά τὸ δικό της, καὶ καθεμιά τους ὠφελεῖ αὐτὸ τὸ ὁποῖο εἶναι ταχμένη νὰ φροντίζει. Ἄν ὅμως τὴν τέχνη δὲν τὴν συνοδεύει καὶ κάποια ἀμειβή, ὑπάρχει τότε γιὰ τὸν τεχνίτη κάποια ὠφέλεια ἀπὸ τὴν ἀσκῆσιν τῆς τέχνης;

Δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχει, εἶπε.

[e] Ἄρα δὲν τοῦ ἀποφέρει κανένα ὄφελος ἡ τέχνη, ἅμα αὐτὸς δουλεύει χάριμα.

Νομίζω.

Ἐπομένως, Θερασύμαχε, τοῦτο τὸ πρῆγμα ἔχει γίνεαι κώλας φανερό, ὅτι καμιά τέχνη καὶ καμιά ἀρχὴ δὲν φροντίζει γιὰ τὸ δικό της ὄφελος ἀλλὰ, ὅπως λέγαμε προωτέρω, φροντίζει γιὰ τὸ ὄφελος ἐκείνου τὸ ὁποῖο εἶναι στὴν

ἐξουσία της, καὶ δίνει πῆς ἐντολές της ἀποβλέποντας στὸ νὰ ἐξασφαλίσει τὸ συμφέρον *ἐκείνου*, ποῦ εἶναι καὶ τὸ ἀσθενέστερο, κι ὅχι τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου. Γι' αὐτὸ λοιπὸν κι ἐγώ, φίλε Θερασύμαχε, ἔλεγα τότ' ἂν δὲ ὅτι κα- νένας δὲν ἔχει αὐτοπροαίρετα τὴ διαθήσῃ νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ ἀναλαμβάνει νὰ διορθώσει τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων [347a] ἀλλὰ ζητάει ἀμειβή, γιὰ τὸ λόγο ὅτι ὅποιος σκοπεύει νὰ ἀσκήσει σωστὰ τὴν τέχνη δὲν πράττει ποτὲ ὅ,τι εἶναι τὸ καλύτερο γιὰ τὸν ἑαυτοῦ οὔτε δίνει τέτοιες ἐντολές —ἐφόσον οἱ ἐντολές του θὰ εἶναι σύμφωνες μὲ τὴν τέχνη— ἀλλὰ ὅ,τι εἶναι τὸ καλύτερο γιὰ ἐκεῖνο ποῦ ἔχει στὴν ἐξουσία του. Αὕτῃ, καθὼς φαίνεται, εἶναι ἡ αἰτία, γιὰ τὴν ὁποία ὅσοι πρόκειται νὰ ἀποφασίσουν νὰ ἀσκήσουν ἐξουσία πρέπει νὰ ἔχουν μιὰ ἀνταμειβή, εἴτε χρηματικὴ εἴτε κάποια τιμητικὴ διάκριση ἢ μιὰ τιμωρία, ἂν δὲν τὴν ἀσκήσουν.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό, Σοκράτη; ρώτησε ὁ Γλαύκων· γιὰτί ἐγὼ πῆς δύο ἀμειβές πῆς ξέρω, τὴν τιμωρία ὅμως πῶς τὴν ἐννοεῖς καὶ πῶς τὴν συγκαταλέ- γεις στὴ μεριὰ τῆς ἀμειβῆς; Αὐτὸ δὲν τὸ ἔχω ἀντιληφθεῖ.

Ἄρα, εἶπα ἐγώ, δὲν ἀντιλαμβάνεσαι ποιά εἶναι ἡ ἀνταμειβή τῶν ἀρίστων, αὕτῃ γιὰ τὴν ὁποία [b] οἱ πῶ ἀξιόλογοι ἄνθρωποι ἀναλαμβάνουν νὰ κυβερ- νοῦν, ὅταν ἔχουν τὴ διάθεσιν νὰ κυβερνοῦν. Ἡ μὴπως δὲν ξέρεις ὅτι τὸ νὰ εἶναι κάποιος φιλόδοξος καὶ φιλοχρήματος θεωρεῖται ἀλλὰ καὶ *εἶναι* ντροπῇ; Τὸ ξέρω, εἶπε.

Γι' αὐτὸν λοιπὸν τὸ λόγο, εἶπα ἐγώ, οἱ ἀξιοὶ ἄνθρωποι δὲν ἐπιδιώκουν τὴν ἐξουσία οὔτε γιὰ τὰ χρήματα οὔτε γιὰ τὴ δόξα· γιὰτί οὔτε πληρωμένοι θέλουν νὰ χαρακτηριστοῦν, εἰσπράττοντας φανερά μισθὸ γιὰ τὸ ἀξίωμα τους, οὔτε κλέφτες, ἀποκοιμίζοντας κρυφὰ κέρδος ἀπὸ αὐτό. Οὔτε πάλι γιὰ τὴ δόξα· γιὰτί δὲν εἶναι φιλόδοξοι. Πρέπει λοιπὸν [c] νὰ ὑπάρχει κάποιος ἀναγκασμὸς γι' αὐτοὺς καὶ κάποια τιμωρία προκειμένου νὰ θελήσουν νὰ ἀσκήσουν ἐξου- σία —ἔτσι ποῦ σκεδὸν νὰ θεωρεῖται ντροπὴ νὰ ἀναλάβει κανεὶς μὲ τὴ θέλησιν τοῦ κυβερνητικοῦ ἀξίωμα προτοῦ νὰ ἐξαναγκαστεῖ νὰ τὸ πράξει—, κι ἡ πῶ μεγάλη τιμωρία ἐδῶ εἶναι νὰ τὸν ἐξουσιάζει κάποιος χειρότερος του, ἀφοῦ ὁ ἴδιος δὲν θὰ ἔχει τὴ διαθήσῃ νὰ κυβερνᾷ. Ἀπὸ φόβο γιὰ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν τιμωρία δέχονται κατὰ τὴ γνώμην μου νὰ ἀσκήσουν ἐξουσία οἱ ἀξιοὶ ἄνθρω- ποι, ὅταν καμιά φορὰ συμβεῖ νὰ πάρουν ἐξουσία στὰ χεῖρά τους, καὶ ἀναλαμ- βάνουν τότε νὰ κυβερνήσουν ὄχι μὲ τὴν ἰδέα ὅτι τοὺς περιμένει ἐκεῖ κατὰ καλὸ ἢ ὅτι θὰ κλουτεράσουν ἀλλὰ σὰν νὰ προχωροῦν [d] σὲ κατὰ ποῦ *εἶναι ἀνάγκη* νὰ τὸ πράξουν καὶ ποῦ δὲν ἔχουν κάποιους καλύτερους τοὺς ἢ ἐτοῦ

ομοιούς τους για να νά τους τὸ ἀναθέσουν. Γιατί ἂν ὑπῆρχε μιὰ πολιτεία ἀποτε-
λούμενη ἀπὸ ἀνθρώπους σωστούς, στὴν πολιτεία αὐτὴ κατὰ πάσα πιθανότη-
τα θὰ ἦταν πολυπλόηρο τὸ νὰ ἀποφεύγει κανεὶς νὰ κυβερνᾷ, ἀκριβῶς ὅπως
τώρα εἶναι πολυπλόηρο τὸ νὰ παῖναι τὴν ξενουσία στὰ χέρια του, καὶ θὰ γινό-
ταν ἔτσι ὁλοφάνερο ὅτι ἀπὸ τὴ φύση του ὁ ἀληθινὸς ἄρχοντας *τῶναι* δὲν
κοιτάζει τὸ δικὸ του συμφέρον ἀλλὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἀρχομένου· κι ἔτσι κά-
θε γνωστικὸς ἄνθρωπος θὰ προτιμοῦσε νὰ ἔχει *αὐτὸς* ὄφελος ἀπὸ τὸν ἄλλο
παρὰ νὰ ὠφελεῖ τὸν ἄλλο μπαίνοντας ὁ ἴδιος σὲ μελεάδες. Σὲ τοῦτο λοιπὸν
διαφωνῶ ἐγὼ ριζικὰ [ε] μὲ τὸν Θερασύμαχο, στὸ ὅτι *τάχα* τὸ δίκαιο εἶναι τὸ
συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου, τοῦτο ὅμως θὰ τὸ ἐξετάσουμε κάποια ἄλλη φο-
ρὰ. Πολὺ σοβαρότερο ζήτημα νομίζω ὅτι εἶναι αὐτὸ ποὺ λέει τώρα ὁ Θερασύ-
μαχος, ὅταν ὑποστηρίζει ὅτι τοῦ ἀδικου ἀνθρώπου ἡ ζωὴ εἶναι καλύπτει
ἀπὸ τοῦ δικαίου. Λοιπὸν, Γλαύκων, ἐστὶ τί ἀπὸ τὰ δύο διαλέγεις; Ποιὰ ἀπὸ τίς
δύο ἀπόψεις εἶναι κατὰ τὴ γνώμη σου πιὸ κοντὰ στὴν ἀλήθεια;

Νομίζω ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ δικαίου ἀνθρώπου ἔχει περισσότερα πλεονεκτήμα-
τα.

[348a] Ἄκουσες, εἶπα ἐγώ, πόσα πλεονεκτήματα ἀνέφερε τώρα δὲ ὁ Θε-
ράμαχος ὅτι ἔχει ἡ ζωὴ τοῦ ἀδίκου;

Ἄκουσα, εἶπε, ἀλλὰ δὲν μὲ πείθει.

Θέλεις λοιπὸν νὰ προσπαθήσουμε νὰ τὸν πείσουμε ἐμεῖς, ἂν μπορέσουμε
νὰ βροῦμε κάποιο τρόπο, ὅτι δὲν ἔχουν ἀλήθεια ὅσα λέει;

Γιατί νὰ μὴ θέλω; εἶπε.

Ἄν τώρα ἐμεῖς, εἶπα, ὑποστηρίζοντας τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα, τοῦ ἀναφέ-
ρουμε πόσα καλὰ ἔχει τὸ νὰ ᾿ναι κανεὶς δίκαιος, καὶ μετὰ μιλῇρεὶ πάλι ἐκεῖνος
κι ὑστερα ἐμεῖς τοῦ ποῦμε ξανὰ κατὰ ἄλλο, ἀνταρραβάλλοντας ἔτσι σὲ κάθε
ἐπιχείρημα ἓνα ἄλλο, θὰ χρειαστεῖ νὰ κρατᾶμε λογαριασμὸ καὶ νὰ μετράμε [β]
πόσα καλὰ ἔχουμε ἀναφέρει γιὰ καθεμιά ἀπὸ τίς δύο πλευρὲς σὲ κάθε πα-
ρέμβασή μας, καὶ θὰ χρειαστοῦμε πιά κάποιους κριτὲς γιὰ νὰ βγάλουν ἀπό-
φαση. Ἄν ὅμως συνεχίσουμε νὰ ἐξετάζουμε τὸ ζήτημα ὅμοια ὅπως πρωτύτε-
ρα, συμφωνώντας μεταξὺ μας ὡς πρὸς τὸ τί δεχόμαστε καὶ τί ὄχι, θὰ εἴμαστε
οἱ ἴδιοι κριτὲς καὶ συνάμα συνήγοροι.

Βεβαίως, εἶπε.

Ποιὺς ἀπὸ τοὺς δύο τρόπους, ρώτησα, σοὺ ἀρέσει περισσότερο;

Ὁ τελευταῖος, εἶπε.

Ἐμπρὸς τότε, Θερασύμαχε, ἀπάντησέ μας ξανὰ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ὑποστηρί-

ζεις ὅτι ἡ τέλεια ἀδικία εἶναι ἀποδοτικότερη ἀπ' ὅτι ἡ δικαιοσύνη στὴν πιὸ τέ-
λεια ἐκδοχὴ της;

[ε] Ἀσφαλῶς καὶ τὸ ὑποστηρίζω, εἶπε, καὶ ἔχω ἀναφέρει γιὰ ποιούς λό-
γους.

Ἔλα τότε: Σχετικὰ μὲ τοῦτα ἐδῶ ποιά εἶναι ἡ γνώμη σου; Χαρακτηρίζεις
κατὰ κάποιον τρόπο τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ἀρετὴ καὶ τὸ ἄλλο κακία;

Ἀσφαλῶς.

Τὴ δικαιοσύνη, ἐπομένως, τὴν λές ἀρετὴ καὶ τὴν ἀδικία κακία; ἔτσι;

Βέε-ββα, φίλτατε, ἔκανε, ἀφοῦ ἄλλωστε ὑποστηρίζω ὅτι ἡ ἀδικία ἀποδί-
δει, ἐνῶ ἡ δικαιοσύνη ὄχι.

Ἀλλὰ τότε ἡ δικαιοσύνη τί εἶναι;

Τὸ ἀντίθετο, εἶπε ἐκεῖνος.

Ὑποστηρίζεις δηλαδὴ ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι κατὰ κακὸ;

Ὅχι, ἀλλὰ ὅτι εἶναι βλακεία μὲ περικεφαλαιά!

[α] Τὴν ἀδικία ἄραγε τὴν χαρακτηρίζεις ἀχρεϊότητα;

Ὅχι· εὐθυκρισία τὴν χαρακτηρίζω.

Καὶ σταλήθεια, Θερασύμαχε, πιστεύεις ὅτι εἶναι γνωστικοὶ καὶ ἄξιοι ἄν-
θρωποι οἱ ἄδικοι;

Ὅσοι βέβαια, εἶπε, μποροῦν νὰ κάνουν πράξεις πέρα γιὰ πέρα ἄδικες κι
εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἐπιβάλλουν τὴ δύναμή τους σὲ πολίτες καὶ σὲ λαούς. Ἐσὺ
ἴσως πιστεύεις ὅτι ἐννοῶ ἐκείνους ποὺ ἀρπάζουν πουνγιά· δὲ λέω, ἀποφέρει
κι αὐτὸ ἓνα κέρδος, ἀρκεῖ βέβαια νὰ μὴ σὲ κάνουν τσακωπὸ· ἀλλὰ δὲν ἀξίζει
τὸν κόπο νὰ μιλᾶμε γι' αὐτά, μόνον ἐκεῖνα ποὺ ἔλεγα τώρα δὰ μετροῦν.

[ε] Καταλαβαίνω, εἶπα, τί θέλεις νὰ πεῖς, ὥστόσο μοῦ προξένησε κατὰπλη-
ξη ποὺ τὴν ἀδικία τὴν βάζεις στὴ μεριὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς σοφίας, ἐνῶ τὴ δι-
καιοσύνη στὰ ἀντίθετά τους.

Βεβαίως, ἀκριβῶς ἔτσι κάνω.

Αὐτὸ, εἶπα ἐγώ, εἶναι ὁπωσδήποτε πιὸ στερεό, φίλε, καὶ δὲν εἶναι εὐκολο
νὰ βρεῖ κανεὶς κατὰ νὰ πεῖ. Γιατί, ἂν ὑποστηρίζεις ὅτι ἡ ἀδικία σοὺ ἐξασφαλί-
ζει μὲν ὠφέλεια, παραδεχόσουν ὅμως ὅτι εἶναι κακὸ ἡ αἰσχρὸ πράγμα, ὅπως
τὸ παραδέχονται δριμύμενοι ἄλλοι, τότε θὰ εἴχαμε κατὰ νὰ ποῦμε ἀκολουθών-
τας τίς γενικὰς κρατοῦσες ἀντιλήψεις. Τώρα ὅμως ἔχει γίνει φανερὸ πὺς θὰ
ὑποστηρίζεις γιὰ τὴν ἀδικία ὅτι ἔχει ὁμορφιά καὶ δύναμη, κι ὅτι θὰ ἀποδώ-
σεις σ' αὐτὴν [349a] ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἄλλα ποὺ ἐμεῖς τὰ συνδέουμε μὲ τὸ δίκιο,
ἀφοῦ τόλμησες νὰ βάλεις τὴν ἀδικία στὴ μεριὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς σοφίας.

Πολύ σωστά τὸ μαντεύεις, εἶπε.

Ἐντούτοις, εἶπα ἐγώ, δὲν πρέπει νὰ διατάσω νὰ ἐξετάσω τὴ λογικὴ ἐπιχειρηματολογία ἐφόσον ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι αὐτὰ πού λές τὰ ἐννοεῖς πραγματικά. Γιατί σ' ἐμένα, Θρασύμαχε, σταλήθεια δίνεις τὴν ἐντύπωση ὅτι τώρα δὲν κοροϊδεύεις ἀλλὰ λές ὅ,τι πιστεύεις πὼς εἶναι ἡ ἀλήθεια σχετικὰ μὲ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀδικία.

Τί σέ ἐνδιαφέρει ἐσένα, εἶπε, ἂν ἐγὼ πιστεύω ἢ δὲν πιστεύω ὅσα λέω; Γιατί δὲν ἀντικρούεις αὐτὸ πού εἶπα;

[β] Διόλου δὲν μὲ ἐνδιαφέρει, εἶπα ἐγώ. Προσπάθησε ὥστόσο νὰ μοῦ ἀπαντήσεις καὶ σέ τοῦτο ἐδῶ: Εἴσαι τῆς γνώμης ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος θὰ ἤθελε νὰ ἔχει κατὰ παραπάνω ἀπὸ ἕναν ἄλλο δικαιο ἄνθρωπο ἀδικώντας τον;

Μὲ κανένα τρόπο, εἶπε· γιατί τότε δὲν θὰ ἴταν ἀστῆος, ὅπως τώρα, καὶ ἀφελής.

Θὰ ἤθελε ὅμως νὰ ξεπεράσει τὰ ὅρια τῆς δίκαιης πράξης; Τί λές;

Οὔτε κι αὐτό, εἶπε.

Θὰ ἀξίωνε ὥστόσο ὁ δίκαιος νὰ ἔχει περισσότερα ἀπὸ τὸν ἄδικο ἄνθρωπο καὶ θὰ τὸ θεωροῦσε αὐτὸ δικαιο ἢ δὲν θὰ τὸ θεωροῦσε;

Θὰ τὸ θεωροῦσε, εἶπε ἐκεῖνος, καὶ θὰ τὸ ἀξίωνε, ἀλλὰ δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὸ κάνει.

Δὲν σέ ρωτῶ αὐτό, εἶπα· σέ ρωτῶ ἂν δέχουσαι [c] ὅτι ὁ δίκαιος δὲν ἔχει τὴν ἀξίωση οὔτε καὶ θέλει ποτὲ νὰ ἔχει περισσότερα ἀπὸ ἕναν ἄλλο δικαιο ἄνθρωπο, ἐνῶ ἀπὸ ἕναν ἄδικο ἄνθρωπο τὸ θέλει.

Εἶναι ὅπως τὸ λές, εἶπε.

Ὁ ἄδικος ὅμως; Ἄραγε ἀξιώνει ὁ ἄδικος νὰ ἔχει περισσότερα ἀπὸ τὸν δικαιο ἄνθρωπο καὶ νὰ υπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς δίκαιης πράξης;

Πὼς εἶναι δυνατόν νὰ μὴν τὸ θέλει αὐτὸς ὁ ὅποιος ἀξιώνει νὰ ἔχει περισσότερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους;

Ἐπομένως ὁ ἄδικος ἄνθρωπος θὰ θελήσει νὰ ἔχει περισσότερα ἀπὸ ἕναν ἄλλο ἄδικο καὶ θὰ ξεπεράσει τὰ ὅρια τῆς δίκαιης πράξης καὶ θὰ κάνει ἀγίωνα ὥστε νὰ πάρει αὐτὸς περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους· εἶναι ἔτσι;

Εἶναι.

Ἄς τὸ διατυπώσουμε λοιπὸν ὡς ἐξῆς: Ὁ δίκαιος δὲν ἀπαιτεῖ νὰ ἔχει περισσότερα ἀπὸ τὸν ὅμιό του, ἀπὸ τὸν ἀνόμιό του ὅμως ναί· ἐνῶ ὁ ἄδικος ἀπαιτεῖ νὰ ἔχει περισσότερα καὶ ἀπὸ τὸν ὅμιό του καὶ [d] ἀπὸ τὸν ἀνόμιό του.

Ἐξοχα, εἶπε, τὸ ἔχεις διατυπώσει.

Καὶ εἶναι, εἶπα, γνωστικὸς καὶ καλὸς ὁ ἄδικος, ἐνῶ ὁ δίκαιος δὲν εἶναι οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο· σωστά;

Καὶ αὐτὸ καλὰ τὸ λές, εἶπε.

Ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, μοιάζει ὁ ἄδικος μὲ τὸν γνωστικὸ καὶ τὸν καλὸ ἄνθρωπο, ἐνῶ ὁ δίκαιος δὲν μοιάζει· ἔτσι;

Φυσικά, εἶπε· ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος θὰ εἶναι καὶ ὅμοιος μὲ ἀνθρώπους σὰν κι αὐτόν, ἐνῶ ὁ ἄλλος δὲν θὰ εἶναι.

Ὁραῖα. Καθένας ἐπομένως ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δύο θὰ εἶναι σὰν κι αὐτοὺς στοὺς ὁποίους μοιάζει· σωστά;

Σὰν τί ἄλλο θὰ ἴναι; εἶπε.

Πολὺ καλὰ, Θρασύμαχε. Λές γιὰ κάποιον ὅτι εἶναι μουσικὸς ἐνῶ γιὰ κάποιον ἄλλο ὅτι εἶναι [e] ἄμουσος;

Λέω.

Γιὰ ποιὸν ἀπὸ τοὺς δύο θὰ ἴλεγεσ ὅτι ἔχει γνώση καὶ γιὰ ποιὸν ὅτι δὲν ἔχει; Γιὰ τὸν μουσικὸ, ἵποθέτω, ὅτι ἔχει γνώση, ἐνῶ γιὰ τὸν ἄμουσο ὅτι δὲν ἔχει.

Ἐπομένως, σὲ σχέση μὲ αὐτὰ στὰ ὁποῖα ἔχει γνώση τὸν χαρακτηρίζεις ὡς καλὸ, ἐνῶ σὲ σχέση μὲ αὐτὰ στὰ ὁποῖα δὲν ἔχει τὸν χαρακτηρίζεις κακὸ· ἐντάξει;

Ναί.

Ἐναν ὅμως πού κατέχει τὴν ἱατρικὴ; Δὲν συμβαίνει καὶ μ' αὐτὸν τὸ ἴδιο;

Τὸ ἴδιο.

Μήπως ἔχεις λοιπὸν τὴν ἐντύπωση, ἔξοχε ἄνθρωπε, ὅτι κάποιος πού νιώθει ἀπὸ μουσικὴ θὰ μπορούσε, καθὼς θὰ κούρντιζε μιά λύρα, νὰ θέλει νὰ ξεπεράσει ἕναν ἄλλο μουσικὸ ὡς πρὸς τὴν ἔνταση ἢ τὸ χαλάρισμα τῶν χορδῶν ἢ νὰ ἀξιώνει νὰ ἔχει περισσότερα ἀπὸ αὐτόν;

Δὲν νομίζω.

Ἀπὸ ἕναν ἄμουσο ὅμως;

Κατανάγκην, εἶπε.

[350a] Κι ἕνας γιατρός; Θὰ ἤθελε ποτὲ ἕνας γιατρός νὰ ἔχει κατὰ περισσότερο ἀπὸ ἕναν ἄλλο γιατρὸ ἢ νὰ ξεπεράσει ἕναν κανόνα τῆς ἱατρικῆς σχετικὰ μὲ τὸ τί θὰ τρώγει ἢ τί θὰ πίνει ἕνας ἄρρωστος;

Ἀσφαλῶς ὄχι.

Ἀπὸ κάποιον ὅμως πού δὲν εἶναι γιατρός;

Ναί.

Δές τότε σὲ ὅλη τὴν περιοχὴ τῆς γνώσης καὶ τῆς ἄγνοιας καὶ πές μου ἂν

νομίσεις ότι υπάρχει ένας πιστήμονας που θα αξίωνε για τον έαυτό του να κάνει ή να λείπει κάτι περισσότερο απ' ότι ένας άλλος πιστήμονας, κι όχι ακριβώς τ'άδια με τον όμοιο του σε σχέση με μία και την αυτή περίπτωση;

Αυτό, είπε, ίσως πρέπει να είναι όπως το λές.

Άλλα ένας που δεν είναι πιστήμονας; Αὐτός δεν θα αξίωνε να έχει περισσότερα και από τον πιστήμονα [b] και από τον μη πιστήμονα αδιακρίτως;

Ίσως.

Εἶναι ὁ πιστήμονας σοφός;

Εἶναι.

Κι ὁ σοφός εἶναι καλός;

Εἶναι.

Ὁ καλός, ἐπομένως, και σοφός ἄνθρωπος δεν θα θελήσει να έχει κάτι παραπάνω από τον όμοιο του, από τον άνόμοιο του όμως και τον αντίθετό του θα θελήσει.

Έτσι φαίνεται, είπε.

Ὁ καλός όμως και ὁ άμωθής θα αξιώσει περισσότερα και από τον όμοιο του και από τον αντίθετό του.

Προφανώς.

Άρα, Θερασύμαχε, είπα ἐγώ, εκείνος ὁ άδικός μας ἄνθρωπος αξιώνει να έχει περισσότερα και από τον άνόμοιο και από τον όμοιο του; Ἡ μήπως δεν έλεγες αυτό;

Τὸ έλεγα.

[c] Ένώ βέβαια ὁ δικαίος δεν θα αξιώσει περισσότερα από τον όμοιο του αλλά μόνο από τον άνόμοιο· σωστά;

Ναί.

Επομένως, είπα ἐγώ, ὁ δικαίος μοιάζει σὸν σοφὸ και τὸν καλὸ ἄνθρωπο, ἐνὼ ὁ άδικος σὸν κακὸ και τὸν άδαι.

Έτσι φαίνεται.

Άλλα εἴχαμε ἐπίσης παραδεχτῆί ότι με ὅποιον καθένas από τούς δύο μοιάζει τέτοιος και εἶναι καθένas τους.

Τὸ εἴχαμε παραδεχτῆί.

Συνεπὸς μᾶς έχει γίνει φανερό πᾶ ὅτι ὁ δικαίος ἄνθρωπος εἶναι ἄγαθός και σοφός, ἐνὼ ὁ άδικος άδαιής και κακός.

Όλα αυτά βέβαια ὁ Θερασύμαχος τὰ παραδέχτηκε ὅχι ἔτσι εύκολα [d] ὅπως τὰ λέω τώρα ἐγώ αλλά με δυσκολία και συρόμενος, χύνοντας ποτάμι

τὸν ἰδρώτα, γιατί εἴμαστε και σὸ καλοκαίρι —τότε μάλιστα είδα, πρωτότερα δεν τὸ εἶχα προσέξει, ὅτι ὁ Θερασύμαχος ἦταν κατακόκκινος—, κι ὅταν λοιπὸν μείναμε σύμφωνοι ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἄρετή και σοφία ἐνὼ ἡ ἀδικία κακία και ἄγνοια, ἐγὼ είπα: Πολὺ καλά, ὡς πρὸς αὐτὸ εἴμαστε σύμφωνοι, εἴχαμε ὅμως ἐπίσης πεί ὅτι ἡ ἀδικία εἶναι κάτι ἰσχυρό. Ἡ μήπως δεν τὸ θυμάσαι, Θερασύμαχε;

Τὸ θυμάμαι, είπε· ἀλλὰ ἐμένα δεν μοῦ ἄρέσουν οὔτε κι ὅσα λές τώρα, κι έχω πράγματα να πῶ γι' αὐτά. Ἄν ὅμως ἐπιχειροῦσα να τὸ κάνω, ξέρω καλά ὅτι θὰ μοῦ έλεγες [e] πὼς βγάξω λόγο και δημοκοπῶ. Έτσι λοιπὸν ἡ ἄφησέ με να πῶ αὐτὰ πὸν θέλω, ἢ, ἂν θέλεις να ὑποβάλλεις ἐρωτήσεις, ρώτα ἐσύ· κι ἐγώ, ὅπως και σὶς γριές ὅταν λένε τὰ παραμύθια τους, θὰ λέω «Πολὺ ὠραία» και θὰ κουνάω τὸ κεφάλι καταφατικά ἢ ἀρνητικά.

Ὅχι, σὲ καμιά περίπτωση, είπα, ἐν δεν τὸ νομίζεις και ἐσύ.

Ὅπως σοῦ ἄρέσει, είπε, ἀφοῦ δεν με ἄφήνεις να μιλήσω. Τί ἄλλο θέλεις;

Τίποτα, μὰ τὸ Δία. Ἄν σκοπεύεις να κάνεις αὐτὸ, κάνε το· κι ἐγὼ θὰ προχωρήσω σὶς ἐρωτήσεις.

Προχώρα, τότε.

Σὲ ρωτῶ λοιπὸν ὅ,τι σὲ ρώτησα και πρωτότερα, γὰ να συνεχίσουμε τὴ διερεύνησή μας [351a] γύρω στη δικαιοσύνη: Τί εἶναι και πὼς σχετίζεται με τὴν ἀδικία. Γιατὶ ἀκούστηκε ἐδὼ ὅτι ἡ ἀδικία εἶναι κάτι πὸ δυνατό και πὸ ἀποτελεσματικό ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη. Τώρα ὅμως, είπα, ἂν συμβαίνει ἡ δικαιοσύνη να εἶναι σοφία και ἄρετή, εύκολα, φαντάζομαι, θὰ γίνει φανερό ὅτι εἶναι κάτι πὸ δυνατό ἀπὸ τὴν ἀδικία, ἀφοῦ ἡ ἀδικία εἶναι ἄγνοια —κανένος πᾶ δεν μπορεῖ να μὴν τὸ ἀναγνωρίζει αὐτό—, δεν θέλω ὅμως, Θερασύμαχε, να δοῦμε τὸ πρᾶγμα με αὐτὸ τὸν ἄπλο και ἐπίπεδο τρόπο ἀλλὰ να τὸ ξετάσουμε κάπως έτσι: [b] Θὰ δεχόσασιν ὡς δεδομένο ὅτι μὴ πολιτεία μπορεῖ να εἶναι ἄδικη και να ἐπιχειρεῖ, παραβαίνοντας τὸ δικαιο, να ὑποδουλώσει ἄλλες πολιτείες και να τὸ κατορθώνει και πολλές να τὶς κρατᾶει ὑπόδουλες;

Ἀσφαλῶς, είπε. Και περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη θὰ τὸ κάνει αὐτὸ ἡ ἀριστή πολιτεία, αὐτὴ πὸν εἶναι πέρα ὡς πέρα ἄδικη.

Ἀντλαμβάνομαι, είπα· αὐτὴ εἶναι ἡ ἀποψή σου. Ἐγὼ ὅμως πᾶν σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀναλογίζομαι τοῦτο: Ἐκείνη ἡ πολιτεία πὸν γίνεται πὸ δυνατὴ ἀπὸ τὶς ἄλλες θὰ έχει χωρίς δικαιοσύνη αὐτὴ τὴ δύναμη ἢ θὰ εἶναι ἀναγκασιμένη να συνδύασει τὴ δύναμή της με κάποια δικαιοσύνη;

[c] Ἄν, είπε, τὸ σωστὸ εἶναι ὅπως τὸ έλεγες τώρα δὰ ἐσύ, ὅτι δηλαδή ἡ δι-

καιοσύνη είναι σοφία, πρέπει να την συνδυάσει με δικαιοσύνη: αν όμως είναι όπως το Έλεγα έγω, τότε πρέπει με *αδικία*.

Πολύ χαίρομαι, Θρασύμαχε, είπα έγω, που δεν περιορίζεσαι σε καταρατικά ή αβνηγικά νενύματα αλλά απαντάς, και μάλιστα πολύ ώραία.

Για χατίρι σου, είτε *έκείνος*.

Πολύ ευγενικό εκ μερους σου. Κάνε μου όμως κι αυτό το χατίρι και πές μου: Πιστεύεις ότι μιιά πολιτεία ή ένα στράτευμα ή κάποιοι ληστές ή κλέφτες ή όποιαδήποτε άλλη ανθρωπίνη ομάδα από όσες έπιχειρούν να πράξουν συλλογικά κάτι *δδικο*, θα μπορούσε να κατορθώσει οτιδήποτε αν στους κόλπους της ό ένας *αδικούσε* τον άλλο;

[α] "Οχι βέβαια, είτε *έκείνος*.

"Αν όμως δεν *αδικούν*; Δεν θα πετύχαιναν έτσι *περισσότερα*;

Βεβαίως.

Γιατί κατά κάποιον τρόπο, Θρασύμαχε, ή *αδικία* και τὰ μιση προξενούν *διχόνοιες* και *διαμάχες* του ενός με τον άλλο. ενώ ή δικαιοσύνη φέρνει *όμόνοια* και *φιλία*: έτσι δεν είναι;

"Ας πούμε ότι είναι έτσι, είτε *έκείνος*, γιά να μην τὰ τσυνγκρίσω μαζί σου.

Καλοσύνη σου, φίλτατε. Λέγε μου όμως τούτο: "Αν δουλεύα ής *αδικίας* είναι να σπέρνεις παντού το *μίσος*, όπου κι αν *έμφανίζεται*, σέ *έλευθερους* ή σέ *δούλους*, *άφρα* δεν θα τους κάνει να μισούν ό ένας τον άλλο και να 'χουν *διχόνοια* και να μην μπορούν [ε] να πράξουν κάτι από κοινού;

Βεβαίως.

Κι όταν ή *αδικία* *είσχωρησει* σε δύο άτομα; Δεν θα 'ρθει *διχόνοια* ανάμεσά τους; Δεν θα 'χουν *διαφορές*, δεν θα μισηθούν, δεν θα γίνουν *έχθροι* και *μεταξύ* τους *και* με τους *δικαιους* *ανθρώπους*;

Θά γίνουν, είτε.

Κι αν, θαμιάσέ μου *ανθρωπε*, ή *αδικία* *είσχωρησει* σε ένα άτομο, *άφρα* θα χάσει τη δύναμή της ή θα την διατηρήσει *άμείωτη*;

"Ας πούμε ότι θα την διατηρήσει *άμείωτη*.

Δεν είναι, *έπομένως*, φανερό ότι ή *αδικία* *έχει* τέτοια δύναμη που σε *όποιον* τυχόν παρουσιάζεται, είτε πολιτεία είναι αυτό είτε *οικόγενεια* είτε *στράτευμα* είτε [352α] *οτιδήποτε* άλλο, πρώτον θα είναι *πιά* *αδύνατο* σε αυτό να *ένεργει* ως κάτι *έναντιο*, *έξαιτίας* της *διχόνοιας* και της *διχοστασίας*, και *δεύτερον* θα είναι *έχθρικο* *άπέναντι* στον *έαυτό* του τον ίδιο, *άπέναντι* σε κάθε *άντίπαλο* και *άπέναντι* στο *δίκιο*; Δεν είναι έτσι;

Βεβαίως.

Και όταν ή *αδικία* *υπάρχει* μέσα σε ένα άτομο, *πάλι*, *φανατάζομαι*, θα κάνει αυτά τὰ ίδια πράγματα που από τη φύση της *άπεργάζεται*: *Πρώτον*, θα τὸ κάνει *άνημπορο* να πράξει *καθώς* τὸ άτομο αυτό θα *διγυγναι* και δεν θα *μονιάζει* με τον ίδιο του τον *έαυτό*, κι *έπειτα* θα τὸ κάνει να *έχθρευεται* και τον *έαυτό* του και τους *δικαιους*: είναι έτσι;

Ναί.

Δίκαιοι όμως, φίλε μου, δεν είναι και οί *θεοί*;

"Ας πούμε ότι είναι.

[β] Συνεπώς και με τους *θεούς* θα είναι *έχθρος* ό *αδικος*, *Θρασύμαχε*, ενώ ό *δικαιος* θα είναι *φίλος*.

Μπορείς να *άπολαμβάνεις* αυτά που λές, *άφρα*: *έγω* δεν πρόκειται να σου *έναντιωθώ*, γιά να μη γίνω *μισητός* σε τούτους *έδω*.

"Εμπρός λοιπόν, *είπα* *έγω*, *άφρα* με να *άποκληρώσω* την *άπόλαση* *άπαντ*ώνας μου *όπως* και τώρα. "Οτι οί *δίκαιοι* *άνθρωποι* *φαίνονται* να είναι *σοφότεροι*, *καλύτεροι* και *ικανότεροι* στην *πράξη*. ενώ οί *αδικοι* *ότι* δεν *μπορούν* να πράξουν κάτι *ένεργώντας* από κοινού, τὸ *έχουμε* *διαπισώσει* [ε] *άλλά* κι αυτό που λέμε γιά *κάποιους*, *ότι* *δηλαδή* σέ *συνεργασία* ό *ένας* με τον άλλο, *παρόλο* *ότι* είναι *αδικοι* *άνθρωποι*, *έχουν* *κάποτε* *πράξει* από *κοινοῦ* κάτι τὸ *όποιο* *άπαιτούσε* *μεγάλη* *δύναμη*, δεν είναι *έξολοκλήρου* *άκριβές*, *διότι* δεν θα *άφηναν* *άπείραγο* ό *ένας* τον άλλο. *έάν* *ήσαν* *έντελώς* *αδικοι*, *άλλά* είναι *πρόδηλο* *ότι* *έχαν* μέσα τους *κάποια* *δικαιοσύνη* που τους *έκανε* να μην *άδικούν*τα *μεταξύ* τους την ίδια στιγμή που *πήγαιναν* να *άδικήσουν* *άλλους*; *χάρη* σ' *αὐτήν* *κατάφεραν* *ότι* *κατάφεραν* κι *όχησαν* να *κάνουν* τὸ *άδικο* *όντας* *κατά* τὸ *ήμισυ* μόνο *έλεινοί*, γιάτι οί *χειρότεροι* *είδους* *άνθρωποι* και οί *έντελώς* *αδικοι* είναι και *έντελώς* *άνήμποροι* να *πράξουν*. "Οτι λοιπόν

αὐτὰ τὰ *πράγματα* *έχουν* *έτσι*, [δ] τὸ *άνπλαμβάνομαι*, *ώστόσο* *όχι* *όπως* τὸ *τοποθέτησες* *ένσ* *αρχικά*. Τώρα *όμως* *πρέπει* να *έξετάσουμε* κι *έκείνο* που *άφήσαμε* να τὸ *έξετάσουμε* *αργότερα*, *αν* *δηλαδή* οί *δίκαιοι* *άνθρωποι* *ζούν* *καλύτερα* κι είναι *πιό* *εὐτυχιμένοι* *από* τους *αδικους*. Βεβαίως *άπ'* *όσα* *έχουμε* *πεί*, *αὐτὸ* *είναι* και *τώρα*, *νομίζω*, *φανερό*: *όμως* *πρέπει* να τὸ *έξετάσουμε* *προσεκτικότερα*, γιάτι δεν *μυλάμε* γιά τὸ *πρώτο* *τυχόν* *πράγμα* *άλλά* γιά τὸ *πῶς* *πρέπει* να *ζεί* *κανείς*.

Να τὸ σκεφτεῖς τότε, *είπε*.

Τὸ σκέπτομαι, εἶπα ἐγώ. Γιά λέγε μου λοιπόν: Ὑπάρχει κατὰ τὴ γνώμη σου κάποιο ἔργο ποὺ προσιδιάζει στὸ ἄλλο;

[ε] Βεβαίως.

Ἄραγε θὰ ὀρίζεσ ὡς ἔργο τοῦ ἁλόγου, ἢ καὶ τοῦ ὁποιοδήποτε ἄλλου, ἐκεῖνο τὸ ὅποιο μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἐκτελεῖ *μόνον* ἢ ἔστω κατὰ τὸν *καλύτερο* τρόπο διαμέσου αὐτοῦ;

Δὲν καταλαβαίνω, εἶπε.

Νὰ σοῦ ἐξηγήσω: Ὑπάρχει κάτι, μὲ τὸ ὅποιο μπορεῖς νὰ βλέπεις, διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ μάτια;

Ἀσφαλῶς ὄχι.

Ἦ καί τι, μὲ τὸ ὅποιο μπορεῖς νὰ ἀκοῦς, διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ αὐτιά;

Σίγουρα ὄχι.

Σωστά, ἐπομένως, δὲν λέμε ὅτι αὐτὰ εἶναι ἔργα δικὰ τους;

Βεβαίως.

[353a] Πρόσεξε τώρα. Ἐνα κλῆμα ἀπὸ τὸ ἁμπέλι μπορεῖς νὰ τὸ κόψεις χρησιμοποιώντας ἓνα μαχαίρι, ἓνα ξίφος ἢ ἓνα σωρὸ ἄλλα εργαλεία: σωστά;

Οὔτε συζήτηση, ναι.

Μὲ κανένα εργαλεῖο ὁμως δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ γίνει ἡ δουλειά αὐτὴ τόσο καλὰ ὅσο μὲ ἓνα κλαδευτήρι, ποὺ εἶναι κατασκευασμένο *εἰδικὰ* γι' αὐτό.

Εἶναι ἀλήθεια.

Νὰ ὀρίσουμε, ἔτσι, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο του;

Νὰ τὸ ὀρίσουμε.

Νομίζω λοιπὸν ὅτι τώρα πιά μπορεῖς νὰ ἀντιληφθεῖς καλύτερα τί ρωτοῦσα τώρα δά, ὅταν δηλαδὴ ζητοῦσα νὰ μάθω ἂν ἔργο ἑνὸς ὁποιοδήποτε πράγματος εἶναι ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ ἐκτελεῖ *μόνον* αὐτὸ τὸ πράγμα ἢ ποὺ αὐτὸ τὸ πράγμα τὸ ἐκτελεῖ καλύτερα ἀπὸ *κάθε* ἄλλον.

Καταλαβαίνω, εἶπε, καὶ νομίζω ὅτι αὐτὸ εἶναι καθενὸς [b] πράγματος τὸ ἔργο.

Ὁραῖα, εἶπα. Δὲν πιστένεις ἐπίσης ὅτι κάθε πράγμα ποὺ εἶναι φτιαγμένο γιὰ νὰ ἐκτελεῖ ἓνα ἔργο ἔχει καὶ μιὰ ἀρετή; Ἄς πᾶμε πάλι σ' ἐκεῖνα τὰ ἴδια: δὲν δεχόμαστε ὅτι ὑπάρχει κάποιο ἔργο ποὺ προσιδιάζει στὰ μάτια;

Ὑπάρχει.

Ἄρα λοιπὸν ὑπάρχει καὶ μιὰ ἀρετὴ τῶν ματιῶν;

Ὑπάρχει καὶ μιὰ ἀρετὴ.

Ἀλλὰ τὰ αὐτιά; Δὲν ἐκτελοῦν κι αὐτὰ ἓνα ἔργο;

Ναί.

Συνεπῶς ἔχουν καὶ μιὰ ἀρετὴ: σωστά;

Ἐχουν καὶ μιὰ ἀρετή.

Τί συμβαίνει ὁμως μὲ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα; Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο;

Τὸ ἴδιο.

Πρόσεξε τώρα. Θὰ μποροῦσαν ποτὲ τὰ μάτια [c] νὰ ἐκτελέσουν καλὰ τὸ ἔργο τους ἂν δὲν εἶχαν τὴν ἀρετὴ ποὺ προσιδιάζει σ' αὐτὰ ἄλλα ἀντὶ γι' αὐτὴν εἶχαν κάποια ἀνημπορία;

Πῶς θὰ μποροῦσαν; Ἐννοεῖς, ὑποθέτω, ἂν εἶχαν στραβομιάρα ἀντὶ γιὰ τὴν ὄραση; ἔτσι;

Ἐννοῶ ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ ἀρετὴ τους. Γιατὶ δὲν ρωτῶ τώρα αὐτό; ρωτῶ ἀπλῶς ἂν συμβαίνει ἓνα ὁποιοδήποτε πράγμα, τὸ ὁποῖο ἐκτελεῖ ἓνα ἔργο, νὰ τὸ ἐκτελεῖ καλὰ χάρις στὴν ἀρετὴ του, καὶ ἀντιθέτως ἄσχημα λόγῳ τῆς ἀνημπορίας του.

Σωστό, εἶπε, αὐτὸ ποὺ λές.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὰ αὐτιά ποὺ ἔχουν χάσει τὴν ἀρετὴ τους δὲν θὰ κάνουν ἄσχημα τὸ ἔργο ποὺ προσιδιάζει σ' αὐτά;

Βεβαίως.

[d] Νὰ ποῦμε λοιπὸν ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτὴ ἰσχύει καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα;

Ἐγὼ τὸ νομίζω.

Ἔλα λοιπὸν κι ἐξέτασε ὕστερ' ἀπὸ αὐτὰ τοῦτο: Ὑπάρχει κάποιο ἔργο ποὺ προσιδιάζει στὴν ψυχὴ, καὶ ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ ἐκτελέσεις διαμέσου κανενὸς ἄλλου πράγματος; Λόγου χάριν τὸ νὰ φροντίζεις κάτι ἢ τὸ νὰ ἐξουσιάζεις καὶ τὸ νὰ συλλογίζεσαι καὶ ὅλα τὰ παρόμοια εἶναι δυνατό νὰ συνδέουμε μὲ διωδήποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ βάσιμα νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι προσιδιάζουν σ' αὐτὴ μόνον καὶ σὲ κανέναν ἄλλο;

Σὲ κανέναν ἄλλο.

Ἀλλὰ πάλι τὸ νὰ ζεῖ κανεὶς; Δὲν θὰ ποῦμε ὅτι εἶναι τῆς *ψυχῆς* ἔργο;

Ἀναμφιβόλως.

Δεχόμαστε λοιπὸν ὅτι ὑπάρχει καὶ κάποια ἀρετὴ τῆς ψυχῆς;

Τὸ δεχόμαστε.

[e] Ἄραγε, Θερασύμαχε, ἡ ψυχὴ θὰ φέρει ποτὲ εἰς πέρας τὰ δικὰ της ἔργα ἂν χάσει τὴν ἀρετὴ τῆς ἢ αὐτὸ θὰ εἶναι τότε ἀδύνατο;

B

Θά είναι αδύνατο.
Ἀναγκαστικά λοιπόν μιά ψυχὴ ποὺ διατελεῖ σὲ κακὴ κατάσταση θὰ κυβερνάει καὶ θὰ φροντίζει μὲ τρόπο ἄσχημο, ἐνῶ ἀπεναντίας, ἅμα διατελεῖ σὲ καλὴ κατάσταση, ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ ἐκτελεῖ σωστά.

Ἀναγκαστικά.

Καὶ δὲν συμφωνήσαμε ὅτι ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ δικαιοσύνη, ἐνῶ κακία τῆς εἶναι ἡ ἀδικία;
Συμφωνήσαμε.

Συνεπῶς ἡ δικαίη ψυχὴ καὶ ὁ δίκαιος ἄνθρωπος θὰ ζήσει ὁμορφα, ἐνῶ ἄσχημα θὰ ζήσει ὁ ἄδικος.

Ἔτσι φαίνεται, κατὰ τὰ λεγόμενά σου.

[354a] Ἀλλὰ ὅποιος ζεῖ ὁμορφα εἶναι καλὸς καὶ εὐτυχισμένος, καὶ ὅποιος ὅχι τὸ ἀντίθετο.

Φυσικά.

Ὁ δίκαιος, ἐπομένως, εἶναι εὐτυχισμένος ἐνῶ ὁ ἄδικος τοῦ λυπημοῦ.

Ἄς ποῦμε, εἴτε.

Δὲν ὠφελεῖ ὅμως νὰ 'ναι κανεὶς δυστυχισμένος· νὰ 'ναι εὐτυχισμένος ὠφελεῖ.

Φυσικά.

Συνεπῶς, καλὸς καὶ εὐτυχισμένος ὁ δίκαιος καὶ εὐτυχισμένος ὁ ἀδίκος, καλὸς καὶ εὐτυχισμένος ὁ δίκαιος καὶ εὐτυχισμένος ὁ ἀδίκος, καλὸς καὶ εὐτυχισμένος ὁ δίκαιος καὶ εὐτυχισμένος ὁ ἀδίκος.

Ἄς εἶναι αὐτὰ, εἴτε, Σωκράτη, τὸ δικό σου μερικὸ στὰ φλέγματα τῶν Βενιδείων.

Τὸ ὀφείλω σ' ἐσένα, Θερασύμαχε, εἴπα, ποὺ ἤσουν τόσο εὐγενικός μαζί μου καὶ σταμάτησες νὰ ἀγριεύεις. Ἐντούτοις τὸ φίλεμα δὲν ἦταν [b] καλὸ —δικό μου τὸ λάθος, δὲν φταῖς ἐσύ. Σὰν τοὺς λαίμαργους ποὺ ὅ,τι ἐρχεται κάθε φορὰ στὸ τραπέζι, τὸ ἀπάζουν νὰ τὸ δοκιμάσουν προτοῦ ἀκόμῃ ἀπολαύσουν ἀρετὰ τὸ προηγούμενο, ὅμοια, θαρρῶ, καὶ ἐγώ, προτοῦ ἀκόμῃ βρῶ αὐτὸ ποὺ ἀρετικὰ ἀναζητούσαμε, δηλαδή τί εἶναι τὸ δίκαιο, τὸ παράτησα καὶ ἄρχισα νὰ συλλογίζομαι ἂν τὸ δίκαιο συνδέεται μὲ τὴν ἀνημπορίαν καὶ τὴν ἀγνοίαν ἢ μὲ τὴ σοφίαν καὶ τὴν ἀρετή, καὶ ὅταν πάλι ἔπειτα ὑποστηρίχθηκε ὅτι ἡ ἀδικία ἀποφέρει μεγαλύτερη ὠφέλεια ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη, δὲν κρατήθηκα ὥστε νὰ μὴν πάω ἀπὸ τὸ ἔνα στὸ ἄλλο, μὲ ἀποτελεσμα νὰ μὴν ἔχω τώρα ἀποκομίσει τίποτα ἀπὸ αὐτὴ τὴ συζήτηση. [c] Γιατὶ ὅσο δὲν γνωρίζω τί εἶναι τὸ δίκαιο, δύσκολα θὰ ξέρω ἂν εἶναι κάποιος λογὴς ἀρετῆ ἢ ὄχι, καὶ ἂν αὐτὸς ποὺ τὴν ἔχει αὐτὴ τὴν ἀρετὴ εἶναι ἢ δὲν εἶναι εὐτυχισμένος.

[357a] Μόλις εἶπα αὐτὰ, φανταζόμουν ὅτι εἴχα ξεπερδένει μὲ τούτη τὴ συζήτηση, ὅπως ὅμως φάνηκε, τελικὰ αὐτὰ ἦσαν ἄπλως ἓνος πρόλογος. Γιατὶ ὁ Γλαύκων, μὲ τὴ λεβεντιά ποὺ πάντοτε τὸν χαρακτηρίζει σὲ ὅλα, δὲν ἀποδέχτηκε μέσα του αὐτὴ τὴν παραίτηση τοῦ Θερασύμαχου ἀλλὰ εἶπε, Σωκράτη, τί ἀπὸ τὰ δυὸ θέλεις; Νὰ δώσεις τὴν ἐντύπωση πὺς μᾶς ἔχεις πείσει [b] ἢ σταλήθεια νὰ μᾶς πείσεις ὅτι εἶναι ἀπὸ κάθε ἀποψη προτιμότερο νὰ 'ναι κανεὶς δίκαιος παρὰ ἄδικος;

Θὰ προτιμοῦσα, εἴπα, νὰ σὲ πείσω σταλήθεια, ἂν θὰ ἦταν στὸ χέρι μου.

Τότε δὲν κάνεις αὐτὸ ποὺ θέλεις. Για λέγε μου τώρα: Ὑπάρχει κατὰ τὴ γνώμη σου κάποιο ἀγαθὸ τέτοιο ποὺ νὰ θέλουμε νὰ τὸ ἔχουμε ὅχι ἐπειδὴ ποθεύμε ἐντονα ὅσα ἀπορροῦν ἀπὸ αὐτὸ ἀλλὰ ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ ἴδιο μᾶς εἶναι ἐπιθυμητό, ὅπως λ.χ. συμβαίνει μὲ τὴ χαρὰ καὶ τὴς ἀπολαύσεις, ὅσες δὲν βλάπτουν καὶ δὲν ἔχουν κατόπιν καμιὰ ἄλλη ἐπίπτωση πέρα ἀπὸ τὴν εὐχαρίστηση ποὺ δίνουν ὅσο διαρκοῦν;

Κατὰ τὴ γνώμη μου, εἴπα, ὑπάρχει κατὰ σὰν αὐτό.

[c] Ὑπάρχει ἀραγε ἐπίσης κάτι ποὺ τὸ ἀγαπᾶμε καὶ αὐτὸ καθαυτὸ γιὰ ὅ,τι τὸ ἴδιο εἶναι καὶ γιὰ ὅσα ἀπορροῦν ἀπὸ αὐτό, ὅπως εἶναι λ.χ. ἡ γνώση, ἡ ὄραση, ἡ ὕψεια; Γιατὶ πράγματα σὰν αὐτὰ τὰ ἐπιθυμοῦμε καὶ γιὰ τὰ δυὸ.

Ναί, ὑπάρχει, εἴπα.

Δὲν διακρίνεις ὅμως, εἴτε, καὶ ἓνα τρίτο εἶδος καλοῦ, αὐτὸ στὸ ὁποῖο ὑπάγεται ἡ γυμναστική, ἡ θεραπεία ἐνὸς ἀρρώστοι καὶ ἡ ἄσκησις τοῦ ἱατροῦ ἐπαγγέλματος καὶ οἱ ἄλλοι τρόποι ἀπόκτησις χρημάτων; Γι' αὐτὰ πράγματι θὰ λέγαμε ὅτι εἶναι κοινά, ὥστόσο μᾶς ὠφελοῦν καὶ δὲν θὰ θέλαμε, βέβαια, νὰ τὰ ἔχουμε γιὰ ὅ,τι αὐτὰ τὰ ἴδια εἶναι, ἀλλὰ θὰ τὰ ἀποδεχόμαστε [d] γιὰ τὴς ἀπολαβῆς καὶ γιὰ ὅσα ἄλλα ὠφελήματα ἀπορροῦν ἀπὸ αὐτὰ.

Ὑπάρχει, βεβαίως, εἴπα, καὶ αὐτὸ τὸ τρίτο εἶδος. Ἀλλὰ πρὸς τί αὐτὲς οἱ ἐρωτήσεις;

Σὲ ποῖο ἀπὸ τὰ τρία, εἴπα, κατατάσσεις τὴ δικαιοσύνη;

[358a] Νομίζω, εἴπα, στὸ καλότερο ἀπ' ὅλα, σ' αὐτὸ ποὺ ὅποιος πραγματοποιεῖ καὶ εὐτυχεῖ πρέπει νὰ τὸ ἀγαπᾶ καὶ γιὰ ὅ,τι αὐτὸ τὸ ἴδιο εἶναι καὶ γιὰ ὅσα ἀπορροῦν ἀπὸ αὐτό.

Ὁ πολλὸς κόσμος, εἴπα, δὲν ἔχει αὐτὴ τὴ γνώμη ἀλλὰ κατατάσσει τὴ δικαιοσύνη σ' ἐκείνο τὸ κοινάστικο εἶδος τῶν καλῶν πραγμάτων ποὺ πρέπει νὰ

καταγνώμιστε μ' αὐτὰ γιὰ τίς ἀνταμοιβές πού προσφέρουν καί τὴν ἐξαφάρ-
 λιση ἐνὸς καλοῦ ὀνόματος, ἐνῶ αὐτὰ καθευτιὰ εἶναι πρὸς ἀποφυγὴν, ἔτσι
 δύσκολα πού εἶναι.

Τὸ ξέρω, εἶπα ἐγὼ, ὅτι αὐτὸ νομίζει ὁ κόσμος καὶ ὅτι ὡς τέτοιο ἐπικρίνει
 τόσῃν ὥρᾳ ὁ Θερασμίαχος τῇ δικαιοσύνῃ, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ ἐπαινεῖ τὴν ἀδι-
 κία· ἀλλὰ ἐγὼ, καθὼς φαίνεται, εἰμαι λίγο ξεροκέφαλος.

[b] Ὁραῖα, εἶπε, ἀκούσε τότε κι ἐμένα καὶ δὲς ἂν ἐξακολουθεῖς νὰ ἔχεις τὴν
 ἴδια γνώμη. Γιατὶ ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ Θερασμίαχος, πολὺ νορίτερα ἀπ'
 ὅσο θὰ ἔπρεπε, γητεύτερηκε σὰν τὸ φίδι ἀπὸ σένα, ἐνῶ κατὰ τὴ γνώμῃ μου οὐτε
 ἡ ἀπόδειξη γιὰ τὴ δικαιοσύνη οὐτε ἡ ἄλλῃ γιὰ τὴν ἀδικία εἶναι ἱκανοποιη-
 κή. Γιατὶ ἐγὼ θέλω νὰ ἀκούσω *τί εἶναι* καθεμιά ἀπὸ αὐτές καὶ *ποιὰ δύναμη*
 ἔχει αὐτὴ καθαυτὴ ὅταν ὑπάρχει μέσα στὴν ψυχὴ, κι ὅσο γιὰ τίς ἀνταμοιβές
 καὶ τὰ ἐπακόλουθα τους, ἐγὼ δὲν δίνω γι' αὐτὰ πεντάρα. Σκοπεῖω λοιπὸν νὰ
 κάνω τὸ ἐξῆς, ἂν συμφωνεῖς κι ἐσύ: Θὰ ἐπανεέλθω [ε] σὲ ὅσα ὑποστήριξε ὁ
 Θερασμίαχος καί, πρῶτον, θὰ πῶ τί λέγεται γιὰ τὴ δικαιοσύνη, ποιά εἶναι ἡ
 φύση τῆς καὶ ποιές οἱ ρίζες τῆς, δεύτερον, ὅτι ὅλοι ὅσοι τὴν ἐφαρμόζουν στὴν
 πράξη τὸ κάνουν παρὰ τὴ θέλησὶ τούς ὡς κατὰ ἀναγκαῖο κι ὄχι γιατί τὴν θεω-
 ροῦν κατὰ καλὸ καί, τρίτον, ὅτι εὐλογα συμβαίνει αὐτό, ἀφοῦ, καθὼς λένε, ἡ
 ζωὴ τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου εἶναι πολὺ καλύτερη ἀπ' ὅτι τοῦ δίκαιου. Ὅσο
 γιὰ μένα, Σωκράτη, διόλου δὲν τὴν συμμερίζομαι αὐτὴ τὴν ἄποψη. Ἐντούτοις
 τὰ ἔχω χαμένα, ἔχουν κουραθεῖ τὰ αὐτιά μου ἀκούγοντας τὸν Θερασμίαχο κι
 ἐνα σωρὸ ἄλλους, ἐνῶ ἕνα λόγο πού νὰ ὑπερασπίζεσαι τὴ δικαιοσύνη, πού νὰ
 λέει ὅτι εἶναι *καλύτερη* [d] ἀπὸ τὴν ἀδικία, δὲν τὸν ἔχω ὡς τώρα ἀκούσει ἀπὸ
 κανέναν, ὅπως τὸν θέλω ἐγὼ —θέλω δηλαδὴ νὰ ἀκούσω νὰ ἐγκωμιάζεται ἡ
 ἴδια ἡ δικαιοσύνη στὴν καθεαυτοτήτά της—, καὶ νομίζω ὅτι αὐτὸν τὸ λόγο
 μπορῶ νὰ τὸν ἀκούω ἀπὸ ἐσένα, καλύτερα παρὰ ἀπὸ ὅποιονδήποτε ἄλλο.
 Γι' αὐτὸ λοιπὸν θὰ βάλω τὰ δυνάτά μου νὰ ἐκθειάσω τὴ ζωὴ τῆς ἀδικίας, καὶ
 κάνοντάς το αὐτὸ θὰ σοῦ δεῖξω μὲ ποιὸν τρόπο θέλω ἔπειτα νὰ ἀκούσω κι
 ἐσένα νὰ ἐπικρίνεις τὴν ἀδικία καὶ νὰ παινεύεις τὴ δικαιοσύνη. Σὲ βρίσκει
 σύμφωνο ἡ πρότασή μου;

Καὶ πάρα πολὺ μάλιστα, εἶπα ἐγὼ· γιατί γιὰ ποῖο ἄλλο πρῶγμα θὰ χαροό-
 ταν περισσότερο ἕνας λογικὸς ἀνθρώπος νὰ μιλáει καὶ νὰ ἀκούει ξανά καὶ
 ξανά;

[ε] Θυμιάσια, εἶπε, τὰ λές. Ἄκου, λοιπὸν, αὐτὸ στὸ ὅποιο, καθὼς εἶπα, θὰ
 ἀναφερθῶ πρῶτα-πρῶτα, τί εἶναι δηλαδὴ ἡ δικαιοσύνη καὶ ποιές οἱ ρίζες τῆς.

Εἶναι ἀπὸ τὴ φύση, λένε, καλὸ πρῶγμα νὰ ἀδικεῖς, ἐνῶ τὸ νὰ σὲ ἀδικοῦν
 κακό, κι ὑπάρχει στὴν ἀδικία πού ὑφίστασαι περισσότερο καλὸ ἀπ' ὅσο καλὸ
 ὑπάρχει στὴν ἀδικία πού διαπραττεῖς ἐσύ, ἔτσι ὥστε, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀδι-
 κοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ ἀδικοῦνται, καὶ τὰ δοκιμάζουν καὶ τὰ δύο, νὰ συμ-
 φέρει σ' αὐτούς πού δὲν μποροῦν [359a] νὰ ἀποφύγουν τὸ ἕνα ἀλλὰ οὐτε καὶ
 νὰ καταφέρουν τὸ ἄλλο νὰ συμφωνήσουν μεταξὺ τούς μήτε νὰ ἀδικοῦν μήτε
 νὰ ἀδικοῦνται. Ἐδῶ λοιπὸν, λένε, ἔχει τὴν ἀρχὴ τῆς ἡ θέσπιση νόμου καὶ ἡ
 σύναψη συμφωνιῶν, κι ὅ,τι προστάζει ὁ νόμος τὸ ὀνομάζουν νόμμο καὶ δι-
 καιο. Κι αὐτὴ εἶναι, λένε, ἡ προέλευση καὶ ἡ οὐσία τῆς δικαιοσύνης, ἡ ὁποία
 ἀποτελεῖ ἔτσι κατὰ ἐνδιάμεσο ἀνάμεσα στὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα, πού εἶναι νὰ
 ἀδικεῖς χωρὶς νὰ παθαίνεις τίποτα, καὶ στὸ χειρότερο, πού εἶναι νὰ σὲ ἀδι-
 κοῦν χωρὶς ἐσύ νὰ μπορεῖς νὰ ἀνταποδώσεις τὸ ἄδικο πού σοῦ κάνουν. Τὸ δι-
 καιο λοιπὸν, ἔχοντας μιὰ θέσι ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δύο, κερδίζει τὴν ἀγάπη
 ὄχι ὡς κατὰ καλὸ, [b] ἀλλὰ ὡς κατὰ πού τὸ τιμᾶμε ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε τὴ δύναμη
 νὰ εἴμαστε ἄδικοι. Γιατὶ ἐκεῖνος πού ἔχει τὴ δύναμη νὰ διαπραξέι τὸ ἄδικο
 καὶ πού πραγματικά τὸ λέει ἡ καρδιά του, δὲν θὰ συμφωνοῦσε ποτέ καὶ μὲ
 κανέναν νὰ μὴν ἀδικεῖ καὶ νὰ μὴν τὸν ἀδικοῦν· γιατί θὰ ἦταν πρελὸς ἂν τὸ
 ἔκανε. Νὰ λοιπὸν, Σωκράτη, ποιά εἶναι ἡ δικαιοσύνη καὶ ποιά ἡ φύση τῆς καὶ
 ποιές οἱ συνθήκες ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀναδυθήκε σύμφωνα μὲ αὐτὰ τὰ λεγόμενα.

Τὸ ὅτι, τώρα, καὶ ὅσοι ἐφαρμόζουν στὴν πράξη τὸ δίκαιο, τὸ ἐφαρμόζουν
 παρὰ τὴ θέλησὶ τούς, ἀπὸ ἀδυναμία νὰ πράξουν τὸ ἄδικο, θὰ τὸ ἀντιλη-
 φθῶμε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο, [c] ἂν κάνουμε τὴν ἀκολουθη ὑπόθεσι. Ἄς
 ποῦμε ὅτι δίνουμε στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς δύο, καὶ στὸν δίκαιο καὶ στὸν ἄδικο,
 τὴν ἐξουσία νὰ κάνουν ὅ,τι θέλουν, κι ἔπειτα τοὺς παρακολουθοῦμε γιὰ νὰ
 δοῦμε πού θὰ ὀδηγήσει τὸν καθένα τοὺς ἡ ἐπιθυμία. Ἐ λοιπὸν, ἐπ' αὐτοφώ-
 ρω θὰ τὸν συλλαμβάνουμε τότε τὸν δίκαιο νὰ ἀκολουθεῖ τὰ ἴδια χνάρια μὲ τὸν
 ἄδικο, ἀφοῦ ἀπὸ τὴ φύση του κάθε πλάσμα ἐπιδιώκει νὰ ἔχει περισσότερα
 ἀπὸ τὰ ἄλλα θεωρώντας ὅτι αὐτὸ εἶναι κατὰ καλὸ, ἀναγκάζεται ὁμως διὰ τῆς
 βίας ἀπὸ τὸ νόμο νὰ σέβεται τὴν ἰσότητα. Κι αὐτὴ ἡ ἐξουσία γιὰ τὴν ὁποία
 μιλῶ θὰ ἦταν ἀκριβῶς ὅμοια μὲ ἐκείνη πού θὰ εἶχαν, ἂν τοὺς συνέβαινε νὰ
 ἀποκτήσουν δύναμη [d] σὰν κι ἐκείνη πού, καθὼς λένε, ἔλαβε κάποτε ὁ πρῶ-
 γονος τοῦ Γύρη τοῦ Λυδοῦ. Ἦταν, λένε, βοσκὸς καὶ δούλευε στὸν ἄρχοντα,
 τότε, τῆς Λυδίας, ὅταν ὕστερα ἀπὸ μιὰ μεγάλη νεροποντὴ καὶ σεισμὸ ράγισε
 κάπου τὸ ἔδαφος κι ἀνοίξε ἕνα βαθὺ ρήγμα στὸν τόπο πού ἔβοσκε τὸ κοπάδι
 του. Σάτισε σὰν τὸ εἶδε, κατεβαίνει, καὶ κοντὰ στὰ ἄλλα περὶεργα βλέπει

ἐκεῖ, ὅπως λέει ὁ μύθος, ἓνα χάλκινο ἄλογο, κούφιο ἀπὸ μέσα, ποὺ εἶχε κάτω μικρὲς θυρίδες· σπύβοντας στὸ ἐσωτερικὸ του βλέπει μέσα ἓναν νεκρὸ μὲ χορμί. ἔτσι ἔδειχνε, μεγαλύτερο ἀπὸ ἀνθρώπινο ποὺ δὲν εἶχε ἀπάνω του τίπο· τε ἄλλο παρὰ μόνον φοροῦσε [ε] στὸ χεῖρ του ἓνα χρυσὸ δαχτυλίδι, ποὺ ὁ βοσκὸς τοῦ τὸ βγάζει καὶ ἀνιχνεύει ἐπάνω. Καθὼς τότε γινόταν ἡ τακτική συνάθροιση τῶν βοσκῶν γιὰ νὰ στείλουν, ὅπως κάθε μήνα, στὸ βασιλιά τίς ἀναφορὲς τους γιὰ τὰ κοπάδια, ἐφθάσε καὶ αὐτὸς φορῶντας στὸ χεῖρ τὸ δαχτυλίδι. Ἐκεῖ λοιπὸν ποὺ καθόταν μὲ τοὺς ἄλλους βοσκούς, γήρισε ἐντελῶς τυχαῖα τὸ δέσιμο τοῦ δαχτυλιδιοῦ πρὸς τὸ μέρος του, πρὸς τὴν παλάμη, καὶ μόλις τὸ ἔκανε αὐτό, [36a] ἔγινε ὁ ἴδιος ἄφαντος γιὰ ὅσους ἦσαν καθισμένοι ἐκεῖ γύρω, ἔτσι ποὺ καὶ ἐκεῖνοι μολοῦσαν γι' αὐτὸν σὺν νὰ ἦταν φευγάτος. Ἐκεῖνος τὰ ἔχασε καὶ ψηλαφῶντας πάλι τὸ δαχτυλίδι γυρίζει τὸ δέσιμο πρὸς τὰ ἔξω, καὶ μὲ τὸ ποὺ τὸ ἔκανε αὐτὸ ἔγινε ὁρατός. Ἐχόντας ἀντιληφθεῖ ὅτι κάτω συνέβαινε, προσπῆλθε νὰ δοκιμάσει ἂν τὴ δύναμη αὐτὴ τὴν εἶχε τὸ δαχτυλίδι, καὶ ἂν πραγματικὰ στρέφοντας τὸ δέσιμο πρὸς τὰ μέσα, γινόταν ἄφαντος, ἐνῶ στρέφοντάς το πρὸς τὰ ἔξω γινόταν φανερός. Μόλις τὸ διαπίστωσε, κατὰφερε νὰ πάει καὶ αὐτὸς μὲ τοὺς βοσκούς, μὲ τοὺς ὁποίους ἔστειλαν τοὺς λογαριασμοὺς στὸ βασιλιά, [b] καὶ φθάνοντας ἐκεῖ, ἀφοῦ μόλιζε τὴ γυναικα τοῦ βασιλιά, τοῦ ἐπιτέθηκε μαζί της, τὸν σκότωσε καὶ ἔτσι ἀρπάξε τὴν ἐξουσία. Ἄν λοιπὸν γινόταν νὰ εἶχαμε δύο τέτοια δαχτυλίδια, καὶ τὸ ἓνα νὰ τὸ φοροῦσε ὁ δίκαιος, τὸ ἄλλο ὁ ἄδικος, κανένας τους, καθὼς φαίνεται, δὲν θὰ ἀποδεικνύονταν τόσο ἀδαιμόντιος χαρκαπτήρας ὅστε νὰ μὲνι ἀταλάντευτα δίκαιος καὶ νὰ ἔχει τὴ λεβεντιά νὰ κρατιέται μακριὰ ἀπὸ τὰ ξένα πράγματα καὶ νὰ παίρνῃ τὰ ἀγγίζει, μὲ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ πηγαίνει στὴν ἀγορὰ καὶ νὰ παύει νὰ ὁ, τι θέλει χωρὶς νὰ ἔχει νὰ φοβηθεῖ τίποτα, [ε] νὰ μπαίνει στὰ ξένα σπίτια καὶ νὰ σμίγει ἐρωτικά μὲ ὅποιον τοῦ ἀρέσει, νὰ σκοτώνει ἢ νὰ βγάζει ἀπὸ τὴ φυλακὴ ὅποιον καὶ ἂν θελήσει καὶ νὰ κάνει κάθε ἄλλη πράξη ὄντας ἴδιος θεοῦ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Ἐνεργώντας δὲ ἔτσι, δὲν θὰ ἔκανε τίποτα διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἄλλὰ καὶ οἱ δύο τους θὰ τραβοῦσαν τὸν ἴδιο δρόμο. Καὶ ἀναμφίβολα θὰ μπορούσε νὰ ὑποστηρίξει κανεὶς ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῖ τραγὴ ἀπόδειξη πὼς κανένας δὲν εἶναι μὲ τὴ θέλησή του δίκαιος ἄλλὰ ἀπὸ ἀναγκασμὸ, πιστεύοντας ὅτι προσωπικά γι' αὐτὸν τὸ δικαίον δὲν ἀποτελεῖ κάτω, ἀφοῦ ὅταν καθένας νομίζει ὅτι ἔχει τὴ δύναμη νὰ ἀδικήσει, θὰ ἀδικήσει. Γιατὶ κάθε ἄνθρωπος πιστεύει [d] ὅτι γιὰ τὸν ἐαυτό του ἡ ἀδικία εἶναι πολὺ πρὸ ὠφέλιμη ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη, καὶ σοστὰ τὸ πιστεύει, ὅπως θὰ ὑποστηρίξει

ὅποιος ἐκφράζει μὴ τέτοια ἄποψη· ἀφοῦ, ἂν συνέβαινε νὰ πάρει κάποιος στὰ χεῖρα του τέτοια ἐξουσία χωρὶς νὰ δείχνει καμιά διάθεση νὰ κάνει τὸ ἀδίκον οὔτε νὰ βλάει χεῖρ, σὲ ξένα πράγματα, τὸν ἄνθρωπον αὐτό, ὅσοι θὰ τύχαινε νὰ τὸν προσέξουν, θὰ τὸν θεωροῦσαν ἀξιολύπητο ἴσαμ' ἐκεῖ ποὺ δὲν πάει ἄλλο, καὶ πέρα γιὰ πέρα ἀνόητο, ὥστόσο δημοσίως θὰ τὸν ἐπαινοῦσαν ἐξαιτίας ὅ ἓνας τὸν ἄλλο ἀπὸ φόβο μήπως ἀδικηθοῦν καὶ οἱ ἴδιοι. Αὐτὰ σχετικά μὲ τοῦτο τὸ θέμα.

[ε] Ἀλλά, γιὰ νὰ ἔλθουμε τώρα στὴν ἀποτίμηση τῶν δύο τρόπων ζωῆς γιὰ τοὺς ὁποίους μιλάμε, θὰ μπορούσαμε νὰ ἐκφέσουμε κρίση σοστή, ἂν ξεχωρίσουμε τὸν ἀπόλυτα δίκαιον ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν ἀπόλυτα ἄδικο. Διαφορετικὰ δὲν θὰ μπορούσαμε. Ποιὸ εἶναι λοιπὸν αὐτὸ τὸ ξεχώρισμα; Τοῦτο. Δὲν θὰ ἀφαιρέσουμε τίποτα, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀδικία τοῦ ἄδικου ἀνθρώπου οὔτε ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη τοῦ δίκαιου, ἀλλὰ θὰ τοὺς πάρουμε στὴν πρὸ δολοκληρωμένη ἐκδοχὴ τῆς συμπεριφορᾶς ποὺ προσιδιάζει στὸν καθένα τους. Κατ' ἀρχὰς λοιπὸν, ὁ ἄδικος, θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὅπως ἀκριβὲς καὶ ὁ ἱκανὸς τεχνίτης, λ.χ. ὅπως ὁ ἔξοχος κυβερνήτης ἢ ὁ ἔξοχος γιατρὸς ποὺ διαισθάνεται [36ia] τί δὲν μπορεῖ νὰ πετύχει μὲ τὴν τέχνη του καὶ τί μπορεῖ, καὶ ὅσα μὲν μπορεῖ, τὰ ἐπιχειρεῖ, ἐνῶ τὰ ἄλλα τὰ ἀφήνει· καὶ ἀκόμη, ἂν τυχὼν κάνει κάπου ἓνα λάθος, ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ τὸ ἐπανορθώσει —κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ὅςδε δεχθόμε καὶ γιὰ τὸν ἄδικο, ποὺ μὲ μαστοριά ἐπιχειρεῖ νὰ διαπράξει ἀδικήματα, ὅτι δὲν θὰ γίνετα ἀντιληπτός, ἐφόσον θὰ πρόκειται γιὰ φοβερὰ ἄδικο ἄνθρωπον. Ἐνῶ ἐκεῖνον ποὺ τὸν πιάνουν στὰ πράσα πρέπει νὰ τὸν θεωροῦμε ἀνίκαιον· γιὰ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἀδικίας εἶναι νὰ δείχνεις δίκαιος χωρὶς νὰ εἶσαι. Ἄς δώσουμε λοιπὸν στὸν πέρα γιὰ πέρα ἄδικο τὴν ἀδικία στὴν πρὸ πλήρη μορφή της καὶ ὅς μὴν τοῦ τὴν ἀφαιρέσουμε ἄλλὰ νὰ τὸν ἀφήσουμε, μὲ ποὺ διαπράττει τὰ πρὸς μεγάλα ἀδικήματα, [b] νὰ ἔχει κερδίσει τὴν πρὸ μεγάλη ὑπόληψη δίκαιου ἀνθρώπου· καὶ ἂν τυχὼν κάνει κάποιο λάθος, νὰ μπορεῖ νὰ τὸ ἐπανορθώσει, καὶ ἂν κάποιο ἀπὸ τὰ ἀδικήματά του δὲν περάσει ἀπαρατήρητο, νὰ ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ γίνετα πεισιτικός μὲ ὅσα θὰ λέει —ἂν τύχει καὶ τὸν πᾶνε στὸ δικαστήριον γιὰ κάποιο ἀπὸ τὰ ἀδικήματά του—, καὶ ὅπου χρειάζεται νὰ ἀσκηθεῖ βία, νὰ τὴν ἀσκεῖ μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴ δύναμή του ἄλλὰ καὶ μὲ τοὺς φίλους καὶ τὴν περικοπία ποὺ θὰ ἔχει ἐξασφαλίσει. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸν ἄδικο τὸν πῆραμε σ' αὐτὴ τὴν ἐκδοχὴ του, ὅς στήσουμε τώρα μὲ τὰ λόγια μας δίπλα του τὸν δίκαιον, ἔναν ἄνθρωπον εὐκρινὴ καὶ μὲ ἀρχοντιά ποὺ, καθὼς λέει ὁ Αἰσχύλος, δὲν θέλει νὰ φαίνεται δίκαιος ἄλλὰ νὰ εἶναι. Ἄς τοῦ ἀφαιρέ-

σουμε ἔτσι τὴν ὑπόληψη τοῦ δικαίου. Γιατὶ ἂν τὸν θεωρήσουν δίκαιο, [ε] θὰ ἔχει τὶς τιμὲς καὶ τὶς διακρίσεις κάθε ἀνθρώπου ὁ ὅποιος λογίζεται ὡς τέτοιος, ἔτσι ποὺ νὰ εἶναι τελικὰ ἀδύνατον ἂν εἶναι δίκαιος ἀπὸ δικαιοσύνη ἢ γιὰ τὶς τιμὲς καὶ τὶς διακρίσεις. Πρέπει λοιπὸν νὰ τὸν ἀπογινώσκουμε ἀπὸ τὰ πάντα ἔκτος ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη καὶ νὰ τὸν πλάσουμε ἀντίθετο ἀπὸ τὸν προηγούμενο. Ὅσο φανταστοῦμε ὅτι χωρὶς νὰ πράττει τίποτε ἄδικο θεωρεῖται ἀδίκος ὡς τὸ μεδούλι, ὥστε νὰ δοκιμαστῇ ἔτσι ἡ προσήλωσή του στὴ δικαιοσύνη, καθὼς δὲν θὰ χαλαρώνει ἐξαιτίας τῆς κακῆς γνώμης τῶν ἄλλων γι' αὐτὸν καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς τῆς γνώμης, ἀλλὰ ὅς τὸν φανταστοῦμε νὰ πορεύεται ἀταλάντευτα ὡς [ε] τὸ θάνατό του, δίνοντας στοὺς ἄλλους τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ἀδίκος, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα εἶναι δίκαιος, ἔτσι ὥστε φθάνοντας κι οἱ δύο τοὺς στό ἀκρον ἄκρον, τῆς δικαιοσύνης ὁ ἕνας, τῆς ἀδικίας ὁ ἄλλος, νὰ κρῖνουμε ποιοτὸ ἢ ζοῇ εἶναι ἡ πιὸ εὐτυχισμένη.

Ποπῶ, φίλε μου Γλαύκων, ἔπα ἐγώ, πόσο ἀντρεωμένα ξεκαθαρίζεις στὴν κρίση μας, σὰν *ἀγαλμάτινους*, αὐτοὺς τοὺς δύο ἀνθρώπους!

Ὅσο καλύτερα μπορῶ, εἶπα. Καθὼς αὐτοὶ οἱ δύο εἶναι ἔτσι πλασμένοι, διόλου δύσκολο πιά, θαρρῶ, νὰ περιγράψω ποιὰς λογῆς ζοῇ περιμένει τὸν καθένα τους. [ε] Ὅσο τὸ ἐπιχειρήσω λοιπόν. Καὶ μάλιστα, ἂν ἡ περιγραφή εἶναι κάπως πιὸ ὀμρῇ, μὴ φανταστῆς, Σωκράτη, ὅτι αὐτὰ τὰ λέω ἐγὼ κι ὅχι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐκθειάζουν τὴν ἀδικία καὶ τὴν βία, αὐτοὺς ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη. Θὰ σοῦ ποῦν λοιπόν, αὐτοὶ, τὸ ἔξης, ὅτι ὑπὸ αὐτὲς τὶς συνθῆκες ὁ δικαίος θὰ μαστιγωθεῖ, θὰ βασανιστεῖ, θὰ τὸν ρίξουν στὴ φυλακὴ. [362a] θὰ τὸν τιμωροῦν με πυρρῶμενα δαυλιὰ, στὸ τέλος, ἀφοῦ πάθει ὅλα τὰ κακά, θὰ τὸν παλουκώσουν καὶ τότε *θα μάθει* ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ θέλει νὰ εἶναι δίκαιος κανεὶς ἀλλὰ νὰ *φαίνεται*. Κι ὅτι αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Αἰσχύλος θὰ ταίριαζε βέβαια πολὺ περισσότερο νὰ τὸ 'χε πεῖ γιὰ τὸν ἄδικο. Γιατὶ ὁ ἄδικος, θὰ ποῦν, καθὼς καταγίνεται με κάτι ποὺ ἀκουμπάει ἐπάνω στὴν ἀλήθεια καὶ δὲν ζεῖ γιὰ τὶς ἐντυπώσεις, τῶνόντι δὲν θέλει νὰ δείχνεται ἀδίκος ἀλλὰ νὰ *εἶναι*,

βαθὺ καροπλογώντας μες στὸ νοῦ του αὐλάκι,
ἀπ' ὅπου οἱ καλοστόχαστες βουλὲς βλαστάνουν.

[β] Πρῶτα-πρῶτα, ἔτσι, ἐπειδὴ τὸν θεωροῦν δίκαιο, εἶναι ἄρχοντας στὴν πόλιν, ἔπειτα παύνει γιὰ γυναίκα του ὅποια θέλει, παντρεύει τὸ κορίτσι τοῦ με ὅποιον θέλει, ἔχει συναλλαγὰς καὶ σχέσεις με ὅποιους τοῦ ἀρέσει καὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ βγαίνει κερδοσύναιος, ἐπωφελοῦμενος ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἔχει καμιά ἀνα-

στολή νὰ ἀδικήσει. Καὶ σὲ δικαστικοὺς ἄγῶνες ἂν μπλέξει, εἴτε ἰδιωτικοὺς εἴτε δημόσιους, θὰ τοὺς κερδίσει καὶ θὰ εἶναι οὐκ ἀνώτερη μοῖρα ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του, καὶ με τὴν ὑπεροχὴ του αὐτὴ θὰ ἀποκτᾷ πλοῦτο καὶ [ε] θὰ εὐεργετῇ τοὺς φίλους ἐνῶ θὰ βιάζεται τοὺς ἐχθρούς του· καὶ θὰ κάνει θυσίες καὶ ἀφιερῶματα στοὺς θεοὺς, με ἀπλοχερίᾳ καὶ μεγαλοπρέπεια, καὶ θὰ καλλιεργεῖ τὶς σχέσεις του με τοὺς θεοὺς καὶ με ὅποιους τυχόν ἀνθρώπους τοῦ ἀρέσει, πολὺ καλύτερα ἀπ' ὅσο ὁ δίκαιος, ὥστε ἡ εὐνοια τῶν θεῶν νὰ εἶναι εὐλογα με τὸ μέρος του κι ὅχι με τὸν δίκαιο. Λένε λοιπὸν ἔτσι, Σωκράτη, ὅτι θεοὶ καὶ ἄνθρωποι ἔχουν φτιάξει τὴ ζοῇ πολὺ καλύτερη γιὰ τὸν ἄδικο παρὰ γιὰ τὸν δίκαιο.

[α] Ὅταν τὰ εἶπε αὐτὰ ὁ Γλαύκων, ἐγὼ εἶχα στὸ νοῦ μου νὰ ἀπαντήσω κάτι ἀλλὰ πρόλαβε ὁ ἀδελφός του, ὁ Ἀδείμαντος. Δὲν φαντάζομαι, βέβαια, Σωκράτη, εἶπε, νὰ νομίζεις ὅτι με ὅσα εἰπώθηκαν τὸ ζήτημα ἔχει ἐξαντληθεῖ;

Μὰ γιατί δὲν ἔχει; εἶπα.

Δὲν ἔχει γίνεαι καμία ἀναφορά, εἶπε ἐκεῖνος, σ' αὐτὸ ποὺ κυρίως θὰ ἔπρεπε νὰ εἰπωθεῖ.

Τότε λοιπόν, εἶπα ἐγώ, ὁ ἀδελφός τὸν ἀδελφὸ ὅς συντρέξει, καθὼς λέει κι ἡ παροιμία: ὥστε κι ἐσύ, ἂν τοῦτος ἐδῶ παρέλειψε κάτι, βοήθηα τον. Ὅταν καὶ ἀφουρῶν καὶ ὅσα εἶπε γιὰ νὰ με κατανήρουν, ἐμένα τουλάχιστον, καὶ νὰ με κάνουν ἀνήμερο νὰ ὑπερασπιστῶ τὴ δικαιοσύνη.

[ε] Δὲ λές τίποτα, εἶπε ἐκεῖνος· ἀλλὰ ἄκουσε ἀκόμη τοῦτο. Γιατὶ εἶναι ἀπαράτηρο νὰ ἐκθέσουμε καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα εἶπε τοῦτος ἐδῶ, αὐτὰ ποὺ ἐκθειάζουν τὴ δικαιοσύνη ἀλλὰ συνάμα κατακρίνουν καὶ τὴν ἀδικία, ὥστε νὰ γίνεαι σαφέστερο αὐτὸ ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μου θέλει ὁ Γλαύκων. Γιατὶ μιλᾶνε οἱ πατεράδες στὰ παιδιὰ, κι ὅλοι ὅσοι [363a] νοιάζονται γιὰ κάποιους, καὶ τοὺς συνιστοῦν πῶς πρέπει νὰ 'ναι κανεὶς δίκαιος, ὅχι ὅμως ἐπειδὴ θέλουν νὰ παινέσουν τὴ δικαιοσύνη *αὐτὴ καθεαυτὴν* ἀλλὰ γιὰ τὸ καλὸ ὄνομα καὶ τὶς διακρίσεις ποὺ αὐτὴ φέρνει, ἔτσι ὥστε ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖο ὑπάρχει ἡ ἐντύπωση ὅτι εἶναι δίκαιος νὰ ἀποκτᾷ, χάρη σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐντύπωση, καὶ ἀξιώματα καὶ νὰ κάνει παντρεῖς κι ὅλα ὅσα ἀνέφερε μὲν προηγουμένως ὁ Γλαύκων, τὰ ὁποῖα ὁ δίκαιος τὰ ἔχει χάρη στὴν καλὴ του φήμη. Κι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ λένε καὶ ἄλλα πράγματα γιὰ τὴν καλὴ ἐντύπωση. Γιατὶ κἀντας ἀναφορὰ στὴν ἀνταπόκριση ποὺ βρῖσκουν στοὺς θεοὺς ὅσοι ἐμφανίζονται ὡς καλοὶ ἔχουν νὰ λένε τόσα καὶ τόσα γιὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ οἱ θεοὶ στοχοποιοῦν στοὺς θεοσεβούμενους. Ὅπως ὁ καλὸς μας ὁ Ἡσίοδος

καὶ ὁ Ὅμηρος, πού ὁ ἕνας τους λέει [b] πῶς οἱ θεοὶ κάνουν ὥστε οἱ βελανιδιές τῶν δικαίων

βελάνια νά ᾄχουν στὲς κορφές καὶ στὸν κορμὸ μελίσσια
καὶ τὰ βαθύμαλλα τ' ἄρνᾱ ἅπ' τὸ μαλλὶ νά γέρονουν,

καὶ ἄλλα πολλὰ παρόμοια κατὰ. Παραπλήρεια λέει κι ὁ ἄλλος· ὅπως γιὰ κά-
ποιον πού

καθὼς τοῦ γήνα τοῦ ἀψηγάδιαστου πού κυβερνάει σὲ πλήθος
κι εἶναι σωστή καὶ δίκια ἡ κρίση του· κι ἡ μαύρη γῆς [c] κριθάρι
καὶ στάρι τοῦ γεννᾷ, τὰ δέντρα του λυγρὰ ἅπ' τοὺς καρπούς τους,
γεννοῦν τὰ πρόβατα, κι ἡ θάλασσα πολλὰ χαρίζει ψάρια.

Σύμφωνα πάλι μὲ τὸν Μουσαῖο καὶ τὸ γιό του, τὰ ἀγαθὰ πού οἱ θεοὶ ἔχουν γιὰ
τοὺς δικαίους ἀνθρώπους εἶναι ἀκόμη πιὸ ζουμερὰ ἀπὸ αὐτά. Γιατὶ μὲ τὰ λό-
για τους τοὺς πηγαίνουν στὸν Ἄδη, κι ἀφοῦ τοὺς βάζουν νά καθίσουν κάτω
καὶ τοὺς στρώνουν ἕνα συμπόσιο τῶν εὐσεβῶν, τοὺς παρουσιάζουν [d] νά
περνοῦν τὸν καιρὸ τους μεθοκοπώντας μὲ τὸ κεφάλι στεφανωμένο, λές καὶ ἡ
καλύτερη ἀνταμοιβή τῆς ἀρετῆς εἶναι ἕνα αἰώνιο μεθύσι. Ἄλλοι, πάλι, πα-
ρουσιάζουν ἀκόμη πιὸ ἀπλόχερες τίς ἀνταμοιβές πού ἐπιφυλάσσουν οἱ θεοί·
γιατὶ οἱ θεοσεβοῦμενοι, λένε, καὶ οἱ πιστοὶ στοὺς ὄρκους τους ἀφήνουν πίσω
τους παιδιὼν παιδιὰ καὶ γενιὰ δόξαρη. Μὲ αὐτὰ καὶ μὲ ἄλλα τέτοια πλέκουν
ἐγκώμιο στὴ δικαιοσύνη· ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τοὺς ἀνόσιους καὶ τοὺς ἀδίκους
τοὺς καταχώνουν μέσα σὲ μιὰ λάσπη στὸν Ἄδη καὶ τοὺς βάζουν νά κουβα-
λοῦν νερὸ μὲ ἕνα κόσκανο· ἀκόμη καὶ σὲ τούτην ἐδῶ τῇ ζωῇ τοὺς κακοφημί-
ζουν, [e] ὅλα ἐκεῖνα τὰ δεινοπαθήματα τὰ ὁποῖα ἀράδιασε ὁ Γλαύκων γιὰ
τοὺς δικαίους πού τοὺς νομίζουν γιὰ ἀδίκους τὰ ἀνιστοροῦν, ἀκριβῶς αὐτά,
γιὰ τοὺς ἀδίκους, ἄλλα δὲν ξέχρουν γιὰ ἀδίκους τὰ ἀνιστοροῦν, ἀπὸ τοὺς ὁ
ψόγος γιὰ τὸν δίκαιο καὶ τὸν ἀδικο.

¹Εκτός ὅμως ἀπὸ αὐτὰ συλλογίσου, Σωκράτη, καὶ ἕνα ἄλλο εἶδος ἀνα-
φορῶν στὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀδικία πού δὲν τις κάνουν μόνο οἱ κοινοὶ ἄν-
θρωποι ἀλλὰ [364a] καὶ οἱ ποιητές. Γιατὶ ὅλοι τους, μὲ ἕνα στόμα, πλέκουν
ἔμνους στὴ φρονιμάδα καὶ τὴ δικαιοσύνη, πῶς εἶναι κατὰ καλὸ ἄλλὰ συνάμα
δύσκολο καὶ πολὺμοχθο, ἐνῶ ἡ ἀκολασία καὶ ἡ ἀδίκια εἶναι εὐχάριστη καὶ
τὴν ἀποκτᾶς εὐκόλα, καὶ ὅτι μόνο ἡ γνώμη τοῦ κόσμου κι ὁ νόμος τὴν ἔχουν
γιὰ κακὸ· οἱ ἀδίκες πράξεις, λένε, εἶναι γενικῶς πιὸ ἐπιωφελεῖς ἀπὸ τίς δίκαι-

ες, καὶ οἱ ἴδιοι δὲν διατάζουν νά μακαρίζουν καὶ νά τιμοῦν, καὶ φανερὰ καὶ
κατιδίαν, φαύλους ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἔχουν πλοῦτο καὶ δύναμη, καὶ νά
περιφρονοῦν ὅσους εἶναι ἀδύναμοι [b] καὶ φτωχοί, καὶ νά μὴν τοὺς λογαριά-
ζουν γιὰ τίποτα, μὲν πού παραδέχονται ὅτι τοῦτοι ἐδῶ εἶναι καλύτεροι ἀπὸ
τοὺς ἄλλους. Καὶ τὸ πιὸ καταπληκτικὸ μέσα σὲ ὅλα αὐτὰ εἶναι τὰ λόγια πού
ἀκούει κανεὶς γιὰ τοὺς θεοὺς καὶ τὴν ἀρετή, πῶς τάχα καὶ οἱ θεοὶ μοίρασαν σὲ
πολλοὺς καλοὺς ἀνθρώπους συμφορὲς καὶ ζωὴ θλιμμένη, ἐνῶ στοὺς ἀντίθε-
τους ἔστειλαν ἀντίθετη μοίρα. Ἀγύρτες καὶ μάντιες γυροφέρνουν τίς πόρτες
τῶν πλουσίων καὶ τοὺς πείθουν πῶς ἔχουν δύναμη, δοσιμένη ἀπὸ τοὺς θεοὺς,
νά κάνουν μὲ θυσίες καὶ ξόρκια, [c] ὥστε ἂν ἔχει ὁ πλούσιος ἡ οἱ πρόγονοί του
κανένα κρίμα, νά τοῦ συχωρεθεῖ μὲ χαρὲς καὶ πανηγύρια, ἡ πάλι, ἂν θέλει νά
ἀφανίσει κάποιον ἐχθρὸ του, ὅτι θὰ μποροῦσαν αὐτοὶ χορεῖς πολλὰ ἔξοδα νά
τὸν βλάψουν μὲ κάποια ξόρκια καὶ μὲ κάποια μάγια, ἀδιακρίτως ἂν προζει-
ται γιὰ δίκαιο ἡ γιὰ ἄδικο ἀνθρώπο, πείθοντας, καθὼς ἰσχυρίζονται, τοὺς θε-
οὺς νά γίνουν ὑπηρέτες τους. Καὶ γιὰ ὅλ' αὐτὰ πού λένε ἐπικαλοῦνται ὡς
μάρτυρες τοὺς ποιητές, οἱ μὲν γιὰ νά δείξουν πόσο εὐκόλο πράγμα εἶναι ἡ κα-
κία, ἀφοῦ

κοπαδιαστὰ κι ἀκούραστα φτάνουμε στὴν κακία,
[d] ἡ σιρότα εἶναι κοντινὴ καὶ σιρόταμα δὲν ἔχει·
μὰ μπρὸς στὴν ἀρετὴ ὁ θεὸς ἰδιότητα ἔχει βάλλει

κι ἕναν δρόμο μακρὸ, κακοτράχαλο καὶ ἀνηφορικὸ. Οἱ ἄλλοι, πάλι, ἐπικα-
λοῦνται ὡς μάρτυρα γιὰ τὴ μεταστροφή τῶν θεῶν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὸν
Ὅμηρο, γιατί κι ἐκεῖνος εἶπε ὅτι

κι οἱ ἀθέναστοι τὴ γνώμη τους ἀλλάζουν,
μὲ καλοεπρόδεχτα τάξιματα καὶ μὲ θυσίες, μὲ κνίσσα
[e] καὶ μὲ σπονδές, γυρίζουν οἱ ἀνθρώποι καὶ τῶν θεῶν τὴ γνώμη
παρακαλώντας τους, ἂν ἔσφαλε κι ἂν ἔφταιξε κανένας,

καὶ ἀραδιάζουν ἕνα σωρὸ βιβλία τοῦ Μουσαίου καὶ τοῦ Ὀρφέα, ἀποτόνων,
ὅπως μᾶς διαβεβαιώνουν, τῆς Σελήνης καὶ τῶν Μουσῶν, βιβλία πού τὰ χρη-
σιμοποιοῦν στὲς τελετουργίες, πείθοντας ὅχι μόνο ἄτομα ἄλλα καὶ πολιτείες
δολόκληρες ὅτι μὲ θυσίες καὶ [365a] μὲ ξεφαντώματα ὑπάρχει ἐξαγνισμὸς καὶ
καθαρισμὸς ἀπὸ τὰ ἀδικήματα γιὰ ὅσους εἶναι ἀκόμη ζωντανοί, ὅπως ὑπάρ-
χουν τελετουργίες καὶ γιὰ πεθαμένους, οἱ λεγόμενες τελετές, οἱ ὁποῖες μᾶς λυ-

τρώνουν από τις συμφορές του Άλλου Κόσμου, ενώ όσους δεν έχουν τελέσει τέτοιες θυσίες τους περμιένουν φοβερά πράγματα.

Όλα αυτά τα λόγια, άγαπητέ μου Σωκράτη, σχετικά με τόν τρόπο που οι άνθρωποι και οι θεοί αντιμετωπίζουν την άρετή και την κακία, έτσι όπως λέγονται και ξαναλέγονται, ποιά επίδραση φανταζόμαστε ότι μπορεί να έχουν στις ψυχές των νέων που τα ακούν, εκείνων που είναι προικισμένοι από τη φύση κι έχουν την ικανότητα, κατά κάποιον τρόπο κορφολογώντας όσα λέγονται, να καταλήξουν μέσα από όλα αυτά σε ένα συμπέρασμα πως θά πρέπει να είναι [b] ο άνθρωπος και πως να πορεύεται προκειμένου να περάσει στη ζωή όσο το δυνατόν πιο καλά; Πιθανότατα θά αναρωτηθεί, χρησιμοποιώντας τα ίδια εκείνα λόγια του Πινδάρου, αν «στου πύργου τα πιο ψηλά από τον ίδιο δορόμο ή με πτερυγεμένες άπάτες θά άνεβεί», ώστε να όχρωθεί έτσι για όλη του τη ζωή. Γιατί, θά συλλογιστεί μέσα του, σύμφωνα με όσα λέγονται, με τό να είμαι δίκαιος, αν συνάμα δεν *φάνομαι* μιάλας τέτοιος, δεν πρόκειται να έχω κανένα όφελος, αλλά αντίθέτως βάσανα και όλοφάνερη ζημιά.

Ενώ με τό να είμαι άδικος, αν έχω φροντίσει να δώσω μιά έντυπωση δικαιοσύνης, θά ζήσω, λένε, ζωή χαρισάμενη. [ε] Επομένως, έπειδη ή *έντυπωση*, καθώς μου τό βεβαιώνουν οι σοφοί, βάζει κάτω άκόμη και την άλήθεια, και είναι *αυτή* από την όποία έξωστάται ή εύτυχία, πρέπει να σπασω έξοκλήρου σ' αυτήν. Πρέπει να στολίσω την εικόνα του έαυτού μου γύρω-γύρω με μιά *επίφραση* άρετής, έξοπίσω μου όμως πρέπει να σέρνω εκείνη την τετραερατή και πανούργα άλεπου που γι' αυτήν μιλάει ο σοφότατος Άρχιλόχος. Μά, θά πεί κάποιος, δεν είναι πάντοτε εύκολο να 'σαι κακός χωρίς στο τέλος να σέ πάρουν είδηση. Ούτε και κανένα άλλο από τά σημαντικά πράγματα, θά του [d] άπαντήσουμε έμεις, είναι εύκολο· όμως αν είναι να γίνουμε εύτυχημένοι, πρέπει να πορευθούμε προς τά εκεί που μās πάνε τὰ άγνάρια των συλλογισμών μας. Γιατί προκειμένου να μην άποκαλυφθεί ή άδικία μας θά έξυφάνουμε συνωμοσίες και θά φτιάξουμε εταιρίες μυστικές, ή έξάλλου υπάρχουν για την πειθώ δάσκαλοι που σέ μαθαίνουν πως να ζητορεύεις σέ μιά δημόσια συνάθροιση και πως να άγορεύεις στα δικαστήρια, έτσι ώστε εν μέρει με την πειθώ και εν μέρει με τη βία ή άπληστία μας να μένει άμείωρητη. «Ναι, αλλά τους θεούς ούτε με τους γελάσει κανείς είναι δυνατόν ούτε να τους άναγκάσει με τη βία». Ή, λοιπόν, αν δεν υπάρχουν θεοί ή αν όόλου δεν νοιάζονται για όσα συμβαίνουν στους ανθρώπους, γιατί [ε] να νοιάζόμαστε *έμεις* πως θά ξεγελαστούν; Άν πάλι υπάρχουν θεοί και φροντίζουν για τά ανθρώπινα,

έμεις δεν τους γνωρίζουμε και δεν έχουμε από πουθενά άλλο άκούσει γι' αυτούς παρ'ά μόνο τους μύθους και από τους ποιητές που ιστόρησαν τη γενεαλογία τους· αλλά αυτοί οι ποιητές *λένε οι ίδιοι* ότι με θυσίες και με παρακάλια και τάματα είναι δυνατόν να μεταπειθούνται οι θεοί και να αλλάξουν γνώμη, όποτε κι έμεις πρέπει ή και στά δύο να δώσουμε πίστη ή σε κανένα. Άν λοιπόν χρειάζεται να τους δώσουμε πίστη, τότε πρέπει να είμαστε άδικοι, [36a] και με τά όφελήματα που θά μās άποφέρει τό άδικο να κάνουμε θυσίες στους θεούς. Γιατί με τό να είμαστε δίκαιοι, άπλως δεν πρόκειται να ύποστούμε κάποια τιμωρία από τους θεούς, όμως τά κέρδη που φέρνει ή άδικία θά τά χάσουμε. Ένώ, αν είμαστε άδικοι, και αυτό τό κέρδος θά τό έχουμε και ίκετεύοντας τους θεούς, όποτε παραβαίνουμε τό δίκιο και κάνουμε τό κακό, θά τους πείθουμε ώστε να ξεμπλέκουμε άτιμώρητοι. «Για τά άδικήματα όμως που θά διαπράξουμε έδω, θά πληρώσουμε στον Άδη, είτε έμεις οι ίδιοι είτε τά παιδιά των παιδιών μας». Όστόσο ο νέος θά κάνει τους ύπολογισμούς του και θά πεί: Φίλε, *μεγάλη* ή δύναμη των έξελαστήριων τελετών και των θεών που έξεργίζουν, όπως παραδέχονται [b] οι πιο τρενές πολιτείες κι οι ποιητές που 'ναι θεών παιδιά και προφήτες και που μιλούν έξ όνόματος των θεών και μās στέλνουν μηνύματα πως έτσι συμβαίνει με αυτά τά πράγματα.

Για ποιόν λόγο λοιπόν να έξακολουθούμε να προτιμάμε τη δικαιοσύνη κι όχι την πιο μεγάλη άδικία, που αν την συνταριάζουμε με μιά ψεύτικη εύπρεπεια θά πετύχουμε ό,τι θέλουμε από θεούς κι από ανθρώπους, και για όσο είμαστε ζωντανοί και όταν θά 'χουμε πεθάνει; Αυτό μās διαβεβαιώνει με τά λεγόμενά του ο πολλός κόσμος αλλά και τά πιο διαλεχτά άτομα. Σύμφωνα λοιπόν με όλα [ε] όσα έχουν ειπωθεί, Σωκράτη, πως θά ήταν δυνατόν ένας άνθρωπος ψυχωμένος, με περιουσία, με ρώμη σωματική, από μεγάλη σερά, να θέλει να σέβεται τη δικαιοσύνη και να μην τόν παίρνουν τά γέλια όταν άκούει να την έγκωμιάζουν; Άκόμη και ένας ό όποιος μπορεί να άποδείξει ότι δεν άληθεύουν όσα έχουμε πεί και ό όποιος έχει άρκούντως άντιληφθεί ότι ή δικαιοσύνη είναι τό πιο σπουδαίο πράγμα, θά 'ναι πολύ συγκαταβατικός άπέναντι στους άδικους ανθρώπους και δεν θά αισθάνεται, διόλου όργη γι' αυτούς, αλλά θά ξέρει ότι έκτός 'σως από κάποιους που χάρι σε μιά θεϊκή προδιάθεση της φύσης τους δεν άνέχονται τό άδικο ή πάλι κάποιους άλλους που έχοντας άποκτήσει στερεότερη γνώση [d] κρατιούνται μακριά από αυτό, από τους ύπόλοιπους *κανένας* τους δεν είναι με τη θέλησή του δίκαιος αλλά καταχρίνει την άδικία είτε από δειλία ή έπειδη τόν έχουν πάρει τά γεράματα

ή από κάποια άλλη αδυναμία όντας ό ίδιος *ἀνήμερος* νά αδικήσει. Όπν έτοι συμβαίνει είναι πρόδηλο. Γιατί ό πρώτος από αυτούς πού θά άποκοπύσε δύναμη, θά ήταν και ό πρώτος πού θά αδικούσε, στο βαθμό βέβαια πού θά 'χε τη δύναμη νά τό πράξει. Καί ή αίτία γιά όλα αυτά δέν είναι τίποτε άλλο παρά εκείνο από τό οπού ξεκίνησαμε, και ό Γλαύκων και έγω, όλη αυτή τη συζήτηση μαζί σου, Σωκράτη, γιά νά σου ποιήμε, θαυμαστά μας φίλε, ότι «Από όλους [ε] έσάς, οι όποιοι παρουσιάζεσθε ως ήμνητες της δικαιοσύνης, από τους πρώτους-πρώτους κίωες πού κάποια λόγια τους έχουν σωθεί ίσαμε τους τορρινούς ανθρώπους, ποτέ κανένας ως τώρα δέν κακολόγησε την αδικία ούτε εξήμνησε τη δικαιοσύνη διαφορετικά παρά γιά τή δόξα, τις τιμές και τά δωρήματα πού έρχονται ως επακόλουθο καθεμιάς από αυτές. Πώς όμως επενεργεί διαμέσου της *δικής της* δύναμης ή καθεμιάς τους, όταν υπάρχει μέσα στην ψυχή εκείνου πού την έχει, έστω κι αν διαφεύγει την προσοχή θεών και ανθρώπων, αυτό ποτέ κανένας ως τώρα, ούτε ποιητής ούτε άπλος άνθρωπος, δέν τό έχει έκθέσει με τρόπο πού νά ίκανοποιεί, ότι δηλαδή τό μόνον είναι τό μεγαλύτερο κακό απ' όσα έχει μέσα της ή ψυχή, ενώ ή δικαιοσύνη τό *μέγιστο αγαθό*. [367a] Γιατί αν εξαρχής μάς μιλούσατε δλοι σας έτσι, από τά νάτα μας άκόμα, και μάς πείθατε, δέν θά φυλαγόμεσθε ό ένας από τον άλλο μη μάς κάνει τίποτε άδικο αλλά μόνος του καθένας θά ήταν *ό ίδιος* ό καλύτερος φίλτατος του έαυτού του, έπειδή θά φοβόταν μήπως με τό νά αδικεί θά φέρει μέσα του τό πιο μεγάλο κακό».

Αυτά, Σωκράτη, και ίσως ακόμη περισσότερα, θά έλεγε ό Θρασύμαχος, ένδεχομένως και κάποιοι άλλοι, γιά τη δικαιοσύνη και την αδικία διαστρεφοντας βάνασα, όπως έγω πιστεύω, τη δύναμη της καθεμιάς από αυτές. Έγω όμως — και δέν έχω κανένα λόγο [b] νά σου τό κρύψω —, έπειδή θέλω νά άκούσω από σένα την *αντίθετη* άποψη, σου μιλώ φορτίζοντας όσο μπορώ περισσότερο τά λόγια μου. Έτσι, μόν άρκεστείς νά μάς δείξεις, με όσα θά πεις, ότι ή δικαιοσύνη είναι προτιμότερη από την αδικία, αλλά νά εξηγήσεις επίσης και *πώς* επιδρά ή καθεμιάς τους, αυτή καθεαυτήν, σε εκείνον πού την έχει στην ψυχή του, έτσι ώστε βάσει αυτής της επενέργειας ή μία νά είναι κακό κι ή άλλη καλό. Καί νά αφήσεις κατά μέρος τις γνώμες πού υπάρχουν γιά την καθεμιά, όπως σου ζήτησε και ό Γλαύκων. Γιατί αν δέν αφαιρέσεις και από τη μία και από την άλλη τί πιστεύεται, έστω σωστά, γι' αυτές και τους προσθέσεις τις λαβειμένες άπόψεις, θά ποιήμε ότι δέν πλέκεις έγκώμιο γιά τό δίκιο αλλά γιά αυτό πού *νομίζεται* δίκιο, κι ότι δέν ψεύγεις τό νά είναι κανείς άδικος

[ε] αλλά τό νά *λογίζεται* ως τέτοιος κι ότι μάς προτρέπεις νά είμαστε άδικοι αλλά χωρίς νά γινόμαστε άντιληπτοί, και συμφωνείς με τον Θρασύμαχο πώς τό δίκιο είναι *άλλουνο* καλό: αυτό πού συμφέρει τον ίσχυρότερο, ενώ άπειναντίας τό άδικο μάς συμφέρει και μάς άποφέρει όφελήματα, και μόνον γιά τον *άνήμερο* είναι άσύμφορο. Έπειδή λοιπόν παραδέχτηκες ότι ή δικαιοσύνη συγκαταλέγεται στα μέγιστα αγαθά, σ' αυτά πού αξίζει νά τά άποκτήσεις κανείς και γιά τις συνέπειές τους αλλά πολύ περισσότερο γιά αυτά τά ίδια, όπως λ.χ. είναι ή δρασση, [ε] ή άκοή, ή γνώση ή και ή υγεία, και όσα άλλα είναι γνώσια αγαθά από τη φύση τους και όχι άπλώς έπειδή λογίζονται ως τέτοια, θά σε παρακαλούσα νά έλεγες έναν έπαινο γιά τη δικαιοσύνη, ποιά ωφέλεια παρέχει ή ίδια από μόνη της σ' όποιον την έχει μέσα του, και σε τί βλάπτεται όποιος έχει την αδικία, κι όσο γιά τις άνταμοιβές και γιά την καλή υπόληψη, αυτά άφαιρε νά τά πανήψουν άλλοι. Γιατί από άλλους θά τό δεχόμουν έγω νά έπαινον τη δικαιοσύνη και νά κακολογούν την αδικία με αυτό τον τρόπο, εκθειάζοντας δηλαδή και λοιδορώντας ό, τι πιστεύεται γιά τη μία και γιά την άλλη, και τις άμοιβές πού αυτές συνεπάγονται, από ένένα όμως *όχι*, γιατί εσύ σ' όλη τη ζωή σου [ε] άλλο τίποτα δέν έκανες παρά νά στοχάζεσαι πάνω σ' αυτό. Μήν περιοριστείς λοιπόν σε μία άφηρημένη άπόδειξη πώς ή δικαιοσύνη είναι καλύτερη από την αδικία, αλλά νά μάς δείξεις επίσης πώς *αυτά* ή καθεμιά τους, αυτή καθεαυτήν, σε εκείνον πού την έχει, άδιάφορο αν γίνεται ή δέν γίνεται άντιληπτός από θεούς και από ανθρώπους, έτσι ώστε βάσει αυτής της επενέργειας ή μία νά είναι αγαθό κι ή άλλη κακό.

Σαν τά άκουσα αυτά, έγω πού πάντοτε, είναι αλήθεια, θαύμαζα τό καλό φυσικό του Γλαύκωνα και του Άδείμαντου, [368a] δοκίμασα και τότε μεγάλη χαρά και είπα: Δέν άρχισε άσχημα, παιδιά εκείνου του ανθρώπου, την έλεγεία του ό έραστής του Γλαύκωνα, πού την έγραψε γιά σάς, όταν λάμψατε στη μάχη, στα Μέγαρα, λέγοντας,

Παιδιά του Άρίστωνα, γενιά θείκη ανθρώπου ξακουσμένου.

Νομίζω, φίλοι μου, πώς σωστά τό 'πε. Πραγματικά κάτι πολύ θεϊκό έχετε μέσα σας, γιά νά μην παραδέχεσθε ότι ή αδικία είναι καλύτερη από τη δικαιοσύνη, παρόλο ότι μπορείτε νά μιλήσετε έτσι υπέρ της αδικίας. Μου δίνετε την έντύπωση ότι [b] *πραγματικά* δέν τό παραδέχεσθε, τό συμπεραίνω γενικότερα από τό χαρακτηρισ σας, αφού αν ήταν νά κρίνω απ' όσα είπατε, ή πίστη μου θά κλονιζόταν —μά όσο περισσότερο τό πιστεύω τόσο μεγαλώνει κι ή

ἀμνηστία μου τί νά κάνω. Γιατί δέν ἔχω τρόπο νά συντρέξω τῇ δικαιοσύνῃ· νομίζω στυλῆθαι πῶς εἶμαι ἀνήμερος, κι ἀπόδειξη ὅτι ἐνῶ φανταζόμουν πῶς μέ ὅσα εἶπα στὸν Θεοσίμαχο *ἔδειξα* ὅτι εἶναι καλύτερη ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τὴν ἀδικία, ἐσεῖς δέν τὸ δεχθήκατε. Οὔτε ὅμως πάλι μοῦ πάει νὰ μὴ συντρέξω τῇ δικαιοσύνῃ. Γιατί φοβάμαι μήπως εἶναι κι ἀνόσιο νὰ κακολογοῦν μπροστά σου τῇ δικαιοσύνῃ [ε] κι ἐσύ νὰ στέκεσαι ἀπραγος καὶ νὰ τὴν ἀφήνεις ἀνυπεράσπιστη, ἐνῶ ἔχεις ἀκόμη μέσα σου πνοή καὶ μπορείς νὰ μιλάς. Τὸ καλύτερο λοιπὸν εἶναι νὰ συντρέξω τῇ δικαιοσύνῃ, ἔτσι ὅπως μπορῶ.

Ὁ Γλαύκων τότε καὶ οἱ ἄλλοι μοῦ ζητοῦσαν μέ κάθε τρόπο νὰ βοηθήσω καὶ νὰ μὴν παρατήσω τὴ συζήτηση ἀλλὰ νὰ ἐξετάσουμε σέ βάθος ἀφενὸς τί *εἶναι* δικαιοσύνη καὶ τί ἀδικία, καὶ ἀφετέρου ποιά ἡ *ἀλήθεια* σχετικὰ μέ τὰ ὠφελήματα πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τοὺς εἶπα λοιπὸν ἐγὼ αὐτὸ πού νομίζω, ὅτι δηλαδή τὸ θέμα πού συζητᾶμε δέν εἶναι ἀσημαντὸ ἀλλὰ χρειάζεται, κατὰ τὴ γνώμῃ μου, κάποιον μέ κορτερό βλέμμα. [δ] Ἐπειδὴ λοιπὸν, εἶπα, ἐμεῖς δέν εἴμαστε τέτοιοι, νομίζω ὅτι καλὸ θὰ ἦταν νὰ προχωρήσουμε στὴν ἔρευνα τοῦ ζητήματος κάπως ἔτσι: Ἄν ἔβραζαν σέ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δέν ἔχουν πολλὰ δυνατὰ ὄραση, νὰ διαβάσουν ἀπὸ μακρινὴ ἀπόσταση μικρὰ γράμματα, κι ἔπειτα κάποιος ἀνταλαμβάνονταν ὅτι τὰ ἴδια αὐτὰ γράμματα εἶναι γραμμένα καὶ κάπου ἄλλου, σέ μιὰ μεγαλύτερη ἐπιφάνεια, *πιο* μεγάλα, θὰ τοὺς φαινόταν, νομίζω, τὴν ἀναπάντεχη ἂν διαβάζοντας πρῶτα τὰ μεγαλύτερα, κοιτοῦσαν ἔπειτα τὰ μικρότερα, ἐξετάζοντας ἂν εἶναι ὅμοια μέ ἐκεῖνα.

Πολὺ σωστά, εἶπε ὁ Ἀδείμαντος· ἀλλὰ τί ἀνάλογο μέ αὐτὸ παρατηρεῖς, [ε] Σωκράτη, στὴν ἔρευνά μας γύρω ἀπὸ τὸ δίκαιο;

Θά σοῦ πῶ, εἶπα· ἡ δικαιοσύνη, λέμε, εἶναι κάτι πού χαρακτηρίζει ἕναν ἄνθρωπο, ὅμως κατὰ κάποιον τρόπο πορτεῖ νὰ χαρακτηρίζει καὶ μιὰ δολόκληρη πολιτεία· δέν εἶναι ἔτσι;

Βεβαίως, εἶπε.

Κι ἡ πολιτεία δέν εἶναι κάτι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο;

Μεγαλύτερο, εἶπε.

Τότε λοιπὸν ἴσως νὰ ὑπάρχει περισσότερη δικαιοσύνη στὸ μεγαλύτερο καὶ νὰ πορτεῖ κανεῖς εὐκολότερα νὰ τὴν παρατηρήσει ἐκεῖ. Ἐτσι, ἂν θέλετε, [369a] ἂς ψάξουμε πρῶτα στίς *πολιτείες* νὰ δοῦμε τί λογὴς πράγμα εἶναι ἡ δικαιοσύνη· κι ἔπειτα ἂς συνεχίσουμε τὴν ἀναζήτησή μας καὶ στὸν καθένα χωρὶς παρατηρώντας προσηκτικὰ στὴ μορφή τοῦ μικρότερου τὴν ὁμοίότητα μέ τὸ μεγαλύτερο.

Νομίζω, εἶπε, ὅτι αὐτὸ πού λές εἶναι σωστό.

Ἄν λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, στρέψαμε τὸ βλέμμα μας σὲ μιὰ πολιτεία καὶ ἀναπλάθωμε νοερά τὴ γένεσή της, δέν θὰ βλέπαμε πῶς γεννιέται ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς τῆς πολιτείας καὶ πῶς ἡ ἀδικία της;

Πολὺ πιθανό, εἶπε.

Καί τότε δέν θὰ ὑπῆρχε ἐλπίδα ὅτι θὰ διακρίναμε εὐκολότερα αὐτὸ πού ζητᾶμε;

[β] Ἀσφαλῶς.

Εἴσαι τῆς γνώμης ὅτι πρέπει νὰ δοκιμάσουμε νὰ τὸ κάνουμε αὐτό; Ἐγὼ νομίζω ὅτι δέν εἶναι μικρὴ δουλειά· γιὰ σκεφθεῖτε το.

Ἐμεῖς τὸ ἔχουμε σκεφθεῖ, εἶπε ὁ Ἀδείμαντος· ἀρκεῖ νὰ μὴν ἀλλάξεις ἐστὶ γνώμη.

Μιὰ πολιτεία γεννιέται, νομίζω ἐγώ, ἐπειδὴ κανένας μας δέν εἶναι αὐτόδεκτης ἀλλὰ ὅλοι μας χρειάζομαστε πολλὰ πράγματα. Ἡ μήπως ἔχεις τὴ γνώμη ὅτι ἡ πολιτεία θεμελιώνεται πάνω σέ κάποια ἄλλη βάση;

Σὲ καμία ἄλλη, εἶπε.

[ε] Κι ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι χρειάζονται πολλὰ πράγματα, κι ὁ ἕνας παίρνει μαζί του κάποιον γιὰ νὰ καλύψει μιὰν ἀνάγκη του κι ὁ ἄλλος ἕναν ἄλλο, τὸν ἕναν γιὰ τὴ μιὰ, τὸν ἄλλο γιὰ τὴν ἄλλη ἀνάγκη, μαζεύονται πολλοὶ σύντροφοι καὶ συντρέχτες νὰ μείνουν μαζί σέ ἕναν τόπο, καὶ τὴ συντοίκηση αὐτὴ τὴν ὀνομάζουμε *πόλη*. Δέν εἶναι ἔτσι;

Βεβαίως.

Δίνει λοιπὸν ὁ ἕνας στὸν ἄλλο κάτι ἀπὸ τὰ δικά του, ἂν συμβαίνει νὰ τοῦ δίνει, ἢ παίρνει ἀπὸ αὐτόν, πιστεύοντας ὅτι ἔτσι εἶναι καλύτερα γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του· σωστά;

Ἀσφαλῶς.

Ἐλα τώρα, εἶπα, νὰ φτιάξουμε μέ τὸ λογισμό μας *ἐξαρχῆς* μιὰ πόλη. Θὰ τὴν φτιάξουν, καθὼς φαίνεται, οἱ ἀνάγκες μας.

Ἐννοεῖται.

[δ] Πρῶτῃ ὅμως καὶ μέγιστῃ ἀπ' ὅλες τίς ἀνάγκες εἶναι ἡ ἐξασφάλιση τῆς τροφῆς, γιὰ νὰ ὑπάρχομε καὶ νὰ ζοῦμε.

Ἀναμφιβόλως.

Δεύτερη ἡ ἀνάγκη τῆς στέγης, τρίτη ἀνάγκη τὸ ντύσιμο καὶ τὰ παρόμοια.

Ἐτσι εἶναι.

Πῶς λοιπὸν, εἶπα, θὰ μπορέσει ἡ πόλη νὰ τὰ ἐξασφαλίσει ὅλα αὐτά; Δέν

θα πρέπει ό ένας νά είναι γεωργός, ό άλλος χρίστης καί κάποιος άλλος νά είναι ύφαντής; Καί δέν θά προσθέσουμε έδω κι έναν ύποδηματοποιό ή έπίσης κάποιον άλλο γιά τέτοιες ανάγκες του σώματος;

Άσφαλώς.

Έτσι, ή πόλη πού θά καλύπτει τίς άπολύτως απαραίτητες ανάγκες θά άποτελεΐται άπό τέσσερις ή πέντε ανθρώπους.

[ε] Έτσι φαίνεται.

Πώς θά γίνει όμως; Θα πρέπει καθένας άπό αυτούς νά διαθέτει τό προϊόν τίς εργασίας του σέ όλους άπό κοινού, λ.χ. ό γεωργός, πού είναι ένας, νά ετοιμάζει τροφή γιά τέσσερις καί νά ξεδεύει τετραπλάσιο χρόνο καί κόπο γιά την παραγωγή του σταριού καί νά τό μοιράζεται μέ όλους τους άλλους; Ή άδιαφορώντας γι' αυτούς νά ετοιμάζει μόνο γιά τόν έαυτό του τό ένα τέταρτο άπό [37α] αυτό τό σάκι στό ένα τέταρτο του χρόνου, καί στά άλλα τρία τέταρτα νά καταπαίνεται μέ τό φτιάσιμο του σπιτιού του, μέ τό ντύσιμο καί την ύπόδησή του, ώστε νά μήν μπαίνει σέ μπελάδες άπό τίς σχέσεις του μέ τους άλλους αλλά νά ασχολείται άποκλειστικά ό ίδιος μέ ό,τι άφορά τόν έαυτό του;

Έϊσως, Σοκράτης, άπάντησε ό Άδείμαντος, ό πρώτος τρόπος πού είπες νά είναι πιό βολικός άπό τόν άλλο.

Διόλου παράξενο, μά τό Δία. Συλλογίζομαι τώρα πάλιν σ' αυτό, πρώτον ότι δέν γεννιόμαστε πολύ [b] όμοιοι ό ένας μέ τόν άλλο αλλά διαφέρουμε ως πρός τίς φυσικές κλίσεις; ό ένας είναι φτιαγμένος γι' αυτή τή δουλειά, ό άλλος γιά την άλλη. Ή μήπως δέν τό νομίζεις;

Τό νομίζω.

Καί τότε άποδίδει κανείς καλύτερα: όταν καταπαίνεται, ένας αυτός, μέ πολλές τέχνες ή όταν, σάν ένας πού είναι, καταπαίνεται μέ μία;

Όταν μέ μία.

Άλλά νομίζω ότι καί τούτο είναι φανερό, ότι δηλαδή άν άφήσει κανείς νά περάσει ό κατάλληλος καιρός γιά ένα έργο, τό έργο πάει χαμένο.

Φανερό, πράγματι.

Γιατί ή δουλειά δέν περμιμένει πότε θά ευκαιρήσει αυτός πού θά την κάνει αλλά είναι άνάγκη όποιος καταπαίνεται [ε] μέ κάτι νά μήν τό κάνει σάν νά ήταν πάρεργο.

Είναι άνάγκη.

Άπό αυτά, έτσι, συνάγεται ότι περισσότερα πράγματα ολοκληρώνονται

μέ τρόπο καλύτερο καί εύχερέστερο, όταν ένας άνθρωπος καταπαίνεται στόν κατάλληλο καιρό μέ ένα έργο, τό όποιο άνταποκρίνεται στη φυσική κλίση του, χωρίς ό ίδιος νά άπασχολείται μέ ότιδήποτε άλλο.

Άναμφίβολα.

Τότε, Άδείμαντε, χρειάζονται περισσότεροι άπό τέσσερις προκειμένου νά ίκανοποιηθύν οι άνάγκες πού λέγαμε. Γιατί, καθώς φαίνεται, ό γεωργός δέν θά φτιάξει μόνος του τό αλέτρι του, άν πρόκειται αυτό τό αλέτρι νά είναι τίς προκοπής; [ε] ούτε την άξίνα ούτε τά άλλα εργαλεία, όσα χρειάζονται στη γεωργία. Ούτε πάλι κι ό οικοδόμος; γιατί κι αυτός χρειάζεται πολλά. Τό ίδιο καί ό ύφαντής καί ό ύποδηματοποιός; ή μήπως δέν είναι έτσι;

Σωστά.

Καί καθώς θά μπουν στη μικρή μας πόλη ξυλονογοί, σιδεράδες καί άλλοι τέτοιοι τεχνίτες, αυτή θά μεγαλώσει.

Βεβαίως.

Δέν θά μεγάλωνε όμως γιά την ώρα καί πάρα πολύ άν προσθέταμε σ' αυτούς άγελαδάριδες, βοσκούς καί άλλους κτηνοτρόφους, ώστε καί [ε] οι γεωργοί νά έχουν βόδια γιά τό όργωμα καί οι χτίστες νά χρησιμοποιούν μέ τους γεωργούς ύπόζυγια γιά τίς μεταφορές, κι οι ύφαντές πάλι μέ τους ύποδηματοποιούς νά έχουν δέριματα καί μαλλιά.

Άλλά ούτε καί μικρή, είπε, θά ήταν μιá πόλη πού θά τά 'χε όλα αυτά.

Καί βέβαια, είπα εγώ, είναι σχεδόν άδύνατο νά ιδρύσουμε αυτή την πόλη σέ έναν τόπο όπου δέν θά υπάρχει άνάγκη νά εισάγονται προϊόντα άπ' έξω.

Πραγματικά, άδύνατο.

Θά χρειαστούν έπομένως καί άλλοι, έπιπλέον, άνθρωποι γιά νά τής φέρον άπό άλλη πόλη όσα τής είναι απαραίτητα.

Θά χρειαστούν.

Κι άν αυτός πού θά πάει εκεί γι' αυτή τή δουλειά, πάει μέ άδεια χέρια, χωρίς νά έχει μαζί του τίποτε [371α] άπ' όσα χρειάζονται εκείνοι, άπό τους όποιους θά φέρει αυτά πού έχει άνάγκη ή δική του πόλη, θά φέρει άπό 'κει έπίσης μέ άδεια χέρια. Σωστά;

Έτσι νομίζω.

Έπομένως, οι άνθρωποι τής πόλης μας πρέπει νά παράγουν όχι μόνο όσα είναι άρκετά γιά τους ίδιους αλλά έπίσης όσα αγαθά, καί σέ όποια ποσότητα, χρειάζονται κι εκείνοι, άπό τους όποιους ζητούν νά προμηθεύονται πράγματα τα πού τά έχουν άνάγκη.

Πρέπει.

“Έτσι ή πόλη μας χρειάζεται περισσότερο γεωργούς και άλλους τεχνίτες.

Βεβαίως, περισσότερους.

Και μάλιστα και άλλους που θα αναλάβουν τις εισαγωγές και τις εξαγωγές των διαφορετικών αγαθών. Κι αυτοί είναι οι έμποροι: σωστά;

Ναί.

“Επομένως θα χρειαστούμε και εμπόρους.

‘Ασφαλώς.

Κι αν τὸ εμπόριο αυτό θὰ γίνεται ἀπὸ τὴ θάλασσα, θὰ χρειαστοῦν ἔτισης ἄνθρωποι, [b] καὶ μάλιστα πολλοί, πού νά ξέρουν ἀπὸ τίς δουλειές τῆς θάλασσας.

Πολλοί, βεβαίως.

‘Αλλά καὶ μέσα στὴν ἴδια τὴν πόλη πὼς θὰ προμηθεύονται ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο τὰ ἀγαθὰ πού θὰ φτιάχνει καθένας τους; Γιατί γι’ αὐτὸ συγκατήσαμε τούτῃ τὴν κοινότητα καὶ ἰδρύσαμε τὴν πόλη.

Εἶναι ξεκάθαρο, εἶπε: πουλώντας καὶ ἀγοράζοντας.

Θὰ ἔχουμε λοιπὸν, ἔτσι, ἀγορὰ κι ἓνα νόμισμα γιὰ τίς συναλλαγές.

Βεβαίως.

[c] “Αν τώρα ὁ γεωργός, ἢ κάποιος ἄλλος τεχνίτης, φέροντας στὴν ἀγορὰ κάτι ἀπὸ τὰ προϊόντα του δὲν φθάσει τὴν ἴδια ὥρα μὲ ἐκείνους πού θέλουν νά ἀγοράσουν ἀπὸ αὐτόν, θὰ χασομεράει ἀπὸ τὴ δουλειά του περιμένοντας στὴν ἀγορὰ;

Μὲ κανέναν τρόπο, εἶπε: ἀλλὰ θὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού βλέποντάς το αὐτὸ θὰ ἀναλαμβάνουν νά προσφέρουν τούτῃ τὴν ὑπηρεσία: στίς σωστά ὁργανωμένες πολιτείες εἶναι συνήθως οἱ πιὸ ἀδύναμοι σωματικά, ὅσοι εἶναι ἀκατάλληλοι γιὰ ἄλλη δουλειά. Στέκονται ἐκεῖ γύρω στὴν ἀγορὰ [d] καὶ ἀπὸ τὴ μιὰ ἀγοράζουσιν, δίνοντας χρήματα, ἀπὸ ἐκείνους πού θέλουν νά πουλήσουν κάτι, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, πάλι μὲ χρήματα, ἀνταλλάσσουν κάποιο ἀγαθὸ μὲ ὅσους χρειάζονται νά ἀγοράσουν κάτι.

Αὕτῃ συνεπῶς ἡ ἀνάγκη, εἶπα ἐγώ, γεννᾷει τοὺς ἐμπόρους στὴν πόλη μας. “Ἡ μήπως δὲν ὀνομάζουμε ‘ἐμπόρους’ ὅσους ἔχουν ἐγκατασταθεῖ σὲ κάποια ἀγορὰ καὶ προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους κατὰ τίς ἀγοραπωλησίες τῶν ἀγαθῶν, ἐνῶ ἐκείνους πού περιφέρονται ἀπὸ πολιτεία σὲ πολιτεία τοὺς λέμε ‘πλανόδιους’;

Πολὺ σωστά.

[e] Κι ὑπάρχουν ἀκόμη, πιστεύω, καὶ ὀρισμένοι ἄλλοι δουλευτάδες, πού μὲ βάσει, βέβαια, τὴ νομισματικὴν τοὺς μισθὸν δὲν θὰ ἀξίζει νά μποῦν στὴν κοινωνία τῆς πόλης μας, οἱ ὅποιοι ὅμως ἔχουν ἀρκετὴ σωματικὴ δύναμη καὶ ἀντέχουν στὶς βιαιὲς δουλειές. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πουλᾶνε τὴ χρῆση τῆς δυνάμεώς τους καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀντίμισθόν τους τὸ ὀνομάζουν ‘μεροζάματό’, ἔχουν κι οἱ ἴδιοι, καθὼς πιστεύω, ὀνομαστῇ ‘μεροκαματιάρηδες’.

Βεβαίως.

“Ένα συμπλήρωμα, ἔτσι, τῆς πόλης εἶναι, ὅπως φαίνεται, καὶ οἱ μεροκαματιάρηδες.

Νομίζω.

“Αραγε, Ἀδεύμαντε, ἔχει πιά ἡ πόλη μας ὀλοκληρώσει τὸ μεγάλωμά της;

“Ἰσως.

Τότε λοιπὸν σὲ ποῖό τάχα σημεῖο της νά βροῖσκειται ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία; Μαζὶ μὲ ποῖο πρᾶγμα, ἀπ’ ὅσα ἔχουμε ἐξετάσει, μπῆκε στὴν πόλη;

[372a] Ἰδέα δὲν ἔχω, Σωκράτη, ἐκτός κι ἂν ἐντοπίζεται σὲ κάποια ἀπὸ αὐτὰς τίς ἀμοιβαῖες ἀνάγκες καὶ τίς σχέσεις πού ἔχουν μεταξὺ τους οἱ πολῖτες.

“Ἰσως, εἶπα ἐγώ, ὁ λόγος σου νά ‘ναι σωστός: νὰ τὸ ξετάσουμε λοιπὸν τὸ πρᾶγμα καὶ νά μὴν κάνουμε πίσω. Ἄς δοῦμε πρῶτα-πρῶτα πὼς θὰ περνοῦν τὴ ζωὴ τους οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ὅσοι θὰ ἔχουν τίς προϋποθέσεις πού ἀναφέρουμε. Θὰ ετομαίξουν τὴν τροφὴν τους, τὸ κρασί, τὰ ρούχα τους, τὰ ὑποδήματα τους —αὐτὸ δὲν θὰ κάνουν; Καὶ σὺν χρίσειν τὰ σπίτια τους, θὰ δουλεύουν, σχεδὸν γυμνοὶ καὶ ξυπόλητοι τὸ καλοκαίρι, ντυμένοι ὅμως καλὰ καὶ ποδούμενοι τὸ χειμῶνα. [b] Θὰ τρέφονται μὲ ἀλεύρια ἀπὸ κριθάρι καὶ σιτάρη πού θὰ τὰ ζυμώνουν καὶ θὰ τὰ ψήνουν, ὥραιο κριθινο ψωμὶ καὶ πίτες ἀκουμπισμένες ἀπάνω σὲ καλάμια ἢ σὲ φύλλα καθαρά, ξαπλωμένοι σὲ ἄχυρα στρωμένα ἀπὸ πάνω μὲ σιμακιές καὶ μυρσίνες, θὰ φχαριστιοῦνται φαγητό, αὐτοὶ καὶ τὰ παῖδιά τους, πίνοντας μετὰ καὶ τὸ κρασάκι τους, μὲ στεφάνια, στὸ κερφάλι ψάλλοντας ὕμνους τοὺς θεοὺς καὶ νιώθοντας ἔτσι χαρὰ πού ‘ναι ὁ ἕνας πλὴν στὸν ἄλλο: παιδιὰ δὲν θὰ κάνουν παραπάνω ἀπ’ ὅσο ἀντέχει τὸ βίός τους [c] —ἀπὸ φόβο μὴν πέσει φτώχεια ἢ ἔθθει πόλεμος.

“Ἐδῶ ὁ Γλαύκων μὲ διέκοψε λέγοντάς μου: ‘Απ’ ὅτι φαίνεται, βάζεις τοὺς ἀνθρώπους νά τρῶνε ξερὸ ψωμὶ χωρὶς προσφάγι.

Σωστὰ λές, εἶπα. Ἐχάσα ὅτι θὰ ἔχουν καὶ προσφάγι: ἰλάττι, φρυσιὰ, καὶ ἐλῖες, τυρί, καὶ θὰ μαγειρεύουν καὶ λαχανικά, βορβοὺς καὶ κηπευτικά, ἀπ’

αυτά που μαγειρεύουν έξω στα χωράφια. Θά τους ἔχουμε καὶ ἐπιδόρπια: σύκα, ὦμά ρεβίθια καὶ κουκιά, καὶ ἀκόμη μύρτα καὶ κονκουνάρια νὰ τὰ ψήνουν [d] στῇ χόβολη, κουτσπίνοντας γουλιὰ-γουλιὰ· καὶ ἔτσι περνώντας τὴ ζωὴ τους μὲ εὐφροσύνη καὶ ὑγεία, θὰ τελειώνουν, ὅπως εἶναι φυσικὸ, σὲ βαθιὰ γεράματα, ἀφῆντνας κληρονομιά στους ἀπογόνους τους μίαν ἄλλη τέτοιας λογῆς ζωή.

Κι ἐκείνος τότε εἶπε, Σωκράτη, ἂν ἦταν νὰ ἴφταγες μὴ πόλη γιὰ γουρούνια, μὲ τί ἄλλο θὰ τὰ χόρταζες παρὰ μὲ τοῦτα;

Δηλαδή, Γλαύκων, σὰν τί θὰ ἔπρεπε νὰ κάνω;

Αὐτὸ πού συνθιβεῖται καὶ τώρα, εἶπε ἐκεῖνος. Ἄφου οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν θὰ ὑφίστανται ταλαιπωρίες, θὰ μπορούσαν, νομίζω, νὰ ἐπαλύνουν οὐ κρεβάτια, [e] νὰ δειπνοῦν σὲ τραπέζια καὶ νὰ ἔχουν φαγητὰ καὶ ἐπιδόρπια ὅπως καὶ οἱ τορινοὶ ἄνθρωποι.

Ἐντάξει, εἶπα, καταλαβαίνω. Δὲν ἐξετάζουμε, φαίνεται, ἀπλῶς πῶς γεννιέται μὴ πόλη, ἀλλὰ μὴ πόλη πού ἐπιπλέον ζεῖ τρυφηλά. Ἵσως δὲν εἶναι κακὴ ἰδέα. Γιατί ἐξετάζοντας μὴ τέτοια πόλη μπορεῖ ἴσως νὰ διακρίνουμε καλύτερα τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀδικία, ἀπὸ πού ξεφυτρώνουν στὶς πολιτείες. Ἡ ἀληθινὴ πολιτεία εἶναι, νομίζω, αὐτὴ πού ἔχουμε περιγράψει, αὐτὴ πού, ὅς τὸ πῦρε ἔτσι, ἔχει τὴν ὑγεία της. Ἄν θέλετε ὅμως, ὅς δοῦμε καὶ μὴ πόλη πού ψήνεται σὺν πυρὸς· τίποτα δὲν μᾶς ἐμποδίζει. [373a] Σὲ ὁρισμένους, ἔτσι, τὰ πράγματα πού ἀνέφερα δὲν θὰ τοὺς εἶναι, φαίνεται, ἀρκετὰ, οὔτε καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ζωῆς, ἀλλὰ θὰ τοὺς χρειαστοῦν ἐπιπλέον κρεβάτια καὶ τραπέζια καὶ ἄλλα ἐπιπλά, καὶ ἀκόμη κάθε λογῆς ἐδέσματα καὶ ἀρώματα, θυμιάματα καὶ ἐσάρες καὶ γλυκίσματα. Σὲ σχέση μάλιστα μὲ ὅσα ἀναφέρουμε προωτέρω, δὲν θὰ σταθοῦμε πιά στὰ ἀπαραιτήτα ἀλλὰ θὰ μπεῖ σὲ ἐνέργεια ἡ ζωγραφικὴ καὶ τὰ κεντήματα, καὶ θὰ πρέπει νὰ ἀποκτήσουμε χρυσάφι καὶ φίλντις καὶ ὅλα τὰ παρόμοια. Δὲν εἶναι ἔτσι;

[b] Ναι, εἶπε.

Τότε λοιπὸν πρέπει νὰ τὴν μεγαλώσουμε καὶ ἄλλο τὴν πόλη. Γιατί ἐκείνη, ἡ ὕλη, δὲν εἶναι πιά ἀρκετὴ, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀπλωθεῖ καὶ ἄλλο καὶ νὰ γεμίσει μὲ ἕνα πλήθος ἀνθρώπων πού δὲν εἶναι γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἀπαραιτήτων ἀναγκῶν τῆς πόλης, λ.χ. μὲ κάθε λογῆς κυνηγούς καὶ ὄσους μιμοῦνται κάτω: πλήθος γλύπτες καὶ ζωγράφους, πλήθος μουσικῶν, καὶ ποιητῆς μὲ τοὺς ὑποτακτικούς τους, ραψωδούς, ἡθοποιούς, χορευτές, παραγωγούς τοῦ θεάτρου, καὶ ἀκόμη κατασκευαστῆς κάθε λογῆς πραγμάτων, ἰδιότερα πραγμάτων [c] πού σχετίζονται μὲ τὸ στολισμὸ τῶν γυναικῶν. Καὶ μάλιστα θὰ χρειαστοῦμε

καὶ περισσότερους ὑπηρέτες· ἡ μήπως νομίζεις ὅτι δὲν θὰ χρειαστοῦν ἄνθρωποι γιὰ νὰ συνοδεύουν τὰ παιδιὰ στὸ σχολεῖο, γυναικες νὰ θηλάζουν τὰ μωρά, ἄλλες νὰ τὰ προσέχουν, κομμώτριες, κουρτές, ἐπίσης γαστρονόμοι καὶ μάγειροι; Κι ἀκόμη θὰ χρειαστοῦμε τώρα καὶ χοιροβοσκούς, κατὰ πού δὲν ὑπῆρχε προωτέρω σπὴν πόλη —γιατί ἦταν ἐντελῶς ἄχρηστο—, ἐνὼ σὲ τούτην ἐδῶ θὰ χρειαστεῖ κοντὰ στ' ἄλλα καὶ αὐτό. Θὰ χρειαστοῦν ἐπίσης καὶ πλείονα ἄλλα θρέμματα, ἂν πρόκειται οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ νὰ τρώγουν κρέας· δὲν εἶναι ἔτσι;

Φυσικά.

[d] Κάνοντας ὅμως τώρα τέτοια ζωὴ δὲν θὰ ἔχουμε ἀνάγκη καὶ γιὰ γιτρούς, πολὺ μεγαλύτερη ἀπ' ὅσο προωτέρω;

Μεγαλύτερη, βέβαια.

Κι ὁ τρόπος ἐπίσης, πού τότε ἔφθανε γιὰ νὰ θρέψει τοὺς ἀνθρώπους του, θὰ πάψει νὰ ἐπαρκεῖ καὶ θὰ εἶναι πιά λίγος. Τί λές;

Ἔτσι θὰ γίνε, εἶπε.

Ἐπομένως πρέπει νὰ ἀποσπάσουμε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸν τόπο τῶν γειτόνων μας, ἂν εἶναι νὰ ἔχουμε ἀρκετὴ γῆ γιὰ βοσκὴ καὶ γιὰ καλλιέργεια, καὶ ἐκεῖνοι μὲ τὴ σιμὰ τους νὰ πάρουν ἀπὸ τὸν δικὸ μας τόπο, ἂν καὶ ἐκεῖνοι παρὰ συρθοῦν σὲ μὴ δίχως τέλος ἐπιδίωξη τῶν ὑλικῶν πραγμάτων, ξεπερνώντας τὸ ὄριο τοῦ ἀναγκαίου. Ἔτσι;

[e] Ἀναπόφευκτα, εἶπε, Σωκράτη.

Τὸ ἐπόμενο βῆμα, Γλαύκων, θὰ εἶναι λοιπὸν ὁ πόλεμος; Ἡ μήπως μένει τίποτε ἄλλο;

Αὐτὸ θὰ εἶναι, εἶπε.

Κι ὅς μὴ συζητήσουμε ἀκόμη, εἶπα ἐγώ, γιὰ τίς ἐνδεχόμενες κακὰς ἢ τίς καλὰς ἐπιπτώσεις τοῦ πολέμου ἀλλὰ ὅς ἀρκεστοῦμε στὸ ὅτι ἐντοπίσαμε τὴν αἰτία πού γεννᾷ τὸν πόλεμο, αὐτὰ δηλαδὴ ἐξαιτίας τῶν ὁποίων προωτέρως προξενοῦνται στὶς πολιτείες δεινά, στὰ ἅτομα ἀλλὰ καὶ στὸ κράτος, ὅταν προξενοῦνται.

Εἶναι σωστό.

Τότε, φίλε μου, ἡ πόλη πρέπει νὰ μεγαλώσει καὶ ἄλλο, καὶ ὅχι λίγο, [374a] ἀλλὰ κατὰ ἕνα δλόκληρο σιγάτεμα, πού θὰ βγεῖ νὰ πολέμησει μέχρις ἐσχάτου μὲ τοὺς ἐπιδρομείς γιὰ τὰ ὑπάρχοντά της ὅλα καὶ γιὰ ὅσα λέγαμε τώρα δά.

Μὰ τί λές; ρώτησε· δὲν θὰ μπορούν νὰ τὰ βγάλουν πέρα μόνοι τους;

Ὅχι, εἶπα, ἂν εἶναι σωστὸ αὐτὸ πού παραδεχτήκαμε, ἐσύ καὶ ὅλοι ἐμεῖς,

ὅταν φτιάχνουμε τὴν πόλη. Παραδεχτήκαμε κάπου, ἂν θυμάσαι, ὅτι ὁ ἴδιος ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ἀσκεῖ σωστά πολλές τέχνες.

Ἔτσι εἶναι, εἶπε.

[β] Τότε λοιπόν; εἶπα: δὲν νομίζεις ὅτι γιὰ τὴ διεξαγωγή ἑνὸς πολέμου χρειάζεται εἰδικὴ γνώση;

Καὶ μεγάλη μάλαστα, εἶπε.

Λὲς λοιπὸν νὰ πρέπει νὰ νοιάζομαστε περισσότερο γιὰ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ τὴν τέχνη ἀπ' ὅτι γιὰ τὴν πολεμικὴ τέχνη;

Μὲ κανέναν τρόπο.

Τὸν ὑποδηματοποιὸ ὅμως δὲν τὸν ἀφήναμε νὰ εἶναι συνάμα καὶ γεωργὸς οὔτε ὕφαντῆς οὔτε οἰκοδόμος ἀλλὰ τὸν θέλαμε ὑποδηματοποιό, ὥστε τὴ δουλειά του νὰ μᾶς τὴν κάνει σωστά· καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο βάζαμε κάθε ἕναν ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ καταπιάνεται μὲ *μία* δουλειά, αὐτὴν γιὰ τὴν ὁποία καθενας τοὺς ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του φτιασμένος καὶ μὲ τὴν ὁποία ἐμέλλε νὰ ἀσχολεῖται σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ [ε] ἀπέχοντας ἀπὸ πῆς ἄλλες, ὥστε νὰ τὴν ἐκτελεῖ σωστά χωρίς νὰ ἀφήνει ἀνεμετατάλευτες τὶς κατάλληλες περιστάσεις. Δὲν εἶναι ὅμως σημαντικότερο ἀπὸ οὔτε ἕνα ἄλλο νὰ γίνονται σωστά ὅσα σχετίζονται μὲ τὸν πόλεμο; Ἡ μὴπως αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι τόσο εὔκολο ὥστε νὰ μπορεῖ θὰ καταγίνεται μὲ κάποια ἄλλη τέχνη, νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ στρατιώτης, ἐνῶ κανένας δὲν μπορεῖ οὔτε καὶ πεσοῦς ἢ κύβους νὰ παίζει καλά, ἅμα δὲν καταπιάνεται μὲ αὐτὸ ἀπὸ παιδι ἀλλὰ τὸ ἔχει σὺν πάφρω; Ἡ πάλι εἶναι δυνατὸν [δ] παύονοντας κανεὶς στὰ χέρια του μὴ ἀσπίδα ἢ οἰκιοδιήποτε ἄλλο πολεμικὸ ὄπλο ἢ ἐργαλεῖο νὰ γίνονται μέσα σὲ μὴ μέρα πολέμου ἱκανὸς στὴ χρήση τῶν ὅπλων ἢ καὶ σὲ οἰκιοδιήποτε ἀπ' ὅσα σχετίζονται μὲ τὸν πόλεμο, ἐνῶ ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄργανα κανένα δὲν πρόκειται μὲ τὸ ποὺ θὰ τὸ πιάσεις στὰ χέρια σου νὰ σὲ κάνει τεχνίτη ἢ ἀθλητὴ, οὔτε καὶ θὰ σοὺ χρησιμεύσει σὲ τίποτα, ἂν δὲν τὸ ἔχεις μάθει καὶ δὲν ἔχεις ἐξασκηθεῖ ἀρκούντως σ' αὐτό;

Διαφορετικά, εἶπε, τὰ ἐργαλεῖα αὐτὰ θὰ εἶχαν ἀνεκτίμητη ἀξία.

Ἐπομένως, εἶπα, σὸ βαθμὸ ποὺ τὸ ἔργο τῶν φυλάκων τῆς πόλης εἶναι ὑψίστης σημασίας, [ε] ἀπαιτεῖται ἀποχρῆ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔργα καὶ ἐξαιρετικὰ μεγάλη τεχνικὴ γνώση καὶ ἀφοσίωση σ' αὐτό.

Αὐτὴ τὴ γνώμη ἔχω κι ἐγώ, εἶπε.

Ἄραγε δὲν ἀπαιτοῦνται ἐπίσης φυσικὰ χαρίσματα κατὰλληλα γι' αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα;

Ἀσφαλῶς.

Διὰ μᾶς ἄρα δουλειά θὰ ἦταν, καθὼς φαίνεται, νὰ ἐπιλέξουμε, ἂν μποροῦμε, τί εἶδους ἄνθρωποι καὶ μὲ ποιάς λογῆς φυσικὰ χαρίσματα προικισμένοι εἶναι κατάλληλοι γιὰ τὴ φύλαξη τῆς πόλης.

Βεβαίωςτα δική μας δουλειά.

Μὰ τὸ Δία, εἶπα, δὲν εἶναι εὔκολο τὸ ἔργο ποὺ ἀναλάβουμε: δὲν πρέπει ὁσὸσο νὰ δειλιάσουμε, τουλάχιστον ὅσο ἐξακολουθοῦν νὰ μᾶς τὸ ἐπιτρέπουν οἱ δυνάμεις μας.

[375a] Ὅχι, δὲν πρέπει, εἶπε.

Ἔχεις τὴ γνώμη, τὸν ρώτησα, ὅτι ὑπάρχει καμιά διαφορὰ, σχετικὰ μὲ τὴν καταλληλότητα σὸ ἔργο τῆς φύλαξης, ἀνάμεσα σ' ἕνα σκλάβο ἀπὸ καλὴ ῥάτσα καὶ σ' ἕνα εὐγενεῖα προικισμένο παλληγκαράκι;

Τί ἐννοεῖς;

Ἐννοῶ ὅτι καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο πρέπει νὰ ἔχουν σφιγτάδα στὴν αἰσθησὴ καὶ εὐκνησία, ὥστε νὰ παίρνουν σὸ κνηγντὸ ὅ,τι ἀντιληφθοῦν, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ εἶναι δυνατὰ, ἂν χρειαστεῖ νὰ τὸ τσακώσουν καὶ νὰ παλέψουν μαζί του.

Χρειάζονται σταλῆθαι, εἶπε, ὅλα αὐτά.

Καὶ βέβαια νὰ ἔχουν καὶ θάρρος, ἂν εἶναι νὰ παλέψουν γερὰ.

Φυσικά.

Θὰ μπορέσει ἄραγε ὅμως νὰ φανεῖ θαρραλέος κάποιος ποὺ δὲν εἶναι ψυχωμένος, εἴτε ἄλλογο εἶναι αὐτὸ εἴτε σκύλος εἴτε οἰκιοδιήποτε ἄλλο ζωντανὸ πλάσμα; Ἡ μὴπως δὲν ἔχεις ἀντιληφθεῖ [β] τί ἀκαταμάχητο καὶ ἀκατανίκητο πρᾶγμα εἶναι ἡ «ψυχὴ» —κάτι ποὺ, ὅταν ὑπάρχει, κάνει ὁλόκερο τὸ μέσα αὐτοῦ τοῦ ζωντανοῦ ἀδεύμαστο ἀπέναντι στὰ πάντα καὶ ἀκατάβλητο;

Τὸ ἔχω ἀντιληφθεῖ.

Ποιά λοιπὸν πρέπει νὰ εἶναι τὰ σωματικὰ χαρίσματα ἐνὸς φύλακα, ἔχει γίνεαισάφες.

Ναί.

Ἐπίσης τὰ ψυχικά, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι θαρραλέος.

Καὶ αὐτό.

Τότε, Γλαῦκος, πῶς θὰ καταστῇ δυνατὸν ἄνθρωποι μὲ τέτοια ἰδιοσυγκρασία νὰ μὴν ἀγριεύουν ἀναμεταξὺ τους ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἄλλους πολῖτες;

Μὰ τὸ Δία, εἶπε, αὐτὸ δὲν εἶναι εὔκολο.

[ε] Ὡστόσο αὐτοὶ πρέπει νὰ συμπεριφέρονται μὲ πρᾶότητα στυὺς συμπο-

λίτες τους, ενώ απέναντι στους έχθρους να είναι σκληροί: διαφορετικά δεν θα χρειαστεί να περιμένουν να έλθουν οι έχθροι να τους αφανίσουν αλλά θα έχουν ήδη προλάβει να το κάνουν αυτό οι ίδιοι από μόνοι τους!

Σωστά, είπε.

Τί θα κάνουμε λοιπόν; Πού θα βρούμε χαρακτήρα μελίχιο και συνάμια λονταρόψυχο; Γιατί κατά κάποιον τρόπο ή μελίχια φύση είναι έντελως αντίθετη από την ψυχωμένη.

Είναι φανερό.

Όσοσο δεν μπορεί κανείς να γίνει φύλακας καλός, αν του λείπει κάποιο από τα δύο: αυτά όμως φαίνεται πως δεν συνδυάζονται, κι έτσι [d] καταλήγουμε στο ότι είναι αδύνατο να υπάρξει καλός φύλακας.

Έτσι φαίνεται.

Κι ἐγὼ ἀπορημένος σκέφτηκα ἐκεῖνα πού εἶχαμε πεί πρωτότερα καὶ εἶπα, Καλὰ νὰ τὰ πάθουμε, φίλε μου, καὶ ἀποροῦμε· χάσαμε ἀπὸ τὰ μάτια μας τὴν εἰκόνα πού εἶχαμε μπροστὰ μας.

Τί ἐννοεῖς;

Δὲν ἔχουμε προσέξει ὅτι *ὑπάρχουν* φύσεις σὰν ἐκείνες πού ἔμελς τίς θεωρήσαμε κατὰ ἀδύνατο, φύσεις οἱ ὁποῖες συνδυάζουν αὐτὰ τὰ ἀντίθετα.

Ποῦ, ἀλήθεια;

Μπορεῖ νὰ τίς δεῖ κανεὶς καὶ σὲ ἄλλα ζῶα, προπαντὸς ὅμως σὲ ἐκεῖνο τὸ ζῶο [e] πού ἔμελς τὸ παραβάλαμε μὲ τὸ φύλακα. Γιατὶ θὰ ξέρεις, φυσικά, γιὰ τὰ σκυλιὰ καλῆς ράτσας ὅτι τέτοιοι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ὁ χαρακτήρας τους. Μὲ ἀνθρώπους τούς ὁποίους γνωρίζουν καὶ τούς ἔχουν συνηθίσει εἶναι ἐξαφρετικά ἥσυχα. ἐνῶ μ' ἐκείνους πού δὲν τούς γνωρίζουν εἶναι τὸ ἀντίθετο.

Βέβαια τὸ ξέρω.

Συνεπῶς, εἶπα, τοῦτος ὁ συνδυασμὸς *εἶναι* δυνατός, κι αὐτὸ πού ζητᾶμε γιὰ τὸ φύλακα εἶναι κατὰ πού δὲν ἀντιβαίνει στὴ φύση.

Προφανῶς.

Πιστεύεις, ἔτσι, ὅτι ὁποῖος πρόκειται νὰ γίνει φύλακας χρειάζεται ἀκόμη καὶ τοῦτο: ἐκτός ἀπὸ ψυχωμένους πρέπει ἐπιπλέον νὰ ἔχει καὶ ἰδιουστasia φιλοσοφικῆ- σωστά;

[376a] Πὼς ἀκριβῶς; εἶπε· δὲν τὸ καταλαβαίνο.

Καὶ αὐτὸ, ἀπάντησα, θὰ τὸ παρατηρήσεις στὰ σκυλιὰ, κατὰ πού εἶναι ἀξιοθαύμαστο σ' αὐτὸ τὸ ζῶο.

Ποιό εἶναι αὐτό;

Ὅτι βλέποντας κάποιον πού δὲν τὸν γνωρίζει, ἐρεθίζεται, χωρὶς αὐτὸς νὰ τοῦ ἔχει προηγουμένως κάνει κατὰ καλὸ· ἐνῶ ἂν δεῖ κάποιον πού τὸν γνωρίζει, τὸν δέχεται φιλικά, ἔστω κι ἂν δὲν ἔχει δοκιμάσει ποτὲ τίποτε καλὸ ἀπὸ αὐτόν. Ἡ μήπως δὲν σοῦ ἔχει κινήσει ποτὲ τὴν περιέργεια αὐτό;

Δὲν τὸ εἶχα προσέξει τόσο πολὺ ὥς τώρα· ὅτι ὅμως κάπως ἔτσι κάνει εἶναι φανερό.

Ἀλλά, ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ ιδιότητα τῆς φύσης του δείχνει λεπτότητα [b] καὶ κατὰ αὐθεντικὰ φιλοσοφικὸ.

Φιλοσοφικὸ πῶς;

Μὲ τὴν ἔννοια πὼς ὁ τι βλέπει τὸ ξεχωρίζει ὥς φιλικὸ ἢ ἐχθρικό ἀποκλείστικά μὲ βάση τὸ γεγονός ὅτι τὸ μὲν ἓνα τοῦ εἶναι γνωστὸ ἐνῶ τὸ ἄλλο τοῦ εἶναι ἄγνωστο. Πὼς θὰ ἦταν λοιπὸν δυνατὸ νὰ μὴν ἀγαπάει τὴ μάθησι, ἀφοῦ προσδιορίζει κατὰ ὥς οἰκεῖο ἢ ὥς ξένο ἀνάλογα μὲ τὸ ἂν τὸ γνωρίζει ἢ τὸ ἀγνοεῖ;

Θὰ ἦταν ἐντελῶς ἀδύνατο νὰ μὴν τὴν ἀγαπάει.

Ἄραγε ὅμως, εἶπα ἐγὼ, ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ μάθησι καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ γνώσι ταυτίζονται;

Ταυτίζονται, νάι, εἶπε.

Νὰ τομήσουμε λοιπὸν νὰ δεχθοῦμε ὅτι καὶ στὴν ἀνθρώπινη σφαῖρα γιὰ νὰ εἶναι κάποιος μελίχιος [c] ἀπέναντι στοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωστούς θὰ πρέπει νὰ ἔχει ἀπὸ τὴ φύση του ἀγάπη γιὰ τὴ γνώσι καὶ νὰ τοῦ ἀρέσει νὰ μαθαίνει;

Νὰ τὸ δεχθοῦμε, εἶπε.

Ἔτσι, αὐτὸς πού εἶναι νὰ γίνει καλὸς καὶ δέξιος φύλακας τῆς πόλης μας θὰ πρέπει νὰ ἔχει ἀπὸ τὴ φύση του ἀγάπη γιὰ τὴ σοφία καὶ νὰ ἔναι ψυχωμένος, γρήγορος, δυνατός.

Ἀπολύτως.

Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ γνωρίσματα πού θὰ ἔπρεπε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ διαθετεῖ. Ἀλλά πὼς θὰ ἀνατραφοῦν καὶ ποιά παιδεία θὰ δώσουμε σ' αὐτούς; Καὶ ἐξετάζοντάς το αὐτὸ θὰ βοηθηθοῦμε ἄραγε νὰ διακρίνουμε καθαρὰ [d] ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο τὰ ἐξετάζουμε ὅλα αὐτά, δηλαδή πὼς ριζώνει σὲ μιὰ πόλιν ἡ δικαιοσύνη καὶ πὼς ἡ ἀδικία; Ἔτσι ὥστε νὰ μὴν παραλείψουμε κατὰ σημαντικὸ ἢ πάλι νὰ μὴν πάθει ὁ λόγος μας μάκρος.

Τότε ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γλαύκωνα εἶπε, Ἐγὼ τουλάχιστον ἔχω τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ μᾶς βοηθήσει πολὺ σὲ αὐτὸ τούτη ἡ διερεύνησι.

Συνεπώς, φίλε μου Ἀδεύμαντε, δὲν πρέπει, μὰ τὸ Δία, νὰ τὴν παρατήσουμε, ἔστω κι ἂν τραβᾷε κάπως περισσότερο σὲ μάκρος.

Ὅχι, δὲν πρέπει.

Ἐμπρός λοιπόν, ἄς τὸ πάρουμε σὰν παραμῦθι καί, μὴ ἔχοντας τίποτε ἄλλο νὰ κάνουμε, ἄς ἐκθέσουμε θεωρητικὰ ποιὰ παιδεία θὰ δώσουμε στοὺς ἀνθρώπους μας.

[ε] Ἐντάξει.

Ποιά θὰ εἶναι λοιπὸν αὐτὴ ἡ παιδεία; Ἡ μήπως εἶναι δύσκολο νὰ βροῦμε ἐμεῖς παιδεία καλύτερη ἀπὸ αὐτὴν ποὺ ἡ μακροχρόνη πείρα ἔχει καθιερώσει; Κι εἶναι ἡ παιδεία αὐτὴ γιὰ μὲν τὰ σώματα ἡ γυμναστική καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ ἡ μουσική.

Ἔτσι εἶναι.

Θὰ ἀρχίσουμε λοιπὸν τὴν ἐκπαίδευση μὲ τὴ μουσικὴ πρῶτα ἢ μὲ τὴ γυμναστική;

Μὲ τὴ μουσική, πὼς ἄλλως;

Καὶ λέγοντας 'μουσική' ἔννοεῖς καὶ λόγια, ἢ ὄχι;

Ναί, ἔννοῶ.

Λόγια ὅμως ὑπάρχουν δύο εἰδῶν: ψευδῆ καὶ ἀληθινά· ἔτσι;

Ναί.

[377a] Κι αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ τὰ δοκιμάσουν στὴν ἐκπαίδευσή τους καὶ τὰ δύο, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ ψευδῆ;

Δὲν καταλαβαίνω, εἶπε, τί θέλεις νὰ πεῖς.

Δὲν καταλαβαίνεις, εἶπα ἐγώ, ὅτι στὰ παιδιὰ λέμε πρῶτα-πρῶτα παραμύθια; Καὶ τὸ παραμῦθι, κατὰ κάποιον τρόπο, εἶναι γενικῶς ἓνα ψέμα —ὑπάρχουν ὅμως σ' αὐτὸ καὶ ἀλήθειες. Καὶ θὰ λέμε στὰ παιδιὰ παραμύθια προτοῦ νὰ τοὺς ἀρχίσουμε τὶς γυμναστικὰς ἀσκήσεις.

Ἔτσι.

Αὐτὸ λοιπὸν ἔλεγα, ὅτι θὰ ἀρχίσουμε μὲ τὴ μουσικὴ καὶ τὴν ποίηση κι ὕστερα θὰ πᾶμε στὴ γυμναστική.

Σωστά, εἶπε.

Κι ὅπως ξέρεις, τὸ πιὸ σημαντικὸ σὲ ὅλα τὰ πράγματα εἶναι ἡ ἀρχή, [b] ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ κάτι νέο καὶ τυχερό, γιὰτὶ τότε τότε κυρίως πλάθεται καὶ διαμορφώνεται σὲ κάθε πράγμα ὁ χαρακτηριστὴρας ποὺ θέλει κανεὶς νὰ χαρακτηεῖ σ' αὐτό.

Ἀκριβῶς.

Θὰ ἀφήσουμε λοιπὸν ἔτσι ἀσυλόγιστα νὰ ἀκοῦνε τὰ παιδιὰ τὸ πρῶτο τυχὸν παραμῦθι ποὺ ἔφτιαξε ὁ πρῶτος τυχὼν καὶ νὰ δέχονται στὴν ψυχὴ τοὺς παραστάσεις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀντίθετες ἀπὸ τὶς γνώμες ποὺ πιστεύουμε ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἀσπάζονται ὅταν θὰ ἔχουν δολιχρωθεῖ ὡς ἀνθρώποι; Δὲν θὰ τὸ ἀφήσουμε μὲ κανέναν τρόπο.

Πρῶτῃ μας δουλειᾷ λοιπὸν, καθὼς φαίνεται, θὰ εἶναι νὰ ἐπιβλέπουμε ἐκείνους ποὺ φτιάχνουν τοὺς μύθους, [c] καὶ ὅ,τι καλὸ φτιάξουν, νὰ τὸ ἐγκρίνουμε, ἐνῶ τὰ ἄλλα νὰ τὰ πετᾶμε. Κι ὅ,τι θὰ ἐγκρίνουμε, νὰ πείθουμε τὶς παραμάνες καὶ τὶς μανάδες νὰ τὸ λένε στὰ παιδιὰ καὶ νὰ τοὺς πλάθουν τὶς ψυχές με αὐτοὺς τοὺς μύθους πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅτι τοὺς πλάθουν τὰ σώματα μὲ τὰ χέρια τους· κι ὅσο γι' αὐτὰ ποὺ λένε τώρα στὰ παιδιὰ εἶναι τὰ πιὸ πολλὰ γιὰ πέταμα.

Ποιά ἔννοεῖς; εἶπε.

Κοιτάζοντας τὶς μεγαλύτερες μυθικὲς διηγήσεις, εἶπα ἐγώ, θὰ διακρίνουμε καὶ τὶς πιὸ μικρές. Γιατὶ τὸ καλούπι εἶναι ἀσφαλῶς τὸ ἴδιο [d] κι ἡ ἐπίδραση ποὺ ἀσκοῦν, καὶ οἱ μεγάλες καὶ οἱ μικρές, ἐπίσης ἡ ἴδια· ἢ δὲν τὸ νομίζεις;

Αὐτὸ τὸ δέχομαι, εἶπε· δὲν καταλαβαίνω ὅμως ποιοὺς ἔννοεῖς ὅταν λὲς 'μεγάλους μύθους'.

Αὐτοὺς, εἶπα, ποὺ μᾶς ἔλεγαν ὁ Ἡσίοδος κι ὁ Ὅμηρος καὶ οἱ ἄλλοι ποιητές. Αὐτοὶ ἔπλεκαν μυθικὲς διηγήσεις ψεύτικες καὶ τὶς ἔλεγαν στοὺς ἀνθρώπους καὶ τὶς λένε καὶ τώρα.

Ποιους μύθους ἔννοεῖς, εἶπε, καὶ τί κακὸ βρίζεις σ' αὐτούς;

Αὐτὸ ποὺ πρωτίστως καὶ κυρίως πρέπει νὰ κατακρίνει κανεὶς, ἰδίως ὅταν τὸ ψέμα εἶναι καὶ κακοφτιαγμένο.

Ἔχεις ἓνα παραδειγμα;

[e] Ὅταν λόγου χάριν κάποιος, μὲ ὅσα λέει, παρουσιάζει ἄσχημα ὅ,τι σχετίζεται μὲ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωες, δηλαδὴ ποιῶς λογῆς εἶναι αὐτοί, σὰν τὸ ζωγράφου ποὺ ὅσα ζωγραφίζει δὲν ἔχουν καμιά ὁμοιότητα μὲ αὐτὰ ποὺ θέλει νὰ ζωγραφίσῃ.

Πραγματικὰ, εἶπε, σωστὸ εἶναι τέτοια πράγματα νὰ τὰ κατακρίνει κανεὶς. Τί ἔχεις ὅμως συγκεκριμένα στὸ νοῦ σου;

Πρῶτα-πρῶτα, ἀπάντησα, ἐκεῖνος ποὺ εἶπε τὸ πιὸ μεγάλο ψέμα γιὰ τοὺς πιὸ μεγάλους δὲν τὸ ἔφτιαξε καλὰ αὐτὸ τὸ ψέμα, πὼς τάχα ὁ Οὐρανὸς διέπραξε ὅσα τοῦ ἀποδίδει ὁ Ἡσίοδος κι ὅτι μὲ τὴ σειρά του ὁ Κρόνος τὸν ἐκδικήθηκε. [378a] Κι ὅσο γιὰ τὶς πράξεις τοῦ Κρόνου καὶ γιὰ ὅσα ὁ ἴδιος ἔπαθε

ἀπὸ τὸ γιό του, αὐτὰ, ἀκόμη κι ἂν ἦταν ἀληθινὰ, δὲν νομίζω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ λείει κανεὶς ἔτσι ἀσυλλόγιστα σὲ νέους ἀνθρώπους μὲ ἄπληστο μυαλό ἀλλὰ τὸ καλύτερο θὰ ἦταν νὰ τὰ ἀποσιωπᾷ· κι ἂν γιὰ κάποιο λόγο θὰ χρειαζόταν νὰ εἰπωθοῦν, νὰ τὰ ἀκοῦνε ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ λίγοι, ὥς ἀπόρρητα, κι ἀφοῦ πρῶτα θὰ θυσιάσουν ὄχι χοῖρο ἀλλὰ κάποιο μεγάλο καὶ σπάνιο σφάγιο, ὥστε νὰ περιοριστοῦν στὸ ἐλάχιστο ὅσοι θὰ τὰ ἀκούσουν.

Πρώταμι, εἶπε· αὐτοὶ οἱ μῦθοι εἶναι φοβεροί.

[b] Καὶ δὲν θὰ πρέπει, Ἀδεῖμαντε, νὰ λέγονται στὴ διήγησίν μας πόλη. Οὔτε πρέπει νὰ λέγεται μπροστὰ σ' ἕναν νέο ἄνθρωπο ὅτι διαπραττόντας τὴν πιὸ μεγάλη ἀδικία ἢ ἐπιβάλλοντας κάθε λογῆς τιμωρίες στὸν πατέρα του, ὁ ὁποῖος διέπραξε κάποια ἀδικία, δὲν κάνει τίποτε ἀξιοπεριεργό ἀλλὰ ἀκριβῶς ὅ,τι ἔκαναν καὶ οἱ πρῶτοι καὶ πιὸ μεγάλοι θεοί.

Μὰ τὸ Δία, εἶπε, οὔτε κι ἐγὼ νομίζω ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι κατάλληλα νὰ λέγονται.

Ἀλλὰ καὶ γενικῶς, εἶπα ἐγὼ, δὲν πρέπει σὲ καμία περίπτωση νὰ λέγεται ὅτι οἱ θεοὶ εἶναι σὲ πόλεμο μὲ τοὺς θεοὺς [c] κι ὅτι ἐπιβουλεύονται ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ φιλονικιοῦν—ἀφοῦ ἄλλωστε καὶ δὲν ἀληθεύει κάτι τέτοιο—, ἂν θέλουμε αὐτοὶ ποὺ θὰ ἀναλάβουν νὰ φυλάξουν τὴν πόλη νὰ νομίζουν πὼς εἶναι ἐπαίχοντο νὰ ἐχθρευόταν μετ' ὁ παρκαμικρὸ ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, ὅπως ἐπίσης δὲν θὰ πρέπει νὰ διηγιοῦνται μῦθους καὶ νὰ ἱστοροῦν ἐπάνω σὲ κεντήματα τίς μάχες τῶν Γυγάντων καὶ τίς πολλὰς καὶ κάθε λογῆς ἔχθρες τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων μὲ τοὺς συγγενεῖς τους καὶ τοὺς φίλους τους, ἀλλὰ ἂν εἶναι νὰ πείσομε τοὺς ἀνθρώπους μας πὼς κανένας πολίτης αὐτῆς τῆς πόλης δὲν μίσησε ποτὲ ὡς τώρα ἄλλον πολίτη καὶ πὼς θὰ ἦταν ἀνόσιο νὰ τὸ εἶχε κάνει, *τέτοια* λόγια εἶναι σποσσότερο νὰ λένε [d] οἱ γέροντες καὶ οἱ γριεὲς εὐθύς ἐξαρχῆς στὰ παιδιὰ, ἀλλὰ κι ὅταν θὰ μεγαλώσουν, κι ἀκόμη νὰ ὑποχρεωθοῦν οἱ ποιητὲς νὰ πλέκουν γι' αὐτοὺς παραπλῆψεις μῦθους. Κι αὐτὰ γιὰ τὴν Ἥρα ποὺ τὴν ἔριξε ὁ γιὸς τῆς στῆ φυλακῇ καὶ γιὰ τὸν Ἥραστο ποὺ τὸν γκρέμισε ὁ πατέρας του ἀπὸ τὸν οὐρανό, ὅταν θέλησε νὰ ὑπερασπιστεῖ τὴ μητέρα του ποὺ τὴν ἔδερναν, κι ὅλες ἐκείνες τίς μάχες τῶν θεῶν μεταξὺ τους ποὺ ἔχει ἱστορήσει ὁ Ὅμηρος, εἶτε μὲ ἀλληγορικὴ σημασία εἶτε καὶ ὄχι, αὐτὰ δὲν θὰ τὰ ἀνεχθοῦμε νὰ λέγονται στὴν πόλη. Γιατὶ ὁ νέος ἀνθρώπος δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ διακρίνει τί εἶναι ἀλληγορικὸ καὶ τί δὲν εἶναι, ἀλλὰ οἱ γνώμες ποὺ θὰ ἐνστερνιστεῖ σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία δύσκολα ἀλλάζουν [e] κι ἔχουν τὴν τάση νὰ γίνονται ἀνέξεργες. Ἵσως γι' αὐτὸ λοιπὸν πρέπει νὰ κάνουμε τὸ πᾶν ὥστε οἱ πρῶτοι-

πρῶτοι μῦθοι ποὺ ἀκοῦνε τὰ παιδιὰ νὰ ἔχουν συντεθεῖ ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ὁμορφα γιὰ νὰ ὀδηγοῦν στὴν ἀρετή.

Ἔχει βέσση αὐτὸ πού λές. Ἄν ὅμως μᾶς ρωτοῦσε κάποιος καὶ τοῦτο: Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ μῦθοι καὶ ποιὰς λογῆς, τί θὰ τοῦ λέγαμε;

Ἀδεῖμαντε, τοῦ ἀπάντησα ἐγὼ, δὲν εἴμαστε ποιητὲς, ἐγὼ κι ἐσύ, [379a] αὐτὴ τὴ στιγμή—μὰ πόλη πᾶμε νὰ ἱδρύσουμε. Αὐτὸ τὸ ὅποιο ὀφείλουμε νὰ ξέρομε ὡς ἰδρυτὲς τῆς πόλης εἶναι τὰ καλὸν καὶ τὸν πρῆπει νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ ποιητὲς γιὰ τοὺς μῦθους τους καὶ ποὺ ἂν δὲν τὰ λαμβάνουν ὑπόψη τους, δὲν θὰ πρέπει νὰ τοὺς ἐπιτρέψουμε νὰ γράφουν, κι ὄχι νὰ πλέκουμε *ἐμεῖς* μῦθους.

Σωστά, εἶπε· αὐτὰ ὅμως τὰ καλὸν καὶ γιὰ τίς ἱστορίες μὲ τοὺς θεοὺς πὼς ἀκριβῶς θὰ εἶναι;

Νά, κάπως ἔτσι, εἶπα: Εἴτε γιὰ ἐπικὴ ποίηση προόκειται εἴτε γιὰ λυρική εἴτε γιὰ τραγωδία, τὸ θεῖο πρέπει πάντοτε νὰ παριστάνεται ἀπαράλλαχτα ὅπως εἶναι.

Πρώταμι, πρέπει.

[b] Ὁ θεὸς ὅμως δὲν εἶναι σταλήθεια ἀγαθὸς καὶ δὲν πρέπει ὡς *τέτοιον* νὰ τὸν περιγράψουν;

Ἀσφαλῶς· γιατί ρωτᾷς;

Ὡστόσο κανένα ἀγαθὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι βλαβερό· ἔτσι;

Νομίζω, ναί.

Ἄραγε κάτι ποὺ δὲν εἶναι βλαβερὸ προξενεῖ βλάβη;

Μὲ κανέναν τρόπο.

Καὶ κάτι ποὺ δὲν προξενεῖ βλάβη κάνει κανένα κακό;

Κανένα.

Καὶ κάτι ποὺ δὲν κάνει κανένα κακὸ θὰ μπορούσε νὰ ἦταν αἰτία κάποιου κακοῦ;

Πῶς θὰ ἦταν αὐτὸ δυνατό;

Τὸ ἀγαθό, πάλι, *εἶναι* ὠφέλιμο;

Ναί.

Ἐπομένως εἶναι αἰτία εὐτυχίας.

Ναί.

Συνεπῶς τὸ καλὸ δὲν εἶναι ἡ αἰτία γιὰ ὅλα τὰ πράγματα ἀλλὰ μόνο γιὰ τὰ καλὰ, ἐνῶ γιὰ τὰ ἀσχημα πράγματα δὲν φέρει εὐθύνη.

[c] Συμφωνῶν ἀπολύτως, εἶπε.

Ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, οὔτε καὶ ὁ θεός, ὡς ἀγαθὸς ποὺ εἶναι, εἶναι ἡ αἰτία γιὰ ὅλα ὅσα συμβαίνουν στοὺς ἀνθρώπους, ὅπως λέει ὁ πολλὸς κόσμος, ἀλλὰ γιὰ λίγα μόνο, ἐνῶ γιὰ πολλὰ ἄλλα δὲν εἶναι ὑπαίτιος· γιατί στὴ ζωὴ μας τὰ καλὰ πράγματα εἶναι πολὺ λιγότερα ἀπὸ τὰ ἄσχημα, καὶ τὰ καλὰ αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀποδίδουμε σὲ κανέναν ἄλλο, ἐνῶ γιὰ τὰ ἄσχημα πράγματα πρέπει νὰ ἀναζητοῦμε κάπου ἄλλου τὴν αἰτία τους καὶ ὄχι στὸ θεό.

Πάρα πολὺ ἀληθινό, νομίζω, αὐτὸ ποὺ λές.

Δὲν θὰ ἀποδεχτοῦμε, λοιπὸν, αὐτὸ τὸ ἀνόητο λάθος οὔτε ἀπὸ τὸν Ὅμηρο [α] οὔτε ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο ποιητῆ ὁ ὁποῖος λέει ὅτι

Μπροστὰ στοῦ Δία τὴν πόρτα βρίσκονται στημένα δυὸ πιθάρια,
νὰ ᾄχει νὰ δίνει, τὸ ἴνα βάσανα, τ' ἄλλο ἀγαθὰ γεμάτο.

καὶ ὅτι σὲ ὅποιον ὁ Δίας ἀνακατώσει καὶ δώσει καὶ ἀπὸ τὰ δύο, αὐτὸς ἄλλοτε πέφτει σὲ κακὸ καὶ ἄλλοτε σ' εὐτυχία

ἐνῶ σὲ ὅποιον δὲν δώσει μίγμα ἄλλὰ μόνο ἀπὸ τὸ πρῶτο πιθάρη, αὐτὸν

τὸν κυνηγáει λιμάρηρα ἀβάσταχτη στὴν ἄγρια γῆς ἐπάνω·

οὔτε ὅτι ὁ Δίας εἶναι κάτι σὰν κατανεμητῆς

[ε] γιὰ τ' ἀγαθὰ καὶ τὰ δεινὰ τοῦ καθενὸς μας.

Κι ἂν κάποιος ἰσχυριεῖται ὅτι ὁ Πάνδαρος, ποὺ πάτησε τοὺς ὄρκους καὶ τίς σπονδές, τὸ ἔκανε μὲ τὴν ὑποκίνηση τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Δία, δὲν θὰ τοῦ ποῦμε «εὖγε», ἢ ὅτι ἡ διαμάχη τῶν θεῶν καὶ ὁ τσακωμὸς ἔγινε [30α] ἕξαιτίας τῆς Θέμιδας καὶ τοῦ Δία, οὔτε πάλι θὰ ἀφήσουμε νὰ ἀκοῦνε οἱ νέοι ὅτι, ὅπως λέει ὁ Αἰσχύλος,

σπέρνει ὁ θεὸς τὸ κρῖμα στοὺς θνητοὺς
ὅταν συθέμελα τὸ σπιτικό τους νὰ χαλάσει θέλει.

Ἄν κάποιος ἰσορροεῖ τὰ παθήματα τῆς Νιόβης, ὅπως στὸ ποίημα ἀπ' ὅπου τοῦτοι οἱ ἱαμβικοί στίχοι, ἢ τίς συμφορὰς τῶν Πελοπιδῶν ἢ τὸν Τρωικὸ πόλεμο ἢ κάτι ἄλλο παρόμοιο, ἐμεῖς δὲν θὰ τὸν ἀφήσουμε νὰ λέει πὼς τέτοια πράγματα εἶναι ἔργα ἐνὸς θεοῦ, ἢ, ἂν τὰ χαρακτηρίζει ἔργα θεοῦ, πρέπει νὰ βρεῖ μὴ αἰτία γ' αὐτὰ, σχεδὸν σὰν αὐτὴν ποὺ ἀναζητοῦμε τώρα ἐμεῖς, [β] καὶ νὰ πεῖ ὅτι ὁ θεὸς ἔπραξε καλὰ καὶ δίκαια, καὶ ὅτι ἐκείνου εἶχαν *ὠφέλεια* ἀπὸ τὴν τιμωρία· ἀλλὰ ὅτι ὅσοι ὑφίστανται μὴ τιμωρία εἶναι νὰ τοὺς λυπώμαστε, καὶ ὅτι γιὰ αὐτὴ τους τὴν κατάσταση φταίει ὁ θεός, αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐπιτρέψουμε στὸν ποιητὴ νὰ τὸ λέει. Ἄν ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ ποιητὲς θὰ λένε ὅτι οἱ

τριάσθλιο ἐκείνου *χρειάζονται* νὰ τιμωρηθοῦν καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν τιμωρία ποὺ οἱ θεοὶ τοὺς ἐπέβησαν βγήκαν ὠφελήμενοι, αὐτὸ πρέπει νὰ τοὺς τὸ ἐπιτρέψουμε. Ὅτι ὅμως ὁ θεός, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀγαθός, γίνεται σὲ κάποιον προῖξενος κακοῦ, τοῦτο εἶναι κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο ὀφείλουμε νὰ δώσουμε μάχη ἐπίμονα καὶ ἀνένδοτα, ὥστε κανέναν νὰ μὴ λείει τέτοια πράγματα στὴν πόλη του, εἴτε γράφοντας ποιήματα εἴτε καὶ πεζά, ἂν πρόκειται νὰ εἶναι *εὐνομούμενη* πόλη, οὔτε καὶ νὰ τὰ ἀκούει κανένας, [c] μῆτε νέος μῆτε γέρος, γιατί τέτοια λόγια δὲν θὰ ἴναι μόνον ἀνόσιο νὰ τὰ λέει κανεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀντίθετα μὲ τὸ συμφέρον μας καὶ χωρὶς λογικὴ συνοχή.

Ψηφίζω μαζί σου, εἶπε, τὸ νόμο αὐτό, μοῦ ἀρέσει καὶ ἐμένα.

Αὐτὸς λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, θὰ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ τὰ καλούπια πρὸς τὰ ὁποῖα θὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ συμμορφωθοῦν ὅσοι μιλοῦν γιὰ τοὺς θεοὺς ἢ γράφουν ποιήματα γιὰ αὐτούς· ὅτι ὁ θεὸς δὲν εἶναι ἡ αἰτία γιὰ ὅλα τὰ πράγματα ἀλλὰ μόνο γιὰ τὰ καλὰ.

Κι εἶναι πολὺ σωστός αὐτὸς ὁ νόμος.

[d] Ποιὰ εἶναι ὅμως ἡ γνώμη σου γιὰ τοῦτον ἐδῶ, τὸν δεύτερο; Ἄραγε πιστεύεις ὅτι ὁ θεὸς εἶναι κανένας μάγος ποὺ —λές καὶ ξεπετάγεται ἀπὸ κάποιον κατῆρι— ἐμφανίζεται τότε μὲ τὴ μὰ καὶ τότε μὲ τὴν ἄλλη μορφή, ἄλλοτε ἀλλάζοντας τὴ μορφή του καὶ δίνοντάς της ἄλλα σχήματα καὶ ἄλλοτε ἑξαπατώντάς μας καὶ κάνοντάς μας νὰ νομίζουμε *ἐμεῖς* γ' αὐτὸν τέτοια πράγματα, ἢ πιστεύεις ὅτι εἶναι ἀπλὸς καὶ ἐνιαῖος, καὶ ὅτι λιγότερο ἀπὸ *ὁποιοδήποτε* ἄλλο διαφοροποιεῖται ἀπὸ τὴ μορφή του;

Δὲν μπορῶ, εἶπε, νὰ σοῦ ἀπαντήσω ἔτσι ἀμέσως.

Ἀπάντησέ μου τότε σὲ αὐτό. Ὅταν κάποιος πράγμα παίρνει μὴ μορφή διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ δική του, [e] κατανάγκην αὐτὴ ἡ μεταβολὴ δὲν θὰ ὀφείλεται ἢ στὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ ἢ σὲ κάποιον ἄλλο πράγμα;

Κατανάγκη.

Δὲν εἶναι ἀλήθεια πὼς ὅ,τι διατελεῖ σὲ ἄριστη κατάσταση ἐλάχιστα ἀλλοιώνεται καὶ μεταβάλλεται ἕξαιτίας ἐνὸς ἄλλου πράγματος; Ὅπως λ.χ. τὸ σῶμα ἀπὸ τίς τροφές καὶ ἀπὸ τὰ ποτὰ καὶ τοὺς κόπους ἢ ὅπως γενικῶς τὰ φυτὰ ἀπὸ τὴν κάψα τοῦ ἥλιου, τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ παρόμοια· ὅσο πὼς στὰ συγκαλὰ τους εἶναι καὶ ὅσο πὼς γερά [381α] *τόσο λιγότερο* δὲν ἐπιηρεάζονται; Ἀσφαλῶς.

Καὶ δὲν εἶναι πάλι ἡ πιὸ θαρρετὴ καὶ ἡ πιὸ γνωστικὴ πρυγὴ αὐτὴ ποὺ ἐλάχιστα θὰ ταραχθεῖ καὶ θὰ ἐπιηρεαστεῖ ἀπὸ κάποια ἐξωτερικὴ ἀφορμὴ;

Ναί.

Καί βέβαια αὐτὴ ἡ ἴδια ἀρχὴ ἰσχύει κατὰ κάποιον τρόπο ἐπίσης γὰρ ὅλα τὰ σύνθετα πράγματα καὶ γιὰ τὰ κτίσματα καὶ γιὰ τὰ ἐνδύματα· ὅσα εἶναι καλοπιαγμένα καὶ σὲ καλὴ κατάστασις ἐπηρεάζονται ἐλάχιστα ἀπὸ τὸ χρόνον καὶ ὁ, τι ἄλλο τοὺς συμβαίνει.

Ἔτσι εἶναι.

[β] Ὅτιδηρὸτε, ἔτσι, διατελεῖ σὲ καλὴ κατάστασις, εἴτε ἀπὸ φυσικὴ ἄποψη εἴτε ἀπὸ τεχνικὴν εἴτε καὶ ἀπὸ τὰ δύο, ἐλάχιστη ἀλλοίωσις μπορεῖ νὰ ὑποστεῖ ἐξαιτίας ἐνὸς ἄλλου πράγματος.

Ἔτσι φαίνεται.

Ἀλλὰ ὁ θεός, καὶ ὁ, τι ἀνήκει σ' αὐτόν, διατελεῖ σὲ ἄριστη κατάστασις ἀπὸ κάθε ἄποψη.

Πὼς θὰ ἦταν δυνατόν νὰ μὴ συμβαίνει αὐτό;

Ἔτσι λοιπὸν δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ παύσῃ ὁ θεὸς πολλὰς μορφάς.

Βεβαίως, καθόλου.

Ἄραγε ὁμως μήπως ἀπὸ μόνος του ἀλλάζει μορφή ὁ θεὸς καὶ μεταβάλλεται;

Προφανῶς, εἴπε, ἐφόσον βέβαια συμβαίνει νὰ μεταβάλλει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του.

Πρὸς ποιά κατεύθυνση λοιπὸν μεταβάλλεται: πρὸς τὸ καλύτερον καὶ τὸ ὁμορφότερον ἢ πρὸς τὸ χειρότερον καὶ τὸ ἀσχημότερον;

[ε] Κατανάγκην, εἴπε, πρὸς τὸ χειρότερον, ἐφόσον μεταβάλλεται· γιὰτὶ δὲν πρόκειται βέβαια νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι ὁ θεὸς ὑστερεῖ κάπου σὲ ὁμορφιά ἢ σὲ καλосύνῃ.

Σωστότατο, εἶπα, αὐτὸ ποὺ λές. Κι ἀφοῦ εἶναι ἔτσι, πιστεύεις, Ἀδείμαντε, ὅτι θὰ ἦταν ποτε δυνατόν κάποιος, εἴτε θεὸς εἴτε ἄνθρωπος, νὰ ἄλλαξε μὲ τὴ θέλησιν του τὸν ἑαυτό του πρὸς τὸ χειρότερον —ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἄποψη;

Εἶναι ἀδύνατον, εἴπε.

Εἶναι, ἐπομένως, ἀδύνατον καὶ ὁ θεὸς νὰ θέλῃ νὰ ἀλλάξῃ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ, ὅπως φαίνεται, καθὼς εἶναι ὁμορφος καὶ καλὸς ὅσο δὲν γίνεται ἄλλο, διατηρεῖται πάντα στὴ μορφή του χωρὶς καμμία μεταβολή.

Αὐτὸ εἶναι, νομίζω, πέρα γιὰ πέρα ἀναγκαῖο.

[δ] Κανένας λοιπὸν ποιητής, καλέ μου φίλε, ἂς μὴ μᾶς λέει πῶς

οἱ θεοὶ τὴν ὄψιν ἀλλάζοντας λογῆς-λογῆς, παρόμοιοι μὲ ἀλλοξένους θνητούς, ἀγνώριστοι τίς πολιτεῖες γυρνοῦν·

μήτε ἄλλος κανένας νὰ μᾶς λέει ψέματα γιὰ τὸν Πρωτέα καὶ τὴ Θέτιδα, μήτε νὰ παρουνιάζῃ σὲ τραγωδίᾳς ἢ σὲ ἄλλες ποιητικὰς συνθέσεις τὴν Ἥρα μεταμορφωμένην σὲ ἰέρα πού ζητιανεύει

γιὰ τοῦ ἀργεῖται ποταμοῦ, τοῦ Ἴναχου, τὰ παιδιὰ πού ζωὴ χαρίζουν

[ε] καὶ ἄλλα πολλὰ τέτοια ψευδολογήματα νὰ μὴν τὰ λένε σ' ἐμᾶς. Οὔτε πάλι καὶ οἱ μανάδες, δίνοντας πίστιν σ' αὐτά, νὰ τρομάζουν τὰ παιδιὰ μὲ τέτοιες ἀσχημὲς ἱστορίες γιὰ κάποιους θεοὺς πού τριγυροῦν τόχα τίς νύχτες σὺν φαντάσματα μὲ ὄψεις ἀλλόκοτες κάθε λογῆς· τέτοια λόγια ἀποτελοῦν βλασημία γιὰ τοὺς θεοὺς καὶ συνάμα κάνουν τὰ παιδιὰ τοὺς ἀκόμη πιὸ δευλά.

Δὲν πρέπει νὰ τὰ λένε.

Μὰ δὲν μπορεῖ τόχα οἱ ἴδιοι μὲν οἱ θεοὶ νὰ μὴν ἀλλάζουν ὄψη, ἐμᾶς ὁμως νὰ μᾶς κἀνουν νὰ νομίζουμε ὅτι παίρνουν κάθε λογῆς ὄψη, ἐξαπατώντας καὶ μαγεύοντάς μας;

Ἴσως, εἴπε.

[382α] Μά, ἔκανα ἐγώ, εἶναι δυνατόν ἕνας θεὸς νὰ θέλῃ νὰ ἐξαπατᾷ φέροντας μπροστὰ μας, μὲ τὰ λόγια ἢ μὲ τὰ ἔργα του, μὰ ψευδαῖοθησι;

Δὲν ξέρω, εἴπε.

Δὲν ξέρεις, εἶπα, πὼς τὸ ἀληθινὸ ψέμα, ἂν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ πεί ἔτσι, τὸ μισοῦν ὅλοι, θεοὶ καὶ ἄνθρωποι;

Πὼς τὸ ἐννοεῖς αὐτό; εἴπε.

Νά, ἔτσι, εἶπα. Ὅτι κανένας δὲν θέλει νὰ ἔχει μέσα στοὺς σημαντικότερους τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ σχετικὰ μὲ τὰ σημαντικότερα πράγματα τὸ ψέμα· ἀπεναντίας, φοβᾶται περισσότερο ἀπὸ ὅτιδήποτε ἄλλο μὴ φωλιάσει τὸ ψέμα ἐκεῖ.

Ἐξακολουθῶ, εἴπε, νὰ μὴν καταλαβαίνω.

[β] Ἐπειδὴ φαντάζεσαι, εἶπα, ὅτι λέω κάτι ἐξαιρετικὰ σπουδαῖο· ἐγὼ λέω ἀπλῶς πὼς τὸ τελευταῖο πράγμα πού θὰ ἐπιθυμοῦσε κάθε ἄνθρωπος καὶ αὐτὸ πού περισσότερο ἀπὸ ὅτιδήποτε ἄλλο θὰ ἀπεχθανόταν εἶναι τὸ νὰ λαθεῖναι σχετικὰ μὲ τὸ πραγματικὸ καὶ νὰ διατελεῖ σὲ πλάνῃ καὶ νὰ ἔχει ἄγνοια καὶ θρονασμένο μέσα του τὸ ψέμα.

Πολὺ σωστά, εἶπε.

“Ὀμως, ὅπως ἔλεγα τόφα δά, πάρα πολὺ σωστά θὰ χαρακτήριζε κανεὶς ὡς ‘ἀληθινὸ ψέμα’ τοῦτο: τὴν ἄγνοια πού ἔχει στὴν ψυχὴ του ὅποιος διατελεῖ σὲ πλάνη. Γιατὶ τὸ ψέμα πού ἐκφράζεται στὰ λόγια εἶναι κάτι σὰν ἀπομίμηση τοῦ παθήματος τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκδηλώνεται ὥστερα ἀπὸ τὸ πάθημα: ἀποτελεῖ ἓνα ὁμοίωμα ψευδούς καὶ ὄχι [ε] ἄμινγες ψέμα. Ἡ μὴτως δὲν εἶναι ἔτσι;

Βεβαίως.

Κι αὐτὸ πού εἶναι σταλήθεια ψέμα δὲν τὸ ἀπεχθάνονται μόνον οἱ θεοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι.

Τὸ νομίζω κι ἐγώ.

Τί γίνεται ὅμως μὲ τὸ ψέμα πού ἐκφράζεται μὲ τὰ λόγια; Πότε εἶναι χρησιμο καὶ σὲ ποιόν, ἔτσι πού νὰ μὴν ἀξίζει νὰ τὸ μισεῖ κανεὶς; Δὲν εἶναι ἄραγε χρήσιμο ἀπέναντι στοὺς ἐχθρούς; Ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι σ’ αὐτοὺς πού τοὺς λέμε φίλους, ὅταν αὐτοὶ ἀπὸ τρέλα ἢ ἀπὸ ἀνοησία ἐπιχειροῦν νὰ κάνουν κάποιο κακό, στὶς περιπτώσεις αὐτὲς δὲν εἶναι τὸ ψέμα χρήσιμο σὰν φάρμακο, προκειμένου νὰ ἀποτραπεῖ τὸ κακό; Ἐπίσης σ’ ἐκείνες [ε] εἰς μυθικὲς διηγήσεις γιὰ τίς ὁποῖες τόφα δὰ μιλοῦσαμε: Καθὼς δὲν εἶναι γνωστὸ πῶς ἔχει ἢ ἀλήθεια γιὰ τὰ παλιά, δὲν μπορούμε, μπολιάζοντας τὸ ψέμα μὲ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερη ἀλήθεια, νὰ τὸ κάνουμε, μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, χρήσιμο;

Βεβαίως, εἶπε: ἔτσι εἶναι.

Μὲ ποιόν λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τρόπους θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἀποβεῖ τὸ ψέμα χρήσιμο στὸ θεό; Μήπως ἐξομιώνοντάς το μὲ ἀλήθεια, ἀπὸ ἄγνοια γιὰ τὰ παλιὰ συμβάντα;

Θὰ ἦταν γελοῖο νὰ σκεφτεῖ κανεὶς κάτι τέτοιο γιὰ ἓναν θεό.

Μέσα στὸ θεό, ἐπομένως, δὲν ὑπάρχει τίποτα ἀπὸ ἓναν ποιητὴ ψευδόμενου.

Δὲν νομίζω ὅτι ὑπάρχει.

Ἀλλὰ μήπως θὰ ἔλεγε ψέματα ἐπειδὴ θὰ φοβόταν τοὺς ἐχθρούς;

[ε] Οὔτε κατὰ διάνοια.

Μήπως ἐπειδὴ θὰ ἀναγκάζονταν ἀπὸ τὴν ἀνοησία ἢ τὴν τρέλα κάποιου δικῶν του;

Μὰ κανένας, εἶπε, ἀνόητος ἢ τρελὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀγαπητὸς στοὺς θεούς.

Δὲν ὑπάρχει συνεπὶς αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ἓνας θεὸς θὰ ἔλεγε ψέματα.

Δὲν ὑπάρχει.

Ἐπομένως ἀπὸ κάθε ἀποψη ἢ θεϊκὴ φύση δὲν ἔχει ἀπολύτως καμία σχέση μὲ τὸ ψέμα.

Ἀπολύτως καμία, εἶπε.

Ἄρα ὁ θεὸς εἶναι ὁλοτέλα ἀπλὸς κι ἀληθινὸς στὰ λόγια καὶ στὰ ἔργα του, κι οὔτε ὁ ἴδιος ἀλλάζει ὄψη οὔτε ἄλλους ἐξαπατᾷ μὲ δράματα, μὲ λόγια, μὲ σημάδια σταλμένα ἀπὸ αὐτόν, στὸν ὕπνο ἢ στὸ ξύπνιο τους.

[383a] Ἔχω κι ἐγώ, εἶπε, τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι ἔτσι ὅπως τὸ λές.

Συμφωνεῖς λοιπὸν, εἶπα, πῶς τοῦτο ἐδῶ θὰ εἶναι τὸ δεύτερο καλοῦπι, στὸ ὁποῖο ὑποχρεωτικὰ πρέπει νὰ χύνεται ὁ, πὶ θὰ διηγεῖται κανεὶς γιὰ τοὺς θεοὺς καὶ ὁ, πὶ ποίημα θὰ γράφεται γι’ αὐτούς, ὅτι δηλαδὴ οἱ θεοὶ οὔτε γηρευτές εἶναι πού ἀλλάζουν μόνον τοὺς ὄψη οὔτε ἐμᾶς μᾶς ἐξαπατοῦν μὲ ψεύτικα λόγια ἢ ἔργα.

Συμφωνῶ.

Παρ’ ὅλο λοιπὸν τὸ θαυμασιό μας γιὰ τὸν Ὅμηρο, τοῦτο ἐδῶ δὲν θὰ τὸ ἐπιδοκιμάσουμε, ὅ, πὶ λέει δηλαδὴ γιὰ τὸ ὄνειρο πού ἔστειλε ὁ Δίας στὸν Ἀγαμέμνονα, ὅπως δὲν θὰ ἐπιδοκιμάσουμε καὶ τὸν Αἰσχύλο, ἐκεῖ πού ἀνιστορεῖ ἢ Θέτις πῶς ὁ Ἀπόλλωνας στὸ γάμο τῆς [β] ψάλλοντας ὕμνησε τὴ μνηστρὴν εὐτυχία τῆς:

τῶν παιδῶν τὴν πολύχρονη ζωή, τὴν ἀπειραχτὴ ἀπὸ ἀρρώστιας

κι ὅλα τὰ ἄλλα ἀναφέροντας, ὕμνησε μὲ παιάνα

τὴ θεόσταλτη εὐτυχία μου, καλοκαρδιζόντάς με.

Κι ἐγὼ φανταζόμουν πῶς ἀπ’ τὸ θεϊκὸ τοῦ Φοῖβου στόμα

ἀπ’ ὅπου μαντική δναβλύζει τέχνη, ψέμα δὲν βγαίνει·

μὰ ἐκεῖνος, ὁ ἴδιος πού ἔπλεκε αὐτοὺς τοὺς ὕμνους,

ὁ ἴδιος πού καθόταν καλεσμένος στὸ τραπέζι,

ὁ ἴδιος πού τὰ ἴτε αὐτά, εἶναι αὐτὸς πού σκότωσε

τὸ παιδί τὸ δικό μου—

[ε] ὅταν ἓνας ποιητῆς λέει τέτοια πράγματα γιὰ τοὺς θεοὺς, ἐμεῖς θὰ θυμώσουμε καὶ θὰ ἀρνηθοῦμε νὰ τοῦ δώσουμε χορευτές, κι οὔτε θὰ ἀφίσουμε τοὺς δαοκάλους νὰ χρησιμοποιοῦν τέτοια ποιήματα στὴν ἐκπαίδευση τῶν νέων, ἀν εἶναι οἱ φύλακες τῆς πόλης μας νὰ γίνουν ἄνθρωποι θεοσεβοῦμενοι καὶ μὲ τὴ σπῖθα τοῦ θεοῦ μέσα τους, στὸν ὑψηλότερο βαθμὸ πού αὐτὸ εἶναι ἐφικτὸ στὸν ἄνθρωπο.

Συμφωνῶ πέρα γιὰ πέρα, εἶπε, μὲ αὐτὲς τίς ἀρχές, καὶ θὰ τίς ἐφαρμόζα σὰν νὰ ἴταν νόμοι.

[386a] Σχετικά λοιπόν με τους θεούς, ἔπα, τέτοιας λογῆς, φαίνεται, θὰ εἶναι ὅσα πρέπει κι ὅσα δὲν πρέπει νὰ ἀκοῦνε ἀπὸ τὴν παιδική τους κιόλας ἡλικία οἱ ἀνθρώποι πού *καί* τοὺς θεοὺς θὰ τιμοῦν *καί* τοὺς γονεῖς τους, *καί* πού τίς φιλίες τους, τοῦ ἑνὸς με τὸν ἄλλο, δὲν θὰ τίς ἔχουν γιὰ τιποτένιο πρᾶγμα.

Καὶ νομίζω, ἔπα, ὅτι σωστά μᾶς φαίνεται ἔτσι.

Τί θὰ κάνουμε ὅμως προκειμένου οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ νὰ γίνουν κι ἀνδρεῖοι; Ἄραγε δὲν θὰ πρέπει νὰ τοὺς ποῦμε λόγια τέτοια πού θὰ τοὺς κάνουν νὰ μὴν ἔχουν φόβο γιὰ τὸ θάνατο; [b] Ἡ νομίζεις πὼς θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ γίνει ἀνδρεῖος ἓνας ἄνθρωπος πού θὰ ἔχει μέσα του αὐτὸν τὸ φόβο;

Μὰ τὸ Δία, ἔπα, ἐγὼ τουλάχιστον ὄχι.

Τί λὲς ὅμως; Κάποιος πού πιστεύει ὅτι ὑπάρχει Ἄδης κι ὅτι ὅσα συμβαίνουν ἐκεῖ εἶναι τρομερά θὰ μπορέσει, φαντάζεσαι, νὰ ἀποβάλει τὸ φόβο τοῦ θανάτου καὶ στὴ μάχη ἐπάνω νὰ προσμῆσει ἀντὶ γὰρ τὴν ἥτα καὶ τὴν ὑποδούλωση τὸ θάνατο;

Ἀποκλείεται.

Τότε, ὅπως φαίνεται, πρέπει νὰ φροντίσουμε καὶ γιὰ αὐτὲς τίς μυθικὲς διηγήσεις, καὶ νὰ ζητήσουμε ἀπὸ ὅσους δογματίζουν νὰ πλῆξουν τέτοιους μύθους νὰ μὴν κακορμίζουν ἔτσι μονόπλευρα ὅσα ἀναφέρονται στὸν Ἄδη ἀλλὰ πὶὸ πολὺ νὰ ἔχουν καλὰ λόγια γὰρ τὰ ἐκεῖ, γιατί διαφορετικά θὰ λένε πράγματα πού οὔτε ἀληθινὰ εἶναι [c] οὔτε ὠφέλιμα γιὰ ἑκείνους πού προσορίζονται νὰ γίνουν ἄξιοι πολεμιστῆς.

Ναί, πρέπει.

Θὰ διαγράψουμε λοιπόν, ἀρχίζοντας ἀπὸ τούτους ἐδῶ τοὺς στίχους, καθεὶ παρὸμοιο,

Κάλλιο στὴ γῆς νὰ ξενοδοῦλενα ξωμάχος, ρογιασμένος

σὲ ἀφέντη πού ἔχασε τὸν κλῆρο του κι εἶναι τὸ βιός του λίγο

παρὰ ὀλονῶν ἐδῶ τῶν ἄφρονων νεκρῶν ὁ σῆγας νὰ ἴμαι

κι αὐτὸ

[d] καὶ σὲ θνητοὺς φανεῖ κι ἀθάνατους τὸ ἀρχοντικό του ξάρνου πού ὅς κι οἱ θεοὶ μαθῆς τ' ὀχτρεύονται, φριχτὸ κι ἀρχαλισμένο

καὶ

Ὁχοῦ μου, νὰ λοιπὸν πού βρίσκεται καὶ μέσ στὸν Ἄδη ἀκόμα ψυχὴ καὶ διακαμὸς στὸν ἄνθρωπο, κι ὅμως ζωὴ κατόλου!

κι αὐτὸ

τί καὶ πού πέθανε, τὴ γνώση ἢ Περσεφόνη δὲν τοῦ πήρε μονάχα αὐτὸς νὰ νιώθει· οἱ ἐπίλοιποι διανεύουν σὰν τοὺς ἱσκιούς

καὶ

κι ἀπ' τὸ χορμὶ ἢ ψυχὴ του ἐπέταξε νὰ κατεβεῖ στὸν Ἄδη θρηνηολώντας γιὰ τὴ μοῖρα της, πού ἄφηκε ἀντρεῖα καὶ νιότη

[387a] καὶ

τί κλαψουρίζοντας τοῦ ἐξέφυγε βαθιὰ ἡ ψυχὴ στὸ χῶμα, ἴδια καπνός.

καὶ

οἱ νυχτερίδες πὼς σὲ ἀπέραντη, βαθιὰ σπηλιὰ πετώντας τσιρίζουν, ὅταν συναλλήλως τοὺς σὲ μιὰ ὀρμαθιὰ κρατιόνταν ὅλες μαζί ἀπ' τὸ βράχο κι ἔτυχε νὰ πέσει κάτω ἡ μιὰ τους· ὅμοια τσιρίζοντας κατέβαιναν κι αὐτές.

[b] Αὐτὰ ὅλα καὶ τὰ παρόμοια θὰ παρακαλέσουμε τὸν Ὀμηρο καὶ τοὺς ἄλλους ποιητῆς νὰ μὴ θυμώνουν ἀνθὰ τὰ διαγράφουμε: Δὲν εἶναι ὅτι δὲν ἔχουν ἀξία ποιητικὴ καὶ δὲν ἀκούγονται εὐχάριστα στοὺς πολλοὺς ἀλλὰ ὅτι ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ ποιητικὴ ἀξία τοὺς τόσο λιγότερο πρέπει νὰ τὰ ἀκοῦνε παιδιὰ καὶ ἄντρες πού χρειάζεται νὰ ζοῦν ἐλεύθεροι καὶ πού περισσότερο ἀπὸ τὸ θάνατο πρέπει νὰ φοβοῦνται τὴ σκλαβιά.

Συμφωνῶ πέρα γιὰ πέρα.

Ἀκόμη πρέπει κι αὐτὲς ὅλες τίς φοβερὲς κι ἀνατριχιαστικὲς λέξεις πού ἔχουμε γιὰ τοῦτα τὰ πράγματα νὰ τίς πετάξουμε: τοὺς Κοιντοὺς καὶ τίς Στύγες [c] καὶ τοὺς ἑκαταχωνιασμένους καὶ τοὺς βουρκόλακες καὶ ὅσα ἄλλα τέτοιας λογῆς πού δταν λέγονται φέρουν σὲ ὅσους τὰ ἀκοῦνε ἀνατριχίλα. Καὶ βέβαια ἀπὸ κάποια ἄλλη ἀποψη αὐτὸ ἴσως νὰ εἶναι καλὸ· ὥστόσο ἐμεῖς φοβόμαστε γιὰ τοὺς φιλικὰς μας μήπως κι ἀπὸ τὴ φρίκη αὐτὴ μᾶς βγοῦν πὶὸ μαλακοὶ καὶ πὶὸ ὑποχωρητικοὶ ἀπ' ὅσο θὰ ἔπρεπε.

Εὐλογία, εἶπε, φοβόμαστε.

Ἄρα πρέπει νὰ τὰ πετάξουμε μακριά.

Ναί.

Καὶ στήν ὁμίλια καὶ τὴν ποίηση νὰ ἀκολουθεῖ κανεὶς τὰ ἀντίθετα καλού-
πια· σωστά;

Προφανῶς.

[d] Ἄρα θὰ ἀφαιρούσαμε ἐπίσης τοὺς θρήνους καὶ τοὺς ὀδυρμούς ἀνθρώ-
πων ποὺ λογίζονται σπουδαῖοι.

Ἀναγκαστικά, εἶπε, ἀφοῦ κάναμε τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὰ προηγούμενα.

Κοίταξε ὅμως ἂν θὰ κάναυμε σωστά νὰ τὰ ἀφαιρέσουμε. Αὐτὸ ποὺ ὑπο-
στηρίζουμε ἡμεῖς εἶναι ὅτι ἕνας ἄνθρωπος μὲ καλὸ χαρακτήρα δὲν θὰ θεωρή-
σει ποτὲ φοβερὸ δυστύχημα γιὰ ἕναν ἄλλο καλὸ ἄνθρωπο, ποὺ ὥς τέτοιος
τοῦ εἶναι καὶ πιὸ οἰκείος, τὸ θάνατο.

Ναί, τὸ υποστηρίζουμε.

Δὲν θὰ ὀδύρεται, συνεπῶς, σὰν νὰ εἶχε πάθει ἐκείνος κατὰ φοβερό.

Βεβαίως, ὄχι.

Λέμε ὅμως καὶ τοῦτο, ὅτι ἕνας τέτοιος ξεχωριστὸς ἄνθρωπος εἶναι περισ-
σότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἱκανὸς νὰ ζήσει ἀξία καὶ ἔχει [e] λιγότερο ἀπὸ ὅποιον-
δήποτε τὴν ἀνάγκη ἑνὸς ἄλλου.

Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, εἶπε.

Ἐλάχιστα λοιπὸν θὰ αἰσθανθεῖ τὴν ἔλλειψη, ἂν χάσει τὸ γιὸ ἢ τὸν ἀδελφὸ
του ἢ χρήματα ἢ κατ' ἄλλο τέτοιο.

Ἐλάχιστα, ἀσφαλῶς.

Δὲν θὰ ἀρχίσει ἐπομένως νὰ ὀδύρεται ἂν τυχὸν τὸν βρεῖ μὴ τέτοια συμ-
φορά, ἀλλὰ θὰ τὴν ὑπομένει μὲ γαλήνη ὅσο κανένας ἄλλος.

Σίγουρα.

Σωστά λοιπὸν καὶ ἡμεῖς θὰ ἀφαιρούσαμε τοὺς θρήνους τῶν ξακουστῶν
ἀνθρώπων καὶ θὰ τοὺς ἀφήναμε σπὶς γυναῖκες, καὶ μάλιστα ὄχι σπὶς πιὸ ξεχω-
ριστὲς ἀπὸ αὐτές, [388a] καὶ σ' ὅσους ἀπὸ τοὺς ἄνδρες εἶναι ἄχρηστοι, ὥστε
αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους λέμε ὅτι τοὺς ἀνατρέφουμε προσερίζοντας τοὺς νὰ
ἀναλάβουν τὴ φύλαξη τῆς χώρας νὰ ντρέπονται νὰ μᾶς κάνουν τὰ ἴδια.

Σωστά, εἶπε.

Πάλι, ἔτσι, θὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ τοὺς ἄλλους ποιητὲς νὰ μὴν
παρουσιάζουν τὸν Ἀχιλλέα, τὸ γιὸ μᾶς θεῶς,

ἀναγεγμένο πότε στὸ πλευρὸ καὶ ἄλλοτε πάλι μπουρνούμο
καὶ ἄλλοι ἄνάσκελα ξανά,

ἢ πάλι νὰ πετάγεται ὀρθὸς

καὶ στὸ γαλὸ ξέφρενος νὰ πλανιέται,

οὔτε νὰ τὸν δείχνει

[b] διελθοπάλαμα ἀθαλόσκονη φουχτώνοντας νὰ εἰσέλ-
πει πὰ στὸ κεφάλι,

καὶ νὰ θρηνεῖ καὶ νὰ ὀδύρεται, ἔτσι ὅπως τὸν παρουσιάζει ὁ ποιητής, οὔτε
τὸν Πρίαμο, ἀπὸ γενιὰ σχεδὸν θεϊκή, νὰ τὸν δείχνει νὰ ἐκλιπαρεῖ τοὺς φίλους

κυλούμενος στὴ λάσπη

ὅλους μὲ τ' ὄνομα νὰ κρᾶζει, γυρνώντας σ' ἕναν-ἕναν.

Κι ἀκόμη περισσότερο θὰ τοὺς ζητήσουμε νὰ μὴ βάζουν τοὺς θεοὺς νὰ
ὀλοφύρονται καὶ νὰ λένε

[c] Ἄλλι καὶ ἄλλι σὲ μὲ τὴν ἄμμορη πικρολεβεντομόνα!

Κι ἂν τέλος πάντων παρουσιάζει κάποιους θεοὺς, ἃς μὴν τολμήσει νὰ μιμηθεῖ
ἔτσι παραιοφωφικά καὶ τὸν πιὸ τρανὸ θεό, βάζοντάς τον νὰ λέει:

Ὁχοῦ μου, ἀλήθεια πολυσγάπητο θνητὸ στὸ τεῖχος γύρα
θορῶ νὰ κινησοῦν, καὶ μέσα μου τὸν κλαίει πικρὰ ἡ καρδιά μου·

ἢ

Ὁχοῦ μου ἐμένα, ὁ πὸς ποὺ ἀγάπησα θνητός, ὁ Σαρπηδόνας,
[d] γρηφτὸ ἔναι τώρα ἀπὸ τὸν Πάτροκλο νὰ κατεβεῖ στὸν Ἄδη.

Γιατὶ ἂν, ἀγαπητὲ Ἀδεύμαντε, οἱ δικοί μας νέοι θὰ ἄκουνε τέτοια πράγματα
καὶ θὰ τὰ παίρνουν στὰ σοβαρὰ ἀντὶ νὰ τὰ περιφρονοῦν ὡς ἀνάξια νὰ τὰ λέει
κανεὶς, δύσκολα καὶ αὐτοί, σὰν ἄνθρωποι ποὺ εἶναι, θὰ τὰ θεωροῦσαν ἀνάξια
τοὺς καὶ δύσκολα θὰ ἐπιτιμοῦσαν τὸν ἑαυτὸ τοὺς, ἂν συνέβαινε νὰ πεῖ καὶ νὰ
κάνει καὶ αὐτὸς κάτι τέτοιο· ἀπειναντίας, χωρὶς ἔχνος ντροπῆς καὶ ψυχικῆς
ἀντοχῆς θὰ ἠθρονοῦσαν καὶ θὰ ὀδύρονταν γιὰ ἀσήμαντα ἀτυχήματα.

[e] Πολὺ ἀληθινὸ αὐτὸ ποὺ λές, εἶπε.

Αὐτὸ ὅμως, ὅπως τώρα δὲ μᾶς εἰδεῖς ὁ λογικὸς ἑλεγχος, δὲν πρέπει νὰ γί-

νεται· καὶ ὀφείλουμε νὰ πειθόμαστε σ' αὐτόν, ὥσπου κάποιος μᾶς παρουσιάσει ἕνα ἄλλο, πεισιπτότερο, ἐπιχείρημα.

Ὅχι, δὲν πρέπει νὰ γίνεταί.

Ἀλήθεια ὅμως οὔτε καὶ τὰ πολλὰ γέλια πρέπει νὰ τοὺς ἀρέσουν· γιατί ὅταν παρασύρεται κανεὶς [389a] σὲ τρανταχτὰ γέλια, αὐτὸ κανονικὰ φέρνει μὴ ἐξίσου δυνατὴ τάση νὰ ἀλλάξει ἡ διάθεση.

Τὸ νομίζω, εἶπε.

Ἔτσι λοιπόν, ἂν κάποιος παρουσιάζει ἀξιόλογους ἀνθρώπους νὰ γελοῦν ἀσυγκράτητα, ἔμεις δὲν πρέπει νὰ τὸ δεχτοῦμε, καὶ ἀκόμη λιγότερο ἂν θὰ πρόκειται γιὰ θεούς.

Ναί, πολὺ λιγότερο, εἶπε.

Δὲν θὰ δεχτοῦμε, ἔτσι, οὔτε καὶ κάτι τέτοια τοῦ Ὀμήρου γιὰ τοὺς θεούς, ὅπως

Κι ἄβητο γέλιο τότε ἀσκήθηκε
μὲς στοὺς μακαρισμένους
λαχανιαστὸ νὰ ἰδοῦν τὸν Ἥραιστο
τὰ πόδια του νὰ σέρνει

[b] δὲν πρέπει νὰ τὰ δεχτοῦμε, σύμφωνα μὲ τὸν δικό σου λόγο.

Ἀφοῦ τὸ θέλεις, μπορεῖς νὰ τὸν θεωρεῖς δικό μου· πάντως δὲν πρέπει νὰ τὰ δεχτοῦμε.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πάλι πρέπει καὶ τὴν ἀλήθεια νὰ τὴν ἔχουμε περὶ πολλοῦ. Γιατὶ ἂν σωστὰ λέγαμε πρὶν ἀπὸ λίγο, καὶ ἂν τούντι εἶναι ἀχρείαστο τὸ ψέμα στοὺς θεούς, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι χρήσιμο σὰν φάρμακο, προδήλως τότε ἕνα τέτοιο πράγμα πρέπει νὰ τὸ ἐμπιστευθοῦμε στοὺς γιγαντοὺς, ἐνῶ οἱ ἄσχετοι δὲν θὰ πρέπει νὰ τὸ ἀγγίζουν.

Προφανῶς, εἶπε.

Ἄν εἶναι, λοιπόν, νὰ εἰπωθεῖ ἕνα ψέμα, θὰ εἰπωθεῖ ἀπὸ τοὺς φύλακες τῆς πόλης καὶ *μόνον* ἀπὸ αὐτούς, γὰρ νὰ ξεγελάσουν ἔτε κάποιους ἔχθρους ἔπε κάποιους πολῖτες γὰρ τὸ καλὸ τῆς πόλης· [c] σ' ὅλους τοὺς ἄλλους δὲν θὰ ἐπιτρέπεται νὰ ἀγγίζουν αὐτὸ τὸ πράγμα. Τὸ νὰ πεῖ ὅμως ἕνας ἀπλὸς πολίτης σὲ τέτοιους ἀρχοντες ψέμα θὰ τὸ χαρακτηρίσουμε ὀλίσθημα μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὸ σὲ ὅποιο πέφτει ἕνας ἀρρωστος ἢ ἕνας ἀθλητής, ὅταν δὲν λείπει ἀπὸ τοῦ γιγαντοῦ ὅτι σὸν προπονητὴ του τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν σωματικὴ του κατάσταση ἢ ὅταν ἕνας ναύτης ἀναφέρει ἀνυπόστατα πράγματα στὸν κυβερνήτη σχετικὰ μὲ τὸ πλοῖο καὶ τὸ πλήρωμα, τὴ δική του κατάσταση ἢ τὴν κατάσταση κάποιου ἄλλου ναύτη.

Σωστότατα, εἶπε.

[d] Ἔτσι λοιπόν, ἂν πιάσει κάποιον ἄλλο στὴν πόλιν νὰ ψεύδεται

ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἔξερουν κάποια τέχνη,

μάντη, γιατρὸ γιὰ τίς κακὲς ἀρρώστιας ἢ μαραγκὸ γιὰ τὰ δοκάρια

θὰ τὸν τιμωρήσει, γιατί φέρνει στὴν πόλιν μὴ τακτικὴ ἀνατρεπτικὴ καὶ ὀλέθρια, ἱκανὴ νὰ τὴν ἀναποδογυρίσει σὰν καρᾶβι.

Ἄν βέβαια, εἶπε, οἱ πράξεις μας συμφωνοῦν μὲ τὰ λόγια μας.

Καὶ δὲ μοῦ λές, μὲ τὴ σωφροσύνη τί θὰ γίνηι; Δὲν θὰ εἶναι ἀπαράιτητη στοὺς νέους μας;

Πῶς θὰ μποροῦσε νὰ μὴν εἶναι;

Καὶ σχετικὰ πάλι μὲ τὴ σωφροσύνη, ὁ πολὺς κόσμος δὲν θεωρεῖ ὡς σημαντικότερα στοιχεῖα τῆς [e] τὸ νὰ δείχνει κανεὶς εὐτεῖθεια ἀπέναντι στοὺς ἀρχοντες καὶ παρὰ ἄλλα νὰ ἔναι ὁ ἴδιος ἀρχοντας πᾶν ὡς τῆς ἡδονῆς τοῦ πιστοῦ, τῆς σάρκας, τοῦ φαγητοῦ;

Ἐγὼ τουλάχιστον τὸ νομίζω.

Θὰ δεχθῶμε ἐπομένως πῶς τέτοια λόγια στὸν Ὀμηρο, σὰν αὐτὰ ποὺ λέει ὁ Διομήδης, εἶναι καλὰ εἰπωμένα;

σύντροφε, κάθου τώρα ἀμίλητος καὶ ὅ, τι σοῦ πῶ ν' ἀκούσεις καὶ ἀμέσως μετὰ

καὶ οἱ Ἀργεῖτες ἀπ' τὴν ἄλλη ἀμίλητοι, γεμάτοι δριμύ κινουῦσαν
βουβοί, ἀπὸ φόβο στοὺς σιγήρχες τοὺς μύροστα

καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι σὰν αὐτά.

Αὐτὰ εἶναι καλὰ.

Τοῦτα ὁδὸ ὅμως; Τὸ

μεθίσταται, μ' ὅση σκυλιού καὶ μὲ καρδιά ἐλαφίνας

[390a] καὶ αὐτὰ ποὺ ἀκολουθοῦν, καὶ ὅσα ἄλλα ἀπερίσκεπτα ἔχουν πεῖ ἢ συνθέσει ἔμμετρα τυχαῖοι ἀνθρώποι γιὰ τοὺς ἀρχοντες, θὰ ποῦμε ἀραγε γι' αὐτὰ πῶς εἶναι ὠραῖα καὶ καλὰ;

Δὲν θὰ τὸ ποῦμε.

Γιατὶ δὲν νομίζω ὅτι τὸ ἔκουσμά τοὺς βοηθαί τοὺς νέους νὰ σωφρονίζονται· ἂν τώρα βέβαια ἀπὸ κάποιον ἄλλη ἄποψη προσφέρουν εὐχαρίστηση, αὐτὸ δὲν εἶναι διόλου παράξενο. Ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη σου;

Τὸ ἴδιο πιστεύω κι ἐγώ.

Ἐπίσης τὸ νὰ παρουσιάξουν τὸν σοφότερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ λέει ὅτι κατὰ τὴ γνώμη του τὸ πιὸ ὁμορφο πρᾶγμα εἶναι

τὰ τραπέζια δίπλα τους γεμάτα

[β] ψωμί καὶ κρέατα· κι ἀνασεύγοντας κρᾶσι ἀπ' τὸ κροντήρι
νὰ τρέχει ὁ κερραστής στὶς κοῦπες τους νὰ τὸ κερνάει νὰ πίνουν·

νομίζεις ὅτι αὐτοὶ οἱ σίγχοι εἶναι κατάλληλοι νὰ τονώσουν τὴν αὐτοκριαρχία ἑνὸς νέου ποὺ τοὺς ἀκούει; Ἡ τοῦτο ἴδω

ὁ πιὸ μικρὸς εἶναι ὁ θάνατος τῆς πείνας, μοιραῖο τέλος.

Ἦ ὅταν ἀκούνε τὴν ἱστορία γιὰ τὸν Δία, ὅτι τάχα ἀπὸ τὴ λαχτάρα του γιὰ ἥδονή ἀσυλλόγιστα [ε] ξέχασε ὅσα εἶχε σχεδιάσει ἀγρυπνώντας μονάχος τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἄλλοι θεοὶ κι οἱ ἀνθρώποι κοιμοῦνταν, καὶ πὼς τόσο πολὺ ζαλιόταν σὺν εἶδε τὴν Ἥρα ὥστε δὲν θέλησε οὔτε κἀν ὥς τὸ δωμάτιο νὰ πάει ἀλλὰ ἐπέμενε νὰ τὴν πλανώσει ἐκεῖ κατὰχαμα λέγοντας πὼς εἶχε γι' αὐτὴν πόθο τέτοιον ποὺ δὲν τὸν εἶχε οὔτε κι ὅταν πρωτόρχιζαν νὰ ἀνταμώνονται «κρυφὰ ἀπ' τοὺς γονιούς τους πολυαγαπημένους»· οὔτε εἶναι σωστὸ νὰ ἀκούν καὶ γιὰ τὸν Ἡραιστὸ πὼς ἀπὸ κάποια παρόμοια παφορμὴ ἀφορμὴ ἔδωσε τὸν Ἄρη μὲ τὴν Ἀφροδίτη.

Ὅχι, μὰ τὸ Δία, δὲν μοῦ φαίνεται σωστό.

[δ] Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἂν ἱστοροῦνται ἀπὸ τοὺς ποιητὲς ἡ πρᾶττονται ἀπὸ ξακουστούς ἀνθρώπους πράξεις ποὺ μαρτυροῦν σθένος ψυχικὸ ἀπέναντι σὲ ὀτιδήποτε, αὐτὲς εἶναι κατὰλληλες καὶ νὰ τὶς βλέπουν καὶ νὰ τὶς ἀκούνε, ὅπως λ.χ. κι ἐκεῖνο τὸ

καὶ τότε χτύπησε τὸ σπῆθος του καὶ λέει μαλώνοντάς τη:

Βάστα, καρδιά μου! Πόνο ἀκόμη πιὸ σκυλίσιον ἄντεξες.

Βεβαίωτατα, εἶπε.

Οὔτε πάλι πρέπει νὰ ἀρήσουμε τοὺς ἀνθρώπους μας νὰ ἐξαγοραζόνται μὲ δῶρα καὶ νὰ 'να παραδόποστοι.

[ε] Μὲ κανέναν τρόπο.

Δὲν θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ τραγουδοῦν ὅτι

τὰ δῶρα πείθουν τοὺς θεούς, πείθουν τοὺς βασιλιάδες
τοὺς πολυτιμημένους·

οὔτε ἐπίσης νὰ ἐπαινοῦμε τὸν παιδαγωγὸ τοῦ Ἀχιλλέα, τὸν Φοῖνικα, πὼς τάχα σωστὰ συμβούλευε τὸν Ἀχιλλέα ὅταν τοῦ ἔλεγε νὰ βοηθήσει τοὺς Ἀχαιοὺς μόνον ἀφοῦ πάρει δῶρα, ἐνῶ χωρὶς δῶρα νὰ μὴν ξεθυμώσει. Οὔτε πρέπει νὰ τὸ θεωρήσουμε ἀντάξιο ἑνὸς Ἀχιλλέα καὶ νὰ δεχθοῦμε πὼς ἦταν τόσο φιλοχρήματος ὥστε νὰ πάρει δῶρα ἀπὸ τὸν Ἀγαμέμνονα ἢ πάλι μόνον μὲ πληρωμὴ νὰ δώσει πίσω τὸ κουφάρι τοῦ Ἑκτορα, [391a] ἐνῶ ἄλλῳ νὰ μὴν ἀφήνει νὰ τὸ πάρουν.

Δὲν εἶναι δίκαιο, εἶπε, νὰ ἐπιδιομίζουμε τέτοια πράγματα.

Δυστάζω μάλιστα, εἶπα ἐγώ, ἀπὸ σεβασμὸ γιὰ τὸν Ὅμηρο, νὰ πῶ ὅτι εἶναι καὶ ἀνόσιο νὰ τὰ ὑποστηρίξει κανεὶς αὐτὰ γιὰ τὸν Ἀχιλλέα ἢ νὰ τὰ πιστεύει ὅταν λέγονται ἀπὸ ἄλλους, κι ἀκόμη πὼς εἶπε τάχα στὸν Ἀπόλλωνα

μ' ἐγέλσας, δοξαρευτή, πρῶτε θεὲ τοῦ ὀλέθρου,
ἀλήθεια θὰ στὸ πλήρωνα ἀνίσως κι ἡμποροῦσα·

[β] κι ὅτι ἀρνήθηκε νὰ ὑποταγεῖ στὸν ποταμὸ, σ' ἔναν θεό, καὶ ἦταν ἔτοιμος νὰ χτυπηθεῖ μαζί του ἢ πάλι ὅτι εἶπε γιὰ τὶς τρίγες τοῦ κεφαλιοῦ του, ποὺ τὶς εἶχε τάξει στὸν ἄλλο ποταμὸ, τὸν Σπερχεῖο, τὸ

ἂς πάρει τὰ μαλλιά μου ὁ Πάτροκλος, ὁ ἀντρόκαρδος μαζί του,

ὅταν ὁ Πάτροκλος ἦταν νεικρός, κι ὅτι πραγματικὰ τὸ ἔκανε αὐτό, δὲν πρέπει νὰ τοῦ δίνουμε πίστη. Κι ἐκεῖνα πάλι τὰ συρσίματα τοῦ Ἑκτορα γύρω στὸν τάφο τοῦ Πατρόκλου καὶ τὶς σφαγὲς τῶν αἰχμαλώτων στὴ νεκρικὴ πυρά, αὐτὰ ὅλα δὲν θὰ θεωρήσουμε πὼς εἶναι ἀληθινά, οὔτε θὰ ἀφήσουμε [ε] τοὺς δικούς μας νὰ πιστεύουν ὅτι τάχα ὁ Ἀχιλλέας, γιὸς μᾶς θεᾶς καὶ τοῦ Πηλέα, τοῦ πιὸ συνετοῦ ἀνθρώπου, ἐργονοῦ τοῦ Δία, ὁ ἀναθρεμμένος ἀπὸ τὸν σοφώτατο Χείρωνα, ἦταν τόσο μπερδεμένος μέσα του ὥστε νὰ ἔχει δυὸ πάθη ἀντίθετα τὸ ἓνα στὸ ἄλλο, φιλοχρηματία μέχρι δουλοφροσύνης καὶ συνάμα περηφάνια τέτοια ποὺ νὰ μὴ λογαριάζει οὔτε θεοὺς οὔτε ἀνθρώπους.

Σωστὰ τὸ λές.

Νὰ μὴν πιστεύουμε λοιπὸν, εἶπα, καὶ νὰ μὴν ἀφῆνουμε νὰ λέγεται ὅτι τάχα ὁ Θηρεας, ὁ γιὸς τοῦ Ποσειδῶνα, καὶ ὁ Πειρίθους, ποὺ 'χε πατέρα του τὸν Δία, [δ] ἔπessan ἀπάνω κι ἔκαναν τέτοιες ἀνόσιες ἀπαγωγές, οὔτε ὅτι καὶ κάποιο ἄλλο παιδί θεοῦ ἢ ἥρωας θὰ ἀποτολμοῦσε νὰ πράξει τέτοια φοβερὰ κι ἀνόσια πράγματα σὰν αὐτὰ ποὺ τοὺς φορτώνουν τοῦτες οἱ ψεύτικες ἱστορίες· ἀλλὰ θὰ ὑποχρεώνουμε τοὺς ποιητὲς ἢ νὰ λένε ὅτι τὰ πράγματα αὐτὰ

δέν τὰ ἔχουν πράξει ἐκείνοι ἢ ὅτι δέν ἦσαν παιδιά θεῶν, καί τὰ δύο ὅμως αὐτὰ *μαζί* νά μὴν τὰ ἰσχυρίζονται οὔτε νά προσπαθοῦν νά πείθουν τοὺς νέους μας πὼς τάχα οἱ θεοὶ γίνονται πρόξενοι *κακῶν* κι ὅτι οἱ ἥρωες δέν εἶναι διόλου καλύτεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. [ε] Γιατί ὅπως λέγαμε προηγουμένως ὅχι μόνον δέν ἀληθεύουν αὐτὰ ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀνόσια· *δειξάμε, θαρρῶ*, κάπου παραπάνω ὅτι ἀπὸ τοὺς θεοὺς εἶναι ἀδύνατο νά προερχεῖται κάτι κακό.

Βεβαίως.

Κι ἐπιπλέον ὅτι εἶναι καὶ βλαβερὰ γιὰ ὅσους τὰ ἀκοῦνε· γιατί *καθέννας* θὰ συγχωρήσει στὸν ἑαυτό του τὴς ἀδυναμίες του, ἔχοντας πιά τὴν πεποίθηση ὅτι τὰ ἴδια κάνουν καὶ ἔκαναν στὸ παρελθόν κι

οἱ συγγενεῖς τοῦ Δία, οἱ κοντινοί,
πού 'χουν στῆς Ἰδης τὴν κορφή
βωμό στὰ αἰθέρια πατρικόν
καὶ τρέχει μέσα τους τὸ θεϊκὸ αἷμα.

Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους πρέπει νά πάνθουν νά λέγονται τέτοιες ἱστορίες, γιὰ νά μὴ [392a] σταλάζουν στοὺς νέους μας τὴ ροπή γιὰ αἰσχρὲς πράξεις.

Βεβαίως, εἶπε.

Γιὰ ποῖο λοιπὸν εἶδος λόγων ἀπομένει ἀκόμη νά μιλήσουμε τώρα πού ὀρίζουμε τί πρέπει νά λέγεται καὶ τί ὄχι; Γιατί πὼς πρέπει νά εἶναι ὅσες ἀφηγήσεις ἀναφέρονται στοὺς θεοὺς, αὐτὸ τὸ 'χουμε πεί, ἐπίσης ὅσες ἀναφέρονται σὲ δαίμονες, ἥρωες κι οἱ σχετικὲς μὲ τὸν Ἄδη.

Βεβαίως, τὰ ἔχουμε πεί.

Αὐτὸ συνεπὲς πού θὰ ἀπέμενε νά συζητήσουμε δέν εἶναι οἱ ἀφηγήσεις σχετικὰ μὲ τοὺς ἀνθρώπους;

Προφανῶς.

Τὸ ζήτημα ὅμως αὐτό, φίλε μου, εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀδύνατο νά τὸ ἐξετάσουμε.

Γιατί;

Γιατί θὰ ποῦμε, νομίζω, πὼς καὶ οἱ ποιητὲς κι οἱ πεζογράφοι δέν μιλοῦν σωστά γιὰ τὰ πῶ σημαντικὰ πράγματα πού ἀφοροῦν στοὺς ἀνθρώπους, ὅταν λένε ὅτι υπάρχουν πολλοὶ πού ἐνῶ εἶναι ἀδικοὶ [β] ζοῦν εὐτυχισμένοι κι ἄλλοι δίκαιοι πού 'ναι τοῦ λυπητοῦ, καὶ ὅτι τάχα συμφέρει νά πράττει κανεὶς τὸ ἄδικο, ἀρκεῖ νά μὴ γίνετα ἀντιληπτός, κι ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι ὠφέλιμη στοὺς ἄλλους, ἐνῶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν δίκαιο εἶναι ζημιά. Τέτοια πράγματα ὅμως

ἐμεῖς θὰ τοὺς τὸ ἀπαγορεύσουμε νά τὰ λένε, ἐνῶ γιὰ τὰ ἀντίθετά τους θὰ δώσουμε ἐντολή καὶ νά τὰ τραγουδοῦν καὶ νά πλέκουν μύθους γι' αὐτὰ. Ἡ δέν τὸ νομίζεις;

Τὸ ξέρω πολὺ καλά, εἶπε.

Ἄν ἐπομένως παραδέχεσαι ὅτι μιλάω σωστά, θὰ μπορῶ νά πῶ ὅτι εἶσαι σύμφωνος πάνω σ' αὐτὸ πού ἀπὸ ὧρα ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀναζήτησής μας; ἔτσι;

Σωστά τὸ κατ'ἀλφαβets, εἶπε.

[ε] Συνεπὲς, σὲ ὃ, τι ἀφορὰ τοὺς ἀνθρώπους θὰ συμφωνήσουμε ὅτι τέτοιου εἶδους λόγοι πρέπει νά λέγονται ἀφοῦ πρώτα βροῦμε τί εἶδους πράγμα εἶναι ἡ δικαιοσύνη, καὶ ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι ὠφέλιμη γιὰ ὅποιον τὴν ἔχει, ἀδιάφορο ἂν ὁ ἴδιος θεωρεῖται δίκαιος ἢ ὄχι· σωστά;

Σωστότατα, εἶπε.

Σχετικὰ λοιπὸν μὲ τὸ περιεχόμενο τῶν λόγων ἂς βάλουμε ἐδῶ τελεία. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ὅμως πρέπει κατὰ τὴ γνώμῃ μου νά ἐξετάσουμε μὲ ποιὸν τρόπο θὰ τὸ λέμε, καὶ ἔτσι θὰ ἔχουμε ολοκληρώσει τὴν ἐξέταση γιὰ τὸ τί πρέπει νά λέγεται καὶ μὲ ποιὸν τρόπο.

Δὲν καταλαβαίνω, εἶπε ὁ Ἀδεύμαντος, τί θέλεις νά πεῖς τώρα.

[α] Πρέπει ὅμως, εἶπα· ἴσως θὰ τὸ καταλάβεις καλύτερα ἂν τὸ διατυπώσω ἔτσι: Ἄραγε ὅλα ὅσα λένε οἱ μυθοπλάστες καὶ οἱ ποιητὲς δέν ἀποτελοῦν μὴν ἀφήγηση γιὰ πράγματα πού εἴτε ἔχουν γίνεῖ στὸ παρελθόν εἴτε συμβαίνουν τώρα εἴτε πρόκειται νά συμβοῦν στὸ μέλλον;

Τί ἄλλο θὰ μποροῦσε νά ἦταν;

Κι αὐτὴ τὴν ἀφήγηση δέν τὴν ξεδιπλώνουν εἴτε μὲ μιὰ σκέτη διήγηση εἴτε διαμέσου μιᾶς μίμησης εἴτε καὶ μὲ τὰ δύο αὐτά;

Καὶ αὐτό, εἶπε, χρειάζεται νά μοῦ τὸ δώσεις νά τὸ καταλάβω καλύτερα.

Φαίνεται, εἶπα, εἰμαι ἀστείος δάσκαλος καὶ δέν γίνομαι σαφής· ὅπως κά-
νουν λοιπὸν κι ἐκεῖνοι πού δέν ἔχουν εὐχέρεια στὸ νά ἐκφραζόνται, δέν θὰ τὸ πῶ ἀφηγημένα ἀλλὰ θὰ ξεχωρίσω [ε] κατὰ συγκεκριμένο καὶ θὰ προσπαθήσω νά σοῦ ἐξηγήσω τί θελῶ νά πῶ μὲ βάση αὐτὸ τὸ παράδειγμα. Γιὰ πές μου. Ἐ-
ρεις τοὺς πρώτους στίχους τῆς *Ἰλιάδας*, ἐκεῖ ὅπου σύμφωνα μὲ τὸν ποιητὴ ὁ Χρῆστος παρακαλεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα νά ἀφήσει ἐλεύθερη τὴ θυγατέρα του κι ἐκείνος γίνετα ἔξω φρενῶν καὶ τότε ὁ Χρῆστος, [393a] ἐπειδὴ ἡ παράκλησή του δέν βρῖσκει ἀνταπόκριση, καταριέται τοὺς Ἀχαιοὺς;

Ναί, τοὺς ξέρω.

Ξέρεις λοιπόν ότι ζώαμε τους στίχους αυτούς

και πρόσπερτε μπρός στους Ἀργίτες όλους
 ξεχωριστά στους δυο πολέμαρχους ἡγίους τοῦ Ἀτρεά γυρνώντας

μιλάει ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς καὶ δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ μᾶς κάνει νὰ νομίσουμε ὅτι κάποιος ἄλλος εἶναι πὺν μιλάει κι ὄχι αὐτός· τὰ ἀπὸ 'κεῖ κι ἔπειτα ὅμως τὰ λέει σὰν ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς νὰ ἦταν ὁ Χρύσης καὶ προσπαθεῖ [b] μὲ κάθε τρόπο νὰ μᾶς κάνει νὰ πιστέψουμε ὅτι αὐτὸς πὺν μιλάει δὲν εἶναι ὁ Ὅμηρος ἀλλὰ ὁ ἱερέας, ἕνας γέροντας. Καὶ *ἔτσι* ἔχει ἱστορήσει ὅλη σχεδὸν τὴν ἄλλη διήγησι, ὅσα ἔγιναν στὸ Ἰλίο καὶ ὅσα στὴν Ἰθάκη καὶ σὲ ὅλη τὴν Ὀδύσσεια.

Ἀκριβῶς ἔτσι, εἶπε.

Ἐπομένως πρόκειται γιὰ διήγησι καὶ ὅταν παρουσιάζει τίς διαφορετικὲς κάθε φορὰ ρήσεις τῶν ἄλλων καὶ ὅταν παρουσιάζει τὰ ἐνδιάμεσα ἀφηγηματικὰ μέρη· ἔτσι δὲν εἶναι,

Φυσικά.

[c] Ὅταν ὅμως ἀναφέρει μιά φράσι σὰν νὰ ἦταν κάποιος ἄλλος, ἄραγε δὲν πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι τότε ἐξομοιώνει τὸν τρόπο τῆς ἔκφρασής του μὲ τὴν ἔκφρασι ἐκείνου τὸν ὁποῖο ἔχει κάθε φορὰ προσαναγγεῖλει ὡς ὁμιλητή;

Νὰ τὸ ποῦμε, βεβαίως.

Ἡ ἐξομοίωσή του, τώρα, αὐτὴ μὲ κάποιον ἄλλο, εἶπε ὥς πρὸς τὴ φωνὴ εἴτε ὡς πρὸς τὸ παρουσιαστικὸ, δὲν ἀποτελεῖ μίμησι ἐκείνου μὲ τὸν ὁποῖο ἐξομοιώνει τὸν ἑαυτὸ του;

Ἀσφαλῶς.

Σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις, καθὼς φαίνεται, καὶ ὁ Ὅμηρος καὶ οἱ ἄλλοι ποιητὲς ἀνιστοροῦν κατὰ διαμέσου μιᾶς μίμησις.

Βεβαίωτα.

Ἄν ὁ ποιητὴς δὲν ἐπιχειρεῖ σὲ κανένα σημεῖο νὰ κρύψει τὸν ἑαυτὸ του, [d] ὁλόκληρο τὸ ποίημα καὶ ἡ ἀφήγησι θὰ εἶναι χωρὶς μίμησι. Καὶ γιὰ νὰ μὴν πεῖς πὺς πάλι δὲν καταλαβαίνεις, θὰ σοῦ ἐξηγήσω ἐγὼ σὰν τί θὰ ἦταν αὐτό.

Ἄν δηλαδὴ ὁ Ὅμηρος λέγοντας ὅτι ἦλθε ὁ Χρύσης μὲ λύτρα γιὰ τὴν κόρη του, γιὰ νὰ παρακαλέσει τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ κυρίως τοὺς βασιλιάδες, ἁμέσως μετὰ δὲν μίλησε σὰν νὰ εἶχε μεταμορφωθεῖ σὲ Χρύση ἀλλὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ μιλάει ὡς Ὅμηρος, ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν μίμησι ἀλλὰ σκέτη διήγησι. Κι αὐτὴ θὰ ἦταν κάπως ἔτσι· θὰ τὸ ἐκφράσω χωρὶς μέτρο, δὲν εἶμαι, βλέπεις, ποιητής: Σὰν ἦλθε [e] ὁ ἱερέας τοὺς εὐχέθηκε νὰ δώσουν οἱ θε-

οὶ νὰ κυριέψουνε οἱ Ἀχαιοὶ τὴν Τροία καὶ νὰ γυρίσουν σῶοι, ἀλλὰ τὴ θυγατέρα του νὰ τοῦ ἀφήσουν ἐλεύθερη, ἀφοῦ δεχθοῦν λύτρα, δείχνοντας ἔτσι σεβασμὸ γιὰ τοὺς θεοὺς. Μόλις τὰ εἶπε αὐτά, οἱ ἄλλοι νηπάτηκαν καὶ ἔδωσαν τὴν συγκατάθεσή τους, ὁ Ἀγαμέμνωνας ὅμως ἀντίεψε καὶ τὸν πρόσταξε νὰ φέγει ἁμέσως καὶ νὰ μὴν ξανάρθει, διαφορετικὰ ἀκόμη καὶ τὸ ραβδί καὶ τὰ στεφάνια τοῦ θεοῦ δὲν θὰ τοῦ ἦταν ἀρκετὰ νὰ τὸν προσστατέψουν· ὅσο γιὰ τὴ θυγατέρα του, πρῶτα, εἶπε, θὰ γερᾷσει μαζί του στὸ Ἄργος κι ὕστερα θὰ ξεσκαλωθεῖ· καὶ τὸν πρόσταξε νὰ φέγει καὶ νὰ μὴν τὸν ἐξοργίζει, [394a] ἂν ἤθελε νὰ φτάσει σῶος στὸ σπίτι του. Σὰν τ' ἄκουσε αὐτὰ ὁ γέροντας τρόμαξε κι ἔφυγε δίχως νὰ βγάλει μιλά, ὅταν ὅμως ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, παρακάλεσε μὲ θέρη τὸν Ἀπόλλωνα, ἀποκαλώντας τον μὲ ὅλα τὰ παρωνύμια του κι ὑπενθυμίζοντας καὶ ζητώντας ἀπ' αὐτὸν ἀνταμοιβὴ γιὰ ὁποιαδήποτε δωρεὰ τοῦ εἶχε κάνει ὡς τότε εἶπε χτίζοντας ναοὺς γιὰ χάρι του εἶπε θυσιάζοντας ἱερὰ σφάγια. Γ' αὐτὰ ὅλα παρακαλοῦσε τώρα τὸ θεὸ νὰ κάνει μὲ τὰ βέλη του τοὺς Ἀχαιοὺς νὰ πληρώσουν γιὰ τὰ δάκρυα πὺν ἐξαπίας τοὺς ἔχρυσε. Ἔτσι, εἶπα, φίλε μου, [b] φτιάχνεται μιὰ ἀπλή ἀφήγησι χωρὶς μίμησι.

Καταλαβαίνο, εἶπε.

Καταλαβαίνεις λοιπόν, εἶπα, ὅτι θὰ ἔχουμε καὶ μιὰ διήγησι *ἀντίθετη* ἀπὸ αὐτὴν, ὅταν, ἀφαιρώντας κανεὶς τὰ ἐνδιάμεσα λόγια τοῦ ποιητῆ, ἀφήσει μόνον τὰ διαλογικὰ μέρη.

Κι αὐτό, εἶπε, τὸ καταλαβαίνω· εἶναι σὰν αὐτὸ πὺν γίνεται στίς τραγωδίες. Σωστότατα, εἶπα, τὸ ἐννόηρες, καὶ νομίζω ὅτι σοῦ ξεκαθάρισα τώρα αὐτὸ πὺν πρωτύτερα δὲν μποροῦσα, ὅτι δηλαδὴ στήν ποιήσι καὶ στὴ μυθογραφία [e] ὑπάρχει ἕνα εἶδος πὺν συντελεῖται ἐξολοκλήρου διαμέσου τῆς μίμησις· ἡ τραγωδία καὶ ἡ κωμωδία, ὅπως τὸ εἶπες κι ἐσύ, καὶ ἕνα ἄλλο διαμέσου τῆς ἀφήγησις τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητῆ—εἶδος πὺν θὰ τὸ βρεῖς προπαντὸς στοὺς διθυράμβους—κι ἕνα τρίτο εἶδος πάλι, στὸ ὁποῖο χρησιμοποιοῦνται καὶ τὰ δύο αὐτά, ὅπως συμβαίνει στήν ἐπική ποιήσι ἀλλὰ καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περσιπτώσεις· ἐλπίζω νὰ μὲ παρακολοθεῖς.

Ναί, τώρα ἐννοῶ, εἶπε, τί ἤθελες νὰ πεῖς τότε.

Νὰ σοῦ θυμίσω ἐπίσης καὶ τὸ ἁμέσως προηγούμενο ἀπὸ αὐτό, ὅτι εἴπαμε δηλαδὴ πὺς ἔχουμε ὁλοκληρώσει τὰ σχετικὰ μὲ τὸ τί πρέπει νὰ λάβει καὶ μὲνει ἀκόμη νὰ ἐξετάσουμε πὺς πρέπει νὰ τὸ λάβει.

Ναί, τὸ θυμίζω.

[d] Ἀπὸ ἀκριβῶς λοιπὸν ἔλεγα τότε: Ὅτι θὰ 'πρεπε νὰ καταλήξουμε σὲ

κάποια συμφωνία κατά πόσο θα επιτρέψουμε στους ποιητές να μᾶς διηγούνται τις ιστορίες τους χρησιμοποιώντας τη μίμηση ἢ ἂν θα χρησιμοποιούν τη μίμηση σὲ δοσιμένες περιπτώσεις, ἐνῶ σὲ δοσιμένες ἄλλες δὲν θὰ τὴν χρησιμοποιῶν, καὶ τότε θὰ ἐπιτρέπεται καθένας ἀπὸ τοὺς δύο τρόπους, ἢ τέλος ἂν θὰ τοὺς ἀπαγορευεῖ ἐντελῶς ἡ μίμηση.

Διαισθάνομαι, ἔπει, ὅτι ἐξετάζεις ἂν θὰ δεχθοῦμε τὴν τραγωδία καὶ τὴν κωμωδία στὴν πόλιν μας ἢ ὄχι.

Ἰσως, εἴπα ἐγώ, ἴσως ὁμοῦς καὶ κατὰ περισσότερον ἀπὸ αὐτοῦ· γιατί σταλή-
θαια δὲν τὸ ξέφυγε ἀκόμα, ὥστόσο ὅπου μᾶς παρώξει σὰν φύσημα ἀνέμου ὁ λό-
γος κατὰ 'κεῖ ποῖται νὰ τραβήξουμε.

Ὁμοῦφα τὸ λές, εἶπε.

[c] Τότε, Ἀδείμαντε, κοίταξε ἄν οἱ φύλακές μας πρέπει νὰ ῥέσουν πρὸς μίληση ἢ ὄχι· ἢ μήπως καὶ αὐτὸ συνάγεται ἀπὸ ὅσα εἰπώθηκαν πρῶν τετρα, ὅτι δηλαδὴ κάθε ἄνθρωπος θὰ μποροῦσε νὰ καταπιαστῇ σωστὰ μὲ μία ἑνασχόληση μὲ ὄχι μὲ πολλές, καὶ ὅτι ἂν ἐπιχειροῦσε κατὰ τέτοιο, καθὼς θὰ καταγινόταν μὲ πολλὰ θὰ ἀποτύγχανε σὲ ὅλα, ἔτσι ποὺ νὰ μὴ διακριθεῖ σὲ κάποιο ἀπὸ αὐτά. Εἶναι ἔτσι:

Φυσικά καὶ εἶναι.

Καὶ δὲν ἰσχύει τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴ μίμηση, ὅτι δηλαδή ὁ ἴδιος ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ μμεῖται πολλὰ πράγματα με τὴν ἴδια εὐκολία πού μπορεῖ νὰ μιμηθεῖ ἕνα;

Πράγματι δὲν μπορεῖ.

[395a] Δύσκολα, ξητομένως, θά μπορούσε νά δοκεῖ κάποιο σημαντικό ἐπάγγελμα καί ταυτόχρονα νά μπεῖται πολλά πράγματα καί νά εἶναι ἐκανός μμητής, διότ' οἱ ἴδιοι ἀνθρώποι κατὰ κάποιον τρόπο δέν μποροῦν συγχρόνως νά τὰ καταφέρουν καλά οὔτε σ' ἐκεῖνες τίς δύο μορφές μίμησης, οἱ ὁποῖες θεωροῦνται πολύ συγγενεῖς μεταξύ τους, νά γράφουν δηλαδὴ καί κωμῳδία καί τραγωδία. Ἡ μίμῃς τώρα δά δέν χαρακτηρίζεσσι αὐτὰ τὰ δύο ὡς μορφές τῆς μίμησης;

Τίς χαράκήριζα· καὶ σωσά λές ὅτι οἱ ἴδιοι ποιητές δὲν μποροῦν νὰ εἶναι καλοὶ καὶ σὰ δύο ἀντά.

Οὐτε βέβαια νὰ εἶναι συνάμα ραψωδοὶ καὶ ἡθοποιοὶ μποροῦν.

Πρόγραμμα.

Οὐτε γὰρ κωμικοὶ καὶ τραγικοὶ ἡθοιοὶ δὲν μποροῦν νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι· [b]ι καὶ ὅλα αὐτὰ βέβαια ἀποτελοῦν μιμήσεις. Ἡ μίμηση ὅχι;

Ναί, μωήσεις.

Καὶ σὲ ἀκόμη πῶς μικρὰ κομμάτια ἀπὸ αὐτὰ μοῦ φαίνεται, Ἀδείμαντε, ὅτι εἶναι κατακεκαυμένη ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἔτσι πὺν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀδυνατεῖ νὰ μπεῖται σὺς πολλὰ πράγματα ἢ νὰ πράττει ἐκεῖνα τὰ πράγματα πὺν ὁμοιωμάτ' αὐτοὺς ἀποτελοῦν οἱ μῆψεις.

Πολὺ ἄληθινὸ αὐτὸ πού λές, εἴτε.

Ἄν λοιπὸν μείνουμε σταθεροί, στὴν ἀρχικὴ θέση μας, ὅτι δηλαδὴ οἱ φύλα-
κὲς μας, ἔχοντας ἀπαλλαγῇ ἀπὸ κάθε ἄλλη δημιουργικὴ ἀπαγόρευση, θά-
πρεπε νὰ εἶναι γιὰ τὴν πόλιν μας κυριολεκτικὰ [c] οἱ δημιουργοὶ τῆς ἐλευθε-
ρίας τῆς καὶ νὰ μὴν ἀρχολοῦνται μὲ σιδηρόποτε δὲν συντείνει σὲ αὐτὸ, θά χρεϊ-
αστεῖ νὰ μὴν πρόττουν καὶ νὰ μὴ μμπούνται κατὰ ἄλλο. Κι ἂν μμπούνται, νὰ μ-
πούνται ἀπὸ παιδιὰ κιόλας ὅ, τι ταυιάζει, σ' αὐτοὺς, μὲ ἄλλα λόγια ἀνθρώ-
πους θαρραλέους, μυαλομένους, εὐσεβεῖς, μὲ ἐλεύθερο φρόνημα καὶ ὅλα τὰ
παρόμοια, ἐνῶ ἀνελεύθερα πρότυπα δὲν πρέπει οὔτε νὰ τὰ ἐρασιμῶζουσιν στὴν
πρόξῃ οὔτε νὰ ἔχουν ἰδιαιτέρη ἱκανότητα νὰ τὰ μμπούνται, καὶ τὸ ἴδιο ἰσχύει
γιὰ ὅτιδήποτε αἰσχρό, ἔτσι ὥστε νὰ μὴν τοὺς συμβεῖ ἑξαιτίας τῆς μίμησης τέ-
τοιων πραγμάτων [d] νὰ καταντήσουν κι οἱ ἴδιοι τέτοιοι. Ἦ δὲν ἔχεις παρατη-
ρήσει ὅτι ἂν οἱ μὴμίσεις, ἀρχίζοντας ἀπὸ μικρὴ ἡλικία, συνεχιστοῦν μετὰ γιὰ
πολύ, τελικὰ γίνονται συνήθειες καὶ ἔξεις φουσιὰς τοῦ σόματος, τῆς φωνῆς,
τοῦ λόγου σου;

Καὶ πολὺ μάλιστα, εἶπε.

Δεν θὰ ἐπιτρέψουμε τότε, ἔπα, σ' ἐκείνους, γιὰ τοὺς ὁποίους λέμε ὅτι νοιάζομαστε γι' αὐτοὺς καὶ ὅτι πρέπει κάποτε νὰ γίνουν ἄνδρες ἄξιοι, νὰ μιμοῦνται, ἄνδρες αὐτοί, μιὰ γυναίκα, εἴτε νέα εἴτε γερόντισσα, πῶς τασκάνεται μετ' τὸν ἄντρα της, πῶς τὰ βάζει μετ' αὐτὸς θεοὺς, πῶς καυχέται νομίζοντας [εἰ] ὅτι εἶναι εὐτυχισμένη, ἢ γυναίκα πού τὴν ἔχουν βρεῖ συμφορὰς καὶ πού πενθεῖ καὶ πού δούρεται· καὶ ἀκόμη λιγότερο γυναίκα ἀρρωστοὴ ἢ ἐρωτοχτυπημένη ἢ πού κολοπονάει.

Ἀσφαλῶς ὄχι, εἶπε.

Οὕτε βέβαια δοῦλεις καὶ δοῦλους ποὺ κάνουν ὅσα ταιριάζουν σὲ δούλους.
Οὕτε αὐτό.

Ούτε πάλι και ἄνδρες κακοὺς, δειλοὺς ποὺ κἀνουν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα τόφα δὲ εἴπαμε, ποὺ βεῖζονται καὶ γελοιοποιοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ λένε λόγια αἰσχρὰ, μεθυσμένοι ἢ [396a] καὶ ξεμέθηστοι, ἣ κἀνουν ὅσα ἄλλα ἄσχημα σκηθίζονται ἀπὸ τέτοιαις λογιῇς ἀνθρώπους μὲ λόγια ἣ με πράξεις ποὺ μειώ- νουν καὶ τὸν ἐαυτό τους καὶ τοὺς ἄλλους· καὶ νομίζω ἀκόμα ὅτι δὲν πρέπει νὰ

συνηθίσουν νὰ ἐξομιῶνυνται στὰ λόγια τοὺς καὶ στίς πράξεις μὲ τοὺς παράφρονες. Βεβαίως, πρέπει νὰ ἔχουν γνώσεις σχετικὰ μὲ τοὺς παράφρονες ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀρροστημένους, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὥστόσο δὲν εἶναι καλὸ νὰ ἀναπαράγουν στὴν πράξη ἢ στὴν τέχνη τίποτε ἄλλ' ὅσα κάνουν ἐκεῖνοι.

Πολὺ σωστά, εἶπε.

Γιὰ δὲς ὅμως: σιδεράδες, ἄλλους τεχνίτες, ἢ ἀκόμη αὐτοὺς [b] ποὺ τραβοῦν κουπί στὰ πλοῖα ἢ ἐκείνους ποὺ τοὺς δίνουν τὸ ρυθμὸ ἢ ὀτιδήποτε ἄλλο σχετικὸ, αὐτὰ *εἶναι* σωστὸ νὰ τὰ μιμοῦνται;

Πῶς θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι σωστὸ, ἀφοῦ στοὺς φύλακές μας δὲν θὰ ἐπιτρέπεται νὰ δίνουν κἀν προσοχὴ σὲ ὀτιδήποτε ἀπὸ αὐτά;

“Ὅμως ἄλλα ποὺ χλωμντρίζουν καὶ ταύρους ποὺ μουγκρίζουν καὶ ποτάμια ποὺ βουίζουν καὶ τὴ θάλασσα ποὺ λυσσομανάει καὶ βροντὲς καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, ἄραγε αὐτὰ θὰ τὰ μιμοῦνται;

Μὰ τοὺς *ἔχει* ἀπαγορευεῖ, εἶπε, νὰ συμπεριφέρονται μὲ μανία καὶ νὰ ἐξομιῶνυνται μὲ ὀτιδήποτε μανιασμένο.

“Ἄν λοιπὸν, εἶπα, ἀντὶλαμβάνομαι σωστὰ ὅσα λές, ὑπάρχει κάποιος *ἰδιαιτερος* τρόπος ἔκφρασης καὶ ἀφήγησης, τὸν ὁποῖο θὰ χρησιμοποιεῖ ὁ πραγματικὰ [c] εὐγενικός καὶ ἄξιος ἀνθρώπος, ὅποτε θὰ χρειάζεται νὰ πεῖ κάτι, καὶ ἕνας ἄλλος πάλι τρόπος, διαφορετικὸς ἀπὸ αὐτόν, ποὺ θὰ ταιριάζει καὶ ποὺ θὰ τὸν χρησιμοποιεῖ ὅποιος ἀπὸ τὴ φύση του καὶ τὴν ἀνατροφή του εἶναι ἀντίθετος ἀπὸ τὸν εὐγενικό.

Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ τρόποι; ρώτησε.

Νομίζω, εἶπα ἐγώ, ὅτι ἕνας σωστὸς ἀνθρώπος ὅταν φθάσει, καθὼς θὰ διηγῆται, σὲ κάποια φράση ἢ σὲ κάποια πράξη ἑνὸς εὐγενικοῦ ἀνθρώπου, θὰ ἔχει τὴ διάθεση νὰ τὴν παρουσιάσει σὰν *ὁ ἴδιος* νὰ ἦταν ἐκεῖνος ὁ ἄξιος ἀνθρώπος, καὶ δὲν θὰ ντραπεῖ γι' αὐτὴ τὴ μίμηση, προπάντων ἂν θὰ μιμεῖται [d] τὸν ἄξιο ἀνθρώπο σὲ μιὰ πράξη του στέρεη καὶ γεμάτη φρόνηση· λιγότερο πρόθυμα καὶ σὲ πῶς χαμηλοὺς τόνους ἂν θὰ τὸν μιμεῖται σ' ἕνα ξαστόχημά του ἐξαιτίας κάποιας ἀρρώστιας ἢ ἀπὸ ἔρωτα, ἢ καὶ ἀπὸ μεθύσι ἢ κάποιαν ἄλλη κακοτυχία. Ἀλλὰ ὅταν ἔχει νὰ κάνει μὲ κάποιον ποὺ δὲν εἶναι ἀντάξιός του, δὲν θὰ *ᾄχει* τὴ διάθεση νὰ προσπαθῇ στὰ σοβαρὰ νὰ ἐξομιωθεῖ μὲ τὸν κατώτερό του, παρὰ μόνον ἵσως γιὰ λίγο, ὅταν ὁ κατώτερος κάνει κάτι καλὸ, ἀλλὰ καὶ πάλι θὰ ντραπεῖ, ἀφενὸς ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἐξασκηθεῖ νὰ μιμεῖται τέτοιους ἀνθρώπους καὶ ἀφετέρου ἐπειδὴ δὲν τοῦ εἶναι διόλου εὐχάριστο νὰ

ἐξομιῶναι τὸν ἑαυτὸ του μὲ τοὺς χειρότερους καὶ [e] νὰ τὸν βάζει στὰ δικά του καλὸντα· τὸ περιφρονεῖ αὐτό, ἐκτὸς καὶ ἂν γίνεται εἰσιγία πλάκα.

Φυσικά, εἶπε.

Συνεπῶς δὲν θὰ χρησιμοποιεῖ τὸ εἶδος τῆς ἀφήγησης ποὺ περιγράψαμε λίγο πρωτότερα σχετικὰ μὲ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, καὶ ὁ τρόπος τῆς ἔκφρασής του δὲν θὰ εἶναι ἀνάμικτος ἀπὸ μίμηση καὶ ἀπὸ ἀφήγηση, καὶ ἡ μίμηση θὰ ἀποτελεῖ ἕνα μικρὸ μόνον μέρος τοῦ ὅλου. Ἡ μὴπως δὲν τὰ λέω καλὰ;

Ἀκριβῶς αὐτό, εἶπε, πρέπει νὰ εἶναι τὸ εἶδος τῆς διήγησης ἑνὸς τέτοιου ὁμιλητῆ.

[397a] Τότε λοιπὸν, εἶπα, ἕνας διαφορετικὸς ἀπὸ αὐτὸν ὁμιλητής, ὅσο χειρότερος θὰ εἶναι τόσο περισσότερο θὰ ἔχει τὴν τάση νὰ τὰ διηγῆθῃ ὅλα, καὶ τίποτα δὲν θὰ θεωρῇσι ἀνάξιόν του νὰ τὸ διηγῆθῃ, ἔτσι ὥστε νὰ προσπαθῇ σὲ νὰ μιμηθῇ τὰ πάντα βάζοντας τὰ δυνατὰ του καὶ μπροστὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμο: “Ὅλα ὅσα μὲν τώρα λέγαμε, τίς βροντὲς καὶ τὴ βουὴ ποὺ ἀφήνει ὁ ἀνεμὸς καὶ τὸ χαλάζι, καὶ τὸ τρίξιμο ποὺ κάνουν οἱ ἄξιοι καὶ οἱ τροχοί, τὸν ἥχο τῆς σάλπιγγας καὶ τοῦ αὐλοῦ καὶ ὅλων τῶν ὀργάνων, καὶ ἀκόμη τίς φωνῆς τῶν σκύλων, τῶν προβάτων, τῶν πουλῶν. [b] Κι ὅλος ὁ ἔκφραστικὸς τρόπος του θὰ συντελεῖται μὲ φωνῆς καὶ μὲ χειρονομίες καὶ μόνον ἕνα μικρὸ μέρος του θὰ εἶναι διήγηση σωστά;

Ναί, κατανάγκην, εἶπε.

Αὐτὰ λοιπὸν, εἶπα, ἦσαν τὰ δύο εἶδη ἔκφρασης γιὰ τὰ ὁποῖα μιλοῦσα.

Πραγματικὰ αὐτὰ εἶναι, εἶπε.

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο, τώρα, τὸ ἕνα δὲν ἐπιδέχεται μικρὲς μόνον ἀλλαγές; Κι ἂν κάποιος δώσει στὴν ἔκφρασή του τὸν τόνο καὶ τὸ ρυθμὸ ποὺ ταιριάζει, δὲν θὰ συμβεῖ νὰ χρησιμοποιεῖ σχεδὸν τὸν *ἴδιο* τόνο καὶ νὰ ἐκφράζεται — κάποιος ποὺ ἔξεραι νὰ τὸ κάνει αὐτὸ σωστά — μὲ *ἐναν* τόνο, ἀφοῦ οἱ ἀλλαγὲς θὰ εἶναι λιγιστές, [c] καὶ παρομοίως νὰ χρησιμοποιεῖ ἕναν ἀνάλογο ρυθμό;

Ἀκριβῶς ἔτσι, εἶπε.

Τί γίνεται ὅμως μὲ τὸ ἄλλο εἶδος; Δὲν ὀπταίται τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα, ὅλους τοὺς τόνους καὶ ὅλους τοὺς ρυθμούς, ἂν εἶναι νὰ ἐκφραστῇ ὅπως ταιριάζει σ' αὐτό, δεδομένου ὅτι παρουσιάζει καθεὶ λογὴς ἀλλαγές;

Τὸ ἀπαιτεῖ καὶ πάρα πολὺ μάλιστα.

Συνεπῶς, λοιπὸν, ὅλοι οἱ ποιητὲς καὶ ὅσοι ἔχουν νὰ διηγῶνται κάτι βολέσκουν μπροστὰ τοὺς ἢ τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο εἶδος τῆς ἔκφρασης, ἢ φτιάχνουν κάποιο κρᾶμα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο· σωστά;

Κατανάγκην, εἶπε.

[α] Τί θά κάνουμε τότε; Θά δεχθοῦμε νά υπάρχουν στήν πόλη ὅλα αὐτά τὰ εἶδη τῆς ἔκφρασης; Θά δεχθοῦμε τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὰ δύο ἀμιγῆ ἢ θά δεχθοῦμε τὸ ἀνάμικτο;

Ἄν ἐπικρατήσῃ, εἶπε, ἡ δική μου γνώμη, μόνον ἐκεῖνο πού μμεῖται τὸν καλὸ ἄνθρωπο, χωρὶς καμιά πρόσμιξη.

Ὅστόσο, Ἀδεμαντε, εὐχάριστο εἶναι καὶ τὸ ἀνάμικτο εἶδος· καὶ πολὺ περισσότερο εὐχάριστο στὰ παιδιὰ καὶ σὲ ὄσους τὰ συντηροφεύουν εἶναι τὸ ἀντίθετο εἶδος ἀπὸ ἐκεῖνο πού προσιμᾷς ἐσύ, ἐπίσης στὸν περισσότερο κόσμο.

Πραγματικά, πάρα πολὺ εὐχάριστο.

Ἔσως ὁμως, εἶπα, θά ἔλεγεσ ὅτι τὸ εἶδος αὐτὸ δὲν ταιριάζει [ε] στήν πόλη μας, γιατί σ' ἐμᾶς δὲν υπάρχει ἄνθρωπος μὲ δύο ἢ μὲ πολλοὺς ὁλόους, ἐπειδὴ καθένas καταπίνεται μὲ ἓνα πράγμα.

Σταλήθεια, δὲν ταιριάζει.

Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος πού μόνο σέ μιά τέτοια πόλη θά συναντήσουν με τὸν τσαγκάρη νά εἶναι τσαγκάρης κι ὄχι ἐκτός ἀπὸ τσαγκάρης νά εἶναι καὶ καπετάνιος στὰ καράβια, καὶ ὁ γεωργὸς θά εἶναι γεωργὸς κι ὄχι ἐκτός ἀπὸ γεωργὸς καὶ δικαστῆς, καὶ ὁ στρατιωτικὸς στρατιωτικὸς κι ὄχι ἐπιπλέον καὶ ἔμπορος —καὶ τὸ ἴδιο μὲ ὅλους;

Ἀλήθεια, εἶπε.

[398a] Προφανῶς, τότε, ἂν κάποιος πού θά μπορούσε καὶ θά ἔξερε νά παίρνει χίλιες δυὸ μορφές καὶ νά μμεῖται χίλια δυὸ πράγματα μᾶς ἐρχόταν στήν πόλη θέλοντας νά κάνει ἐπίδειξη καὶ νά παρουσιάσει τὰ ποιήματά του, ἐμεῖς θά τὸν προσκυνούσαμε σὰν νά ἔταν πρόσωπο ἱερὸ καὶ ἀξιοθαύμαστο καὶ γεμάτο γλῦκα, θά τοῦ λέγαμε ὁμως ὅτι τέτοιον ἄνθρωπο ἐμεῖς οὔτε ἔχουμε στήν πόλη μας οὔτε κι εἶναι σωστὸ καὶ δίκαιο νά μᾶς προκῆνῃ ἓνας τέτοιος ἀπ' ἔξω, καί, ἀφοῦ θά τοῦ ραῖναιμε τὸ κεφάλι μὲ μύρο καὶ θά τοῦ περνούσαμε γυρλάνδες ἀπὸ ἀγασμένα μαλλιά, θά τὸν ξαποστελῖναμε σὲ ἄλλη πόλη, ἐνῶ σ' ἐμᾶς θά ἀρκοῦσε, γὰρ τὴν ὠφέλεια πού θά μᾶς πρόσφερε, ἓνας ποιητῆς καὶ μυθολάστης πιδ τσαχῆς καὶ λιγότερο εὐχάριστος. [β] πὺν νά μμεῖται τὸν ἐκφραστικὸ τρόπο τοῦ σωστοῦ ἀνθρώπου καὶ πὺν τὰ λόγια του θά ἀκολουθοῦσαν ἐκείνες τίς ἀρχές πὺν θέσαμε στὸ ξεκίνημα τῆς συζήτησής μας, ὅταν ἐπιχερούσαμε νά καταπιστοῦμε μὲ τὴν ἐκπαίδευση τὸν στρατιωτὸν τῆς πόλης.

Ἀσφαλῶς, εἶπε, καὶ θά κάναμε ἔτσι, ἂν ἦταν στὸ χέρι μας.

Μποροῦμε τώρα πιά, φίλε μου, νά ποῦμε πὺς ὅ, τι σχετίζεται μὲ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς τέχνης πὺν ἀφορᾷ στὸ περιεχόμενο καὶ τῇ μορφῇ τοῦ λόγου τὸ ἔχουμε ἐξαντλήσει; Καὶ σχετικὰ μὲ τὸ τί πρέπει νά λέγεται ἔχουμε μιλήσει καὶ σχετικὰ μὲ τὸ πὺς.

Κι ἐγὼ αὐτὸ νομίζω, εἶπε.

[ε] Ἐπομένως, ὅστερ' ἀπὸ αὐτό, εἶπα, μένει τὸ κομμάτι τῆς τέχνης πὺν ἀναφέρεται στὸ τραγοῦδι καὶ τῇ μελωδίᾳ· ἔτσι;

Προφανῶς.

Ἄραγε ὁ καθένas δὲν θά μπορούσε νά βρεῖ τί πρέπει νά ποῦμε σχετικὰ μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τους, προκειμένου νά εἰμαστε σύμφωνοι μὲ ὅσα ἔχουν εἰπωθεῖ προηύτερα;

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Γλαύκων γέλασε καὶ εἶπε, Φοβᾶμαι, Σωκράτη, ὅτι ἐγὼ δὲν συμπεριλαμβανομαι σ' αὐτὸ τὸ 'καθένας'· γιατί τούτη τῇ στιγμῇ δὲν εἶμαι σὲ θέση νά πῶ γὰ ποιά πράγματα πρέπει νά μιλήσουμε· ὥστόσο πηγαίνει κά- πὺ ὁ νοῦς μου.

Ἐν πάση περιπτώσει, εἶπα ἐγὼ, αὐτὸ τουλάχιστον μπορεῖς νά τὸ πεις μὲ σιγουριά, [ε] ὅτι δηλαδὴ ἓνα τραγοῦδι ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία στοιχεῖα: ἀπὸ λόγια, ἀπὸ μελωδία κι ἀπὸ ρυθμό.

Ναί, αὐτὸ τουλάχιστον τὸ ξέρω.

Σὲ ὅ, τι λοιπὸν ἀφορᾷ τὰ λόγια, αὐτὰ δὲν διαφέρουν, ὑποθέτω, σὲ τίποτα ἀπὸ τὰ λόγια πὺν δὲν τραγουδιῶνται, ἔτσι ὥστε νά ἰσχύουν καὶ γι' αὐτὰ οἱ ἀρχές γὰ τίς ὁποῖες τώρα μόλις μιλήσαμε· ἔτσι δὲν εἶναι;

Σωστά, εἶπε.

Ἐπίσης, ὁ μουσικὸς τρόπος καὶ ὁ ρυθμὸς πρέπει νά ταιριάζουν μὲ τὰ λόγια.

Φυσικά.

Μιλώντας ὁμως γὰ τὰ λόγια εἶπαμε ὅτι δὲν θέλουμε θρήνους καὶ ὀδυμούς.

Βεβαίως ὄχι.

[ε] Ποιοὶ λοιπὸν μουσικοὶ τρόποι εἶναι θρηνητικοί; Γὰ λέγε μου· γιατί ἐσύ ξέρεις ἀπὸ μουσική.

Ὁ μικτὸς λυδικὸς καὶ ὁ ὑπερλίδιος καὶ ὁρισμένοι ἄλλοι σὰν αὐτοὺς.

Αὐτοὺς ἐπομένως, εἶπα, πρέπει νά τοὺς ἀποκλείσουμε· ἔτσι; Γιατί εἶναι ἀχρηστοὶ ἀκόμη καὶ γὰ γυναῖκες μὲ κάποια ἀξιοπρέπεια, πολὺ περισσότερο γὰ ἄνδρες.

Βεβαίως.

“Όμως και τὸ μεθύσι, ἀλήθεια, εἶναι ὅ,τι πιὸ ἀταίριαστο γιὰ τοὺς φρύλακές μας, τὸ ἴδιο ἢ πλαδαρότητα καὶ ἡ τειμελιά.”

Ἀμφιβάλλεις;

Ποιοὶ λοιπὸν μουσικοὶ τρόποι εἶναι ἀπαλοί καὶ συνηθίζονται στὰ συμπτώσια;

Ὑπάρχουν κάποιοι ἰωνικοὶ τρόποι, εἶπε, ἐπίσης κάποιοι λυδικοί, ποὺ χαρακτηρίζονται ὡς χαλαροί.

[399a] Θὰ χρησιμοποιοῦσες ποτέ, φίλε μου, αὐτὲς τίς μελωδίες γιὰ πολεμιστές; Σὲ *καμία* περὶπτωση, εἶπε· ἔτσι ὅμως κοντεύει νὰ ἀπομείνουν ὁ δοριγυλὸς μόνον καὶ ὁ φρυγικὸς τρόπος.

Ἐγώ, εἶπα, τοὺς μουσικοὺς τρόπους δὲν τοὺς ξέρω, σοῦ ζητῶ ὅμως νὰ ἐπιτρέψεις ἐκεῖνο, τὸν δωρικό τρόπο, ὁ ὁποῖος θὰ μπορούσε νὰ μιμηθεῖ ταυριαστὰ τὸν ἥχο καὶ τὸν τόνο τῆς φωνῆς ἐνὸς ἀντρεωμένου ἀνθρώπου ἐπάνω στὴ μάχη καὶ ἐπάνω σὲ κάθε ἔντονη δράση, ἐπίσης ὅταν ἔχοντας ὁ ἀνθρωπος αὐτὸς ἀποτύχει ἢ λαβωθεῖ ἢ ὅταν [b] βαδίζει πρὸς τὸ θάνατο ἢ τὸν ἔχει βρεῖ κάποια ἄλλη συμφορὰ, ἀντιμετωπίζει τὰ χτυπήματα τῆς τύχης ἀταλάντευτα καὶ ψυχωμένα· καὶ ἐπίσης τὸν ἄλλο, τὸν φρυγικὸ τρόπο, γιὰ ἕναν τέτοιο ἀνθρώπο ὅταν πράττει κάτι εἰρηνικά καὶ ὄχι διὰ τῆς βίας ἀλλὰ μὲ τὴ δική του θέληση, λ.χ. ὅταν πείθει κάποιον καὶ ὅταν ζητάει κάτι εἶπε ἀπὸ τὸ θεὸ μὲ μιά προσηνῇ εἶπε μὲ διδαχὴ καὶ νοθεσία ἀπὸ ἕναν ἀνθρώπο, ἢ ἀντιστρόφως, ὅταν ἔχει ὁ ἴδιος ἀπέναντί του κάποιον ποὺ τοῦ ζητάει κάτι ἢ τὸν δασκαλεῖ ἢ πάει νὰ τοῦ ἀλλάξει τὴ γνώμη καὶ σὲ ὅλες αὐτὲς τίς περιπτώσεις πράττει χωρίς ὑπεροψία ἀλλὰ μὲ φρονιμάδα καὶ μέτρο [c] καὶ δέχεται τὰ πράγματα ὅπως ἐλθουν. Αὐτοὺς τοὺς δύο μουσικοὺς τρόπους; ἕναν βίαιο καὶ ἕναν ἐλεύθερο, ποὺ μπιούνται ὅσο τὸ δυνατόν καλύπτερα τοὺς ἤχους τῆς φωνῆς ἀνθρώπων ποὺ ἐνεργοῦν μὲ φρονιμάδα καὶ ἀντρευσίνη, στίς δυστυχίες καὶ στίς εὐτυχίες τους, *αὐτοὺς μονάχα* νὰ ἐπιτρέψεις.

Μά, ἔκανε αὐτός, δὲν μοῦ ζητᾶς νὰ ἐπιτρέψω ἄλλους ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τώρα δὰ ἔλεγα καὶ ἐγώ.

Τότε, εἶπα, δὲν θὰ μᾶς χρειαστοῦν γιὰ τὰ τραγούδια καὶ τίς μελωδίες ὄργανα μὲ πολλὰς χορδὲς ποὺ νὰ μπορούν νὰ παράγουν ὅλους τοὺς τόνους.

Δὲν τὸ νομίζω, εἶπε.

Συνεπὲς δὲν θὰ χρειαστεῖ νὰ συντηροῦμε κατασκευαστές ποὺ νὰ φτιάχνουν τρήγωνα καὶ ἄσπες [d] καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὄργανα μὲ τίς πολλὰς χορδὲς καὶ τίς πολλὰς ἀρμονίες.

Προφανὲς ὄχι.

Τί θὰ γίνει ὅμως μὲ αὐτοὺς ποὺ κατασκευάζουν καὶ αὐτοὺς ποὺ παίζουν αὐτό; Θὰ τοὺς δεχτεῖς στὴν πόλη; Ἡ μήπως δὲν ἔχει *αὐτὸ* τὸ ὄργανο τὴ μεγάλότερη δυνατότητα παραγωγῆς διαφορετικῶν ἤχων καὶ δὲν συμβαίνει τὰ ὄργανα ποὺ παράγουν ὅλες τίς ἀρμονίες νὰ εἶναι, ὅλα τους, τοῦ *αὐλοῦ* ἀπομιμήσεις;

Βεβαίως.

Ἀπομένει τότε, εἶπα ἐγώ, νὰ χρησιμοποιοῦνται στὴν πόλη ἡ λύρα καὶ ἡ κιθάρα· καὶ οἱ βοσκοὶ πάλι στοὺς ἀγρούς κάποιο σουραῦλι θὰ τὸ ἔχουν.

Αὐτὸ τουλάχιστον προκύπτει ἀπὸ τὴ διερεύνησή μας.

[e] Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶπα, δὲν κάνουμε τίποτα πρωτόγνωρο, φίλε μου, μὲ τὸ νὰ προστιμῶμε τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τοῦ Ἀπόλλωνα τὰ μουσικά ὄργανα ἀπὸ τὸν Μαρσύα καὶ τὰ δικά του ὄργανα.

Μὰ τὸ Δία, δὲν τὸ νομίζω.

Καὶ μὰ τὸ σκύλο, εἶπα, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε ἔχουμε ἀρχίσει πάλι τίς ἐκκαθαρίσεις σὲ μιά πόλη γιὰ τὴν ὁποία τόφα δὰ λέγαμε πῶς ζεῖ στὴν πολυτέλεια.

Καὶ κάναμε πολὺ σωστά, εἶπε.

Πάμε λοιπὸν, εἶπα, νὰ ξεκαθαρίσουμε καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Ὑστερα ἀπὸ τοὺς μουσικοὺς τρόπους σιερά θὰ ἔχουν οἱ ρυθμοί. Δὲν πρέπει νὰ ζητᾶμε ποιικιλία ρυθμῶν οὔτε μετρικὺς πόδες κάθε λογῆς ἀλλὰ νὰ κοιτάζουμε νὰ βροῦμε ποιοὶ ρυθμοὶ ἐκφράζουν ἕναν ἄνθρωπο ποὺ ζεῖ μὲ εὐπρέπεια καὶ ἀντρευσίνη, καὶ βλέποντάς τους [400a] νὰ προσορμίσουμε τὸ μέτρο καὶ τὴ μελωδία στὸ λόγο ἐνὸς τέτοιου ἀνθρώπου καὶ ὄχι, ἀντιστρόφως, τὸ λόγο στὸ μέτρο καὶ τὴ μελωδία. Ποιοὶ θὰ εἶναι τότε αὐτοὶ οἱ ρυθμοί, εἶναι δουλεια δική σου νὰ μᾶς τὸ πείς, ὅπως ἔκανες καὶ μὲ τοὺς μουσικοὺς τρόπους.

Μὰ τὸ Δία ὅμως, εἶπε, δὲν ξέρω τί νὰ πῶ. Ὅτι ὑπάρχουν τρία βασικά εἶδη ἀπὸ τὰ ὁποῖα σχηματίζονται τὰ ρυθμικά βήματα, ἀκριβῶς ὅπως στοὺς ἤχους ὑπάρχουν τέσσερα, ἀπ’ ὅπου πλέκονται ὅλοι οἱ μουσικοὶ τρόποι, αὐτὸ θὰ μπορούσα νὰ τὸ βεβαιώσω ἀπὸ προσωπικὴ παρατήρηση. Ποιὸ εἶδος ὅμως ἀποτελεῖ μίμηση ποιανοῦ βίου, αὐτὸ δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ τὸ πῶ.

[b] Αὐτὰ, εἶπα ἐγώ, θὰ τὰ συζητήσουμε μὲ τὸν Δάμωνα, ποιοὶ ρυθμικοὶ πόδες δηλαδή εἶναι καταλληλότεροι νὰ ἐκφράσουν τὴ μικροπρέπεια, τὴν ἀλαζονεία, τὴν παραφροσύνη ἢ κάποιον ἄλλο κακὸ χαρακτήρα καὶ ποιοὺς πέπει νὰ τοὺς κρατήσουμε γιὰ τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά. Νομίζω ὅτι τὸν ἔχω ἀκούσει νὰ μιλάει γιὰ κάποιον ρυθμικὸ πόδα, ἐνόπλιω’ νομίζω τὸν ἔλεγε, ἕναν πό-

δα σύνθετο, επίσης για έναν 'δάκτυλο' και έναν άλλο, τὸν 'ήρωικό', πού τὸν τακτοποιῶσε δὲν ξέρω πῶς, ἐξισώνοντας ἄρση καὶ θέση στήν ἐναλλαγή μακροῦ καὶ βραχέος, ἀκόμη, ἂν δὲν γελιέμαι, χαρρακτῆρισε ἕναν ἄλλο πόδα 'ἄμβρο' καὶ ἕναν ἄλλο 'τροχαῖο' ἀποδίδοντας στὸν καθένα πῆς ποσότητες τοῦ μακροῦ καὶ τοῦ βραχέος. [ε] Καὶ γιὰ ὀρισμένους ἀπὸ αὐτούς, θαρρῶ, ἔψεγε καὶ ἐπαινοῦσε τοὺς χρόνους τοῦ ποδὸς ὅχι λιγότερο ἀπ' ὅτι τὸν ἴδιο τὸ ρυθμὸ ἢ κάποιον συνδυασμὸ τῶν δύο· τί ἀκριβῶς, δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ πῶ, ἀλλὰ αὐτά, ὅπως ἔλεγα, δεῖ τὰ ἀφήσουμε νὰ τὰ δοῦμε μὲ τὸν Δάμωνα. Γιατί θέλει πολλή συζήτηση τὸ ξεχώρισμά τους. Ὡ νομίζεις ὅτι πρέπει νὰ προσπαθήσουμε;

Ἐγὼ ὅχι, σίγουρα.

Τοῦτο ἐδῶ ὁμως, ὅτι δηλαδὴ ἡ χάρη καὶ ἡ κομψότητα τῆς μορφῆς ἀπὸ τῆ μιά καὶ ἡ χοντροκοπιά τῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη πᾶνε, ἀντιστοίχως, μὲ τὸν καλὸ καὶ τὸν κακὸ ρυθμὸ, αὐτὸ *μπορεῖς* νὰ τὸ διακρίνεις· δὲν εἶναι ἔτσι;

Ἀσφαλῶς.

[δ] Ἀλλὰ ὁ καλὸς καὶ ὁ κακὸς ρυθμὸς ἀκολουθοῦν ὁ ἕνας τὴν ὥραία ἔκφραση τοῦ λόγου καὶ ὁ ἄλλος τὴν ἀντίθετή τῆς καὶ πᾶνε νὰ ἐξομοιωθοῦν μὲ αὐτές, καὶ τὸ ἴδιο λογρεῖ γιὰ τὸ ἄξιμονικὸ καὶ, ἀντιστοίχως, τὸ παραφάνο, ἐφόσον βέβαια, ὅπως τώρα μόλις λέγαμε, πρέπει ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ μελωδία νὰ προσαρμίζονται στὸ λόγο καὶ ὅχι ὁ λόγος σ' αὐτά.

Σταλήθεια, εἶπε, πρέπει αὐτὰ νὰ προσαρμίζονται στὸ λόγο.

Ἀλλὰ ὁ τρόπος τῆς ἔκφρασης, εἶπα, καὶ ὁ λόγος; Αὐτὰ δὲν ἀκολουθοῦν τὸ χαρρακτῆρα τῆς ψυχῆς;

Φυσικά.

Κι ὅλα τὰ ἄλλα ἀκολουθοῦν τὴν ἔκφραση τοῦ λόγου· ἔτσι δὲν εἶναι;

Ναί.

Τότε λοιπὸν τὰ ὥραία λόγια, ἡ καλὴ μουσικὴ, ἡ χάρη, ὁ καλὸς ρυθμὸς [ε] ἀκολουθοῦν *ὅλα* τὴν ἀγαθότητα τοῦ χαρρακτῆρα, ὅχι ἐκείνη πού κατ' εὐφημισμὸ τὴν λέμε 'ἀγαθότητα', ἐνῶ στήν πραγματικότητα πρόκειται γιὰ βλακεία, ἀλλὰ ἐκείνον τὸ λογιζομὸ πού ὁ χαρρακτῆρας του εἶναι ἀληθινὰ καλοφτιαγμένος καὶ εὐγενικός.

Ἀπολύτως σωστά, εἶπε.

Καὶ δὲν πρέπει οἱ νέοι μας νὰ ἐπιδιώκουν νὰ τὰ προσοικειωθοῦν αὐτὰ ἀπὸ παντοῦ, ἂν πρόκειται στὴ ζωή τους νὰ πράττουν τὰ *δικὰ τους*;

Βεβαίως πρέπει νὰ τὸ ἐπιδιώκουν.

[401] Σίγουρα τώρα, ἡ ζωγραφικὴ εἶναι γεμάτη ἀπὸ αὐτά, τὸ ἴδιο καὶ οἱ

συγγενικές της τέχνες, γεμάτη εἶναι ἡ ὑφαντική, τὰ κεντήματα τῆς ποικιλτικῆς, ἡ ὀρχιτεκτονική, ἐπίσης ἡ κατασκευὴ τῶν ἄλλων σκευῶν, καὶ ἀκόμη ἡ φυσικὴ διάπλαση ἑνὸς σώματος ἀλλὰ καὶ ἑνὸς φυτοῦ. Σὲ ὅλ' αὐτὰ ὑπάρχει χάρη στὴ μορφή τους ἢ ἀσχῆμα καὶ προστυχιά. Κι ἡ μὲν ἀσχῆμα καὶ ἡ προστυχιά, ὁ κακὸς ρυθμὸς, ἡ παραφωνία πᾶνε *χέρι-χέρι* μὲ τὸν κακὸ λόγο καὶ τὸν κακὸ χαρρακτῆρα τῆς ψυχῆς, ἐνῶ τὰ ἀντίθετά τους εἶναι ταίρια καὶ ἀπομιμήσεις τοῦ ἀντιθέτου: τοῦ μετρημένου καὶ ἀγαθοῦ ἤθους.

Συμφωνῶ ἀπολύτως, εἶπε.

[β] Τότε λοιπὸν τοὺς *ποιητὲς* μονάχα θὰ πρέπει νὰ ἐπιβλέπουμε καὶ νὰ τοὺς ὑποχρεώνουμε νὰ ἀποτυπώνουν στὰ ἔργα τους τὸ ἀγαθὸ ἥθος, εἰδωλῶς νὰ μὴ συνθέτουν στήν πόλη μας ποιήματα, ἢ θὰ χρειαστεῖ νὰ ἐπιβλέπουμε καὶ τοὺς *ἄλλους* τεχνίτες καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίζουμε τοῦτο τὸν κακὸ χαρρακτῆρα, τὸν ἀκόλαστο, τὸν μικροπρεπή, τὸν παράταιρο νὰ τὸν ἀπεικονίζουν στούς ζωγραφικoὺς πίνακές τους, στὰ οἰκοδομήματα ἢ σὲ ὅποιοδήποτε ἄλλο ἔργο, καὶ σ' ὅποιον δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸ κάνει αὐτὸ νὰ *μὴν* τοῦ ἐπιτρέπουμε νὰ ἀσκεῖ στήν πόλη μας τὴν τέχνη του, προκειμένου [ε] οἱ φύλακές μας νὰ μὴν ἀνατρεφόνται μέσα σὲ ἀπεικονίσεις τοῦ κακοῦ σὰν μέσα σὲ κακὸ λιβάδι τσιμολογώντας ἀπὸ 'δῶ καὶ ἀπὸ 'κεῖ λίγο-λίγο κάθε μέρα καὶ δοκιμάζοντας πολλὰ ὥσπου τελικά, *δίχως* νὰ ἀντιληφθοῦμε πῶς, νὰ σωρεύσουν στήν ψυχὴ τους ἕνα πελῶριο κακὸ, ἀλλὰ νὰ ἀναζητοῦμε τεχνίτες μὲ ἔμφυση τὴν ἱκανότητα νὰ ἀνιχνεύουν τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν εὐπρέπεια, ὥστε οἱ νέοι, σὰν μέσα σ' ἕναν τόπο ὑγιεινὸ, νὰ ἀντλοῦν ὠφέλεια ἀπὸ τὰ πάντα, καθὼς ὅτιδήποτε ἀπὸ τὰ ὁμορφα ἔργα θὰ ἀγγίζει τὰ μάτια ἢ τὰ αὐτιά τους θὰ εἶναι σὰν αὖρα ἀπὸ [δ] ἕναν τόπο καλὸ πού θὰ φέρνει ὑγεία, καὶ χωρὶς νὰν νὰ τὸ καταλάβουν, ἀπὸ παιδιὰ κιόλας, θὰ τοὺς ὀδηγεῖ νὰ μοιάσουν, νὰ φιλιώσουν καὶ νὰ ταιριάξουν μὲ τὸ λόγο πού κλείνει μέσα τῆς ἡ ὁμορφιά;

Τοῦτῃ ἡ ἀγωγή, εἶπε, θὰ ἦταν ὁμορφότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη.

Ἀραγε, εἶπα, Γλαύκων, *γι' αὐτὸ* ἡ ἀγωγή μὲ τὴ μουσικὴ καὶ τὴν ποίηση εἶναι ἡ πιὸ σημαντικὴ, ἐπειδὴ ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ μελωδία εἰσχωροῦν στὰ τρίσβαθα τῆς ψυχῆς καὶ ἀδράχοντάς τὴν μὲ δύναμη μεγάλη φέρνουν μέσα τῆς εὐπρέπεια καὶ τῆς δύνουν ὁμορφιά. [ε] ἅμα κάποιοι ἀνατραφεῖ σωστά, ἐνῶ, ἂν δὲν συμβεῖ αὐτὸ, γίνονται τὸ ἀντίθετο; Καὶ μὰ παραπέρα αἰτία δὲν εἶναι ὅτι ὅποιος ἔχει ἀνατραφεῖ ὅπως πρέπει θὰ προσέξει ἀμέσως ὅποιοδήποτε ἀτέλεια, ὅτιδήποτε δὲν εἶναι ὁμορφα φτιαγμένο ἢ ἡ φυσικὴ ἀνάπτυξή του δὲν ἔχει ὁμορφα ξεδιπλωθεῖ, καὶ δυσανασχετώντας, δικαίως, γι' αὐτὸ ὅσα μὲν

εἶναι ὥραῖα θὰ τὰ πανεύει καὶ θὰ τὰ χαίρεται, καὶ κλείνοντάς τα μέσα στήν ψυχὴ του θὰ τρέφεται ἀπὸ αὐτὰ καὶ [402a] θὰ πλάθεται κολὸς καὶ ἀῖσιος, ἐνῶ ὅσα εἶναι ἀσχημα θὰ τὰ κατακρίνει, ὅπως εἶναι τὸ σωστό, καὶ θὰ τὰ ἀπεχθάνεται ἀπὸ νέος κίλλας, προτοῦ κἂν νὰ εἶναι σὲ θέσῃ νὰ ἀντιληφθεῖ γιὰ ποιὸν ἀκριβῶς λόγῳ συμβαίνει αὐτό, κὶ ὅταν κάποτε ὁ λογισμός ἔλθῃ, ἐκείνος, ἔχοντας ἔτσι ἀνατραφεῖ, θὰ τὸν καλωσορίσει ἀμέσως ἀναγνωρίζοντάς τον ἀπὸ τὴ συγγενικότητα ποὺ ἔχει μαζί του. Ἔτσι δὲν εἶναι;

Ἡ γνώμη μου, εἶπε, εἶναι ὅτι ἀκριβῶς γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ ἀγωγή πρέπει νὰ βασίζεται στὴ μουσικὴ καὶ τὴν ποίησι.

Εἶναι, εἶπα, ὅπως ὅταν ἀρχίζαμε νὰ μαθαίνουμε γράμματα. Νιώθαμε τότε ὅτι θὰ εἴχαμε κάνει σημαντικὴν πρόοδο, ὅταν θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναγνωρίζουμε τὰ γράμματα, ποὺ εἶναι λιγιστά, σὲ ὅλες τὶς λέξεις, στὶς ὁποῖες ἐναλλακτικὰ ἐμφανίζονται, καὶ δίναμε σ' αὐτὰ τὴν ἴδια προσοχή, ἀδιακρίτως ἂν ἦσαν γραμμένα μικρὰ [b] ἢ μεγάλα, χωρὶς νὰ τὸ νομίζουμε αὐτὸ κατὰ ἄχρηστο ἀλλὰ προσπαθώντας νὰ τὰ διακρίνουμε παντοῦ, ἔχοντας κατανοήσει ὅτι δὲν θὰ μαθαίναμε ἀνάγνωση προτοῦ νὰ τὸ κατορθώναμε αὐτό.

Ἀλήθεια.

Δὲν ἀληθεύει ἐπίσης ὅτι καὶ τὶς εἰκόνες τῶν γραμμάτων, ὅς ποῦμε ἐπάνω σὲ μιὰ ὑδάτινη ἐπιφάνεια ἢ σ' ἕναν καθρέφτη, δὲν θὰ εἴμαστε σὲ θέσῃ νὰ τὶς διακρίνουμε προτοῦ μπορούσαμε νὰ διακρίνουμε τὰ ἴδια τὰ γράμματα; Κι αὐτὲς οἱ δύο ἱκανότητες δὲν ἀνήκουν στὴν ἴδια τεχνικὴ γνώση καὶ ἀσκησι;

Βεβαίως, εἶπε.

Τότε λοιπὸν, μὰ τοὺς θεοὺς, δὲν εἶναι σωστὸ αὐτὸ ποὺ λέω, ὅτι δηλαδὴ δὲν πρόκειται νὰ λάβουμε ὁλοκληρωμένη καλλιέργεια, [c] οὔτε ἐμεῖς οὔτε αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους ἰσχυρίζομαστε ὅτι πᾶμε νὰ τοὺς δώσουμε παιδεία, ἐννοῶ τοὺς φύλακες, προτοῦ νὰ μπορούμε νὰ διακρίνουμε τὰ σχήματα τῆς σωφροσύνης, τῆς ἀνδρείας, τῆς μεγαλοψυχίας, τῆς ἀξιοπρέπειας κὶ ὅσα πᾶνε χερί-χέρι μὲ αὐτά, ὅπως πάλι καὶ τὰ ἀντίθετά τους, παντοῦ ὅπου αὐτὰ ἐναλλακτικὰ ἐμφανίζονται καὶ ὑπάρχουν, μέσα στὸ καθεστὶ σὸ ὁποῖο ὑπάρχουν; Κι ἐπίσης προτοῦ νὰ μπορούμε νὰ τὰ ἀντιλαμβανόμαστε καὶ αὐτὰ καὶ τὶς ἀπεικονίσαις τους χωρὶς νὰ τὰ περιφρονούμε, εἴτε τὰ ἀνιχνεύουμε σὲ κατὰ μικρὸ εἴτε καὶ σὲ κατὰ μεγάλο, ἀλλὰ θεωρώντας ὅτι ἀποτελοῦν ἀντικείμενα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τέχνης καὶ ἀσκήσεως;

Ἀναπόφευκτα, εἶπε.

[d] Ἐπομένως, εἶπα, ὁποῖος συμβαίνει καὶ μέσα στήν ψυχὴ νὰ ἔχει εὐγε-

νὰ γνωρίσματα καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισή του νὰ εἶναι ἀνάλογη καὶ νὰ ταυριάζει, μὲ ἐκεῖνα καθὼς θὰ ἔχει βγεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιο καλούπι, ἄραγε δὲν θὰ ἴαν αὐτὸ τὸ πιὸ ὁμοιοφθέςμα γιὰ ὅποιον ἔχει μάτια νὰ βλέπει;

Ἀσφαλῶς θὰ ἦταν.

Κι ἀλήθεια, δὲν εἶναι τὸ πιὸ ὁμοιοφθέςμα αὐτὸ ποὺ περισσότερο ἀπὸ ὅτιδήποτε ἄλλο μᾶς εἶναι ἐπιθυμητό;

Φυσικά.

Τότε ὁ καλλιεργημένος ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸς ποὺ περισσότερο ἀπὸ ὁποῖονδήποτε ἄλλο θὰ ἴωθε ἔρωτα γιὰ τέτοιους ἀνθρώπους. Ἐνῶ ἀπεναντίας γιὰ κάποιον ποὺ δὲν θὰ εἶχε μέσα του ἀρμονία δὲν θὰ ἐνιωθε ἔρωτα.

Δὲν θὰ ἐνιωθε, εἶπε, ἔρωτα γι' αὐτόν, ἂν ὑστεροῦσε σὲ κάποιο ψυχικὸ χάρισμα· ἂν ὅμως ὑστεροῦσε σωματικὰ σὲ κατὰ, αὐτὸ θὰ τὸ ὑπόφερε καὶ δὲν θὰ ἀποτελοῦσε λόγο νὰ μὴ θέλει [e] νὰ τὸν ἀγαπᾷ.

Καταλαβαίνω, εἶπα· τὸ λές ἐπειδὴ ἔχεις ἡ εἶχες κάποτε ἕναν τέτοιο ἀγαπημένο, καὶ τὸ δέχομαι. Πές μου ὅμως τοῦτο: ὑπάρχει κάποια συνάρφεια ἀνάμεσα στὴ σωφροσύνη καὶ τὴν ὑπέρμετρη ἡδονή;

Μὰ πῶς νὰ ὑπάρχει; Αὐτὴ σὲ βγάζει ἀπὸ τὰ λογικά σου ὅσο κὶ ἡ λύπη!

Μὲ τίς ὑπόλοιπες ὁμως ἀρετές;

[403a] Μὲ κανέναν τρόπο.

Ὅμως μὲ τὴν ἀλαζονεία καὶ τὴν ἀκολασία;

Μὲ αὐτὲς βεβαίως.

Κι ἔχεις νὰ ἀναφέρεις κάποια ἡδονὴ ποὺ νὰ ἴναι μεγαλύτερη καὶ ἐντονότερη ἀπὸ τὴ σαρκική;

Δὲν ἔχω, εἶπε· οὔτε κάποια ποὺ νὰ σοῦ παίρνει τὰ μυαλὰ περισσότερο.

Ἀλλὰ ὁ σωστός ἔρωτας δὲν εἶναι νὰ ἔχεις ἐρωτευθεῖ κατὰ εὐγενικὸ καὶ ὁμοιοφθέςμα ἕναν τρόπο ποὺ νὰ ἔχει φρόνησι καὶ ἀρμονία;

Βεβαίως, εἶπε ἐκείνος.

Δὲν πρέπει, ἐπομένως, νὰ ἀφήνουμε τίποτα παρόμοιο, τίποτα συγγενικὸ μὲ τὴν ἀκολασία νὰ πλησιάζει τὸν σωστὸ ἔρωτα.

Δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀφήνουμε νὰ πλησιάζει.

[b] Ἄρα δὲν πρέπει νὰ ἀφήσουμε νὰ πλησιάσει αὐτὴ ἡ ἡδονή, οὔτε νὰ ἔχουν σχέσι μὲ αὐτὴν ὁ ἔραστής κὶ ὁ ἀγαπημένος, ἂν εἶναι νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ ἀγαπιοῦνται ἀληθινά.

Δὲν πρέπει, μὰ τὸ Δία, Σωκράτη, νὰ πλησιάσει.

Ἔτσι, καθὼς φαίνεται, θὰ θεσπίσεις νόμο στὴν πολιτεία ποὺ πᾶμε νὰ

ιδρύσουμε, ότι ό έρασιτής θα φιλάει τόν άγιατημένο και θα 'ναι μαζί του και θα τόν άγγίζει σάν νά ήταν παιδί του για χάρη της Όμορφιάς, έφράσον τόν πείθει, κατά τά άλλα όμως, ότι ή συναναστροφή του με έκείνον για τόν όποιο θα ένδιαφερόταν πρέπει νά είναι τέτοια ώστε νά μή δώσει ποτέ την έντύπωση [ε] ότι ή σχέση τους προχωρεί παραπάνω από αυτό τό σημείο. Διαφορετικά θα θεωρηθεί άκαλλέργητος, άνθρωπος δίχως αίσθηση του ώραίου.

"Ετσι, είπε.

"Αραγε, έπτα, δέν νομίζεις κι εσύ ότι τη διερεύνησή μας για τή μουσική και την ποίηση την έχουμε όλοληρώσει; Έν πάση περιπτώσει έχει καταλήξει εκεί που πρέπει νά καταλήγει: στόν έρωτα για τήν όμορφιά.

Συμφωνώ, είπε.

"Υστερα από την καλλέργεια με την ποίηση και τή μουσική δέν πρέπει οί νέοι νά άσκηθούν στη γυμναστική;

Θέλει ρώτημα;

Πρέπει, έτσι, και σ' αυτήν νά άσκούνται προσεκτικά, από παιδιά κιόλας, [ε] σ' όλη τους τή ζωή. Τό ζήτημα αυτό έχει κατά τή γνώμη μου κάπως έτσι, σκέψου τό όμως κι εσύ. Δέν έχω την έντύπωση ότι ένα σώμα που τυχαίνει νά είναι γερό θα κάνει με τή δική του άξιοσύνη νά γίνει κι ή ψυχή καλή αλλά, άπιστοφόρος, μία *ψυχή* καλή θα κατορθώσει με τή δική της άξιοσύνη νά έξασφαλίσει στό σώμα μία όσο τό δυνατόν καλύτερη κατάσταση. Η δική σου έντύπωση ποιά είναι;

Κι εγώ, είπε, τό ίδιο νομίζω.

"Αν λοιπόν, έχοντας καλλιεργήσει σέ επαρκή βαθμό τό λογισμό, θα άναθέταμε σ' αυτόν νά ρυθμίσει τις λεπτομέρειες σχετικά με τό σώμα, ένώ έμεις θα περιοριζόμαστε, για νά νά μή μακρολογούμε, στην υπόδειξη κάποιων γενικών άρχων, [ε] δέν θα κάναμε σωστά;

Πάρα πολύ σωστά.

Είπαμε άκόμη ότι οί φύλακές μας πρέπει νά άποφεύγουν τό μεθύσι· γιατί λιγότερο από όποιονδήποτε άλλο επιτρέπεται σέ έναν *φύλακα* νά είναι μεθυμένος και νά μην ξέρει πού πατάει και πού βρίσκεται.

Θά ήταν πραγματικά γελοίο, είπε, νά χρειάζεται φύλακα ό φύλακας.

Σχετικά όμως με τά φαγητά; Οί άνθρωποι αυτοί θα είναι άθλητές στό πιό μεγάλο άγώνισμα. "Η μήπως όχι;

Ναι, θα είναι.

[404a] Συνεπώς θα ταίριαζε σ' αυτούς ό, τι συνηθίζουν οί τωρινοί άθλητές;

"Ισως.

"Αλλά αυτές οί συνήθειες, έπτα, άποκοιμίζουν, έπίσης είναι κι επιζήδυνες για τήν ύγεια. "Η δέν τό βλέπεις ότι σ' όλη τους τή ζωή κοιμούνται, κι άν βγούν τόσο δά από τήν όρισμένη τους διάιτα παθαίνουν πολλές και σοβαρές διαταραχές αυτοί οί άθλητές;

Τό βλέπω.

Τότε, έπτα, χρειάζεται μία κάπως λεπτότερα σχεδιασμένη άσκηση για τούς άθλητές του πολέμου, αυτούς που πρέπει νά 'ναι άγρυπνοι σάν τά σκυλιά, νά 'χουν γερό μάτι, γερό αυτί, και ύγεια πού νά μην κινδυνεύει νά διαταραχτεί από τις συχνές άλλαγές του νερού [β] και τής άλλης διατροφής, από τούς καύσωνες και τις παγωνιές πού θα συναντήσουν στις έκστρατείες.

"Ετσι νομίζω κι εγώ.

Τότε λοιπόν ή καλύτερη σωματική άσκηση δέν θα είχε μία κάπως άδελφική σχέση με έκείνη τήν άπλή μουσική και τήν ποίηση πού περιγράψαμε λίγο πρωύτερα;

Πώς τό έννοείς;

"Ενωθ' μία άπλή και μετρημένη σωματική άσκηση, πρωτίτως μία άσκησι για πολεμιστές.

Σάν τί θα είναι αυτή;

Αυτό, έπτα, εγώ, θα μπορούσε νά τό μάθει κανείς και από τόν Όμηρο. Γιατί ξέρεις βέβαια ότι, όταν οί ήρωές του τρώνουν στην έκστρατεία, δέν τούς δίνει γεύματα με ψάρια — και μάλιστα ένώ βρίσκονται [ε] *δίπλα* στή θάλασσα, στόν Έλλάποντο — ούτε βραστά κρέατα, αλλά μόνο ψητά, πού είναι τό πιό εύκολο φαγητό για στρατιώτες· σχεδόν παντού, βλέπεις, είναι εύκολότερο νά άνάψει κανείς μία φωτιά παρά νά κουβαλάει μαζί του τσουκάλια.

"Ασφαλώς.

Ούτε βέβαια, άπ' ότι εγώ τουλάχιστον ξέρω, μιλάει πουθενά ό Όμηρος για σάλτσες. "Η μήπως αυτό είναι κάτι πού όσοι άσχολούνται με τόν άθλητισμό τό ξέρουν, ότι δηλαδή για νά έχει ένα σώμα εύεξία πρέπει νά άποφεύγονται όλα αυτά;

Τό ξέρουν καλά, είπε, και άπέρχουν από αυτά.

[ε] Άφού τήν συμμερίζεσαι αυτή τή γνώμη, τότε, φίλε μου, φαίνεται ότι τραπέζια σάν αυτά τών Συρακουσίων και ποιιλία έδεσμάτων σάν και τή σικελική εσύ δέν την έπιχειροτείς.

Δέν νομίζω ότι είναι σωστή.

Τότε καταγράφεις επίσης τὸ νὰ ἔχουν φιλενάδα «κοπέλα ἀπὸ τὴν Κόρινθο» ἄνδρες ποὺ προσοφίζονται νὰ φτιάξουν γερὸ κορμί.

Ἀπολύτως.

Γιὰ τὰ ἀτικά γλυκίσματα, καὶ τὴ νοστιμιὰ ποὺ πιστεύεται πὼς ἔχουν, τί λές;

Τὰ ἀπορρίπτω καὶ αὐτά.

Νομίζω ὅτι ἀν παρομοιάσαμε αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴ διατροφή καὶ τὴ διαίτα μὲ τὴ μελωδία καὶ τὸ τραγούδι ποὺ ἔχουν συντεθεῖ πάνω σὲ ὅλους τοὺς τόνους [ε] καὶ σὲ ὅλους τοὺς ρυθμούς, θὰ κάναμε μιὰ σωστή ἑξομοίωση.

Ἀσφαλῶς.

Δὲν ἀληθεύει λοιπὸν ὅτι ἐκεῖ ἡ ποιιλία γεννοῦσε ἀκολασία ἐνῶ ἐδῶ ἀρρώστια, καὶ ὅτι ἀπεναντίας ἡ ἀπλότητα, ἐκεῖ, στὴ μουσικὴ καὶ τὴν ποίηση, ἔφερνε σωφροσύνη στὴν ψυχὴ, ἐνῶ ἐδῶ, στὴ γυμναστικὴ, φέρνει ὕγεια στὰ σώματα;

Ἀληθεύει καὶ πολὺ μάλιστα.

[405a] Κι ὅταν σὲ μιὰ πόλιν ἡ ἀκολασία καὶ οἱ ἀρρώστιες πληθαίνουν, ἐκεῖ τὰ δικαστήρια καὶ τὰ θεραπευτήρια δὲν εἶναι διαρκῶς ἀνοικτά, καὶ ἡ δικονομία καὶ ἡ ἱατρικὴ δὲν λογίζονται κατὰ πολὺ σπουδαῖο, ἰδίως ὅταν ἀκόμη καὶ ἐλεύθεροι πολῖτες ἀσχολοῦνται μετὰ μανίας μὲ αὐτά;

Αὐτὸ εἶναι ἀναπόφευκτο.

Καὶ μπορεῖς ὅραγε νὰ βεῖς μεγαλύτερη ἀπόδειξη πὼς ἡ κατάσταση τῆς παιδείας σὲ μιὰ πόλιν εἶναι κακὴ καὶ ἐπείσχυνη ἀπὸ τὸ ὅτι σ' αὐτὴ τὴν πόλιν χρειάζονται κορυφαίους γιατροὺς καὶ δικαστὲς ὅχι μόνον οἱ ἄνθρωποι τῶν κατώτερων στρωμάτων καὶ οἱ τεχνίτες ἀλλὰ καὶ ἐκείνοι ποὺ καυχιοῦνται πὼς ἔχουν ἀγωγή ἐλεύθερου ἀνθρώπου; [b] Ἡ μήπως νομίζεις ὅτι δὲν εἶναι ντροπὴ καὶ περὶτρανὴ ἀπόδειξη ἀμορφωσίας τὸ νὰ ἀναγκάζεται κάποιος νὰ προσφεύγει σὲ ἕνα δίκαιο ποὺ τοῦ τὸ ἐμβάλλουν κάποιοι ἄλλοι ἀπ' ἑξῆς, σὺν δεσπότες του καὶ κριτὲς του, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος δὲν ἔχει μέσα του δικὰ του ἀποθέματα δικαιοσύνης;

Αὐτό, εἶπε, πραγματικὰ εἶναι τὸ πιὸ ἐξευτελιστικὸ ἀπ' ὅλα.

Ἦν πιστεύεις, εἶπα ἐγώ, ὅτι καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀκόμη πιὸ ἐξευτελιστικὸ δὲν εἶναι τοῦτο: Ὅταν διηλαδὴ κάποιος ὅχι μόνον χαρμίζει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του στὰ δικαστήρια, πότε ὡς ἐνάγων καὶ πότε ὡς ἐναγόμενος, ἀλλὰ ἐπιπλέον, ἀπὸ ἄγνοια γὰρ τὸ τί εἶναι καλὸ, ἔχει φθάσει νὰ καμαρώνει κίολας γι' αὐτό, πὼς τάχα εἶναι φοβερός [c] σὺ τὸ νὰ κάνει παρανομίες καὶ πὼς ἔξρει ὅλα

τὰ κόλπα καὶ ἔχει χίλιους δυὸ τρόπους νὰ ξεφεύγει ξεγλιστρούντας καὶ ὑπεκφεύγοντας ὥστε νὰ μὴν καταδικαστεῖ καὶ μάλιστα γιὰ πράγματα μηδαμινὰ καὶ χωρὶς καμιά ἀπολύτως ἀξία, ἀγνοώντας πόσο πιὸ ὁμορφο καὶ πιὸ καλὸ εἶναι νὰ φτιάχνεις τὴ ζωὴ σου ἔτσι ποὺ νὰ μὴν ἔχεις τὴν ἀνάγκη κανενὸς νυσταγμένου δικαστῆ ποὺ χασμουριέται σοστά;

Τοῦτο εἶναι ἀκόμη πιὸ ἐξευτελιστικὸ καὶ ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ χρειάζομαστε, εἶπα, ἱατρικὴ βοήθεια ὄχι γιὰ ἕνα τραῦμα ἢ γιὰ ὀρισμένες ἀρρώστιες ποὺ ἔρχονται καὶ ξανάρχονται μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῶν ἐποχῶν ἀλλὰ ἐπειδὴ [d] ἀπὸ τὴν ἀπραξία καὶ ἀπὸ ἕναν τρόπο ζωῆς σὰν αὐτὸν ποὺ περιγράφουμε, σὰν νὰ ἴμασταν βάλτοι, ἀπὸ ἀναθυμιάσεις καὶ ἀέρια ἀναγράζοντας τοὺς ἱεροφάντες τῆς τέχνης τοῦ Ἀσκληπιοῦ νὰ φτιάχνουν γιὰ τίς ἀρρώστιες ὄρους ὅπως 'φύσες' καὶ 'καταρροές', τοῦτο δὲν τὸ νομίζεις ντροπὴ;

Καὶ πολὺ μάλιστα, εἶπε, πραγματικὰ αὐτὲς εἶναι καινούργιες καὶ παράξενες ὀνομασίες γιὰ ἀρρώστιες.

Ποὺ δὲν νομίζω, εἶπα, νὰ ὑπῆρχαν τὸν καιρὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. [e] Καὶ τὸ συμπεραίνω αὐτὸ ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ γιοὶ του, στὴν Τροία, οὔτε τὴ γυναικα κάκισαν, ποὺ ἔδωσε σὸν τραυματισμένο Εὐρύπυλο νὰ πιεῖ κρασί ἀπὸ τὴν Πράμνο πασπαλισμένο ἀπὸ πάνω μὲ μπόλικο χοντροκοπανισμένο κριθάρι [406a] καὶ τριμμένο τυρί —ποὺ ὅλα τοὺς θεωροῦνται πὼς φέρονουν φλόγωση— οὔτε τὸν Πάτροκλο, ποὺ ὄρισε αὐτὴ τὴ θεραπεία, τὸν μάλωσαν.

Πραγματικὰ, εἶπε, παράξενο πιόμα γιὰ κάποιον ποὺ εἶναι σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση.

Καθόλου παράξενο, εἶπα, ἀν ἀναλογιστεῖς ὅτι αὐτὸ τὸ ντάντεμα τῶν νοσημάτων, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν τωρινὴ ἱατρικὴ, παλαιὰ οἱ Ἀσκληπιάδες δὲν τὸ ἤξεραν, πρὸ τοῦ, ὅπως λένε, νὰ φανεῖ ὁ Ἡρόδικος. Ὁ Ἡρόδικος ὅμως, ὁ ὅποιος ἦταν γυμναστής ἀλλὰ εἶχε ἀσθενικὴ κρᾶση, ἀνακατεύοντας [b] τὴν ἱατρικὴ μὲ τὴ γυμναστικὴ, ἀφάνισε πρῶτον καὶ καλύτερο τὸν ἑαυτὸ του καὶ πολλοὺς ἄλλους ὕστερ' ἀπὸ αὐτόν.

Πῶς; ρώτησε.

Δίνοντας μάκρος, εἶπα, σὸν δικὸ του θάνατο. Γιατὶ ἔχοντας ἀδιάλειπτα στραμμένη τὴν προσοχή του στὴν ἀρρώστια του, ποὺ ἦταν ἀνίατη, χωρὶς, νομίζω, νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ τὴν γιατρέψει, καὶ παρατώντας κάθε ἄλλη ἀσβολία, πέρασε ὅλη του τὴ ζωὴ κουράζοντας τὸν ἑαυτὸ του· ἡ παραμικρὴ παρέκκλιση ἀπὸ τὸν συνηθισμένο του τρόπο ζωῆς ἦταν γι' αὐτὸν βασανιστικὴ, χάρη

ὅμως στή μεγάλη ικανότητά του παρέτεινε τή βασανιστική διαδικασία τοῦ θανάτου κι ἔφθασε ὡς τὰ γεράματα.

Ὁραῖο, πραγματικά, βραβεῖο γιά τήν τέχνη του.

[ε] Γιαριστό, εἶπα ἐγώ, γιά κάποιον ποῦ δὲν ξέρει ὅτι δὲν ἦταν ἀπὸ ἄγνοια ἢ ἀπὸ ἀπειρία ποῦ ὁ Ἀσκληπιὸς δὲν δίδαξε *αὐτὸ* τὸ εἶδος τῆς ἱατρικῆς στοὺς γι- οὺς του ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐπίγνωση ὅτι σὲ μιά ἐννομούμενη πόλη ἔχουν ὅλοι ἀνα- λάβει κι ἀπὸ κάποια δουλειά, καθέννας τῇ δικῇ του, τὴν ὁποία εἶναι ὑποχρεωμέ- νοι νὰ τὴν ἐκτελοῦν, καὶ κανένας δὲν ἀδειάζει νὰ 'ναι σ' ὅλη του τῇ ζωῇ ἄρρω- στος καὶ νὰ νοσηλεύεται. Κι εἶναι γιά γέλια ποῦ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τὸ ἀντιλαμβα- νόμαστε μόνο ὅταν πρόκειται, γιά ἕναν τεχνίτη, ἐνῶ ὅταν πρόκειται γιά τοὺς πλούσιους καὶ γιά ὅσους λογίζονται εὐτυχισμένοι δὲν μᾶς κάνει αἴσθηση.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς; ρώτησε.

[ε] Ὅταν, εἶπα, ἄρρωστήσει ἕνας μαραγκὸς ζητάει ἀπὸ τὸ γιατρὸ ἕνα φάρ- μακο νὰ τὸ πιεῖ καὶ νὰ ξεράσει τὴν ἀρρώστια ἢ ἕνα καθαρτικὸ γιά κάτω, ἢ πάλι νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτὴν μὲ καυτηριασμὸ ἢ μὲ μιά χειρουργικὴ επέμβα- ση κι ἂν κάποιος τοῦ ὀρίσει μιά διατα ποῦ νὰ τραβίει σὲ μᾶκρος καὶ τοῦ τυ- λίξει τὸ κεφάλι μὲ ἐπιδέσιμονς κι ὅλα τὰ σχετικά, ἐκεῖνος γρήγορα θὰ τοῦ πῇ ὅτι δὲν ἀδειάζει νὰ κάνει τὸν ἄρρωστο οὔτε ὠφελεῖ νὰ ζεῖ ἔτσι, μὲ τὸ νοῦ του συνεχῶς στὴν ἀρρώστια καὶ παραινέωντας τὴ δουλειά ποῦ ἔχει προστά- του. Καὶ μετὰ, στέλλοντας στὸ καλὸ [ε] τὸ γιατρὸ αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ξαναγυρί- ζει στὸν συνηθισμένο του τρόπο ζωῆς, βρῖσκει τὴ γιατρεία του καὶ ζεῖ κοιτάζοντας τὴ δουλειά του· ἂν πάλι τὸ σῶμα δὲν εἶναι γερὸ γιά ν' ἀντέξει, πεθαίνει καὶ ξεμπερδεύει ἀπὸ κάθε ἐνόχληση.

Γιὰ ἕναν τέτοιο ἄνθρωπο, εἶπε, αὐτὴ φαίνεται νὰ εἶναι ἡ κατάλληλη χρήση τῆς ἱατρικῆς.

[407a] Ἀραγε, εἶπα ἐγώ, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε ἕνα ἔργο ποῦ, ἂν δὲν τὸ ἐκτελοῦσε, δὲν θὰ τὸν ὠφελοῦσε νὰ ζεῖ;

Προφανῶς, εἶπε.

Ἀπεναντίας ὁ πλούσιος, ὑποστηρίζουμε, δὲν ἔχει προστά του κανένα τέ- τοιο ἔργο ποῦ, ἂν ἀναγκασζόταν νὰ τὸ παρατήσῃ, ἡ ζωὴ του θὰ γινόταν ἀφό- ρητη.

Ἔτσι τουλάχιστον λέει ὁ κόσμος.

Δὲν ἀκούς λοιπόν, εἶπα, τὸν Φωκυλίδη ποῦ λέει πῶς, ἅμα ἔχει πιά κανεῖς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, πρέπει νὰ καλλιεργεῖ τὴν ἀρετὴ του.

Νομίζω, εἶπε, ὅτι μπορεῖ νὰ τὴν καλλιεργεῖ καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτό.

Δὲν χρειάζεται, εἶπα ἐγώ, νὰ διαπληκτιζόμεσθε μὲ τὸν Φωκυλίδη γι' αὐτό, ἀς προσπαθήσουμε ὥστόσο νὰ ξεκαθαρίσουμε γιά δικό μας λογαριασμὸ ἂν ὁ πλούσιος ὀφείλει νὰ καλλιεργεῖ τὴν ἀρετὴ [β] καὶ ἂν ἡ ζωὴ ἐκείνου ποῦ δὲν φροντίζει νὰ τὴν καλλιεργεῖ εἶναι χωρὶς ἄξια, ἢ πάλι ἂν τὸ νὰ ἀσχολεῖται κα- νεῖς συνεχῶς μὲ τὴν ἄρρωστια του στέκεται ἐμπόδιο στὴν ξυλουργικὴ καὶ πῖς ἄλλες τέχνες ποῦ χρειάζονται προσήλωσι τῆς προσοχῆς, ἐνῶ ἡ προσήλωσι τοῦ Φωκυλίδη δὲν ἀποτελεῖ γιά τίποτα ἐμπόδιο.

Ναί, μὰ τὸ Δία, εἶπε.

Αὐτὴ ἡ ὑπέριμετρη φροντίδα γιά τὸ σῶμα, ἡ ὁποία ξεπερνάει τὸ ὄριο τῆς ἀπλῆς γυμναστικῆς, εἶναι σχεδὸν τὸ μεγαλύτερο ἐμπόδιο ἀπ' ὅλα. Κάνει δύο- κολη τὴν ἐπιστάσια ἐνὸς σπιτιοῦ, τὴ συμμετοχὴ σὲ μιά ἐκστρατεία, τὴν ἄσκη- ση ἐπὶ μονίμου βάσεως ἐνὸς ἀξιώματος σὲ μιά πόλη. Τὸ πιὸ σημαντικὸ ὅμως ἀπ' ὅλα εἶναι ὅτι δυσχεραίνει ὁποιαδήποτε μάθηση, [ε] τὴ σκέψη, τὴ μελέτη τοῦ ἑαυτοῦ μας, καθὼς ὑποψιάζεται πάντοτε πονοκεφάλους καὶ ἱλιγγους, γιά τοὺς ὁποίους φταίει τάχα ἡ φιλοσοφία, ὥστε ὅπου ξεδιπλώνεται καὶ δοκι- μάζεται ἔτσι ἡ ἀρετὴ νὰ ἀποτελεῖ αὐτὴ ἡ φροντίδα, ἀπὸ κάθε ἄποψη, ἕνα ἐμπόδιο· γι' αὐτὸ γίνεται αἰτία νὰ φαντάζεται κανεῖς πάντοτε ὅτι εἶναι ἄρρω- στος καὶ νὰ μὴ παύει ποτέ νὰ αἰσθάνεται στὸ σῶμα του πόνους.

Φυσικά, εἶπε.

Νὰ δεχθοῦμε λοιπὸν ὅτι καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς, γνωρίζοντας τα αὐτά, δίδαξε μιά ἱατρικὴ τέχνη γιά ἐκείνους ποῦ, ἐνῶ ἀπὸ τὴ φύση τους καὶ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους ἦταν σὲ καλὴ σωματικὴ κατάστασι, ὥστόσο ὑπέφεραν ἀπὸ ἕνα [δ] νόσημα ἐντοπισμένο κάπου ἐπάνω τους, τὸ ὁποῖο, ἀφοῦ τὸ ἀντιμετώπισε μὲ φάρμακα καὶ μὲ χειρουργικὴ επέμβασι, τοὺς σύστησε μετὰ νὰ ἀκολουθοῦν τὸν συνηθισμένο τους τρόπο ζωῆς, ὥστε νὰ μὴ βλάπτεται τὸ συμφέρον τῆς πόλης· ἐντάξει. Σὲ ὅσους ὅμως ἔχαν σῶμα ἀρρωστημένο ὥς τὸ μεδούλι δὲν ἐπυχεῖον, ἀφαιρώντας τοὺς ἢ σταλαζόντας μέσα τους ὑγρὰ, νὰ παρατείνει τὴ ζωὴ τους καὶ νὰ τὴν κάνει βασανιστικὴ οὔτε, ἐπίσης, τοὺς ἄφηνε νὰ φέ- ρουν στὸν κόσμον κι ἄλλους ὁμοίους τους, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἀπογόνους, ἀλλὰ ἔκρινε ὅτι ἕναν ἄνθρωπο ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει μὲ τὸν κανονικὸ τρό- πο [ε] δὲν ἔπρεπε καὶ νὰ τὸν θεραπεύουν, γι' αὐτὸ κατὰ τὴ γνώμη του οὔτε ὁ ἴδιος οὔτε ἡ πόλις θὰ εἶχαν κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴ θεραπεία αὐτῆ Σωστά;

Μιλάς, εἶπε, γιά ἕναν πολιτικὸ Ἀσκληπιό.

Σαφῶς, εἶπα ἐγώ. Καὶ ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἦταν αὐτὸς ποῦ ἦταν, [408a] δὲν βλέ- πεις ὅτι τὰ παιδιά του, καὶ στὴν Τροία, στὸν πόλεμο, φάνηκαν ἄξια, καὶ τὴν

ίατρινή τὴν ἄσκησαν ὅπως τὴν περιγράφο ἔγω· Ἦ δὲν θυμᾶσαι ὅτι καὶ στὸν Μενέλαο, στὸ τραῦμα ποὺ τοῦ ἔκανε ὁ Πάνδαρος,

τὸ αἷμα στράγγιζαν καὶ ἦπια βοτάνια ἐπάνω βάναν,

καὶ δὲν τοῦ σύστησαν ὕστερ' ἀπὸ αὐτὸ νὰ πιεῖ ἢ νὰ φάει τίποτα παραπάνω ἀπ' ὅτι καὶ στὸν Εὐρύπυλο, γιατί τὸ θεωροῦσαν δεδομένο ὅτι τὰ φάρμακα εἶναι ἱκανὰ νὰ γιатρέψουν ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι πρὶν ἀπὸ τὸν τραυματισμὸ τοὺς εἶχαν καλὴ ὑγεία [β] καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τοὺς ἦταν μετρημένος, ἔστω καὶ ἂν τύχαινε νὰ πιστῶν ἀμέσως μετὰ τὸν τραυματισμὸ τοὺς ἔκείνο τὸ βαρὺ πτόμα ποὺ εἶπαμε πρῶτύτερα· ἐνῶ γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ φύση του φλόα-σθενο καὶ συνάμα ἀχαλίνωτο πίστευαν ὅτι δὲν εἶναι πρὸς ὄφελος οὔτε τοῦ ἴδιου οὔτε τῶν ἄλλων νὰ ζεῖ, καὶ ὅτι δὲν εἶναι γιὰ τέτοιους ἀνθρώπους ἡ ἱατρικὴ καὶ οὔτε θά ἴσπερ νὰ τοὺς γιатρολογάει κανεῖς, ἀκόμη καὶ ἂν ἦσαν πλουσιότεροι καὶ ἀπὸ τὸν Μίδα.

Σὰν ἀνθρώπους με πολὺ λεπτὴ σκέψη, εἶπε, μοῦ τοὺς περιγράφεις τοὺς γιούς τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ἔτσι εἶναι τὸ σωστό, εἶπα ἐγώ, μὴλο ποὺ οἱ τραγικοὶ ποιητὲς καὶ ὁ Πίνδαρος δὲν συμφωνοῦν μαζί μας καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς ἦταν γιὸς τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ ὅτι τὸν ἔπεισαν, με χρυσάφι, νὰ γιатρέψει κάποιον πλούσιο ποὺ κόντευε νὰ πεθάνει, [ε] καὶ πὼς γι' αὐτὸ τὸν γτύπησε κεραυνός. Ἐμεῖς ὁμως, σύμφωνα με ὅσα ἔχουμε πεί, δὲν δίνουμε πίστη καὶ στοὺς δύο ἰσχυρισμοὺς τοὺς, ἀλλὰ θὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι ἂν μὲν ἦταν γιὸς τοῦ θεοῦ, δὲν ἦταν ἀγιοδύτης, ἂν πάλι ἦταν ἀγιοδύτης, δὲν ἦταν τοῦ θεοῦ γιός.

Αὐτά, εἶπε, εἶναι πολὺ σωστά. Γιὰ τοῦτο ἐδῶ ὁμως τί λές, Σωκράτη; Δὲν πρέπει ὄραγε νὰ ἔχουμε στὴν πόλιν καλοὺς γιатρούς; Καὶ τέτοιοι γιатροὶ θὰ εἶναι πρωτίστως ἔκείνοι ποὺ ἀπὸ τὰ χέρια τοὺς πέρασαν [δ] ἀναρίθμητοι ὑγιεῖς καὶ ἀναρίθμητοι ἄρρωστοι ἄνθρωποι, ἐπίσης καὶ δικαστὲς ποὺ ἔχουν ἔλθει σὲ ἐπαφὴ με κάθε λογῆς ἀνθρώπινους χαρακτήρες.

Ἐννοῶ βέβαια, εἶπα, ὅτι χρειαζόμαστε καλοὺς ἑξέρεῖς ὁμως ποιούς θεωρῶ τέτοιους;

Ἄν μοῦ τὸ πείς, εἶπε.

Θὰ προσπαθήσω λοιπὸν ὥστόσο ἐσὺ με τὴν ἐρώτησή σου ἐθέξεις δύο διαφορετικὰ πράγματα σὰν νὰ ἦταν ὅμοια.

Πῶς ἔτσι;

Οἱ γιатροὶ, εἶπα, θὰ μποροῦσαν νὰ γίνονταν ἐξαιρετικὰ ἱκανοί, ἂν, πέρα

ἀπὸ τὴν ἐκμάθηση τῆς ἱατρικῆς τέχνης, ἔρχονταν ἀπὸ παιδιὰ κιόλας σὲ ἐπαφὴ με ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερα καὶ ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ἀσθενικὰ σώματα, ἐπίσης ἂν εἶχαν καὶ οἱ ἴδιοι περάσει ὅλες [ε] τίς ἀρρώστιες καὶ δὲν ἦσαν πάρα πολὺ καλῆς ὑγείας. Γιατί δὲν νομίζω ὅτι τὸ σῶμα τὸ θεωρεῖται με τὸ σῶμα —γιατί τότε δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι, ἢ νὰ ἦταν κάποτε, τὸ σῶμα τοὺς σὲ κακὴ κατάσταση— ἀλλὰ με τὴν ψυχὴ καὶ μὴ ψυχὴ ποὺ πᾶει νὰ γίνει ἢ ποὺ εἶναι κακὴ ἀδυνατεῖ νὰ γιатρέψει καλά κάτι.

Σωστά, εἶπε.

[409a] Ὁ δικαστὴς ὁμως, φίλε μου, ἐξουσιάζει τὴν ψυχὴ διαμέσου τῆς ψυχῆς καὶ αὐτὴ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἀνατρέφεται ἥδη ἀπὸ τὰ τραφερά χρόνια τῆς καὶ νὰ σχετίζεται με ψυχῆς διεφθαρμένους καὶ νὰ ῥχεται σὲ ἐπαφὴ με αὐτὲς καὶ νὰ ἔχει περάσει ἡ ῥωια μέσα ἀπὸ τὸ ἀδικο διαπράττοντας κάθε λογῆς ἀδικήματα, ὥστε νὰ διαμορφώνει μετὰ ἔγκυρη γνώμη γιὰ τίς ἀδικίες πράξεις τῶν ἄλλων με βάση τὴ δική της ἐμπειρία, ὅπως στὴν περιουχὴ τοῦ σώματος γιὰ τίς ἀρρώστιες. Ἀπεναντίας αὐτὴ πρέπει νὰ μείνει ἀκέραια καὶ νὰ μὴν ἔχει ἐμπειρίες, ὅσο θὰ εἶναι νέα, γόρω ἀπὸ κακοὺς χαρακτήρες, προκειμένου, ὄντας ἡ ἴδια καλὴ καὶ ἄξια, νὰ σχηματίζει σωστὴ κρίση γιὰ τὸ δίκαιο. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἦθους ἄνθρωποι δίνουν, ὅσο εἶναι νέοι, τὴν ἐντύπωση τοῦ ἀφελοῦς, τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εὐκόλα ἕνας ἀδικος [β] μπορεῖ νὰ τὸν ξεπατήσει, καὶ οἱ λόγος εἶναι ὅτι δὲν ἔχουν μέσα τοὺς πρότυπα ἐμπειριῶν ἀνάλογα με ἔκείνα τῶν δέθλων καὶ ἐλκεῖνῶν ἀνθρώπων.

Βεβαίως, εἶπε, αὐτὸ τοὺς συμβαίνει.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν, εἶπα, δὲν πρέπει νὰ ἵνα νέος ὁ καλὸς δικαστὴς ἀλλὰ γέρος, ποὺ ἄρχισε νὰ μάθει τὴν ἀδικία, τί λογῆς πράγμα εἶναι, καὶ ποὺ δὲν τὴν ἔνιωσε σὰν κάτι δικό του μέσα στὴ δική του ψυχὴ ἀλλὰ ἔχει προσπαθήσει ἐπὶ πολὺν καιρὸ νὰ τὴν προσεγγίσει ὥς ἕνα πράγμα ξένο μέσα σὲ ξένες ψυχῆς καὶ νὰ διακρίνει τί μεγάλο κακὸ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἡ ἀδικία, ἔχοντας ὥς ἐργαλεῖο του τὴν ἐπιστημονικὴ παρατήρηση καὶ ὄχι [ε] τὴν προσωπικὴ πείρα του.

Πολὺ εὐγενικός, ἂν μὴ τι ἄλλο, εἶπε, θὰ εἶναι ἕνας τέτοιος δικαστὴς!

Καὶ καλὸς δικαστὴς, βέβαια, καὶ ποὺ ἦταν καὶ τὸ ἐρώτημά σου· γιατί ὁποιος ἔχει ψυχὴ καλὴ εἶναι καλός. Ἐνῶ ὁ παμπόνηρος ἐκείνος καὶ ὁ καχύποπτος ποὺ ἔχει διαπράξει ὁ ἴδιος ἕνα σωρὸ ἀδικίες καὶ ποὺ νομίζει ὅτι εἶναι πανούργος καὶ τετραπέρατος, ὅταν ἔχει νὰ κάνει με τοὺς ὁμοίους του, δίνει τὴν ἐντύπωση τοῦ παμπόνηρου, ἐπειδὴ ξέρεῖ νὰ φυλάγεται χάρις σ' ἐκείνα τὰ παραδείγματα ποὺ ἔχει μέσα του καὶ ποὺ τὰ κοιτάζει συνεχῶς. Μόλις ὁμως

έλθει σέ επαφή με ανθρώπους καλούς και μεγαλύτερης ηλικίας από αυτόν, δίνει την εντύπωση του ανόητου· είναι δύσπιστος· εκεί που δεν χρειάζεται και δείχνει να μην ξέρει τί πάει να πει· ανέγκαιος χαρσκήτης, [ε] έπειδή δεν έχει ό ίδιος μέσα του παραδείγματα αυτού του πράγματος. Άλλα καθώς έρχεται πολύ· συνγόντε· σε έπαφή με κατεργασμένους παρά με άκείους ανθρώπους, περνάει ό ίδιος τον έαυτό του, και τον θεωρούν και ό άλλοι, μάλλον για πύό έξυπνο παρά για πύό άδαή.

Έτσι άκριβώς είναι, έλεε.

Δέν πρέπει λοιπόν, έλεα, να είναι τέτοιος ό καλός και σοφός δικαστής τόν όποιο ζητούμε, άλλα θά είναι σάν τόν προηγούμενο· γιατί ποτέ ή κακία δέν θά μπορέσει να γνωρίσει ούτε την άρετή ούτε τόν έαυτό της, ένω ή άρετή, υπό την προϋπόθεση μιάς άγαθής φύσης που δέχεται την εύεργετική επίδραση της παιδείας, θά μπορέσει με τόν καιρό να άποκτήσει επιστημονική γνώση και τού έαυτού της και της κακίας. [ε] Αυτός λοιπόν, κατά τη γνώμη μου, θά είναι ό σοφός κι όχι έκείνος ό άλλος, ό κακός.

Αήτή, έλεε, είναι και ή δική μου γνώμη.

Θά θεοσιέεις λοιπόν για την πόλη μας μιά ιατρική και μιά δικαστική τέχνη σάν αυτές που περιγράψαμε, ό όποτες θά προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε [410α] όσους πολίτες είναι από τη φύση τους καλά προικισμένοι στο σώμα και την ψυχή, ένω από τους υπόλοιπους, όσους δέν έχουν γερό σώμα θά τους άφήσουν να πεθάνουν κι όσους πάλι έχουν ψυχή εκ φύσεως έλαττωματική κι είναι ανίκατοι θά τους θανατώσουν ό ίδιοι.

Αυτό τουλάχιστον, έλεε, φάνηκε να είναι τó πύό καλό και για όσους έχουν αυτά τά κουσούρια και για την πόλη.

Κι όσο για τους δικούς μας νέους, έλεα, είναι πρόδηλο ότι θά προσέξουν να μη φθάσουν να χρειάζονται δικαστές· θά έχουν για μουσική και για ποίηση τους έκείνη την άπλή πύό, όπως έλεαμε, σταλάζει στην ψυχή σωφροσύνη.

Βεβαίως.

[β] Κι άραγε ένας άνθρωπος θρεμένος με μουσική και με ποίηση, ό όποιος θά έπιδοθεί στη σωματική άσκηση άκολουθώντας τά ίδια αυτά χνάρια που άκολουθούσε κι εκεί, δέν θά πετύχει, άν τó θέλει, να μη χρειάζεται διόλου την ιατρική παρά μόνο σε έκτακτη ανάγκη;

Τό πιστεύω.

Τίς γυμναστικές άσκήσεις, έτσι, και τίς έπίπτονες προοπάθειες θά τις άντέξει άποβλέποντας περισσότερο στο ψυχωμένο στοιχείο της φύσης του και

στην τόνωσή του παρά στη σωματική δύναμη, και δέν θά χρησιμοποιήσει, όπως κάνουν ό άλλοι άθλητές, τη δίαιτα και τις γυμναστικές άσκήσεις ως μέσα για να άποκτήσει σωματική ερώμη.

Πολύ σωστά, έλεε.

Συνεπώς, Γλαύκων, κι έκείνοι ό όποιοι θέσπιαν να βασίζεται ή εκπαίδευση [ε] στη μουσική και την ποίηση από τη μιά και στη γυμναστική από την άλλη, δέν τó θέσπιαν αυτό για τó λόγο που φαντάζονται όρισμένοι, για να καλλιεργείται δηλαδή με τη γυμναστική τó σώμα και με τη μουσική και την ποίηση ή ψυχή· έτσι;

Μά για τί άλλο τότε; Έκανε.

Τό πιθανότερο, έλεα έγώ, είναι ότι και τά δύο τά θέσπιαν με στόχο πρωτίστως την ψυχή.

Μά πώς;

Δέν έχεις προσέξει, έλεα, ποιά είναι ή πνευματική κατάσταση όων σέ όλη τους τη ζωή άσχολούνται με τη γυμναστική, ένω με τη μουσική και την ποίηση δέν έρχονται καθόλου σέ έπαφή; Ή πάλι ποιά είναι ή πνευματική κατάσταση έκείνων με τους όποιους συμβαίνει τó αντίθετο;

Γιά ποιά πράγματα, έλεε, μιλάς;

[α] Για την άριότητα και τη σκληρότητα, κι από την άλλη για την ήπιότητα και την ήμεράδα, έλεα έγώ.

Ναί, έλεε, τó έχω προσέξει: Όσοι άσχολούνται άποικειστικά με τη γυμναστική γίνονται τελικά πύό άγριοι άπ' ότι πρέπει κι όσοι πάλι με τη μουσική και την ποίηση πύό άπαλοί άπ' ότι είναι καλό για τους ίδιους.

Και άσφαλώς, έλεα, ή άριότητα προσέρχεται από τó ψυχωμένο στοιχείο της φύσης μας, κι αυτό, άμα άνατραφεί σωστά, θά γίνει γενναίο και άνδρείο, άν όμως τó τεντώσουμε περισσότερο άπ' ότο πρέπει, θά μπορούσε να γίνει σκληρό και δύστροπο, όπως είναι εύλογο να συμβεί.

Έτσι μού φαίνεται, έλεε.

[ε] Για δες όμως: Ή ήμερότητα δέν άποτελεί συστατικό της φιλοσοφικής ιδιοσυγκρασίας, τó όποιο, άν άφηνόταν να χαλαρωθεί περισσότερο, θά κατέληγε να γίνει πύό άπαλό άπ' ότι πρέπει, ένω, άν καλλιεργηθεί σωστά, θά είναι ήμερο και γεμάτο εύπρέπεια;

Έτσι είναι.

Κι έμεις τώρα λέμε ότι είναι ανάγκη όι φύλακες να συνδυάζουν και τίς δύο αυτές φυσικές προδιαθέσεις.

Πραγματικά, είναι *ανάγκη*.

Επομένως δεν είναι απαραίτητο αυτές οι προδιαθέσεις να έναρμονιστούν ή μιά με την άλλη;

Αμφιβάλλεις;

Και δεν συμβαίνει φρονιμάδα και άντρευσίνη να έχει η ψυχή εκείνου, στον οποίο τούτα τὰ δύο είναι [411a] άρμονικά συγκερασμένα;

Βεβαίωτατα.

Ενώ όπου αυτά δεν έχουν άρμονικά συνταιριαστεί, εκεί η ψυχή δεν είναι δειλή και άξεστη;

Και πολύ μάλιστα.

Όταν λοιπόν παραδίνεται κανείς στην απόλαυση της μουσικής και την άφηνει να πλημμυρίσει την ψυχή του χύνοντας μέσα από τὰ αυτά σάν μέσα από ένα χωνί εκείνες τις γλυκιές, άπαλές, θορηνητικές μελωδίες, για τις όποιες τώρα δά μιλούσαμε, και περνάει όλη του τη ζωή σιγοτραγουδώντας και άναγαλλιάζοντας από τὸ τραγουδι, ό άνθρωπος αυτός πρώτα-πρώτα, αν είχε μέσα του κάτι ψυχωμένο, τὸ μαλακώνει, όπως η φωτιά τὸ σίδερο, [b] κι από άδούλετο και σκληρό τὸ κάνει εύκολομεταχειρίστο. Κι άμα δεν σταματάει, αλλά έπιμένει να έκθέτει τούτο τὸ κομμάτι της ψυχής του στη μαγεία της μουσικής, ύστερα από λίγο τὸ λιώνει και τὸ νερούλιάζει, όπως τελικά τὸ διαλύνει και τὸ αποκρίνει, όπως τὰ νεύρα, από την ψυχή, κλονώντας τὸ έναν «πολεμιστή ψόφιο».

Είναι μεγάλη αλήθεια αυτό, είπε.

Αν λοιπόν, είπα, τὸ τύχει έξαρχής ψυχή από τη φύση της αδύναμη, θά φθάσει σ' αυτή την κατάσταση γρήγορα: αν πάλι είναι ψυχωμένος, θά της άδυνατίσει την άψάδα και θά την κάνει άπλως εύρεθέστη, ψυχή πὸν θά άρπάζεται με τὸ παρομιζοῦ [c] κι άμέσως μετὰ θά καταλαγιάζει. Τέτοιοι άνθρωποι, λοιπόν, από ψυχωμένοι έχουν καταντήσει δξύθυμοι και εύέξαπτοι, γεμάτοι ιδιοτροπίες.

Και πάρα πολύ.

Τί θά γίνει όμως με κάποιον πὸν γυμνάζεται σκληρά, τρώγει και πίνει με τὸ παραπάνω, αλλά πὸν με τη μουσική, την ποίηση, τη φιλοσοφία δεν έχει καμία σχέση; Άρχικά δεν είναι σέ καλή σωματική κατάσταση, γεμάτος άυτοπεπολθηση και θάρρος, πὸν άντρεωμένος κι άπ' όπιν είναι τὸ φυσικό του;

Και πολύ μάλιστα.

Τί θά συμβεί όμως άμα δεν κάνει τίποτε άλλο και δεν έχει την *παραμικρή*

έπαφή με τις Μοῦσες; [d] Ακόμη κι αν ύπληξαν στην ψυχή του κάποια ψήγματα φιλομáθειας, έπειδή ό άνθρωπος αυτός ούτε να μάθει ούτε να έξευγήσει τίποτα δοκιμάζει ούτε κι διυδήποτε άλλο πὸν να σχετίζεται με την πνευματική άναζήτηση και την καλλιέργεια, η έφεσή του εκείνη για τη γνώση άδυνατίζει και καταντά κουφή και τυφλή, καθώς ούτε σέ έγρήγορη κατáπειτα ούτε τρέφεται ούτε οί αίσθήσεις αὐτοῦ τὸν άνθρώπου καθαρίζονται: έτσι δεν συμβαίνει;

Έτσι, είπε.

Νομίζω ότι ένας τέτοιος άνθρωπος καταντά έχθρὸς τὸν λόγου, άνθρωπος χωρίς καλλιέργεια, και διόλου πιά δεν χρησιμοποιεί την πειθὼ με τὰ λόγια αλλά εκκληρώνει τὸν στόχους του με τη βία [e] και με τὸ άγριο, σάν θηρίο, ζώντας στην άμάθεια και στη χοντροκοπιά, δίχως συμμετρία και δίχως χάρη.

Πέρα για πέρα σωστό, είπε.

Καθὼς φαίνεται, λοιπόν, γι' αὐτὰ τὰ δύο, δηλαδή για τὸ ψυχωμένο, τὸ *θυμοειδές*, και για τὸ στοχαστικὸ κομμάτι της ψυχής, κάποιος θεός, θά ύποστηρίξει ενώ, έχει δώσει στους ανθρώπους τούτες τις δύο τέχνες, τη μουσική και τη γυμναστική, όχι για την ψυχή και για τὸ σῶμα, αντίστοιχα, παρὰ μόνον δευτερευόντως ὥως γι' αὐτά, αλλά για *έκεινα* τὰ δύο, [412a] ώστε τεντώνοντας και χαλαρώνοντας τα ὥσαμε τὸ κατάλληλο σημείο, τὸ θυμοειδές να έναρμονίζεται μέσα στην ψυχή τους με τὸ στοχαστικό.

Έτσι φαίνεται, είπε.

Θά μπορούσαμε έπομένως να ύποστηρίξουμε ότι όποιος πετυχαίνει τὸ πὸ καλοζυγισμένο μίγμα της γυμναστικής από τη μιά με την καλλιέργεια στη μουσική και την ποίηση από την άλλη, και τὸ προσφέρει με τὸν καταλληλότερο τρόπο στην ψυχή, αὐτὸς θά 'ταν στην έντέλεια άρμονικός και άσκημένος στη μουσική, πὸν περισσότερο άπ' όπιν κάποιος πὸν ξέρει να συνταιριάζει τη μιά χορδή με την άλλη.

Φυσικά, Σωκράτη, είπε.

Δεν θά μάς χρειαστεί λοιπόν, Γλαῦκον, και στην πόλη κάποιος σάν αὐτὸν πὸν περιγράψαμε, ό όποιος θά έποπτευει διαρκώς προκειμένου να διαφυλάσσεται τὸ πολίτευμα;

[b] Θά μάς χρειαστεί και με τὸ παραπάνω.

Αὐτές θά ἦταν λοιπόν οί γενικὲς άρχές της άγωγής και της παιδείας. Γιατί τί νόημα θά είχε να περιγράψαμε διεξοδικά τὸν χορὸν αὐτὸν τὸν νέων, τὰ κυνήγια και τις κυνηγητικὲς συνοδείες τους, τὸν άθλητικούς και τὸν ἑπι-

κούς ἀγῶνες· Εἶναι σχεδὸν πρόδηλο ὅτι ὅλ' αὐτά πρέπει νὰ εἶναι συναλόγου-
θα μὲ τοῦτες τίς γενικὲς ἀρχές, καὶ δὲν θὰ δυσκολευτοῦμε νὰ τὰ βροῦμε ποιά
θὰ εἶναι.

*Ἰσως, εἶπε, νὰ μὴν εἶναι δύσκολα.

᾽Ωραία, εἶπα. Ποιὸ εἶναι τὸ ἐπόμενο πρᾶγμα ποὺ ἔχουμε νὰ προσδιορί-
σουμε; Δὲν εἶναι τὸ ἐρώτημα ποιοὶ ἀπὸ αὐτοὺς θὰ εἶναι οἱ ἄρχοντες καὶ ποιοὶ
οἱ ἀρχόμενοι;

[c] Βεβαίως.

*Ἄραγε δὲν εἶναι φανερό ὅτι ἄρχοντες πρέπει νὰ εἶναι οἱ μεγαλύτεροι καὶ
οἱ ἀρχόμενοι νὰ εἶναι νεότεροι;

Εἶναι φανερό.

Καὶ ὅτι ἄρχοντες πρέπει νὰ εἶναι οἱ πιὸ ἄξιοι ἀνάμεσά τους;

Καὶ αὐτό.

Οἱ πιὸ ἄξιοι ἀνάμεσα στοὺς γεωργοὺς δὲν εἶναι ἄραγε καὶ οἱ πιὸ κατάλλη-
λοι γιὰ τὸ ἔργο τοῦ γεωργοῦ;

Ναί.

Στὴ δική μας ὁμως περίπλοκη ποὺ αὐτοὶ πρέπει νὰ εἶναι οἱ πιὸ ἄξιοι ἀνά-
μεσα στοὺς φύλακες, δὲν πρέπει ἄρχοντες νὰ εἶναι οἱ κατάλληλότεροι γιὰ τὴ
φύλαξη τῆς πόλης;

Ναί.

Δὲν πρέπει συνεπῶς νὰ εἶναι μυαλωμένοι καὶ ἱκανοὶ γι' αὐτὴ τὴ δουλειά,
καὶ ἐπίσης νὰ νοιάζονται γιὰ τὴν πόλη;

[d] Αὐτὸ εἶναι σωστό.

Πάνω ἀπ' ὅλα ὁμως θὰ νοιάζεται κανεὶς γι' αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἀγαπάει.

Κατανόγη.

Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα θὰ ἀγαποῦσε ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο νομίζει πῶς μοιρᾶζε-
ται μαζί του τὰ ἴδια συμφέροντα, καὶ φαντάζεται πῶς ἂν ἐκείνο εἶναι εὐτυχι-
σμένο, θὰ εἶναι καὶ ὁ ἴδιος εὐτυχισμένος, ἐνῶ διαφορετικὰ θὰ συμβαίνει τὸ
ἀντίθετο.

*Ἐτσι εἶναι, εἶπε.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐπιλέξουμε ἀνάμεσα στοὺς φύλακες ἀνθρώπους τέτοι-
ους ποὺ ἐξετάζοντάς τους προσεκτικὰ νὰ δείχνουν μέσα ἀπὸ ὅλη τους τὴ [e]
ζωὴ πῶς προθυμότητα πράττουν ὅ,τι οἱ ἴδιοι νομίσουν πῶς εἶναι συμφέρον
γιὰ τὴν πόλη, ἐνῶ ὅ,τι δὲν εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον της δὲν θὰ ἔθελαν νὰ τὸ
πράξουν μὲ τίποτα.

Τέτοιοι ἄνθρωποι θὰ ἦσαν οἱ κατάλληλοι.

Νομίζω, εἶσαι, ὅτι πρέπει νὰ τοὺς παρακολουθοῦμε σὲ ὅλες τίς ἡλικίες κοι-
τάζοντας ἂν μένουν σταθεροὶ σ' αὐτὴ τὴ βασικὴ ἀρχή, ὥστε κανένα μαγικὸ
τέχνασμα καὶ καμιά ἀσκηση βίας νὰ μὴν μπορεῖ νὰ τοὺς κάνει νὰ ξεχάσουν
καὶ νὰ βγάλουν ἀπὸ μέσα τους τὴ γνώμη πῶς ὀφείλουν νὰ πράττουν ὅ,τι εἶναι
καλύτερο γιὰ τὴν πόλη.

Πῶς ἐννοεῖς αὐτὸ τὸ 'νὰ βγάλουν ἀπὸ μέσα τους';

Θὰ σοῦ πῶ, εἶπα. Μοῦ φαίνεται ὅτι μιὰ γνώμη φεύγει ἀπὸ τὸ μυαλό μας
εἴτε ἐκούσια εἴτε ἀκούσια· Ἐκούσια ἢ λαθεμένη γνώμη [413a] ποὺ παύει κα-
νεὶς νὰ τὴν ἀσπάζεται καὶ τὴν ἀλλάζει μὲ μιὰ ἄλλη ἀκούσια, πάλι, κάθε γνώ-
μη ποὺ ἀληθεύει.

Αὐτὸ μὲ τὴν ἐκούσια ἀλλαγὴ τὸ καταλαβαίνω, εἶπε, τὸ ἄλλο ὁμως θὰ χρει-
αστεῖ νὰ μοῦ τὸ ἐξηγήσεις.

Μά, τί, Δὲν νομίζεις καὶ ἐσύ, εἶπα, ὅτι τὰ καλὰ πράγματα οἱ ἄνθρωποι τὰ
στερούνται παρὰ τὴ θέλησή τους, ἐνῶ τὰ ἄσχημα μὲ τὴ θέλησή τους; Ἡ μή-
πως δὲν εἶναι ἄσχημο πρᾶγμα νὰ ἔχει κανεὶς μιὰ λαθεμένη γνώμη καὶ καλὸ
μιὰ γνώμη ποὺ ἀληθεύει; Ἡ τάχα νομίζεις ὅτι τὸ νὰ ἔχει κανεὶς μιὰ γνώμη
ποὺ ἀνταποκρίνεται στὰ πράγματα δὲν ταυτίζεται μὲ τὸ νὰ ἀληθεύει;

Ναί, εἶπε, δικιο ἔχεις, καὶ νομίζω ὅτι οἱ ἄνθρωποι μόνον παρὰ τὴ θέλησή
τους ἀποστεροῦνται μιὰ γνώμη τους ποὺ εἶναι ἀληθινή.

[b] Ἄραγε πῶς τὸ παθαίνουν αὐτοὶ: τοὺς τὴν κλέβουνε, τοὺς τὴν παίρνουν
μὲ μαγικά τεχνάσματα ἢ μίπτως μὲ τὴ βία;

Οὔτε τώρα, εἶπε, σὲ καταλαβαίνω.

Φοβᾶμαι, εἶπα, πῶς μιλᾷω σὲν τραγικὸς ποιητής. Λέγοντας ὅτι τοὺς κλέ-
βουν τὴ γνώμη ἀναφέρομαι σ' ἐκείνους ποὺ πείθονται νὰ ἀλλάξουν γνώμη
καὶ σ' ἐκείνους ποὺ λησμονοῦν, γιατί στή μιὰ περίπτωση ἔνα λογικὸ ἐπιχείρη-
μα καὶ στήν ἄλλη ὁ χρόνος τοὺς παίρνουν κρυφὰ καὶ χωρὶς οἱ ἴδιοι νὰ τὸ
ἀντιληφθοῦν. Καταλαβαίνεις τώρα, ὑποθέτω ἔ;

Ναί.

Κι ὅταν πάλι ἀναφέρομαι στὴν ἀσκηση βίας, ἐννοῶ ἐκείνους ποὺ κάποιος
πόνος ἢ κάποιο κακοπιάθημα θὰ τοὺς κάνει νὰ ἀλλάξουν γνώμη.

Καὶ αὐτό, εἶπε, τὸ κατάλαβα· σωστὰ τὸ λές.

[c] Κι ὅσο γιὰ 'κείνους ποὺ ἐξαπατήθηκαν μὲ κάποιο τέχνασμα, νομίζω
πῶς καὶ ἐνὸς θὰ δεχόσουν ὅτι πρόκειται γιὰ ὅσους ἀλλάζουν γνώμη εἴτε ἐπειδὴ
μαγεύτηκαν ἀπὸ μιὰ ἡδονή εἴτε ἐπειδὴ φοβήθηκαν κατὰ.

Πραγματικά, είπε, φαίνεται πως καθετί πού ξεπαταῖ ἀσνεῖ μὰ μαγεία.

“Ὅπως λοιπὸν ἔλεγα τώρα δά, πρέπει νὰ ψάξουμε νὰ βροῦμε ποιοὶ θὰ εἶναι ἄριστοι φύλακες ἐκείνης τῆς *διγῆς* τους πεποιθήσης, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία πρέπει νὰ πράττουν ὅ,τι θὰ κρίνουν πὺς εἶναι κάθε φορὰ τὸ καλύτερο γιὰ τὴν πόλη. Πρέπει νὰ τοὺς δοκιμάζουμε ἀπὸ τὴν παιδικὴ τους κώλας ἥλικία ἀναθέτοντάς τους ἔργα, στὰ ὁποῖα θὰ εἶναι πολὺ εὐκόλο νὰ τὸ ξεχάσει κανεὶς αὐτὸ καὶ νὰ ξεπαταθῇ, κι ὅσους χρηστοὺν στὴ μνήμῃ τους ἐκείνη τὴν πεποίθησι [ε] καὶ δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ξεπατήσῃ τοὺς ἐπλέγουμε, ἐνῶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀπορρίπτουμε. Συμφωνεῖς;

Ναί.

Ἐπίσης πρέπει νὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ καταβάλουν κοπιαστικὰς προσπαθεῖες, νὰ ἐντεθοῦν σὲ σωματικὸν πόνον, σὲ ἀγῶνες, καὶ νὰ δοκιμαστοῦν σὲ ὅλα τοῦτα ὡς πρὸς αὐτὰς τὶς ιδιότητες.

Σωστά, εἶπε.

Πρέπει, ἔτσι, εἶπα, νὰ τοὺς υποβάλουμε καὶ σ’ ἕνα τρίτο εἶδος δοκιμασίας σχετικὰ μὲ τὰ γητέματα καὶ νὰ τοὺς παρατηρήσουμε —ὅπως κάνουν καὶ μὲ τὰ πούλαρια πού τὰ πηγαίνουν κοντὰ σὲ κρότους καὶ θορύβους καὶ κοιτάζον νὰ δοῦν ἂν εἶναι φοβιπαίρικά, ἔτσι κι ἐμεῖς πρέπει νὰ τοὺς ἐκθέσουμε, ὅσο εἶναι νέοι, σὲ ὀριζήματα πράγματα πού προκαλοῦν τρόμο καὶ ὑστερα πάλι νὰ τοὺς βάζουμε σὲ ἡδονές, [ε] δοκιμάζοντάς τους πολὺ περισσότερο ἀπ’ ὅσο τὸ χρυσάφι στὴ φωτιά— γιὰ νὰ δοῦμε ἂν κάποιος δύσκολα ξεγελεῖται μὲ γητέματα, καὶ ἂν ἀποδείχνηται σὲ ὅλα αὐτὰ ἄνθρωπος μὲ εὐπρέπεια, φύλακας καλὸς τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας πού προσοικεῖ— ὥθρκε, δείχνοντας μέσα ἀπὸ ὅλες αὐτὰς τὶς δοκιμασίας πὺς εἶναι εὐπροσάρμοστος καὶ εὐπρεπής, τέτοιος πού θὰ μποροῦσε νὰ ἀποβεῖ πάρα πολὺ χρησίμους στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὴν πόλιν. Κι ἐκείνον πού μέσα ἀπὸ τὶς αὐστηρὰς δοκιμασίας, στὶς ὁποῖες θὰ ὑποβληθεῖ ὡς παιδί καὶ ὡς νέος καὶ ὡς ἄνδρας, θὰ βγαίνει πάντοτε [414a] καθαρὸς πρέπει νὰ τὸν καταστήσουμε ἄρχοντα τῆς πόλης καὶ φύλακα καὶ νὰ τοῦ ἀπονειμῶμε τιμὲς καὶ ὅσο εἶναι ζωντανὸς καὶ ὅταν πεθάνει, δινοντάς του ἐντελὲς ἐξαιρητικὰ προνόμια σὲ τάφους καὶ σὲ ἄλλα πράγματα πού θὰ διατηροῦν τὴν ἀνάμνησίν του· καὶ ὅποιος δὲν θὰ εἶναι σὰν αὐτὸν θὰ ἀπορρίπτεται. Κάπως ἔτσι, Γλαύκων, νομίζω ὅτι θὰ γίνεταί ἡ ἐπιλογή καὶ ἡ ἀνάδειξις τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν φυλάκων, σὲ γενικὲς γραμμὰς χωρὶς νὰ μποῦμε σὲ λεπτομέρειες.

Καὶ σ’ ἐμένα, εἶπε, κάπως ἔτσι φαίνεται.

[β] Τὸ πιὸ σωστὸ λοιπὸν δὲν εἶναι, σταλήθεια, νὰ τοὺς ὀνομάζουμε τοὺς τοὺς ἐδῶ τέλειους φύλακες τῆς πόλης πού θὰ τὴν φυλάνε καὶ ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀπὸ τοὺς ντόπιους μέσα, ἔτσι ὥστε ἐκείνοι νὰ μὴν *μποροῦν* καὶ αὐτοὶ ἐδῶ νὰ μὴ *θέλουν* νὰ τὴν βλάψουν; Καὶ τοὺς νέους, αὐτοὺς πού ὡς τώρα τοὺς λέγαμε ‘φύλακες’, συμφωνεῖς νὰ τοὺς λέμε ‘ἐπικούρους’ πού θὰ στηρίζουν τὶς ἀποφάσεις τῶν ἀρχόντων;

Συμφωνῶ, εἶπε.

Πὺς θὰ τὰ καταφέρναμε λοιπὸν νὰ ἐπινουῶσαμε κάποια ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ψευτιές, τὶς ἐπιβεβλημένες, γιὰ τὶς ὁποῖες μιλούσαμε λίγο προτύτερα, ὥστε λέγοντας [ε] ἕνα περιποιημένο ψέμα νὰ πείσουμε —στὴν καλύτερῃ περιπτώσει ἀκόμη καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀρχοντες, εἰδάλλως τὴν ὑπόλοιπῃ πόλιν;

Σὰν τί λογῆς ψευτιές, εἶπε.

“Ὅχι τίποτα ἐντελὸς πρωτάκουστο, εἶπα, ἀλλὰ κάτι πού ἔχει ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, κάτι πού ἔχει συμβεῖ ἥδη σὲ πολλοὺς τόπους, καθὼς ἰσχυρίζονται οἱ ποιητὲς κι ἔχουν κάνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὸ πιστέψουν, ἀλλὰ πού δὲν συμβαίνει στὶς μέρες μας καὶ δὲν ξέρω ἂν θὰ μποροῦσε νὰ συμβεῖ καὶ πού θὰ χρειαζόταν κανεὶς μεγάλη πειστικότητα γιὰ νὰ τὸ κάνει πιστευτὸ.

Φαίνεται, εἶπε, σὰν νὰ διατάξεις νὰ τὸ πείς.

Πόσο δίκιο ἔχω νὰ διατάξω, εἶπα ἐγώ, θὰ τὸ ἀντιληφθεῖς μόλις τὸ πῶ.

Λέγε το, εἶπε, καὶ μὴ φοβᾶσαι.

[δ] Τὸ κάνω λοιπὸν —ἂν καὶ δὲν ξέρω πὺς νὰ τὸ ἀποτολήσω, μὲ ποιὰ λόγια νὰ τὸ πῶ— καὶ θὰ ἐπιχειρήσω νὰ πείσω πρῶτα-πρῶτα τοὺς ἀρχοντες καὶ τοὺς στρατιῶτες, ἔπειτα καὶ τὴν ὑπόλοιπῃ πόλιν, πὺς τάχα ὅλη ἐκείνη ἡ ἀνατροπὴ καὶ ἡ παιδεία πού τοὺς δώσαμε ἦταν κάτι σὰν ὄνειρο πού συνέβαινε στὴ φαντασία τους, κι ὅτι στὴν πραγματικότητα ἐκείνοι βεβαιονταν τότε κάτω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ πλάθονταν μέσα τῆς καὶ γίνονταν, οἱ ἴδιοι καὶ τὰ [ε] ὅπλα τους καὶ ὅσα ἄλλα πράγματα τοὺς εἶναι τώρα ἀπαραίτητα κατασκευάζονταν κι αὐτὰ, κι ὅταν πᾶ ἐκείνοι εἶχαν στὴν ἐντέλεια ἐτοιμαστῇ, ἡ γῆ, πού εἶναι ἡ μάνα τους, τοὺς ἐβγαλε ἐπάνω, καὶ τώρα αὐτοὶ ὀφείλουν τὴ χῶρα στὴν ὁποία ζοῦνε νὰ τὴν ἔχουν σὰν μάνα πού τοὺς γέννησε καὶ τοὺς ἀνάστηρε καὶ νὰ τὴν ὑπερασπίζονται, ἂν τυχὸν ἔλθει κανεὶς νὰ τῆς ἐπιτεθεῖ, κι ἐπίσης τοὺς ἄλλους πολῖτες νὰ τοὺς ἔχουν γιὰ ἀδέλφια τους, βγαλμένα ἀπὸ τὴν ἴδια γῆς.

Δὲν εἶχες ἄδικο, εἶπε, πού ντρεπόσουν τόσον ὥρα νὰ πείς τοῦτο τὸ ψέμα.

[415a] Δίχως ἀμφιβολία, εἶπα ἐγώ. Ἄκου ὅμως καὶ τὴ συνέχεια τοῦ παραμυθιοῦ. Βέβαια, ὅλοι στὴν πόλιν εἶστε ἀδέλφια, θὰ τοὺς ποῦμε, συνεχίζοντας

τὸ παραμύθι μας, ἀλλὰ ὁ θεὸς πλάθοντάς σας, σὲ ὅσους ἀπὸ σᾶς εἶναι ἱκανοὶ νὰ κυβερνοῦν ἀνακάτεψε μέσα τους, ἐκεῖ ποὺ γεννιοῦνταν, χρυσάφι, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἄνθρωποι μεγάλης ἀξίας. Σὲ ὅσους πάλι εἶναι ἐπίκουροι ἐβαλε ἀσημι· σίδερο, τέλος, καὶ χαλκὸ ἐβαλε στοὺς γεωργούς καὶ στοὺς ἄλλους τεχνίτες. Καθὼς λοιπὸν κρατᾶτε ὅλοι ἀπὸ τὴν ἴδια ρίζα, θὰ γεννᾶτε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμοιοῦς σας, [b] κάπου-κάπου ὅμως θὰ μποροῦσε ἀπὸ τὸ χρυσάφι νὰ βγεῖ ἀσὴμι καὶ ἀπὸ τὸ ἀσὴμι χρυσάφι —τὸ ἴδιο καὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα, τὸ ἔνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἡ πρώτη λοιπὸν καὶ κῆρια ἐντολὴ τοῦ θεοῦ στοὺς ἀρχόντες εἶναι νὰ μὴ γίνουν κανενὸς ἄλλου πρᾶγματος τόσο καλοὶ φύλακες καὶ κανένα ἄλλο πρᾶγμα νὰ μὴν τὸ προσέχουν τόσο ἀγρυπνα ὅσο τοὺς ἀπογόνους, κοιτάζοντας τί λογῆς μέταλλο ἔχει προσμυχτεῖ στὴν ψυχὴ τους, καὶ ἂν κάποιος δικός τους ἀπόγονος ἔχει μέσα του χαλκὸ ἢ σίδερο, νὰ μὴν [c] αἰσθανθοῦν γι' αὐτὸν οἶκτο μὲ κανέναν τρόπο, ἀλλὰ νὰ τοῦ δώσουν τὴ θέση ποὺ ταιριάζει στὴ φύση του καὶ νὰ τὸν σπρώξουν στοὺς τεχνίτες ἢ τοὺς γεωργούς. Ἐν πάλι κάποι-οὶ ἀπὸ αὐτὲς τίς τάξεις γεννηθούν μὲ χρυσάφι ἢ μὲ ἀσὴμι μέσα τους, αὐτοὺς νὰ τοὺς τιμῇσουν καὶ νὰ τοὺς ἀνεβάσουν ψηλὰ κἀνοντάς τους, ἀντίστοιχα, φύλακες καὶ ἐπικούρους, ἐπειδὴ ὑπάρχει χρησιμὸς πῶς τότε ἡ πόλις θὰ ἀφανε-στεῖ, ὅταν τὴ φύλαξῃ τῆς θὰ τὴν ἀναλάβει φύλακας ποὺ θὰ ἔχει μέσα του σί-δερο ἢ ἄλλος ποὺ θὰ ἔχει χαλκὸ. Εἴρεῖς ἄραγε κανέναν τρόπο πῶς νὰ τοὺς κάνεις τοῦτο τὸ παραμύθι, πιστευτό;

[d] Γιὰ αὐτοὺς ἐδῶ, εἶπα, κανέναν· γιὰ τὰ παιδιά τους ὅμως καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τοὺς κατοπινούς, ἴσως.

Ἀλλὰ καὶ αὐτό, εἶπα, θὰ ἐπιδρούσε θετικὰ ὥστε νὰ φροντίζουν ἀκόμη πε-ρισσότερο γιὰ τὴν πόλι καὶ τοὺς συμπολίτες τους, ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο· γιὰτὶ καταλαβαίνομε περίπου τί ἐννοεῖς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ παραμύθι θὰ τρα-βῆξαι τὸ δρομό του κατὰ 'κεῖ ποὺ θὰ τὸ πάει ἡ διάδοσις ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Ἐμεῖς ὥστόσο ἂς δηλώσουμε αὐτὰ τὰ παιδιά τῆς γῆς καὶ ἂς τὰ βάλουμε νὰ προ-χωρήσουν μὲ τοὺς ἀρχόντες μῦθοι. Καὶ σὺν ἔλθουν, ἂς κοιτάξουν ποῖό ση-μεῖο τῆς πόλης εἶναι τὸ πρὸ κατὰλληλο γιὰ νὰ ἐγκαταστήσουν τὸ στρατόπεδόν τους, ἐκεῖ ἀπ' ὅπου εὐκολότερα θὰ μποροῦν νὰ ἐλέγχουν [e] ὅσους εἶναι μέσα στὴν πόλι, ἂν τυχὸν κάποιος δὲν θὰ εἴχε τὴ διάθεσιν νὰ συμμορφώνεται μὲ τοὺς νόμους, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην νὰ ἀποκοροῦν τοὺς ἀπ' ἑξῶ, ἂν τυχὸν κάποι-ος ἐχθρὸς ἐρχόταν νὰ ἐπιτεθεῖ, ὅπως ὁ λύκος στὸ κοπάδι. Καὶ σὺν διαλέξουν τὸν τόπον, ἀφοῦ πρῶτα θυσιάσουν σ' ἐκείνους ποὺ πρόκειται, νὰ ἐτοιμάσουν τὰ καταλήμματα τους. Τί λές ἐσύ;

Συμφωνῶ, εἶπα.

Τέτοια, φρονικά, ποὺ τὸ χειμῶνα δὲν θὰ μπάξουν νερὸ καὶ ποὺ θὰ ἔναι κα-τάλληλα καὶ γιὰ τὸ καλοκαίρι· σωστά;

Ἀσφαλῶς, γιὰτὶ μοῦ φαίνεται, εἶπα, πῶς μιλάς πιά γιὰ τὰ σπίτια τους.

Ναί, εἶπα ἐγὼ· ἀλλὰ γιὰ σπίτια *στρατιωτῶν* καὶ *ὄχι* ἀνθρώπων ποὺ βργάζουν λευτά.

[416a] Ποιὰ ἡ διαφορὰ, λές, ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δύο;

Θὰ προσπαθήσω, εἶπα, νὰ σοῦ τὴν ἐξηγήσω. Τὸ πρὸ φοβερό, ἴσως, ἀπ' ὅλα καὶ τὸ πρὸ ἐπονείδιστο γιὰ τοὺς βοσκούς εἶναι νὰ θρέφουν στὸ μαντρί τους τοσοπάνοκνυλα τέτοια καὶ μὲ τέτοιον τρόπο ποὺ τὰ σκυλιὰ αὐτά, θέλεις ἀπὸ ἀποχαλάνωσις ὀρέξεων, θέλεις ἀπὸ πείνα, θέλεις ἀπὸ κάποιο ἄλλο κακὸ στοι-χεῖο τοῦ χειρακτῆρα τους, νὰ κάνουν ζημιὰ στὰ πρόβατα καὶ ἀντὶ γιὰ σκυλιὰ νὰ γίνουν ὅμοια μὲ λύκους.

Φοβερό, πρᾶγματι, εἶπα.

[b] Ἐπομένως πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ φυλαχτοῦμε ὥστε νὰ μὴν κάνουν οἱ ἐπίκουροι κατὰ τέτοιο στοὺς πολίτες τοὺς δικούς μας, δεδομένου ὅτι οἱ ἐπί-κουροι εἶναι πρὸ δυνατόν ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ ἀντὶ γιὰ σύμμαχοι μὲ ἀγαθὲς διαθέ-σεις γίνονται ὅμοιοι μὲ ἄγριους ἀφέντες· ἔτσι δὲν εἶναι,

Πρέπει νὰ φυλαχτοῦμε, εἶπα.

Κι ἡ πρὸ ἀποτελεσματικὴ προετοιμασία γιὰ τὴν ἀποφυγὴν αὐτοῦ τοῦ πρά-γματος δὲν θὰ ἦταν ἡ προσφορὰ μιᾶς πραγματικῆς καλῆς παιδείας σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους;

Μὰ αὐτὴ τὴν προετοιμασία, εἶπα, ἀσφαλῶς τὴν ἔχουν.

Κι ἐγὼ εἶπα, Δὲν ἀξίζει, Γλαύκων, νὰ δώσουμε μεγάλη ἐμφραση σ' αὐτό. Ἀξίζει ὥστόσο νὰ ἐπιμείνουμε σ' ἐκεῖνο ποὺ λέγαμε τώρα δά, ὅτι δηλαδὴ τοῦτοι οἱ ἄνθρωποι πρέπει [c] νὰ λάβουν μιὰ σωστὴ *παιδεία*, ὅποια καὶ ἂν εἶναι αὐτή, προκειμένου νὰ διαθέτουν ἔπειτα ἐκείνο ποὺ περισσότερο ἀπὸ ὅτιδή-ποτε ἄλλο θὰ τοὺς κάνει νὰ φέρονται ἥπια καὶ ἀναμεταξύ τους καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ὁποίους θὰ προστατεύουν.

Αὐτὸ εἶναι σωστό, εἶπα.

Ἀλλὰ ἕνας μυαλωμένος ἄνθρωπος θὰ ὑποστήριζε ὅτι πέρα ἀπὸ αὐτὴ τὴν παιδεία πρέπει καὶ τὰ σπίτια καὶ ἡ ἄλλη περιουσία τους νὰ εἶναι τέτοια ποὺ νὰ μὴν τοὺς κάνει νὰ πάψουν νὰ εἶναι ἄριστοι φύλακες [d] καὶ ἀφετέρου νὰ μὴν τοὺς σπρώχνει στὸ νὰ βλάπτουν τοὺς ἄλλους πολίτες.

Καὶ δικαίως θὰ τὸ ὑποστήριζε.

Δες λοιπόν, εἶπα, ἂν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θὰ πρέπει νὰ ζοῦν καὶ νὰ κατοικοῦν μὲ ἕναν τρόπο περίπου τέτοιο, ἂν εἶναι νὰ γίνουν ὅπως τοὺς περιγράφσαμε. Πρῶτα-πρῶτα κανένας τοὺς δὲν πρέπει νὰ ἔχει περιουσία δική του, ἐκτός κι ἂν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο· ἔπειτα, κανένας τοὺς δὲν πρέπει νὰ ἔχει σπία καὶ κελάρη, τέτοιο ποὺ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ μπεῖ σ' αὐτὸ ὅποιοςδήποτε θὰ 'θελε. Τὰ ἀναγκαῖα, πάλι, ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα σὲ ἄνδρες μυαλωμένους καὶ [ε] γενναίους, ἀθλητὲς τοῦ πόλεμου, νὰ τοὺς τὰ παρέχουν οἱ ἄλλοι πολῖτες ὡς μισθὸ γιὰ τὴ φύλαξη τῆς πόλης ποὺ θὰ εἶναι ἔτσι ὑπολογισμένος ὥστε τὸ ἐτήσιο εἰσόδημά τους νὰ μὴν ἔχει οὔτε περίσσειμα οὔτε ὑστέρημα. Θὰ ἔχουν ὅλοι κοινὰ γεύματα καὶ θὰ ζοῦν μαζί, ἂν σὲ στατόπεδα. Θὰ τοὺς ποῦμε ἀκόμη ὅτι χρυσάφι καὶ ἀσήμι ἔχουν θεῖκό μέσα σὴν ψυχὴ γιὰ πάντα, δοσμένο ἀπὸ τοὺς θεοὺς, κι ὅτι διόλου δὲν χρειάζονται ἐπιπροσθέτως καὶ τὸ ἀνθρώπινο χρυσάφι, οὔτε εἶναι ὅσοι νὰ μολύνουν ἐκείνο τὸ θεῖο κτῆμα τοὺς ἀνακατώντας το μὲ τὸ θνητὸ χρυσάφι, γιατί ἀναρίθμητα κι ἀνίερα πράγματα [417a] ἔχουν συμβεῖ ἀπὸ τὸ χρῆμα τῶν πολλῶν, ἐνῶ τὸ δικό τους εἶναι ἀμώλευτο. Θὰ εἶναι ἔτσι οἱ μόνοι ἀπὸ ὅλους τοὺς πολῖτες ποὺ δὲν θὰ 'χουν δικαίωμα νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ νὰ ἀγγίζουν χρυσάφι καὶ ἀσήμι, οὔτε, ἐπίσης, νὰ συνυπάρχουν κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια σκεπὴ αὐτοὶ καὶ τὸ χρυσάφι, οὔτε νὰ το φοροῦν ἐπάνω τους, οὔτε νὰ πίνουν ἀπὸ ἀσημένιο ἢ χρυσὸ τάσι. Κι αὐτὸ θὰ 'ναι ἡ σωτηρία, ἡ δική τους καὶ τῆς πόλης. Κι ὅτι ἂν κάποτε ἀποκτήσουν δική τους γῆ καὶ σπία καὶ χρήματα, τότε δὲν θὰ 'ναι πιά φρουροὶ τῆς πόλης ἀλλὰ νοικοκυραῖοι κι ἄγροτες, καὶ ἀντὶ γιὰ σύμμαχοι τῶν ἄλλων πολιτῶν θὰ γίνουν [β] δεσπότες τοὺς κι ἐχθροί, καὶ θὰ περάσουν ὅλη τὴ ζωὴ τους μισώντας τοὺς ἄλλους καὶ ἐπιβουλεύοντάς τους, ἐνῶ ταυτόχρονα θὰ ἀποτελοῦν κι οἱ ἴδιοι ἀντικείμενο μίσους καὶ ἐπιβουλῆς ἀπὸ μέρους τῶν ἄλλων, νιώθοντας πολὺ περισσότερο καὶ μεγαλύτερο τρόμο γιὰ τοὺς μέσα παρὰ γιὰ τοὺς ἐχθρούς, καὶ τότε τρέχοντας θὰ πλησιάζουν στὸ χεῖλος τοῦ γκρεμοῦ —καὶ οἱ ἴδιοι καὶ ἡ ὑπόλοιπη πολιτεία. Γιὰ ὅλους λοιπὸν αὐτοὺς τοὺς λόγους ἄς ποῦμε ὅτι οἱ φύλακες μας πρέπει νὰ εἶναι ἔτσι τακτοποιημένοι σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴς κατοικίες ἄλλα καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τὰ καθιερώσουμε αὐτὰ μὲ νόμο· ἢ μήπως ὄχι;

Βεβαιότατα, εἶπε ὁ Γλαύκων.

Δ

[419a] Καὶ ὁ Ἀδεμαντος παρεμβαίνοντας εἶπε: Τί ἔχεις νὰ ἀπαντήσεις, Σωκράτη, ἄμα θὰ σοῦ πεί κάποιος ὅτι δὲν τοὺς κάνεις καὶ πολὺ εὐτυχημένους αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα κατὰ ἕναν τρόπο ποὺ εἶναι ἂν νὰ ὀφείλεται σὲ αὐτούς, ἀφοῦ ἡ πόλη εἶναι μὲν οὐσιαστικά δική τους, αὐτοὶ ὅμως δὲν ἀπολαμβάνουν κανένα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς, ὅπως ἄλλοι ἄρχοντες σὲ ἄλλες πόλεις ποὺ καὶ χωράφια ἔχουν καὶ σπία χτίζουν ὄραια καὶ μεγάλα, ἐπιπλώνοντάς τα ἀνάλογα, καὶ τίς θυσίες τοὺς προσφέρουν στοὺς θεοὺς καὶ ξένους ὑποδέχονται καὶ φιλοξενοῦν, καί, γιὰ νὰ 'ρθοῦμε σ' αὐτὸ ποὺ τώρα δὰ ἔλεγες, χρυσάφι καὶ ἀσήμι διαθέτουν καὶ γενικά ὅλα ὅσα θεωροῦνται ἀπαραίτητα γιὰ νὰ 'ναι κανεὶς εὐτυχισμένος; Αὐτοὶ ἐδῶ, θὰ μποροῦσε νὰ σοῦ πεί κάποιος, ἔχουν ἐγκατασταθεῖ [420a] σὴν πόλῃ ἀπλῶς ὡς μισθοφόροι καὶ δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ τὴν φρουροῦν.

Βεβαίως, εἶπα ἐγώ, καὶ μάλιστα γιὰ ἕνα πιάτο φαί, χωρὶς νὰ παίρνουν κἂν μισθὸ πέρα ἀπὸ τὴ διατροφή τους, ὅπως παίρνουν οἱ ἄλλοι μισθοφόροι, ἔτσι ποὺ οὔτε ἂν θελήσουν νὰ κάνουν μόνοι τους ἕνα ταξίδι, θὰ τοὺς εἶναι δυνατόν νὰ τὸ κάνουν, οὔτε θὰ ἔχουν νὰ δίνουν σὲ γυναικες, οὔτε, ἂν τὸ θελήσουν, θὰ ξοδεύουν χρήματα κάπου ἄλλου, ὅπως ξοδεύουν ὅσοι λογίζονται εὐτυχισμένοι. Αὐτὰ κι ἕνα σοφὸ ἄλλα παρόμοια τὰ ἀφήνεις ἔξω ἀπὸ τὸ κατηγορητήριό σου.

Ἄς ποῦμε, εἶπε, ὅτι περιέχονται κι αὐτά.

[β] Πρωτὰς λοιπὸν τί θὰ τοῦ ἀπαντήσουμε;

Ναί.

Ἀκολουθώντας, εἶπα, τὸν ἴδιο δρόμο θὰ βροῦμε, νομίζω, τί πρέπει νὰ εἰπωθεῖ. Θὰ τοῦ ποῦμε δηλαδὴ ὅτι δὲν θὰ ἦταν διόλου παρὰξένο νὰ θεωρήσουμε αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπὶ αὐτὲς τίς συνθήκες τρισευχαμένους, ὥστόσο ἐμεῖς δὲν θεμελιώνουμε τὴν πόλῃ ἀποβλέποντας σὲ αὐτό, πῶς δηλαδὴ κάποια κοινωνικὴ ὁμάδα θὰ εἶναι ἰδιαίτερα εὐτυχημένη, ἀλλὰ πῶς *ολόκληρη* ἡ πόλη θὰ εὐτυχεῖ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο. Γιατὶ σκεφθήκαμε ὅτι σὲ μὴν *τέτοια* πολιτεία θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἐντοπίσουμε τὴ δικαιοσύνη, ὅπως πάλι σὲ μὴν πολιτεία *κάκιστα* συγκροτημένη [ε] τὴν ἀδικία, καὶ παρατηρώντας τες καὶ τίς δύο νὰ σχηματίσουμε οριστικὴ γνώμη σχετικά μὲ τὸ ζήτημα ποὺ ἐδῶ καὶ πολλὰ ὥρα μᾶς ἀπασχολεῖ. Ἐτσι λοιπὸν τώρα, ὅπως πιστεύουμε, φτιάχνουμε τὴν εὐτυχισμένη πόλῃ ὄχι ξεχωρίζοντας μέσα σ' αὐτὴν κά-

ποιους λίγους που θά τους κάνουμε ευτυχισμένους, αλλά κάνοντάς την *δὴλ* ευτυχισμένη. Κι ύστερα θά εξετάσουμε τὴν ἀντίθετη πόλη. Ἄν λ.χ. συνέβαινε νὰ μᾶς πλησιάσει κάποιος καθὼς θά βάζαμε χρώμα σὲ ἕνα ἄγαλμα καὶ μᾶς ξίψεγε λέγοντας ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦμε γιὰ τὰ ὁμορφότερα στοιχεῖα τοῦ ζώου τὰ ὁμορφότερα χρώματα — ὅτι, λ.χ. στὰ μάτια, ποὺ εἶναι ὅ,τι πὺδ ὁμορφο, ἔμεις δὲν ἔχουμε βάλει πορφυρένιο χρώμα ἀλλὰ τὰ ἔχουμε χρωματίσει μὲ μέλανι — θά πιστεύαμε [d] ὅτι τοῦ δίνουμε τὴ σωστή ἀπάντηση ἂν τοῦ λέγαμε, «Μὴ φαντάζεσαι, καλέ μας ἀνθρώπε, πὺς πρέπει νὰ χρωματίσουμε τὰ μάτια τόσο ὁμορφα ὥστε νὰ μὴ δείχνουν πιά γιὰ μάτια, τὸ ἴδιο καὶ τὰ ἄλλα μέρη τοῦ ζώου, ἀλλὰ δὲς ἂν ἀποδίδοντας σὸ καθένα τὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ τοῦ ταυρίζουν, φιλοτεχνοῦμε ὁμορφο τὸ σύνολο. Ἔτσι λοιπὸν τώρα καὶ ἐσὺ μὴ μᾶς ἀναγκάζεις νὰ δώσουμε στοὺς φύλακες τέτοια εὐτυχία, ποὺ τελικὰ θὰ τοὺς κάνει νὰ εἶναι οὐδιδήποτε ἄλλο [e] ἐκτὸς ἀπὸ φύλακες. Γιατί καὶ ἐμεις ξέροουμε νὰ ντύσουμε τοὺς γεωργοὺς μὲ ἐπίσημο ἔνδυμα, νὰ τοὺς φορέσουμε χρυσὰ στολίδια καὶ νὰ τοὺς δώσουμε ἐντολὴ νὰ καλλιεργοῦν τὴ γῆ ἔτσι, γιὰ τὴ δική τους εὐχαριότητα· ἐπίσης τοὺς κεραιοπλάστες νὰ τοὺς βάλουμε νὰ καθίσουν χάμου, μὲ τὴ σειρά ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιὰ, κοντὰ στὴ φωτιά, νὰ πίνουν καὶ νὰ γλεντοκοποῦν, καὶ ἔχοντας ἀφημένο τὸν τροχὸ τοὺς παρῶμερα νὰ δουλεύουν ὅποτε τοὺς ἔλθει ὁρεξί, καὶ κάπως ἔτσι νὰ κάνουμε καὶ τοὺς ἄλλους ὅλους τρισευτυχισμένους, γιὰ νὰ πλέει τάχα δολόκληρη ἡ πόλη σὲ πελάγη εὐτυχίας. Σ' ἑμᾶς ὁμως μὴ δίνεις, σὲ παρακαλοῦμε, τέτοιες συμβουλές. Γιατί ἂν τίς ἀκολουθοῦσαμε, οὔτε ὁ γεωργὸς [421a] θὰ εἶναι πιά γεωργὸς οὔτε ὁ κεραιοπλάστης κεραιοπλάστης οὔτε κανένας ἄλλος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔχουν κάποιο ἐπάγγελμα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συγκροτοῦν μὴ πόλη θὰ διατηρήσει τὴν ιδιότητά του. Κι ὅσο βέβαια ἀφορᾷ στὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα, τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει καὶ μεγάλη σημασία. Ἄν, γιὰ παράδειγμα, κάποιοι μεταλωματῆδες ξεφυῖνουν ἀπὸ τὸν ἴσιο δρόμο, γίνουν ἀχρηστοὶ καὶ παριστάνουν τοὺς μεταλωματῆδες, ἐνὼ δὲν θὰ εἶναι, δὲν χάλασε δὲ ὁ κόσμος· ὅταν ὁμως ἔχουμε φύλακες τῶν νόμων καὶ τῆς πόλης, οἱ ὅποιοι στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι φύλακες ἀλλὰ *ἐμφανίζονται* ὡς τέτοιοι, τὸ βλέπεις δὲ καὶ μόνος σου ὅτι τὴν ρημάζουν τὴν πόλιν δολόκληρη σιθέμελα, καὶ ἀντιστρόφως ὅτι *μόνοι* αὐτοί, οἱ *πραγματικοὶ* φύλακες, ἔχουν τὸν τρόπο νὰ τὴν διοικήσουν καλὰ καὶ νὰ τὴν κάνουν νὰ εὐτυχεῖ». Ἄν λοιπὸν ἔμεις ἐννοοῦμε νὰ φτιάχνουμε φύλακες πραγματικούς, τέτοιους [b] ποὺ νὰ μὴν προξενοῦν τὴν παραμικρὴ βλάβη στὴν πόλιν, ἐνὼ αὐτὸς ποὺ ἔλεγε ἐκεῖνα τὰ ἄλλα ἐννοοῦσε κάποιας λογῆς γεωργοὺς

καὶ καὶ σὰν χαροῦμένους ἀμφιγύρουνες γιὰ τὰ πανηγύρια καὶ ὄχι μὴ κοινότητα πολιτῶν, μᾶλλον καὶ ἄλλο θὰ εἶχε σὸ νοῦ του παρὰ τὴ συγκρότηση μᾶς πόλης. Ἄς σκεπτοῦμε λοιπὸν τί ἀπὸ τὰ δύο θὰ κάνουμε: θὰ θεσπίσουμε στὴν πόλιν τοὺς φύλακες ἀποβλέποντας σὲ τοῦτο, πὺς δηλαδὴ θὰ εξασφαλιστεῖ ὁ αὐτοὺς ὅσο τὸ δυνάτὸν περισσότερη εὐτυχία ἢ ἡ εὐτυχία εἶναι καὶ ποὺ πρέπει νὰ δοῦμε ἂν εξασφαλίζεται γιὰ *δὴλ* τὴν πόλιν; Κι ὅσο γι' αὐτοὺς τοὺς ἐπικούρους καὶ τοὺς [c] φύλακες, ἂς τοὺς ἀναγκάσουμε νὰ ἀκολουθοῦν ἐκείνη τὴν ἄλλην, τὴ *δική* μας πολιτικὴ, καὶ ἂς τοὺς πείσουμε νὰ γίνουν ὅσο τὸ δυνατόν καλύτεροὶ σὸ ἔργο ποὺ ἔχουν νὰ ἐπιτελέσουν· τὸ ἴδιο καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, καὶ ἔτσι, καθὼς δολόκληρη ἡ πόλη θὰ μεγαλώνει καὶ θὰ ἔχει καλὴ διοίκηση, ἂς ἀφῇθεὶ καθεμὴν τάξη νὰ ἀπολαμβάνει τὸ μερικὸ τῆς εὐτυχίας ποὺ ἡ φύση ὀρίζει γι' αὐτήν.

Μοῦ φαίνεται, εἶπε, ὅτι τὸ θέτεις σωστά.

Ἄραγε, εἶπα, θὰ σοῦ φανεῖ τὸ ἴδιο καὶ γιὰ ἕνα θέμα σύμφυτο μὲ αὐτό;

Γιὰ ποῖο θέμα;

[d] Σκέψου ἂν εἶναι τοῦτα τὰ πράγματα ποὺ διαφείδουν τοὺς ἄλλους τέχνιτες καὶ τοὺς κάνουν νὰ γίνονται κακοί.

Ποῖα ἐννοεῖς;

Τὸν πλοῦτο, εἶπα ἐγώ, καὶ τὴ φτώχεια.

Πὺς δηλαδὴ;

Ἔτσι. Ἔχεις τὴν ἐντύπωση πὺς κάποιος ποὺ φτιάχνει τοσुकάλια, ἂν γίνεαι πλοῦσιος, θὰ ἐξακολουθήσει νὰ θέλει νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὴ δουλειά του;

Μὲ κανέναν τρόπο, εἶπε.

Δὲν θὰ γίνεαι πὺδ τεμπέλης καὶ πὺδ ἀδιάφορος ἀπ' ὅτι ἦταν;

Καὶ πολὺ μάλιστα.

Συνεπὺς θὰ γίνεαι χειρότερος τοσुकάλας· σωστά;

Καὶ πολὺ χειρότερος μάλιστα, εἶπε.

Ἄν πάλι ἀδυνατώντας ἐξαιτίας τῆς φτώχειας του νὰ ἔχει στὴ διάθεσή του ἐργαλεῖα ἢ καὶ ἄλλο ἀπ' ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα στὴν τέχνη του, καὶ ἡ δουλειά του θὰ εἶναι δευτερότερη [e] καὶ τὰ παιδιὰ του ἢ καὶ ὅποιους ἄλλους ἀνάλαβει νὰ τοὺς μάθει τὴν τέχνη του θὰ τοὺς βγάλει χειρότερους τεχνίτες.

Κατανόησι.

Ἐξαιτίας λοιπὸν τούτων τῶν δύο, τῆς φτώχειας καὶ τοῦ πλοῦτου, καὶ ἡ ποιότητα τῆς δουλειᾶς χειροτερεῖται καὶ οἱ ἴδιοι οἱ τεχνίτες γίνονται χειρότεροι.

Ἔτσι φαίνεται.

Βρήκαμε λοιπὸν κι ἄλλα πράγματα γιὰ τοὺς φύλακές μας, ποὺ μὲ κάθε τρόπο πρέπει νὰ προσέχουν μὴπως τρυπώσουν στὴν πόλη χωρὶς νὰ τὰ πάρουν εἰδηση.

Ποιά εἶναι αὐτά;

[422a] Ὁ πλοῦτος, εἶπα ἐγώ, καὶ ἡ φτώχεια· γιατί τὸ ἓνα φέρνει τρυφολότη-
τα, τεμπελιά καὶ ἀνατρεπτικὴ διάθεση, τὸ ἄλλο πάλι, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀνατρε-
πτικὴ διάθεση, δουλοφροσύνη καὶ ἐξαχρείωση.

Πολὺ σωστά, εἶπε. Ὅμως, Σωκράτη, πρόσθεξε καὶ τοῦτο: Πῶς ἡ πόλη μας
θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ κάνει πόλεμο, ἀφοῦ δὲν θὰ ἔχει χρήματα, καὶ μάλιστα ἂν
θὰ εἶναι ἀναγκασμένη νὰ πολεμήσει μὲ πόλη μεγάλῃ καὶ πλούσιᾳ;

Εἶναι φανερό, εἶπα, ὅτι μὲ μία τέτοια πόλη θὰ δυσκολευτεῖ περισσότερο
νὰ τὰ βγάλει πέρα, [b] ἐνῶ μὲ δύο θὰ εἶναι πιὸ εὐκόλο.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς; εἶπε ἐνέμινος.

Κατ' ἀρχάς, εἶπα, ἂν χρειαστεῖ νὰ κάνουν οἱ δικοὶ μας πόλεμο, δὲν θὰ γτυ-
πηθοῦν μὲ ἀνθρώπους πλούσιους, ὄντας οἱ ἴδιοι δοκιμασμένοι μαχητές;

Αὐτὸ ναι, εἶπε.

Τί λοιπὸν, Ἀδεῖμαντε; Ἔνας πυγμάχος προπονημένος μὲ τὸν καλύτερο
δυνατὸ τρόπο δὲν νομίζεις ὅτι θὰ μπορούσε μὲ εὐκολία νὰ ἀντιμετωπίζει δύο
ἀνθρώπους πλούσιους καὶ καλοθρεμμένους ποὺ δὲν εἶναι πυγμάχοι;

Ἵσως νὰ μὴν μπορούσε, εἶπε, καὶ τοὺς δύο μαζί.

Οὐτε καὶ στὴν περίπτωση, εἶπα, ποὺ κάνουντας ὅτι ὑποχωρεῖ θὰ καταφερ-
νε, [c] γριζόντας ἀπτότομα, νὰ γτυπάει ὅποιον θὰ εἶναι κάθε φορὰ μισοστά
—κι αὐτὸ κατ' ἐπανάληψιν μὲς στὸ λιοπύρι καὶ τὴν ἀποπνικτικὴ ζέση; Ἔνας
τέτοιος πυγμάχος δὲν θὰ μπορούσε ἄραγε νὰ βάλει κάτω ἀκόμῃ καὶ περισσό-
τερους ἀνθρώπους τέτοιας λογῆς;

Χωρὶς ἀμφιβολία, εἶπε, δὲν θὰ ἴταν διόλου παρᾶξενο.

Δὲν νομίζεις ὅμως ὅτι οἱ πλούσιοι ἔχουν στενότερη σχέση μὲ τὴν πυγμαχία
—ὡς πρὸς τὶς τεχνικὲς γνώσεις καὶ τὴν πρακτικὴ πείρα— ἀπ' ὅτι μὲ τὴν τέχνη
τοῦ πολέμου;

Τὸ νομίζω, εἶπε.

Εὐκόλα ἄρα, καθὼς φαίνεται, οἱ μαχητές μας θὰ τὰ βάzzουν καὶ μὲ διπλά-
σιους καὶ μὲ τριπλάσιους ἀκόμῃ ἀπὸ αὐτούς.

Θὰ συμφωνήσω μαζί σου, εἶπε· νομίζω ὅτι αὐτὸ ποὺ λές εἶναι σωστὸ.

[d] Κι ἂν στέλλοντας πρεοβεία στὴ μία ἀπὸ τὶς δύο πόλεις τοὺς ἔλεγαν τὴν

ἀλήθεια, ὅτι δηλαδή, «Ἐμεῖς χρυσάφι κι ἀσήμι οὔτε πιάνουμε στὰ χέρια μας
οὔτε καὶ τὸ θεωροῦμε σωστὸ καὶ δίκαιο νὰ ἔχουμε, ἐνῶ ἔσεῖς τὸ θεωρεῖτε· ἄς
συμμάχηστε, λοιπὸν, μαζί μας καὶ κρατῆστε δικό σας τὸν πλοῦτο τῆς ἄλλης
πόλης», τί θὰ γινόταν; Φαντάζεσαι ὅτι ὑπάρχουν κάποιοι ποὺ ἀκούγοντάς τα
αὐτὰ θὰ προστιμοῦσαν νὰ τὰ βάλουν μὲ σκληρὰ καὶ ἄψαχνα σκυλιὰ κι ὄχι μὲ
πρόβατα παχιά καὶ ἀπαλὰ ἔχοντας αὐτὰ τὰ σκυλιὰ γιὰ συμμάχους τους;

Δὲν τὸ νομίζω. Ἄν ὅμως, εἶπε, τὰ πλούτη τῶν ἄλλων πόλεων [e] σωρευ-
τοῦν σὲ μία πόλη, πρόσθεξε μὴπως αὐτὸ ἐγκυμονεῖ κινδύνους γιὰ τὴν πόλη
ποὺ δὲν θὰ ἔχει πλοῦτο.

Τρισευτυχισμένος εἶσαι, εἶπα ἐγώ, ἂν νομίζεις ὅτι μπορεῖς νὰ ἀποκαλέεις
‘πόλη’ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐκτός ἀπὸ τούτην ἐδῶ ἔτσι ὅπως πέμε νὰ τὴν φτιά-
ξουμε ἑμεῖς.

Γιατί ὄχι; εἶπε.

Γιὰ τίς ἄλλες, εἶπα, πρέπει νὰ χρησιμοποιήσουμε κάποια λέξη ποὺ νὰ δηλώ-
νει κάτι μεγαλύτερο· γιατί ἡ καθεμιὰ τους εἶναι πάμπολλες πόλεις κι ὄχι μία
πόλη, ὅπως καὶ στὸ γνωστὸ παινίδι. Δύο πόλεις εἶναι σὲ κάθε περίπτωση,
ἐχθρικές ἢ μιὰ στὴν ἄλλη: [423a] ἀπὸ τὴ μιὰ ἡ πόλη τῶν φτωχῶν, ἀπὸ τὴν ἄλλη
τῶν πλουσίων· στὴν καθεμιὰ ἀπὸ τὶς δύο ὑπάρχουν πάρα πολλές πόλεις, ποὺ
ἂν τίς ἀντιμετωπίζεις σὰν νὰ ἴταν μία, θὰ τὰ ἔχανες ὅλα, ἂν ὅμως τίς ἀντιμετω-
πίζεις ὡς πολλές καὶ ἔδινες στοὺς μὲν τοὺς ὑλικούς πόρους καὶ τὸ δυναμικὸ
τῶν δὲ ἡ ἀκόμῃ καὶ τοὺς ἀνθρώπους τους, θὰ ἔχες πάντοτε συμμάχους πολ-
λοὺς, ἐνῶ ἐχθροὺς λίγους. Καὶ γιὰ ὅσον καιρὸ ἡ πόλη σου θὰ κυβερνηθεῖται μὲ
σοφροσύνη, σύμφωνα μὲ ὅσα τώρα δὰ θεοσιότιγκαν, θὰ εἶναι ἡ μεγαλύτερη
ἀπ' ὅλες, καὶ δὲν τὸ ἐννοῶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς καλῆς φήμης ἀλλὰ στ' ἀλήθεια
ἡ μεγαλύτερη, ὅστω κι ἂν θὰ ἔχει ὅλους κι ὅλους χίλιους πολεμιστὲς γιὰ νὰ τὴν
ὑπερασπίζονται. Γιατί δὲν θὰ βρεῖς εὐκόλα οὔτε στὴν Ἑλλάδα οὔτε ὁπουδὴ-
ποτε ἄλλοῦ πόλη ἔτσι μεγάλῃ ποὺ νὰ εἶναι σταλήθεια μία, [b] ἐνῶ πόλεις ποὺ
φαίνονται τέτοιες θὰ βρεῖς πολλές καὶ πολλαπλάσια μεγαλύτερες ἀπὸ τὴ δι-
κή μας. Ἡ μὴπως ἔχεις ἄλλη γνώμη;

Ὅχι, μὰ τὸ Δία, εἶπε.

Συνεπῶς αὐτὸ, εἶπα ἐγώ, θὰ ἦταν καὶ τὸ καλύτερο μέτρο γιὰ τοὺς ἀρχον-
τές μας προκειμένου νὰ κανονίσουν τὸ μέγεθος ποὺ πρέπει νὰ ἔχει ἡ πόλη καὶ
νὰ προσδιορίσουν ἀνάλογα τὰ ὄριά της ἐγκαταλείποντας τὴν ὑπόλοιπὴ
ἐκταση.

Ποῖο εἶναι, ρώτησε, αὐτὸ τὸ μέτρο;

Κατά τή γνώμη μου, είπα, τούτο ἔδω: νὰ μεγαλῶνῃ ἴσαμε ἡμεῖς πού ποὺ μπορεῖ νὰ μεγαλώσει χωρὶς νὰ χάσει τὴν ἐνότητά της, παραπέρα ὅμως ὄχι.

[ε]Ναί, σωστά, εἶπε.

Νὰ λοιπὸν πάλι καὶ ἓνα ἄλλο πρόσταγμα πού θὰ δώσουμε στοὺς φύλακες: Νὰ προσέχουν μὲ κάθε τρόπο ὥστε ἡ πόλις οὔτε νὰ μικρύνει οὔτε ἀπλῶς νὰ φάνεταί πως εἶναι μεγάλη, ἀλλὰ νὰ ἔχει ἀντάρκεα καὶ νὰ εἶναι μία καὶ ἐνιαία.

Μάλλον εὐκόλο, εἶπε, τὸ πρόσταγμα πού θὰ τοὺς δώσουμε.

Κι ἀκόμη εὐκολότερο, εἶπα ἐγώ, εἶναι τοῦτο ἔδω, πού τὸ ἀναφέραμε καὶ προτύτερα, ὅταν λέγαμε ὅτι, ἅμα κάποιον παιδὶ τῶν φυλάκων βγαίνει σκάρο, θὰ πρέπει νὰ τὸ στέλλουν σὲς ἄλλες τάξεις [ε] νὰ ἐνταχθεῖ ἐκεῖ, κι ἂν πάλι κάποιο ἀπὸ τίς ἄλλες τάξεις ἀξίζει, αὐτὸ νὰ τὸ προσκοθῇ στοὺς φύλακες. Σκοπὸς αὐτῆς τῆς ἀναφορᾶς ἦταν νὰ κάνει φανερὸ ὅτι ὅπως τοὺς φύλακες ἔτσι καὶ τοὺς ἄλλους πολῖτες ὀφείλουμε νὰ τοὺς κατευθύνουμε, τὸν καθένα χωρὶς, σ' ἐκεῖνο τὸ ἔργο, τὸ ἓνα, γιὰ τὸ ὅποιο εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του πλασμένος, ὥστε ἐκτελώντας καθένας πολίτης τὸ ἔργο πού τοῦ προσιδιάζει νὰ γίνηται ἕνας κι ὄχι πολλοί, καὶ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ πόλις ὁλόκληρη νὰ ἀποτελεῖ κατὰ ἐνιαῖο κι ὄχι κατὰ πολλαπλό.

Μάλιστα, εἶπε: αὐτὸ εἶναι πιὸ εὐκόλο ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Δὲν εἶναι, καλὲ μου Ἀδεύμαντε, πολλὰ καὶ βαριά, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ νομίσαι κανεὶς, ὅσα τοὺς ἐπιβάλλουμε ἀλλὰ [ε] εὐκόλα ὅλα, ἀρκεῖ νὰ τηροῦν ἐκεῖνο τὸ παρομῶδες ἓνα καὶ μεγάλο, ἂν καὶ ἐγὼ δὲν θὰ τὸ χαρακτηρίζα μεγὰλο ἀλλὰ ἀρκετό.

Ποιὸ πρῶγμα ἐννοεῖς; ρώτησε.

Τὴν παιδεία, εἶπα, καὶ τὴν ἀνατροφή. Γιατὶ ἂν, παίρνοντας μιὰ καλὴ παιδεία, γίνονται ἀνθρώποι στερεοὶ καὶ μετρούμενοι, εὐκόλα θὰ τὰ διακρίνουν ὅλ' αὐτὰ κι ὅσα ἄλλα ἡμεῖς τώρα τὰ παραλείπουμε, γιὰ παράδειγμα πὼς θὰ πάρχουν γυναικες καὶ θὰ παντρευτοῦν καὶ θὰ κάνουν παιδιά, δηλαδή ὅτι [42α] αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅπως λέει ἐκεῖνος ὁ σοφὸς λόγος, οἱ φίλοι πρέπει νὰ τὰ ἔχουν ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ἀπὸ κοινοῦ.

Ὅλα τότε θὰ πῆγαιναν μιὰ χαρά, εἶπε.

Ἔτσι λοιπὸν, εἶπα, μιὰ πολιτεία, ἐφόσον ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ξεκινήσει καλὰ, συνεχίζει νὰ ἀναπτύσσεται ὅπως ἓνας κύκλος: ἡ καλὴ ἀνατροφή καὶ ἐκπαίδευση, ἂν κρατηθοῦν στὸ ὕψος τοὺς, φτιάχνουν ἀνθρώπους μὲ καλὸ φυσικό, κι αὐτοὶ πάλι, ἔχοντας γιὰ στήριγμά τους μιὰ τέτοια παιδεία, γίνονται ἀκόμη

καλύτεροι ἀπὸ τοὺς προγόνους τους καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἀπογόνους πού θὰ βγάλουν, [β] ἀκριβῶς ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ἄλλα ἔμβια ὄντα.

Αὐτὸ εἶναι εὐλόγο, εἶπε.

Κοντολογὶς λοιπὸν, ὅσοι θὰ ἔχουν τὴ φροντίδα τῆς πόλης πρέπει νὰ τὸ προσέχουν αὐτὸ νὰ μὴ χαλάσει χωρὶς νὰ τὸ πάρουν εἰδηση, ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα νὰ ἔχουν τὸ νοῦ τους νὰ μὴν εἰσάγονται καινοτομίες στὴ γυμναστικὴ καὶ τὴ μουσικὴ τέτοιες πού νὰ ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ καθιερωμένα ἀλλὰ νὰ μένουν σταθεροὶ σὲ αὐτά, ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο. Κι ὅταν κάποιος λέει ὅτι

ὁ κόσμος ἡμεῖν τὸ τραγούδι πιότερο τιμᾷ
πού ἔναι τῶν τραγουδιστῶν τὸ πιὸ καινούργιο

[ε] νὰ φοβοῦνται, μὴπως πολλὲς φορὲς φανταστεῖ κανεὶς ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν ἐννοεῖ τραγούδια καινούργια ἀλλὰ μιὰ νέα *τεχνουργοπία* τραγουδιοῦ, κι ὅτι τὸ ἐπιδιοκμᾷζει. Μῆτε νὰ τὸ ἐπιδιοκμᾷζει κανεὶς αὐτὸ πρέπει μῆτε νὰ ἀποδίδει τέτοιες σκέψεις στὸν ποιητὴ. Χρειάζεται νὰ εἴμαστε πολὺ προσεκτικοὶ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν εἰσαγωγὴ νέων μουσικῶν δρόμων, ἐπειδὴ ἔδω διακρίβυνται τὰ πάντα. Γιατὶ πούθενά δὲν συντελοῦνται ἀλλαγὲς στοὺς τρόπους τῆς μελωδικῆς σύνθεσης χωρὶς νὰ ἀκολουθοῦνται ἀπὸ ριζικὲς πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς μεταβολές, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Δάμων καὶ τὸ πιστεύω κι ἐγώ.

Λοιπὸν, νὰ μὲ λογαριάζεις κι ἐμένα, εἶπε, σ' ἐκείνους πού ἔχουν πεισθεῖ.

[ε] Κάπου ἔδω τότε, καθὼς φαίνεται, πρέπει νὰ χτίσουν τὸ φρούριο τῆς πόλης οἱ φύλακες: πᾶνω στὴ μουσικῇ.

Εἶναι βέβαιο, εἶπε, ὅτι ἡ ἐκτροπὴ ἀπὸ τὸ νόμιμο συμβαίνει εὐκόλα σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ χωρὶς νὰ τὸ πάρει κανεὶς εἰδηση.

Ναί, εἶπα, τὴν βλέπουν σὺν ἓνα εἶδος παιγνιδιοῦ, σὺν κάτ' αὐτοῦ δὲν προξενεὶ κανένα κακὸ.

Μὰ οὔτε καὶ προξενεῖ, εἶπε, ἄλλο τίποτα πέρα ἀπὸ τὸ νὰ τρυπῶναι σιγὰ καὶ νὰ διοχετεύεται ἀπαροτρήρητ' ἀπὸ τῆς πόλης καὶ τίς ἀσκολίες. Καὶ βγαίνοντας ἀπὸ ἡμεῖς δυναμωμένη, εἰσχωρεῖ σὲς ἀμοιβαῖες συναλλαγὰς τῶν ἀνθρώπων, κι ἀπὸ τίς συναλλαγὰς πᾶει [ε] στοὺς νόμους καὶ τοὺς θεομύθους τῆς πολιτείας μὲ μεγάλη θρασυτητα, Σωκράτη μου, ὥσπου τελικὰ νὰ τὰ φέρει ὅλα ἄνω κάτω καὶ στὴν ἰδιωτικὴ καὶ στὴ δημόσια σφαίρα.

Ὁραῖα, εἶπα: ἔτσι ἔχει τὸ πρῶγμα;

Νομίζω, εἶπε.

Ἐπομένως, ὅπως λέγαμε στὸ ξεκίνημα αὐτῆς συζήτησης, τὰ δικὰ μας παιδιά πρέπει εὐθὺς ἐξαρχῆς νὰ παίρνουν μέρος σὲ παιγνίδια ποὺ θὰ ἴναι πιὸ κοντὰ στὸ πνεῦμα τῶν νόμων, γιὰτὶ ἀπὸ παιγνίδια ποὺ δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ νόμο καὶ ἀπὸ παιδιά μὴ νόμιμα [425a] θὰ σταθεῖ ἀδύνατο νὰ βγοῦν ἔπειτα ἄνδρες φιλόνομοι καὶ ἄξιοι. Ἔτσι;

Ἀσφαλῶς, εἶπε.

Ὅταν λοιπὸν τὰ παιδιά, ἀπὸ τὰ πρῶτα τους κίολας παιγνίδια, δεχθοῦν μέσα τους διαμέσου τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποίησης τὴν ὁμορφιὰ τῆς τάξης, αὐτῇ, ἀντίθετα μὲ ὅ,τι συμβαίνει μὲ ἑκείνα τὰ ἄλλα παιδιά, τοῦτα ἐδῶ τὰ δικὰ μας τὰ ἀκολουθεῖ σὲ ὅλα καὶ τὰ δυναμῶνει, διορθώνοντας κι ὅ,τι τυχὸν προτιότερα πῆγαινε στραβὰ στὴν πόλη.

Πραγματικά, ἔτσι εἶναι.

Ἄρα, εἶπα, ἀκόμη καὶ κάποια πράγματα ποὺ θεωροῦνται πῶς ἔχουν μικρὴ σημασία καὶ ποὺ οἱ παλαιότεροι τὰ ἄφησαν νὰ χαθοῦν, αὐτοὶ ἐδῶ θὰ τὰ βρῶσκουν μόνον τους.

Σὺν ποιᾷ;

[b] Τοῦτα ἐδῶ· ὅτι λ.χ. οἱ νέοι δὲν πρέπει νὰ μιλοῦν μπροστὰ στοὺς μεγάλους, ὅτι πρέπει νὰ τους παραχωροῦν τὴ θέση τους, νὰ σηκώνονται μπροστὰ τους ὄρθιοι, νὰ φροντίζουν τοὺς γονεῖς τους, ἐπίσης σχετικά μὲ τὸ κούρεμα, τὸ ντύσιμο, τὴν ὑπόδησή τους, γενικά τὴν ἐξωτερικὴ τους ἐμφάνιση καὶ ὅλα τὰ παρόμοια. Ἡ μήπως δὲν τὸ νομίζεις;

Τὸ νομίζω.

Νὰ φτιάχνει κανεὶς νόμους γιὰ νὰ ρυθμίσει τέτοια πράγματα εἶναι, νομίζω, ἀνόητο· γιὰτὶ τέτοιες ρυθμίσεις, προφορικῆς ἢ γραπτῆς, δὲν γίνονται, ἀλλὰ κι ἂν γίνονταν, θὰ ἔμεναν ἀνεφάρμοστες.

Πῶς ἔτσι;

Φαίνεται, Ἀδεύμαντε, εἶπα, ὅτι, ἀνάλογα μὲ τὴν κατεύθυνση [c] ποὺ θὰ πάρεῖ κανεὶς ἀπὸ τὴν παιδεία, θὰ ἐξαφτηθεῖ καὶ ἡ παραπέρα ἐξέλιξή του· ἢ μήπως δὲν ἀληθεύει ὅτι πάντοτε τὸ ὅμοιο ἀποζητάει τὸ ὅμοιό του;

Θέλει ρώτημα;

Καὶ θὰ λέγαμε, νομίζω, ὅτι καταλήγει σὲ κάτι ὁλοκληρωμένο καὶ δυναμικό, εἴτε καλὸ εἴτε καὶ τὸ ἀντίθετο.

Φυσικά, εἶπε.

Γι' αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς λόγους, εἶπα, ἐγὼ δὲν θὰ ἐπιχειροῦσα νὰ θεσπίσω νόμους γιὰ τέτοιες λογῆς πράγματα.

Εὐλόγα, εἶπε.

Ὅμως, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τί θὰ γίνει μὲ τὶς ὑποθέσεις τῆς ἀγορᾶς, τὶς ἰδιωτικῆς συμφωνίης ποὺ συνάπτουν ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο στὴν ἀγορά, τὶς συναλλαγές, [d] ἂν θέλεις, μὲ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο τεχνίτη, ἐπίσης μὲ τὶς ἐξυβρίσεις, τὶς σωματικῆς κακώσεις, τὶς μηνύσεις ποὺ ὑποβάλλονται, τὸν δριμυτῶν δικαστῶν, ἀκόμη μὲ τὴν καταβολὴ καὶ τὴν εισπραξὴ τελῶν, ὅπου τυχὸν εἶναι ἀπαραιτήτο σὲς ἀγορὴς ἢ στὰ λιμάνια ἢ καὶ γενικῶς μὲ κάποιες ρυθμίσεις γιὰ τὴν τάξη στὴν ἀγορά, στὴν πόλη, στὸ λιμάνι ἢ ὁποῖοποτε ἄλλο σχετικό θὰ ἀποτολμήσουμε ἄραγε νὰ φτιάξουμε γιὰ τέτοια πράγματα νόμους;

Ὅχι, εἶπε· δὲν θὰ ἦταν σωστὸ νὰ δίνουμε προσαγῆς σὲ καλοὺς καὶ ἄξιους ἀνθρώπους· [e] γιὰτὶ τὶς περισσότερες ρυθμίσεις, γιὰ ὅσα πράγματα χρειάζονται νομοθετικὴ ρύθμιση, θὰ τὶς βροῦν καὶ μόνοι τους.

Ναί, φίλε μου, εἶπα, ἂν ὁ θεὸς τοὺς ἀξιῶναι νὰ φυλάνε ἀκέρατους ἐκείνους τοὺς νόμους ποὺ ἐκθέσαμε προτύπερα.

Διαφορετικά, εἶπε, θὰ περάσουν μὲ ὁλόκληρη ζωὴ θεσπίζοντας συνεχῶς νόμους καὶ διορθώνοντας τους, πιστεύοντας ὅτι θὰ πετύχουν ἔτσι τὸν τέλος.

Ἔννοεῖς, εἶπα, ὅτι οἱ ἀνθρώποι τέτοιες λογῆς θὰ ζήσουν σὺν τοὺς ἀρρώστοις ποὺ ὑποφέρουν καὶ ποὺ ἐξαιτίας τῆς ἀκολασίας τους δὲν ἔχουν τὴ διάθεση νὰ ξεκοφθοῦν ἀπὸ τὶς κακὲς συνήθειές τους.

Βεβαίως, εἶπε.

[426a] Μιὰ χαρὰ περνᾶνε, δὲν εἶναι ἔτσι; Μὲ τὸ γατρολόγημα δὲν κατορθώνουν τίποτε ἐκτός ἀπὸ τὸ νὰ κάνουν τὶς ἀρρώστιες τους πιὸ σοβαρὲς καὶ μὲ περισσότερες ἐπιπλοκές, πάντοτε ἐλπίζοντας πῶς, ἂν τοὺς συστήσει κανεὶς κάποιο φάρμακο, θὰ δοῦν μ' αὐτὸ τὴν ὑγείά τους.

Αὐτὸ ἀκριβῶς γίνεται, εἶπε, μὲ αὐτῆς τῆς λογῆς τοὺς ἀρρώστους καὶ τὶς ἀρρώστιες τους.

Γιὰ δὲς, εἶπα ἐγὼ· διασκεδαστικὸ δὲν εἶναι ποὺ οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ ἔχουν γιὰ χειρότερο ἐχθρὸ τους ὅποιον τοὺς λέει τὴν ἀλήθεια, ὅτι δηλαδή ἂν δὲν πᾶψουν νὰ μεθᾶνε καὶ νὰ τρώνε τὸ καταπέτασμα καὶ νὰ παραδίνονται σὲς ἡδονὲς καὶ νὰ τεμπελιάζουν, [b] οὔτε τὰ φάρμακα οὔτε οἱ καυτηριασμοὶ οὔτε οἱ ἐγχειρήσεις οὔτε πάλι τὰ ξόρκα οὔτε τὰ φυλαχτὰ οὔτε ὅτιδήποτε ἄλλο παρόμοιο πρόκειται νὰ τοὺς ὠφελήσει σὲ τίποτα;

Ὅχι καὶ τόσο διασκεδαστικὸ, εἶπε· γιὰτὶ τὸ νὰ δυσανασχετῆς μὲ ἐκείνον ποὺ σοὶ λέει τὸ σωστὸ δὲν εἶναι διασκεδάση.

Δὲν σοὺ ἀρέσουν, φαίνεται, εἶπα, οἱ ἀνθρώποι αὐτοὺ τοῦ εἶδους.

Καθόλου, μὰ τὸ Δία.

Συνεπῶς, ἀνόμη κι ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ἡ πόλη ὁλόκληρη κάνει αὐτὸ πού τώρα δὰ λέγαμε, ἐσὺ *πάλι* δὲν θὰ τὸ ἐπιδοκίμαζες. Ἡ μίμωκος ἔχεις τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν κάνουν ἀκριβῶς ὅ,τι καὶ αὐτοὶ οἱ ἄρρωστοι. Ὅσες πόλεις, ἔχοντας οἱ ἴδιες κακὴ διακυβέρνηση, ἀπαγορεύουν [ε] στοὺς πολίτες νὰ ἐπιχειρήσουν ὁποιαδήποτε ἀλλαγὴ στὸ πολιτικὸ σύστημα, ἀπειλώντας τους πῶς ὅποιος δοκιμάσει νὰ τὸ κάνει αὐτὸ θὰ πεθάνει. Ἐνῶ ἀντιθέτως ὅποιος προσφέρει σ' αὐτούς, οἱ ὅποιοι κυβερνοῦνται ἔτσι, τίς πρὶο εὐχάριστες ἐξυπηρετήσεις καὶ τοὺς κάνει τὰ θελήματα, κολακεύοντάς τους καὶ μαντεύοντάς τίς ἐπιθυμίες τους, κι ἔχει φοβερὴ ἱκανότητα στὸ νὰ τίς ἐκανοποιεῖ, αὐτὸς καὶ ἡθικὸς ἄνθρωπος θὰ λογίζεται καὶ σὲ μεγάλη ὑπόληψη θὰ τὸν ἔχουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ σωστά;

Σίγουρα, εἶπε, τὸ ἴδιο πρᾶγμα κάνουν, κατὰ τὴ γνώμη μου, κι αὐτὲς οἱ πόλεις, καὶ δὲν τὸ ἐπιφορῶ ὅτε στὸ ἐλάχιστο.

[δ] Τί λὲς ὁμως γιὰ ὄσους θέλουν νὰ προσφέρουν ὑπηρεσίες σὲ τέτοιες πόλεις καὶ εἶναι πρᾶθυμοι νὰ τὸ πράξουν; Δὲν τοὺς θαιμάζεις γιὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν καλὴ τους διάθεση;

Ἀσφαλῶς, εἶπε, ἐκτός βέβαια ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους οἱ πόλεις αὐτὲς τοὺς ἔχουν ξεγελάσει καὶ οἱ ὅποιοι φαντάζονται πῶς εἶναι σταλήθεια πολιτικοί, ἐπειδὴ ὁ πολὺς κόσμος τοὺς παινεύει.

Τί ἐννοεῖς; Δὲν ἔχεις λίγη κατανόηση γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους; Ἡ νομίζεις ὅτι ἓνας ἄνθρωπος πού δὲν ξέρει νὰ μετράει καὶ πού ἄλλοι πολλοὶ ὅμοιοι του [ε] τοῦ λένε πῶς ἔχει ἀνάστημα τέσσερις πῆχες εἶναι δυνατόν νὰ μὴν τὸ πιστεύει κι ὁ ἴδιος;

Ὅχι βέβαια, εἶπε.

Μὴ δυσανασχετεῖς λοιπὸν μ' αὐτούς· γιὰ κατὰ τέτοιους εἶναι, καθὼς φαίνεται, οἱ πρὶο διασκεδαστικοί. Θεοπίζουν μὲ νόμους αὐτὰ πού τώρα δὰ λέγαμε κι ἔπειτα διορθώνουν αὐτοὺς τοὺς νόμους, πάντοτε μὲ τὴν ἰδέα ὅτι θὰ βροῦν μίαν ἀκρη, ὥστε νὰ μπεῖ τέλος στὰ ἀδικήματα τῶν συναλλαγῶν καὶ σὲ ὅσα μόλις τώρα ἔλεγα, χωρίς νὰ γνωρίζουν ὅτι στὴν πραγματικότητα εἶναι σὰν νὰ κόβουν ἓνα κεφάλι ἀπὸ τὴ Λεοναία Ὑδρα.

[427a] Ναί, εἶπε, ἀκριβῶς αὐτὸ κάνουν.

Κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶπα, ὅτε σὲ μὴ πόλῃ μὲ ἀσχημὴ διακυβέρνηση ὅτε καὶ σὲ μίαν ἄλλη σωστὰ συγκροτημένη θὰ χρειάζεσθαι νὰ ἀσχοληθεῖ ὁ ἀληθινὸς νομοθέτης μὲ αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν νόμων καὶ τῶν πολιτευμάτων. Στὴν

πρῶτῃ ἐπειδὴ θὰ ἦταν ἄχρηστο καὶ δὲν θὰ ἔφερνε κανένα ἀποτέλεσμα, στὴ δεύτερη ἐπειδὴ κάποιες ἀπὸ τίς ὁρθὲς ρυθμίσεις θὰ μποροῦσε νὰ τίς σκεφθεῖ ὁ ὁποιοδῆποτε, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες ἀκολουθοῦν αὐτόματα ἀπὸ ὅσα ἔχουν θεοσπιστεῖ πρωύτερα.

[β] Ποιὸ μέρος λοιπὸν τῆς νομοθεσίας, εἶπε, μᾶς ἀπομένει ἀκόμη νὰ ρυθμίσομε;

Γιὰ μᾶς, εἶπα ἐγώ, κανένα, γιὰ τὸν Ἀπόλλωνα ὅμως ἀπομένουν τὰ πρὶο σημαντικά, τὰ πρὶο λεπτά, τὰ πρὶο θεμελιώδη νομοθετήματα.

Ποιά εἶναι αὐτά; ρώτησε ἐκείνος.

Ὅσα σχετίζονται μὲ τὴν ἀνέγερση ἱερῶν, μὲ τίς θυσίες καὶ μὲ ἄλλες μορφὲς λατρείας τῶν θεῶν καὶ τῶν πνευμάτων καὶ τῶν ἡρώων· ἐπίσης μὲ τὴν ταφὴ τῶν νεκρῶν καὶ τίς πράξεις μας, μὲ τίς ὁποῖες θὰ ἐξασφαλίσουμε τὴν εὐμενεία τους. Γιατὶ ἡμεῖς αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν τὰ γνωρίζουμε, κι ἔτσι, ἂν ἔχουμε μυαλό, δὲν πρόκειται κατὰ τὴ θεμελίωση τῆς πόλης [ε] νὰ ἀκολουθήσομε ἄλλον κανένα ὅτε νὰ ζητήσομε ἄλλουνοῦ κανενὸς τὴ συμβουλὴ παρὰ μόνον ἐκείνου τὸν ὁποῖο μᾶς ἔχουν ἀφήσει οἱ πατεράδες μας. Γιατὶ αὐτὸς ὁ θεὸς εἶναι γιὰ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους ὁ πατροπαράδοτος ἐξηγητὴς σὲ τοῦτα τὰ ζητήματα, καὶ καθισμένος στὸ κέντρο τῆς γῆς, ἐπάνω στὸν ὁριζόλο, δίνει τίς ἀποκαλυπτικὰς ἐξηγήσεις του.

Ὅμορφα τὸ λές, εἶπε· ἔτσι πρέπει νὰ κάνουμε.

Τώρα πιά, εἶπα ἐγώ, μπορεῖς, γιὰ τοῦ Ἀρίστωνα, νὰ πεῖς ὅτι ἔχουμε θεμελιώσει [δ] τὴν πόλῃ μας. Αὐτὸ πού πρέπει νὰ γίνῃ ἀμέσως μετὰ εἶναι, ἀφοῦ ποριστεῖς ἀπὸ κάπου φῶς ἀρκετὸ, νὰ κοιτάξεις μέσα σ' αὐτὴν, καὶ ἐσὺ καὶ ὁ ἀδελφός σου καὶ ὁ Πολέμαρχος καὶ οἱ ἄλλοι, μῆπως δοῦμε πού τέλος πάντων μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ δικαιοσύνη καὶ πού ἡ ἀδικία, καὶ σὲ τί διαφέρει ἡ μὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ ποιὰν ἀπὸ τίς δύο πρέπει νὰ 'χει κάνει κτῆμα του ὅποιος εἶναι νὰ κατακτήσει τὴν εὐτυχία —εἴτε τὸν ἀντιληφθὸν οἱ θεοὶ ὅλοι κι οἱ ἄνθρωποι εἴτε ὄχι.

Δὲν μᾶς λές τίποτα, εἶπε ὁ Γλαῦκος· γιὰτὶ ἐσὺ ἤσουν πού ὑποσχέθηκες ὅτι θὰ ἔκανες τούτῃ τὴν ἀναζήτηση, [ε] ἀφοῦ κατὰ τὴ γνώμη σου εἶναι ἀνόσιο νὰ μὴ στηρίζῃ κανεὶς τὴ δικαιοσύνη ὅσο τοῦ τὸ ἐπιτρέπουν οἱ δυνάμεις του καὶ μὲ *κάθε* τρόπο.

Σωστά, εἶπα, μοῦ τὸ ὑπενθυμίζεις, κι ἔτσι πρέπει νὰ κάνω, εἶναι ὅμως καὶ δικό σας χρέος νὰ δώσετε ἓνα χέρι βοήθειας.

Θὰ τὸ δώσουμε, εἶπε.

Ἐλπίζω, τότε, εἶπα, ὅτι αὐτὸ θὰ τὸ βροῦμε με τὸν ἔξις τρόπο: Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ἡ πόλη μας, ἐφόσον εἶναι θεμελιωμένη σὲ σωτὲς βάσεις, εἶναι στὴν ἐντέλεια καλῆ.

Κατανάγκην, εἶπε.

Εἶναι ἔτσι πρόδηλο ὅτι τὴν χαρακτηρίζει ἡ σοφία καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ φρονιμάδα καὶ ἡ δικαιοσύνη.

Εἶναι πρόδηλο.

Ἐπομένως, ἂν ἐντοπίσουμε κάτι ἀπὸ αὐτὰ στὴν πόλη, ὅ,τι θὰ ἀπομένει ὡς ὑπόλοιπο θὰ εἶναι ἐκεῖνο πού δὲν θὰ τὸ ἔχουμε ἐντοπίσει· σωστά;

[428a] Σαφῶς.

Ἵσχυει λοιπὸν καὶ ἐδῶ ὅ,τι καὶ γὰρ ὅποιαδῆποτε ἄλλα τέσσερα πράγματα: Ἄν ἀναζητούσαμε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ μέσα σὲ κάποιο πράγμα, τὴν πρώτη κιόλας στιγμή πού θὰ τὸ ἐντοπίζαμε, τὸ ζήτημα γὰρ μᾶς θὰ εἶχε λυθεῖ· καὶ ἂν πάλι ἐντοπίζαμε πρῶτα τὰ τρία ἀπὸ αὐτά, θὰ εἴχαμε συνάμα ἀνagneύσει καὶ αὐτὸ γὰρ τὸ ὁποῖο ψάχναμε: διότι προφανῶς δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ὅ,τι θὰ εἶχε ἀπομείνει.

Σωστά λές, εἶπε.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ γι' αὐτὲς ἐδῶ πῆς ἀρετές, πού συμβαίνει νὰ εἶναι τέσσερις, δὲν πρέπει νὰ ψάξουμε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο;

Προφανῶς.

Τὸ πρῶτο, τώρα, πράγμα πού διακρίνεται καθαρότατα στὸ ζήτημα πού μᾶς ἀπασχολεῖ εἶναι, νομίζω, [β] ἡ σοφία· καὶ διαφαίνεται κάτι ἄλλόκοτο μὲ αὐτή.

Τί πράγμα; ἔκανε ἐκεῖνος.

Σοφὴ σταλήθεια ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς εἶναι ἡ πόλη πού περιγράφαμε· γιατί μπορούε καὶ κρίνει σωστά· ἢ μήπως ὄχι;

Ναί, μπορεῖ.

Κι αὐτὸ βέβαια τὸ πράγμα, ἡ σωστὴ κρίση, εἶναι προφανῶς ἓνα εἶδος γνώσης· γιατί οἱ ἄνθρωποι κρίνουν σωστά διαμέσου, φαντάζομαι, τῆς γνώσης καὶ ὄχι τῆς ἀγνοίας.

Εἶναι πρόδηλο.

Κι ὑπάρχουν πολλές καὶ πολλῶν λογῶν γνώσεις στὴν πόλη.

Φυσικά.

Ἄραγε με βάση τὴ γνώση πού ἔχουν οἱ *ξυλουργοὶ* πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται ἡ πόλη μας σοφὴ καὶ γνωστικὴ;

[γ] Μὲ κανέναν τρόπο, εἶπε· βάσει αὐτῆς μπορεῖ νὰ χαρακτηρίζεται ἐμπειρορὴ στὴν ξυλουργικὴ.

Δὲν θὰ ἔπρεπε συνεπῶς νὰ χαρακτηριστεῖ ἡ πόλη σοφὴ με βάση τὴ γνώση τῆς γύρω ἀπὸ τίς κατασκευὲς ἀπὸ ξύλο, ὅταν συλλογίζεται πὼς θὰ ἦταν δυνατό νὰ εἶναι αὐτὲς οἱ κατασκευὲς ὅσο τὸ δυνατόν καλύτερες.

Πραγματικὰ ὄχι.

Μήπως ὁμως με βάση τὴ γνώση τῆς γύρω ἀπὸ τὰ χάλκινα κατασκευασήματα ἢ με βάση κάποια ἄλλη παρόμοια γνώση;

Σὲ καμία περίπτωση, εἶπε.

Οὔτε καὶ με βάση τὴ γνώση τῆς σχετικὰ με τὸν καρπὸ πού βγαίνει ἀπὸ τὴ γῆ· βάσει αὐτῆς τῆς γνώσης θὰ τὴν χαρακτηρίσαμε γεωργικὴ.

Ἔτσι πιστεῖω.

Γιὰ δὲς ὅμως, εἶπα: Ὑπάρχει ἄραγε στὴν πόλη πού τώρα δὰ θεμελιώσαμε κάποια γνώση πού τὴν κατέχουν ὀρισμένοι ἀπὸ τοὺς πολίτες τῆς, βάσει τῆς ὁποίας λαμβάνονται ἀποφάσεις ὄχι γὰρ κάποιο [δ] ἀπὸ τὰ μέρη τῆς πόλης ἀλλὰ γὰρ τὴν πόλη ὡς ὅλο, ποιά δηλαδὴ θὰ ἦταν ἡ καλύτερη δυνατὴ σχέση τῆς τόσο με τὸν ἑαυτὸ τῆς ὅσο καὶ με τίς ἄλλες πόλεις;

Βεβαίως, ὑπάρχει.

Ποιά, εἶπα ἐγώ, εἶναι αὐτὴ ἡ γνώση καὶ ποιοὶ οἱ πολίτες πού τὴν κατέχουν;

Εἶναι ἡ τέχνη τῶν φυλάκων, εἶπε, καὶ τὴν κατέχουν τοῦτοι οἱ ἄρχοντες τοὺς ὁποίους τώρα μόλις τοὺς ἀποκαλέσαμε τέλειους φύλακες τῆς πόλης.

Γι' αὐτὴν λοιπὸν τὴ γνώση τῆς, πὼς θὰ τὴν χαρακτηρίσεις τὴν πόλη;

Μία πόλη με σωστὴ κρίση καὶ ἀληθινὴ σοφία.

Τί ἀπὸ τὰ δύο, ρώτησα ἐγώ, νομίζεις; Μέσα στὴν πόλη θὰ ὑπάρχουν *αιδεράδες* [ε] περισσότεροι ἢ τέτοιοι πραγματικοὶ φύλακες;

Πολὺ περισσότεροι αἰδεράδες, εἶπε.

Καὶ αὐτοὶ οἱ φύλακες, ρώτησα, δὲν θὰ εἶναι, συγκριτικά, οἱ πιὸ ὀλιγάριθμοι καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, ἀπὸ ὅλους ἐκείνους δηλαδὴ πού κατέχοντας τὴ μιά ἢ τὴν ἄλλη γνώση χαρακτηρίζονται ὡς καί;

Πολὺ πιὸ ὀλιγάριθμοι, βέβαια.

Συνεπῶς, μὴ πόλη θεμελιωμένη κατὰ τρῶπο σύμφωνο με τὴ φύση θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρίζεται συνολικά ὡς σοφὴ δυνάμει τῆς πιὸ ὀλιγάριθμης κοινωνικῆς ομάδας καὶ τοῦ πιὸ μικροῦ τμήματός τῆς, δηλαδὴ τοῦ τμήματος, τὸ ὁποῖο ἡγεῖται καὶ κυβερνάει, καὶ δυνάμει τῆς γνώσης πού τὸ τμήμα αὐτὸ κατέχει· καὶ, καθὼς φαίνεται, εἶναι ἀπὸ τὴ φύση δοσμένο [429a] νὰ εἶναι πιὸ

ολιγάρθιμο ἐνεῖνο τὸ τιμῆμα, στὸ ὅποιο ταιριάζει νὰ ἔχει μερικτὸν σὲ τούτῃ τῇ γνώσῃ πὸν μόνῃ ἀπ' ὅλες πλὴς ἄλλες ἀξίζει νὰ ὀνομάζεται σοφία.

Πάρα πολὺ ἀληθινά, εἶπε, ὅσα λέξ.

Νὰ λοιπὸν πὺν βοήκηκαμε, δὲν ξέρω μὲ ποιὸν τρόπον, τὸ ἔνα ἀπὸ τὰ τέσσαρα αὐτά: ποῖο εἶναι καὶ σὲ ποιὸ κοιμιάτῃ τῆς πόλῃς εἶναι ριζωμένο.

Σ' ἔμένα τουλάχιστον, εἶπε, φαίνεται ὅτι αὐτὸ πὺν βοήκηκαμε στέκεται.

“Ὅσο τώρα γὰ τὴν ἀνδρεία, αὐτὴ τὴν ἴδια καὶ τὸ κοιμιάτῃ τῆς πόλῃς πὺν μέσα τὸν ὑπάρχει ἀνδρεία —δυνάμει τοῦ ὁποῖου μπορεῖ καὶ ἡ πόλῃ νὰ χαράκτιρίζεται ἀνδρεία— τοῦτο δὲν εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ τὸ ἐντοπίσουμε.

Μὲ ποιὸν τρόπον;

[b] Ποιός, εἶπα ἐγώ, θὰ μπορούσε νὰ χαρακτήριζε τὴν πόλῃ δειλὴ ἢ ἀνδρεία ἔχοντας τὸ βλέμμα του στραμμένο σὲ κάτῃ ἄλλο καὶ ὄχι στὸ τιμῆμα τῆς, τὸ ὁποῖο στρατεύεται καὶ πολεμáει γι' αὐτήν;

Κανένας, εἶπε, δὲν θὰ στήριζε τὸ χαρακτηρισμὸ του σὲ κάτῃ ἄλλο.

Γιατὶ δὲν νομίζω, εἶπα, ὅτι ἀπὸ τὴ δειλία ἢ τὴν ἀνδρεία τῶν ἄλλων πολιτῶν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ καθοριστῇ ἂν ἡ πόλῃ ἐπιδέχεται τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο χαρακτηρισμὸ.

“Ὁχι βέβαια, εἶπε.

Ἐπομένως ἡ πόλῃ εἶναι ἀνδρεία *πάλῃ* δυνάμει κάποιου ἀπὸ τὰ τμήματά τῆς, ἐπειδὴ μέσα σ' αὐτὸ τὸ τμήμα ὑπάρχει δύναμις τέτοια πὺν νὰ διασώζει σὲ κάθε περίστασι [c] τὴν πεποίθησι σχετικά μὲ τὰ φοβερά πράγματα, ὅτι δηλαδὴ αὐτὰ εἶναι ὅσα καὶ ὅπως τὰ προσδιόρισε ὁ νομοθέτης στὶς ρυθμίσεις γὰ τὴν παιδεία. Ἡ μίπτως δὲν χαρακτηρίζεις αὐτὸ τὸ πράγμα ὡς ἀνδρεία;

Δὲν κατάλαβα πολὺ καλά, εἶπε, τί θέλεις νὰ πῆς γὰ πῆς το πάλῃ.

Λέω, εἶπα, ὅτι ἕνα εἶδος διάσωσις εἶναι ἡ ἀνδρεία.

Τί λογῆς διάσωσι;

Μὰ διάσωσι τῆς πεποίθησις πὺν μᾶς τὴν ἔχει ἐμφυσήσει ὁ νόμος, διαμέσου τῆς παιδείας, σχετικά μὲ τὰ πράγματα πὺν προκαλοῦν τὸ φόβο: ποιά εἶναι αὐτὰ καὶ τί λογῆς εἶναι: καὶ ὡς διάσωσι, σὲ κάθε περίστασι, αὐτῆς τῆς πεποιθήσις ἐννοοῦσα τὸ νὰ τὴν διαφυλάττει κανεῖς ἀλόβητη στὶς λύπες καὶ [d] στὶς χαρὰς, στὶς ἐπιθυμίες καὶ στοὺς φόβους, καὶ νὰ μὴν τὴν βγάξει ἀπὸ τὴν ψυχὴ του. Καὶ θέλω, ἂν δὲν ἔχεις ἀντίρρηση, νὰ σοὶ δείξω, μὲ μᾶ παρομοίωσι, μὲ τί νομίζω πὺς μοιάζει.

Δὲν ἔχω καμία ἀντίρρηση.

Ξέρεις βέβαια, εἶπα ἐγώ, ὅτι οἱ βαφεῖς, ὅταν θέλουν νὰ βάψουν μαλλιὰ καὶ

νὰ τοὺς δώσουν ἕνα χρώμα πορφυρένιο, πρῶτα-πρῶτα διαλέγουν ἀνάμεσα στὰ τόσα χρώματα μᾶ ποιότητα: τὰ λευκά, καὶ ἔπειτα προετοιμάζουν τὸ μαλλὶ ὑποβάλλοντάς το σὲ μᾶ δόλοκληρη κατεργασία, ὥστε τὸ λαμπερὸ χρώμα νὰ πιάσει ὅσο τὸ δονατὸν καλύτερα, καὶ μόνον τότε τὰ βουτοῦν στὴ βαφῇ. [e] Καὶ ὅ,τι βαφτεῖ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, παίρνει ἕνα χρώμα ἀνεξίτηλο καὶ δὲν χάνει τὴ λαμπεράδα του μὲ τὸ πλύσιμο εἴτε τοῦ βάλλεις καθαριστικὸ εἴτε ὄχι. Ὅσα ὅμως δὲν βαφτοῦν ἔτσι, ξέρεῖς δὰ πὺς γίνονται εἴτε βάφει κανεῖς μαλλιὰ ἄλλου χρώματος εἴτε λευκά χωρὶς ὅμως νὰ τοὺς ἔχει κάνει αὐτὴ τὴν προεργασία γὰ τὸ βάψιμο.

Ξέρω, εἶπε, ὅτι ξεβάφουν καὶ εἶναι γὰ γέλια.

Νὰ θεωρήσεις λοιπὸν, εἶπα, ὅτι κάτῃ τέτοιο κάναμε καὶ ἐμεῖς, στὸ βαθμὸ πὺν μπορούσαμε, ὅταν διαλέγαμε τοὺς στρατιῶτες μας καὶ [430a] τοὺς μορφώναμε μὲ τὴ μουσικὴ καὶ τὴ γυμναστικὴ καὶ μὴ φαντάζεσαι ὅτι εἴχαμε στὸ μυαλὸ μας τίποτε ἄλλο παρὰ πὺς νὰ πείσουμε τοὺς νέους μας, ὥστε νὰ δεχθοῦν ὅσο τὸ δυνατόν καλύτερα τοὺς νόμους, ὅπως γίνεται μὲ τὴ βαφῇ, ἔτσι πὺν χάρι στὸν καλὸ φυσικὸ προικισμὸ καὶ τὴν κατάλληλῃ ἀνατροφῇ πὺν θὰ τοὺς ἔχει δοθεῖ, νὰ μένει ἀνεξίτηλῃ ἢ πεποίθησι τοὺς σχετικά μὲ τὰ πράγματα πὺν πρέπει νὰ φοβοῦνται ἄλλὰ καὶ μὲ τὰ ἄλλα —καὶ αὐτὴ τοὺς τὴν πεποίθησι νὰ μὴν τὴν ξεθωιάζουν τοῦτα τὰ δραστηκὰ καθαριστικά: ἡ ἡδονὴ πὺν ὡς πρὸς αὐτὸ εἶναι πὺν δραστηκὴ ἀπὸ κάθε ποτάσα [b] καὶ κάθε ἀλυσίβα τῆς Χαλάστρας, ἡ λύπη καὶ ὁ φόβος καὶ ἡ ἐπιθυμία. Μιὰ τέτοιας λογῆς δύναμις καὶ διαφύλαξι σὲ κάθε περίπτωση τῆς γνώμης σχετικά μὲ ὅσα πρέπει καὶ ὅσα δὲν πρέπει νὰ φοβάται κανεῖς, γνώμης πὺν καὶ σωστή εἶναι καὶ ἐναρμονισμένη μὲ τὸ νόμο, ἐγὼ τὴν ὀνομάζω ἀνδρεία καὶ τὴν θεωρῶ τέτοια, ἐκτός καὶ ἂν ἐοὶ τῆς δίνεις ἄλλο ὄνομα.

Κανένα ἄλλο ὄνομα δὲν τῆς δίνω, εἶπε. Γιατὶ φαντάζομαι ὅτι τὴ σωστή γνώμη γὰ τοῦτα τὰ ἴδια πράγματα, πὺν τὴν βρίσκουμε στὶς ἄγριες καὶ στὶς δουλοπρεπεῖς φύσεις χωρὶς νὰ εἶναι τὸ ἀποτελεσμα κάποιας παιδείας, ἐστὶ οὔτε πολὺ σύμφωνη μὲ τὸ νόμο τὴν θεωρεῖς οὔτε καὶ ἀνδρεία τὴν ἀποκαλεῖς ἄλλὰ κάπως ἄλλῶς.

[c] Ἀπολύτως ἀληθινὸν, εἶπα ἐγώ, αὐτὸ πὺν λές.

Τὸ δέχομαι, εἶπε, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἡ ἀνδρεία.

Δέξου το λοιπὸν, εἶπα, τουλάχιστον ὡς πολιτικὴ ἀνδρεία, καὶ δὲν θὰ λαθέψεις: μὴν ἄλλη φορὰ θὰ μιλήσουμε, ἂν θέλεις, πὺν ἐμπεριστατωμένα γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Τώρα, βλέπεις, δὲν ψάχναμε νὰ βροῦμε αὐτὸ ἄλλὰ τὴ δικαιοσύνη γὰ ἐκείνην λοιπὸν τὴν ἀναζήτησι νομίζω ὅτι μᾶς ἀρκεῖ.

Σωστά λέξ, είπε.

‘Απομένουν έτσι, είπα, δύο πράγματα που πρέπει να τὰ ἐντοπίσουμε στην [ε] πόλη: ή σωφροσύνη κι εκείνο για τὸ ὁποῖο γίνεται ὅλη αὐτὴ ή ἐρευνά μας, δηλαδή ή δικαιοσύνη.

‘Ακριβῶς.

‘Υπάρχει ἄραγε τρόπος νὰ ἐντοπίζουμε τὴ δικαιοσύνη, ὥστε νὰ μὴν ἀσχο- ληθοῦμε πιά μὲ τὴ σωφροσύνη;

‘Εγὼ πάντως, εἶπε, οὔτε ξέρω κανέναν οὔτε καὶ θὰ θέλα νὰ φανερωθεῖ πρῶτα ή δικαιοσύνη, ἂν ἔτσι δὲν θὰ ἐξετάζουμε πιά διόλου τὴ σωφροσύνη. Κάνε μου λοιπὸν, ἂν θέλεις, τὴ χάρη νὰ δοῦμε πρῶτα αὐτὴν καὶ ἔπειτα βλέ- πουμε καὶ τὴν ἄλλη.

[ε] ‘Εντάξει, εἶπα: θὰ ‘ταν λάθος νὰ μὴν τὸ ἥθελα.

Γιὰ ἄρχισε λοιπὸν τὴν ἐξέταση, εἶπε.

Νὰ τὴν ἀρχίσω, εἶπα ἐγὼ: μὲ βάση ὅ,τι μποροῦμε νὰ διακρίνουμε ἀπὸ ἐδῶ ποὺ εἴμαστε, φαίνεται νὰ μοιάζει, περισσότερο ἀπ’ ὅσο οἱ δύο προηγούμενες, μὲ ἕνα εἶδος συμφωνίας καὶ συναρμογῆς.

Πὼς δηλαδή;

‘Ενα εἶδος τάξης, εἶπα ἐγώ, εἶναι ή σωφροσύνη, καὶ χαλναγώγησις κά- ποιων ἀπολαύσεων καὶ ἐπιθυμιῶν, ὅπως λένε, χαρακτηρίζοντάς τὴν. δὲν ξέ- ρω κι ἐγὼ πῶς, ὡς μὴ κατὰστασι ὅπου εἶναι κανεῖς ἄνῳτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του: ἀναφέρουν ἐπίσης καὶ κάποιες ἄλλες παρόμοιες ἐκφράσεις σὰν χνάρα αὐτῆς τῆς κατάστασις. ‘Ετσι δὲν εἶναι;

Βεβαίῳτατα, εἶπε.

Τοῦτο λοιπὸν τὸ ἄνῳτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του’ δὲν εἶναι ἀστῆιο; Γιατί ὅποιος εἶναι ἄνῳτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του εἶναι συνάμα, ὑποθέτω, καὶ κατώ- τερος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του’ [431a] γιατί αὐτοὶ οἱ χαρακτηρησιμοὶ ἀποδίδονται ὅλοι στὸν ἴδιο ἄνθρωπο.

‘Ασφαλῶς.

‘Ὅστόσο, εἶπα ἐγώ, ἔχω τὴ γνώμη πὼς ή ἐκφρασι αὐτὴ θέλει νὰ πεί ὅτι μέ- σα στὸν ἴδιο ἄνθρωπο, στὴν ψυχὴ του, ὑπάρχει ἀπὸ τὴ μὴ κατὰ καλῦτερο κι ἀπὸ τὴν ἄλλη κατὰ χειρότερο, κι ὅταν τὸ ἐκ φύσεως καλῦτερο ἐπικρατεῖ ἐπὶ- νω στὸ χειρότερο, ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν κατὰστασι τὴν ὑποτυπώνει ή ἐκφρασι ‘ἄνῳτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του’—ἀποτελεῖ δηλαδή ἕναν ἔπαινο—, κι ὅταν πάλι ἐξατίας τῆς κακῆς ἀγωγῆς ή κάποιας συνανατροφῆς τὸ καλῦτερο κοι- μάτι τοῦ ἑαυτοῦ του, ποὺ εἶναι καὶ τὸ μικρότερο, κυριαρχηθεῖ ἀπὸ τὸν ὄγκο

τοῦ χειρότερου κοιματιοῦ, [ε] τὴν κατὰστασι αὐτὴ τὴν ψέγει, ὡς ἐπαίσχυντη, ή ἐκφρασι ‘χειρότερος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του’ καὶ χαρακτηρίζει ἀκόλαστον ὅποιον διατελεῖ σὲ αὐτὴ.

Ναί, ἔτσι φαίνεται, εἶπε.

Κοίταξε λοιπὸν τὴ νέα μας πόλη καὶ θὰ διαπιστώσεις ὅτι τὸ ἕνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο *ὑπάρχει* σ’ αὐτὴν· γιατί θὰ παραδεχθεῖς ὅτι δικαίως ή πόλη αὐτὴ χα- ρακτηρίζεται ἄνῳτερη ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς’, ἂν εὐσταθεῖ ὅτι σὲ ἕνα πράγμα, στὸ ὁποῖο τὸ καλῦτερο κοιμάτι του κυριαρχεῖ ἐπάνω στὸ χειρότερο καὶ τὸ κυβερονάει, πρέπει νὰ ἀναγνωρίζεται ὅτι *ἔχει* σωφροσύνη καὶ ὅτι *εἶναι* ἄνῳ- τερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του’.

Τὸ βλέπω, εἶπε, κι εἶναι σωστὸ αὐτὸ πού λές.

‘Εντούτοις τίς πολλὰς καὶ τίς πιὸ διαφορετικὰς ἐπιθυμίας καὶ [ε] ἀπολαύ- σεις καὶ λύπες θὰ τίς συναντοῦσε κανεῖς προπάντων στὰ παιδιὰ, στίς γυ- ναῖκες, στοὺς οἰκιακοὺς δούλους καὶ στοὺς περισσότερους καὶ τοὺς ἄσχημους ἀπὸ τοὺς λεγόμενους ἐλευθέρους.

‘Ασφαλῶς.

‘Ενῶ, ἀπεναντίας, τίς ἀπλὰς καὶ μετρημένες ἀπολαύσεις, αὐτὰς ποὺ συνο- δεύονται ἀπὸ νοῦ καὶ ὀρθὴ γνώμη καὶ τίς ὀρθῇ ὁ λογιμός, θὰ τίς συναντή- σεις σὲ λιγοστοὺς ἀνθρώπους, αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἄριστη φυσικὴ προδιάθεσι καὶ ἔλαβαν ἄριστη παιδεία.

Σωστά, εἶπε.

Δὲν βλέπεις λοιπὸν ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἔχεις στὴν πόλη καὶ ὅτι ἐκεῖ τίς ἐπιθυ- μίας τῶν πολλῶν [ε] καὶ τῶν ἀσήμαντων τίς ἐλέγγουν οἱ ἐπιθυμίες καὶ ή φρο- νιμάδα τῶν λιγοστῶν καὶ τῶν πιὸ εὐγενικῶν ἀνθρώπων;

Τὸ βλέπω, εἶπε.

‘Αν λοιπὸν ὑπάρχει *μία* πόλη γιὰ τὴν ὁποία ἀξίζει νὰ πεί κανεῖς ὅτι εἶναι ἄνῳτερη ἀπὸ τίς ἀπολαύσεις, ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες κι ἀπὸ τὸν ἴδιο τῆς τὸν ἑαυτὸ, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ πεί γιὰ τούτη τὴν πόλη.

Δίχως ἀμφιβολία.

‘Επομένως καὶ ὅτι τούτη ή πόλη ἔχει σωφροσύνη ὡς πρὸς ὅλα αὐτά;

Βεβαίῳτατα, εἶπε.

‘Επίσης, ἂν ἔστω σὲ κάποια ἄλλη πόλη [ε] οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι ἔχουν τὴν αὐτὴ γνώμη σχετικὰ μὲ τὸ ποιοὶ πρέπει νὰ κυβερονοῦν, αὐτὸ θὰ συμβαίνει καὶ σὲ τούτη τὴν πόλη. ‘Η μήπως δὲν τὸ νομίζεις;

Τὸ νομίζω καὶ πάρα πολὺ, εἶπε.

Σε ποιές λοιπόν από τις δύο τάξεις των πολιτών υποστηρίζεις ότι υπάρχει σωφροσύνη, όταν συμμερίζονται αυτή τη γνώμη: στους άρχοντες ή στους άρχομένους;

Καί στους δύο, υποθέτω.

Βλέπεις λοιπόν, έπτα έγώ, ότι σωστά τὸ μαντέψαμε πρωτότερα ότι ή σωφροσύνη μοιάζει να είναι κάτι σάν συνταίριασμα;

Πώς έτσι;

Γιατί με τη σωφροσύνη δέν συμβαίνει ὅ,τι με την άνδρεία και τη σοφία, [432a] οί ὁποῖες με τὸ νά υπάρχουν, χωριστά ή καθεμιά, κάπου στην πόλη έκανα την πόλη *σοφή* ή μία και *άνδρεία* ή άλλη με τη σωφροσύνη δέν γίνεται έτσι, αλλά είναι άπλωμένη σέ ὅλη την πόλη, πέρα ὡς πέρα, φθάνοντας στην τέλεια άρμονία ὅλων τῶν στοιχείων, παράγοντας τὸν ἴδιο τόνο ἀπό τοὺς πῶ ἀδύναμους και τοὺς μεσαίους πολίτες ἴσαμε τοὺς πῶ δυνατόους —εἴτε με βάση τη νοημοσύνη τους θέλεις νά τοὺς ἀποτιμήσεις εἴτε με τη σωματική δύναμή τους, τὰ ἀριθμητικά δεδομένα, τὸν πλοῦτο ή ὁτιδήποτε άλλο παρόμοιο με αυτά. Θά μπορούσαμε έτσι πάρα πολὺ εὐστοχα νά ποῦμε ότι σωφροσύνη είναι αὐτή ή ὁμοφονία, ή ἀρμονική συμφωνία τοῦ φύσει κατώτερου με τὸ φύσει ἀνώτερο πάνων σὸ ἐρώτημα ποῖό ἀπὸ τὰ δύο πρέπει νά κυβεργάει και στην πόλη και στὸν καθένα μέσα.

[b] Συμφωνῶ ἀπολύτως, εἶπε.

Ῥαῖα, εἶπα. Αὐτὰ τὰ τρία πράγματα τὰ έχουμε ἐντοπίσει στην πόλη, έτσι φαίνεται τουλάχιστον ποῖό θά μπορούσε ὅμως νά είναι αὐτὸ πὸ ἀπομένει νά ἐντοπίσουμε, αὐτὸ δηλαδή, δυνάμει τοῦ ὁποίου ή πόλη θά 'χε ἕνα ἀκόμη μερικὸ στην ἀρετή: Εἶναι φανερό ότι αὐτὸ τὸ πράγμα είναι ή δικαιοσύνη.

Σαφῶς.

Πρέπει λοιπὸν τώρα κι ἐμεῖς, Γλαῦκων, νά σταθοῦμε σάν τοὺς κυνηγοὺς γύρω-γύρω σὸ θάμνο με τεντωμένη την προσοχή μήπως και μᾶς ξεφύγει ἀπὸ πουθενά ή δικαιοσύνη και γίνει ἄφαντη: [c] γιατί είναι φανερό ότι κάπου ἐδῶ κρύβεται. Ἄνοιξε λοιπὸν τὰ μάτια σου και βάλε τὰ δυνστά σου νά κοιτάς, μήπως ἐσὺ την δᾶς πρωτότερα και μοῦ την δείξεις κι ἐμένα.

Μακάρι νά μπορούσα, εἶπε. Μάλλον ὅμως πρέπει νά με βάλεις νά σέ ἀκολουθῶ, κι ἂν καταφέρω νά διακρίνω ὅ,τι θά μοῦ δείχνεις, αὐτὸ ἐμένα θά μοῦ είναι ἀρκετό.

Κάνε μὰ εὐχή, εἶπα, κι ἀκολούθα με.

Θὰ κάνω, εἶπε· ἀρκεῖ νά μπεῖς ἐσὺ πρωτότά.

Κάπως δύσβατος ὅμως, εἶπα ἐγώ, φαίνεται νά 'ναι τοῦτος ὁ τόπος και βάθυσια· είναι σκοτεινός, δύσκολο νά τὸν ἐρευνησεις. Πάντως ὅμως πρέπει νά προσορήσουμε.

[d] Ἀσφαλῶς πρέπει νά προσορήσουμε, εἶπε.

Κι ἐγώ, ἀφοῦ κοιτάξα προσεκτικά, ῤ, ὦ Γλαῦκων, ἔκανα· φαίνεται πὸς έχουμε κάποιον γνώρι και θαρρῶ ότι δέν θά μᾶς ξεφύγει εὐκόλα.

Καλὸ μαντάτο αὐτό, εἶπε.

Μὰ τὴν ἀλήθεια, εἶπα ἐγώ, τὴν πάθαμε σάν βλάβες.

Τί πράγμα;

Τόσην ὥρα, βρε εὐλογημένε, φαίνεται πὸς κολιόταν πρωστὰ στὰ πόδια μας, ἀπὸ τὴν ἀρχή κιόλας, κι ἐμεῖς δέν τὸ βλέπαμε —ρεζίλι γίναμε· σάν κι ἐκείνους πὸν ψάχνουν [e] καμιά φορὰ νά βροῦν κάτι πὸν τὸ κρατοῦν στὰ χέρια τους, έτσι κι ἐμεῖς δέν γυρίζαμε νά τὸ δοῦμε ἀλλά εἴχαμε καρφωμένα τὰ μάτια μας κάπου ἐκεῖ μακριὰ κι ἴσως γι' αὐτὸ μᾶς ξεφευγε.

Τί ἐννοεῖς, ρώτησε.

Ἐννοῶ, ἀπάντησα, ότι ἔχω τὴν ἐντύπωση πὸς ἐνῶ ἐδῶ και πολλή ὥρα μιλάμε κι ἀκοῦμε γι' αὐτὸ τὸ πράγμα δέν τὸ έχουμε ἀντιληφθεῖ ότι κατὰ κάποιον τρόπο μιλάμε γι' αὐτό.

Πολὺ μακριὸς ὁ πρόλογος γιὰ κάποιον πὸν περιμένει, ὅλος αὐτιά, νά ἀκούσει.

[433a] Ἄκου, τότε, εἶπα, μήπως κι ἔχει κάποια βάση αὐτὸ πὸν λέω. Ἡ γενική ἀρχή τὴν ὁποία θέσαμε σὸ ἐξέκλημα κιόλας τῆς συζήτησης, τότε πὸν θεμελιώναμε τὴν πόλη, είναι κατὰ τὴ γνώμη μου —αὐτὴ ή ἴδια ή κάποια μορφή της— ή δικαιοσύνη. Εἴχαμε ὀρίσει τότε και τὸ ἐπαναλάβαμε πολλές φορές, ἂν τὸ θυμάσαι, ότι καθένας πρέπει νά καταπιάνεται με ἕνα μόνον ἐπάγγελμα ἀπὸ ὅσα θά υπάρχουν στην πόλη: με αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο θά είναι ἀπὸ τὴ φύση του πὸν κατὰλληλα προικισμένος.

Τὸ λέγαμε, βέβαια.

Ἐπίσης ότι τὸ νά ἀσχολεῖται κανεῖς με τὴ δουλειά του και νὰ μὴν ἀνακατέυεται σὲ πολλά πράγματα είναι δικαιοσύνη, [b] τὸ ἔχουμε και αὐτὸ ἀκούσει ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους και τὸ ἔχουμε πεί κι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι πολλές φορές.

Βεβαίως, τὸ ἔχουμε πεί.

Αὐτὸ λοιπὸν, ἀγαπητέ μου, εἶπα, ἂν με τὸν ἕνα ή τὸν ἄλλο τρόπο λάβει ὑπόψη, είναι, πιθανότατα, ή δικαιοσύνη: τὸ νά πράττει δηλαδή κανεῖς τὰ δικά του ἔργα. Ἐρεῖς ἀπὸ πού τὸ συμπεραίνει;

Ὅχι, γὰρ λέγε το ὅμιος.

Ἐχω τὴ γνώμη, εἴπα, πὼς στὴν πόλιν μας, ἂν ἀφαιρέσουμε ὅσα ἐξετάσαμε, δηλαδὴ τὴ σωφροσύνη, τὴν ἀνδρεία καὶ τὴ σοφία, ὅ, τι ἀπομένει ὡς ὑπόλοιπο εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἔδωσε σὲ τοῦτες τὶς τρεῖς ἀρετὲς τὴ δύναμιν νὰ συγκροτηθοῦν καί, σὰν συγκροτήθηκαν, νὰ κρατηθοῦν ὡς κάτι ὑπαρκτὸ γιὰ ὅσο χρόνον αὐτὸ τὸ ὑπόλοιπο θὰ εἶναι παρὸν στὴν πόλιν. [c] Κι εἴπαμε ἀκόμη πὼς ἂν βολόκαμε ἐκεῖνα τὰ τρία, ὅ, τι θὰ ἀπέμενε ὡς ὑπόλοιπο θὰ εἶναι ἡ δικαιοσύνη.

Κατανάνηκν, εἶπε.

Ὡστόσο, εἴπα, ἂν θὰ χρειάζοταν νὰ ξεχωρίσει κανεὶς ποιὸ ἀπὸ τὰ τρία θὰ μπορέσει μὲ τὴν παρουσία του νὰ καταστήσει τὴν πόλιν μας καλή, δύσκολα θὰ διέκρινε ἂν τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ τὸ φέρνει ἡ ὁμοφωνία καὶ ἡ σύμπνοια ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, ἢ ἡ διατήρηση ζωντανῆς μέσα στοὺς στρατιῶτες τῆς πεποιθήσεως —ἀκριβῶς ὅπως τὴν προσδιορίζει ὁ νόμος— σχετικὰ μὲ τὸ ποιά πράγματα πρέπει νὰ φοβᾶται κανεὶς καὶ ποιά ὄχι. [d] ἢ ἡ φρονιμὰ καὶ τὸ ἄγρυπνο βλέμμα τῶν ἀρχόντων, ἢ πάλι ἂν αὐτὸ πὺν πρωτίστως κάνει τὴν πόλιν καλή μὲ τὴν παρουσία του μέσα στὸ παιδί καὶ στὴ γυναικα καὶ στὸ δοῦλο, στὸν ἐλεῖθερο καὶ στὸν ἐπαγγελματία, στὸν ἄρχοντα καὶ στὸν ἀρχόμενον εἶναι ἂν καθένας πολίτης θὰ καταπιανόταν μὲ τὸ δικό του ἔργο καὶ δὲν θὰ ἀνακατευόταν σὲ πολλὰ.

Δυσκόλο, ἀλήθεια, τὸ ἐρώτημα.

Ἰσοδύναμα, ἐπομένως, μὲ τὴ σοφία καὶ τὴ σωφροσύνη καὶ τὴν ἀνδρεία συμβάλλει, καθὼς φαίνεται, στὴν ἀρετὴ τῆς πόλης τὸ νὰ πράττει κανεὶς μόνο τὰ δικά του ἔργα.

Ἀσφαλῶς.

Ἐπομένως, δὲν θὰ δεχόσουν ὅτι αὐτὸ πὺν συμβάλλει στὴν ἀρετὴ [e] τῆς πόλης ὅσο τοῦτες ἐδῶ εἶναι δικαιοσύνη;

Πέρα γιὰ πέρα.

Κοίτάξέ το ἐπίσης καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη κατὰ πόσο θὰ καταλήξεις στὸ ἴδιο συμπέρασμα: ἄραγε δὲν θὰ ἀναθέσεις στοὺς ἄρχοντες νὰ ἐκδικάζουν τὶς δίκας στὴν πόλιν;

Ἀσφαλῶς.

Ἄραγε αὐτὸ οἱ ἀρχοντες θὰ τὸ κάνουν ἔχοντας περισσότερο ὡς στόχους κάτι ἄλλο ἢ μόνον τοῦτο, πὼς δηλαδὴ θὰ καταστεῖ δυνατόν ὥστε καθένας πολίτης οὔτε νὰ ἔχει ὅσα ἀνήκουν στοὺς ἄλλους ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ στερεῖται ὅσα ἀνήκουν στὸν ἴδιο;

Ὅχι, τοῦτο ἐδῶ θὰ ἔχουν στόχο τους.

Ἐπειδὴ εἶναι δίκαιο;

Ναί.

Καὶ ἀπὸ αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἄποψη θὰ παραδεχόταν κανεὶς ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο [434c] δικαιοσύνη εἶναι τὸ νὰ ἔχει καὶ τὸ νὰ καταπιδάνεται κανεὶς μὲ αὐτὸ πὺν εἶναι δικό του καὶ τοῦ ἀνήκει.

Ἔτσι εἶναι.

Δὲς τώρα ἂν συμμερίζεσαι τοῦτη τὴ γνώμη μου. Ἄν ὑποθέσουμε ὅτι ἓνας μαρνακὸς ἐπιχειρεῖ νὰ κάνει τὴ δουλειὰ ἐνὸς τσαγκάρη ἢ ἓνας τσαγκάρης τὴ δουλειὰ ἐνὸς μαρνακοῦ ἢ ὅτι ὁ ἓνας χειρίζεται τὰ ἐργαλεῖα τοῦ ἄλλου ἢ παίρνει τὸ μεροκάματό του, ἢ ὅτι ὁ ἓνας ἐπιχειρεῖ νὰ κάνει καὶ τὶς δύο δουλειές ἢ ἐπίσης ὅτι καὶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα συμβαίνουν τέτοιες ἀλλαγές, ἔχεις ἄραγε τὴ γνώμη ὅτι αὐτὸ θὰ βλάψει πάρα πολὺ τὴν πόλιν;

Δὲν τὸ νομίζω, εἶπε.

Φαντάζομαι ὅμως πὼς ὅταν κάποιος πὺν εἶναι φτιαγμένος γιὰ τεχνίτης ἢ γιὰ κάποιον ἄλλο βιοποριστικὸ ἐπάγγελμα [b] μὲ τὸν καιρὸ, ἐπειδὴ ἀπόκτησε εἴτε πλοῦτο εἴτε πολλοὺς ὑποστηρικτὲς εἴτε ρώμη σωματικὴ εἴτε κατὰ ἄλλο σὰν καὶ αὐτά, ἂν πάρουν τὰ μυαλά του ἄερα καὶ δοκιμάσει νὰ μπεῖ στὴν τάξιν τῶν στρατιωτικῶν, ἢ πάλι κάποιος ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοὺς ἂν μπεῖ στὴν τάξιν αὐτῶν πὺν λαβαίνουν τὶς ἀποφάσεις γιὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν φυλάνε χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἀξίζει, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀνθρωποὶ παίρνουν ὁ ἓνας τὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλειᾶς καὶ τὶς τιμὲς τοῦ ἄλλου, ἢ καὶ ὅταν ὁ ἴδιος ἀνθρωπος δοκιμάσει νὰ τὶς κάνει ὅλες αὐτὲς τὶς δουλειές μόνος του, τότε φαντάζομαι ὅτι καὶ ἐσὺ θὰ εἶσαι τῆς γνώμης πὼς αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἢ ἀλλαγῇ καὶ ἡ πολυπραγμοσύνη εἶναι ὀλέθρια γιὰ τὴν πόλιν.

Βεβαίωτατα.

Συνεπῶς ἡ πολυπραγμοσύνη σ' αὐτὲς τὶς τρεῖς τάξεις καὶ ἡ κινήτικότητα [c] ἀπὸ τὴ μὰ στὴν ἄλλη εἶναι ἡ μεγαλύτερη ζημιὰ γιὰ τὴν πόλιν, καὶ πολὺ σωστά θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τὴν χαρακτηρίσει κακούργημα.

Ἀκριβῶς ὅπως τὸ λές εἶναι.

Κι ὅταν κάποιος διαπραττεῖ τὸ μεγαλύτερο κακούρημα εἰς βάρος τῆς πόλης του, αὐτὸ δὲν θὰ τὸ χαρακτηρίσεις ἀδικία;

Θέλει ερώτημα;

Ἀπὸ λοιπὸν εἶναι ἡ ἀδικία. Ἄς τὸ πάρουμε καὶ ἀντίστροφα: Ἡ ἐνασχόληση τῶν ἐπαγγελματιῶν, τῶν ἐπικούρων, τῶν φυλάκων μὲ τὰ δικά τους ἔργα,

ὅταν δηλαδή καθεμιά ἀπὸ αὐτὲς τίς τάξεις μέσα στὴν πόλη πράττει τὰ δικά της, τοῦτο τὸ ἀντίθετο ἀπὸ τὸ προηγούμενο δὲν θὰ ἦταν ἡ δικαιοσύνη καὶ δὲν θὰ καθιστοῦσε τὴν πόλη δίκαιη;

[α] Συμφωνῶ ἀπολύτως, εἶπε.

Ἄς μὴν τὸ πάρομο αὐτὸ ἀκόμη ὡς ὀριστικῶς, ἀλλὰ ἂν μεταφέροντας τοῦτο τὸ σχῆμα στὸν καθένα ἄνθρωπο χωριστὰ διαπιστώσουμε καὶ ἐκεῖ ὅτι ταυτίζεται μὲ τὴ δικαιοσύνη, τότε πᾶς θὰ τὸ παραδεχθοῦμε —γιατὶ τί ἄλλο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε;—, διαφορετικὰ θὰ σκεφθοῦμε τότε κάτι ἄλλο. Γιὰ τὴν ὥρα ὅμως ἂς ολοκληρώσουμε τὴ διερεύνηση ὅπως τὴν σκεφθήκαμε, ὅτι δηλαδή ἂν δοκίμαζαμε νὰ ἀνιχνεύσουμε τὴ δικαιοσύνη πρῶτα σὲ κάποιο μεγαλύτερο πρᾶγμα, ἀνάμεσα σ' αὐτὰ πὺν τὴν κατέχουν, θὰ μᾶς ἦταν ἔπειτα εὐκολότερο νὰ δοῦμε ποιά εἶναι ἡ φύση τῆς μέσα σὲ ἓνα ἄτομο. [ε] Καὶ σκεφθήκαμε ὅτι ἓνα τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ πόλη, καὶ ἔτσι τὴν θεμελιώναμε κατὰ τὸν τρόπο ὥστε νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατόν καλύτερη, ξέροντας καλὰ ὅτι στὴν καλὴ πόλιν θὰ ὑπῆρχε καὶ δικαιοσύνη. Αὐτὸ λοιπὸν πὺν μᾶς φανερώθηκε ἐκεῖ, ἂς τὸ μεταφέρουμε καὶ στὸ ἄτομο, καὶ ἂν ἐπιβεβαιωθεί, ὅλα θὰ εἶναι ἐντάξει: ἂν ὅμως γίνε φανερό ὅτι στὸ ἄτομο ἡ δικαιοσύνη εἶναι κάτι διαφορετικὸ, ἐμεῖς θὰ ξαναπαῖμε στὴν πόλη καὶ θὰ τὸ βασανίσουμε, καὶ ἐξετάζοντας [43a] δὶπλα-δίπλα τὰ δύο καὶ τριβοντάς τα τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, ἴσως κάνουμε τὴ δικαιοσύνη νὰ ξεπηδήσει σὺν τὴ λάμψη ἀπὸ τὰ ξύλα πὺν μὲ τὸ τρίψιμο πῆραν φωτιά· καὶ ὅταν πᾶς φανερωθεῖ, θὰ τὸ σιγουρέψουμε καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἴδιους.

Σωστός εἶναι ὁ δρόμος πὺν λές καὶ ἔτσι πρέπει νὰ κάνουμε.

Ἄραγε, εἶπα ἐγώ, πράγματα πὺν θὰ τὰ χαρακτηρίζε κανεῖς ὡς ταυτόσημα, ὁσχέτως ἂν πρόκειται γιὰ πράγματα μεγαλύτερα ἢ μικρότερα, εἶναι ἀνόμοια ὡς πρὸς ἐκεῖνο βάσει τοῦ ὁποίου τὰ πράγματα αὐτὰ χαρακτηρίζονται ταυτόσημα ἢ εἶναι ὅμοια;

Ὅμοια, εἶπε.

[β] Ἐπομένως, καὶ ὁ δικαίος ἄνθρωπος δὲν θὰ διαφέρει σὲ τίποτα, ὡς πρὸς τοιῦτή τὴν ποιότητα τῆς δικαιοσύνης, ἀπὸ τὴ δίκαιη πόλη ὅλλὰ θὰ εἶναι ὅμοιος μὲ αὐτήν.

Ὅμοιος, εἶπε.

Ἐμεῖς ὅμως καταλήξαμε στὴ γνώμη ὅτι ἡ πόλη εἶναι δίκαιη, ὅταν καθένα ἀπὸ τὰ τρία διαφορετικὰ εἶδη φυσικῆς ἰδιοσυγκρασίας πὺν ὑπάρχουν στὴν πόλη πράττει ὁ, τι προσιδιάζει σὲ αὐτό· καὶ ἐπίσης ὅτι ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ

ἀνδρεία καὶ ἡ σοφία τῆς ριζώνουν πάλι σὲ κάποιες ἄλλες ιδιότητες καὶ διαθέσεις τῶν ἰδίων αὐτῶν εἰδῶν τοῦ χαρακτηῖρα.

Σωστό, εἶπε.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐμεῖς, φίλε, σωστά δικαιούμεσαστε νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι καὶ τὸ ἄτομο, καθὼς ἔχει τὰ ἴδια αὐτὰ [ε] εἶδη μέσα στὴν ψυχὴ του, δικαιούται, μὲ βάση τίς ἴδιες ιδιότητες πὺν εἶχε καὶ ἡ πόλη, νὰ πάρει καὶ αὐτὸ τὰ ἴδια ὀνόματα ὅπως καὶ ἡ πόλη.

Ἀναπόφευκτα, εἶπε.

Νά λοιπὸν, ἀγαπητέ μου, πὺν βρισκόμαστε πάλι μπροστὰ σὲ ἓνα εὐκολοζήτημα, σχετικὰ μὲ τὴν ψυχὴ, ἂν δηλαδή ἔχει μέσα τῆς αὐτὲς τίς τρεῖς ποιότητες ἢ ἂν δὲν τίς ἔχει.

Δὲν εἶμαι τῆς γνώμης, εἶπε, ὅτι εἶναι καὶ τόσο εὐκόλο· γιατί, Σωκράτη, ἴσως νὰ ἵναι ἀληθινὸ αὐτὸ πὺν λένε, ὅτι δηλαδή τὰ ὠραῖα πράγματα εἶναι καὶ δύσκολα.

Ἔτσι φαίνεται, εἶπα ἐγώ. Καὶ ἐπίτρεψέ μου νὰ σοῦ πῶ, Γλαύκων, ὅτι, κατὰ τὴ γνώμη μου, μὲ μεθόδους σὺν αὐτὲς [ε] πὺν χρησιμοποιοῦμε σὲ τοῦτή τὴ συζήτηση δὲν θὰ βροῦμε ποτὲ λύση στὸ ζήτημα —γιατὶ εἶναι ἄλλος ὁ δρόμος, μακρύτερος καὶ πῶς ἐπίτονος, πὺν ὁδηγεῖ στὴ λύση—, ἴσως ὅμως μπορέσουμε νὰ βροῦμε μᾶν ἀπάντηση ἀνάλογη μὲ ὅσα ἔχουμε πεί καὶ ἐρευνήσει πρῶτύτερα.

Δὲν μᾶς εἶναι ἀρκετὸ αὐτό; εἶπε· γιατί ἐμένα, γιὰ τὴν ὥρα τουλάχιστον, θὰ μοῦ ἔφθανε.

Μὰ καὶ γιὰ ἡμένα, εἶπα, θὰ εἶναι περισσότερο ἀπὸ ἀρκετὸ.

Μὴν ἀποκρίσεις, τότε, ἀλλὰ συνέχισε τὴν ἔρευνα.

[ε] Δὲν εἴμαστε ἄραγε ἀναγκασμένοι, εἶπα, νὰ δεχθοῦμε ὅτι καθένας μᾶς ἔχει μέσα του τὰ ἴδια εἶδη τοῦ χαρακτηῖρα καὶ τὰ ἴδια γνωρίσματα πὺν ἔχει καὶ ἡ πόλη. Γιατὶ ἀπὸ *ποινθεν* ἄλλοῦ δὲν ἔχουν φθάσει ἐκεῖ. Θὰ ἦταν σταλήθαια γελοῖο νὰ φανταζόταν κάποιος ὅτι τὸ θαρραλέο φρόνημα δὲν ἔχει ἔλθει στὶς πολιτείες ἀπὸ τοὺς πολῖτες, ἐκείνους πὺν ἔχουν αὐτὴ τὴ φήμη τοῦ ψυχωμένου, ὅπως εἶναι λόγου χάριν ὅσοι ζοῦν στὴ Θράκη, στὴ Σκυθία καὶ γενικότερα στὸ βορρᾶ, ἢ πάλι ἡ φυλομάθεια, πὺν θὰ μπορούσε κανεῖς νὰ τὴν συνδέσει [43a] μὲ τὸν δικὸ μᾶς προπᾶντων τόπο ἢ ἡ φυλοσηματία, πὺν ὅχι ἄδικα θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ γνώρισμα τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Αἰγυπτίων.

Βεβαίως, εἶπε.

Ἔτσι λοιπὸν ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ δὲν εἶναι διόλου δύσκολο νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ κανεῖς.

Ἀσφαλῶς ὄχι.

Δύσκολο ὥστόσο εἶναι τὸ ἐξῆς ἐρώτημα, ἂν δηλαδὴ τελοῦμε καθεμιά ἀπὸ τοῦτες τὶς πράξεις μας διαμέσου μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δύναμης ἢ ἂν γιὰ τὶς διαφορετικὰς πράξεις χρησιμοποιοῦμε μιὰ διαφορετικὴ κάθε φορὰ δύναμη ἀπὸ τὶς τρεῖς πού διαθέτουμε; ἂν δηλαδὴ εἶναι *ἄλλη* ἡ δύναμη μὲ τὴν ὁποία μεταίνομε, *ἄλλη* αὐτὴ μὲ τὴν ὁποία ὀργιζόμαστε καὶ μιὰ *τρίτη*, πάλι, δύναμη αὐτὴ μὲ τὴν ὁποία ἀποζητᾶμε τὶς ἡδονὲς γύρω ἀπὸ τὴν τροφὴ καὶ τὴν ἐρωτικὴ πρόξνη [b] καὶ τὰ παρόμοια, ἢ ἂν ἐνεργοῦμε μὲ *ὁλόκληρη* τὴν ψυχὴ μας, ὅταν πᾶμε νὰ πράξουμε κατὰ ἀπὸ αὐτά. Αὐτὰ θὰ εἶναι τὰ ἐρωτήματα στὰ ὁποῖα δύσκολα μπορεῖ νὰ δοθεῖ ἱκανοποιητικὴ ἀπάντηση.

Ἔτσι νομίζω κι ἐγώ, εἶπε.

Ἄς ἐπιχειρήσουμε λοιπὸν νὰ προσεγγίσουμε ὡς ἐξῆς τὸ ἐρώτημα ἂν προκειται γιὰ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα ἢ γιὰ διαφορετικά.

Πῶς;

Εἶναι φανερό ὅτι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πράττει ἀντίθετα ἢ νὰ διατελεῖ σὲ ἀντίθετες καταστάσεις ὡς πρὸς τὸ ἴδιο μέρος του καὶ σὲ σχέση μὲ τὸ ἴδιο πράγμα ταυτοχρόνως ἔτσι λοιπὸν, ἂν μὲ κάποιον τρόπο διαπιστώσουμε ὅτι συμβαίνει κατὰ τέτοιο σ' αὐτούς, θὰ ξέρουμε ὅτι δὲν θὰ προκειται γιὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴ δύναμη [c] ἀλλὰ γιὰ περισσότερες.

Συμφωνῶ.

Πρόσχε τώρα τί λέω.

Λέγε το, εἶπε.

Εἶναι ἄραγε δυνατόν, εἶπα, τὸ ἴδιο πράγμα, σὲ σχέση μὲ τὸ ἴδιο μέρος του, νὰ κινεῖται καὶ συγχρόνως νὰ διατελεῖ σὲ στάση;

Μὲ κανέναν τρόπο.

Ἄς προσδιορίσουμε λοιπὸν μὲ ἀκόμη μεγαλύτερη ἀκρίβεια σὲ τί συμφωνοῦμε, ὥστε προχωρώντας νὰ μὴ διαφωνήσουμε. Ἄν θὰ ἔλεγε κάποιος γιὰ ἓναν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος στέκεται ἀλλὰ κουνάει τὰ χέρια του καὶ τὸ κεφάλι του, ὅτι ὁ ἴδιος ἄνθρωπος στέκεται καὶ συγχρόνως κινεῖται, δὲν φαντάζομαι ὅτι θὰ ὑποστηρίξαμε πὼς ἔτσι [d] πρέπει νὰ ποῦμε κι ὄχι ὅτι ἓνα μέρος αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀκίνητο, ἐνῶ ἓνα ἄλλο κινεῖται. Δὲν εἶναι ἔτσι;

Ἔτσι.

Καὶ ἂν ἐκεῖνος πού τὰ λέει αὐτὰ τραβοῦσε τὸ ἀστεῖο ἀκόμη περισσότερο καὶ ψιλοκοσινίζοντάς το ὑποστήριζε ὅτι ἡ σβούρα ὡς ἓνα ὅλο στέκεται καὶ συνάμα κινεῖται, ὅταν περιστρέφεται ἔχοντας τὴ μύτη της μπηγμένη στὸ ἴδιο

σημεῖο κι ὅτι τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο πράγμα κινεῖται περιστροφικὰ ἀπὸ τὸ ἴδιο σημεῖο, εἰμὲς δὲν θὰ συμφωνοῦσαμε μὲ τὴν παρατήρησή του, διότι [e] σὲ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἡ στάση καὶ ἡ κίνηση ἀφοροῦν σὲ διαφορετικὰ μέρη αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ θὰ ἀπορούσαμε νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι ὑπάρχει σ' αὐτὰ κατὰ εὐθὺ καὶ κατὰ κυκλικό, καὶ ὅτι ὡς πρὸς τὸ εὐθὺ μέρος τοὺς στέκονται — γιὰτὶ δὲν γέρνουν πουθενά —, ἐνῶ ὡς πρὸς τὸ κυκλικὸ κινοῦνται περιστροφικά· ἂν ὁμως ἡ εὐθεία διευθύνση γέρνει πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά ἢ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἢ πρὸς τὰ πίσω, ἐνῶ τὸ πράγμα περιστρέφεται, τότε δὲν εἶναι κατὰ κανέναν τρόπο ἀκίνητα.

Πολὺ σωστά, εἶπε.

Καμιά, ἐπομένως, τέτοια ἀντίρρηση δὲν θὰ μᾶς κάνει νὰ οἰσίσουμε, καὶ πολὺ περισσότερο δὲν θὰ μᾶς πείσει ὅτι εἶναι ποτὲ δυνατόν [437a] τὸ αὐτὸ πράγμα ὡς πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος του καὶ σὲ σχέση μὲ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενο νὰ πάθει ἢ νὰ εἶναι ἢ νὰ κάνει ἀντίθετα πράγματα.

Ἐμένα σίγουρα ὄχι.

Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, εἶπα ἐγώ, γιὰ νὰ μὴ ἀναγκασόμαστε νὰ ἀπειρατολοῦμε ἐξετάζοντας ὅλες αὐτὲς τὶς ἐνστάσεις ὥσπου νὰ βεβαιωθῶμε ὅτι δὲν στέκουν, ἂς δεχθῶμε ὡς βᾶση τῆς συζήτησης ὅτι ἔτσι ἔχει αὐτὸ τὸ πράγμα καὶ ἂς προχωρήσουμε, ἀφοῦ πρώτα συμφωνήσουμε πῶς, ἂν κάποια στιγμή φανεῖ ὅτι δὲν εἶναι ἔτσι ἀλλὰ ὅτι τὸ πράγμα ἔχει διαφορετικά, τότε διήκτοτε ἀπορρεῖ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὑπόθεση θὰ εἶναι γιὰ μᾶς ἄκυρο.

Ἔτσι πρέπει νὰ κάνουμε, εἶπε.

[b] Ἄραγε, εἶπα, τὸ καταφατικὸ καὶ τὸ ἀρνητικὸ νεῦμα, τὸ νὰ θέλεις νὰ ἀγγίξεις κατὰ καὶ τὸ νὰ ἀρνεῖσαι νὰ τὸ πιάσεις, τὸ νὰ τραβᾷς κατὰ πρὸς τὸ μέρος σου καὶ τὸ νὰ τὸ ἀποδιώχνεις, θὰ δεχόσουν ἄραγε ὅτι ὅλα αὐτὰ συγκαταλέγονται στὰ ἀντίθετα — εἴτε γιὰ ἐνεργήματα πρόκειται εἴτε γιὰ καταστάσεις πού τὶς ὑφίστασαι; Γιατὶ ὡς πρὸς αὐτὸ δὲν διαφέρουν σὲ τίποτα.

Ναί, εἶπε, εἶναι ἀντίθετα.

Πρόσεξε τώρα, εἶπα ἐγώ· τὴ διῆμα καὶ τὴν πείνα καὶ γενικὰ τὶς ἐπιθυμίες, ὅπως πάλι τὸ νὰ θέλεις καὶ τὸ νὰ ποθεῖς, ὅλα αὐτὰ δὲν θὰ τὰ κατέτασες [c] κατὰ κάποιον τρόπο στὶς κατηγορίες πού μόλις τώρα ἀναφέραμε; Λόγου χάριν δὲν θὰ δεχόσουν ὅτι πάντοτε ἡ ψυχὴ ἔκείνου, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ κατὰ, ἔχει ἓναν πόθο γι' αὐτὸ πού ἐπιθυμεῖ, ἢ ὅτι ἡ ψυχὴ του θέλει νὰ τραβήξει κοντὰ τῆς αὐτοῦ πού ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχει ἢ πάλι ὅτι, ἐφόσον θέλει νὰ ποριστῇ κατὰ, κάνει ἢ ἴδια ἓνα καταφατικὸ νεῦμα στὸν ἑαυτὸ τῆς, ὅπως θὰ ἔκανε, ἂν τὴν ρωτοῦσε

κάποιος επάνω στον πόθο της να τῆς γίνει αὐτό· δὲν θὰ τὸ δεχόσουν ὅτι εἶναι ἔτσι;

Θὰ τὸ δεχόμουν.

Ἀντιθέτως, τώρα, τὸ νὰ μὴ θέλει ἡ ψυχὴ καὶ νὰ μὴ ἔχει διάθεση γιὰ κάτι καὶ νὰ μὴν τὸ ἐπιθυμῇ, αὐτὸ δὲν θὰ τὸ βάλοιμε μαζί, μὲ τὴν ἀπάντηση καὶ μὲ τὴν ἀπόρριψη ἀπὸ πάνω της καὶ μὲ ὅλα ὅσα εἶναι ἀντίθετα σ’ ἐκεῖνα;

[d] Ἀσφαλῶς.

Μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ ἐπιθυμίες ἀποτελοῦν ξεχωριστὴ κατηγορία καὶ ὅτι οἱ πιὸ χαρακτηριστικὲς ἀνάμεσά τους εἶναι αὐτὴ πού τὴν λέμε ‘δίψα’ καὶ ἡ ἄλλη πού τὴν λέμε ‘πείνα’;

Μπορούμε, εἶπε.

Καὶ ἡ μία μὲν ἀφορᾷ στὸ ποτό, ἐνῶ ἡ ἄλλη στὸ φαγητό.

Ναί.

Αὐτὴ καθεαυτήν, τώρα, ἡ δίψα εἶναι ἄραγε μιὰ ἐπιθυμία μέσα στὴν ψυχὴ γιὰ κάτι παραπάνω ἀπὸ αὐτὸ στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ἡ ἐπιθυμία; Λόγου χάριν ἡ δίψα εἶναι ἄραγε δίψα γιὰ ζεστὸ ἢ γιὰ δροσερὸ ποτό, γιὰ πολὺ ἢ γιὰ λίγο ἢ, μὲ μιὰ κουβέντα, γιὰ ποιᾶς λογῆς πόμα; Ἡ πάλι ἂν συμβαίνει [e] ἡ δίψα νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἕνα αἰσθημα θερμοτήτας, προκαλεῖ ἐπιπλέον καὶ τὴν ἐπιθυμία γιὰ κάτι δροσερὸ, ἐνῶ ἂν συνοδεύεται ἀπὸ αἰσθημα ψυχρότητας, τὴν ἐπιθυμία γιὰ κάτι ζεστὸ; Κι ἂν ἀπὸ τὴν παρουσία τῆς πολλότητας εἶναι ἡ δίψα πολλή, θὰ προκαλέσει τὴν ἐπιθυμία γιὰ τὸ πολὺ, ἂν πάλι εἶναι λίγη ἡ δίψα, τὴν ἐπιθυμία γιὰ τὸ λίγο; Αὐτὴ καθεαυτήν ὅμως ἡ δίψα δὲν θὰ εἶναι σὲ καμία περίπτωση ἐπιθυμία γιὰ κάτι ἄλλο παρὰ μόνο γιὰ αὐτό, στὸ ὁποῖο ἀπὸ τὴ φύση της ἀναφέρεται, δηλαδή ἀπλῶς γιὰ τὸ πόμα, ὅπως καὶ ἡ πείνα θὰ εἶναι ἐπιθυμία γιὰ τὸ φαγητό. Σωστά;

Βεβαίως, εἶπε· καθεμιὰ ἐπιθυμία ἀποτελεῖ, αὐτὴ καθεαυτήν, ἐπιθυμία γιὰ ἐκεῖνο ἀποκλειστικά τὸ πράγμα, στὸ ὁποῖο εἶναι ἀπὸ τὴ φύση της στραμμένη· κατὰ πόσο αὐτὸ τὸ πράγμα θὰ εἶναι αὐτῆς ἡ ἐκείνης τῆς λογῆς, τοῦτο ἀποτελεῖ κατ’ἐπιπρόσθετο.

[438a] Νὰ προσέξουμε μόνο, εἶπα, μήπως μᾶς βρεῖ κάποιος ἀπροσεξία· στους καὶ μᾶς ξαφνιάσει λέγοντας πῶς τάχα κανένας δὲν ἔχει ἐπιθυμία γιὰ ποτό ἄλλὰ γιὰ καλὸ ποτό, οὔτε καὶ γιὰ φαγητό ἄλλὰ γιὰ καλὸ φαγητό—ἀφοῦ τελικὰ ὅλοι ποθοῦν τὰ ὠραία πράγματα· ἂν λοιπὸν ἡ δίψα εἶναι ἐπιθυμία, θὰ εἶναι ἐπιθυμία γιὰ καλὸ εἶτε πόμα εἶτε ὅτιδήποτε ἄλλο, καὶ τὸ ἴδιο θὰ συμβαίνει καὶ μὲ τίς ἄλλες ἐπιθυμίες.

Ἴσως, εἶπε, νὰ ἔχει κάποια βᾶση αὐτὴ ἡ παρατήρηση.

Μὰ βέβαια, εἶπα ἐγώ· ἀπὸ τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται σὲ κάτι, ὅσα μὲν ἔχουν κάποιον ποιοτικὸ χαρακτηρισμὸ [b] ἀναφέρονται σὲ κάτι ποιοτικὰ χαρακτηρισμένο, ἔτσι νομίζω ἐγώ, κι ὅσα πάλι λαμβάνονται χωρὶς κανέναν τέτοιο χαρακτηρισμὸ ἀναφέρονται σὲ κάτι πού κι αὐτὸ λαμβάνεται χωρὶς ποιοτικὸ χαρακτηρισμό.

Δὲν τὸ κατάλαβα, εἶπε.

Δὲν κατάλαβες, εἶπα, ὅτι τὸ ‘μεγαλύτερο’ εἶναι τέτοιας λογῆς, ὥστε νὰ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ κάτι;

Βεβαίως.

Δηλαδή ἀπὸ τὸ ‘μικρότερο’ ἔτσι;

Ναί.

Καὶ τὸ ‘πολὺ μεγαλύτερο’ ἀπὸ τὸ ‘πολὺ μικρότερο’· Σωστά;

Ναί.

Ἐπομένως καὶ αὐτὸ πού ἦταν κάποτε μεγαλύτερο ἦταν ἀπὸ τὸ κάποτε μικρότερο, κι αὐτὸ πού θὰ εἶναι στὸ μέλλον μεγαλύτερο, ἀπὸ κάτι πού θὰ εἶναι στὸ μέλλον μικρότερο;

Ἀμφιβάλλεις; εἶπε.

[c] Καὶ τὸ ἴδιο δὲν ἰσχύει γιὰ τὰ περισσότερα σὲ σχέση μὲ τὰ λιγότερα καὶ γιὰ τὰ διπλάσια σὲ σχέση μὲ τὰ μισὰ καὶ γιὰ ὅλα τὰ παρόμοια, καὶ γιὰ τὰ βαρύτερα πάλι σὲ σχέση μὲ τὰ ελαφρύτερα καὶ τὰ ταχύτερα σὲ σχέση μὲ τὰ βραδύτερα, τὰ θερμὰ σὲ σχέση μὲ τὰ ψυχρὰ καὶ τὸ ἴδιο γιὰ ὅλα ὅσα μοιάζουν μὲ τοῦτα ἐδῶ;

Βεβαίως.

Καὶ μὲ τίς ἐπιστῆμες; Δὲν συμβαίνει καὶ μὲ αὐτές τὸ ἴδιο; Ἡ ἐπιστήμη, ἔτσι σκέπτεται, εἶναι ἐπιστήμη γιὰ κάτι, ἔτσι σκέπτεται (ἢ γιὰ ὁτιδήποτε πρέπει νὰ χαρακτηρίσουμε ὡς γνωστικὸ σύστοιχό της)· ἐνῶ μιὰ ἐπιμέρους ἐπιστήμη ἐνὸς ὁρισμένου εἶδους εἶναι ἐπιστήμη [d] γιὰ ἕνα ἐπιμέρους ἀντικείμενο ἐνὸς ὁρισμένου εἶδους. Θέλω νὰ πῶ τοῦτο: Ὅταν φτιάχτηκε μιὰ ἐπιστήμη γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ σπιτιοῦ, ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ δὲν ἦταν διαφορετικὴ ἀπὸ τίς ἄλλες, ἔτσι ὥστε νὰ τὴν ὀνομάσουν ἀρχιτεκτονική;

Φυσικά.

Κι αὐτὸ δὲν ὀφειλόταν στὸ ὅτι ἀποτελοῦσε ἕνα εἶδος γνώσης διαφορετικὸ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα;

Ναί.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀφοροῦσε σὲ κάποιο πράγμα ἐνὸς ὀρισμένου εἶδους ἔγινε καὶ ἡ ἴδια ἐπιστήμη ἐνὸς ὀρισμένου εἶδους· ἔτσι δὲν εἶναι; Καὶ τὸ ἴδιο δὲν ἰσχύει καὶ γιὰ τίς ἄλλες τέχνες καὶ τίς ἐπιστήμες;

Ἔτσι εἶναι.

Αὐτὸ λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, ἤθελα νὰ πῶ τότε, ἂν τὸ κατάλαβες τώρα, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται σὲ κάτι, ὅσα λαμβάνονται σέξτα, αὐτὰ καθαυτά, ἀναφέρονται σὲ πράγματα πὺν καὶ αὐτὰ λαμβάνονται αὐτὰ καθαυτά, ἐνῶ ὅσα εἶναι μᾶς ὀρισμένης λογῆς ἀναφέρονται σὲ πράγματα-τα πὺν καὶ αὐτὰ εἶναι μᾶς ὀρισμένης λογῆς. [ε] Καὶ δὲν ἐννοῶ ὅτι ὅποιος λογῆς εἶναι αὐτὰ στὰ ὁποῖα ἀναφέρονται, τέτοιος εἶναι καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια, ὅτι τάχα δηλαδὴ ἡ ἐπιστήμη πὺν ἀναφέρεται στὰ ὕμεινᾶ καὶ στὰ νοσηρὰ εἶναι καὶ ἡ ἴδια ὕμεινῃ καὶ νοσηρῇ, καὶ ἐκείνη πὺν εἶναι γιὰ τὰ ἄσχημα καὶ τὰ καλὰ ὅτι εἶναι ἄσχημη καὶ καλή. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ἐπιστήμη δὲν ἔγινε ἀπλῶς ἐπιστήμη τοῦ πράγματος στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται, ἀλλὰ ἐνὸς πράγματος κάποιας ἰδιαιτέρως λογῆς —στὴ συγκεκριμένη περιπτώσει τοῦ ὕμεινᾶ καὶ τοῦ νοσηροῦ—, συνεπείᾳ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἔγινε καὶ ἡ ἴδια ἐπιστήμη κάποιας ἰδιαιτέρας λογῆς, καὶ αὐτὸ τὴν ἔκανε νὰ μὴν ὀνομάζεται πιά ἀπλῶς ἐπιστήμη ἀλλὰ —μὲ τὴν προσθήκην αὐτοῦ τοῦ ἰδιαιτέρου χαρακτηρισμοῦ— νὰ ὀνομάζεται *ἰατρικὴ ἐπιστήμη*.

Κατὰ λαβᾶ, εἶπε, καὶ νομίζω ὅτι ἔτσι ἔχει τὸ πρᾶγμα.

[439a] Ὅσο τώρα γιὰ τὴ διψα, εἶπα, δὲν θὰ τὴν συμπεριλάβεις σὲ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται σὲ κάτι; Ἀσφαλῶς ἡ διψα ἀναφέρεται.

Βεβαίως, εἶπε· ἀναφέρεται στὸ πόσιμο.

Ἐπομένως καὶ ἡ διψα γιὰ πόσιμο μᾶς ὀρισμένης λογῆς εἶναι καὶ ἡ ἴδια μᾶς ὀρισμένης λογῆς διψα. Ἐνῶ ἡ διψα λαμβανομένη ἀπολύτως δὲν ἀναφέρεται σὲ κάτι πολλὸ οὔτε σὲ κάτι λίγο οὔτε σὲ κάτι καλὸ οὔτε σὲ κάτι κακὸ οὔτε, μὲ ἕναν λόγο, σὲ κάτι ποιτικὰ προσδιορισμένο ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἀπὸ τὴ φύσει τῆς σκέτῃ διψα γιὰ σκέτο τὸ πόσιμο.

Ἀπολύτως.

Συνεπῶς ἡ ψυχὴ τοῦ διψασμένου, ἐφόσον εἶναι διψασμένος, δὲν ἐπιθυμεῖ [b] τίποτε ἄλλο παρὰ μόνο νὰ πιεῖ· αὐτὸ τραβᾷ ἢ ὀρεξή του καὶ αὐτὸ ἀποζητάει.

Προφανῶς.

Ἔτσι, ἂν κάποτε, ὅταν ἡ ψυχὴ διατελεῖ τὴν κατάστασι τῆς διψας, κατὰ τὴν τραβᾷ πρὸς τὴν *ἀντίθετη* διεύθυνση, αὐτὸ δὲν θὰ εἶναι κατὰ ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ πὺν διψάει καὶ πὺν τὴν τραβᾷ σὺν ζῶο νὰ πάει νὰ πιεῖ; Γιατὶ δὲν εἶναι

δυνατόν, ὑποστηρίζουμε ἐμεῖς, τὸ ἴδιο πρᾶγμα διαμέσου τοῦ ἴδιου μέρους τοῦ καὶ σὲ σγέσει μὲ τὸ ἴδιο ἀντικείμενο νὰ πράττει ταυτοχρόνως τὰ ἀντίθετα.

Ναί, δὲν εἶναι.

Ἐδῶ, νομίζω, συμβαίνει ὅ,τι ἀκριβῶς καὶ μὲ τὸν τοῖσθη; δὲν εἶναι σωστὸ νὰ λέμε ὅτι τὰ χεῖρα τοῦ ὀπωθοῦν τὸ τόξο καὶ συγχρόνως τὸ τραβοῦν πρὸς τὸ μέρος του, ἀλλὰ τὸ σωστὸ εἶναι πῶς ἄλλο εἶναι τὸ χεῖρ πὺν ἀπωθεῖ καὶ ἄλλο αὐτὸ πὺν τραβάει πίσω.

[c] Βεβαίως, εἶπε.

Μποροῦμε, τώρα, νὰ πῶμε ὅτι κάποτε-κάποτε ὀρισμένοι ἄνθρωποι, μὲ ὅλο πὺν εἶναι διψασμένοι, δὲν θέλουν νὰ πιοῦν;

Ναί, εἶπε, καὶ μάλιστα πολλοὶ καὶ πολὺ συχνά.

Τί λοιπὸν, ρώτησα, θὰ ἔπρεπε νὰ πῶμε γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους; Δὲν θὰ λέγαμε ὅτι στὴν ψυχὴ τοὺς ὑπάρχει μὲν κάτι πὺν τοὺς προστάζει νὰ πιοῦν, ὑπάρχει ὅμως ἐκεῖ καὶ κάτι ἄλλο πὺν τοὺς ἐμποδίζει, καὶ ὅτι τοῦτο τὸ τελευταῖο εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ὑπερισχύνει πᾶνω ὅ' ἐκεῖνο πὺν προ-στάζει;

Ἐγὼ τουλάχιστον, εἶπε, ἔτσι νομίζω.

Κι ἄραγε ἐκεῖνο πὺν στέκεται ἐμπόδιο σὲ κάτι τέτοιες ἐπιθυμίες δὲν γεννιέται μέσα στὴν ψυχὴ [d] —*ὅταν* γεννιέται— ἀπὸ τὸ λογισμό, ἐνῶ ὅσα τὴν τραβολογοῦν ἀπὸ ὅδῃ καὶ ἀπὸ ἑκὶ προκαλοῦνται ἀπὸ κάποιες ἰδιαιτέρες κα-ταστάσεις καὶ ἄρρώστιες;

Ἔτσι φαίνεται.

Δὲν εἶναι λοιπὸν παρόλογο, εἶπα ἐγώ, νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι πρόκειται γιὰ *ὄλο εἶδῶν* πράγματα, διαφορετικὰ μεταξὺ τους, καὶ αὐτὸ μὲν τὸ ὁποῖο λογι-ζεται θὰ τὸ πῶμε 'λογιστικὸ' μέρος τῆς ψυχῆς, ἐνῶ τὸ ἄλλο, μὲ τὸ ὁποῖο νιώ-θει τὸν ἔρωτα, τὴν πείνα, τὴ διψα, τοὺς ἄλλους πόθους πὺν λιώνουν τὴν καρ-διά, θὰ τὸ πῶμε ἀλόγιστο καὶ 'ἐπιθυμητικὸ', σύντροφο κάποιων χορτασιμῶν καὶ ἀπολαύσεων.

[e] Διόλου παρόλογο, εἶπε, νὰ σκεφτοῦμε ἔτσι· ἀντιθέτως μάλιστα.

Ἄς δεχθῶμε λοιπὸν, εἶπα, ὅτι στὴν ψυχὴ ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ δύο εἶδη· τὸ ψυχωμένο ὅμως κομμάτι τῆς ψυχῆς, αὐτὴ ἡ δύναμη πὺν μᾶς κάνει νὰ θυμώ-νομε, εἶναι ἄραγε ἕνα τρίτο εἶδος ἢ, ἂν δὲν εἶναι, μὲ ποῖο ἀπὸ τὰ δύο εἶδη ταντίζεται ἡ φύσι του;

Ἴσως, εἶπε, μὲ τὸ ἕνα, τὸ ἐπιθυμητικὸ.

Ὡστόσο, εἶπα ἐγώ, ἄκουσα κάποτε κάτι καὶ τὸ πιστεύω ὅτι εἶναι ἔτσι·

ἄκουσα δηλαδή ὅτι ὁ Λεόντιος τοῦ Ἀγλαΐωνα, καθὼς ἀνέβαινε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ἀκολουθώντας τὸ βορρηνὸ τεῖχος ἀπὸ τὸ ἔξω μέρος, ἀντιλαμβάνεται κά-
τι πτώματα ξαπλωμένα στὸ χῶμα ἐκεῖ πλάι στὸ δῆμο, κι ἔνωσε ἁμέσως τὴν
ἐπιθυμία νὰ πάει νὰ δεῖ, ταυτόχρονα ὁμως καὶ δυσφορία γι' αὐτὴ τὴν ἐπιθυ-
μία, καὶ πῆξε τὸν ἑαυτό του νὰ μὴν τὸ κάνει —πάλιν γιὰ ἓνα διάστημα μέσα
του καὶ [440a] σκέπαζε τὸ πρόσωπό του, ὥσπου τελικὰ δὲν ἄντεξε στὴν ἐπιθυ-
μία καὶ ἐρῆξε μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα πρὸς τὰ πτώματα κι εἶπε: “Νά, σὰς
κάνω τὸ χاتیρ, κακορίζικα, χορτάστε τὸ ὑπέροχο θέαμα!”.

Τὴν ἄκουσα κι ἐγώ, εἶπε, αὐτὴ τὴν ἱστορία.

Ἡ ἱστορία ὁμως αὐτῇ, εἶπα, δείχνει ὅτι καμὰ φορὰ ὁ θυμὸς ἔρχεται σὲ
σύγκρουση μὲ τις ἐπιθυμίες σὰν κάτι διαφορετικὸ μὲ κάτι ἄλλο διαφορετικὸ.
Βεβαίως, τὸ δείχνει, εἶπε.

Δὲν παρατηροῦμε, εἶπα, καὶ σὲ ἄλλες πολλές περιπτώσεις, ὅταν [b] σὲ ἓναν
ἄνθρωπο οἱ ἐπιθυμίες του ἀσκοῦν βία πάνω στὸ λογισμό του, νὰ τὰ βάζει ὁ
ἄνθρωπος αὐτὸς μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ ὀργίζεται μὲ ἐκεῖνο πὺ ἀσχεῖ μέσα
του τοῦτο τὸν ἐξαισιμὸ καί, σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ δύο ἀντιμαρζόμενες παρα-
τάξεις, νὰ συμμαχῇ ὁ θυμὸς ἐνὸς τέτοιου ἀνθρώπου μὲ τὸ λογισμό του; Νὰ
συμμαχήσῃ ὁμως ὁ θυμὸς μὲ τις ἐπιθυμίες, ὥστε νὰ ἐναντιωθοῦν μαζί σὲ κά-
τι, μὲ τὸ πὺ ὁ λόγος πειστικὰ δείχνει ὅτι αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ συμβεῖ, νομίζω
πὺς δὲν θὰ μπορούσες νὰ ἰσχυριστῇς ὅτι ἔχεις ἀντιληφθεῖ νὰ ἔγινε ποτὲ κάτι
τέτοιο μέσα σου, καὶ νομίζω οὕτε σὲ ἄλλον κανέναν.

“Ὁχι, μὰ τὸ Δία, εἶπε.

[c] Τί συμβαίνει ὁμως, ρώτησα, ὅταν κάποιος πιστεύει ὅτι ἔχει ἄδικο; Δὲν
εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅσο πὺ εὐγενικὴ φύση θὰ ἔχει τόσο λιγότερη θὰ εἶναι ἡ
ὀργή πὺ μπορεῖ νὰ αἰσθανθεῖ γιὰ τὴν πείνα, τὸ κρύο καὶ οὐδὴποτε παρο-
μοιο θὰ ὑποστῇ ἐξαιτίας ἐκεῖνου γιὰ τὸν ὅποιο πιστεύει ὅτι δικαίως τοῦ τὰ
κάνει αὐτά; Καὶ δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ὅπως ὑποστηρίζω, ὁ θυμὸς του δὲν ἔχει
διάθεση νὰ ἐξεγερθεῖ ἐναντίον ἐκεῖνου;

Ἀλήθεια, εἶπε.

Τί συμβαίνει ὁμως, ὅταν κάποιος νομίζει ὅτι τὸν ἀδικοῦν; Δὲν βράζει μέ-
σα του καὶ δὲν ἀγριεῖ γιὰ τὴν πείνα καὶ γιὰ τὸ κρύο καὶ γιὰ κάθε ἄλλη πα-
ρόμοια κακουχία, καὶ δὲν συνασπίζεται μὲ αὐτὸ πὺ πιστεύει πὺς εἶναι δι-
καίω; [d] Κι ἀντέχει καὶ νικάει χωρὶς νὰ σταματήσει τὸν εὐγενικὸ ἀγῶνα του
προτοῦ νὰ κατορθώσει αὐτὸ πὺ θέλει ἡ προτοῦ πεθάνει ἡ προτοῦ τὸν συμ-
μαζέψῃ ὁ λόγος μέσα του καὶ τὸν μερέψει, ὅπως ὁ τοσπάνος τὸ σκυλί.

Ναί, εἶπε, μοιάζει πολὺ μὲ αὐτὸ πὺ λές· καὶ βέβαια στὴ δική μας πόλιν ὀρί-
σαμε οἱ ἐπίκουροι νὰ εἶναι, σὰν σκυλιά, στὴν ὑπηρεσία τῶν ἀρχόντων κι
αὐτοὶ πάλι κάτι σὰν ποιμένες τῆς πόλης.

Σωστά, εἶπα, κατάλαβες τί θέλω νὰ πῶ. “Ὅμως ἐκεῖς ἀπὸ αὐτὸ συλλογίζε-
σαι καὶ τοῦτο;

[e] Ποιό;

“Ὅτι αὐτὸ πὺ τώρα προκύπτει γιὰ τὸ θυμοειδές εἶναι ἀντίθετο ἀπὸ ἐκεῖνο
τὸ ὁποῖο νομίσουμε λίγο πρωύτερα. Τότε εἴχαμε τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ θυμὸς
εἶναι κάτι σὰν τὸ ἐπιθυμητικὸ, ἐνῶ τώρα ὑποστηρίζουμε ὅτι κάθε ἄλλο παρὰ
αὐτὸ συμβαίνει κι ὅτι στὴ διχοστασία πὺ ἐκδηλώνεται μέσα στὴν ψυχὴ ὁ
θυμὸς ὑπερασπίζεται τὸ λόγο.

Ἀπολύτως, εἶπε.

Ἄραγε ὡς κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ λόγο ἢ ὡς ἓνα εἶδος του, ἔτσι ὥστε νὰ
μὴν ὑπάσχουν στὴν ψυχὴ τρία εἶδη ἀλλὰ δύο, δηλαδή ὁ λόγος καὶ τὸ ἐπιθυ-
μητικὸ; Ἡ ὅπως ἀκριβῶς ἡ πόλιν ἀπαρτίζονταν ἀπὸ τρεῖς [441a] τάξεις: τοὺς
ἐπαγγελματίες, τοὺς πολεμιστὲς καὶ τοὺς ἀρχόντες, ἔτσι καὶ στὴν ψυχὴ ὑπάρ-
χει, ὡς ἓνα τρίτο μέρος τῆς, τοῦτο τὸ θυμοειδές, πὺ ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι
φτιαγμένο νὰ βοηθᾷ τὸ λόγο, ἐὰν δὲν τὸ ἔχει διαφθεῖρει μὰ κακὴ ἀγωγή;

Πρέπει νὰ ὑπάρχει ἓνα τρίτο.

Ναί, εἶπα, ἐφόσον βέβαια γίνε φανερὸ ὅτι ἀποτελεῖ κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ
τὸ λογιστικὸ, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε φανερὸ ὅτι εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ἐπι-
θυμητικὸ.

Αὐτὸ ὁμως, εἶπε, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ δειχθεῖ· γιὰτὶ μπορεῖ νὰ τὸ διαπι-
στώσει κανεὶς παρατηρώντας τὰ παιδιά: μόλις κώλας γεννηθοῦν εἶναι γεμά-
τα θυμὸ, ἀντίθετα ὁμως, νοῦ ὀρισμένοι δὲν μοῦ φαίνονται νὰ ἀποκτοῦν ποτέ,
[b] ἐνῶ στοὺς περισσότερους ἔρχεται πολὺ ἄργα.

Ναί, μὰ τὸ Δία, ἔκανα ἐγώ, σωστὸ αὐτὸ πὺ εἶπες. Θὰ μπορούσε ἀκόμη
κανεὶς νὰ διαπιστώσει αὐτὸ πὺ λές καὶ στὰ θηρία, δηλαδή ὅτι εἶναι ἔτσι.
Ἐπιπλέον, κι αὐτὸ πὺ ἀναφέραμε παραπάνω, σὲ κάποιο ἄλλο σημείω,
ἐκεῖνος δηλαδή ὁ στίχος τοῦ Ὀμήρου

καὶ χτύπησε τὸ στήθος του καὶ λέει μαλώνοντάς την

εἶναι μὰ μαρτυρία ὅτι [c] ὁ Ὀμηρος ξεκάθαρα παρουσιάζει τὸ μέρος τῆς
ψυχῆς πὺ ἀναλογίστηκε καὶ διέκρινε τὸ καλύτερο ἀπὸ τὸ χειρότερο νὰ ἐπι-
πλήττει ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς πὺ ὀργίζεται ἐλόγιστα.

Συμφωνῶ ἀπολύτως, εἶπε.

Νά λοιπὸν ποὺ τὸ πέρασμα αὐτὸ, κολυμπώντας δύσκολα, τὸ βγάλαμε, κι εἴμαστε λίγο-πολύ σύμφωνοι ὅτι τὰ ἴδια πράγματα, ποὺ ὑπάρχουν στὴν πόλη, ὑπάρχουν ἀπαράλλαχτα καὶ στὴν ψυχὴ τοῦ καθενός· ὅσα στὸ ἓνα τόσα καὶ στὸ ἄλλο.

Ναί, ὑπάρχουν.

Δὲν ὀδηγούμεστε ἔτσι, ἀναγκαστικά, στὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὸν τρόπο καὶ διαμέσου τοῦ στοιχείου ποὺ ἔκανε τὴν πόλη νὰ εἶναι σοφὴ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ διαμέσου τοῦ ἴδιου στοιχείου εἶναι σοφὸ καὶ τὸ ἄτομο;

Ἀμφιβάλλεις;

[ε] Καὶ ὅτι διαμέσου ἐκείνου τοῦ στοιχείου μὲ τὸ ὁποῖο εἶναι ἀνδρεῖο τὸ ἄτομο —κατὰ τὸν τρόπο ποὺ εἶναι—, διαμέσου τοῦ ἴδιου αὐτοῦ στοιχείου καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο εἶναι καὶ ἡ πόλη ἀνδρεία; Καὶ δὲν ἀληθεύει ἐπίσης ὅτι καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀποψη αὐτὰ τὰ δύο σχετίζονται μὲ τὴν ἀρετὴ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο;

Κατανόησι.

Ἔτσι, Γλαύκων, πρέπει ἐπίσης, νομίζω, νὰ πούμε ὅτι κι ἓνας ἀνθρωπος εἶναι δίκαιος κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο εἶναι καὶ μιά πόλη δίκαιη.

Καὶ αὐτὸ συνάγεται κατανόησι.

Ἀσφαλῶς ὅμως δὲν ἔχουμε ξεχάσει ὅτι ἡ πόλη ἦταν δίκαιη, ἐπειδὴ καθεμιά ἀπὸ τίς τρεῖς διαφορετικὰς τάξεις ποὺ ὑπῆρχαν σ' αὐτὴν ἀσχολοῦσαν μὲ τὸ δικό της ἔργο.

Δὲν νομίζω, εἶπε, ὅτι τὸ ἔχουμε ξεχάσει.

Πρέπει ἐπομένως νὰ κρατᾶμε στὸ μυαλό μας ὅτι καὶ καθένας ἀπὸ ἐμᾶς θὰ εἶναι δίκαιος καὶ θὰ πράττει [ε] τὰ δικά του, ἐν καὶ ἐφόσον καθένα ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ψυχῆς του θὰ πράττει κι αὐτὸ τὰ δικά του.

Βεβαίως καὶ πρέπει, εἶπε, νὰ τὸ κρατᾶμε αὐτὸ στὸ μυαλό μας.

Δὲν εἶναι λοιπὸν δουλειὰ τοῦ λογισμοῦ νὰ κυβερνάει, δεδομένου ὅτι εἶναι σοφὸ καὶ ἔχει τὴ φροντίδα *γιὰ ὅλη* τὴν ψυχὴ, ἐνῶ τοῦ ψυχωμένου μέρους δουλειὰ εἶναι νὰ ὑποτάσσεται σ' αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ὑπερασπίζεται;

Βεβαίως.

Ἄρα λοιπὸν δὲν ἀληθεύει ὅτι, ὅπως λέγαμε προημένως, ἡ καλοζυγισμένη μέξι τῆς μουσικῆς μὲ τὴ γυμναστικὴ θὰ τὰ συνταιριάζει αὐτὰ τὰ δύο, καθὼς τὸ μὲν ἓνα, τὸ στοιχασιτικὸ, θὰ τὸ τονώνει καὶ [442a] θὰ τὸ θρεφει μὲ ἁμορφα

λόγια καὶ μαθήματα, ἐνῶ τὸ ἄλλο, τὸ ψυχωμένο, θὰ τὸ χαλαρώνει μὲ φιλικὰς παραινέσεις καὶ θὰ τὸ ἡμερεύει μὲ τὴν ἁρμονία καὶ τὸ ρυθμό;

Βεβαίως, εἶπε.

Καὶ ἂν τοῦτα τὰ δύο λάβουν αὐτὴ τὴν ἀνατροπὴ καὶ σταλῇθεια μάθουν καὶ ἀσκηθοῦν σὲ ὅ,τι προσιδιάζει σ' αὐτά, θὰ ἐξουσιάζουν τὸ ἐπιθυμητικὸ κομμάτι —αὐτὸ ποὺ ἀπλώνεται στὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ψυχῆς τοῦ καθενός καὶ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του τὸ πιὸ ἀκόρεστο ἀπ' ὅλα— καὶ θὰ ἐκτρέψουν, ὥστε τοῦτο, τὸ ἐπιθυμητικὸ, νὰ μὴ μεγαλώσει πολὺ καὶ νὰ μὴ ἰσχυροποιηθεῖ ἐξαιτίας τῆς παρατανίσιας ἐκανοποίησης τῶν λεγόμενων σωματικῶν ἀπολαύσεων σὲ βαθμὸ ποὺ [β] νὰ πᾶσει πὰ νὰ πράττει τὰ δικά του καὶ νὰ δοκιμάσει νὰ ὑποδουλώσει καὶ νὰ ἐξουσιάζει μέρη τῆς ψυχῆς ποὺ αὐτό, ἀπὸ τὴ θέσθ του μέσα στὴν ψυχὴ, δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τὸ κάνει, καὶ τελικὰ νὰ φέρει τὰ πάνω-κάτω στὴ ζωὴ ὁλονών.

Ἀσφαλῶς.

Καὶ δὲν θὰ ἴναι τοῦτα τὰ δύο, εἶπα ἐγώ, αὐτὰ ποὺ θὰ μὴ πορέσουν νὰ προστατεύουν, ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἔχθρους, τὴν ψυχὴ ὅλη καὶ τὸ σῶμα, καθὼς τὸ ἓνα, τὸ λογιστικὸ, θὰ παίρνει τίς ἀποφάσεις, ἐνῶ τὸ ἄλλο, τὸ ψυχωμένο καὶ θυμοειδές, θὰ δίνει τίς μάχες ἀκολουθώντας τίς ἐντολὰς τοῦ κυβερνήτη, καὶ μὲ τὴν ἀντρευσίνη του θὰ πραγματοποιεῖ ὅσα ἐκείνος ἀποφασίσει;

Ἔτσι εἶναι, εἶπε.

Καὶ ἔναν ἀνθρωπο, φαντάζομαι, τὸν χαρακτηρίζουμε ἀνδρεῖο μὲ βάση αὐτὸ τὸ κομμάτι τῆς ψυχῆς, [ε] ὅταν δηλαδὴ τὸ θυμοειδές διασούζει ἀλώβητο μέσα ἀπὸ τίς λύπες κι ἀπὸ τίς χαρὰς ὅ,τι τοῦ διαμῆνυσε ὁ λογισμὸς σχετικὰ μὲ τὸ τί πρέπει νὰ φοβᾶται κανεὶς καὶ τί νὰ μὴν τὸ φοβᾶται.

Σωστά, εἶπε.

Σοφὸ πάλι τὸν χαρακτηρίζουμε μὲ βάση ἐκεῖνο τὸ μικρὸ μέρος τῆς ψυχῆς ποὺ κυβερνοῦσε μέσα του κι ἔδινε τοῦτες τίς ἐντολὰς —τὸ μέρος ποὺ κι ἐκεῖνο εἶχε γνώσι γιὰ ὅ,τι συμφέρει καθένα μέρος χωριστὰ ὅσο καὶ τὸ κοινὸ σύνολο ποὺ ἀπαρτίζεται ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία μέρη.

Βεβαίως.

Λέγοντας ἐπίσης γιὰ κάποιον ὅτι ἔχει σωφροσύνη δὲν παίνομε ὡς βάση τὴ φιλικὴ καὶ ἁρμονικὴ σχέση τοῦτων τῶν δύο, ὅταν δηλαδὴ αὐτὸ ποὺ ἐξουσιάζει καὶ αὐτὸ ποὺ ἐξουσιάζεται [ε] συμφωνοῦν ὅτι τὴν ἐξουσία πρέπει νὰ τὴν ἄσκει ὁ λόγος καὶ δὲν ξεσηκώνονται ἐναντίον του;

Μά ἡ σοφροσύνη, εἶπε, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ αὐτό, εἴτε σὲ πόλη ἀναφερόμαστε εἴτε σὲ ἄτομο.

Ἄλλὰ καὶ δίκαιος, βέλαια, θὰ εἶναι ἓνας ἄνθρωπος γιὰ τὸ λόγο καὶ κατὰ τὸν τρόπο πὺ πολλὰς φορὰς ἔχουμε ἀναφέρει.

Κατανάγκη.

Λοιπὸν; εἶπα: μίπως ἀραγε ἡ εἰκόνα μας γιὰ τὴ δικαιοσύνη ἔχει χάσει κάπως τὴ σαφήνειά της καὶ μᾶς φαίνεται τώρα σὰν κάτι διαφορετικὸ ἀπ' ὅτι φάνηκε πὺς ἦταν σὴν πόλη;

Ἐγὼ τουλάχιστον, εἶπε, δὲν τὸ νομίζω.

Ἄν ἐξακολουθεῖ, εἶπα ἐγώ, νὰ ὑπάρχει μέσα μας κάποια ἀμφιβολία, [ε] θὰ μπορούσαμε νὰ βεβαιωθοῦμε γιὰ τὴν ὁρθότητα τῆς γνώμης μας δοκιμάζοντας τὴν στὰ ἅπλᾶ καθημερινὰ πράγματα.

Σὲ ποιᾷ;

Ἄν γιὰ παρὰδειγμα χρεαζόταν νὰ συμφωνήσουμε σχετικὰ μὲ τούτῃ τὴν πόλῃ καὶ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὅποιος ἀπὸ τῆ φύση του καὶ τὴν ἀνατροφή του εἶναι ὅμοιος μὲ αὐτήν, κατὰ πόσο θὰ ἤμασταν πὺς γνώμης πὺς ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος, ἔχοντας παραλάβει ἡ χρυσάφι ἡ ἀσήμι γιὰ νὰ τὸ φυλάξει, θὰ τὸ κρατοῦσε γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του, ποίος, φαντάζεσαι, θὰ πίστευε ὅτι κάτι τέτοιο θὰ τὸ ἔκανε [443a] αὐτὸς μᾶλλον καὶ ὅχι οἱ ἄλλοι πὺ εἶναι διαφορετικοὶ ἀπὸ αὐτόν;

Κανένας, εἶπε.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν θὰ ἔχει, ἐπίσης, καμία σχέση μὲ συλήσεις ναῶν, κλοπὲς καὶ οὔτε τοὺς φίλους του θὰ προδώσει οὔτε τὴν πόλῃ του.

Ποτέ, καμιά.

Καὶ φυσικὰ μὲ κανέναν τρόπο δὲν θὰ πατοῦσε ἓναν ὄρκο του ἢ ἄλλες συμφωνίες του.

Ἀσφαλῶς ὅχι.

Καὶ βέλαια θὰ ἦταν ὁ τελευταῖος γιὰ τὸν ὅποιο θὰ ταίριαζε νὰ μιλήσει κανεῖς γιὰ μοιχεῖες καὶ γιὰ παραμέληση τῶν γονέων καὶ παραλείψεις στὴ λατρεία τῶν θεῶν.

Βεβαίως, ὁ τελευταῖος.

[b] Κι ὅλα αὐτὰ δὲν ὀφείλονται στὸ ὅτι καθένα ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ψυχῆς του πράττει τὰ δικὰ του σὲ ὅ, τι ἀφορὰ τὸ ἀρχειν καὶ τὸ ἀρχεσθαι;

Σὲ αὐτὸ καὶ σὲ τίποτε ἄλλο.

Τότε λοιπὸν ψάχνεις ἀκόμη μίπως ἡ δικαιοσύνη εἶναι κάτι ἄλλο καὶ ὅχι αὐτὴ ἡ δύναμη πὺ φτιάχνει τέτοιους ἀνθρώπους καὶ τέτοιες πόλεις;

Μά τὸ Δία, ἔκανε, ἐγὼ ὅχι!

Νά λοιπὸν πὺ τὸ ὄνειρό μας βγήκε ἀληθινὸ: ἐννοῶ αὐτὸ πὺ εἶπαμε, ὅτι δηλαδὴ μὲ τὸ πὺ ξεκινούσαμε κίολας νὰ χτίζουμε τὴν πόλῃ ἔδωσε [ε] κάποιος θεὸς καὶ πέσαμε ἐπάνω σὲ μὴν ἀρχὴ καὶ σὲ ἓνα καλούπι τῆς δικαιοσύνης.

Ναί, σίγουρα.

Πραγματικὰ, Γλαύκων —γ' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ ἀποδείχτηκε χρήση—, ἦταν κάτι σὰν ὁμοίωμα τῆς δικαιοσύνης ἡ ἰδέα πὺς ἀπὸ τῆ φύση τῶν πραγμάτων τὸ σωστὸ εἶναι νὰ φτιάχνει ὁ ταγκάκης παπούτσι καὶ νὰ μὴν κάνει τίποτε ἄλλο, καὶ ὁ χτίστης νὰ χτίζει σπίτια, καὶ τὸ ἴδιο μὲ ὅλα τὰ ἄλλα.

Ἔτσι φαίνεται.

Στὴν πραγματικὴν ἀκτὴ τέτοιο, φαίνεται, ἦταν ἡ δικαιοσύνη, ὡστόσο δὲν σχετίζεται μὲ τὴν ἐξωτερικὴ δράση τοῦ ἀτόμου ἄλλὰ μὲ ὅσα συντελοῦνται [d] μέσα του, μὲ τὸν ἀληθινὸ ἑαυτοῦ καὶ μὲ ὅ, τι εἶναι ἀληθινὰ δικό του: δὲν ἐπὶ τρέπει ὁ δίκαιος ἄνθρωπος στὰ διαφορετικὰ μέρη τῆς ψυχῆς του νὰ πράττουν ἄλλα ἀπὸ τὰ δικὰ του οὔτε νὰ ἀνακατεῦνται τὸ ἓνα στὰ τοῦ ὅκου τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ ἔχοντας βάλει σὲ τάξη ὅ, τι πραγματικὰ τοῦ εἶναι οἰκεῖο καὶ δικό του, καὶ ἔχοντας πάρει ὁ ἴδιος στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία τοῦ ἑαυτοῦ του, τακτοποιημένος μέσα του καὶ συμφιλιωμένος μὲ τὸν ἑαυτοῦ του, ἔχει ἀρμονικὰ συνταξιᾶζει τὰ τρία διαφορετικὰ στοιχεῖα, ἀκριβῶς σὰν αὐτὰ νὰ ἦσαν οἱ τρεῖς τὸ νομᾶς μουσικῆς κλίμακας: ὁ τόνος τῆς πὺ χαμηλῆς, τῆς πὺ ψηλῆς καὶ τῆς μέσης, καὶ ἐνδεχομένως καὶ κάποιοι ἄλλοι τόνοι τῶν ἐνδιάμεσων βαθμίδων ὅλα αὐτὰ [ε] τὰ ἔχει δέσει μαζί. ἔτσι πὺ νὰ μὴν ἀποτελεῖ πὰ ὁ ἑαυτὸς του πολυόπτητα ἄλλὰ νὰ ἔχει γίνῃ κάτι ἐντελὸς ἑνιαῖο, κάτι μὲ φρονιμάδα καὶ ἀρμονία. Ἔτσι μόνον πράττει, ὅταν συμβαίνει νὰ πράξει κάτι, εἴτε αὐτὸ ἀφορᾶ σὴν ἀπόκτηση περιουσίας ἢ σὴ φροντίδα γιὰ τὸ σῶμα του ἢ πάλι πρόκειται γιὰ κάποια ὑπόθεση τῆς πόλης ἢ γιὰ ἰδιωτικὲς ὑποθέσεις του. Σὲ ὅλα αὐτὰ θεωρεῖ δίκαιη καὶ καλὴ —καὶ τὴν ὀνομάζει ἔτσι— μόνον ἐκείνη τὴν πράξη πὺ διασώζει μέσα της καὶ συνδιαμορφώνει τοῦτο τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς, ἐνῶ σοφία θεωρεῖ καὶ ὀνομάζει τὴ γνώση πὺ καθοδηγεῖ αὐτὴ τὴν πράξη, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἀδικητὴ πράξη [444a] αὐτὴν πὺ πάντα ἐπιδρα διαλυτικὰ πάνω σὲ τοῦτο τὸ φρόνημα, καὶ ἀμάθεια τὴ γνώμη πὺ καθοδηγεῖ αὐτὴ τὴ διαλυτικὴ πράξη.

Πέρα γιὰ πέρα σωστὰ ὅσα λές, Σωκράτη.

Ὁραῖα, εἶπα: ἂν θὰ ὑποστηρίζαμε ὅτι ἔχουμε ἐντοπίσει ποιὸς εἶναι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος καὶ ἡ δίκαιη πόλη, καὶ ποιὸ πρόγραμμα μέσα σ' αὐτὰ εἶναι ἡ δικαιοσύνη, δὲν νομίζω ὅτι θὰ δίναμε τὴν ἐντύπωση πὺς δὲν ἔχουμε τί λέμε.

Μά τὸ Δία, σίγουρα ὄχι.

Νὰ τὸ ὑποστηρίξουμε λοιπόν;

Νὰ τὸ ὑποστηρίξουμε.

Ἄς γίνει τότε ἔτσι, εἴπα· αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ ἐξετάσουμε κατόπιν εἶναι ἡ ἀδικία.

Προφανῶς.

[b] Κάτι λοιπὸν σὰν ἐξέγερση ἀνάμεσα σ' ἐκείνες τίς τρεῖς δυνάμεις πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀδικία, ἓνα εἶδος πολυπραγμοσύνης καὶ ἀνἀμύξης τῆς μᾶς στὶς δουλεῖες τῶν ἄλλων, μὰ ἐπανάσταση ἐνὸς μέρους τῆς ψυχῆς ἐναντίον τοῦ συνόλου τῆς ψυχῆς, μὲ στόχο νὰ πάρει τὴν ἐξουσία σ' αὐτήν, παρόλο ὅτι δὲν ἔχει τέτοιο δικαίωμα ἀλλὰ ἀπὸ τῆ φύση του εἶναι ἔτσι φτιασμένο ὥστε νὰ τοῦ ταιριάζει νὰ ὑπηρετεῖ ἐκεῖνο ποὺ ἀνήκει στὴν τάξη ἢ ὅποια ἄρχει· σωστά; Μὰ τέτοια κατὰστασι, νομίζω, καὶ ἀναταραχὴ καὶ σύγχυσι τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς θὰ ποῦμε ὅτι εἶναι ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἐκκολασία καὶ ἡ δειλία καὶ ἡ ἀγνοια καὶ γενικὰ κάθε κακὴ κατὰστασι.

Ναί, ἀκριβῶς ἔτσι.

[c] Τότε, εἴπα, ἀφοῦ ἔχει γίνει πιά ξεκάθαρο τί εἶναι ἀδικία καὶ τί δικαιοσύνη, δὲν εἶναι ἐπίσης ξεκάθαρο τί σημαίνει νὰ σημαίνει νὰ πράττεις τὸ ἄδικο καὶ νὰ εἶσαι ἄδικος καὶ τί νὰ πράττεις τὸ δίκαιο;

Πῶς δηλαδή;

Ἐπειδὴ, εἴπα ἐγώ, συμβαίνει νὰ μὴ διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τίς ὑγεινεῖς καὶ τίς νοσηρὲς καταστάσεις; ὅ,τι εἶναι ἐκείνες στὸ σῶμα εἶναι καὶ τοῦτα ἐδῶ στὴν ψυχή.

Μὲ ποιὸν τρόπο; εἶπε.

Τὰ ὑγεινὰ πράγματα φέρνουν ὑγεία, τὰ ἀρρωστημένα ἀρρώστια.

Ναί.

Κι οἱ δίκαιες πράξεις γεννοῦν δικαιοσύνη, [d] ἐνῶ οἱ ἀδίκαιες γεννοῦν ἀδικία; ἔτσι;

Ἀναγκαστικά.

Καὶ τὸ νὰ φέρνεις ὑγεία ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ὀρίζεις σύμφωνα μὲ τὴ φυσικὴ τάξη τῶν πραγμάτων ποιὸ μέρος τοῦ σώματος θὰ κυριαρχεῖ. πάνω σὲ ποιὸ καὶ ποιὸ μέρος θὰ κυριαρχεῖται ἀπὸ ποιὸ, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ νὰ φέρνεις ἀρρώστια ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ κυριαρχεῖ καὶ νὰ κυριαρχεῖται τὸ ἓνα στοιχεῖο ἀπὸ τὸ ἄλλο κατὰ τρόπο τέτοιον ποὺ ἀντιστρατεύεται τῇ φύσει.

Αὐτὸ εἶναι σωστό.

Ἐπομένως, εἴπα, τὸ νὰ παράγεις δικαιοσύνη σημαίνει νὰ ὀρίζεις κατὰ τρόπο σύμφωνο μὲ τὴ φυσικὴ τάξη ποιῆς θὰ εἶναι οἱ ἀμοιβαῖες σχέσεις ἐξουσίας τῶν διαφορετικῶν μερῶν τῆς ψυχῆς, ἐνῶ τὸ νὰ παράγεις ἀδικία σημαίνει ἀμοιβαῖες σχέσεις ἐξουσίας τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς οἱ ὁποῖες ἀντιστρατεύονται τῇ φύσει.

Ἀκριβῶς, εἶπε.

Ἡ ἀρετὴ ἐπιμενὸς θὰ εἶναι, καθὼς φαίνεται, κάτι σὰν ὑγεία καὶ [e] ὁμορφιά καὶ καλὴ κατὰστασι τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ἡ κακία κάτι σὰν ἀρρώστια καὶ ἀσχήμια καὶ ἀνημπορία.

Ἔτσι εἶναι.

Καὶ ἄραγε οἱ καλὲς δραστηριότητες δὲν ὀδηγοῦν στὴν κατὰκτησι τῆς ἀρετῆς, ἐνῶ οἱ ἀσχημὲς στὴν κακία;

Ἀναγκαστικά.

Αὐτὸ ποῦ, καθὼς φαίνεται, μένει τώρα νὰ ἐξετάσουμε εἶναι [445a] ἂν συμφέρει νὰ πράττει κανεῖς μὲ δικαιοσύνη καὶ νὰ καταπιάνεται μὲ ὁμορφα πράγματα καὶ νὰ εἶναι δίκαιος, ἔτε τὸ γνωρίζει ὁ κόσμος ὅτι εἶναι τέτοιος εἴτε ὄχι. ἢ πάλι ἂν συμφέρει νὰ διαπραττεῖ ἀδικίες καὶ νὰ εἶναι ἄδικος ἀκόμη καὶ ἂν μείνει ἀτιμώρητος καὶ δὲν βελτιωθεῖ διαμέσου μᾶς πονηρῆς.

Ὡστόσο, Σωκράτη, ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ ζήτημα γίνεται πιά ἀστεῖο. Ἀπὸ τῆ μιά θεωροῦμε ὅτι, ἅμα τὸ σῶμα χάσει τὴν καλὴ φυσικὴ του κατὰστασι, δὲν ἀξίζει πιά ἡ ζωὴ, ἀκόμα καὶ ἂν ἔχει κανεῖς νὰ τρώει καὶ νὰ πίνει ὅλα τὰ καλά τοῦ κόσμου καὶ διαθέτει κάθε εἶδους πλοῦτο καὶ δύναμι, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως, ἅμα ἐπικρατεῖ σύγχυσι καὶ [b] διάλυσι σ' ἐκεῖνο τὸ στοιχεῖο δυνάμει τοῦ ὁποίου ζοῦμε, δηλαδή στὴν ψυχή, θεωροῦμε ὅτι ἡ ζωὴ μας εἶναι ἀνεκτὴ, ἀκόμη καὶ ἂν ἐμεῖς κάνουμε ὅ,τι ἄλλο μᾶς ἀρέσει ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὅποιο θὰ μπορούσε νὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν κακία καὶ τὴν ἀδικία καὶ νὰ μᾶς ἐξασφαλίσαι τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀρετὴ —ἀφοῦ τώρα πιά ἔχει γίνει φανερό ὅτι καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο εἶναι ἔτσι ὅπως τὸ ἔχουμε περιγράψει.

Πραγματικὰ εἶναι ἀστεῖο, εἴπα ἐγώ· μὰ ποῦ φθάσαμε ὅμως ἴσως! ἐδῶ καὶ μποροῦμε νὰ διακρίνουμε καθαρότατα ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα ἔχουν ἔτσι, δὲν πρέπει νὰ ἀποκαίμουμε.

Μὰ τὸ Δία, μὲ τίποτα, εἶπε, δὲν πρέπει νὰ κάνουμε πίσω.

[c] Ἔλα ἐδῶ κοντά, εἴπα, νὰ δεῖς πόσα ἀκριβῶς εἶδη ἔχει ἡ κακία, ποὺ ἀξίζει, θοαρῶ, νὰ τὰ κοιτάξει κανεῖς.

Ἐρχομαι, εἶπε· φθάνει μόνο νὰ λές.

Σταλήθεια, είπα, τώρα πού με τὴ διερευνήση μας ἔχουμε ἀνεβεῖ ἐδῶ ψηλά, κοιτάζοντας τὰ πράγματα σάν ἀπὸ ἓνα παρατηρητήριον, ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι διακρίνω ἓνα μόνον εἶδος ἀρετῆς, ἀπειρα ὅμως εἶδη κακίας, καὶ ἀνάμεσά τους τέσσερα στὰ δποῖα ἀξίζει νὰ ἀναφερθοῦμε.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό, ρώτησε.

Ὅσων εἰδῶν, εἶπα, εἶναι οἱ μορφές τῶν πολιτευμάτων τόσες, φαίνεται, εἶναι καὶ τῆς ψυχῆς οἱ μορφές.

Πόσες λοιπόν;

[d] Πέντε, εἶπα, τῶν πολιτευμάτων καὶ πέντε τῆς ψυχῆς.

Γιὰ λέγε, εἶπε, ποιές εἶναι αὐτές.

Λέω λοιπὸν ὅτι μιὰ μορφή θὰ ἦταν αὐτὴ πού κουβεντιάσαμε ἡμεῖς ἐδῶ, καὶ θὰ μποροῦσε νὰ πάρει δύο ὀνομασίες: Ἄν δηλαδὴ ἀνάμεσα στοὺς ἀρχοντες ξεχωρίζει ἓνας, θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομαστεῖ βασιλεία, ἀν ὅμως περιοσώτεροι, ἀριστοκρατία.

Σωστά, εἶπε.

Αὐτό, εἶπα, τὸ χαρακτηρίζω ὡς ἓνα ἐνιαῖον εἶδος πολιτεύματος· γιατί ἀσχετῶς ἂν θὰ ὑπάρχουν [ε] πολλοὶ ἄρχοντες ἢ μόνον ἓνας, δὲν πρόκειται νὰ περῶξουν τίποτα στοὺς σημαντικικοὺς θεσμοὺς τῆς πόλης, ἐφόσον θὰ ἔχουν λάβει τὴν ἀγωγή καὶ τὴν παιδεία πού ἐκθέσαμε.

Φυσικὰ ὅχι, εἶπε.

Ε

[449a] Τότε λοιπὸν χαρακτηρίζω καλὴ καὶ σωστὴ μιὰ τέτοια πόλη καὶ ἓνα τέτοιο πολίτευμα, τὸ ἴδιο καὶ ἓνα τέτοιο ἄνθρωπο· κακός, πάλι, καὶ λαθεμένες χαρακτηρίζω τὶς ἄλλες πόλεις καὶ τὰ ἄλλα πολιτεύματα —ἀφοῦ αὐτὰ ἐδῶ εἶναι τὰ σωστά— τόσο σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν τρόπο τῆς διοικήσεως τους ὅσο καὶ τὴ διαμόρφωση τοῦ χαρακτηήρα τῶν πολιτῶν, κατατάσσοντάς τα σὲ τέσσερα διαφορετικὰ εἶδη κακίας.

Ποιά θὰ ἦταν αὐτὰ τὰ πολιτεύματα; ρώτησε.

Κι ἐγὼ ἐτοιμαζόμουν νὰ τὰ ἀναφέρω με τὴ σειρά τους, ἔτσι [β] ὅπως μοῦ φαινόταν ὅτι ξεδιπλώνεται τὸ ἓνα μέσα ἀπὸ τὸ ἄλλο· ἀλλὰ ὁ Πολέμαρχος πού ἦταν καθισμένος λίγο πρὸ πέρα ἀπὸ τὸν Ἀδεύμαντο, ἀπλώνοντας τὸ χεῖρ του καὶ πιάνοντας του τὸ ροῦχο ψηλά ἀπὸ τὸν ὤμο, τὸν τράβηξε πρὸς τὸ μέρος του καὶ γέροντας καὶ ὁ ἴδιος πρὸς τὰ ἔμπροσθε ἔσκυψε καὶ τοῦ ἔλεγε σὺ αὐτὴ κατὰ πού ἔμεις δὲν τὸ ἀκούσαμε, ἔκτος μόνον ἀπὸ τοῦτο: Νὰ τὸν ἀφήσουμε λοιπὸν, εἶπε, ἢ τί νὰ κάνουμε;

Μὲ κανέναν τρόπο, εἶπε ὁ Ἀδεύμαντος με ὑψωμένο πὰ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του.

Κι ἐγὼ τότε τοῦ εἶπα: Ποιό τέλος πάντων εἶναι αὐτὸ πού δὲν τὸ ἀφήντε;

Ἐσὺ, εἶπε ἐκεῖνος.

[ε] Καὶ γὰρ ποιό λόγο, εἶπα, λοιπὸν;

Μᾶς δίνεις τὴν ἐντύπωση, εἶπε, ὅτι βαριέσαι καὶ πᾶς νὰ μᾶς φᾶς ἓνα ὀλόκληρο κεφάλαιο τῆς συζητήσεως —καὶ ὅχι τὸ πρὸ ἀσήμαντο— γὰρ νὰ μὴν τὸ ἀναπτύξεις, καὶ ὅτι φαντάστηκες πῶς θὰ μᾶς ξεφύγεις λέγοντας ἔτσι στὰ πεταχτά ὅτι σχετικὰ μὲ τίς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά εἶναι σὲ ὅλους φανερό πῶς ἀνάμεσα στοὺς φίλους τὰ πάντα θὰ εἶναι κοινά.

Σωστά δὲν εἶπα, Ἀδεύμαντε; ρώτησα.

Ναί, εἶπε ἐκεῖνος. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὕψος· ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὰ ἄλλα, χρειάζεται ἐξήγησι, με ποιὸν τρόπο θὰ εἶναι κοινά, γιατί τέτοιοι τρόποι μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν πολλοί. [d] Μὴν παραλείψεις λοιπὸν νὰ μᾶς πεῖς ποιὸν ἐννοεῖς ἐσὺ· γιατί ἡμεῖς ἀπὸ ὧρα περιμένουμε, πιστεύοντας ὅτι κάποια στιγμή θὰ θυμηθεῖς νὰ πεῖς δύο λόγια καὶ γὰρ τὴν τεκνογονία, πῶς δηλαδὴ θὰ κάνουν παιδιὰ καί, ὅταν αὐτὰ γίνουν, πῶς θὰ τὰ μεγαλώσουν, καὶ ὅλο αὐτὸ τὸ κεφάλαιο πού ἐσὺ τὸ λες κοινότητα σχέσεων με τίς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά. Γιατὶ πολλὰ στὴν πόλη, ἴσως τὰ πάντα, ἐξαφτῶνται ἀπὸ τὸ ἂν αὐτὰ τὰ πράγματα γίνονται

σωστά ή όχι. Τώρα, λοιπόν, έπειδή εσύ ετοιμάζεσαι να καταπιαστείς με ένα άλλο πολίτευμα προτού να αναφερθείς διεξοδικά σέ αυτό το ζήτημα, έμεις έχουμε πάρει την απόφαση [450α] που άκουσες, να μη σέ αφήσουμε δηλαδή να φύγεις, αν προηγουμένως δεν τὰ αναπτύξεις αυτά όλα καταλεπτώς όπως έκανες και για τὰ άλλα.

Να μέ λογαριάζετε κι έμένα, είπε ο Γλαύκων, πώς ψηφίζω μαζί σας.

Έντάξει, είπε ο Θρασύμαχος, μπορείς, Σωκράτη, να θεωρείς ότι την απόφαση την έχουμε πάρει όλοι από κοινού.

Τί είναι αυτό που κάνετε, είπα έγώ, έτσι που πέσατε όλοι επάνω μου! Τί πελώρια συζήτηση ανοίγεται πάλι για τὸ πολίτευμα —έντελώς από την αρχή, θὰ έλεγα. Κι έγώ χαφούμουν πώς τάχα είχα τελειώσει μέ αυτά, είχα ήσυχάσει μέ την ιδέα ότι δεν θὰ υπήρχαν αντιρρήσεις κι ότι θὰ τὰ αφήναμε έτσι όπως είπαώθηκαν τότε. Μέ όσα μου ζητάτε τώρα [β] δεν ξέρετε τί πλήθος ζητήματα πᾶτε να κινήσετε· αυτά έβλεπα έγώ τότε και είπα να τὸ αφήσω τούτο τὸ θέμα, για να μὴν μπούμε σέ μεγάλο μπελά.

Μὰ τί φαντάζεσαι; είπε ο Θρασύμαχος· ότι αυτοὶ ἤρθαν εδώ για να παίξουνε τίς κουμπάρες κι όχι για να ακούσουν συζητήσεις;

Ναί, είπα, αλλά μέ μέτρο βέβαια.

Για ανθρώπους όμως μυαλωμένους, Σωκράτη, είπε ο Γλαύκων, μέτρο για την άγκυράση τέτοιων συζητήσεων είναι ή ζωή ὅλη. Για μᾶς μη νοιάζεσαι· εὐὸ μόνο να μη βαρεθείς μέ κανέναν τρόπο να μᾶς μιλήσεις διεξοδικά για ὅσα σέ ρωτάμε, [γ] πὼς δηλαδή τὰ παιδιὰ και οἱ γυναῖκες θὰ είναι για τὸς φύλακές μας κοινά, ἐπίσης για την ἀνατροφή τὼν παιδιῶν ὅσο θὰ είναι ἀκόμη μικρά, κατὰ τὸ χρονικό διάστημα από τὴ γέννηση ὡς την ἑναρξή τῆς ἐκπαίδευσης, τὸ ὁποῖο θεωρεῖται και τὸ πιὸ κουραστικό. Προσπάθησε λοιπὸν να μᾶς πεις μέ ποιὸν τρόπο πρέπει να γίνει αὐτό.

Δὲν είναι εὐκόλο, ἀγαπητέ μου φίλε, είπα έγώ, να μιλήσει κανείς γι' αὐτὰ διεξοδικά. Τὸ ζήτημα σηκώνει πολλή ἀμφοβήτηση, περισσότερη κι από ὅσην αὐτὰ πὸν ἐνθέσαμε πρωύτερα. Σταλήθεια θὰ μπορούσε κανείς να ἀμφιβάλει αν είναι κἂν δυνατόν να πραγματοποιηθοῦν ὅσα λέμε, αλλά και αν πραγματοποιοῦνται, πάλι θὰ υπάρχουν ἀμφιβολίες κατὰ πόσο θὰ ἦταν αὐτὴ ή καλύτερη δυνατὴ ρύθμιση. [δ] Γι' αὐτὸ και διατάζω κάπως να τὰ ἀργήσω αὐτά, για να μη δοθεῖ, καλέ μου φίλε, ή ἐντύπωση ότι τὰ λόγια μου είναι εὐχολόγιο.

Διόλου μη διατάξεις, είπε· γιατί έμεις πὸν θὰ σέ ἀκούσουμε οὔτε ἀκριτο εἴμαστε οὔτε κακόπιστοι, οὔτε ἐχθρικά διατεθειμένοι ἀπέναντί σου.

Κι έγὼ είπα: Φίλε μου καλέ, τὰ λές αὐτὰ για να μὸν δώσεις θάρρος, έ; Βεβαίως, έκανε.

Έ, λοιπόν: Πετυχαίνεις ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο! Γιατί αν είχα ἐμπιστοσύνη στὸν ἐαυτό μου ότι ξέρω τί λέω, ή ἐνθάρρυνση αὐτὴ θὰ είχε μὴ βᾶση. Πραγματικά, τὸ να ἀπευθύνεται κανείς σέ ἀνθρώπους λογικούς και ἀγαπητούς, για να τὸς μιλήσει για τὰ πιὸ σημαντικά [ε] και προσηφλή σ' αὐτὸν πράγματα γνωρίζοντας την ἀλήθεια, είναι ένα ἐργεῖσμα σίγουρο πὸν ἄφοβα τὸ ἐπιχειρεῖ κανείς, ἐνῶ ἀπεναντίας τὸ να τὸς μιλάει γι' αὐτὰ ἔχοντας ἀμφιβολίες και ἐρυνώντας συγχρόνως κι οἶδιος, δηλαδή ὅ,τι ἀκριβῶς [451α] κἂνῶ ἐγὼ τώρα, αὐτὸ και φόβο μου προξενεῖ και είναι και ἐκινδύνου, ὅχι βέβαια μήπως γελοιοποιηθῶ —κάτι τέτοιο θὰ ἦταν παιδιάστικο— αλλά μήπως και ἔαστοχόντας να βρω την ἀλήθεια, δὲν θὰ πέσω ἔξω οἶδιος μόνον αλλά θὰ συμπαράσω σὴν πλάνη και τὸς φίλους σχετικά μέ ζητήματα, στὰ ὁποῖα κάθε ἄλλο παρὰ να λαθεῖ κανείς πρέπει. Ὑποκλίνομαι σὴν Ἀδράστεια, Γλαύκων, για αὐτὸ πὸν πᾶω να πῶ. Γιατί σταλήθεια πιστεύω ότι είναι μικρότερο κῆμα να γίνεις ἄθελά σου φονιάς ἐνὸς ἀνθρώπου, παρὰ να τὸν παραπλανήσεις γύρω από τὸς εὐγενικούς και τὸς καλὸς και τὸς δίκαιους θεαμούς. Γι' αὐτὸ και είναι προτιμότερο να διακινδυνεύει κανείς τούτο τὸ παράτολμο ἐργεῖμα πᾶνῶ σέ ἐχθροὺς παρὰ σέ [β] φίλους, συνεπὼς καλὰ κάνεις πὸν μὸν δίνεις κουράγιο.

Ὁ Γλαύκων γέλασε και είπε: Μὰ, Σωκράτη, αν πάθουμε κάτι δυσάρεστο ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς συζήτησης, έμεις θὰ σέ βγάλουμε ἄθωο, κι ὅπως θὰ κἂνῶμε αν θὰ ἐπρόκειτο για μὴ περίπτωση φόνου, θὰ δεχτούμε πὼς εὐὸ είσαι ἔξαγνισμένος και πὼς δὲν μᾶς ἔχεις ἐξαπατήσει. Μὴλα έτσι μέ θάρρος!

Πραγματικά, είπα, ἀμόλευτος λογίζεται και ἐκεῖ ὁποιος κἀθήρηκε ἄθως, ὅπως τὸ ὀρίζει ὁ νόμος· είναι έτσι εὐλόγο, ἀφοῦ ἰσχύει αὐτὸ ἐκεῖ, να ἰσχύει και ἐδῶ.

Τούτο, είπε, είναι λόγος να σέ κάνει να μιλήσεις.

Πρέπει, είπα έγώ, να γυρίσουμε ξανά πίσω και να πούμε ὅσα ἔγραψα, [ε] να τὰ είχαμε πει τότε στη σειρά τους· μπορεί ὁμως πάλι τὸ σωστὸ να είναι έτσι: ἀφοῦ πρῶτα ολοκληρώθηκε τὸ ἀνδρικό δράμα, να πρέπει τώρα να ολοκληρωθεῖ και τὸ γυναικεῖο, ἀφοῦ ἄλλωστε κι εὐὸ έτσι ζητᾶς να γίνει.

Για ἀνθρώπους δηλαδή, συνέχισα, πὸν ἀπὸ τὴ φύση τους και τὴν ἀγωγή τους είναι ὅπως τὸς έχουμε περιγράψει, δὲν ὑπάρχει κατὰ τὴ γνώμη μου ἄλλος τρόπος σωστός να ἀποκοτῶν και να μεταχειρίζονται παιδιὰ και γι-

ναῖνες παρὰ μόνον ἀκολουθώντας ἐκείνη τὴν ἀρχικὴ κατεύθυνση ποὺ τοὺς δόσαμε στὸ ξεκίνημά μας κιάλας· καὶ νομίζω ὅτι στὴ συζήτηση αὐτὴ προσπαθήσαμε νὰ τοὺς καταστήσουμε κάτι σὰν φύλακες μὲς ἀγέλης.

Ναί.

[α] Ἄς ἀκολουθήσουμε λοιπὸν τὴν ἴδια κατεύθυνση ὀρίζοντας καὶ γιὰ τίς γυναῖκες παραπλήσιες ρυθμίσεις σχετικὰ μὲ τὴ γέννηση καὶ τὴν ἀνατροφή τους κι ἄς ἐξετάσουμε ἂν οἱ ρυθμίσεις αὐτὲς μᾶς κάνουν ἢ ὄχι.

Μὲ ποιὸν τρόπο; εἶπε.

Μὲ τοῦτον ἔδω: Πιστεύουμε ὅτι ἀπὸ τὰ σκυλιὰ ποὺ φυλάνε τὴ στάνη πρέπει τὰ θηλυκὰ νὰ φυλάνε ὅ,τι καὶ τὰ ἀρσενικὰ καὶ νὰ βγαίνουν κι αὐτὰ μαζί στὸ κυνὴρι καὶ νὰ κάνουν ὅλες τίς ἄλλες δουλειές ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὰ ἀρσενικὰ ἢ, ἀντιθέτως, ὅτι τὰ θηλυκὰ πρέπει νὰ μένουν μέσα ὡς πρὸ ἀδύναμα, ἐπειδὴ αὐτὰ γεννοῦν κουταβάκια καὶ τὰ τρέφουν, ἐνῶ τὰ ἀρσενικὰ πρέπει νὰ δουλεύουν σκληρὰ καὶ νὰ ἔχουν ὅλη τὴ φροντίδα γιὰ τὴ στάνη. Τί ἀπὸ τὰ δύο πιστεύουμε πὸς εἶναι τὸ σωστό;

[ε] Ἄπὸ κοινοῦ, εἶπε, ὅλα· μόνον ποὺ τὰ θηλυκὰ θὰ τὰ μεταχειριζόμαστε ὡς πρὸ ἀδύναμα, ἐνῶ τὰ ἀρσενικὰ ὡς πρὸ δυνατὰ.

Κι εἶναι δυνατόν, εἶπα ἐγὼ, νὰ χρησιμοποιεῖς κάποιο ζῷο γιὰ τίς ἴδιες δουλειές χωρὶς νὰ τοῦ δίνεις τὴν ἴδια τροφὴ καὶ ἐκπαίδευση;

Ὁχι, εἶπε.

Ἄφοῦ λοιπὸν θὰ χρησιμοποιεῖμε τίς γυναῖκες γιὰ τὰ ἴδια πράγματα μὲ τοὺς ἄνδρες, πρέπει νὰ τίς διδάξουμε τὰ ἴδια.

[452a] Ναί.

Σ' ἐκείνους, τώρα, δόσαμε μουσικὴ καὶ ποίηση ἀπὸ τὴ μιά, γυμναστικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Ναί.

Καὶ στίς γυναῖκες, ἐπομένως, πρέπει νὰ δόσουμε τοῦτες τίς δύο τέχνες, ἐπίσης ὅσα σχετίζονται μὲ τὸν πόλεμο, κι ἀκόμη νὰ τίς χρησιμοποιεῖμε κι αὐτὲς κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὅπως τοὺς ἄνδρες.

Αὐτὸ βγαίνει ἀπὸ ὅσα λές, εἶπε.

Πάντως, εἶπα, πολλὰ ἀπὸ ὅσα λέμε τώρα, καθὼς ἀντιβαίνουν σὲ ὅ,τι συνήθίζεται, θὰ φαίνονταν ἴσως γελοῖα, ἂν γίνουν ἔτσι ὅπως τὰ λέμε.

Καὶ πολὺν μάλιστα, εἶπε.

Προσέχεις, εἶπα, ποῖο εἶναι τὸ πρὸ γελοῖο σὲ ὅλα αὐτὰ; Ἡ εἶναι πρόδηλο πὸς πρόκειται γιὰ τὸ ὅτι οἱ γυναῖκες θὰ γυμνάζονται [β] μαζί μὲ τοὺς ἄνδρες

γυμνές, ὄχι μόνον οἱ νέες ἀλλά, ἰδίως, καὶ οἱ ἡλικιωμένες, ὅπως γίνεται μὲ τοὺς γέροντες στὰ γυμναστήρια, ὅταν ξαφωμένοι ἀπὸ τίς ρυτίδες καὶ μὲ ἐμφάνιση ὄχι εὐχάριστη αὐτὸ τὸ βεῖσκουν εὐχάριστο νὰ γυμνάζονται.

Ναί, μὰ τὸ Δία, εἶπε· θὰ φαινόταν πραγματικὰ γελοῖο, τουλάχιστον στίς παροῦσες συνθήκες.

Λοιπὸν, εἶπα ἐγὼ, μὰ ποὺ ξεκινήσαμε νὰ μιλάμε, δὲν πρέπει νὰ μᾶς φοβίσουν οἱ κοροϊδίες τῶν ἐξυπνάκιδων, ὅσες κι ὅποιες κι ἂν ξεστομίζονται γιὰ αὐτὲς τίς καινοτομίες γύρω ἀπὸ τίς γυμναστικὲς ἀσκήσεις, [ε] τὴ μουσικὴ καλλιέργεια καὶ προπαντὸς τὸ χειρισμὸ τῶν ὀπλῶν καὶ τὴν ἑπασία.

Σωστὰ λές, εἶπε.

Μιὰ καὶ ἀρχίσουμε λοιπὸν τοῦτο τὸ θέμα, ἄς πάρουμε τὸ δρόμο γιὰ τὰ πρὸ κακοτράχαλα τοῦ νόμου καὶ ἄς ζητήσουμε ἀπὸ τούτους τοὺς ἐξυπνάκιδες νὰ σταματήσουν αὐτὰ ποὺ ξέρουν καὶ νὰ σοβαρευτοῦν· κι ἄς τοὺς ὑπενθυμίσουμε ὅτι δὲν εἶναι δὰ καὶ πολλὸς καιρὸς ποὺ οἱ Ἕλληνες θεωροῦσαν ντροπὴ καὶ γελοιότητα ὅσα τώρα φαίνονται τέτοια στοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, νὰ ἐμφανίζονται δηλαδὴ οἱ ἄνδρες γυμνοί· κι ὅτι, ὅταν ἀρχίσαν νὰ γυμνάζονται, πρῶτα οἱ Κρήτες, ἔπειτα κι οἱ Λακεδαιμόνιοι, [α] οἱ ἐξυπνάκιδες ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἔχαν τὴν τάση ὅλ' αὐτὰ νὰ τὰ διακαωμωδοῦν. Ἡ μήπως δὲν συμφωνεῖς;

Συμφωνῶ.

Ἐπειδὴ ὁμως, νομίζω, ὅσοι ἀσχολοῦνταν μὲ τὴ γυμναστικὴ διαπίστωσαν ὅτι ἦταν καλύτερα νὰ ξεγυμνῶνουν τὸ σῶμα τους παρὰ νὰ τὸ σκεπάζουν μὲ ροῦχα, ὅ,τι στὰ μάτια φαίνονταν ὡς γελοιότητα ἔγινε ἄφαντο μπροστὰ σ' αὐτὸ ποὺ ἡ λογικὴ τοὺς διαμνηνοῦσε πὸς ἦσαν τὸ πρὸ καλό. Κι ἔγινε ἔτσι φανερό, πὸς εἶναι ἀνόητος ὅποιος θεωρεῖ γελοῖο ὅτιδήποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κακό, καὶ προσπαθεῖ νὰ διακαωμωδήσει ὡς δηθὲν γελοῖο κάποιο ἄλλο θέμα κι ὄχι τὸ θέμα τοῦ ἀμυαλοῦ [ε] καὶ τοῦ κακοῦ ἢ, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἀντίστροφα, ὅποιος δείχνει ζῆλο γιὰ τὴν ὁμορφίαν ἔχοντας ὁμως τάξει ὡς στόχο του κάτι ἄλλο κι ὄχι τὸ ἀγαθόν.

Χωρὶς ἀμφιβολία, εἶπε.

Ἄρα, λοιπὸν, τὸ πρῶτο ποὺ ἔχουμε νὰ κάνουμε δὲν εἶναι νὰ συμφωνήσουμε γύρω ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα ἂν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν ἢ ὄχι, καὶ νὰ ἀφήσουμε ὅποιον στ' ἄσπετα ἢ στὰ σοβαρὰ θέλει νὰ ἀμφιβάλει νὰ διατυπώσει τίς ἀμφιβολίες του κατὰ πόσο [453a] ἡ γυναικεία φύση ἔχει τὴ δύναμη νὰ συμμετέχει μὲ τὸ ἀνδρικό φύλο σὲ ὅλα τὰ ἔργα ἢ σὲ κανένα, ἢ σὲ ὅρι-

ομένα μὲν ναί, ἐνῶ σὲ διοριμένα ἄλλα ὄχι, καὶ σὲ ποῖα ἀπὸ αὐτὲς πῆς κατηγορίας ὑπάγεται εἰδικά ἡ πολεμικὴ δραστηριότητα; Δὲν εἶναι εὐλόγο ὅτι κάνοντας κάποιος μιὰ τόσο ὥραία ἀρχὴ θὰ φθάσει καὶ σὲ ἕνα ἐξίσου ὥραϊο τέλος;

Φυσικά, εἶπε.

Δέχεσαι, λοιπόν, εἶπα ἐγώ, νὰ τὸ ἀμφισβητήσουμε αὐτὸ ἐμεῖς γιὰ λογαριασμό τῶν ἄλλων, ὥστε νὰ μὴ μείνει ἡ ἀντίθετη ἀποψη σὺν κάστρῳ δίχως ὑπερασπιστές;

[b] Πτοπα, εἶπε, δὲν μᾶς ἐμποδίζει.

Ἄς ποῦμε, ἔτσι, γιὰ λογαριασμό τους ὅτι «Σιωράτη καὶ Γλαύκων, δὲν χρειάζετε κανέναν ἄλλο γιὰ νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ· γιατί ἐσεῖς οἱ ἴδιοι, ὅταν ἀρχίζατε νὰ θεμελιώνετε τὴν πόλιν ποὺ πάτε νὰ φτιάξετε, εἴχατε παραδεχθεῖ πὺς εἶναι ἀπὸ τὴ φύση ἀναγκαῖο καθέννας νὰ πράττει τὰ δικά του».

Τὸ εἴχαμε, νομίζω, παραδεχθεῖ· γιατί ὄχι ἄλλωστε;

«Ἀπὸ τὴ φύση τῆς ὁμῶς ἡ γυναῖκα δὲν διαφέρει πάρα πολὺ ἀπὸ τὸν ἄνδρα;»

Ποῖός λέει ὅτι δὲν διαφέρει;

«Τὸ σοπὸ ἐπομένως δὲν εἶναι νὰ ἐπιβállουμε σὸ καθένα ἀπὸ τὰ δύο φῦλα καὶ ἕνα διαφορετικὸ ἔργο, [c] ἀνάλογα μὲ τὴ φύση τοῦ καθενός;»

Τὸ ρωτᾷς;

«Ἄρα δὲν λαθεύετε τώρα καὶ δὲν ἀντιφάσκετε μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ σας ὑποστηρίζοντας ὅτι οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ καταπιάνονται μὲ τὰ ἴδια πράγματα, παρόλο ὅτι ἡ φύση τους παρουσιάζει πολὺ μεγάλες διαφορές;» Σ' αὐτὸ θὰ ἔχεις νὰ ἀπαντήσεις κάτι;

Ἦτσι στὰ ξαφνικά, εἶπε, δὲν εἶναι πολὺ εὐκόλο· θὰ παρακαλέσω ὁμῶς ἐσένα, καὶ τὸ κάνω ἀμέσως, νὰ ἐξηγήσεις τὴ διζή μας ἀποψη, ὅποια εἶναι αὐτή.

Αὐτὰ εἶναι, Γλαύκων, εἶπα ἐγώ, καὶ ἄλλα πολλὰ [d] σὺν αὐτά, ποὺ βλέποντας τα ἐδῶ καὶ ὥρα πολλὴ φοβόμουν καὶ δίσταζα νὰ ἀγγίξω τὸ νόμο γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν γυναικῶν καὶ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

Δὲν με παραξενεύει αὐτό, μὰ τὸ Δία· δὲν φαίνεται εὐκόλο.

Δὲν εἶναι εὐκόλο, εἶπα. Τὸ θέμα ὁμῶς ἔχει ὡς ἐξῆς: εἶπε σὲ μιὰ μικρὴ δεξιαμενὴ πέσει κανεὶς εἴτε στὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος, καὶ στὴ μιὰ περίπτωση καὶ στὴν ἄλλη κολυμπάει.

Ἄσφαλός.

Ἦτσι λοιπὸν καὶ ἐμεῖς πρέπει νὰ κολυμπήσουμε καὶ νὰ προσταθίσουμε νὰ

βγοῦμε ὥσῳ ἀπὸ τὸ πέλαγος τοῦ λόγου ἐλπίζοντας εἴτε πὺς κάποιο δελφίνι θὰ μᾶς πάρει στὴ ράχη του εἴτε σὲ κάποιαν ἄλλη ἀναπάντεχη σπηλιὰ.

[e] Ἦτσι φαίνεται, εἶπε.

Ἦλα λοιπὸν, εἶπα, μήπως καὶ βρεθεῖ κάποιος τρόπος νὰ βγοῦμε. Δεχόμεστε ὅτι διαφορετικὲς φύσεις πρέπει νὰ καταπιάνονται μὲ διαφορετικά ἔργα, καὶ ὅτι ἡ φύση τῆς γυναίκας εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τοῦ ἄνδρα· καὶ τώρα, ἀπειναντίας, ὑποστηρίζουμε ὅτι οἱ διαφορετικὲς φύσεις πρέπει νὰ καταπιάνονται μὲ τὰ ἴδια ἔργα. Αὐτὸ δὲν μᾶς καταμαρτυροῦν;

Βεβαίωςάτα.

[454a] Τί μεγάλη σταλήθεια, εἶπα ἐγώ, ποὺ εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀντιλογίας!

Γιατί αὐτό;

Διότι, εἶπα, ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι πολλοὺς ὅτι πολλοὺς τοὺς χτυπάει καὶ παρὰ τὴ θέλησὴ τους, καὶ φαντάζονται ὅτι δὲν φλονταιν γιὰ λέξεις ἀλλὰ ὅτι διαλέγονται, καὶ αὐτὸ ἐπειδὴ δὲν μποροῦν, παρακολουθώντας κατὰ τὸ ὅποιο λέγεται, νὰ κάνουν ἐννοιολογικὲς διακρίσεις, ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ ἀντικριοῦσιν ὅ,τι εἰπώθηκε μένοντας στῆς λέξεις, ἐρίζοντας καὶ ὄχι συζητώντας διαλεκτικά μεταξὺ τους.

Συμβαίνει αὐτὸ πράγματι, εἶπε, μὲ πολλοὺς· λὲς ὁμῶς νὰ πηγαίνει νὰ μᾶς ἀγγίζει τόφα καὶ ἐμᾶς;

[b] Καὶ μὲ τὸ παραπάνω μάλιστα, εἶπα ἐγώ· γιατί χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε πᾶμε, φαίνεται, νὰ τὸ ρίξουμε στὴν ἀντιλογία.

Μὲ ποιὸν τρόπο;

Ἐπιμένοντας ἀνυποχώρητα ὅτι διαφορετικὲς φύσεις δὲν πρέπει νὰ ἀσχοιοῦνται μὲ τὰ αὐτὰ ἔργα, κολλάμε κατὰ τρόπο ἐριστικὸ στῆς λέξεις, χωρὶς διόλου νὰ ἐξετάζουμε πὺς ὀρίζαμε τὴν ἔννοια τῆς διαφορετικῆς φύσης καὶ πὺς τὴν ἔννοια τῆς αὐτῆς, καὶ ἐν σχέσει πρὸς τί—τότε ποὺ προτείναμε οἱ διαφορετικὲς φύσεις νὰ ἀσχοιοῦνται μὲ διαφορετικά ἔργα, ἐνῶ ἡ αὐτὴ φύση νὰ καταπιάνεται μὲ τὰ αὐτὰ ἔργα.

Ἦχι, εἶπε: δὲν τὸ ἐξετάσαμε.

[c] Ἐπομένως, εἶπα, μποροῦμε, ὅπως φαίνεται, νὰ ἀναρωτηθῶμε ἂν οἱ φαλακροὶ καὶ οἱ μαλλιαροὶ ἔχουν τὴν αὐτὴ φύση καὶ ὄχι τὴν ἀντίθετη, καὶ ὅταν συμφωνήσουμε πὺς ἔχουν τὴν ἀντίθετη, ἂν συμβαίνει ὀρισμένοι φαλακροὶ νὰ εἶναι τσαγκάρηδες, τότε νὰ μὴν ἀφήνουμε τοὺς μαλλιαροὺς νὰ ἀσχοιοῦν αὐτὴ τὴν τέχνη, ἂν πάλι συμβαίνει νὰ τὴν ἀσχοιοῦν ἀνθρωποὶ μὲ πολλὰ μαλλιά, τότε νὰ μὴν ἀφήνουμε τοὺς ἄλλους.

Αυτό πραγματικά θα ήταν γελοίο.

Γελοίο, ωστόσο, θα ήταν άραγε για κάποιον άλλο λόγο ή επειδή την αυτή και τη διαφορετική φύση δεν την έννοούμε τότε *απολύτως* αλλά *είχαμε* κατά νου *έναν* μόνο τό είδος της διαφοροποίησης και της εξομίσωσης [d] που *αναφέρεται* σ' αυτά τὰ *επαγγέλματα*; Όπως λ.χ. λέγαμε ότι ο γιατρός έχει την αυτή φύση με το γιατρό ή δεν το νομίζεις;

Συμφωνώ.

Ένω δ' γιατρός και δ' ξυλουργός έχουν διαφορετική; Έτσι;

Άσφαλώς.

Έτσι λοιπόν, είπα, και με το ανδρικό και το γυναικείο φύλο. Άν προκύψει ότι το ένα διαφέρει από το άλλο ως προς κάποια τέχνη ή κάποιο άλλο επάγγελμα, θα υποστηρίξουμε ότι την τέχνη αυτή ή το επάγγελμα πρέπει να τὰ συνδέσουμε με το ένα από τὰ δύο φύλα· αν όμως φαίνεται ότι διαφέρουν ως προς τοῦτο, ως προς τὸ ὅτι δηλαδή ή μὲν γυναίκα γεννάει, [e] ἔνω ὁ ἄνδρας γονιμοποιεῖ, θα υποστηρίξουμε ὅτι ἔτσι δὲν ἔχει ἀποδειχθεῖ τίποτε ἀκόμα σχετικὰ με αὐτὸ ὡς πρὸς τὸ ὅποιο ἡμεῖς λέμε ὅτι διαφέρει ἡ γυναίκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα ἀλλὰ θα ἐξακολουθήσουμε νὰ πιστεύουμε ὅτι οἱ φύλακες καὶ οἱ γυναῖκες τοὺς πρέπει νὰ καταπαίνονται με τὰ αὐτὰ ἔργα.

Και δικαίως, βέβαια, εἶπε.

Τὸ ἐπόμενο βήμα, λοιπόν, δὲν εἶναι νὰ ζητήσουμε ἀπὸ ὅποιον ὑποστηρίζει τὸ ἀντίθετο [45a] νὰ μᾶς ἐξηγήσει ὡς πρὸς ποιά τέχνη ἢ ποιά ἀσχολία, ἀπὸ ὅσες ἀφορροῦν στὴ συγκρότηση μιᾶς πολιτείας, ἡ φύση τῆς γυναίκας δὲν εἶναι ἴδια με τοῦ ἀνδρα τὴ φύση ἀλλὰ διαφορετικὴ;

Αὐτὸ εἶναι τὸ σωστό.

Θὰ μπορούσε ἴσως κάποιος νὰ πῇ ὅ,τι ἀκριβῶς ἔλεγες λίγο πρωτότερα ἐσὺ, νὰ πῇ δηλαδή ὅτι ἔτσι ἐκ τοῦ προχείρου δὲν εἶναι εὐκολο νὰ δώσει ἑανοποιητικὴ ἀπάντηση, ἂν καθίσει ὁμως καὶ τὸ σκεφθεῖ, δὲν εἶναι διόλου δύσκολο.

Αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ τὸ πῇ.

Συμφωνεῖς λοιπὸν νὰ ζητήσουμε ἀπὸ ὅποιον προβάλλει τέτοιες ἀντιρρήσεις [b] νὰ μᾶς παρακολουθήσει, μίτηπως καὶ με κάποιον τρόπο μπορούμε νὰ τοῦ δειξομε ὅτι δὲν *υπάρχει* ἑνασχόληση σχετικὴ με τὴ διοίκηση μιᾶς πολιτείας πὺν νὰ προσιδιάζει στὴ γυναίκα;

Βεβαίως.

Έλα λοιπόν, θὰ τοῦ ποῦμε, καὶ ἀπάντησέ μας: Άραγε λέγοντας ὅτι ὁ ἑνας

εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ κατὰλληλος γιὰ κάτι, ἔνω ὁ ἄλλος δὲν εἶναι, ἐννοοῦσες ὅτι ὁ ἑνας μαθαίνει αὐτὸ τὸ κάτι εὐκολα ἔνω ὁ ἄλλος δύσκολα; Κι ὅτι ὁ ἑνας μὲν θὰ μπορούσε με λιγότες γνώσεις νὰ εἶναι πολὺ εὐρηματικὸς σὲ σχέση με αὐτὸ πὺν ἔμαθε, ἔνω τοῦ ἄλλουνοῦ, παρὰ τὴν πολλὴ διδαχὴ καὶ τὴ μελέτη, τελικὰ δὲν θὰ τοῦ ἔμεναν οὔτε ἔκείνα πὺν ἔμαθε; Κι ὅτι τοῦ ἑνὸς ἡ σωματικὴ κρᾶση θὰ μπορούσε νὰ ὑπερτερεῖ σὲ *επαρκὴ* βαθμὶ τὸ πνεῦμα τοῦ, ἔνω τοῦ ἄλλου [c] θὰ τὸ ἀντιστρατεύονταν; Άραγε ὑπάρχουν κάποια ἄλλα κριτήρια, βάσει τῶν ὁποίων προσδιορίζουμε ποιὸς εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ὁ προικισμένος γιὰ κάθε ἔργο καὶ ποιὸς ὄχι, ἢ τὰ κριτήρια εἶναι αὐτὰ ἐδῶ;

Κανένας, ἀπάντησε, δὲν θὰ πῇ ὅτι τὰ κριτήρια εἶναι ἄλλα.

Ξέρεις λοιπὸν κάποια ἀνθρώπινη δραστηριότητα, ὅπου τὸ ἀνδρικό φύλο δὲν ὑπερέχει σὲ ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὸ γυναικείο; Ἡ νὰ καθόμαστε τώρα καὶ νὰ μαζολογοῦμε μιλώντας γιὰ τὴν ὑφαντικὴ καὶ τὰ γλυκίσματα καὶ τὸ μαγείρεμα, ὅπου πραγματικὰ οἱ γυναῖκες φαίνεται ὅτι διακρίνονται, [d] ἔτσι πὺν ἂν τυχὸν ὑστεροῦν σὲ κάτι νὰ γελοῦν ὅλοι εἰς βάρος τοῦς;

Σωστὰ τὸ λὲς ὅ,τι, κοντολογίς, τὸ ἑνα φύλο ὑστερεῖ πολὺ σὲ ὅλα τὰ σημεία σὲ σύγκριση με τὸ ἄλλο. Βεβαίως, πολλὲς γυναῖκες σὲ πολλὰ πράγματα εἶναι καλύτερες ἀπὸ πολλοὺς ἄνδρες, συνολικὰ ὁμως εἶναι ὅπως τὸ λὲς.

Επομένως, φίλε μου, δὲν ὑπάρχει ἔργο σχετικὸ με τὴ διοίκηση τῆς πολιτείας, τὸ ὅποιο νὰ προσιδιάζει στὴ γυναίκα ὡς γυναίκα, οὔτε στὸν ἄνδρα ὡς ἄνδρα, ἀλλὰ οἱ φυσικὲς ἱκανότητες εἶναι κατὰ τρόπο ὁμοιο διάσπαρτες καὶ στὰ δύο φύλα, καὶ εἶναι σύμφωνο με τὴ φύση νὰ συμμετέχει ἡ γυναίκα σὲ ὅλα τὰ ἔργα, [e] τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἄνδρας, γενικῶς ὁμως ἡ γυναίκα εἶναι πὺν ἀδύναμη ἀπὸ τὸν ἄνδρα.

Βεβαίως.

Θὰ τὰ ἀναθεσσουμε λοιπὸν ὅλα στοὺς ἄνδρες, καὶ στίς γυναῖκες τίποτα;

Αὐτὸ δὲν γίνεται.

Θὰ ποῦμε, φαντάζομαι, ὅτι ἡ μὲν γυναίκα εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς κατὰλληλη γιὰ τὸ *επάγγελμα* τοῦ γιατροῦ καὶ ἡ ἄλλη ὄχι, ἐπίσης ὅτι ἡ μὲν ἔχει καλλιτεχνικὴ προδιάθεση καὶ ἡ ἄλλη ὄχι.

Άσφαλῶς.

[45a] Δὲν ὑπάρχει ἐπίσης γυναίκα με φυσικὴ προδιάθεση γιὰ τὴ γυμναστικὴ καὶ γιὰ τὴν πολεμικὴ τέχνη, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη γυναίκα ἀκατάλληλη γιὰ πόλεμο καὶ χωρὶς κλίση στὴ γυμναστική;

Κατὰ τὴ γνώμη μου, ναί.

Τὸ ἴδιο καὶ γυναῖκα με φυσικὴ προδιάθεση γιὰ τὴ σοφία καὶ ἄλλη πού μου εἶ τὴ γνώση; Ἐπίσης ἄλλη πού νά 'ναι ψυχωμένη, καὶ ἄλλη ξέψυχη;

Καὶ αὐτά.

Ἐπομένως ὑπάρχει καὶ γυναῖκα κατάλληλη γιὰ τὸ ἔργο τοῦ φύλακα, καὶ ἄλλη πού δὲν εἶναι κατάλληλη γι' αὐτό. Ἡ μὴπως καὶ τοὺς ἄνδρες πού τοὺς προορίζουμε γιὰ τὸ ἔργο τοῦ φύλακα δὲν τοὺς ἐπιλέξαμε με βάση αὐτά τὰ φυσικὰ προσόντα;

Ναί, με αὐτά.

Συνεπῶς ἡ φυσικὴ καταλληλότητα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ φύλακα εἶναι ἡ ἴδια καὶ στὴ γυναῖκα καὶ στὸν ἄνδρα, με μόνη διαφορά ὅτι στὴ μιὰ περίπτωση εἶναι πιὸ ἀδύναμη, ἐνῶ στὴν ἄλλη πιὸ ἰσχυρή.

Ἔτσι φαίνεται.

[b] Ἄρα πρέπει γιὰ τοὺς ἄνδρες αὐτῆς τῆς λογῆς νὰ διαλέγουμε τέτοιες γυναῖκες νὰ ζοῦν μαζί τους καὶ νὰ φυλάξουν μαζί τὴν πόλη, ἀφοῦ εἶναι ἱκανὲς καὶ συγγενικὲς με αὐτοὺς ὥς πρὸς τὸν φυσικὸ προικισμό.

Βεβαίως.

Σὲ ὅ,τι, τώρα, ἀφορᾷ τὶς δραστηριότητες, δὲν πρέπει στίς ἴδιες φύσεις νὰ ἀναθέτουμε τὶς ἴδιες δραστηριότητες;

Τὶς ἴδιες.

Νά λοιπὸν πού, ἀφοῦ κάναμε ἓνα γύρο φθάνουμε πάλι σὲ ὅσα λέγαμε πρῶτον, καὶ συμφωνοῦμε ὅτι δὲν ἀντιβαίνει στὴ φύση νὰ δώσουμε στίς γυναῖκες τὸν φυλάκων μουσικὴ καλλιέργεια καὶ γυμναστικὴ.

Βεβαίως.

Δὲν ἴσαν ἐπομένως πράγματα ἀνέφικτα οὔτε θὰ τὰ χαρακτήριζε κανεὶς εὐχολόγιο ὅσα με νόμο καθιερώσαμε, [c] ἀφοῦ τὸ νόμο τὸν θεσπίσαμε σύμφωνα με τὴ φύση ἀπειναντίας, ὅσα γίνονται τώρα χωρὶς νὰ συμβαδίζουν με τὶς δικές μας ρυθμίσεις, μᾶλλον αὐτά, ὅπως φαίνεται, ἀντιβαίνουν στὴ φύση.

Ἔτσι φαίνεται.

Ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐρευνάς μας δὲν ἦταν νὰ δοῦμε ἂν ὅσα προτεῖναμε *μποροῦν* νὰ πραγματοποιηθοῦν καὶ εἶναι τὰ καλύτερα δυνατό;

Βεβαίως.

Καὶ τὸ ὅτι μὲν *μποροῦν* νὰ γίνουν, αὐτὸ δὲν τὸ ἔχουμε παραδεχθεῖ;

Ναί.

Ὅτι ὁμως ἐπίσης ἦταν καὶ τὰ καλύτερα, τοῦτο δὲν εἶναι τὸ ἐπόμενο πού πρέπει νὰ ξεκαθαρισθεῖ;

Προφανῶς.

Προκειμένου τώρα μιὰ γυναῖκα νὰ γίνει ἱκανὴ νὰ φυλάξει τὴν πόλη, δὲν θὰ χρειαστοῦμε διαφορετικὴ ἀγωγή γιὰ τοὺς ἄνδρες φύλακες καὶ διαφορετικὴ γιὰ τὶς γυναῖκες, ἀφοῦ ἄλλωστε ἡ ἀγωγή αὐτὴ θὰ ἔχει νὰ κάνει [d] με τὴν ἴδια φυσικὴ προδιάθεση: ἔτσι δὲν εἶναι;

Σωστά.

Ποιά εἶναι, τώρα, ἡ γνώμη σου σχετικὰ με τοῦτο ἐδῶ;

Σχετικὰ με τοῦ πρῶτου;

Σχετικὰ με τὸ ἂν δέχεται ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι με περισσότερη καὶ με λιγότερη ἀξιοσύνη ἢ τοὺς θεωρεῖς ὅλους ὅμοιους;

Μὲ κανέναν τρόπο.

Μέσα στὴν πόλη πού θεμελιώναμε ἔχεις τὴ γνώμη πῶς οἱ φύλακες, οἱ ὅποιοι ἔλαβαν τὴν ἀγωγή πού περιγράψαμε, ἔχουν βγεῖ πιὸ ἄξιοι ἄνθρωποι ἀπ' ὅτι οἱ ταναζόηδες, οἱ ὅποιοι ἐξασκίθησαν στὴν ταναζαρκή;

Αὐτὸ πού ρωτᾷς, εἴπε, εἶναι γελοῖο.

Τὸ καταλαβαίνω, εἶπα: δὲν εἶναι οἱ φύλακες ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους πολίτες [e] οἱ καλύτεροι;

Κατὰ πολὺ.

Ἀλλὰ τί συμβαίνει με τὶς γυναῖκες; Δὲν θὰ εἶναι αὐτὲς οἱ γυναῖκες καλύτερες ἀπ' ὅλες;

Καὶ αὐτές, εἴπε, κατὰ πολὺ.

Ὑπάρχει ὁμως τίποτα καλύτερο γιὰ τὴν πόλη ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι οἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες τῆς ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ καλοί;

Δὲν ὑπάρχει.

Κι αὐτὸ δὲν θὰ τὸ κατορθώσουν ἡ μουσικὴ με τὴν ποίηση καὶ ἡ γυμναστική, διπλά-δίπλα ἡ μιὰ στὴν ἄλλη, [457a] ἔτσι ὅπως τὸ ἀναπτύξαμε;

Θέλει καὶ ρώτημα;

Ἐπομένως θεσπίσαμε νόμο πού ὅχι μόνο εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοστεῖ ἀλλὰ εἶναι καὶ ἄριστος γιὰ τὴν πόλη.

Ἔτσι.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ξεγυμνωθοῦν οἱ γυναῖκες τῶν φυλάκων, ἀφοῦ ἀπὸ γιὰ ἄλλο ροῦχο θὰ φορέσουν τὴν ἀξιοσύνη τους, ἐπίσης νὰ παίρνουν μέρος στὸν πόλεμο καὶ γενικότερα στὴ φροντίση τῆς πόλης καὶ νὰ μὴν ἀσχολοῦνται με τίποτε ἄλλο: ἀπὸ αὐτὲς πάντως τὶς ὑπηρεσίες πρέπει νὰ ἀναθέτουμε στίς γυναῖκες τὶς πιὸ ἐλαφριές, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τοῦ φύλου τους. [b] Κι ὅσο γιὰ

τὸν ἄνδρα ποὺ βάξει τὰ γέλια σὰν βλέπει γυνὴς γυναιῖνες νὰ γυμνάζονται γιὰ ὅ, τι ἀνώτερο, δρεπόντας ἔτσι ἕναν ἄγουρο κορπὸ τοῦ γέλιου, αὐτός, καθὼς φαίνεται, δὲν ἔχει ἰδέα οὔτε γιατί γελáει οὔτε τί κάνει· ἔξοχο σταλή-θεια εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγεται, καὶ τώρα καὶ πάντα, ὅτι ὁμορφο εἶναι τὸ ὠφέλιμο καὶ ἄσχημο τὸ βλαβερό.

Σωστότατα.

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ποῦμε ὅτι ἀπὸ τοῦτο τὸ κομμάτι τοῦ νόμου γιὰ τίς γυναιῖνες ξεφύγαμε, σὰν ἀπὸ ἕνα κύμα, καὶ ὅτι δὲν μᾶς σκέπασε ἐντελῶς τὸ νερό, ὅταν ὀρίζαμε πῶς οἱ ἄνδρες [ε] καὶ οἱ γυναῖκες φύλακες τῆς πόλης μας πρέπει μὲ ὅλα νὰ καταπιάνονται ἀπὸ κοινοῦ, ἀλλὰ ἀντιθέτως ὅτι τὸ ἐπιχειρήμα μᾶς αὐτὸ ἔχει κάποια ἐσωτερικὴ συνοχή καὶ προτείνει πράγματα ποὺ καὶ ἐφικτὰ εἶναι καὶ ὠφέλιμα.

Καθόλου μικρό, εἶπε, δὲν εἶναι τὸ κύμα ἀπὸ τὸ ὅποιο ξεφεύγεις.

“Ὅτι ὁμως δὲν εἶναι καὶ πελώριο, θὰ τὸ διαπιστώσεις, εἶπα, ὅταν δεῖς τὸ ἐπόμενο.

Λέγε το, εἶπε, γιὰ νὰ τὸ δῶ.

“Υστερα ἀπὸ αὐτὸν τὸ νόμο, εἶπα, καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ποὺ θεοπίσαμε πρωτίτερα, σειρὰ ἔχει πιστεύω, τοῦτος.

Ποῖός;

Οἱ γυναῖκες αὐτὲς τούτων τῶν ἀνδρῶν πρέπει ὅλες [ε] νὰ εἶναι κοινὲς γιὰ ὅλους, καὶ καμιά τους νὰ μὴ συζεῖ κατιδιὰν μὲ κανέναν· καὶ τὰ παιδιὰ, πάλι, νὰ τὰ ἔχουν καὶ αὐτὰ ἀπὸ κοινοῦ, καὶ κανένας γονιὸς νὰ μὴν ξέρει τὸ παιδί ποὺ ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ αὐτὸν οὔτε καὶ κανένα παιδί τὸ γονέα του.

Τοῦτο ἐδῶ, εἶπε, πολὺ δυσκολότερα γίνεται πιστευτὸ πῶς πρόκειται γιὰ κατὰ δυνατό καὶ ὠφέλιμο.

Σχετικὰ μὲ τὸ ἂν εἶναι ὠφέλιμο δὲν νομίζω, εἶπα ἐγώ, ὅτι θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀμφισβητήσει ὅτι ἀποτελεῖ μέγιστο ἀγαθὸ νὰ ἀνήκουν οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ σὲ ὅλους ἀπὸ κοινοῦ, ἐφόσον βέβαια κατὰ τέτοιο θὰ ἦταν ἐφικτό. Πιστεύω ὁμως ὅτι θὰ ὑπάρξει πολὺ μεγάλη ἀμφισβήτηση σχετικὰ μὲ τὸ ἂν αὐτὸ εἶναι ἢ δὲν εἶναι δυνατό νὰ πραγματοποιηθεῖ.

[ε] Καὶ γιὰ τὰ δύο αὐτά, εἶπε, ἡ ἀμφισβήτηση θὰ εἶναι πολὺ μεγάλη.

“Εννοεῖς πιά, εἶπα, ὅτι θὰ ἔχω νὰ τὰ βάλω μὲ ἕνα μέτωπο ἀπὸ ἐπιχειρήματα. Καὶ ἐγὼ φανταζόμουν ὅτι ἀπὸ τὸ ἕνα τουλάχιστον θὰ ξέφευγα, ἂν δηλαδὴ κατὰ τὴ γνώμη σου εἶναι κατὰ ὠφέλιμο, καὶ ὅτι θὰ ἀπέμενε νὰ ἀναφερθῶ μόνο στοὺς ἂν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθεῖ ἢ ὄχι.

Νὰ λοιπὸν, εἶπε ἐκεῖνος, ποὺ δὲν μᾶς ξέφυγες χωρὶς νὰ σὲ πάρουμε εἰδησι, καὶ ἔχεις τώρα νὰ λογοδοτήσεις καὶ γιὰ τὰ δύο.

Πρέπει, εἶπα, νὰ ὑποσπῶ τὴν τιμωρία. Κάνε μου ὅμως μόνο τούτη τὴ χάρη: [458a] Ἄσε με νὰ χαρῶ σὰν καὶ ἐκείνους μὲ τὰ νωθρὰ μυαλά ποὺ συνηθίζουν νὰ φάλλευσιν μὲ σκέψεις τὸν ἑαυτοῦ τους, ὅταν πορεύονται μοναχοί. Γιατὶ καὶ ἐκεῖνοι, ξέρεις, προοῦ νὰ βροῦν μὲ ποῖόν τρόπο θὰ πραγματοποιηθεῖ κατὰ ἀπὸ ὅσα ἐπιθυμοῦν, ἀφ’ ἑνός τὸ αὐτὸ κατὰ μέρος γιὰ νὰ μὴν μποῦν στὸν κόπο νὰ σκεφτοῦν ἂν εἶναι ἢ ὄχι πραγματοποιήσιμο, θεωροῦν ὅτι τὸ κρατοῦν κιόλας στὰ χέρια τους καὶ ἀρχίζουν ὁμέσως νὰ κανονίζουν τὰ ὑπόλοιπα καὶ νὰ περιγρῶφουν τί πρόκειται νὰ συμβεῖ μὲν αὐτὸ θὰ πραγματοποιηθεῖ, κάνοντας ἔτσι τὴ νωθρὴ ψυχὴ τους [ε] ἀκόμη νωθρότερη. Τέτοιας λογῆς ἀποχαλνύουσι ἔχω τώρα καὶ ἐγώ, καὶ θέλω νὰ τὸ ἀφήσω γιὰ ἀργότερα, καὶ νὰ σκεφτῶ ὕστερα μὲ ποῖόν τρόπο εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν αὐτά· θεωρώντας, ἔτσι, γιὰ τὴν ὥρα ὅτι πρόκειται γιὰ πράγματα ἐφικτά, θὰ ἐξετάσω πρῶτα, ἂν μοῦ τὸ ἐπιτρέψεις, πῶς θὰ τὰ ρυθμίσουν οἱ φύλακες, ὅταν αὐτὰ θὰ ἔχουν πραγματοποιηθεῖ, καὶ ἀκόμη θὰ ἐξηγήσω τὴ μέγιστη ὠφέλεια ποὺ θὰ προσαπλήρωσιν πρῶτα νὰ ἐξετάσω μαζί σου καὶ ὕστερα τὰ ἄλλα, ἂν μοῦ τὸ ἐπιτρέψεις. Σ’ τὸ ἐπιτρέπω, εἶπε, νὰ ἀρχίσεις τὴν ἐξέταση.

Πιστεύω ποὺ λές, εἶπα, ὅτι ἂν οἱ ἄρχοντες θὰ εἶναι ἄξιοι τοῦ ὀνοματός τους, [ε] καὶ οἱ βοηθοὶ τους τὸ ἴδιο, οἱ ἐπίκουροι, τότε οἱ μὲν βοηθοὶ θὰ ἔχουν τὴ διάθεση νὰ ἐκτελοῦν τίς ἐντολὰς ποὺ θὰ δέχονται, οἱ δὲ ἄρχοντες θὰ δίνουν τίς ἐντολὰς τους ἄλλοτε τηρώντας πιστὰ τοὺς νόμους καὶ ἄλλοτε —στὶς περιπτώσεις ποὺ θὰ ἀφήσουμε κατὰ στή διακριτικὴ ἐξουσία τους— ἀκόλουθώντας τὸ πνεῦμα τῶν νόμων.

Λογικό, εἶπε.

Ἔστ’ λοιπὸν ὁ νομοθέτης τους, μὲ ὅποια κριτήρια διάλεξε τοὺς ἄνδρες, μὲ τὰ ἴδια ἀκριβῶς θὰ διαλέξεις καὶ τίς γυναῖκες, καὶ θὰ τοὺς τίς παραδώσεις κατὰ τὸ δυνατόν προικισμένους ἀπὸ τὴ φύση ὅμοια μὲ ἐκείνους. Κι ἐκεῖνοι, καθὼς θὰ μένουν καὶ θὰ τρώγουν μαζί, ἀφοῦ αὐτὰ τὰ πράγματα κανέναν τους δὲν θὰ τὰ ἔχει χώρα, [ε] θὰ εἶναι μαζί τους, καὶ καθὼς θὰ ἀνακατανοῦνται καὶ στὰ γυμνάσια ἀλλὰ καὶ στὴν ἄλλη ἐκπαίδευση, ἀπὸ ἐμφυτη, νομίζω, ἀνάγκη θὰ ὀδηγηθοῦν στοὺς ἐξωτερικοὺς σιμῆμο· ἢ μίπως δὲν πιστεύεις ὅτι σοὺ μιλῶ γιὰ ἀναγκασιότητες;

Γιὰ ἀναγκασιότητες, εἶπε, ὄχι βέβαια τῆς γεωμετρίας ἀλλὰ γιὰ ἐρωτικές

ἀνταρκαϊότητες, οἱ ὁποῖες φαίνεται πῶς εἶναι πολὺ πιὸ δραστηκῆς στὸ νὰ πείθουν καὶ νὰ παρασύρουν τὸν πολὺ κόρημο.

Πάρα πολὺ, εἶπα. Ἔπειτα ὅμως ἀπὸ αὐτά, Γλαύκων, ἅμα δὲν μπεῖ κάποια τάξη καὶ στὸ ἐρωτικὸ σμίξιμο ἀλλὰ καὶ σὲ ὅ,τι ἄλλο κάνουν, θὰ πρόκειται γιὰ κάτι ποὺ καὶ [ε] ἀνιέρω γιὰ μιὰ εὐτυχισμένη πολιτεία θὰ εἶναι καὶ δὲν θὰ τὸ ἐπιτεφθῇ καὶ οἱ ἄρχοντες.

Διότι δὲν εἶναι δικαίω, εἶπε.

Προφανῶς, λοιπὸν, πρέπει ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ νὰ καθιερώσουμε γάμους ἀγισμαμένους στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ καὶ ἀγισμαμένοι θὰ λογίζονται ὅσοι γάμοι φέρουν τὴν πιὸ μεγάλη ὠφέλεια.

Χωρὶς ἀμφιβολία, εἶπε.

[459a] Μὲ ποιὸν τρόπο, λοιπὸν, θὰ φέρουν τέτοια ὠφέλεια; Γιὰ λέγε μου, Γλαύκων, τοῦτο ἐδῶ: Βλέπω στὸ στίπτι σου καὶ κνηνητικὰ σκυλιά καὶ πουλιὰ καλῆς ράτσας πάρα πολλὰ· ἄραγε ἔχεις, μὰ τὸ Δία, προσέξει κάτι στὰ ζευγαρώματά τους καὶ στὴν ἀναπαραγωγὴ;

Τί πράγμα; ρώτησε.

Πρῶτον, ἀνάμεσα σ' αὐτά, παρόλο ὅτι ὅλα τους εἶναι ἀπὸ καλὴ ράτσα, δὲν ὑπάρχουν ὀρισμένα ποὺ βγαίνουν τὰ καλύτερα;

Ὑπάρχουν.

Ἐστὶ τί ἀπὸ τὰ δύο κάνεις; τὰ ἀρήνεις νὰ ζευγαρώσουν ἀδιακρίτως ἢ φροντίζεις οἱ ἀπὸγονοὶ νὰ βγαίνουν, στὸ βαθμὸ ποὺ αὐτὸ εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τὰ καλύτερα;

Ἀπὸ τὰ καλύτερα, εἶπε.

[b] Ἀπὸ τὰ πιὸ νέα, ἀπὸ τὰ πιὸ γέρικα ἢ, κατὰ τὸ δυνατόν, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶναι πάνω στὴν ἀκμὴ τους;

Ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶναι πάνω στὴν ἀκμὴ τους.

Κι ἅμα δὲν συμβαίνει ἔτσι, ἔχεις τὴ γνώμη ὅτι ἡ γενιὰ ποὺ θὰ βγεῖ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πουλιὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς σκύλους θὰ εἶναι πολὺ χειρότερη;

Ναί, εἶπε.

Γιὰ τὰ ἄλλα γιὰ φαντάζεσαι, καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ζῶα; Συμβαίνει ἄραγε σ' αὐτὰ κάτι διαφορετικὸ;

Θὰ ἦταν παρόδοξο, εἶπε, νὰ συνέβαινε.

Ποιῶ, εἶπα, φίλε μου ἀγαπημένε, πόσο τρομερὰ ἄξιω, πρέπει νὰ εἶναι οἱ ἄρχοντες, ἂν ὅλα αὐτὰ ἱσχύουν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.

[c] Καὶ βέβαια ἱσχύουν, εἶπε· τί σὲ ἀπασχολεῖ;

Ὅτι θὰ χρειαστεῖ, εἶπα, νὰ πάρουν πολλὰ φάρμακα. Καὶ γιὰ σώματα μὲν ποὺ δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ φάρμακα ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπο δείχνουν νὰ ἀνταποκρίνονται σὲ μιὰ ὀρισμένη διαίτα ἀρκεῖ, νομίζω, καὶ ἕνας λγότερο ἱκανὸς γιατρός· ὅταν ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ χορηγηθοῦν φάρμακα, τότε ξέρουμε ὅτι θὰ χρειαστεῖ ὁ γιατρός νὰ εἶναι πολὺ ἱκανότερος.

Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια· ἀλλὰ γιὰ τί τὸ λές;

Γιὰ τοῦτο, εἶπα ἐγώ· φαίνεται ὅτι θὰ χρειαστεῖ οἱ ἄρχοντές μας νὰ λένε πολλὰ ψέματα καὶ νὰ καταφεύγουν συχνά στὴν ἀπάτη προκειμένου νὰ ὠφελήσουν [d] τοὺς ἀρχομένους. Εἴπαμε δὲ κάπου προτύτερα ὅτι ὅλα τὰ μέσα αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι χρήσιμα ὅπως τὰ φάρμακα.

Σωστὰ εἶπαμε, ἔκανε.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι, στοὺς γάμους καὶ στίς τεκνογονίες τὸ σωστὸ αὐτὸ ἔχει νὰ παῖξει ἓνα ρόλο ὅχι ἀσήμαντο.

Μὲ ποιὸν τρόπο;

Σύμφωνα μὲ ὅσα ἔχουμε παραδεχτεῖ, εἶπα, οἱ καλύτεροὶ ἄνδρες πρέπει νὰ ἔρχονται σὲ ὅσο τὸ δυνατόν συχνότερη ἐπαφὴ μὲ τίς καλύτερες γυναῖκες, ἐνῶ γιὰ τοὺς χειρότερου καὶ τίς χειρότερες πρέπει νὰ ἱσχύει τὸ ἀντίθετο, καὶ ὅσα παιδιὰ γεννιοῦνται ἀπὸ τοὺς πρώτους νὰ τὰ μεγαλώνουν, [e] ὅσα ὅμως ἀπὸ τοὺς δεύτερους ὅχι, ἂν εἶναι νὰ κρατηθεῖ τὸ κοπάδι, σὲ ὅσο τὸ δυνατόν καλὴ-τερη κατάστασι, καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ γίνονται χωρὶς κανεὶς νὰ τὸ παίρνει εἰδησι, ἔκτος ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ἄρχοντες, προκειμένου ἢ ἀγέλη τῶν φυλάκων νὰ μὴν ἀναστατώνεται κατὰ τὸ δυνατόν καθόλου.

Σωστότατα, εἶπε.

Θὰ καθιερώσουμε, ἔτσι, ὀρισμένες γιορτές, στίς ὁποῖες θὰ φέρονουμε σὲ ἐπαφὴ τοὺς νυμφίους μὲ τίς νύφες, θὰ καθιερώσουμε ἐπίσης θυσίες, καὶ οἱ ποιητές μας [46a] πρέπει νὰ συνθέσουν τοὺς ἀνάλωγους ὕμνους γιὰ τοὺς γάμους ποὺ θὰ τελοῦνται· σχεπικὰ ὅμως μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν γάμων, αὐτὸν θὰ τὸν ἀφήσουμε στὸν ἔλεγχον τῶν ἀρχόντων, ὥστε νὰ κρατοῦν ὅσο γίνεται πιὸ σταθερὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀνδρῶν λαμβάνοντας ὑπόψη τοὺς καὶ τοὺς πολέμους καὶ τίς ἀρρώστιας καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, ἔτσι ποὺ ἡ πόλις κατὰ τὸ δυνατόν νὰ μὴ μᾶς γινεταὶ οὔτε μεγάλη οὔτε μικρή.

Σωστά, εἶπε.

Πρέπει ἔτσι, νομίζω, νὰ μποῦν κάποιοι κληῖροι, περὶτεχνα φτιαγμένοι, ὥστε σὲ κάθε ζευγάριμα ὁ δευτερότερος ἐκείνος νὰ εἰσφέρει τὸ φταῖξιμο στὴν τύχη καὶ ὅχι στοὺς ἄρχοντες.

Βεβαιότατα, είπε.

[b] Καί, άσφαλώς, στους νέους που θά διακαίνονται στον πόλεμο ή κάπου άλλου πρέπει έκτός από τά άλλα έπαθλα νά τους δίνεται και τó δικαίωμα τής συγχόρευσης έρωτικῆς έπαφῆς μέ γυναῖκες, ώστε νά υπάρχει και δικαιολογία γιά τó άπό τέτοιους άνθρώπους γεννιοῦνται όσο τó δυνατόν περισσότερα παιδιά.

Σωστά.

Καί τά παιδιά πού θά γεννιοῦνται κάθε φορά θά τά παραλαμβάνει ή δημόσια άρχή, ή όποια θά είναι άρμόδια γι' αυτό και θά στελεχώνεται είτε άπό άνδρες είτε άπό γυναῖκες είτε κι άπό τά δύο φύλα —γιατί βέβαια και οί άρχές θά είναι κοινές και γιά τίς γυναῖκες και γιά τούς άνδρες.

Ναί.

[c] "Όσα παιδιά θά έχουν γεννηθεῖ άπό τούς γερούς γονεῖς, αὐτά, νομίζω, θά τά πάρουν και θά τά πᾶνε στό «μαντρί», σέ κάποιες παραμένες πού θά ζοῦν χωριστά σέ μιá δριμύνη περιοχή τής πόλης· ἐνῶ όσα θά είναι άπό δευτερότερου γονεῖς, επίσης, άν τυχόν κάποιο άπό τά παιδιά τών άλλων βγεί έλαττωματικό, αὐτά θά τά καταχωνιάσουν σ' ένα μέρος κρυφó πού δέν θά τó ξέρει καί δέν θά τó βλέπει κανένας, όπως ταιριάζει.

"Ετσι πρέπει, είπε· άν είναι νά φυλαγτεῖ καθαρή ή γενιά τών φυλάκων.

Αὐτοί επίσης θά φροντίσουν νά πηγαίνουν τίς μητέρες στό μαντρί, όταν τά βυζιά τους θά είναι φουσκωμένα άπό γάλα, κι οί ίδιοι πάλι θά σοφίζονται χίλιους δυό τρόπους, [d] ώστε καμιά μάνα νά μήν άναγνωρίσει τó δικό της παιδί, και θά κοιτάζουν νά βροῦν κι άλλες γυναῖκες πού νά έχουν γάλα, άν οί μητέρες δέν κατεβάζουν άρκετό. Θά φροντίσουν άκόμη ώστε οί μητέρες νά μή θηλάζουν περισσότερον καιρό άπ' όσο πρέπει, και θά άναθέσουν τά ξενύχτια και τήν άλλη περιποίηση τών βρεφών στίς βυζιάχτρες και τίς παραμένες σωστά;

"Όπως τó περιγράφεis, είπε, θά είναι πολύ εύκολο γιά τίς γυναῖκες τών φυλάκων νά κάνουν παιδιά.

Πρέπει, βλέπεις, είπα ἐγώ· ός εξετάσουμε όμως τώρα τó επόμενο σημείο τών προτάσεών μας. "Όπως είπαμε τά παιδιά πρέπει νά γεννιοῦνται άπό γονεῖς πού θά 'ναι πάνω στην άκμή τους.

Σωστά.

[e] "Άραγε συμφωνεῖς μαζί μου ότι ή μέση διάρκεια τής άκμῆς είναι εἴκοσι χρόνια γιά τή γυναῖκα και τριάντα γιά τόν άνδρα;

Ποιά είναι αὐτά τά εἴκοσι χρόνια και ποιά τά τριάντα; ρώτησε.

Γιά τή γυναῖκα, είπα, ή άρχή νά γίνει στά εἴκοσι τῆς, και νά γεννάει γιά τήν πόλη ίσαμε τά σαράντα· γιά τόν άνδρα, πάλι, μόλις περάσει τó πιό κρίσιμο σημείο τής διαδομῆς του, κι άπό 'κει κι έπειτα νά γεννάει γιά τήν πόλη ίσαμε τά πενήνταπέντε του.

[461a] Καί γιά τούς δύο, είπε, αὐτός είναι ó καιρός τῆς σωματικῆς και τῆς πνευματικῆς άκμῆς.

"Ετσι λοιπόν, άν κάποιος, πού είτε έχει υπερβεῖ αὐτό τó όριο είτε δέν τó έχει φθάσει άκόμη, επιχειρήσει νά άγγίξει τήν περιοχή τών γεννήσεων, τών κοινών γιά τήν πόλη, θά χαρακτηρίσουμε τó ξεστράτημά του αὐτό ως άνοσιούργημα και άδικημα, γιατί σπέρνει ένα παιδί πού, άν ή πόλη δέν έχει τó νοῦ τῆς και τῆς ξεφύγει, τó παιδί αὐτό δέν θά γεννηθεῖ σπαρμένο κάτω άπό τήν προστασία τών θνητῶν και τών εὐχῶν πού σέ κάθε γάμο οί ιέρειες και οί έρεῖς και ή πόλη δόλόκληρη θά άναπέμπουν γιά νά γεννιοῦνται πάντα άπό καλύτερους γονεῖς άπ'όλους καλύτεροι κι άπό ωφέλιμους [b] όφελιμότεροι, αλλά θά 'ναι γέννημα σκοτεινῆς και άθλιας άκατάειας.

Σωστά, είπε.

Κι ó ίδιος νόμος, είπα, θά ίσχύει επίσης γιά τήν περίπτωση πού κάποιος ó όποιος είναι άκόμη σέ ήλικία γάμου έρχεται σέ έπαφή μέ μιá γυναῖκα πού κι αὐτή είναι σέ ήλικία γάμου χωρῆς όμως νά τούς έχει ένώσει ó άρχοντας. Γιά τόν άνθρωπο αὐτό θά πούμε ότι φέρνει στην πόλη ένα παιδί νόθο, παράνομο και άνιερο.

Πολύ σωστά, είπε.

Άλλά όταν περάσουν τήν ήλικία τῆς τεκνογονίας, θά τούς αφήνουμε, θαρρῶ, ελεύθερους, και τίς γυναῖκες και τούς άνδρες, [c] νά σμίγουν μέ όποιον θέλουν, μέ δοσιμένες εξαίρεσεις· οί άνδρες δέν θά σμίγουν μέ κάποια πού θά είναι κόρη ή μητέρα τους, επίσης μέ κόρες τών θυγατέρων τους ή μέ άνιόντες τῆς μητέρας τους· κι οί γυναῖκες πάλι μέ κάποιον πού θά 'ναι γίός τους ή πατέρας τους, ή μέ άνιόντες και κατιόντες αὐτῶν, κι όλα αὐτά μόνον άφ'ού τούς δώσουμε τήν έντολή νά είναι πάρα πολύ προσεκτικοί, ώστε, άν τυχόν ή γυναῖκα μείνει έγκυος, νά μή φέρουν τó παιδί στον κόσμο, κι άν κάτι πάλι τούς άναγκάσει νά τó κάνουν αὐτό, νά μήν ύπολογίζουν ότι θά υπάρχει γιά αὐτό τó παιδί άνάστημα.

Κι αὐτές οί προτάσεις, είπε, άκούγονται λογικές, αλλά πῶς θά ξεχωρίζουν τούς πατεράδες και [d] τίς κόρες, ό ένας τού άλλου, κι όλα όσα εἰλεγῆς τώρα διά;

Δὲν θὰ τοὺς ξεχωρίζουν καθόλου, εἶπα ἐγώ. Ἀλλὰ ὅσα παιδιά θὰ γεννιῶνται στοὺς δέκα ἢ στοὺς ἑπτὰ μῆνες ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ παντρευεῖται κάποιος θὰ τὰ λέει γιουὺς του, τὰ ἀρσενικά, καὶ κόρες του, τὰ θηλυκά, καὶ ἐκεῖνα αὐτὸν πατέρα τους, καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ λέει τοὺς ἀπογόνους τοὺς ἐγγόνια του· καὶ ἐκεῖνα πάλι θὰ τοὺς λένε παπποῦδες καὶ γιγιάδες, καὶ ὅσα παιδιά θὰ εἶναι γεννημένα στὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ γεννοῦσαν οἱ μητέρες καὶ οἱ πατέρες τους θὰ τὰ ἀποκαλοῦν [ε] ἀδελφές καὶ ἀδελφοὺς τους, ὅποτε, ὅπως ἀκριβῶς λέγαμε τώρα δά, νὰ μὴν ἔρχονται μεταξὺ τους σὲ ἐρωτικὴ ἐπαφὴ. Πάντως ὁ νόμος μπορεῖ νὰ ἐπιτρέψει νὰ ζοῦν μαζί ἀδελφοὶ μὲ ἀδελφές, ἂν πῆσει ἔτσι ὁ κληρὸς καὶ ἂν ἐπιπλέον δώσει καταφατικὴ ἀπάντηση ἢ Πυθία.

Σωστότατα, εἶπε.

Αὐτὴ, ποὺ λές, Γλαύκων, θὰ εἶναι ἡ ἀπὸ κοινοῦ σχέση τῶν φυλάκων τῆς πόλης σου μὲ πῆς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά· ὅτι, τώρα, ἡ σχέση αὕτη εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν ὑπόλοιπη συγγένηση τῆς πολιτείας καὶ ἀποτελεῖ τὴν κατὰ πολὺ καλύτερη εὐθymία, τοῦτο θὰ χρειαστεῖ νὰ μῶς τὸ ἐπιβεβαιώσῃ ἡ συζήτηση ποὺ θὰ κάνουμε ἀμέσως μετὰ. ^[462a] Ἡ μήπως ἔχεις ἄλλη γνώμη;

[462a] Αὐτὴ, μὰ τὸ Δία, τὴ γνώμη ἔχω καὶ ἐγώ.

Ἐπομένως, τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς μὴ τέτοια σύμπτωση ἀποψέων δὲν θὰ εἶναι νὰ ἀναγνωθῇ ὅτι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ποῖο πρᾶγμα μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε ὡς τὸ πρὸ σημαντικὸ καλὸ γὰρ τὴ συγγένηση τῆς πόλης, στὸ ὁποῖο θὰ πρέπει νὰ ἔχει στραμμένον τὸ νοῦ του ὁ νομοθέτης, καθὼς θὰ θεσπίζει τοὺς νόμους, καὶ ποῖο ὡς τὸ μέγιστο κακὸ, καὶ ὕστερα νὰ ἐξετάσουμε ἂν ἄραγε οἱ ρυθμίσεις ποὺ περιγράψαμε ταιριάζουν μὲ τὰ χνάρια τοῦ καλοῦ, ἐνῶ, ἀντιθέτως, μὲ τὰ χνάρια τοῦ κακοῦ εἶναι παρόμοιες;

Βεβαίωτατα, εἶπε.

Ἔχουμε ἄραγε νὰ ἀναφέρουμε κάποιο κακὸ γὰρ τὴν πόλη μεγαλύτερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ τὴν [β] διασπᾷ καὶ τὴν κάνει ἀντὶ γὰρ μία πολλές; Ἡ καλὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ τὴν δένει καὶ τὴν κάνει μία πόλη;

Δὲν ἔχουμε.

Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ συμμετοχὴ τὴν ἴδια χαρὰ καὶ τὴν ἴδια λύπη συνδέει, ὅταν δηλαδὴ κατὰ τὸ δυνατόν ὅλοι οἱ πολῖτες αἰσθάνονται λίγο-πολὺ τὴν ἴδια χαρὰ καὶ τὴν ἴδια λύπη γὰρ καὶ ποὺ ἔγινε καὶ γὰρ κατὰ ποὺ χάθηκε;

Ἀσφαλῶς, εἶπε.

Καὶ ἀπεναντίας, ἡ διαφοροποίησις τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὸν ἄλλο σὲ τέτοια πρά-

γίματα δὲν διαλύει τὴν πόλη, ὅταν οἱ μισοὶ εἶναι περιζήτοι καὶ οἱ ἄλλοι μισοὶ πασιχαρεῖς γὰρ *τὰ ἴδια ἀκριβῶς* [ε] πράγματα ποὺ ἔχουν συμβεῖ στὴν πόλη καὶ στοὺς πολῖτες;

Ἀμφιβάλλεις;

Παραδέχεσαι ὅτι αἰτία γι' αὐτὴ τὴν κατάστασις εἶναι τοῦτο, ὅταν δηλαδὴ οἱ φράσεις 'τὸ δικό μου' ἢ 'τὸ δὲν εἶναι δικό μου' δὲν προφέρονται μ' ἓνα στόμα στὴν πόλη; Καὶ τὸ ἴδιο πάλι σχετικὰ μὲ τὸ 'ξένο';

Ναί, πραγματικὰ.

Συμφωνεῖς, ἔτσι, ὅτι μὲ τὸν πρὸ καλὸ τρόπο κυβερνιέται μὴ πολιτεία στὴν ὁποία ὅσο τὸ δυνατόν περισσότεροι πολῖτες συνδέουν τίς φράσεις 'εἶναι δικό μου' ἢ 'δὲν εἶναι δικό μου' μὲ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴ ἔννοια;

Καὶ πολὺ μάλιστα.

Καὶ δὲν εἶναι *αὕτη* ἡ πολιτεία, ἡ ὁποία παρουσιάζει τὴ μεγαλύτερη ἐγγύτητα μὲ τὴν κατάστασις ἐνὸς ἀνθρώπου; Λόγου χάριν, ὅταν χτυπήσουμε στὸ δάχτυλο, ὁλόκληρη ἡ κοινότητα ποὺ διαπερνᾷ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ καὶ εἶναι ὀργανωμένη σὲ ἓνα σύνθετο σύστημα, στὸ σύστημα [δ] τοῦ κυρίαρχου στοιχείου τῆς κοινότητος, τὸ ἀνταμιβάνεται στὴ στιγμὴ καὶ ὑποφέρει ἀμέσως *ὁλόκληρη*, παρόλο ὅτι ὁ πόνος χτύπησε μόνον ἓνα μέρος τῆς, καὶ λέμε ἔτσι τότε ὅτι τὸν ἄνθρωπο τὸν πονάει τὸ δάχτυλό του· καὶ τὸ ἴδιο δὲν λέμε γὰρ ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ ἀνθρώπινου σώματος — γὰρ τὸν πόνο, ὅταν ὑποφέρει, καὶ γὰρ τὴν εὐχαρίστησις ποὺ αἰσθάνεται, ὅταν πᾶει νὰ γίνῃ καλὰ; Τὸ ἴδιο, εἶπε· καὶ ὅσο γι' αὐτὸ ποὺ ρωτᾷς, πράγματι πρὸ κοντὰ σ' αὐτὴ τὴν κατάστασις εἶναι ἡ πολιτεία ποὺ κυβερνιέται μὲ τὸν καλύτερο τρόπο.

Φαντάζομαι, ἔτσι, πῶς ὅταν συμβαίνει σὲ κάποιον πολίτη ὀδυνητότε, εἴτε καλὸ [ε] εἴτε κακὸ, ἡ πόλη αὐτοῦ τοῦ εἶδους θὰ πεῖ πῶς ὅ, τι συμβαίνει ἀφορὰ τὴν ἴδια ὡς ὁλόκληρα, καὶ ὅτι θὰ μοιραστεῖ μαζί του τὴ χαρὰ ἢ τὴ λύπη του.

Κατανόησιν, εἶπε· τουλάχιστον ἡ πόλη ποὺ ἔχει σωστοὺς νόμους.

Εἶναι ἴσως τώρα ἡ ὥρα, εἶπα ἐγώ, νὰ ξαναγυρίσουμε στὴν πόλη μας καὶ νὰ δοῦμε *ἐκεῖ* ὅσα παραδεχτήκαμε στὴ συζήτηση, ἂν δηλαδὴ πραγματοποιοῦνται σὲ αὐτὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἢ ἂν σὲ κάποια ἄλλη πόλη πραγματοποιοῦνται σὲ μεγαλύτερο βαθμῷ.

Ναί, πρέπει νὰ τὸ κάνουμε, εἶπε.

[463a] Τότε λοιπὸν; Ὑπάρχουν σ' αὐτὴ τὴν πόλη, ὅπως καὶ στὶς ἄλλες, ἀρχοντες καὶ λαός;

Ὑπάρχουν.

“Όλοι αὐτοὶ δὲν θὰ ἀποκαλοῦνται μεταξὺ τους πολίτες;

Ἄσφαλδῶς.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ πολίτες πῶς ἀλλιῶς ἀποκαλεῖ στίς ἄλλες πόλεις ὁ λαὸς τοὺς ἄρχοντες;

Στίς περισσότερες τοὺς λένε ἐξουσιαστές, ἀλλὰ στίς πόλεις μὲ δημοκρατικό πολίτευμα χρησιμοποιοῦν τὴν ὀνομασίαν πὺν χρησιμοποίησαμε κι ἐμεῖς: ἄρχοντες.

Τῆς διτῆς μας ὅμως πόλης ὁ λαὸς τί θὰ κάνει; Ἐκτὸς ἀπὸ πολίτες τί ἄλλο θὰ λέει ὅτι τοῦ εἶναι οἱ ἄρχοντες;

[b] Σωτήρες καὶ συμπαραστάτες του.

Κι αὐτοὶ τί θὰ λένε ὅτι εἶναι ὁ λαός;

Αὐτὸς πὺν τοὺς πληρώνει τοὺς μισθοὺς καὶ τοὺς συντηρεῖ.

Στίς ἄλλες πόλεις πῶς χαρακτηρίζουν οἱ ἄρχοντες τοὺς λαοὺς τους;

Δούλους.

Κι οἱ ἄρχοντες, ὁ ἕνας τὸν ἄλλο;

Συνάρχοντες, εἶπε.

Ἐνῶ οἱ δικοὶ μας;

Συμφύλακες.

Ξέρεis γιὰ τοὺς ἄρχοντες στὰ ἄλλα πολιτεύματα ἂν ὑπάρχει κανεῖς πὺν νὰ μπορεῖ νὰ χαρακτηρίσει κάποιον ἀπὸ τοὺς συνάρχοντές του ὡς συγγενή του καὶ κάποιον ἄλλο ὡς ξένο;

Ξέρω, καὶ πολλοὺς μάλιστα.

[c] Καὶ τὸν μὲν συγγενή τὸν θεωρεῖ καὶ τὸν λέει δικό του, ἐνῶ τὸν ξένο ὡς ὄχι δικό του ἔτσι;

Ἔτσι.

Ἀλλὰ οἱ φύλακες τῆς πόλης σου; Ὑπάρχει κανένας ἀνάμεσά τους πὺν θὰ μποροῦσε νὰ θεωρήσει ἢ νὰ ἀποκαλέσει κάποιον συμφύλακά του ξένο;

Σὲ καμία περίπτωση, εἶπε· γιατί ὅποιον κι ἂν συναντᾷ θὰ τὸν θεωρεῖ ἀδελφό του ἢ ἀδελφὴ του. Πατέρα ἢ μητέρα του, γιὸ του ἢ θυγατέρα, ἀπόγονο τῶν παιδιῶν του ἢ πρόγονό του.

Ἐξοχα, εἶπα ἐγώ, τὰ λές, γιὰ πές μου ὅμως καὶ τοῦτο ἐδῶ: Τί ἀπὸ τὰ δύο πρόκειται νὰ κάνει; θὰ καθιερώσεις μὲ νόμο ἀπλῶς νὰ φέρονιν αὐτὲς τίς ὀνομασίες πὺν δηλώνουν συγγένεια ἢ ἐπιπλέον [d] νὰ εἶναι καὶ οἱ πρόξενες τους ὅλες ἐναρμονισμένες μὲ αὐτὲς τίς ὀνομασίες —σχετικά, δηλαδή, μὲ τοὺς πατεράδες νὰ τηροῦν ὅσα ὀρίζει ὁ νόμος γιὰ τὸ σεβασμιό καὶ τὴ φροντίδα πὺν

τοὺς ὀφείλεται καὶ γιὰ τὴν ἐπιβαλλόμενη ὑπακοή στοὺς γονεῖς, κι ὅτι διαφορετικά, ἂν πράττει κανεῖς ἄλλα κι ὄχι αὐτά, νὰ μὴ δεῖ καλὸ μήτε ἀπὸ θεο μήτε ἀπὸ ἄνθρωπο, ἀφοῦ οἱ πρόξενες του θὰ ἴναι ἀνιέρες καὶ ἄδικοι; Αὐτὰ ἢ τίποτε ἄλλα θὰ εἶναι τὰ ἡμνητικά λόγια πὺν εὐθὺς ἐξαγχῆς θὰ ἡγήσουν στὰ αὐτιά τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὰ στόματα ὅλων τῶν πολιτῶν σχετικὰ καὶ μὲ τοὺς πατέρες, ὅποιους θὰ τοὺς παρουνσιάσουν ὡς πατέρες δικούς τους, καὶ μὲ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς;

[e] Αὐτά, εἶπε· γιατί θὰ ἦσαν γελοῖο νὰ ἔχουν στὰ χεῖλη τους μόνο τίς ὀνομασίες πὺν δηλώνουν τὴ συγγενικότητα χωρὶς νὰ εἶναι καὶ οἱ πρόξενες ἀνάλογες.

Συνεπῶς σ' αὐτῇ τὴν πόλιν, πολλὸ περισσότερο ἀπὸ ὅπουδήποτε ἄλλου, ὅταν κάποιος εἶναι εὐτυχημένος ἢ ὅταν τὸν ἔχει βρεῖ δυστυχία, θὰ ἔχουν ὅλοι στὰ χεῖλη τους τὴ φράση πὺν τώρα δὰ λέγαμε, δηλαδή τὸ ἔμμαι εὐτυχημένος ἢ ἢ μὲ ἔχει βρεῖ δυστυχία'.

Πάρα πολλὸ σωστά, εἶπε.

[464a] Καὶ δὲν εἴπαμε τότε ὅτι αὐτῇ ἢ σκέψη κι αὐτῇ ἢ φράση συνοδεύουν τὴν κοινὴ συμμετοχὴ ὁλονῶν στίς χαρὰς καὶ στίς λύπες;

Τὸ εἴπαμε κι ἦταν σωστό.

Ἐπομένως οἱ δικοὶ μας πολίτες δὲν θὰ αἰσθανθοῦν περισσότερο ἀπὸ ὅπουδήποτε ἄλλο τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ὡς κοινὴ ὑπόθεσή τους; Καὶ καθὼς θὰ τὸ αἰσθάνονται ὡς κοινό, δὲν θὰ μοιράζονται ἔτσι ὅσο γίνεται περισσότερο καὶ τὴ λύπη καὶ τὴ χαρά;

Βεβαίως.

Τοῦτο δὲν θὰ ὀφείλεται, πέρα ἀπὸ τὴ γενικότερη ὁργάνωση τῆς πολιτείας, καὶ στὸ ὅτι οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ θὰ ἀποτελοῦν κοινὸ κτῆμα τῶν φυλάκων;

Ἄσφαλδῶς καὶ σ' αὐτό, εἶπε.

[b] Ἀληθεῖα ὅμως, ἐμεῖς παραδεχτήκαμε ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ εἶναι μέγιστο ἀγαθὸ γιὰ τὴν πόλιν, καὶ παρομοιάσαμε, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ λύπη καὶ τὴ χαρά, τὴν καλὰ ὁργανωμένη πόλιν μὲ τὸ σῶμα καὶ τὴ σχέση του πρὸς κάποιον μέρος του.

Σωστὰ κάναμε καὶ τὸ παραδεχτήκαμε αὐτό, εἶπε.

Νὰ λοιπὸν πὺν γίνεται πᾶς δλοφάνερο ὅτι ὁ τρόπος τῆς σχέσης τῶν ἐπικυρώων μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τίς γυναῖκες ἀποτελεῖ τὸ πιδ τρανὸ ἀγαθὸ γιὰ τὴν πόλιν. Βεβαίωτατα, εἶπε.

Ἐπιπλέον ἡ ρύθμιση αὐτῇ συμβαδίζει καὶ μὲ ὅσα εἴπαμε προωύτερα. Γιατί

είπαμε, θαρρώ, ότι ούτε σπίτια δικά τους θα έχουν οι φύλακες ούτε γή ούτε κάποιο άλλο [ε] κτήμα, αλλά θα συντηρούνται από τους άλλους πολίτες, οι οποίοι θα τους ανταποδίδουν έτσι την όφειλή τους για τη φρούρηση της πόλης· κι ό,τι ξοδεύουν οι φύλακες θα το ξοδεύουν από κοινού, αν πρόκειται να είναι πραγματικοί φύλακες.

Σωστά, είπε.

Ἄραγε λοιπόν, ἐπιμένω, δὲν ἀληθεύει ὅτι καὶ ὅσα εἶπαμε προϋτέρα καὶ ὅσα λέμε τώρα τοὺς προσοδίδουν ἕναν ἀκόμη πιὸ αὐθεντικὸ χαρακτηρισμὸ καὶ κάνουν ὥστε οἱ φύλακες νὰ μὴ διασποῦν τὴν ἐνότητα τῆς πόλης μὲ τὸ νὰ χρησιμοποιοῦν τὴ φρόση 'δικό μου' ὄχι γιὰ τὸ αὐτὸ πράγμα ἀλλὰ ἄλλος γιὰ τὸ ἕνα κι ἄλλος γιὰ τὸ ἄλλο —καὶ κουβαλώντας ὁ ἕνας στὸ *δικό του* σπίτι, ὅ,τι θὰ μπορέσει νὰ ἀποκτήσει ὁ ἴδιος χωριστὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, [ε] κι ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴ μερίδα του στὸ δικό του σπίτι, πὺ καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι ἄλλο; **Κι** ἐπίσης, χαρακτηρίζοντας ὡς 'δικὰ του' διαφορετικὴ γυναικα καὶ διαφορετικὰ παιδιὰ πὺ θὰ τοῦ προξενοῦν χαρὲς καὶ λύπες, τίς ὁποῖες μόνον ὁ ἴδιος θὰ αἰσθάνεται, ἀφοῦ κι ἐκεῖνα σ' αὐτὸν μόνον θὰ ἀνήκουν; Ἀπεναντίας, θὰ ἔχουν ὅλοι *μία* πίστη σχετικὰ μὲ τὸ τί εἶναι τὸ δικό τους καὶ προσβλέποντας ὅλοι τοὺς σὲ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα θὰ αἰσθάνονται ὅλοι κατὰ τὸ δυνατόν τίς ἴδιες λύπες καὶ τίς ἴδιες χαρὲς· δὲν εἶναι ἔτσι;

Ἀπολύτως ἔτσι, εἶπε.

Κι ἀκόμη: Δὲν θὰ ἐξαφανιστοῦν σχεδὸν οἱ δίκες καὶ οἱ καταγγελίες μετὰ ξύ τους, ἀφοῦ κανένας τοὺς δὲν θὰ ἔχει ἄλλο τίποτε ιδιόκτητο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σῶμα του, ἐνῶ τὰ ἄλλα ὅλα θὰ εἶναι κοινὸ κτήμα; **Κι** ἔτσι δὲν θὰ ἔχουν γλυτώσει [ε] ἀπὸ ὅλη ἐκείνη τὴ δυχόνοια πὺ προξενεῖται στοὺς ἀνθρώπους ἐξαιτίας τῶν χρημάτων ἢ ἀπὸ τὴν ἀπόκτηση παιδιῶν καὶ συγγενῶν;

Κατανάγκην, εἶπε, ἔχουν γλυτώσει.

Καὶ βέβαια δὲν θὰ ὑπάρχει λόγος νὰ γίνονται ἐκεῖ δίκες γιὰ βιαιοπραγίες καὶ προσωπικὲς προσβολές· θὰ διακηρύξουμε, ὑποθέτω, ὅτι εἶναι ὠραῖο καὶ δίκαιο νὰ υπεραστίζονται μόνοι τοὺς τὸν ἑαυτοὺς ἀπέναντι σὲ ἀνθρώπους τῆς ἴδιας ἡλικίας, θὰ ὑποχρεωθοῦν ἔτσι νὰ φροντίζουν γιὰ τὴ σωματικὴ κατάρτασή τους.

Σωστά, εἶπε.

[465a] Γιατί ὁ νόμος αὐτός, εἶπα ἐγώ, ἔχει καὶ τοῦτο τὸ σωστό. Ἄν θυμόναι κανεῖς μὲ κάποιον, ὁ θυμὸς του θὰ ξεσπάει σ' αὐτόν, κι ἔτσι ἡ πιθανότητα νὰ ὀδηγηθεῖ σὲ μεγαλύτερες ἐχθρες περιορίζεται.

Βεβαιάτατα.

Ἀσφαλῶς ὅμως ὁ γεροντότερος θὰ ἔχει ἀπὸ τὸ νόμο ἐξουσία ἀπάνω σὲ ὅλους τοὺς νεότερους του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς τιμωρεῖ.

Προφανῶς.

Καὶ βέβαια, ὅπως εἶναι φυσικὸ, κανένας νεότερος δὲν θὰ ἔχει τέτοιο δικαίωμα γιὰ τὸν γεροντότερο, ἐκτὸς κι ἂν τὸν προστάξουν οἱ ἄρχοντες, οὔτε θὰ δοκιμάσει ποτὲ νὰ μεταχειριστεῖ βία ἐπάνω του οὔτε νὰ τὸν χτυπήσει. Νομῖς οὔτε καὶ νὰ τὸν προσβάλει μὲ ἄλλον τρόπο· γιὰτὶ ὑπάρχουν δύο φίλακες ἱκανοὶ νὰ τὸν ἐμποδίσουν: ὁ φόβος καὶ ἡ ντροπὴ· ἡ ντροπὴ πὺ δὲν θὰ τὸν ἀφήνει [ε] νὰ ἀπλώσει χέρι στοὺς γονεῖς του, καὶ ὁ φόβος ὅτι οἱ ἄλλοι πολίτες θὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν αὐτὸν πὺ ὑφίσταται τὴν κακοποίηση, ἄλλοι ἐπειδὴ θὰ εἶναι παιδιὰ του, ἄλλοι ἐπειδὴ θὰ εἶναι ἀδέλφια του κι ἄλλοι πατεράδες του.

Ἔτσι ἀκριβῶς θὰ γίνεταί, εἶπε.

Ἀπὸ κάθε ἀποψη λοιπὸν οἱ νόμοι θὰ τοὺς κάνουν νὰ εἶναι μονιασμένοι.

Πολὺ μάλιστα.

Καὶ καθὼς βέβαια δὲν θὰ ἐχθρεύονται ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, δὲν θὰ ὑπάρχει κανένας φόβος μήποτε κάποτε στραφοῦν οἱ ὑπόλοιποι πολίτες ἐναντίον τοὺς ἢ μετὰξὺ τοὺς ὁ ἕνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου.

Ὅχι, ἀσφαλῶς.

Ὅσο τώρα γιὰ τὰ εὐτελὴ πράγματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι ἀπαλλαγμένοι, αὐτὰ διατάξω [ε] ἀκόμη καὶ νὰ τὰ ἀναφέρω: τίς κολακείες τῶν φτωχῶν στοὺς πλούσιους, τίς στενοχωρίες καὶ τὰ βράσανα γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, τὴν προσπάθεια νὰ βροῦν χρήματα γιὰ τὴ συντήρησή τοὺ νοικοκυριοῦ, ἄλλοτε τε παίρνοντας δανεικά, ἄλλοτε ἀρνούμενοι ἐντελῶς νὰ τὸ κάνουν, κι ἄλλοτε παραδίδοντας στίς γυναικὲς τοὺς καὶ στοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτοῦ νὰ φυλάτναι αὐτὰ πὺ τίς ὀδεῖ, φίλε μου, πῶς κατάφεραν νὰ τὰ βροῦν, καὶ ὅσες κι ὅποιες λογῆς ταπεινώσεις ὑφίστανται γύρω ἀπὸ αὐτά, πράγματα πὺ, προφανῶς, καὶ ἀναξιοπρεπεῖ εἶναι καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ συζητᾷ κανεῖς.

[ε] Αὐτὰ μπορεῖ νὰ τὰ δεῖ, εἶπε, ἀκόμη κι ἕνας τυφλός.

Ἄπ' ὅλα αὐτὰ τοῦτοι οἱ ἀνθρώποι θὰ εἶναι ἀπαλλαγμένοι καὶ θὰ ζήσουν ζωὴ χαρισμένη, πιὸ εὐτυχισμένη καὶ ἀπὸ αὐτὴν πὺ ζοῦν οἱ ὀλιμπονίκες.

Πῶς;

Ἐκεῖνοι θεωροῦνται εὐτυχισμένοι γιὰ ἕνα μικρό, θὰ ἔλεγα, μέρος ἀπ' ὅσα ἔχουν τοῦτοι ἐδῶ. Γιατὶ καὶ ἡ νίκη τούτων ἐδῶ εἶναι πιὸ ὁμορφὴ καὶ ἡ συντή-

ρηση που τους ξεσφαλίζει το δημόσιο πιο όλοκληρωμένη. Άφρου ή νίκη που κατακτούν είναι ή σωτηρία της πόλης όλόκληρης, και ή διατροφή κι όλα όσα χρειάζονται στη ζωή τους αυτοί και τὰ παιδιά τους είναι τὸ ἔπαθλο γιὰ τὴ νίκη, [ε] ἡ πόλη τους τὸς τιμὰ ὅσο ζοῦν κι ὅταν πεθάνουν τοὺς κηδεύει μὲ τίς τιμὲς που τοὺς ἀξίζουν.

Καὶ μὲ τὸ παραπάνω, εἶπε.

Θυμᾶσαι λοιπόν, εἰπα ἐγώ, ὅτι κάποιος πρωτότερα, δὲν ξέρω ποιός, μᾶς ἐπέπληξε πὼς τάχα δὲν φροντίζαμε νὰ εἶναι οἱ φύλακες εὐτυχημένοι, [466a] αὐτοὶ ποὺ ἐνῶ θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν δικὰ τους όλα ὅσα εἶναι τῶν πολιτῶν, ὁστόσο δὲν θὰ ἔχουν τίποτα στὴν κατοχή τους; Ἐμεῖς ἀπαντήσαμε, νομίζω, πὼς τὸ θέμα αὐτὸ θὰ τὸ ξετάζαμε πάλι, ἂν μᾶς παρουσιαζόταν κάποτε ἡ εὐκαιρία, κι ὅτι γιὰ τὴν ὥρα φτιάχναμε τοὺς φύλακες σωστοὺς, καὶ τὴν πόλη ὅσο μπορούσαμε πιο εὐτυχημένη, χωρὶς νὰ ἔχουμε στραμμένο τὸ βλέμμα μας σὲ μία μόνο κοινωνικὴ τάξη ἀπ' ὅσες εἶναι στὴν πόλη καὶ στὴν εὐτυχία αὐτῆς τῆς μᾶς τάξης —τὸ θυμᾶσαι;

Θυμᾶμαι, εἶπε.

Τότε, ἀφροῦ ἡ ζωὴ τῶν ἐπικούρων μᾶς φαίνεται πολὺ πιὸ ὁμορφη καὶ πιὸ καλὴ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ὀλυμπιονικῶν, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι [β] κατὰ κάποιον τρόπο συγκρίνεται μὲ τὴ ζωὴ ἐνὸς τσαγκάρη ἢ κάποιου ἄλλου τεχνίτη ἢ ἐνὸς γεωργοῦ;

Δὲν τὸ νομίζω, εἶπε.

᾽Ωστόσο σωστὸ εἶναι νὰ πῶ καὶ ἐδῶ αὐτὸ πὺ ἐλεγα τότε, ὅτι δηλαδὴ ἂν ἐπιχειρήσει ὁ φύλακας τῆς πόλης νὰ εὐτυχίσει κατὰ τρόπο τέτοιον ὥστε νὰ πᾶναι πια νὰ εἶναι φύλακας, κι ἂν δὲν ἀρκεστῇ σὲ μιὰ ζωὴ ἔτσι μετρημένη, στέφει καὶ κατὰ τὴ δικὴ μας γνώμη ἄριστη ἀλλὰ τοῦ μπεῖ μιὰ ἰδέα ἀνόητη καὶ παιδαριώδης γιὰ τὴν εὐτυχία, [ε] ποὺ θὰ τὸν σπρώξει νὰ ἰδιοποιηθεῖ —μὲ τὴ δύναμη ποὺ ὡς φύλακας θὰ διαθέτει— ὅ,τι ὑπάρχει στὴν πόλη, θὰ νιώσει τότε ὅτι ὁ Ἡσίόδος ἦταν ἀληθινὰ σοφός, ὅταν ἔλεγε πὼς κατὰ κάποιον τρόπο «περσότερο ἀπ' τ' ὀλόκληρο ἀξίζει τὸ μῦθo».

Ἄν μὲ πάρεῖ ἐμένα γιὰ σύμβουλό του, εἶπε, θὰ κρατηθεῖ σταθερὰ σ' αὐτὸ τὸν τρόπο ζωῆς.

Δέχεσαι, συνεπῶς, εἰπα, τὴ συμμετοχὴ τῶν γυναικῶν ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς ἄνδρες, ἔτσι ὅπως τὴν περιγράψαμε, καὶ στὴν ἐκπαίδευση καὶ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ παιδιά καὶ στὴ φρονύρηση τῶν ἄλλων πολιτῶν, κι ὅτι εἴτε βρίσκονται στὴν πόλη εἴτε πηγαίνουν στὸν πόλεμο πρέπει νὰ ἀσκοῦν μαζί τὸ ἔργο τοῦ φύλα-

κα καὶ [α] μαζί νὰ κυνηγοῦν σὰν τὰ θηλυκὰ σκυλιὰ καὶ νὰ συμμετέχουν σὲ όλα αὐτὰ ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς ἄνδρες, ἐφόσον τοὺς τὸ ἐπιτρέπουν οἱ δυνάμεις τους, κι ὅτι κάνουντὰς το αὐτὸ οἱ γυναῖκες πράττουν ἄριστα καὶ δὲν κάνουν τίποτα ποὺ νὰ ἀντιβαίνει στὴ φυσικὴ σχέση ἄνδρα καὶ γυναίκας, ὅπως ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση ἔχει καθοριστεῖ σωστά;

Τὸ δέχομαι, εἶπε.

Ἔτσι λοιπόν, ἔκανα ἐγώ, ἐκείνο ποὺ μένει νὰ ἐξετάσουμε εἶναι ἂν ἡ κοινότητα αὐτὴ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξει καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ὅπως στὰ ἄλλα ζωντανὰ πλάσματα, καὶ μὲ ποιὸν τρόπο θὰ καταστεῖ αὐτὸ δυνατόν.

Ἀπὸ τὸ στόμα μου, εἶπε, τὸ πῆρες· ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ θέμα πήγαινα νὰ θίξω.

[ε] Βέβαια, εἶπα, ὅσον ἀφορᾷ στὸν πόλεμο, εἶναι φανερό, νομίζω, πὼς θὰ πολεμήσουν.

Πῶς; ἔκανε ἐκείνος.

Θὰ βργοῦν νὰ πολεμήσουν μαζί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ θὰ πάρουν ἐπίσης μαζί τοὺς στὸν πόλεμο κι ὅσα παιδιά θὰ ἔναι δυναμμένα, γιὰ νὰ βιάσων τὴ δουλειὰ πὺ θὰ χρειαστεῖ νὰ κάνουν ὅταν μεγαλώσουν —ὅπως ἀκριβῶς γίνεται μὲ τὰ παιδιά κάθε ἄλλου τεχνίτη. [467a] Κι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παρακολούθηση θὰ προσφέρουν ὅλες τίς βοηθητικὲς υπηρεσίες ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες σ' ἕναν πόλεμο, καὶ θὰ φροντίζουν τοὺς πατεράδες καὶ τίς μηνάδες τους. Ἡ μήπως δὲν ἔχεις προσέξει τί γίνεται στὰ διάφορα ἐπαγγέλματα, λ.χ. μὲ τὰ παιδιά ἐνὸς κεραμοπλάστη, πόσο χρόνο παρακολουθοῦν τὴ δουλειὰ βοηθώντας τὸν πατέρα τους, προτοῦ νὰ καταπιαστοῦν τὰ ἴδια μὲ τὴν κεραμοπλαστική;

Βεβαίως, τὸ ἔχω προσέξει.

Τὸ βροικεῖς λοιπὸν σωστὸ νὰ ἐξασκοῦν οἱ κεραμοπλάστες τὰ παιδιά τους μὲ μεγαλύτερη φροντίδα ἀπ' ὅτι οἱ φύλακες, βάζοντάς τα νὰ δοκιμάζουν καὶ νὰ παρακολουθοῦν αὐτὸ ποὺ ἀπαιτεῖ τὸ ἐπάγγελμα τους;

Θὰ ἦταν, εἶπε, πέρα γιὰ πέρα γελοῖο.

Κι ἐκτὸς αὐτοῦ, κάθε ζωντανὸ πλάσμα ἄλλωὺς πολεμάει [β] μπροστὰ στὰ παιδιά του.

Ἔτσι εἶναι. Ὑπάρχει ὁμῶς, Σωκράτη, ὅχι μικρὸς κίνδυνος, ἐὰν κάτι τοὺς πᾶει στρεβλά, πῶγμα πολὺ συνηθισμένο στὸν πόλεμο, νὰ γίνουν αἰτία νὰ χάθουν ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἴδιους καὶ τὰ παιδιά τους, κι ἡ πόλη νὰ μὴν μπορέσει πια νὰ ξαναῶθει στὰ συγκαλά της.

Αυτό, εἶπα ἐγώ, εἶναι ἐλήθεια. Ὡστόσο, ἔχεις μήπως τὴ γνώμη ὅτι τὸ πρῶτο ποὺ πρέπει νὰ φροντίσουμε εἶναι πῶς δὲν θὰ ἐκτεθοῦν ποτὲ σὲ κίνδυνο;

Αὐτὸ μὲ κανέναν τρόπο.

Ἄν πρέπει λοιπὸν κάποιον νὰ ριψοκινδυνέψουν, τὸ σωστὸ δὲν θὰ ἴναι νὰ τὸ ἐπιχειρήσουν αὐτὸ ἐκεῖ ποὺ σὲ περίπτωση ἐπιτυχίας θὰ γίνουν οἱ ἴδιοι πιὸ ἄξιοι;

Αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερο.

[c] Τὸ θεωρεῖς ὅμως μικρὸ πᾶγμα, κι ἀνάξιο νὰ τὸ διακινδυνεύσει κανεὶς, τὸ ἂν θὰ παρακολουθοῦν ἢ ὄχι πῶς διεξάγεται ἕνας πόλεμος παιδιὰ τὰ ὁποῖα, ὅταν ἀνδρωθοῦν, θὰ γίνουν πολέμοι;

Κάθε ἄλλο· ἀσφαλῶς εἶναι σημαντικὸ γιὰ τὸ σκοπὸ ποὺ λές.

Αὐτὸ λοιπὸν πρέπει νὰ γίνῃ, νὰ βάζουμε δηλαδὴ τὰ παιδιὰ νὰ παρακολουθοῦν τὸν πόλεμο, ἀλλὰ παρὰλλήλα νὰ σκεπτόμαστε τρόπους ὥστε αὐτὰ τὰ παιδιὰ νὰ εἶναι ἀσφαλῆ· ἔτσι ὅλα θὰ πάνε καλὰ. Συμφωνεῖς;

Ναί.

Δὲν ἀληθεύει, εἶπα, πρῶτα-πρῶτα ὅτι οἱ πατέρες τῶν παιδιῶν δὲν θὰ εἶναι ἄσχετοι ἀλλὰ θὰ γνωρίζουν —στὸ βαθμὸ ποὺ μπορεῖ ἕνας ἄνθρωπος νὰ τὸ γνωρίζει αὐτὸ— [d] ποιὲς ἐκστρατείες εἶναι ἐπικίνδυνες καὶ ποιὲς ὄχι;

Φυσικά.

Σὲ ἄλλες, ἐπομένως, θὰ τὰ πάρουν μαζί τους, ἐνῶ σὲ ἄλλες θὰ ἀποφύγουν νὰ τὸ κάνουν.

Σωστά.

Καὶ ὡς ἐπικεφαλῆς, εἶπα, δὲν θὰ βάλουν δὰ στὰ παιδιὰ τοὺς χειρότερους ἀλλὰ ἀνθρώπους ποὺ καὶ ἐμπειρία θὰ ἔχουν καὶ ἥλικία, ὥστε νὰ εἶναι ἄξιοι ἀρχηγοί, ἱκανοὶ νὰ τὰ ὀδηγοῦν.

Ἔτσι πρέπει, βέβαια.

Ὡστόσο, θὰ ποῦμε, σὲ πολλοὺς ἔχει συμβεῖ νὰ τοὺς ἔλθουν τὰ πράγματα ἀλλιώτικα ἀπ' ὅτι τὰ περιμέναν.

Ἀσφαλῶς.

Τότε λοιπὸν, φίλε μου, ἀκριβῶς γιὰ ἓνα τέτοιο ἐνδεχόμενο πρέπει εὐθύς ἐξαρχῆς νὰ δώσουμε στὰ παιδιὰ φτερά ὥστε, ἂν χρειαστεῖ, νὰ γλυτώσουν πετώντας.

[e] Πῶς τὸ ἐννοεῖς, ρώτησε.

Νὰ τὰ ἀνεβάσουμε ἀπάνω στ' ἄλογα, εἶπα ἐγώ, σὲ ὅσο τὸ δυνατόν μικρότερη ἥλικία, κι ἀφοῦ τὰ μάθουμε νὰ καβαλικεύουν, νὰ τὰ πηγαίνουμε νὰ

δοῦν τὸν πόλεμο καβάλα στ' ἄλογα —ὄχι ἀπάνω σὲ φουριόζικα οὔτε σὲ πεισματάρικα ἄλογα ἀλλὰ στὰ πιὸ γρήγορα καὶ τὰ πιὸ ὑπάκουα ποὺ μποροῦν νὰ βρεθοῦν. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο τὰ παιδιὰ καὶ θὰ παρακολουθήσουν θαυμάσια τὸ ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖο προορίζονται καί, σὲ περίπτωση ἀνάγκης, θὰ σωθοῦν χωρὶς νὰ διατρέξουν κίνδυνο, ἀκολουθώντας τοὺς γεροντότερους ἀρχηγούς.

Νομίζω, εἶπε, ὅτι σωστά μιλάς.

[468a] Καὶ γιὰ τὸν πόλεμο, εἶπα, τί ἔχεις νὰ πείς; Πῶς πρέπει κατὰ τὴ γνώμη σου νὰ φέρονται οἱ στρατιῶτες ἀναμεταξύ τους καὶ πῶς ὁπέναντι στοὺς ἐχθρούς; Εἶναι ἄραγε σωστὲς οἱ σκέψεις ποὺ κάνω ἢ ὄχι;

Γιὰ λέγε, εἶπε, ποιὲς εἶναι αὐτές.

Ὅποιος ἀπὸ αὐτούς, εἶπα, λιποτακτῆσει ἢ πετάξῃ τὰ ὅπλα ἢ, ἀπὸ ἀναιδρία, κάνει κάτι ἄλλο παρόμοιο, αὐτὸν ἄραγε δὲν πρέπει νὰ τὸν βάλουμε σὲ κάποιον ἐπάγγελμα ἢ νὰ τὸν κάνουμε γεωργό;

Ἀσφαλῶς.

Κι ὅποιον πέσει ζωντανὸς στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν ἄραγε δὲν πρέπει νὰ τοὺς τὸν δώσουμε δῶρο, σ' ἐκείνους ποὺ τὸν ἔπιασαν, γὰ νὰ κάνουν μὲ τὴ λεία τους ὅ,τι τοὺς ἀρέσει;

[b] Βεβαίως.

Κι ὅποιον πάλι θὰ ἀνδραγαθήσῃ καὶ θὰ διακριθεῖ δὲν νομίζεις ὅτι πρέπει πρῶτα-πρῶτα ἐκεῖ, στὴν ἐκστρατεία, νὰ τὸν στεφανώσουν, ἔνα-ἓνα μὲ τὴ σειρά τους, τὰ παλληκαρόπουλα καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ ἔχουν βγεῖ μαζί, στὸν πόλεμο; Ἡ μήπως ὄχι;

Βεβαίως, τὸ νομίζω.

Καὶ δὲν θὰ τὸν χαιρετίσουν μὲ τὸ δεξιὸν χέρι;

Καὶ αὐτὸ θὰ τὸ κάνουν.

Τοῦτο ἐδῶ ὅμως, εἶπα, δὲν φαντάζομαι ὅτι ἐσένα θὰ σοῦ ἀρέσει.

Ποῖο ἄραγε;

Νὰ δίνει φιλιὰ στὰ παιδιὰ καὶ νὰ τὸν φιλοῦν κι ἐκεῖνα ἔνα-ἓνα μὲ τὴ σειρά.

Αὐτό, εἶπε, περισσότερο ἀπ' ὅλα. Καὶ μάλιστα κάνω τὴν ἐξῆς προοθήκη στὸ νόμο: [c] Ὅσον καιρὸ θὰ βρισκονται στὴν ἐκστρατεία κανένας νὰ μὴν ἔχει δικαίωμα νὰ πεῖ ὄχι σ' ἐκείνον ποὺ ἀνδραγαθήσῃ, ἂν τοῦ ζητήσει νὰ φιληθοῦν, ἔτσι ὥστε, ἂν ἐκείνος τύχῃ νὰ εἶναι ἐρωτευμένος μὲ ἓναν νέο ἢ μὲ μιὰ νέα, νὰ ἔχει ἀκόμη μεγαλύτερη διάθεση νὰ κατακτήσῃ τὸ ἀριστεῖο τῆς ἀνδρείας.

Ῥοαία, εἶπα. Ὅτι γὰρ τὸν ἄξιον ἄνδρα θὰ ὑπάρχουν περισσότερες εὐκαιρίες ἐρωτικῆς ἀπόλαυσης ἀπ’ ὅσο γὰρ τοὺς ἄλλους, καὶ ὅτι στοὺς ἀξιούς θὰ λαχαίνει πολὺ συχνότερα ὁ κλῆρος σὲ σύγκριση μὲ τοὺς ἄλλους, ὥστε νὰ γεννοῦνται ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερα παιδιὰ ἀπὸ ἕναν τέτοιο ἄνδρα, αὐτὸ τὸ ἔχουμε ἤδη ἀναφέρει.

Βεβαίως, ἔκανε, αὐτὸ τὸ εἶπαμε.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὀμηρος τὸ λέει, πὼς εἶναι δίκαιο νὰ τιμᾷ κανεὶς μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο [α] ὅσους νέους ξεχωρίζουν γὰρ τὴν ἀρετὴ τους. Πράγματι ὁ Ὅμηρος εἶπε ὅτι τὸν Αἴαντα, ποὺ διακρίθηκε στὸν πόλεμο, τὸν τίμησαν δίνοντάς του «ὀλέαρεν τὴν πλάτῃ τοῦ σφραγτοῦ», γιὰτὶ εἶχαν τὴ γνώμη ὅτι γὰρ ἕνα ἀντρεωμένο παλληκαρόπουλο αὐτὸ ἀποτελεῖ τιμὴ ταφιασθή, ἡ ὁποία μαζί μὲ τὴν ἀναγνώριση θὰ τοῦ αὐξήσῃ καὶ τὴ δύναμή του.

Σωστότατα, εἶπε.

Θὰ ἀκολουθήσουμε λοιπὸν τὸν Ὅμηρο σὲ τοῦτο βέβαια τὸ σημείον, εἶπα. Ἔτσι, καὶ σὺς θυσιᾶς καὶ σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις αὐτοῦ τοῦ εἶδους θὰ τιμήσουμε τοὺς ἀξιούς ἀνθρώπους, στὸ βαθμὸ ποὺ δείχνουν νὰ ἔχουν ἀρετὴ, καὶ μὲ ἕμνους καὶ μὲ ὅσα τόφα δὰ λέγαμε, καὶ ἐπιπλέον μὲ τὴ θέση ποὺ θὰ τοὺς βάζουμε νὰ καθίσουν στὸ τραπέζι, μὲ τὸ φαγί, [ε] μὲ τὰ ξέχειλα ποτήρια, ὥστε πέρα ἀπὸ τὶς τιμὲς νὰ τοὺς δυνάμωνουμε κιόλας τοὺς ἀξιούς —ἄνδρες καὶ γυναῖκες!

Θαυμάσια, εἶπε, τὸ λές.

Ῥοαία τότε· καὶ ἀπὸ ὅσους πέθαναν στὴν ἐκστρατεία, γὰρ ὅποιον ἔπεσε ἡρωικὰ τὸ πρῶτο-πρῶτο ποὺ θὰ ποῦμε δὲν θὰ ἴναι ὅτι ἀνήκει στὸ *χρυσὸ γένος*:

Αὐτὸ ἐξάπαντος.

Ὅμως δὲν θὰ δώσουμε πίστη στὸν Ἡσίοδο ποὺ λέει πὼς, ὅταν κάποιος ἀπὸ αὐτὴ τὴ γενιά πεθάνουν, [469α] «γίνονται πνεύματα ἀγαθὰ, φύλακες τῶν θνητῶν ἀνθρώπων ποὺ διόχουν τὸ κακό»;

Ναί, θὰ δώσουμε πίστη.

Θὰ ρωτήσουμε λοιπὸν τὸ θεὸ νὰ μᾶς πεῖ πὼς πρέπει νὰ ἐνταφιάσουμε αὐτὰ τὰ ἱερὰ καὶ θεῖκα ὄντα καὶ μὲ ποιά ξεχωριστὴ τιμὴ, καὶ ὅπως μᾶς πεῖ, ἔτσι ἀκριβῶς θὰ τοὺς ἐνταφιάσουμε· σωστά;

Φυσικὰ, ναί.

Κι ἀπὸ ἑκεῖ νὰ ἔπειτα δὲν θὰ τοὺς λατρεύουμε ὥς πνεύματα θεῖκα [β] καὶ δὲν θὰ προσκυνούμε τοὺς τάφους τους; Καὶ τὰ ἴδια αὐτὰ πράγματα δὲν θὰ

τὰ θεοπίσουμε μὲ νόμιον νὰ γίνονται ὅταν ἀπὸ γεράματα ἢ ἀπὸ ἄλλη αἰτία πεθάνει κάποιος ἀπ’ ὅσους θὰ κριθεῖ ὅτι ξεχώρισαν στὴ ζωὴ γὰρ τὴν ἀρετὴ τους;

Ἔτσι εἶναι δίκαιο, εἶπε.

Καὶ μὲ τοὺς ἐχθρούς; Τί θὰ κάνουν μ’ αὐτοὺς οἱ στρατιῶτες μας;

Τί ἀκριβῶς ἐννοεῖς;

Πρῶτα-πρῶτα σχετικὰ μὲ τὴν ὑποδουλώση. Τὸ κρίνεις σωστὸ ἐλληνικὲς πόλεις νὰ ὑποδουλώνουν Ῥέλληνες ἢ, ἀπεναντίας, θὰ ἔπρεπε νὰ μὴν ἐπιτρέπεται αὐτὸ κατὰ τὸ δυνατόν σὲ καμία ἄλλη πόλιν, καὶ νὰ ἐπιβληθεῖ στοὺς Ῥέλληνες νὰ μάθουν [ε] νὰ ἀφήνουν τὸ ἐλληνικὸ γένος ἀπείραχτο, ἀναλογιζόμενοι τὸν κίνδυνον τῆς σκλαβιάς στοὺς βαρβάρους;

Ἀπολύτως καὶ ἀπὸ κάθε ἀποψη, εἶπε, τὸ καλύτερο θὰ ἦταν νὰ τοὺς ἀφήνουν ἀπείραχτους.

Συνεπῶς, οὔτε καὶ αὐτοὶ θὰ ἔχουν Ῥέλληνα γὰρ δοῦλο τους, καὶ θὰ συμβουλεύουν τοὺς ἄλλους Ῥέλληνες νὰ κάνουν τὸ ἴδιον συμφωνεῖς;

Βεβαίως, εἶπε· καὶ ἔτσι θὰ στρέφονται περισσότερο ἐναντίον τῶν βαρβάρων, καὶ ὅχι οἱ μὲν ἐναντίον τῶν δέ.

Καὶ κατὰ ἄλλο. Ἐπιδοκιμάζεις, ἀλήθεια, τὴ σκύλευση τῶν νεκρῶν, ὅσοτερ ἀπὸ μιὰ νίκη —ἐκτός βέβαια ἀπὸ τὴν ἀφαίρεση τῶν ὀπλῶν; Ἡ δὲν ἀποτελεῖ αὐτὸ πρόφαση [ε] γὰρ τοὺς δειλούς, ὥστε νὰ μὴν κυνηγοῦν τὸν ἐχθρὸ ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ μάχεται ἀλλὰ νὰ σκύβουν καὶ νὰ περιεργάζονται τὸν σκοτωμένο παριστάνοντας ὅτι τάχα ἐκτελοῦν ἔτσι ἕνα καθήκον; Πόσος καὶ πόσος στρατὸς δὲν ἔχει χαθεῖ ἀπὸ τέτοιο πλάταιο!

Πραγματικά!

Ἐξήλλου δὲν νομίζεις ὅτι εἶναι προοτυχὰ καὶ εὐτελής φιλοχρηματία νὰ ληστεύει κανεὶς ἕναν νεκρὸ, καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἐνδειξὴ γυναικειοῦ καὶ *μικροῦ* μυαλοῦ νὰ νομίζει κανεὶς ἐχθρὸ τοῦ τὸ σῶμα ἐνὸς σκοτωμένου, ἐνῶ σταλήθεια ὁ ἐχθρὸς ἔχει πὰ πετάξει ἀφήνοντας πίσω του μόνον ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖο πολέμοι; Ἡ φαντάζεσαι ὅτι ὅσοι τὸ κάνουν αὐτὸ διαφέρουν σὲ τίποτα [ε] ἀπὸ τὰ σκυλιὰ ποὺ ἐξοργίζονται μὲ τὶς πέτρες ποὺ πέφτουν ἐπάνω τους, ἐνῶ αὐτὸν ποὺ τὶς πετάει δὲν τὸν πειράζουν;

Οὔτε στὸ ἐλάχιστο, εἶπε.

Πρέπει, ἐπομένως, νὰ σταματήσουν οἱ ἱεροσυλίες καὶ νὰ πάψει νὰ ἐμποδίζεται τὸ σήκωμα καὶ ἡ ταφὴ τῶν νεκρῶν.

Βεβαίως, εἶπε, νὰ σταματήσουν αὐτά, μὰ τὸ Δία.

Ούτε, πάλι, θα φέρνουμε τὰ ὅπλα στὰ ἱερά νὰ τὰ ἀφιερώνουμε ἐκεῖ, καὶ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων τὰ ὅπλα, ἀν μᾶς ἐνδιαφέρει ἔστω τόσο δὲ νὰ δειξοῦμε [470a] τὴν καλή μας διάθεση ἀπέναντι στοὺς ἄλλους Ἑλληνες· ἀντιθέτως, θὰ φοβόμαστε μήπως εἶναι μὴλυνμα ἀνίεγο νὰ φέρνουμε σὲ ἀγασμένο τόπο τέτοια πράγματα ἀπὸ ἀνθρώπους δικούς μας, ἐκτός κι ἂν ὁ θεὸς δώσει κάποιον ἄλλο χρησμό.

Πολὺ σωστά, εἶπε.

Καὶ γιὰ τὸ ρήμαγμα τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ τὸν ἐμπρησμό τῶν σπιτιῶν τί λές; Τί θὰ κάνουν οἱ στρατιῶτες σου στοὺς ἐχθρούς;

Πολὺν θὰ ἤθελα, εἶπε, νὰ ἀκουγα τὴ δική σου γνώμη.

Ἡ δική μου γνώμη λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, εἶναι ὅτι οὔτε τὸ ἓνα πρέπει νὰ κάνουν οὔτε τὸ ἄλλο, [b] ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ τοὺς παίρνουν τὴ σοδειὰ τῆς χρονιάς. Καὶ θέλεις νὰ σοὺ πῶ γιὰ ποιὸ λόγο;

Βεβαίωτατα.

Κατὰ τὴ γνώμη μου, ὅπως ἔχουμε αὐτὲς τίς δύο λέξεις, πόλεμος καὶ στάση, ἔτσι ἀκριβῶς ἔχουμε καὶ δύο πραγματικὲς καταστάσεις πού ἀντιστοιχοῦν σὲ δύο διαφορετικὰ πράγματα. Μὲ αὐτὰ τὰ δύο διαφορετικὰ πράγματα ἐννοῶ ἀπὸ τὴ μιὰ τὸ δικό μας καὶ τὸ συγγενικό, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ μὴ δικό μας καὶ τὸ ξενικό. Γιὰ τὴν ἐχθρα λοιπὸν πού στέφεται ἐνάντια στὸ συγγενικό καὶ τὸ δικό μας χρησιμοποιοῦμε τὴ λέξη στάση, γιὰ τὴν ἐχθρα ἐνάντια στὸ μὴ δικό μας καὶ τὸ ξενικό τὴ λέξη πόλεμος.

Δὲν λές κάτι πού δὲν ἔχει βάση, εἶπε.

[c] Δές, τότε, ἂν ἔχει βάση καὶ τοῦτο. Ὑποστηρίζω δηλαδὴ ὅτι τὸ ἑλληνικὸ γένος ἔχει συνάφεια μετὰξὺ του καὶ συγγενικότητα, ἐνῶ σὲ σχέση μὲ τοὺς βαρβάρους εἶναι κατὰ ἀλλιώτικο καὶ ξένο πρὸς αὐτοὺς.

Σωστὸ εἶναι αὐτό, εἶπε.

Ἔτσι λοιπὸν, ὅταν οἱ Ἑλληνες μάχονται μὲ τοὺς βαρβάρους καὶ οἱ βάρβαροι μὲ τοὺς Ἑλληνες, θὰ ποῦμε ὅτι πολεμοῦν καὶ ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοὺς ἐχθροί, καὶ τὴν ἐχθρα αὐτὴ πρέπει νὰ τὴν λέμε πόλεμο· ὅταν ὅμως κατὰ τέτοιο γίνεταί ἀνάμεσα σὲ Ἑλληνες, θὰ ποῦμε ὅτι αὐτοὶ εἶναι, βέβαια, ἀπὸ τὴ φύση τοὺς φίλοι, ὥστόσο ἢ σύγκρουσή τους δείχνει ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἄρρωστη καὶ ὅτι τὴν σπαράζουν ξοίδες ἐσωτερικῆς, [d] καὶ τὴν ἐχθρα αὐτὴ πρέπει νὰ τὴν λέμε στάση.

Συμφωνῶ, εἶπε, νὰ τὸ δῶ ἔτσι αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Πρόσεξε λοιπὸν, εἶπα, τί γίνεται σ' αὐτὸ πού συμφωνοῦμε τώρα νὰ τὸ θε-

ωροῦμε στάση. Ὅπου συμβεῖ κατὰ τέτοιο καὶ χωριστεῖ μὰ πόλη σὲ δύο παρατάξεις, ἂν οἱ μὲν καταστρέφουν τὰ χωράφια τῶν δὲ καὶ τοὺς καίνε τὰ σπίτια, ἡ στάση φαίνεται ὅτι εἶναι ὀλέθρια καὶ ὅτι οἱ ἀντίπαλοι δὲν ἀγαποῦν, κανένας τοὺς, τὴν πόλη, γιὰτὶ διαφορετικὰ δὲν θὰ ἀποτολμοῦσαν νὰ ρημάξουν τὴ γῆ πού τοὺς ἔθρεψε καὶ ἦταν ἡ μάνα τους· ἐνῶ ἀπεναντίας, εἶναι σημάδι διαλλακτικότητας αὐτοὶ πού ἐπικρατοῦν [e] νὰ παίρνουν τὴ σοδειὰ τῶν νικημένων καὶ νὰ σκέπτονται ὅτι κάποια μέρα θὰ συμφιλωθοῦν καὶ ὅτι δὲν θὰ πολεμοῦν γιὰ πάντα.

Πραγματικά, εἶπε, δείχνει πολὺ πιὸ ἥμερους ἀνθρώπους αὐτὴ ἡ νοοτροπία.

Λοιπὸν, τούτῃ ἡ πόλη πού χτίζεις δὲν θὰ ἴναι ἑλληνική;

Ἀβρονήτο, εἶπε.

Κι οἱ πολῖτες δὲν θὰ ἴναι καλοὶ καὶ ἥμεροι;

Βεβαίως, πολὺ.

Δὲν θὰ ἔχουν ἀγάπη γιὰ τοὺς ἄλλους Ἑλληνες; Δὲν θὰ νιώσουν τὴν Ἑλλάδα σὰν κατὰ δικό τους, δὲν θὰ ἔχουν τὰ ἴδια ἱερά μὲ τοὺς ἄλλους;

Καὶ πολὺ μάλιστα.

[471a] Συνεπῶς τίς διαφορὲς τους μὲ τοὺς ἄλλους Ἑλληνες, καθὼς θὰ πρὸκειται γιὰ δικούς τους ἀνθρώπους, δὲν θὰ τίς θεωροῦν ὡς στάση; Καὶ δὲν θὰ ἀποφύγουν νὰ τίς χαρακτηρίσουν ὡς πόλεμο;

Θὰ ἀποφύγουν.

Καὶ στὴ στάση αὐτὴ δὲν θὰ συμπεριφεροῦν σὰν ἄνθρωποι πού κάποτε θὰ συμφιλωθοῦν;

Βεβαίωτατα.

Θὰ τοὺς συνετίσουν λοιπὸν μὲ καλὴ διάθεση, τιμωρόντας τοὺς ὄχι γιὰ νὰ τοὺς ἐποδολώσουν ἢ νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσουν· στὸν ἴσιο δρόμο πάνε νὰ τοὺς βάλουν, δὲν εἶναι ἐχθροί.

Ἔτσι, εἶπε.

Δὲν θὰ ρημάξουν, λοιπὸν, Ἑλληνες αὐτοί, τὴν Ἑλλάδα, οὔτε θὰ βάλουν φωτιά στὰ σπίτια, οὔτε θὰ βγοῦν καὶ θὰ ποῦν πῶς ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς μᾶς ἡ τῆς ἄλλης πολιτείας, ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά, εἶναι ἐχθροὶ τους, ἀλλὰ πάντοτε λίγους μόνο θὰ χαρακτηρίζουν ἐχθρούς, αὐτοὺς πού προκαλοῦσαν τὴ διένεξη. [b] Κι ἔτσι, οὔτε τὴ γῆ τῶν ἄλλων θὰ θελήσουν νὰ τὴν ρημάξουν, ἀφοῦ τοὺς περισσότερους ἀπὸ αὐτούς θὰ τοὺς θεωροῦν φίλους τους, οὔτε σπίτια θὰ γκρεμίσουν, ἀλλὰ θὰ τραβήξουν τὴ διαφορὰ ἴσαμε τὸ σημεῖο πού οἱ ὑπαί-

τιοι θα ὑποχρεωθῶν ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ ὑποφέρουν χωρὶς νὰ ἔχουν φταίξει σὲ τίποτα, νὰ πληρώσουν γιὰ ὅσα ἔκαναν.

Συμφωνῶ, εἶπε, ὅτι ἔτσι πρέπει νὰ συμπεριφέρονται στοὺς ἀντιπάλους οἱ δικοὶ μᾶς πολῖτες· στοὺς βαρβάρους ὅμως ὅπως τώρα οἱ Ἕλληνες ἀναμεταξὺ τούς.

Νὰ θεσιπίσουμε ἔτσι καὶ τοῦτο τὸ νόμο γιὰ τοὺς φυλάκες, νὰ μὴν [ε] καταστρέφουν τὴ γῆ καὶ νὰ μὴν καίνε σπίπια;

Νὰ τὸν θεσιπίσουμε, εἶπε, καὶ νὰ ἀναγνωρίσουμε πὺς εἶναι σωστά καὶ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἶπαμε πρωύτερα. Πάντως, Σωκράτη, μοῦ δίνεις τὴν ἐντύπωση πὺς, ἅμα σὲ ἀφήσει κανεὶς νὰ συνεχίξεις νὰ μιλάς γι' αὐτὰ τὰ πράγματα, δὲν πρόκειται νὰ θυμηθεῖς ποτὲ ἐκεῖνο τὸ ζήτημα ποὺ τὸ ἄφηρες πρωύτερα στὴν ἄκρη γιὰ νὰ πεις ὅλ' αὐτὰ ποὺ εἶπες, ἀν δηλαδή εἶναι *δυνατὸν* νὰ ὑπάρξει αὐτὸ τὸ πολίτευμα καὶ μὲ *ποιόν τρόπο* θὰ καταστεῖ κάποτε αὐτὸ *δυνατό*. Γιατὶ ὅτι, ἀν θὰ ὑπῆρχε, ὅλα θὰ ἦσαν μὴ χαρὰ στὴν πόλη ποὺ θὰ τὸ εἶχε, αὐτὸ ἐγὼ τὸ δέχομαι, ὅπως δέχομαι καὶ ὅσα παραλείψεις νὰ πεις, ὅτι δηλαδή [δ] θὰ πολεμοῦσαν γενναιώτατα τοὺς ἐχθροὺς χωρὶς διόλου νὰ ἐγκαταλείπει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, καθὼς θὰ γνώριζαν τὴ συγγενεία τους καὶ θὰ ἀποκαλοῦνταν ἀναμεταξὺ τους ἀδελφια, πατέρες, παιδιὰ. Κι ἂν ἐργαζομην μαζί τους νὰ πολεμήσουν καὶ οἱ γυναῖκες, εἴτε πλάι-πλάι, στίς ἰδίες γραμμές, εἴτε βαλμένες πίσω πρὸς ἐκφοβισμό τοῦ ἐχθροῦ ἢ γιὰ τὴν περίπτωσιν ποὺ —ποιὸς ξέρει— ἴσως χρειαζόταν νὰ βοηθήσουν, δὲν ἀμφισβάλλω ὅτι θὰ ἦσαν ἀπὸ κάθε ἀποψη ἀκαταμάχητοι· βλέπω ἐπίσης τὰ πλεονεκτήματα ποὺ θὰ εἶχαν μέσα στὴν πόλη, αὐτὰ γιὰ τὰ ὅποια δὲν ἔγινε λόγος. [ε] Ἀλλὰ δεδομένου ὅτι ἐγὼ *συμφωνῶ* μαζί σου, πὺς, ἀν θὰ ἦσαν δυνατὸν νὰ ὑπάρξει τούτη ἡ πολιτεία, ὅλα αὐτά, καὶ ἀναγκάθιμτα ἄλλα, θὰ ἦσαν ἔτσι, μὴ μιλάς πιά ἄλλο γι' αὐτὴν ἀλλὰ ἄς προσπαθήσουμε τώρα νὰ πείσουμε ἐμᾶς τοὺς ἴδιους ὅτι τὸ πολίτευμα αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθεῖ καὶ μὲ ποιόν τρόπο εἶναι *δυνατὸν* —κι ἄσε τὰ ἄλλα νὰ πᾶνε στὸ καλὸ.

[472a] Τί γιουρούσι ἦταν αὐτό, εἶπα, ἔτσι ξαφνικὰ καταπάνω στὰ λόγια μου, δίχως νὰ συμπεριζέσαι τοὺς διαταγμούς μου! Ἴσως δὲν ἔξερες ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τὰ δύο κύματα, τὰ ὅποια μόλις καὶ μετὰ βίας ἀπέφυγα, στέλνεις τώρα καταπάνω μου τὸ πῶδ' πελώριο καὶ πῶδ' φοβερὸ κύμα τῆς τρικυμίας, ποὺ σὺν τὸ δειξ καὶ τὸ ἀκούσεις θὰ μὲ νιώσεις μὲ τὸ παραπάνω ποὺ δίσταζα καὶ φοβόμουν νὰ διατυπώσω καὶ νὰ ἐπιχειρήσω νὰ διερευνήσω ἕνα τόσο παρῳδῆνο διανόημα.

Ὅσο περισσότερα τέτοια λές, εἶπε, τόσο λιγότερο ἐμῆς θὰ σοῦ ἐπιτρέψουμε [β] νὰ μὴ μᾶς πεις μὲ ποιόν τρόπο εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξει αὐτὴ ἡ πολιτεία. Λέγε, λοιπόν, κι ἄσε τίς κωλυσιεργίες.

Ὁραῖα, εἶπα· κατ' ἀρχάς πρέπει νὰ μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἔχουμε φθάσει ἐδῶ ἀναζητώντας τί λογῆς πράγμα εἶναι ἡ δικαιοσύνη καὶ τί ἡ ἀδικία.

Πρέπει, εἶπε· ἀλλὰ τί μ' αὐτό;

Τίποτα· ἀν ὅμως *βροῦμε* τί λογῆς πράγμα εἶναι ἡ δικαιοσύνη, θὰ ἔχουμε ἄραγε τὴν ἀξίωση ὁ δίκαιος ἄνθρωπος νὰ μὴ διαφέρει σὲ τίποτα ἀπὸ ἐκείνη ἀλλὰ νὰ εἶναι σὲ ὅλα τοῦ ἀπαράλλαχτος μὲ τὴ δικαιοσύνη; [ε] Ἡ θὰ μᾶς εἶναι ἀρκετὸ νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατὸν πῶδ' κοντὰ σ' αὐτὴν καὶ νὰ ἔχει περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους κοινὰ στοιχεῖα μὲ τὴ δικαιοσύνη;

Αὐτό, εἶπε· θὰ μᾶς εἶναι ἀρκετό.

Ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, ψάχνουμε νὰ βροῦμε τί λογῆς πράγμα εἶναι αὐτὴ καθεαυτὴν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἀν θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει ὁ τέλειος ἄνθρωπος καὶ τί λογῆς θὰ ἦταν αὐτός, ἐφόσον θὰ ὑπῆρχε, καί, παρομοίως, τί λογῆς πράγμα εἶναι ἡ ἀδικία καὶ ὁ ἐξολοκλήρου ἄδικος ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἀναζητούσαμε ἕνα γνώμονα, ἔτσι ὥστε κοιτάζοντάς τους, τὸν δίκαιο καὶ τὸν ἄδικο, πὺς μᾶς φαίνονται ὡς πρὸς τὴν εὐτυχία καὶ τὸ ἀντίθετό της, νὰ εἰμαστε ἀναγκασμένοι νὰ παραδεχθῶμε καὶ γιὰ τὸν *ἐαυτό μας* ὅτι ὅποιος ἔχει τὴ μεγαλύτερη δυνατότητα [δ] ὁμοιότητα μὲ ἐκείνους θὰ ἔχει καὶ μοῖρα κατὰ τὸ δυνατὸν πανομοιότυπη μὲ τὴ δική τους· αὐτὸς ἦταν ὁ στόχος μας, κι ὄχι νὰ ἀποδείξουμε ὅτι ὅλ' αὐτὰ μπορούν νὰ πραγματοποιηθοῦν.

Αὐτὸ ποὺ λές, εἶπε, εἶναι σωστό.

Νομίζεις ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο εἶναι λιγότερο καλὸς ζωγράφος ἕνας ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ζωγράφισε πὺς θὰ ἦταν ὁ πῶδ' ὁμορφος ἄνθρωπος καὶ τὰ ἔφτιαξε στὴ ζωγραφιὰ ὅλα τέλεια, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδείξει καὶ ὅτι εἶναι *δυνατὸν* νὰ ὑπάρξει ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος;

Μὰ τὸ Δία, ὅχι βέβαια, εἶπε.

Τότε λοιπόν; Κι ἐμῆς μὴ ἰδανικὴ εἰκόνα ἐνὸς καλοῦ πολιτεύματος [ε] δὲν σχεδιάζαμε μὲ τὰ λόγια;

Βεβαίως.

Ποτενὲς μῆπως ὅτι ὅσα λέμε θὰ εἶναι κατὰ τι λιγότερο σωστά, ἀν δὲν μπορούμε νὰ ἀποδείξουμε ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ συγκροτηθεῖ μὴ πολιτεία ἔτσι ὅπως τὴν περιγράψαμε;

Ὅχι βέβαια, εἶπε.

Ἡ ἀλήθεια λουπὸν, εἶπα, εἶναι αὐτή. Ἄν ὅμως, γιὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσω, πρέπει νὰ προσπαθήσω νὰ ἀποδείξω πῶς καὶ ὑπὸ ποιῆς συνθήκας θὰ ἦταν δυνατὴ ἡ ὑπαρξὴ μιάς τέτοιας πολιτείας, θὰ σοῦ ζητοῦσα νὰ μοῦ κάνεις πάλι τὶς ἴδιες παραχωρήσεις, ὥστε νὰ προχωρήσω σὲ μιὰ τέτοια ἀπόδειξη.

Ποιῆς παραχωρήσεις;

[473a] Ἄραγε εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθεῖ κατὰ ἀκριβὺς ὅπως διατυπώνεται στὰ λόγια ἡ μήπως ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἡ πράξις ἔχει λιγότερη ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀλήθεια ἀπ' ὅτι ἔχει ἡ θεωρία, ἔστω κι ἂν αὐτὸ δὲν γίνεται φανερὸ στὸν καθέναν; Συμφωνεῖς σ' αὐτὸ ἢ ὄχι;

Συμφωνῶ, εἶπε.

Τότε λουπὸν μὴν ἔχεις ἀπὸ ἐμένα τὴν ἀπαίτηση νὰ σοῦ ἀποδείξω πῶς ὅ,τι ἐκθέσαμε μὲ τὰ λόγια πρέπει ὑποχρεωτικὰ νὰ ἀναπαραχθεῖ ἀπαράλλαχτα ὁμοιοῦ· ἀλλὰ ἂν κατορθώσουμε νὰ βροῦμε μὲ ποιὸν τρόπο ἡ συγκρότηση μιάς πόλης θὰ μπορούσε νὰ προσεγγίσει ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο αὐτὰ πού ἔχουμε πῆ, τότε νὰ θεωρήσουμε [b] πῶς ἔχουμε βρεῖ ὅτι οἱ ρυθμίσεις πού ἀπαιτεῖς νὰ γίνουν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ἡ μήπως δὲν θὰ σοῦ ἀρκοῦσε αὐτό; Γιατὶ ἐμένα θὰ μοῦ ἀρκοῦσε.

Κι ἐμένα τὸ ἴδιο, εἶπε.

Τὸ ἐπόμενο πράγμα πού, καθὼς φαίνεται, ἔχουμε νὰ κάνουμε εἶναι νὰ ἐρευνήσουμε καὶ νὰ ἐπισημάνουμε τί τέλος πάντων ἀπ' ὅτι πράττουν τώρα σπὶς πόλεις εἶναι κακὸ καὶ ἐξαιτίας του οἱ πόλεις δὲν ἔχουν τὴ συγκρότηση πού ἐκθέσαμε, καὶ ποιοὶ εἶναι τὸ ἐλάχιστο, τὸ ὁποῖο, ἂν μεταβαλλόταν, θὰ συντελοῦσε στὸ νὰ λάβει ἡ πόλις ἓνα πολίτευμα αὐτῆς τῆς μορφῆς —τὸ καλὺτερο θὰ ἦταν *μία ἀλλαγή* ἢ ἔστω δύο, εἰδόλλως ὅσο τὸ δυνατόν λιγότερες καὶ μικρότερες ἀλλαγές.

[c] Πέρα γιὰ πέρα εἶσαι εἶναι, εἶπε.

Τότε λουπὸν, εἶπα, πιστεύω ὅτι μπορῶ νὰ δείξω πῶς μὲ τὴν ἀλλαγὴ ἐνός πράγματος *θὰ ἦταν* δυνατόν νὰ ἀλλάξει τὸ πολίτευμα, βέβαια δὲν πρόκειται γιὰ μικρὸ πράγμα οὔτε γιὰ εὐκόλο, εἶναι ὅμως κατὰ πού μπορεῖ νὰ γίνει.

Ποιὸ εἶναι αὐτό; ρώτησε.

Εἰμαι, εἶπα, ἀκριβὺς ἐπάνω σ' ἐκείνο τὸ σημεῖο πού τὸ παρομοιάσαμε μὲ τὸ πελώριο κύμα. Θὰ τὸ πῶ λοιπὸν, κι ἂς μὲ περλούσει, κυριολεκτικὰ σὰν ἀρριωμένο κύμα, μὲ γέλια καὶ μὲ περιφρόνηση. Πρόσεξε τί πάω νὰ πῶ.

Λέγε το, εἶπε.

Ἄν δὲν συμβεῖ, εἶπα ἐγώ, ἢ νὰ κυβερνήσουν σπὶς πολιτείες οἱ φιλόσοφοι. ἢ

[d] νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴ φιλοσοφία, ἀνυστερόβουλα καὶ ἄξια, αὐτοὶ τοὺς ὁποίους τώρα τοὺς ἀποκαλοῦν βασιλιάδες καὶ ἄρχοντες, ἔτσι ὥστε ἡ πολιτικὴ δύναμη καὶ ἡ φιλοσοφία νὰ συναντηθοῦν στὸ αὐτὸ πρόσωπο, κι ἂν τοῦτος ὁ ἑαμὸς ὅσων σήμερα πορεύονται χωριστὰ πρὸς τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη κατεύθυνση δὲν ἐμποδιστεῖ διὰ τῆς βίας νὰ τὸ κάνει αὐτό, δὲν θὰ ᾔχουν τελειωμό, φίλε Γλαύκων, οἱ συφορὲς γιὰ τὶς πολιτείες, νομίζω οὔτε καὶ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος, [e] κι οὔτε τοῦτο τὸ πολίτευμα, πού τώρα μάλιστα τὸ περιγράφουμε θεωρητικὰ, πρόκειται ποτὲ νὰ λάβει, προτοῦ νὰ γίνουν αὐτά, ἀληθινὴ ὑπόσταση καὶ νὰ βγεῖ στὸ φῶς τοῦ ἥλιου. *Αὐτὸ* εἶναι πού ὦρα τώρα διατάζω νὰ τὸ πῶ, καθὼς βλέπω πόσο παρόδοξο θὰ ἀκουστεῖ· δύσκολο, βιλέπεις, νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ κανεὶς πῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξει ἄλλος τρόπος νὰ εὐτυχήσουν οὔτε τὰ ἄτομα οὔτε τὸ σύνολο!

Κι ἐκείνος τότε εἶπε: Σωκράτη, πέταξες μιὰ κουβέντα καὶ μιὰ σκέψη, κι ἀφοῦ τὴν εἶπες, ἀσφαλῶς τώρα πρέπει νὰ περιμένεις ὅτι πάρα πολλοί, κι [474a] ὄχι οἱ χειρότεροι, θὰ βγάλουν τὰ ρούχα τους κι ἀρπάξοντας, ἔτσι γυμνοί, ὅ,τι ὅπλο βρεῖ καθένας τους μπροστὰ του θὰ ὀρμήσουν μὲ ὅλη τους τὴ δύναμη καταπάνω σου νὰ σοῦ κάνουν ἕνας θεὸς ξέρε τι! Ἄν δὲν ἀντισταθεῖς μὲ ἐπιχειρήματα καὶ δὲν τοὺς ξεφύγεις, πραγματικὰ θὰ τὸ πλήρώσεις μὲ ρεζίλεμα.

Καὶ γιὰ ὅλ' αὐτά, εἶπα, δὲν ἤρουνα *ἐσὺ* ἢ αἰτία;

Βεβαίως, καὶ καλὰ ἔκανα. Ὅμως δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψω ἀλλὰ θὰ σοῦ συμπαρσταθῶ ὅσο μπορῶ· καὶ αὐτὸ μπορῶ νὰ τὸ κάνω μὲ τὴ συμπαθειά μου καὶ μὲ τὸ κουράγιο πού θὰ σοῦ δίνω, καί, ἴσως, μὲ τὸ νὰ σοῦ ἀπαντῶ [b] πὺς προσεκτικὰ ἀπ' ὅτι ἐνδεχομένως κάποιος ἄλλος. Ὑπολογίζοντας λοιπὸν σ' ἕναν τέτοιο συμπαρστατὴ προσηπάθησε νὰ δείξεις σὲ ὅσους δὲν θέλουν νὰ σὲ πιστέψουν ὅτι τὰ πράγματα εἶναι ὅπως τὰ λές.

Ἄς προσπαθήσω, εἶπα, μᾶς κι ἔχω τόσο μεγάλη συμπαράσταση ἀπὸ τὴ μεριά σου. Νομίζω λοιπὸν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο, ἂν πρόκειται νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ αὐτοὺς πού λές, νὰ τοὺς ἐξηγήσουμε μὲ σαφήνεια πῶς ἐννοοῦμε τοὺς φιλοσόφους, ὅταν τολμάμε νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι πρέπει νὰ πάρουν στὰ χεῖρα τους τὴν ἐξουσία. Γιατὶ μόνο ἂν γίνει αὐτὴ ἡ ξεκάθαρη διάκριση, θὰ μπορέσει κανεὶς νὰ ἀμυνθεῖ [c] δείχνοντας ὅτι σὲ ὀρισμένους ἀνθρώπους ταριάζει ἀπὸ τὴ φύση τους νὰ καταπιάνονται μὲ τὴ φιλοσοφία καὶ νὰ ἔχουν ἡγετιλὴ θέση στὴν πόλι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δὲν πρέπει κἂν νὰ τὰ ἀγγίζουσιν αὐτὰ ἀλλὰ μόνο νὰ ἀκολουθοῦν τὸν ἡγέτη.

Τώρα, εἶπε, θὰ ἦταν ἡ ὥρα νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ διάκριση.

Ἐμπρός λουπὸν, ἀκολούθησέ με, μήπως καὶ βρεθεῖ κάποιος τρόπος νὰ τοὺς τὸ ἐξηγήσουμε καὶ νὰ τὸ καταλάβουν.

Προχώρα, εἶπε.

Θὰ χρειαστεῖ ἀραγε, εἶπα, νὰ σ' τὸ θυμίσω ἢ τὸ θυμᾶσαι ἀπὸ μόνος σου πῶς, ὅταν λέμε γιὰ κάποιον ὅτι ἀγαπᾷ κατὰ, πρέπει νὰ εἶναι φανερὸ ὅτι, ἐφόσον ἡ φράση αὐτὴ ἔχει βίαση, ὁ ἐν λόγῳ ἄνθρωπος δὲν ἀγαπᾷ ἀπλῶς ἓνα μέρος ἐκείνου ποὺ τοῦ εἶναι ἀγαπητὸ ἐνῶ ἄλλο μέρος τοῦ δὲν τὸ ἀγαπᾷ ἀλλὰ ὅτι τὸ ἔχει ὅλο στὴν καρδιά του;

[α] Προφανῶς, εἶπε, πρέπει νὰ μοῦ τὸ θυμώσῃς· δὲν τὸ θυμᾶμαι ἀκριβῶς.

Σὲ κάποιον ἄλλο, εἶπα, θὰ ταίριαζε, Γλαῦκον, νὰ τὰ λέει αὐτά. Σ' ἔναν ἐρωτικὸ ὅμως ἄνθρωπο, δὲν ταυιάζει νὰ ξεχνᾷει πῶς ὅλοι ὅσοι εἶναι στὸν ἀνθὸ τῆς νύχτας τοὺς ἀναστατώνουν ἐκείνον ποὺ ἀγαπᾷει τὰ ἀγόρια καὶ τὸν ἔρωτα, καὶ μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο τὸν λαβάνουν, γιὰ τοῦ φαίνονται πῶς ἀξίζουν νὰ τοὺς προσέξει καὶ νὰ τοὺς πλησιάσει μὲ τρυφερότητα. Ἡ μὴ-πὺς δὲν κάνατε ἔτσι μὲ τὰ ὅμορφα παιδιὰ; Τὸν ἓνα τὸν παραινέτε καὶ τὸν βολί-σσετε γουστόζικο ποὺ ἡ μῦτη του εἶναι πατσουρή, ἐνῶ γιὰ τὴν κυρτὴ μῦτη τοῦ ἄλλου λέτε πῶς εἶναι σημάδι ἀρχοντιάς, καὶ γιὰ 'κεῖνον ποὺ εἶναι [ε] ἀνά-μεσα στὸ ἓνα καὶ στὸ ἄλλο ἄκρο πῶς ἔχει ἀμονικώτατα χαρακτηριστικά, καὶ γιὰ τοὺς μελαγχρινούς πῶς ἔχουν ἀρρενωπὴ ὀψη, ἐνῶ γιὰ ὄσους ἔχουν ὥραία λευκὴ ἐπιδερμίδα πῶς εἶναι παιδιὰ θεῶν· καὶ ἐκείνους πάλι τοὺς χλωμούς, τοὺς «μελχιλοφούς», φαντάζεσαι πῶς ἀκόμη καὶ ἡ λέξη αὐτὴ εἶναι φτιαγμένη ἀπὸ κανέναν ἄλλο καὶ ὄχι ἀπὸ κάποιον ἐραστὴ ποὺ τοῦ ἄρεσε ἡ χλωμάδα ἢ ἀπλωμένη στὸ νεανικὸ πρόσωπο καὶ ἐπλάσε τοῦτη τὴν ὁμορφὴ λέξη; Καί, κοντολογίς, δὲν ἀφήντε καμιά πρόφραση ἀνεγκυμετάλλευτη καὶ καμιά [475a] ἔκφραση ἀχρησιμοποίητη, γιὰ νὰ μὴ μείνῃ παρατεταμένος κανένας ἀπ' ὅσους εἶναι στὸν ἀνθὸ τῆς νύχτης.

Ἄν προσημᾶς, εἶπε, νὰ λές γιὰ τοὺς ἐραστὲς ὅτι κάνουν ἔτσι φέροντας ὡς παφάδειγμα ἐμένα, συμφωνῶ, γιὰ νὰ προχωρήσῃ ἡ συζήτηση.

Μὰ δὲν βλέπετε, εἶπα, καὶ αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἀρέσει τὸ κρασί, ὅτι κάνουν τὰ ἴδια; Ὑπάρχει κρασί ποὺ νὰ μὴν τὸ βολίσκουν —μὲ ὁποιαδήποτε πρόφραση— ὑπέροχο;

Βεβαίως.

Ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν πῆς τιμές, τοὺς βλέπετε, θαρρῶ, ὅτι, ἂν δὲν σταθεῖ δυνατόν νὰ γίνουν στρατηγοί, εἶναι εὐχαραστημένοι νὰ γίνουν τρι-

τύραχοι, καὶ ἂν δὲν ἔχουν τὴν ἐκτίμηση τῶν πῶς τρανῶν [b] καὶ πῶς σοβαρῶν ἀνθρώπων, τοὺς φθάνει νὰ τοὺς ἐκτιμῶν οἱ κάπως πῶς ἀσημαντοὶ καὶ τυπο-τένιοι, γιὰτὶ αὐτὸ ποὺ ποθοῦν εἶναι ἀδιακρίτως ἡ τιμὴ.

Σίγουρα.

Πές μου τώρα ἂν εἶναι ἔτσι ἢ ὄχι: Ἀραγε ὅταν λέμε γιὰ κάποιον ὅτι ἔχει πόθο γιὰ ἓνα πράγμα, θὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι τὸ ποθεῖ αὐτὸ τὸ πράγμα ὁλό-κληρο ἢ μόνον ἓνα μέρος του, ἐνῶ ἓνα ἄλλο μέρος τοῦ δὲν τὸ ποθεῖ;

Ὅτι τὸ ποθεῖ ὁλόκληρο, εἶπε.

Ἐπομένως καὶ γιὰ τὸ φιλόσοφο θὰ ποῦμε ὅτι ποθεῖ τὴ σοφία, ὄχι τὴ μιὰ μόνον ἢ τὴν ἄλλη ὀψη τῆς ἀλλὰ ὁλόκληρη; ἔτσι;

Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια.

Ὅποιον λουπὸν δυσανασχετεῖ μὲ ὅσα πρέπει νὰ μάθει, ἰδίως ὅταν [ε] εἶναι νέος καὶ δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ κρίνῃ τί εἶναι χρησιμὸ καὶ τί ὄχι, δὲν θὰ τὸν χα-ρακτηρίσουμε φίλο τῆς μάθησης οὔτε φίλο τῆς σοφίας, ἀκριβῶς ὅπως δὲν λέ-με καὶ γι' αὐτὸν ποὺ νιώθει ἀποτροπὴ γιὰ τὸ φανερὸ ὅτι πεινάει ἢ ὅτι θέλει φαγητὸ ἢ ὅτι τοῦ ἀρέσει νὰ τρώγῃ, ἀλλὰ λέμε ὅτι τοῦ ἔχει κοπεῖ ἡ ὄρεξις.

Καὶ σωστὰ θὰ τὸ ποῦμε.

Ἐκείνον ὅμως ποὺ ἔχει μεγάλῃ διάθεση νὰ δοκιμάζῃ ὅλα τὰ μαθήματα καὶ πετάει ἢ ψυχὴν τοῦ γιὰ μάθηση καὶ δὲν χορταίνεται νὰ μαθαίνει, αὐτὸν δι-καίως θὰ τὸν ποῦμε φίλο τῆς σοφίας καὶ φιλόσοφο· ἔτσι δὲν εἶναι;

[α] Κι ὁ Γλαῦκον εἶπε: Τέτοιους θὰ συναντήσεις πολλοὺς καὶ ἁλλόκοτους. Κατ' ἀρχῆς ὅλοι ἐκείνοι ποὺ τοὺς ἀρέσει νὰ παρακολουθοῦν τὰ θεάματα συγκαταλέγονται, νομίζω, σ' αὐτούς, γιὰτὶ χαίρονται νὰ μαθαίνουν κατὰ, ἐκεί-νους πάλι ποὺ τοὺς ἀρέσουν τὰ ἀκούσιμα εἶναι κάπως παρὰξενο νὰ τοὺς βάλῃ κανεὶς μαζί μὲ τοὺς φιλοσόφους, ἀφοῦ ποτε δὲν θὰ τὸ ἀποφάσιζαν ἀπὸ μόνου τοὺς νὰ καταπιαστοῦν μὲ ἓνα φιλοσοφικὸ ἐπιχείρημα ἢ νὰ ἔλθουν σὲ μιὰ συζήτηση σὰν αὐτὴ ἐδῶ, ἐνῶ ἀπεναντίας —λές καὶ ἔχουν νοικιάσει τὰ αὐτιά τους— δὲν ἀφήνουν χορὸ γιὰ χορὸ στὰ Διονύσια, σὲ πόλῃ ἢ σὲ χωριό, ποὺ νὰ μὴν τρέξουν νὰ τὸν δοῦν καὶ νὰ τὸν ἀκούσουν. Αὐτοὺς λοιπὸν ὅλους καὶ κάποιους ἄλλους ποὺ τοὺς ἀρέσει νὰ μαθαίνουν κατὰ τέτοια πράγματα, ἐπ' αὐτοὺς [ε] στὶς κάπως πῶς ἐξειδικευμένους μαθήσεις, θὰ τοὺς χαρακτη-ρίσουμε φιλοσόφους;

Μὲ κανέναν τρόπο, εἶπα· θὰ ποῦμε ὅμως ὅτι μοιάζουν μὲ τοὺς φιλοσόφους, Ἀθηنيοὶ ὅμως φιλόσοφοι ποιοὶ εἶναι κατὰ τὴ γνώμη σου;

Ἐκείνοι, εἶπα ἐγώ, ποὺ χαίρονται νὰ ἀντικρούζουν τὴν ἀλήθεια.

Αὐτὸ εἶναι βέβαια σωστό, εἶπε· πῶς τὸ ἔννοεῖς ὁμοῦ;

Δὲν θὰ μοῦ ἦταν, εἶπα ἐγώ, καθόλου εὐκόλο νὰ τὸ ἐξηγήσω σὲ κάποιον ἄλλο· ἐστὶ ὁμοῦ θὰ συμφωνήσεις, νομίζω, μαζί μου σὲ τοῦτο.

[476a] Σὲ ποῖό;

Ἐπειδὴ τὸ ὄρατό εἶναι ἀντίθετο στὸ ἀσχημο, αὐτὰ εἶναι δύο.

Αὐτονόητο.

Κι ἐπειδὴ εἶναι δύο, καθένα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἓνα.

Κι αὐτὸ σωστό.

Καὶ τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ τὸ δίκαιο καὶ τὸ ἄδικο καὶ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ καὶ γιὰ ὅλα τὰ εἶδη· καθένα τους εἶναι καθαυτὸ ἓνα, καθὼς ὁμοῦ παρουμεῖται παντοῦ ἀνάμικτα μὲ πράξεις καὶ μὲ σώματα καὶ ἀναμεταξύ τους τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, ἐμφανίζονται παντοῦ καὶ φαίνονται σὰν νὰ ἦταν πολλὰ.

Σωστά, εἶπε, τὸ λές.

Ἐγὼ λοιπὸν κάνω τὴν ἀκολουθὴ διάκριση. Ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ βάζω αὐτοὺς γιὰ τοὺς ὁποίους τώρα δὲ εἶλες ὅτι τοὺς ἀρᾷ νὰ παρακολουθοῦν θεάματα, αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν τὴν τέχνη, ἐπίσης τοὺς πρακτικοὺς ἀνθρώπους, [b] καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, χωριστά, αὐτοὺς γιὰ τοὺς ὁποίους μιλάμε, τοὺς μόνους ποὺ θὰ ἀξίζε νὰ τοὺς ἀποκαλέσει κανεὶς φιλοσόφους.

Πῶς τὸ ἔννοεῖς αὐτό;

Ἐκεῖνοι, εἶπα ἐγώ, ποὺ τοὺς ἀρᾷ τὰ ἀκούσιμα καὶ τὰ θεάματα κατὰ κάποιον τρόπο θαυμάζουν τίς ὁμορφες φωνές καὶ τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα καὶ ὅλα ὅσα φτιάχνει κανεὶς μὲ τέτοια στοιχεῖα, ὁ νοῦς τους ὁμοῦ ἀδυνατεῖ νὰ ἀντιρροῖσει καὶ νὰ θαυμάσει τὴ φύση τῆς ὁμορφῆς στὴν καθεαυτοτήτά της.

Πραγματικά, εἶπε, ἔτσι συμβαίνει.

Ὅποιοι, τώρα, εἶναι σὲ θέση νὰ πλησιάσουν τὴν ἴδια τὴν ὁμορφιὰ καὶ νὰ τὴν ἀντιρροῦσουν στὴν καθεαυτοτήτά της, αὐτοὶ ἄραγε δὲν θὰ εἶναι σπάνιοι;

[c] Καὶ πολὺ μάλα.

Ὅποιοι λοιπὸν παραδέχεται ὅτι ὑπάρχουν ὁμορφα πράγματα, αὐτὴ καθεαυτὴν ὁμοῦ τὴν ὁμορφιὰ οὕτε τὴν παραδέχεται οὕτε καί, ἂν ἐπιχειρήσει κάποιος νὰ τὸν ὀδηγήσει στὴ γνώση της, εἶναι σὲ θέση νὰ τὸν ἀκολουθήσει— ὁ ἄνθρωπος αὐτός, κατὰ τὴ γνώμη σου, ζεῖ στὸ ὄνειρο ἢ στὴν πραγματικότητα; Καὶ προσέξε νὰ δεῖς. Ἡ κατάσταση τοῦ δνείρου δὲν εἶναι ἄραγε τοῦτο ἐδῶ, δηλαδή ὅταν κάποιος, εἴτε στὸν ὕπνο του εἴτε στὸ ξύπνιο του, δὲν θεωρεῖ ἓνα πράγμα ποὺ μοιάζει μὲ κάποιο ἄλλο ἀπλῶς ὁμοῦ ἄλλα τὸ ταυτίζει μὲ τὸ πράγμα μὲ τὸ ὁποῖο μοιάζει;

Ἐγὼ τουλάχιστον, εἶπε, θὰ ἔλεγα ὅτι ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος ὀνειρεύεται.

Γιὰ δὲς ὁμοῦ. Αὐτὸς ποῦ, ἀντιθέτως, καὶ θεωρεῖ ὅτι ὑπάρχει κάτι καθαυτὸ ὄρατό [d] καὶ εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸ διακρίνει καθαυτὰ, καὶ αὐτὸ καὶ ὅσα ἔχουν κάτι κοινὸ μὲ αὐτό, χωρὶς νὰ θεωρεῖ οὕτε ὅσα ἔχουν κάτι κοινὸ μὲ τὸ καθαυτὸ ὄρατό ὅτι ταυτίζονται, μὲ αὐτὸ οὕτε πάλι τὸ καθαυτὸ ὄρατό ὅτι ταυτίζεται μὲ ὅσα ἔχουν κάτι κοινὸ μαζί του, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κατὰ τὴ γνώμη σου ζεῖ στὸν κόσμῳ τῆς πραγματικότητος ἢ ὀνειρεύεται;

Ἀσφαλῶς στὸν κόσμῳ τῆς πραγματικότητος, εἶπε.

Θὰ ἦταν, ἔτσι, σωστὸ νὰ χαρακτηρίζαμε τὸ νοητικὸ ἐνέργημα τούτου ἐδῶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς γνώση, δεδομένου ὅτι αὐτὸς γνωρίζει κάτι, ἐνῶ τοῦ ἄλλου ὡς γνώμη, δεδομένου ὅτι ἐκεῖνος ἀπλῶς νομίζει;

Βεβαίως, εἶπε.

Τί θὰ κάνουμε λοιπὸν ἂν δυσανασχετεῖ μαζί μας αὐτὸς γιὰ τὸν ὁποῖο λέμε ὅτι ἀπλῶς νομίζει καὶ ὅτι δὲν γνωρίζει, καὶ δὲν τὸ παραδέχεται πῶς λέμε ἀλήθειαν; [e] Θὰ ὑπάρξει τρόπος νὰ τὸν μαλακώσουμε κάπως καὶ νὰ τὸν πείσουμε ἥρεμα, κρυβόντάς του ὅτι δὲν εἶναι στὰ καλά του;

Πρέπει νὰ τὸ κάνουμε αὐτό, εἶπε.

Ἐμπρὸς λοιπὸν, δὲς τί θὰ τοῦ ποῦμε. Ἡ μήπως προσιμᾷς νὰ τοῦ ζητήσουμε νὰ μᾶς δώσει αὐτὸς μιὰν ἀπάντησιν, λέγοντάς του ὅτι ἂν ξέρει κάτι, χαλάλι του, καὶ ὅτι θὰ ἔναι χαρὰ μας νὰ διαπιστώσουμε πῶς ἔχει κάποια γνώση: «Πές μας ὁμοῦ», θὰ τοῦ ποῦμε, «τοῦτο: Ὅποιοι συμβαίνει νὰ γνωρίζει, γνωρίζει κάτι ἢ δὲν γνωρίζει τίποτα»; Γιὰ ἀπάντησέ μου ἐσύ, Γλαῦκων, ἀντὶ γιὰ ἐκεῖνον.

Θὰ σοῦ ἀπαντήσω, εἶπε, ὅτι γνωρίζει κάτι.

Κάτι ποὺ ἔχει ὑπόστασιν ἢ κάτι χωρὶς ὑπόστασιν;

[477a] Κάτι ποὺ ἔχει ὑπόστασιν· πῶς θὰ ἦταν δυνατόν νὰ καταστῇ γνωστὸ κάτι ποὺ δὲν ἔχει ὑπόστασιν;

Τοῦτο λοιπὸν εἶναι βέβαιο, ἀπὸ ὅποια ἀποψη καὶ ἂν τὸ ἐξετάσουμε, πῶς ὅ,τι ἔχει πέρα γιὰ πέρα ὑπόστασιν, μπορεῖ πέρα γιὰ πέρα νὰ κατακτηθεῖ γνωστικά, ἐνῶ τὸ ἐντελῶς ἀνυπόστατο εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο· ἔτσι;

Βεβαίως.

Ὡραία· καὶ ἂν κάτι εἶναι ἔτσι φτιαγμένο ὥστε καὶ νὰ ἔχει καὶ νὰ μὴν ἔχει ὑπόστασιν, ἢ θέση του δὲν θὰ ἦταν ἀνάμεσα σ' αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀπολύτως ὑπόστασιν καὶ σὲ αὐτὸ ποὺ κατ' οὐδένα τρόπο ἔχει ὑπόστασιν;

Ἀνάμεσα.

Τότε λοιπόν, αφού ἡ γνώση ἀφοῶ σέ αὐτό πού ἔχει ὑπόσταση κι ἡ ἄγνοια, κατανάγκη, σέ αὐτό πού δὲν ἔχει, γιὰ ἐκεῖνο πού εἶναι ἀνάμεσα σέ τοῦτα τὰ δύο πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε [β] καί ἀνάμεσα στήν ἄγνοια καί τῇ γνώσῃ —*ἐφόσον* υπάρχει ἓνα τέτοιο ἐνδιάμεσο· σοιστά;

Βεβαίως.

Δεχόμαστε ὅτι υπάρχει καί πού τὸ λέμε γνώμη;

Φυσικά.

Ἀποτελεῖ μὲ δύναμη διαφορετικὴ ἀπὸ τῇ γνώσῃ ἢ ταυτίζεται μὲ αὐτήν;

Διαφορετικὴ.

Ἐπομένως σέ *ἄλλο* πρᾶγμα ἀφοῶ ἡ γνώμη (*δόξα*) καί σέ *ἄλλο* ἢ γνώση, ἀνάλογα μὲ τῇ δικῇ τῆς δύναμῃ ἢ καθεμιά.

Ἔτσι.

Συνεπῶς ἡ ἐπιστήμη ἀφοῶ ἀπὸ τῇ φύσῃ τῆς σ' αὐτό τὸ ὅποιο ἔχει ὑπόσταση· στόχο τῆς ἔχει νὰ γνωρίσει πῶς εἶναι τὸ ὄν· σοιστά; Νομίζω ὅμως ὅτι προηγουμένως εἶναι ἀπαραίτητο νὰ κάνουμε τὴν ἐξῆς διάκριση.

Ποιά;

[ε] Θὰ δεχθοῦμε ὅτι 'δυνάμεις' εἶναι κάποια κατηγορία ἀπὸ ὀντότητες, διακίσεων τῶν ὁποίων καί ἐμεῖς μπορούμε νὰ πράττουμε ὅσα μπορούμε καί κάθε ἄλλο πρᾶγμα νὰ πράττει ὅ, τι αὐτὸ ποθεῖ· λέω γιὰ παράδειγμα ὅτι ἡ ὄραση καί ἡ ἀκοὴ συγκαταλέγονται στὶς δυνάμεις· καταλαβαίνεις, ὑποθέτω, τί θέλω νὰ πῶ μὲ αὐτὸ τὸν γενικό ὁρο.

Ναί, καταλαβαίνω.

Ἄκουσε, τότε, τὴν ἀποψή μου γιὰ αὐτές. Στὴ δύναμη ἐγὼ δὲν βλέπω οὔτε χρῶμα οὔτε σχῆμα οὔτε καί τι ἄλλο τέτοιο, ὅπως σέ πολλά ἄλλα πρᾶγματα πού κοιτάζοντάς τα ξεχωρίζω ὅτι τὰ μὲν εἶναι ἔτσι καί τὰ δὲ ὅτι εἶναι ἄλλιως.

[δ] Στὴ δύναμη κοιτάζω μόνο τοῦτο: ποῖο εἶναι τὸ ἀντικείμενο στὸ ὅποιο ἀναφέρεται καί ποῖο τὸ ἀποτέλεσμα πού παράγει —καί μὲ αὐτὴ τὴν ἀρχὴ ὡς βάση χαρακτηρίσῃ καθεμιά ἀπὸ αὐτές ὡς δύναμη, καί ὅποια μὲν ἀναφέρεται στὸ αὐτὸ ἀντικείμενο καί παράγει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα μὲ μιαν ἄλλη δύναμη τὴν χαρακτηρίζω ταυτόσημῃ μὲ αὐτήν, ἐνῶ ἐκείνη πού ἀναφέρεται σέ ἄλλο ἀντικείμενο καί παράγει ἄλλο ἀποτέλεσμα τὴν χαρακτηρίζω ὡς ἄλλη. Ἔσὺ ὅμως; Συμφωνεῖς ἐσὺ σ' αὐτό;

Συμφωνῶ, εἶπε.

Ἄς ἔλθουμε, φίλε μου καλέ, πάλι στὸ θέμα μας. Γιὰ τὴ γνώση τί ὑποστηρίζεις; ὅτι εἶναι κάποια δύναμη ἢ τὴν κατατάσσεις σέ ἄλλη κατηγορία;

Σέ αὐτὴν πού λές κι ἐσύ, εἶπε, καί μάλιστα στήν πὺ ἰοχυρὴ ἀπ' ὅλες τίς δυνάμεις.

[ε] Καί τῇ γνώμῃ; Θὰ τὴν θεωρήσουμε κι αὐτὴ ὡς δύναμη ἢ θὰ τὴν κατατάξουμε σέ ἄλλη κατηγορία;

Καθόλου, εἶπε· αὐτὸ μὲ τὸ ὅποιο μπορούμε νὰ σχηματίζουμε γνώμη καί νὰ νομίζουμε καί δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ γνώμη.

Ἀλλὰ λίγο πρωύτερα παραδεχόσουν ὅτι δὲν ταυτίζονται ἡ γνώση καί ἡ γνώμη.

Πῶς θὰ ἦταν δυνατόν, εἶπε, ἓνας λογικὸς ἄνθρωπος νὰ ταυτίσει αὐτὸ πού δὲν λαθεύει ποτὲ μὲ καί πού δὲν εἶναι ἀλάθητο;

[478a] Σοιστά, εἶπα ἐγώ, καί εἶναι φανερό πῶς συμφωνοῦμε ὅτι ἡ γνώμη εἶναι διαφορετικὸ πρᾶγμα ἀπὸ τῇ γνώσῃ.

Διαφορετικὸ.

Τότε λοιπόν, ἀφοῦ καθεμιά ἀπὸ αὐτές ἔχει ἀπὸ τῇ φύσῃ τῆς διαφορετικὴ δύναμη, ἀφοῶ καί σέ καί διαφορετικὸ· ἔτσι;

Κατανάγκη.

Καί ἡ μὲν ἐπιστήμη ἀφοῶ, θαρρῶ, στὸ ὄν, κι ἔχει ὡς στόχο τῆς νὰ τὸ γνωρίσει, τί λογῆς εἶναι αὐτό· σοιστά;

Ναί.

Ἐνῶ ἡ γνώμη, ὑποστηρίζουμε, ἔχει γιὰ στόχο τῆς νὰ νομίζει καί ἔτσι;

Ναί.

Ἄραγε ἐκείνο τὸ ἴδιο πρᾶγμα, τὸ ὅποιο γνωρίζει ἡ ἐπιστήμη; Ἔτσι πού τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ εἶναι καί γνώσης ἀντικείμενο καί γνώμης; Ἡ μήπως καί τοιο εἶναι ἀδύνατον;

Σύμφωνα, εἶπε, μὲ ὅσα ἔχουμε παραδεχθεῖ, αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον. Ἐφόσον δηλαδὴ ἀπὸ τῇ φύσῃ τῶν πραγμάτων συμβαίνει διαφορετικὲς δυνάμεις νὰ ἀφορῶν σέ διαφορετικὰ πρᾶγματα, κι αὐτές ἐδῶ εἶναι καί οἱ δύο τους δυνάμεις, δηλαδὴ γνώμη ἢ μία [β] καί γνώση ἢ ἄλλη, διαφορετικὲς ὅμως ἢ καθεμιά τους, ὅπως ὑποστηρίζουμε, τότε μὲ βάση αὐτές τίς παραδοχὰς ἀποκλείεται τὸ ἀντικείμενο τῆς γνώσης καί τὸ ἀντικείμενο τῆς γνώμης νὰ ταυτίζονται.

Ἄν λοιπόν αὐτὸ τὸ ὅποιο ἔχει ὑπόσταση, τὸ ὄν, ἀποτελεῖ ἀντικείμενο τῆς γνώσης, τότε τὸ ἀντικείμενο τῆς γνώμης δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι καί διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ὄν;

Ναί, διαφορετικὸ.

Ἄρα λοιπόν ἡ γνώμη ἀναφέρεται στὸ μὴ ὄν, σ' αὐτὸ πού δὲν ἔχει ὑπόστα-

ση, "Ἡ εἶναι ἀδύνατον νὰ καταστήσει κανεὶς ἀντικείμενο γνώμης αὐτὸ ποὺ δὲν ἔχει ὑπόστασι; Γιατὶ πρὸςῆξε: "Ὅποιος ἔχει μὰ γνώμη δὲν συνδέει τὴ γνώμη του μὲ κάτι; "Ἡ εἶναι τάχα δυνατόν νά ἔχει μὲν γνώμη, ἀλλὰ ἡ γνώμη του αὐτὴ νὰ μὴν ἀναφέρεται σὲ τίποτα;

Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον.

"Ὅποιος λοιπὸν ἔχει γνώμη, ἡ γνώμη του ἀναφέρεται σὲ ἓνα κάτι· ἔτσι;

Ναί.

[c] Αὐτὸ ὅμως τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει ὑπόστασι δὲν ἀποτελεῖ ἓνα κάτι ἀλλὰ τὸ πλὸ σωστὸ θὰ ἦταν νὰ τὸ χαρακτηρίζαμε ὡς τίποτα, *μηδέν*· ἔτσι;

Βεβαίως.

Δὲν ἀναγκαστήκαμε ἔτσι νὰ συσχετίσουμε τὸ μὴ ὄν μὲ τὴν ἄγνοια καὶ τὸ ὄν μὲ τὴ γνώση;

Σωστά, εἶπε.

"Ἐπομένως, ἀντικείμενο τῆς γνώμης δὲν εἶναι τὸ ὄν, οὔτε τὸ μὴ ὄν.

Κανένα ἀπὸ τὰ δύο.

Συνεπῶς οὔτε ἄγνοια μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ γνώμη οὔτε γνώση· σωστά;

Οὔτε τὸ ἓνα φαίνεται νὰ εἶναι οὔτε τὸ ἄλλο.

Μήπως ἄραγε ἡ γνώμη ἐντοπίζεται ἔξω ἀπὸ τὴν περιοχὴ αὐτῶν τῶν δύο, καὶ εἶναι κάτι ποὺ ὑπερβαίνει ἡ τὴ γνώση ὡς πρὸς τὴ σαφήνεια ἢ τὴν ἄγνοια ὡς πρὸς τὴν ἀσάφεια;

Οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο.

"Ὤστόσο, εἶπα ἐγὼ, δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι ἡ γνώμη εἶναι πλὸ ἀσαφὴς ἀπὸ τὴ γνώση ἀλλὰ πλὸ ξεκάθαρη ἀπὸ τὴν ἄγνοια;

Καὶ πολὺ μάλιστα, εἶπε.

[d] Κι ἡ θέση τῆς, ἔτσι, ἐντοπίζεται μέσα στὰ ὄρια τῶν δύο;

Ναί.

"Ἀνάμεσα, ἐπομένως, σὲ αὐτὲς τὶς δύο πρέπει νὰ εἶναι ἡ θέση τῆς γνώμης.

"Ἀκριβῶς.

Εἴπαμε λοιπὸν προωρύτερα ὅτι, ἂν θὰ ἐμφανιζόταν κάτι ποὺ νὰ δίνει τὴν ἐντύπωση πὼς ἔχει καὶ συνάμα πὼς δὲν ἔχει ὑπόστασι, τὸ πρῶγμα αὐτὸ θὰ βρίσκεται ἀνάμεσα στὸ ἀπολύτως ὑπαρκτὸ καὶ στὸ ἐντελὸς ἀνύπαρκτο, καὶ ὅτι σὲ αὐτὸ δὲν θὰ ἀναφέρεται οὔτε ἡ γνώση οὔτε ἡ ἄγνοια ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ πρῶγμα ποὺ φάνηκε ὅτι ἐντοπίζεται στὸ *ἐνδιάμεσο* τῆς ἄγνοιας καὶ τῆς γνώσης· ἔτσι δὲν εἶναι;

Σωστά.

Καὶ τώρα ἔχει φανεῖ ἀνάμεσα σὲ τούτα τὰ δύο αὐτὸ ποὺ ἐμεῖς τὸ ἀποκαλοῦμε γνώμη· σύμφωνα;

"Ἐχει φανεῖ.

[e] "Ἔτσι, ἐκεῖνο ποὺ μᾶς μένει ἀκόμη νὰ βροῦμε εἶναι, ὅπως φαίνεται, αὐτὸ τὸ ὁποῖο μετέχει καὶ *στὰ δύο*, στὸ εἶναι ἀλλὰ καὶ στὸ μὴ εἶναι, χορὶς ὥστόσο νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ χαρακτηρίσει οὔτε ἀπολύτως ὡς εἶναι οὔτε ἀπολύτως ὡς μὴ εἶναι, ἔτσι ὥστε, ἐὰν φανερωθεῖ, νὰ δικαιούμαστε νὰ τὸ ἀποκαλοῦμε ὡς κάτι τὸ ὁποῖο εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελεῖ ἀντικείμενο *γνώμης*, ἀποδίδοντας ἔτσι στὰ ἄκρα τὰ ἄκρα καὶ στὰ ἐνδιάμεσα, πάλι, τὰ ἐνδιάμεσα. "Ἡ μήπως δὲν εἶναι ἔτσι;

Εἶναι ἔτσι.

"Ἀφοῦ λοιπὸν ἔτσι ἔχουν αὐτά, ἂς μὴήσει, θὰ πῶ, κι ἂς μοῦ ἀπαντήσει [479a] ἐκεῖνος ὁ προκομμένος, ὁ ὁποῖος δὲν παραδέχεται ὅτι ὑπάρχει κάτι καθ'αὐτὸ ὁμορφο καὶ κάποιος ἰδεατὸς τύπος τῆς ὁμορφιάς αὐτῆς καθ'αυτήν, ἡ ὁποία μένει πάντα ἀπαράλλαχτα ἴδια μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἀλλὰ ἀναγνωρίζει πολλὰς ὁμορφεῖς —ἐκεῖνος ὁ ἐλαφρόμυαλος θεατῆς ποὺ μὲ τίποτα δὲν τὸ ἀνέχεται, ἂν τοῦ πεῖ κάποιος ὅτι *ἓνα* εἶναι τὸ ὠραῖο καὶ *ἓνα* τὸ δίκαιο καὶ παρομοίως τὰ ἄλλα. «Υπάρχει ἄραγε, καλέ μας ἄνθρωπε», θὰ τοῦ ποῦμε, «ἔστω κάποιος ἀπὸ αὐτὰ τὰ πολλὰ ὁμορφα πράγματα ποὺ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ φανεῖ καὶ ἄσχημο; Κι ἀπὸ τὰ δίκαια ποὺ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ φανεῖ καὶ ἄδικο; Κι ἀπὸ τὰ ὅσα ποὺ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ φανεῖ καὶ ἀνόσιος;».

[b] "Ὁχι, εἶπε, ἀλλὰ ἀναγκαστικά θὰ φαίνονται πὼς κατὰ κάποιον τρόπο εἶναι καὶ ὠραῖα καὶ ἄσχημα —τὸ ἴδιο καὶ γιὰ ὅσα ἄλλα ρωτᾷς.

Καὶ σχετικὰ μὲ τὰ πολλὰ διπλάσια; Φαίνονται ἄραγε λιγότερο μισὰ ἀπ' ὅσο διπλάσια;

Καθόλου.

Καὶ τὰ μεγάλα πάλι καὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ ἐλαφρὰ καὶ τὰ βαρὺ ἀραγε ἐπιδέχονται τοὺς χαρακτηρισμοὺς ποὺ ἐμεῖς θὰ ἀποδώσουμε σ' αὐτά, κατὰ κάποιον τρόπο, περισσότερο ἀπ' ὅτι τοὺς ἀντίθετους;

"Ὁχι, εἶπε, ἀλλὰ πάντοτε σὲ καθένα ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἀποδίδεται καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο.

Τί ἀπὸ τὰ δύο λοιπὸν θὰ ἰσχύει; καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ πολλὰ θὰ εἶναι ἢ μᾶλλον δὲν θὰ εἶναι ὅ,τι θὰ τὸ χαρακτηρίσει κάποιος;

Εἶναι, εἶπε, σὰν κι ἐκεῖνα ποὺ λένε στὰ τραπέζια καὶ ἐπιδέχονται διπλὴ ἐρημνεία, [c] ἐπίσης σὰν τὸ αἴνigma ποὺ λένε τὰ παιδιὰ γιὰ τὸν εὐνούχο, ποὺ

χτύπησε τὴ νυχτερίδα, μὲ τί καὶ καθισμένος *ποῦ* τὴν χτύπησε. Γιατί καὶ αὐτὰ εἶναι ἀμφίσημα, καὶ γὰρ κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συλλογιστῇ κάποιος μὲ σιγουριά οὔτε ὅτι ὑπάρχουν οὔτε ὅτι δὲν ὑπάρχουν, οὔτε καὶ τὰ δύο μαζί οὔτε πάλι κανένα ἀπὸ τὰ δύο.

Τότε λοιπόν, εἶπα ἐγώ, ἔχεις τί νὰ τὰ κάνεις αὐτὰ τὰ πολλὰ, ἢ κάποια θέση γὰρ νὰ τὰ βάλεις καλύτερη ἀπὸ αὐτὴν ἀνάμεσα στὴν οὐσία καὶ στοῦ μὴ εἶναι; Γιατί βέβαια οὔτε σκοτεινότερα ἀπὸ τὸ μὴ ὄν πρόκειται νὰ φανοῦν, ὥστε νὰ ἀποτελέσουν μιά ἀκόμη πὺλ χαμηλὴ βαθμίδα τοῦ μὴ ὑπαρκτοῦ, [α] οὔτε πὺλ φωτεινὰ ἀπὸ τὸ ὄν, ὥστε νὰ εἶναι πὺλ πραγματικά ἀπὸ τὴν οὐσία καὶ τὸ ὄν.

Πέρα γὰρ πέρα ἀληθινὸ αὐτό, εἶπε.

Διαπιστώσαμε ἐπομένως, καθῶς φαίνεται, ὅτι τὰ πολλὰ καὶ διάφορα πὺλ ὁ πολὺς κόσμος νομίζει —εἶτε γὰρ τὰ πολλὰ ὥραϊα πράγματα πρόκειται εἶτε γὰρ τὰ ἄλλα ὅλα— αἰωροῦνται ἀνάμεσα στοῦ μὴ ὑπαρκτοῦ καὶ σὲ αὐτὸ πὺλ ἔχει ἀπολύτως ὑπόσταση.

Τὸ ἀνακαλύψαμε.

Κι εἶχαμε βέβαια συμφωνήσει πρωτότερα πῶς, ἂν τυχὸν ἐντοπίζαμε κατὰ τέτοιο, δὲν θὰ ἔπρεπε αὐτὸ νὰ χαρακτηρίζεται ὡς ἀντικείμενο τῆς γνώσης ἄλλὰ ὡς ἀντικείμενο τῆς *γνώμης*, ἀφοῦ ὅ,τι αἰωρεῖται στοῦ ἐνδιάμεσο διάστημα συλλαμβάνεται διαμέσου τῆς *ἐνδιάμεσης* δύναμης.

Εἶχαμε συμφωνήσει.

[ε] Ἄρα λοιπὸν γὰρ ὅσους βλέπουν πολλὰ ὁμορφα πράγματα χωρὶς ὁμῶς νὰ διακρίνουν τὴν ὁμορφιὰ στὴν καθεαυτοτήτά της καὶ χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ ἀκολουθήσουν, ἀκόμη καὶ ἂν κάποιος ἄλλος τοὺς ὀδηγεῖ σ' αὐτήν, καὶ ἐπίσης πολλὰ δίκαια πράγματα ὅχι ὁμῶς αὐτὸ καθαυτὸ τὸ δίκαιο, καὶ τὸ ἴδιο γὰρ ὅλα τὰ ἄλλα —θὰ ὑποστηρίζουμε γι' αὐτοὺς ὅτι γὰρ ὅλα ἔχουν ἀπλῶς γνώμη ἀλλὰ ὅτι *γνώση* σχετικὰ μὲ αὐτὰ γὰρ τὰ ὅποια ἔχουν γνώμη δὲν διαθέτουν καμιά.

Κατανάγκην, εἶπε.

Καὶ γι' αὐτοὺς πάλι πὺλ βλέπουν καθετὶ στὴν καθεαυτοτήτά του καὶ διακρίνουν πάντα τίς ἀπαράλλαχτα ὁμοιες μὲ τὸν ἑαυτὸ τοὺς ὀντότητες, τί θὰ ποῦμε; Ἄραγε δὲν θὰ ποῦμε ὅτι αὐτοὶ *γνωρίζουν*, καὶ ὅχι ὅτι ἀπλῶς ἔχουν γνώμη;

Καὶ αὐτὸ κατανάγκη.

Καὶ βέβαια δὲν θὰ ποῦμε ἐπίσης ὅτι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι θαυμάζουν καὶ ἀγαποῦν [480a] ὅσα ἀποτελοῦν ἀντικείμενο γνώσης, ἐνῶ ἐκεῖνοι οἱ ἄλλοι ὅσα

ἀποτελοῦν ἀντικείμενο τῆς γνώμης; Ἡ μήπως δὲν θυμόμαστε πῶς γὰρ τοὺς τοὺς ἐδῶ εἴπαμε ὅτι ἀγαποῦν καὶ θαυμάζουν τοὺς ὁμορφους ἥχους, τὰ χρώματα καὶ τὰ παρόμοια, ἐνῶ ἀντιθέτως αὐτὴ καθεαυτὴν τὴν ὁμορφιὰ δὲν ἀνέχονται καὶ νὰ τὴν θεωροῦν κατὰ πὺλ ἔχει ὑπόσταση.

Τὸ θυμόμαστε.

Ἄδικο θὰ ἔχουμε λοιπὸν νὰ τοὺς ἀποκαλέσουμε φίλους τῆς γνώμης μᾶλλον παρὰ φίλους τῆς σοφίας; Ἄραγε θὰ μᾶς θυμώσουν πάρα πολὺ, ἅμα τοὺς λέμε ἔτσι;

Ἐγὼ τουλάχιστον, εἶπε, θὰ τοὺς συμβούλευα νὰ μὴ θυμώσουν· γιατί δὲν εἶναι σωστὸ νὰ δυσανασχετεῖ κανεὶς μὲ τὴν ἀλήθεια.

Κατὰ συνέπεια ὅσους σὲ κάθε περίπτωση ἀγαποῦν τὸ πραγματικὸ ὄν στὴν καθεαυτοτήτά του δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀποκαλοῦμε φιλοσόφους καὶ ὅχι φίλους τῆς γνώμης;

Βεβαίως.

[484a] Ποιοί είναι. Γλαύκων, οί φιλόσοφοι, είπα έγω, και ποιοί αυτοί που δεν είναι. Έγινε φανερό, με κάποια δυσκολία, μέσα από τὰ συμπεράσματα μιάς μακράς συζήτησης.

Ήτοις, είπε, έπειδή με μιά σύντομη συζήτηση δεν θα ήταν εύκολο.

Ήτοι φαίνεται, είπα· ή δική μου γνώμη πάντως είναι ότι θα γινόταν ακόμη καλύτερα φανερό, αν είχαμε να συζητήσουμε μόνο γι' αυτό, και δεν ήμαστε υποχρεωμένοι να εξετάσουμε ένα σωρό άλλα πράγματα προκειμένου να διακρίνουμε καθαρά σέ τί διαφέρει [b] ή δίκαιη ζωή από την άδικη.

Τί έχουμε λοιπόν, είπε, να συζητήσουμε έπειτα από αυτό;

Μά τί άλλο, είπα έγω, παρά τούτο έδω: Δεδομένου ότι φιλόσοφοι είναι όσοι μπορούν να συλλαμβάνουν έναινο που από κάθε άποψη μένει πάντα άπαράλλαχτα άμετάβλητο, ενώ όσοι δεν μπορούν να τὸ κάνουν αυτό άλλα περιπλανιούνται άσκοπα σέ πράγματα πολλά και ποικίλα δεν είναι φιλόσοφοι, ποιοί από τούς δύο πρέπει να είναι οί κυβερνήτες τῆς πόλης;

Ποιά άπάντησή μας σ' αυτό, είπε, θα ήταν ή σωστή;

Όποιοι από τούς δύο, είπα έγω, θα φαίνονται έναινοί να φυλάξουν τούς νόμους και τούς θεσμούς τών πολιτειών, αυτούς να τούς βάζουμε [c] φύλακες. Σωστά, είπε.

Τούτο ωστόσο, είπα έγω, δεν είναι άραγε όλοφάνερο, αν δηλαδή πρέπει ό φύλακας που θα έπιτηρεί ένα όποιοδήποτε πράγμα να έχει όξυτάτη όραση ή να είναι τυφλός;

Άσφαλώς και είναι όλοφάνερο, είπε.

Μήπως φαντάζεσαι τάχα ότι διαφέρουν καθόλου από τούς τυφλούς όσοι σταλήθεια έχουν στερηθεί τῇ γνώση κάθε πραγματικοῦ όντος; Οί άνθρωποι αυτοί δεν έχουν στην ψυχῇ τους κανένα ξεκάθαρο υπόδειγμα ούτε και μπορούν να στέφουν, όπως οί ζωγράφοι, τὸ βλέμμα τους στο άπολύτως αληθινό, [d] να παραδίνονται στην όσο τὸ δυνατόν ακριβέστερη θέασή του και να υποδειγματίζονται διαρκώς από τῇ σφαίρα εκείνη, και τότε μόνον να θεσμοθετοῦν και για τὰ έδώ, σχετικά με τὰ όμορφα πράγματα και τὰ δίκαια και τὰ καλά, αν χρειάζεται να θεσμοθετήσουν, κι έπίσης να φυλάνε τούς καθιερωμένους θεσμούς και να τούς διατηροῦν. Σωστά;

Μά τὸ Δία, είπε, δεν διαφέρουν και πολύ από τυφλούς.

Αυτούς λοιπόν θα προτιμήσουμε να βάλουμε φύλακες ή εκείνους που

έχουν κατακτήσει τῇ γνώση καθεμιάς πραγματικῆς όντότητας και, παράλληλα, δεν ύστεροῦν διόλου, αν τούς συγκρίνουμε με τούς άλλους, ούτε ως πρὸς τὴν έμπειρία ούτε ως πρὸς κανένα άλλο μέρος τῆς αρετῆς;

Θα ήταν παράλογο, είπε, να διαλέγουμε άλλους, έφόσον βέβαια τούτοι έδω δεν θα ύστεροῦσαν στὰ άλλα· γιατί σέ αυτό που είναι περίπου τὸ πιὸ σημαντικὸ άπ' όλα τούτοι έδω θα υπερείχαν.

[485a] Δέν πρέπει τώρα να εξηγήσουμε με ποιόν τρόπο θα μπορούσουν οί ίδιοι άνθρωποι να συνδυάζουν και έναινα τὰ προσόντα και τούτα έδω;

Βεβαίως.

Όπως λέγαμε λοιπόν και στην άρχῇ αὐτῆς τῆς συζήτησης, πρέπει πρώτα-πρώτα να κατανοήσουμε ποιά είναι ή φυσική ιδιοσυστασία τών φιλοσόφων· κι έγω τῇ γνώμῃ πώς, αν συμφωνήσουμε άρκούντως σέ αυτό, θα συμφωνήσουμε και στο ότι *μποροῦν* οί ίδιοι άνθρωποι να συνδυάζουν αυτά τὰ προσόντα κι ότι δεν πρέπει να είναι άλλοι οί κυβερνήτες στίς πόλεις παρά αυτοί.

Πώς;

Σχετικά με τῇ φυσική ιδιοσυστασία τών φιλοσόφων συμφωνούμε, θαρρῶ, πὸς οί φιλόσοφοι [b] έχουν πάντοτε έρωτα να μαθαίνουν όπιδήποτε τούς άποκαλύπτει κάτι για εκείνη τὴν οὐσία που ύπάρχει πάντα και που ή γένεση και ή φθορά δεν τὴν πηγαίνουν πότε έδω και πότε εκεί.

Άς συμφωνήσουμε σ' αυτό.

Κι έπίσης, είπα έγω, στο ότι έχουν έρωτα για *όλόκληρη* αὐτῇ τὴν οὐσία, κι ότι δεν ύπάρχει τμημα της μικρὸ ή μεγαλύτερο, πολύτιμο ή λιγότερο πολύτιμο που να τούς είναι αδιάφορο, άπαράλλαχτα όπως λέγαμε ότι κάνουν οί φιλόδοξοι άνθρωποι και οί έρωτικοί άνθρωποι.

Σωστά λές, είπε.

Πρόσεξε τώρα αν όσοι πρόκειται να γίνουν αν αυτούς που περιγράψαμε θα χρειαστεί έκτος [c] από αυτό να έχουν στή φυσική ιδιοσυγκρασία τους και τὸ έξῆς.

Ποιό πράγμα;

Να μὴν ύπόσχεμεσ τους ψέμα και, όσο έξαφτάται από τῇ βούλησή τους, να μὴν άποδέχονται σέ καμία περίπτωση τὸ ψέμα *άλλα* να τὸ μισοῦν, ενώ άπεναντίας τὴν αλήθεια να τὴν αγαποῦν.

Αὐτὸ είναι εύλογο, είπε.

Δέν είναι, αγαπητέ μου, εύλογο μόνο άλλα είναι και άπολύτως άπαραίτη-

το, όποιος από τη φύση του έχει έρωτα για κάποιον να αγαπάει *οτιδήποτε* είναι οίκειο και συγγενικό με τον αγαπημένο.

Σωστά, είπε.

Θά μπορούσες άραγε να βρείς κάτι πιο οίκειο και συγγενικό με τη σοφία από την αλήθεια;

Πώς θά μπορούσα; Έκανε.

Είναι λοιπόν δυνατόν ή αυτή φυσική ιδιοσυστασία να έχει ανάγκη για τη σοφία και συνάντια [d] για το ψέμα;

Με κανέναν τρόπο.

Άρα, όποιος τώντι αγαπάει τη μάθηση πρέπει από τὰ νιάτα του κιώλας να έχει έναν άπεραντο πόθο για την αλήθεια σέ κάθε της μορφή.

Συμφωνώ απολύτως.

Σέ όποιον άνθρωπο όμως οί επιθυμίες του κλίνουν σαφώς προς μιά συγκεκριμένη κατεύθυνση, ξέρουμε ότι στον άνθρωπο αυτό κατά κάποιον τρόπο οί επιθυμίες για τὰ άλλα πράγματα είναι πιο αδύναμες, σάν τὸ ρυάκι που έχει μετοχτευθεί κατά 'κείνη τη μεριά.

Άσφαλώς.

Έτσι, όποιοιανδ άνθρωπου οί επιθυμίες έχουν στραφεί προς την παιδεία, τη γνώση και τὰ παρόμοια θά άφορούν, πιστεύω, τίς ήδονές της ψυχής αυτής καθεαυτήν, ενώ τίς ήδονές του σώματος θά τίς παραλείπουν, εφόσον βέβαια ό άνθρωπος αυτός δεν θά προσποριείται [e] άλλα θά είναι σταλήθεια φιλόσοφος.

Κατανάγκην δδήρητι.

Κι ένας τέτοιος άνθρωπος θά έχει σωφροσύνη και δεν θά είναι σέ καμία περίπτωση φιλοχρημάτος· γιατί τὰ πράγματα που για χάρη τους οί άνθρωποι κυνηγούν με τέτοιο ζήλο τὸ χρήμα καί τίς μεγάλες δαπάνες ταιριάζουν σέ κάποιον άλλο μάλλον παρὰ σέ εκείνον.

Έτσι.

[48a] Άκόμη, όταν είναι να διακρίνεις ποιά φύση έχει κλίση στη φιλοσοφία καί ποιά όχι, πρέπει να προσέξεις και τούτο έδω.

Ποιό;

Μήπως δεν πάρες είδηση ότι της λείπει τὸ ελεύθερο φρόνημα· γιατί ή μικροπρέπεια λ.χ. είναι ό,τι πιο άκατάλληλο για μιά ψυχή που μέλλει να έχει για πάντα μέσα της έναν πόθο για τὸ θεϊκό και τὸ ανθρώπινο στην ολότητα και την πληρότητά τους.

Πολὺ σωστά, είπε.

Ένας νοῦς λοιπὸν προικισμένος με μεγαλοσύνη και με τὴ δύναμη νὰ ἐπτεύει πάνων σὸ σύνολο τοῦ χρόνου καί σὸ σύνολο τῶν ἀληθινῶν ὄντων, εἶναι δυνατόν, φαντάζεσαι, ἕνας τέτοιος νοῦς νὰ θεωρεῖ κάτι πολλὸ σπουδαῖο τὴν ἀνθρώπινη ζωή;

Άδύνατον, είπε.

[b] Τότε λοιπὸν οὔτε καί τὸ θάνατο θὰ τὸν νομίζει κάτι φοβερό· ἔτσι δὲν εἶναι;

Καθόλου φοβερό, βέβαια.

Μιά δειλὴ ἐπομένως καί ἀνελεύθερη φύση δὲν θὰ μπορούσε, καθὼς φαίνεται, νὰ σχετίζεται με τὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία.

Κατὰ τὴ γνώμη μου, όχι.

Επίσης, ἕνας ἄνθρωπος εὐπρεπής, ποὺ οὔτε φιλοχρημάτος εἶναι οὔτε μικροπρεπής οὔτε ὑπερφίλαος οὔτε δειλός, θὰ ἦταν ποτὲ δυνατόν νὰ ἀποδειχθεῖ δυνεννόητος ἢ ἄδικος;

Όχι.

Προσπαθώντας ἔτσι νὰ διακρίνεις τὴ φιλοσοφικὴ ψυχὴ ἀπὸ τὴ μὴ φιλοσοφικὴ, θὰ κοιτάξεις ἂν ἀπὸ νεαρὴ κιώλας ἤλκεια εἶναι δίκαιη καί ἡμερὴ ἢ ἀπειναντίας μονόχρωτη καί δύστροπη.

Βεβαίωτατα.

[c] Δὲν θὰ παραλείψεις ἐπίσης, φαντάζομαι, καί τούτο.

Ποιό;

Άν μαθαίνει εύκολα ἢ ἂν δυσκολεύεται στὴ μάθηση. Έμμήπως περιμένεις πὼς θὰ μπορούσε ποτὲ κάποιος νὰ αἰσθανθεῖ πραγματικὴ ἔλξη γιὰ ἕνα ἔργο πὺν βασανίζεται νὰ τὸ βγάλει πέρα καί πὺν μετὰ βίας κατορθώνει κάτι λίγα σ' αυτό;

Θὰ ἦταν ἀδύνατο.

Καί τί γίνεται, όταν δὲν μπορεί νὰ συγκατέσσει τίποτε ἀπὸ ὅσα μαθαίνει, ἐπειδὴ δὲν τὸν βοηθαί καθόλου ἢ μνημὴ του; Θὰ μπορούσε ἄραγε ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος νὰ μὴν εἶναι ἐντελὼς ἄδειος μέσα του ἀπὸ γνώση;

Πὼς θὰ ἦταν αὐτὸ δυνατόν;

Καθὼς λοιπὸν θὰ ματαιοπονεῖ, δὲν νομίζεις ὅτι *κατανάγκην* τελικά θὰ μισήσει καί τὸν ἑαυτὸ του καί αὐτὸ πὺν κάνει;

Εἶναι ἀναπόφευκτο.

[d] Ψυχὴ ἐπομένως πὺν ξεχνάει εύκολα δὲν θὰ τὴν κρίνουμε ποτὲ ἄξια νὰ

συγκαταλεχθεί στις φιλοσοφικά προικισμένες αλλά πρέπει να απαιτούμε απαραιτήτως να έχει ισχυρή μνήμη.

Βεβαιότατα, είπε.

‘Αλλά και για μιά φυσική ιδιοσυγκρασία που δεν έχει προδιάθεση για πνευματική καλλιέργεια ούτε ευαισθησία για την ομορφιά, δεν θα λέγαμε ότι μόνο στην Έλλειψη μέτρου και στη δυσαναλογία τείνει και πουθενά άλλοι;

‘Ασφαλώς.

Την αλήθεια όμως την θεωρείς συγγενική με την *έλλειψη* μέτρου ή με το σύμμετρο και το άρμονικό;

Με το σύμμετρο και το άρμονικό.

Να αναζητούμε, έπομένως, ένα νοῦ προικισμένο έκτός από τὰ άλλα με μέτρο και με χάρη, τοῦ όποίου ή φυσική προδιάθεση θα τον δδηγήσει εύκολα στην ιδέα κάθε πραγματικού όντος.

‘Ασφαλώς.

[ε] Λοιπόν; Μήπως κατά κάποιον τρόπο νομίζεις ότι έχουμε αναφέρει πράγματα που δεν είναι απαραίτητα και δεν έχουν έσωτερική ἀλληλουχία, έτσι όπως την χρειάζεται μιά ψυχή που πρόκειται να γίνει μέτοχος —όλοκληρωμένα και επάξια— τοῦ πραγματικού όντος;

[487a] Εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητα, είπε.

Μπορείς τότε να βρεις ψεγάδι σ’ ένα τέτοιο επάγγελμα, το όποιο δεν θα ήταν ποτέ δυνατόν να το ασκήσει κάποιος, αν δεν είχε από τη φύση του καλό μνημονικό, εύχέρεια στη μάθηση, μεγαλοπρέπεια, χάρη, ἀγάπη και συγγένεια με την αλήθεια, τη δικαιοσύνη, την ἀνδρεία, τη σωφροσύνη;

Ούτε κι ο ίδιος ο Μῶμος, είπε, δεν θα βρισκε να πεί λόγο κακό για έναν τέτοιο άνθρωπο.

Τότε, είπε ἐγώ, όταν οἱ ἄνθρωποι αυτοὶ ολοκληρώσουν τη μόρφωσή τους και ωριμάσουν, ἄραγε δεν θα παραδώσεις την πόλη σ’ αὐτόνων ἀποκλειστικά τὰ χέρια;

[β] Κι ο Ἀδείμαντος τότε είπε: Σωκράτη, σχετικά με αυτά, βέβαια, δεν θα μπορούσε κανείς να σου φέρει ἀντίρρηση. Ὡστόσο όσοι σὲ ἄκουγν κάθε φορά να λές αυτά που λές τώρα παθαίνουν κάτι σαν και τοῦτο ἐδῶ: Ἐπειδὴ δεν έχουν πείρα πῶς να θέτουν ἐρωτήματα και πῶς να ἀπαντοῦν σὲ αυτά, αἰσθάνονται ότι με κάθε ἐρώτημα ὁ λόγος σου τοὺς κάνει να ξεστρατίζουν λίγο, κι έτσι, όταν σὸ τέλος τῆς συζήτησης μαζευτοῦν ὅλες αὐτὲς οἱ μικρὲς ἀποκλίσεις, ἀποδεικνύεται ότι τὸ σφάλμα είναι μεγάλο και ἀκυρώνει την ἀρχική θέ-

ση τους· κι ὅπως γίνεται στους πεσσοὺς ὅπου οἱ πολὺ καλοὶ παῖκτες στριμῶ-χνουν ὅσους δεν μποροῦν νὰ βγοῦν και τοὺς κάνουν νὰ μὴν ἔχουν πιά [ε] τί νὰ φέρουν, έτσι και αὐτοὺς ἐδῶ σὸ τέλος τοὺς ἀποκλείει ἀπὸ τὴ συζήτηση μιά ἄλλου εἶδους δεξιότηγία και τοὺς κάνει νὰ μὴν ἔχουν πιά τί νὰ ποῦν, σὲ ἕνα παιγνίδι ἄλλο που δεν παίζεται με πούλια ἀλλὰ με ἐπιχειρήματα· ὥστόσο ἡ ἀλήθεια δεν ἐπιρεάζεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀποτελεσμα. Μιλῶ ἔχοντας κατὰ νοῦ τούτη τὴ συγκεκριμένη περίπτωση. Γιατί θὰ μπορούσε ἴσως τώρα νὰ σοῦ ἐλεγε κάποιος ότι γιὰ ἕνα-ένα χωριστὰ ἀπὸ ὅσα τὸν ρωτᾷς δεν θὰ εἶχε νὰ φέρει ἀντίρρηση, ὥστόσο στὴν πράξη διαπιστώνει ότι ὅσοι ἀκολουθῶσαν τὸ δρόμο πρὸς τὴ φιλοσοφία ὄχι γιὰ νὰ λάβουν μιὰ παιδεία, ὅσο ἦσαν νέοι, [δ] και μετὰ νὰ τὰ παρατήσουν ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀσχοληθοῦν ἐπὶ μακρότερον με αὐτήν, οἱ περισσότεροι γίνονται πολὺ ἀλλόκοτοι —γιὰ νὰ μὴν τοὺς χαρακτηρίσουμε τρισάθλιους—, κι ἐκείνοι πάλι που φαίνονται νὰ εἶναι θαυμάσιοι ἄνθρωποι δείχνουν νὰ καταντοῦν, ἐξαιτίας τούτης τῆς ἐνασχόλησης που ἐστὶν τὴν ἐπαινεῖς, ἄχρηστοι γιὰ τὴν πόλη τους.

Κι ἐγώ, σὰν τὸ ἄκουσα, Νομίζεις, τοῦ εἶπα, ότι λαθεύουν ὅσοι τὰ λένε αὐτά;

Δεν ξέρω, εἶπε ἐκείνος, πάντως πολὺ θὰ ἤθελα νὰ ἄκουγα τὴ δική σου γνώμη.

‘Ακου τότε ότι κατὰ τὴ δική μου γνώμη αὐτὰ που λένε εἶναι σωστά.

[ε] Τότε λοιπόν, εἶπε, πῶς εἶναι σωστὸ ότι δεν πρόκειται νὰ ἔχουν τελειωμὸ οἱ συμφορὲς σὲς πολιτεῖες προτοῦ νὰ κυβερνήσουν σ’ αὐτὲς οἱ φιλόσοφοι, αὐτοὶ που ἐμεῖς παραδεχόμαστε ότι εἶναι ἄχρηστοι γιὰ τίς πολιτεῖες τους;

Θέτεις, τοῦ εἶπα ἐγώ, ἕνα ἐρώτημα που χρειάζεται νὰ ἀπαντηθεῖ με μιὰ παραβολή.

Ἐσὺ ὁμως, ἔχω τὴν ἐντύπωση, δεν συνηθίζεις νὰ μιλάς με παραβολές.

Μιράβο σου, εἶπα· με ἐμπλέξες σὲ ἕνα ζήτημα τόσο δύσκολο [488a] νὰ βρῆς μιὰ ἀπόδειξη και μοῦ κάνεις ἀπὸ πάνω και πλάκα; Ἄκου, τότε, τὴν παραβολή γιὰ νὰ δεις ἀκόμη καλύτερα πόσο ἀδέξιος εἶμαι σ’ αὐτό. Εἶναι, βλέπεις, τόσο φοβερὸ αὐτὸ που ἔχουν πάθει ἐκείνοι οἱ ἐξαιρετικοὶ ἄνθρωποι στὴ σχέση τους με τίς πόλεις τους, ὥστε τὸ πάθῆμά τους νὰ μὴν ἔχει τὸ ὅμοιο του ἀλλὰ νὰ πρέπει κανείς, γιὰ νὰ τὸ περιγράψει και γιὰ νὰ τοὺς υπερασπιστεῖ κι αὐτοὺς, νὰ μαζέψει στοιχεῖα ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς, ὥπως κάνουν οἱ ζωγράφοι ὅταν ζωγραφίζουν τραγελάφους και ἄλλα παρόμοια συνδυάζοντας διάφορες μορφές. Βάλε ἔτσι με τὸ νοῦ σου ότι ἐπάνω σὲ κάποιο πλοῖο ἡ και σὲ πολ-

παραβολή αυτή για να διαπιστώσεις ότι απεικονίζει τις διαθέσεις που έχουν οι πόλεις απέναντι στους αληθινούς φιλοσόφους αλλά αντίλαμβάνεσαι, πιστεύω, τι έννοιά.

Καί πολύ μάλιστα, εἶπε.

Ἐξήγησε, τότε, πρῶτα-πρῶτα σέ ἐκείνον ὁ ὁποῖος ἀπορεῖ πού οἱ φιλόσοφοι δέν ἔχουν σίς πόλεις ἐκτίμηση, καί προσπάθησε νά τόν πείσεις ὅτι θά ἦταν πολὺ μεγαλύτερης ἀπορίας ἄξιο [b] ἂν θὰ εἶχαν ἐκτίμηση.

Ναί, θά τοῦ τὸ ἐξηγήσω, εἶπε.

Κι ὅτι εἶναι σωστό αὐτό πού λέξ, ὅτι γιά τόν πολὺ κόσμο οἱ πῶ ἀξιόλογοι ἀπ' ὅσους ἀσχολοῦνται μέ τή φιλοσοφία εἶναι ἀχρηστοί· γι' αὐτήν ὁμως τήν ἀχρηστία πές του ὅτι υπεύθυνους πρέπει νά θεωρεῖ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀφήνουν τοὺς φιλοσόφους ἀχρησιμοποίητους κι ὄχι τοὺς ἴδιους τοὺς ἀξιους φιλοσόφους. Γιατί εἶναι ἀφύσικο ὁ κυβερνήτης νά παρακαλεῖ τοὺς ναῦτες νά τόν κάνουν ἀρχηγό τους κι οἱ σοφοί νά πηγαίνουν νά χτυποῦν τις πόρτες τῶν πλουσίων· κι ἐκείνους πού εἶπε αὐτή τήν ἐξυπνάδα δέν ἤξερε τί ἔλεγε, ἀφοῦ ἀπὸ τῆ φύση τῶν πραγμάτων τὸ σωστό εἶναι ὅτι κατανάγκην ὁ ἄρρωστος —εἴτε γιὰ πλούσιο πρόκειται εἴτε γιὰ φτωχό— θά πάει ὁ ἴδιος νά χτυπήσει [c] τις πόρτες τῶν γιατρῶν, καί παρομοίως ὁποῖος χρειάζεται νά κυβερνηθεῖ θά χτυπήσει ὁ ἴδιος τις πόρτες ἐκείνου πού ἔχει τὴ δύναμη νά εἶναι κυβερνήτης κι ὄχι νά παρακαλεῖ ὁ κυβερνήτης τοὺς κυβερνωμένους νά κάτσουν νά τοὺς κυβερνήσει —καί μὴ μᾶς βέβαια γιὰ ἕναν κυβερνήτη ἀπὸ τὸν ὁποῖο θά μποροῦσε σταλήθεια νά προκύψει κάποιος ὄφελος. Δέν θά 'χες, ἔτσι, ἀδίκιο νά παρομοιάσεις τοὺς τωρινούς ἄρχοντες τῆς πολιτικῆς μέ τοὺς ναῦτες γιὰ τοὺς ὁποῖους μιλοῦσαμε μὲ τις πρῆν, κι ἐκείνους τοὺς ἄλλους, πού τοῦτοι ἐδὼ τοὺς χαρακτηρίζουν ἀχρηστους καί λένε· γι' αὐτοὺς ὅτι χάζεϋουν τὰ ἄσπρα, νά τοὺς παρομοιάσεις μέ τοὺς ἀληθινούς κυβερνήτες.

Πάρα πολὺ σωστά, εἶπε.

Γιὰ αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς λόγους καί ὑπὸ αὐτὲς τις συνθῆκες δέν εἶναι εὐκόλο νά ἔχουν ἐκτίμηση γιὰ τὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐπαγγέλλονται τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα· ὁπόσο [d] ἢ κατὰ πολὺ μεγαλύτερη καί καταλυτικότερη δυσφήμιση τῆς φιλοσοφίας προκαλεῖται ἐξαπίς ἐκείνων πού ἰσχυρίζονται ὅτι ἀσχολοῦνται μέ αὐτήν, ἐκείνων ἀκριβῶς, τοὺς ὁποῖους ὅπως ὑποστηρίζεις, ἕνας κατήγορος τῆς φιλοσοφίας τοὺς χαρακτηρίζει, τοὺς περισσότερους ἀπὸ αὐτούς, ὡς τρισάθλιους καί τοὺς σχετικὰ καλύτερους ὡς ἄχρηστους —κάτι πού ἐγὼ συμφώνησα ὅτι τὸ λέξ σωστά. Ἔτσι δέν εἶναι;

λὰ πλοῖα συμβαίνει κάτι σὰν καί τοῦτο: Ἕνας κυβερνητὴς πὺ σωματιώδης καί πὺ [b] χειροδύναμος ἀπ' ὅσο ὅλοι μαζί οἱ ἄλλοι, ὅσοι εἶναι πᾶνω στὸ καράβι, κάπως βαρύνοντος ἄλλα καί μέ ἐλαττωματικὴ ὄραση, ἐπίσης μέ ἀνάλογα ἐλλειπτεῖς γνώσεις γύρω ἀπὸ τὴ ναυτικὴ τέχνη, καί ναῦτες πὺ τσακώνονται μεταξὺ τους ποῖος θά πάρει στὰ χέρια του τὸ τιμόνι, μέ τὸν καθένα τους νά νομίζει ὅτι πρέπει αὐτὸς νά γίνῃ κυβερνήτης, παρόλο ὅτι ποτὲ του δέν ἔμαθε τὴν τέχνη αὐτὴ οὔτε κι εἶναι σὲ θέση νά πεῖ ποιόν εἶχε δάσκαλο οὔτε νά προσδιορίσει τὸ χρόνο τῆς μαθητείας του, καί ἐπιπλέον νά ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ναυτικὴ τέχνη δέν εἶναι κάτι πὺ μπορεῖ κανεὶς νά τὸ διδάσχει, ἔτσι μοι νά κατασπαράξουν ὅποιον ὑποστηρίζει τὸ ἀντίθετο· κι ὅλους αὐτοὺς νά συνωστίζουνται διαρκῶς [c] γύρω ἀπὸ τὸν κυβερνήτη καί νά κάνουν τὰ πάντα γιὰ νά τοὺς δώσει τὸ τιμόνι, καί ἅμα καμιά φορὰ δέν τὸν πείσουν οἱ ἴδιοι ἄλλὰ κάποιοι ἄλλοι, τότε τοὺς ἄλλους αὐτοὺς ἡ νά τοὺς σκοτώνουν ἡ νά τοὺς πετᾶνε στὴ θάλασσα· κι ἐκεῖνο τὸν προκομμένο τὸν κυβερνήτη ἀφοῦ τὸν ἐξουδετερώσουν δίνοντάς του ὑπνωτικό ἢ κρασι μπόλικο ἡ κάτι ἄλλο, νά τὸν δέξουν εἵματα χειροπόδαρα καί νά ἀναλαμβάνουν οἱ ἴδιοι νά κυβερνήσουν τὸ καράβι καί νά διαχειριστοῦν ὅ,τι ὑπάρχει ἐπάνω σ' αὐτό. Τότε πᾶ πίνοντας καί γλεντώντας, ὅπως εἶναι φυσικὸ γιὰ τέτοιους ἀνθρώπους, συνεχίζουν τὸ ταξίδι καί, σὰν νά μὴν ἔφθανε αὐτό, ἐπαινοῦν [d] καί χαρακτηρίζουν ἄξιο ναυτικὸ καί κυβερνήτη καί γνώστη τοῦ πλοίου ὁποιοδὴποτε θά εἶναι σὲ θέση νά τοὺς βοηθήσει ἀποτελεσματικὰ νά πάρουν στὰ χέρια τους τὸ καράβι πείθοντας τὸν κυβερνήτη ἡ ἀσκώντας βία ἐπάνω του, ἐνῶ ἀπεναντίας ὁποῖον δέν εἶναι τέτοιος τὸν κατακρίνουν ὡς ἀχρηστο· καί δέν ἔχουν ἰδέα πὺς εἶναι ὁ ἀληθινὸς κυβερνήτης, ὅτι χρειάζεται νά ἔχει στραμμένο τὸ νοῦ του στὶς ἐναλλαγὰς τοῦ χρόνου, τῶν ἐποχῶν, τοῦ οὐρανοῦ, τῶν ἄστρων, τῶν ἀνέμων καί σὲ ὅλα ὅσα σχετίζονται μέ τὴ ναυτικὴ τέχνη, δὲν πρόκειται σταλήθεια νά εἶναι κυβερνήτης πλοίου. Δέν τὸ πιστεύουν ὅτι εἶναι δυνατὸν νά σπουδάσει κανεὶς καί νά μάθει πὺς νά κυβερνᾷ ἕνα καράβι, [e] ἄσχετα ἂν τὸ θέλουν κάποιοι ἢ ἂν δέν τὸ θέλουν, καί μέ αὐτὸ δέν πιστεύουν ὅτι εἶναι δυνατόν νά μάθει κανεὶς τὴν κυβερνητικὴ τέχνη. Καθὼς λοιπὸν τέτοια πράγματα γίνονται στὰ πλοῖα, δέν νομίζεις ὅτι γιὰ τὸν ἀληθινὸν κυβερνήτη θά πῶν τὰ πληρώματα τῶν πλοίων, στὰ ὁποῖα ἐπικρατοῦν τέτοιες καταστάσεις, [489a] ὅτι χάζεϋει τὰ ἄσπρα καί φλυαρεῖ καί ὅτι τοὺς εἶναι ἀχρηστους;

Ναί, ἀσφαλῶς, εἶπε ὁ Ἀδεύμαντος.

Δέν φαντάζομαι λοιπὸν ὅτι θά χρεαστεῖ νά ἐξετάσεις ἐξονυχιστὰ τὴν

Ναί.

Ἐξηγήσαμε λοιπὸν γιὰ ποιοὺ λόγους οἱ καλοὶ φιλόσοφοι εἶναι ἄχρηστοι;

Βεβαίως.

Θέλεις τώρα νὰ δοῦμε ἀμέσως μετὰ ἀπὸ αὐτὸ γιὰτί οἱ περισσότεροι εἶναι κατανάγκη διεφθαρμένοι καὶ νὰ προσπαθήσουμε, ἂν μπορούσαμε, νὰ δει-
ξοῦμε ὅτι οὔτε γι' αὐτὸ φέρει εὐθύνη ἡ φιλοσοφία;

[ε] Βεβαίωτάτα.

Ἄς πᾶμε τότε στὴ συζήτησή μας, ἀφοῦ πρῶτα φέρουμε στὸ νοῦ μας ἐκεί-
νο τὸ σημείον, στὸ ὁποῖο συζητούσαμε ποιά πρέπει νὰ εἶναι κατανάγκη ἡ φυ-
σικὴ προδιάθεση ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ μέλλει νὰ γίνῃ καλὸς καὶ ἄξιος. [490a]
Στὴν πρόωγη σειρᾷ, ἂν θυμᾶσαι, ἐρχόταν ἡ ἀλήθεια, τὴν ὁποία αὐτὸς θὰ 'πρε-
πε νὰ τὴν ἐπιδιώκει ἀπολύτως καὶ μὲ κάθε τρόπο, διαφοροητικᾷ θὰ ἦταν ἕνας
ἀγύρτης χωρὶς τὴν παρಾಮικρὴ σχέση μὲ τὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία.

Ναί, αὐτὸ λέγαμε.

Αὐτὸ ὅμως ποὺ ὑποστηρίζαμε ἐμεῖς δὲν ἀντιβαίνει πέρα γιὰ πέρα σὲ ὅσα
πιστεύονται τώρα γι' αὐτόν;

Βεβαίως, εἶπε.

Δὲν θὰ ἦταν λοιπὸν μὴ εὐλογη ὑπερόσπιση ἀπὸ μέρους μας ἂν λέγαμε ὅτι
ὅποιοι ἀληθινὰ ποθεῖ τὴ μάθησι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ πλασμένου [β] νὰ
ἀγωνίζεται νὰ ἀγγίξῃ αὐτὸ ποὺ ἔχει ὑπόστασι, τὸ ὄν, καὶ δὲν στέκεται στὰ
πολλὰ ἐπιμέρους πράγματα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὑπαρκτά, ἀλλὰ ἀκολουθεῖ
τὸ δρόμο του, καὶ ὁ ἔρωτάς του γιὰ τὸ ὄν δὲν χάνει τὴ δύναμή του οὔτε ξεθυ-
μαίνει, πρὸς τὸ ἴδιον νὰ ἀγγίξῃ τὴ φύση κάθε πραγματικῆς ὀντότητας δια-
μέσου ἐκείνου τοῦ μέρους τῆς ψυχῆς του, στὸ ὁποῖο ταιριάζει νὰ ἐρχεται σὲ
ἐπαφὴ μὲ ἕνα τέτοιο πρᾶγμα —καὶ ταιριάζει στὸ συγγενικόν—, ἔτσι ποὺ μὲ
τὴν προσέγγισι τοῦ ἀληθινοῦ ὄντος καὶ τὴ συνένωσή του μὲ αὐτό, γεννώνται
νοῦ καὶ ἀλήθεια, νὰ φτάνει στὴ γνώση καὶ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ καὶ νὰ θερέφεται,
καὶ τότε μόνον νὰ λυτρώνεται ἀπὸ τοὺς πόνους του;

Μὰ τέτοια ὑπεράσπιση θὰ ἦταν, εἶπε, ἡ καλύτερη.

Τί λοιπὸν; Εἶναι ποτὲ δυνατόν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ ἀπατάι ἔστω τόσο
δὲ τὸ ψέμα ἢ ἀντιθέτως θὰ τὸ μοσεῖ;

[ε] Θὰ τὸ μοσεῖ, εἶπε.

Ὅταν λοιπὸν ὁδηγὸς θὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια, νομίζω ὅτι δὲν θὰ ἰσχυρίζομαστε
ποτὲ πῶς θὰ τὴν ἀκολουθεῖ ἕνας δολόκληρος χορὸς κακῶν.

Βεβαίως· πῶς θὰ γινόταν;

Ἄπεναντίας θὰ τὴν ἀκολουθήσει ἕνα φρόνημα καθαρὸ καὶ δίκαιο ποὺ ὥς
ἐπακόλουθόν του θὰ ἔχει καὶ τὴ σοφροσύνη.

Σωστά, εἶπε.

Καὶ δὲν χρειάζεται βέβαια νὰ παρατάξουμε ξανά ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸν
ὑπόλοιπο χορὸν ποὺ ἀκολουθεῖ τὴ φυσικὴ ἰδιουσυγκρασίαν τοῦ φιλοσόφου. Γιατὶ
θυμᾶσαι ὅτι διαπιστώσαμε πῶς μὲ τὴν ἰδιουσυγκρασίαν αὐτὴ ταιριάζουν ἡ ἀν-
δρεία, τὸ ὑψηλὸ φρόνημα, ἡ εὐχέρεια στὴ μάθησι, ἡ μνημονικὴ ἱκανότητα. Καὶ
ἐπειδὴ ἐνὶ τότε μὲ διέκοψες παρατηρώντας ὅτι καθένας [δ] θὰ εἶναι ἀναγκα-
σμένος νὰ συμφωνῇ μὲ ὅσα λέμε, ἂν ὅμως ἄφηνε τὰ λόγια καὶ γύριζε νὰ κοι-
τάξῃ αὐτοὺς γιὰ τοὺς ὁποίους μιλάμε, θὰ εἶλε πῶς βλέπει ὅτι ὀρισμένοι εἶναι
ἀπλῶς ἄχρηστοι ἀλλὰ ὅτι οἱ περισσότεροι ἔχουν ἐπάνω τους κάθε λογῆς κου-
σούρι, ἐμεῖς, προσπαθώντας νὰ ἀνιχνεύσουμε τὴν αἰτία αὐτῆς κατηγόρι-
ας, φθάσαμε ἐδῶ ποὺ βρισκόμαστε τώρα, στὸ ἐρώτημα δηλαδὴ γιὰτί οἱ περισσό-
τεροι εἶναι διεφθαρμένοι, καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀναγκαστήκαμε νὰ ἀναφερ-
θοῦμε ξανά στὴ φύση τῶν ἀληθινῶν φιλοσόφων καὶ νὰ τὴν προσδιορίσουμε.

[ε] Ἔτσι ἔγινε, εἶπε.

Αὐτῆς λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, τῆς φυσικῆς ἰδιουσυγκρασίας πρέπει νὰ δοῦμε τὴ
φθορά, πῶς τὸ φυσικὸ αὐτὸ καταστρέφεται ἐντελῶς στοὺς πολλοὺς καὶ πῶς
μόνο ἕνα μικρὸ μέρος τοῦ ἀποφεύγει τὴ φθορά —αὐτοὶ ἀκριβῶς ποὺ δὲν χα-
ρακτηρίζονται ὡς διεφθαρμένοι ἀλλὰ ὡς ἄχρηστοι. Καὶ ὅσοι πάλι θὰ ἐξετά-
σοιμε [491a] ἐκεῖνες τίς φύσεις ποὺ πάνε νὰ μνηθοῦν τὴ φύση τοῦ φιλοσόφου
γιὰ νὰ πάθουν μιὰ θέσι στὸ ἐπ'ἀγγέλμα αὐτό, καὶ νὰ δοῦμε τί λογῆς εἶναι
τοῦτες οἱ ψυχμῆς ἰδιουσυγκρασί-
ες οἱ ὁποῖες ἔρχονται νὰ μποῦν σ' ἕνα χῶρον
ποὺ δὲν εἶναι ἄξιες νὰ τὸν ὑπηρετήσουν καὶ ποὺ ξεπερνάει τίς δυνάμεις τους,
ἔτσι ὥστε μὲ τὰ ἀπανωτὰ λάθη τους νὰ γίνονται ἡ αἰτία νὰ κολλήσει γενικῶς
στὴ φιλοσοφία ἡ ρεταϊνιά τῆς ἀνυποληθίας γιὰ τὴν ὁποία μιλάς.

Ποιά εἶναι, εἶπε, ἡ φθορά ποὺ ἐννοεῖς;

Θὰ προσπαθήσω, εἶπα, νὰ σοῦ τὴν περιγράψω, ἂν μπορούσω. Φαντάζομαι
ὅτι σ' αὐτὸ καθένας θὰ συμφωνῇ μαζί μας, ὅτι δηλαδὴ μιὰ τέτοια φύσι, ἡ
ὁποία θὰ συγγεντρώνει ὅλες τίς προϋποθέσεις ποὺ θέσαμε [β] προκειμένου
νὰ γίνῃ κάποιος φιλόσοφος, σπάνια παρουσιάζεται ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώ-
πους καὶ ἀποτελεῖ ἐξαιρεσι. Ἦ δὲν τὸ νομίζεις;

Καὶ πολὺ μάλιστα.

Πρόσεξε τώρα σὲ τί πολλοὺς καὶ μεγάλους κινδύνους εἶναι ἐκτεθεμένοι
αὐτοὶ οἱ λιγυστοὶ ἄνθρωποι.

Ποιούς κινδύνους, είπε, έννοεῖς;

Αὐτὸ ποὺ παρ᾽ἐξενεύει περισσότερο ἀπὸ ὅλα, αἶμα τὸ ἀκούσεις, εἶναι ὅτι ἓνα-ἓνα χωριστὰ αὐτὰ τὰ χαρίσματα ποὺ παινέψαμε στὴ φυσικὴ ἰδιοσυγκρασία τοῦ φιλοσόφου φθείρουν τὴν ψυχὴ ποὺ τὰ διαθέτει καὶ τὴν ἀποσοποῦν ἀπὸ τὴ φιλοσοφία. Ἐννοῶ τὴν ἀνδρεία, τὴ φρονιμίδα καὶ ὅλα ὅσα ἐκθέσαμε.

Ἀκούγεται περὶ ὄργου, εἶπε.

[c] Ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ ὅμως, εἶπα ἐγώ, ὅλα ἐπίσης τὰ λεγόμενα καλὰ τὴν διαφθείρουν καὶ τὴν ἀποτραβοῦν ἀπὸ τὴ φιλοσοφία: ἡ ὁμορφιά καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ σωματικὴ ρώμη καὶ ἡ ἐπιθυσιὴ ποὺ ἀσκεῖ στήν πολιτεία τὸ συγγενολόγι καὶ ὅλα τὰ σχετικά: ἀντιλαμβάνεσαι τὸν γενικὸ χαρακτηριστὴρα τῶν πραγμάτων ποὺ έννοῶ.

Τὸν ἀντιλαμβάνομαι, εἶπε: καὶ πολὺ θὰ ἤθελα νὰ ἀκουγα κάτὶ πιὸ ξεκάθαρο σχετικὰ μὲ ὅσα λές.

Προσπάθησε τότε, εἶπα ἐγώ, νὰ τὸ συλλάβεις ὥς ἓνα ὅλο σωστὰ καὶ θὰ δεῖς ὅτι εἶναι ξεκάθαρο καὶ δὲν θὰ σοῦ φαίνονται παρ᾽ἄλλα ὅσα ἔχουν εἰπωθεῖ γ' αὐτὰ.

Τί μὲ προστάξεις, εἶπε, νὰ κάνω;

[d] Ξέρουμε, εἶπα ἐγώ, ὅτι κάθε σπέρμα καὶ κάθε φῦτρο, εἴτε ἀπὸ τὴ γῆ βγαίνει εἴτε ἀπὸ τὰ ζῷα, ἂν συμβεῖ νὰ μὴν ἔχει οὔτε τὴν τροφὴ ποὺ τοῦ ταρᾷζει οὔτε στήν ὥρα ποὺ πρέπει νὰ τὴν ἔχει οὔτε τὸν κατάλληλο τόπο, τότε, ὅσο πιὸ γερὸ εἶναι τόσο περισσότερο θὰ εἶναι τὰ ἀπαρᾷτητα ποὺ τοῦ λείπουν· γιὰτὶ τὸ κακὸ βρίσκεται σὲ μεγαλύτερη ἀντίθεση μὲ τὸ ἀγαθὸ παρὰ μὲ τὸ μὴ ἀγαθόν.

Ἀσφαλῶς.

Καὶ νομίζω πὼς εἶναι εὐλόγο ὅτι γιὰ τὴν ἄριστη φυσικὴ ἰδιοσυγκρασία οἱ ἐπιπτώσεις ἀπὸ τὴν ἀκαταλληλότητα τῶν συνθηκῶν τῆς ἀνάπτυξης εἶναι μεγαλύτερες ἀπ' ὅτι γιὰ μιὰ δευτερότερη ἰδιοσυγκρασία.

Ἔτσι εἶναι.

[e] Νὰ ποῦμε λοιπόν, Ἀδεῖμαντε, ὅτι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἐκείνες οἱ ψυχές ποὺ ἀπὸ τὴ φύση τους εἶναι καλύτερα προικισμένες, ἂν λάβουν κακὴ ἀγωγή, γίνονται ἰδιαίτερα κακές; Ἡ νομίζεις ὅτι τὰ μεγάλα ἀδικήματα καὶ ἡ γνήσια κακία ἐκδηλώνονται σὲ μιὰ κατώτερη φυσικὴ ἰδιοσυγκρασία καὶ ὄχι σὲ μιὰ φωμαλέα φύση, ἡ ὁποία ὅμως ἔχει διαφθαρεῖ ἐξαιτίας τῆς κακῆς ἀγωγῆς; Ἐνῶ μιὰ ἀσθενικὴ φύση δὲν θὰ γίνεῖ ποτὲ αἰτία γιὰ μεγάλα πράγματα, οὔτε καλὰ οὔτε ἄσχημα: ἔτσι;

Ἄλλο, εἶπε: εἶναι ὅπως τὸ λές.

[492a] Πιστεύω, λοιπόν, ὅτι ἂν συμβεῖ αὐτὴ ἡ φιλοσοφικὴ φύση, ἔτσι ὅπως τὴν προσδιορίσαμε, νὰ λάβει τὴ μάθησι ποὺ τῆς πρέπει, ἀναγκαστικά θὰ φθάσει, μεγάλωνοντας, νὰ κατακτήσῃ ὅλη τὴν ἀρετὴ, ἂν ὅμως πάλι ἀνατρέφεται ὄντας σπαρμένη καὶ φυτευμένη σὲ ἔδαφος ποὺ δὲν τῆς ταυιάζει, θὰ φθάσει στὰ ἐντελῶς ἀντίθετα, ἐκτὸς καὶ ἂν τύχει νὰ βάλει τὸ χέρι τοῦ ἐπάνω τῆς κάποιος θεός. Ἡ μὴπως πιστεύεις καὶ ἐσύ, ὅπως ὁ πολλὸς κόσμος, ὅτι κάποιους νέους ἀνθρώπους τοὺς διαφθείρουν οἱ σοφιστές, καὶ ὅτι ὑπάρχουν κάποιοι σοφιστές ποὺ δρώντας ὡς ἰδιώτες διαφθείρουν σὲ βαθμὸ ἀξιοπρόσεκτο; Δὲν εἶναι, ἀπεναντίας, αὐτοὶ ἀκριβῶς ποὺ τὰ λένε αὐτὰ οἱ πιὸ μεγάλοι [b] σοφιστές, οἱ ὁποῖοι διαμορφώνουν χαρακτηριστὴρες καὶ φτιάχνουν ὅπως θέλουν καὶ τοὺς νέους καὶ τοὺς γέροντες καὶ τοὺς ἄνδρες καὶ τὶς γυναῖκες;

Πότε γίνεται αὐτό;

Ὅταν, εἶπα, κάθονται καὶ συνεδριάζουν μπουλούκια-μπουλούκια πολλοὶ μαζί στὶς λαϊκές συνελεύσεις, στὰ δικαστήρια, στὰ θέατρα, στὰ στρατόπεδα ἢ δπουδῆποτε ἄλλοῦ μαζεύεται πλῆθος μεγάλο καὶ, σηκώνοντας ἓνα πανδαμόνιο, ἄλλα ἀπ' ὅσα λέγονται καὶ ἀπὸ ὅσα γίνονται ἐκεῖ τὰ ἀποδομιάζουν καὶ ἄλλα τὰ ἐπικροτοῦν, ὑπέριμετρα καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, ξεφρονίζοντας γοερὰ καὶ χειροκροτώντας [c] ἔτσι ποὺ κοντὰ σ' αὐτοὺς νὰ ἀντιβουίζουν ἀκόμη καὶ οἱ πέτρες καὶ ὁ τόπος ὅπου βρίσκονται κἀνοντας τὸ πανδαμόνιο ἀπὸ τὴν ἀποδοκμασία καὶ τὸν ἔπαινο ἄλλο τόσο. Μέσα σ' αὐτὴ τὴ χλαλοὴ τί φαντάζεσαι ὅτι θὰ κάνει ὁ νέος, πὼς θὰ χτυπάει, ποὺ λέει ὁ λόγος, ἡ καρδοῦλα του; Ποιὰ παιδεία, ποὺ ἔλαβε ὁ ἴδιος, θὰ ἄντεχε σ' αὐτὸ τὸν κατακλυσιμὸ τῶν ἀποδομισιῶν ἢ τῶν ἐπαίνων καὶ δὲν θὰ παρασυρόταν ἀπὸ τὸ ρεῦμα κατὰ 'κεῖ ποὺ θὰ τὴν πάει αὐτὸ καὶ δὲν θὰ ἀναγκάζοταν τελικὰ καὶ αὐτὸς νὰ ἔχει τὶς ἰδίες μὲ ἐκείνους ἀπόψεις γιὰ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἄσχημα καὶ νὰ καταπιαστεῖ μὲ τὰ ἴδια, ὅποια καὶ ἐκείνοι, πράγματα καὶ νὰ γίνεῖ καὶ ὁ ἴδιος σὰν καὶ αὐτοὺς;

[d] Ἀναγκαστικά, εἶπε, θὰ συμβεῖ αὐτό, Σωκράτη.

Κι ὅμως, εἶπα ἐγώ, γιὰ τὸν πιὸ μεγάλο ἑξαναγκασμὸ δὲν ἔχομε μὴνσει ἀκόμη.

Γιὰ ποιόν; εἶπε.

Αὐτὰ ποὺ τοῦ ἐπιβάλλουν στήν πράξη, ὅταν δὲν πείθουν μὲ τὰ λόγια, τοῦτοι οἱ παιδευτές καὶ σοφιστές. Ἡ μὴπως δὲν ξέρεις ὅτι ὅποιον δὲν πάει μαζί τοὺς τὸν τιμωροῦν μὲ ἀτιμωτικὲς ποινές, μὲ χρηματικὰ πρόστιμα, ἀκόμη καὶ μὲ θάνατο;

Τὸ ξέρω, εἶπε, καὶ πολὺ καλὰ μάλιστα.

Ποιὸς ἄλλος λοιπὸν σοφιστὴς ἢ ποιά ἰδιωτικὴ ἀγωγή, ἀντίθετη μὲ αὐτά, θὰ μπορέσει νὰ φτουρήσῃ;

[ε] Νομίζω καμία, εἶπε.

Ὁχι μόνον αὐτό, εἶπα ἐγώ, ἀλλὰ θὰ ἦσαν μεγάλῃ ἀνοησία ἀκρόμῃ καὶ τὸ ἐπιχειρήσει κανεὶς. Γιατὶ οὕτε ἀλλάζει οὕτε ἄλλῳ οὕτε πρόκειται ποτὲ νὰ ἀλλάξῃ ἕνας χαρακτηρηστικὸς καὶ νὰ ἀποκτήσῃ ἥθος λαμβάνοντας μιὰ παιδεία διαφορευτική ἀπὸ τὴν παιδεία τούτων ἐδῶ, ἕνας *ἀνθρώπινος* χαρακτηρηστικὸς, ἐννοεῖται, φίλε μου — τὸν θεῖκό, ὅπως λέει καὶ ἡ παροιμία, τὸν βγάζουμε ἔξω ἀπὸ τὸ λογαριασμό· γιατί πρέπει νὰ ξέροισμε καλὰ πῶς ὅ,τι διασωθεῖ μέσα ἀπὸ αὐτὴ τὴν κατάσταση τῶν πολιτειῶν [493a] καὶ τελικὰ γίνεῖται ὅπως πρέπει, δὲν θὰ ἔχῃς ἄδικο νὰ πῆς πὺς σόθηκε χάρις σὲ κάποια θεϊκὴ μοῖρα.

Δὲν ἔχω διαφορευτικὴ γνώμῃ, εἶπε.

Νὰ ἔχῃς ἐπίσης τὴν ἴδια γνώμῃ, εἶπα ἐγώ, καὶ πάνω σὲ τοῦτο.

Σὲ ποῖο;

Στὸ ὅτι καθένas ἀπὸ ἐκείνους ποὺ πληρώνονται γιὰ νὰ διδάξουν καὶ ποὺ ὁ κόμος τοὺς ὀνομάζει σοφιστὲς καὶ τοὺς θεωρεῖ ἀνταγωνιστὲς τοῦ σπὴν τέχνῃ δὲν διδάσκει τίποτε ἄλλο παρὰ τίς γνώμες τῶν πολλῶν, αὐτὰ ποὺ προσβέβουν ὅταν μαζεγντοῦν ὅλοι τους, καὶ αὐτὸ τὸ λένε σοφία. Εἶναι ἀκριβὲς σὰν νὰ ἔχαμε ἕνα θρεφτάρι, μεγάλο καὶ δυνατὸ ἀπὸ τὸ τάσιμα, καὶ κάποιοι προσπαθοῦσε νὰ ἀντιληφθεῖ τί συμβαίνει μὲ τίς ὁρμές [b] καὶ τίς ὁρῆσεις του, πὺς πρέπει κανεὶς νὰ τὸ πληρῇ καὶ πὺς νὰ τὸ ἀγγίξῃ, ποτε γίνεται ἀριότερο ἢ ἡμερότερο καὶ ἀπὸ ποιὲς ἀφορμές, τί φωνὲς συνηθίζει νὰ βγάξῃ γιὰ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο πρῶ-για, ἐπίσης πὺς θὰ τοῦ μλᾷει κανεὶς γιὰ νὰ τὸ ἡμερέψῃ ἢ νὰ τὸ ἀκριέψῃ· καὶ ὅταν, ἀπὸ τὴ συνεχὴ ἐπαρῇ μὲ τὸ θρεφτάρι καὶ τὸν πολὺ καιρὸ, τὰ μάθει ὅλα αὐτά, βάλῃ μὲ τὸ νοῦ σου ὅτι τὰ ὀνομάζει σοφία καὶ, συστηματοποιώντας τα σὲ τέχνῃ, ἀρχίζει νὰ τὰ διδάσκῃ, παρόλο ὅτι τὴν πραγματικότητα δὲν ἔχει ἰδέα ποιά ἀπὸ αὐτὲς τίς γνώμες καὶ τίς ἐπιθυμίες εἶναι ὠραία, ἀσχημὴ, [ε] καλὴ, κα-κή, δίκαιη, ἀδίκη, καὶ ὅτι ὅλους αὐτοὺς τοὺς χαρακτηρηστικὸς τοὺς χρησιμοποεῖ σύμφωνα μὲ τίς γνώμες τοῦ ὀγκώδους ζώου. Ὅσα τὸ γυμίζουν χαρὰ τὰ ὀνομά-ζει καλὰ, ἐνῶ ὅσα τὸ δυσχεστεροῦν ἀσχημὰ, καὶ δὲν ἔχει κανέναν ἄλλο τρόπο νὰ τὰ κρίνει ἀλλὰ χαρακτηρίζει δίκαια καὶ καλὰ τὰ ἀναπόφευκτα χωρὶς ὡστόσο νὰ ἔχει ὁ ἴδιος δεῖ ἢ κάποιοι ἄλλοι νὰ τοῦ ἔχει δείξῃ πόσο σταλήθεια διαφέρει ἡ φύση τοῦ ἀγαθοῦ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ἀναγκαίου. Ἐνα τέτοιο πλά-σμα λοιπὸν δὲν σοῦ φαίνεται, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, ἀλλόλοτος παιδαγωγός;

Μοῦ φαίνεται, εἶπε.

Ἄραγε μήπως πιστεύεις ὅτι διαφέρει σὲ τίποτα ἀπὸ τούτων ἐδῶ ὅποιοι [d] θεωρεῖ ὡς σοφία τὸ νὰ ἀνυπαμβάνεται κανεὶς ποιὲς εἶναι οἱ διαθέσεις ἑνὸς συγκεντρωμένου πλήθους ἀπὸ κάθε καρυδιάς καρῦδι καὶ τί τὸ εὐχαριστεῖ εἶτε στὴ ζωγραφικὴ εἶτε στὴ μουσικὴ ἢ, βέβαια, καὶ στὴν πολιτική; Γιατὶ ἂν ἕνας ἀνθρώπος συγχρωτίζεται μὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς παραιοιάζει ἕνα ποιήμα-του ἢ κάποιο ἄλλο ἔργο του ἢ μιὰ ὑπηρεσία ποὺ πρόσφερε στὴν πόλιν καθι-στάνας ἔτσι τοὺς πολλοὺς ἀφεντικὸ του σὲ βαθμὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅσο εἶναι ἀναγκαῖο, τότε θὰ ὑποχρεωθεῖ, ὅπως λέει καὶ ἡ παροιμία, ἀπὸ τοῦ Διομήδῃ τὴν ἀνάγκη, νὰ κάνει πάντοτε αὐτὰ ποὺ θὰ ἐπιμεροτοῦν οἱ πολλοί, ὅτι ὅμως αὐτὰ εἶναι σταλήθεια καλὰ καὶ ὁμορφα, ἄκουσες ποτὲ ὡς τώρα κανέναν ἀπὸ ἐκεί-νους τοὺς δασκάλους νὰ τὸ ὑποστηρίξει χωρὶς νὰ γίνετα καταγέλαστος;

[ε] Νομίζω, εἶπε ἐκεῖνος, πὺς οὔτε καὶ πρόκειται νὰ τὸ ἀκούσω.

Ἐχοντας λοιπὸν ὅλα αὐτὰ στὸ νοῦ σου, σκέψου ἐκεῖνο. Εἶναι ποτὲ δυ-νατὸν ἡ μάζα νὰ ἀποδεχθεῖ ὅτι ὑπάρχει ὁμορφιά αὐτῇ καθεαυτὴν καὶ νὰ τὴν ἀπαστεῖ καὶ ἢ ἴδια τὴν ὁμορφιά [494a] καὶ ὅχι τὰ πολλὰ διαφορευτικὰ ὁμορφα πράγματα ἢ πάλι νὰ δεχθεῖ ὁποιαδήποτε ὀντότητα σπὴν καθεαυτοτήτῃ της καὶ ὅχι τὰ πολλὰ καὶ διάφορα ἐπιμέρους πράγματα;

Σίγουρα ὅχι, εἶπε.

Ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, εἶναι ἀδύνατον ἡ μάζα νὰ ἔχει σχέση μὲ τὴ φιλοσο-φία.

Ἀδύνατον.

Συνεπῶς, καὶ ὅσους καταπαίνονται μὲ τὴ φιλοσοφία ἡ μάζα θὰ τοὺς κατα-κρίνει.

Κατανάγκη.

Θὰ τοὺς κατακρίνουν ἐπίσης καὶ ἐκεῖνα τὰ άτομα ποὺ συγχρωτίζονται μὲ τὸν ὄχλο καὶ θέλουν νὰ τοῦ εἶναι ἄρεστοι.

Προφανῶς.

Ὑπὸ αὐτὲς τίς συνθήκες βλέπεις νὰ ὑπάρχει τρόπος σωτηρίας γιὰ μιὰ φι-λοσοφικὴ ἰδιοσυγκρασία, ὥστε νὰ μείνῃ σ' αὐτὴ τὴν ἐνασχόλησή της καὶ νὰ φθάσῃ στὸ στόχο της; Συλλογίσου [b] ὅσα εἴπαμε πρωύτερα. Γιατὶ παραδε-χτήκαμε ὅτι ἡ εὐχέρεια στὴ μάθησι, τὸ καλὸ μνημονικὸ, ἡ ἀνδρεία, ἡ ἀρχον-τιά εἶναι γνωρίσματα αὐτῆς τῆς φύσης.

Ναί.

Τότε λοιπὸν ἕνας τέτοιος ἀνθρώπος δὲν θὰ ναι ἀπὸ τὰ παιδιὰ τοῦ κί-ο-

Δέν εἶναι πολὺ εὐκόλο.

Βλέπετε λοιπόν, εἴπα ἐγώ, πὼς δέν εἴχαμε ἄδικο ὅταν λέγαμε ὅτι ἀνόμη κι αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ συστατικά τῆς φύσης τοῦ φιλοσόφου, ἂν τύχει νὰ καλλιεργηθοῦν ἄσχημα, γίνονται, κατὰ κάποιον τρόπο, *ἡ αἰτία* ποὺ αὐτὸς ξεστρατίζει ἀπὸ τούτη τὴν ἑνασχόληση, κι ὅτι τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ, τὸν πλοῦτο δηλαδή καὶ ὅλα τὰ παρεμφερῆ ἐφόδια ποὺ ἔχει στὴ διάθεσή του;

“Ὅχι μόνο δέν εἴχαμε ἄδικο, εἶπε, ἀλλὰ ἦταν καὶ σοστό.

Τέτοιος, καλὲ μου φίλε, εἶπα, εἶναι ὁ ἀφανισμὸς καὶ [β] τέτοια καὶ τόσο μεγάλη ἡ διάβρωση τῆς πιὸ εὐγενικῆς φουσιᾶς ἰδιοσυστασίας, καὶ μάλιστα ὅταν, ὅπως ὑποστηρίζουμε ἐμεῖς, αὐτὴ ἡ φυσικὴ ἰδιοσυστασία τυχαίνει ἐπὶ πλέον νὰ εἶναι καὶ σπάνια. Ἀκριβῶς ἀπὸ τέτοιους ἀνθρώπους προέρχονται ὅσοι προξενοῦν τίς πιὸ μεγάλες συμφορὲς στίς πολιτείες καὶ στὰ ἄτομα, ἐπίσης ὅσοι κάνουν τὰ πιὸ μεγάλα καλὰ, ἂν τύχει νὰ τοὺς πάρει τὸ ρεῦμα σ’ αὐτὴ τὴν κατεύθυνση· ἐνῶ μιά φύση περιορισμένων ἀξιώσεων δέν κάνει ποτὲ τίποτα μεγάλο, οὔτε σὲ ἓνα μεμονωμένο ἄτομο οὔτε σὲ μιὰ πολιτεία.

Μεγάλη ἀλήθεια αὐτό, εἶπε.

Ἄφου λοιπὸν ξεστρατίζουν μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἐκείνοι στοὺς ὁποίους ταιριάζει ἡ φιλοσοφία [ε] ἀφ’ηρόντας τὴν ἔξημη καὶ παραμελημένη, συμβαίνει νὰ ζοῦν καὶ οἱ ἴδιοι μιὰ ζωὴ ποὺ δέν τοὺς ταιριάζει καὶ ποὺ εἶναι κίβδηλη, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ τῇ φιλοσοφία, σὰν ἔξημη κι ὀρφανή, τὴν καταντροπάζουν κάποιοι ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι κατάφεραν νὰ εἰσχωρήσουν σ’ αὐτήν, καὶ τὴν ἐξευτελίζουν, μὲ ἐξευτελισμοὺς σὰν αὐτοὺς ποὺ κι ἐσὺ λὲς ὅτι τῆς ἀποδίδονται, πὼς τάχα ὅσοι πᾶνε κοντά της εἶπε δέν ἀξίζουν τίποτα εἶπε, οἱ περιοσότεροι, εἶναι ἱκανοὶ νὰ κάνουν μεγάλο κακό.

Πραγματικά, εἶπε, αὐτὰ λένε.

Κι ἔχουν βάση, εἶπα ἐγώ, ποὺ τὰ λένε. Γιατὶ κάποια ἄλλα ἀνθρωπάκια βλέποντας νὰ ἐρημόνει αὐτὸς ὁ χώρος, παράλληλα ὁμος νὰ εἶναι γεμάτος ἀπὸ λαμπρὰ [δ] ὀνόματα καὶ τίτλους τιμῆς, σπεύδουν μετὰ χαρᾶς —σὰν κι ἐκείνους τοὺς δραπέτες ποὺ καταφεύγουν στὰ ἱερὰ τῶν ναῶν— νὰ μεταπηδήσουν ἀπὸ τίς τέχνες τοὺς στὴ φιλοσοφία, ἰδίως ὅσοι τυχαίνει νὰ διατρέπουν στίς παρακατιανὲς τοὺς τέχνες. Παρόλο ὅμως ὅτι ἡ φιλοσοφία βρίσκεται σ’ αὐτὴ τὴν κατάσταση, ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει, σὲ σύγκριση μὲ τίς ἄλλες τέχνες, μεγαλύτερη ἐπὶ ὀλῃψη, ἔτσι ποὺ νὰ αἰσθάνονται ζωηρὴ ἐπιθυμία γι’ αὐτὴν πολλοὶ λειψοὶ ἀπὸ τὴ φύση τοὺς κι ὄχι μόνο σωματικά κουτσοσυρμένοι ἀπὸ τίς τέχνες καὶ τὰ ἐπαγγέλματά τους [ε] ἀλλὰ καὶ ψυχικὰ τσακισμένοι καὶ

λας χρόνια πρῶτος σὲ ὅλα, ἰδίως ἂν συμβεῖ νὰ ἔχει καὶ κορμὶ πλάσιμένο ἀνάλογα μὲ τὴν ψυχὴ;

Ἄμφιβόλλεις;

Θὰ θελήσουν λοιπὸν, νομίζω, νὰ τὸν χρησιμοποιοῦσουν, ὅταν μεγαλώσει, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ συμπολίτες του γιὰ τίς δικές τους δουλειές.

Αὐτονόητο.

[ε] Θὰ γίνουν ἔτσι χαλὶ νὰ τοὺς πατήσῃ μὲ τὰ καλοπιάσματα καὶ τίς τιμὲς ποὺ θὰ τοῦ κάνουν, γιὰ νὰ προλάβουν καὶ νὰ κολακέψουν ἀπὸ πρωτύτερα τὴ μέλλοντική του δύναμη.

Συνήθως, εἶπε, ἔτσι γίνεται, πράγματι.

Τί φαντάζεσαι λοιπόν, εἶπα ἐγώ, ὅτι θὰ κάνει ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος ὑπὸ αὐτὲς τίς συνθήκες, ἂν μάλιστα τύχει νὰ εἶναι ἀπὸ μεγάλη πόλη καὶ ξεχωρίζει ἐκεῖ γιὰ τὸν πλοῦτο καὶ τὴν εὐγενικὴ καταγωγὴ του, κι ἐπιπλέον εἶναι δημοφιλὴς καὶ ἀφιλόγος; Δέν θὰ ἴναι ἄραγε γεμάτος ἀπὸ ἄμετρη προσδοκία, θεωρῶντας τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ἱκανὸ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὰ δημόσια πράγματα, καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων; [δ] Δέν θὰ πάρουν γι’ αὐτὸ τὰ μυαλά του ἀέρα καὶ δέν θὰ φουσκώσει ἀπὸ καμάρι καὶ σκέτη ματαιοδοξία δίχως σταλιά νοῦ;

Βεβαίως, εἶπε.

Ἄν λοιπὸν ἓνας ἄνθρωπο αὐτῆς τῆς νοστορίας τὸν πλησιάζει κάποιος καὶ τοῦ πεῖ ἥρεμα κι ἀπλὰ ὅτι δέν ἔχει μέσα του νοῦ, ἐνῶ ὁ νοῦς τοῦ εἶναι ἀπαραίτητος, κι ὅτι αὐτὸ τὸ πᾶγμα εἶναι κάτι ποὺ κανένας δέν μπορεῖ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ, ἂν δέν δουλέψῃ σὰν σκλάβος γιὰ τὴν ἀπόκτησή του, φαντάζεσαι πὼς εἶναι εὐκόλο μέσα στίς τόσες κακὲς ἐπιφορὲς νὰ βροῦν τὰ λόγια του ἀπήχηση;

Κάθε ἄλλο παρὰ εὐκόλο, εἶπε.

Ἄν τώρα ὁ νέος, εἶπα ἐγώ, λόγῳ τοῦ καλοῦ φουσιᾶς του καὶ τῆς συγγενικότητός του [ε] μὲ τὰ λόγια αὐτὰ νιώσει νὰ τὸν ἀγγίζουν κάπως καὶ καμφθεῖ καὶ στραφεῖ πρὸς τὴ φιλοσοφία, πὼς φανταζόμαστε ὅτι θὰ ἀντιδράσουν ὅσοι νομίζουν ὅτι χάνουν τὰ ὠφελήματα καὶ τὸν φιλικὸ σύνδεσμό τους μὲ αὐτόν; Δέν θὰ κάνουν καὶ δέν θὰ πῶν τὰ πάντα προκειμένου ὁ νέος αὐτὸς νὰ μὴν πεισθεῖ, καὶ δέν θὰ κάνουν τὸ ἴδιο καὶ μὲ ἐκείνους ποὺ πᾶει νὰ τὸν πείσει προκειμένου νὰ μὴν μπορέσῃ νὰ τὸν πείσει, καὶ δέν θὰ προσπαθήσουν καὶ νὰ τὸν βιάσῃ καὶ ἐκείνους, ὡς ἄτομο, καὶ νὰ τὸν σύρουν σὲ δημόσιες δικές;

[495a] Ἄναπόφευκτα, εἶπε, θὰ γίνει ἔτσι.

Μπορεῖ λοιπὸν ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴ φιλοσοφία;

διαλυμένον· ἐξαιτίας τῆς βαρετῆς μηχανικῆς ἀπασχόλησής τους — ἢ μῆπως δὲν εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ πάθουν κάτι τέτοιο;

Καὶ πολὺ μάλιστα, εἶπε.

Νομίζεις λοιπόν, εἶπα ἐγώ, ὅτι διαφέρουν σὲ τίποτα, ἅμα τοὺς δεῖς, ἀπὸ ἕναν οἰκονομημένο σιδερέα, φελακρό καὶ κακοφτιαγμένον, ποὺ μόλις πρὶν ἀπὸ λίγο ἔχει βρεῖ ἀπὸ τὸ κάτεργό του, λούστηκε στὸ λουτρό καὶ βάζοντας ἐπάνω του ἕνα καινούργιο ρούχο καμαρώνει σάν γαμπρός καὶ ἔννοεῖ νὰ παντρευεῖ τὴν κόρη τοῦ ἀφεντικοῦ του, ἐπειδὴ αὐτὴ ἔχει μείνει φτωχὴ καὶ ἔρημη;

[496a] Δὲν διαφέρει καὶ πολὺ, εἶπε.

Τί λογῆς παιδιὰ θὰ βγοῦν, φρυσικά, ἀπὸ τέτοιους; Δὲν θὰ βγοῦν νόθα καὶ τυποτένια;

Ἀναπόφευκτα.

Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι ἀνάξιοι γιὰ μόρφωση, ὅταν πλησιάζουν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ συγχροπίζονται μαζί της χωρὶς νὰ τὸ ἀξίζουν, τί λογῆς διανοήματα καὶ ἀπόψεις λές ὅτι θὰ γεννήσει τὸ μυαλό τους; Σοφίσματα δὲν εἶναι ἄραγε ὁ σοστός χαρακτηρισμὸς γι' αὐτά, χωρὶς ἔχνος γνησιότητάς καὶ ἐντελῶς ἄσχετα μὲ τὸν ἀληθινὸ στοχασμὸ;

Ἀναμφίβολα, εἶπε.

Μένει λοιπόν, εἶπα ἐγώ, Ἄδελφάντε, ἕνας πολὺ μικρὸς ἀριθμὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ [b] ἐπάξια καταπαύονται μὲ τῇ φιλοσοφίᾳ: Εἴτε ἅπλοια μὲ εὐγενεῖο χαρακτηριστὰ καὶ καλὴ ἀγωγή ποὺ γλύτωσαν, ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ ἐξοριστοῦν, καὶ καθὼς δὲν ὑπῆρχαν γύρω τους αὐτοὶ ποὺ θὰ τοὺς διέφθειραν, ἀκολούθησαν τῇ φύσει τους καὶ κρατήθηκαν στῇ φιλοσοφίᾳ, εἴτε πάλι ὅταν συμβεῖ νὰ γεννηθεῖ σὲ κάποια ἀσημαντὴ πόλῃ μιὰ μεγάλη ψυχὴ ἢ ὁποῖα ἀπαξιωνόντας νὰ καταπιαστεῖ μὲ τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς πόλης θὰ δεῖξει περιφρόνησι. Ἐνδεχομένως νὰ ὑπάρχουν καὶ κάποιες σπάνιες περιπτώσεις εὐγενεῖα προκισμένων ἀτόμων ἀπὸ ἄλλῃ τέχνη ποὺ μὲ τὸ δικό τους τὴν παρατοῦν γιὰ νὰ ἔλθουν στῇ φιλοσοφίᾳ. Ἐπίσης τὸ χαλινάρι τοῦ δικοῦ μας φίλου, τοῦ Θεάγρη, θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ κρατήσει κάποιον στῇ φιλοσοφίᾳ. Γιατὶ πραγματικὰ [c] στὸν Θεάγρη ὑπῆρχαν ὅλες οἱ προϋποθέσεις γιὰ νὰ ξεστράτισαι ἀπὸ τῇ φιλοσοφίᾳ ἀλλὰ ἡ περιποίησι τοῦ ἄρρωστου κορμοῦ του δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν πολιτικὴ καὶ τὸν κρατᾷ στῇ φιλοσοφίᾳ. Ὅσο γιὰ τὴ δική μου περίπτωση, ἔννοα τὸ δαμονικὸ σημάδι, δὲν ἀξίζει νὰ μιλάμε γι' αὐτὸ. Ζήτημα νὰ ἔχει παρυσιαστεῖ ἔστω σὲ ἕναν ἀκόμη πρὶν ἀπὸ μένα, μπορεῖ καὶ σὲ κανέναν. Κι ἀπὸ αὐτούς, τώρα, τοὺς λιγοστοὺς οἱ ὁποῖοι ἔχουν δοκιμάσει πό-

σο γλυκὸ καὶ εὐλογημένον εἶναι αὐτὸ τὸ ἀπόκρημα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ ἔχουν ἀρκούντως ἀντιληφθεῖ τὴν παραφροσύνη τῆς μάζας καὶ ὅτι, μὲ μιὰ λέξη, *κα- νένας* δὲν κάνει *τίποτα σωστὸ* στὴν πολιτικὴ οὔτε καὶ ὑπάρχει [d] σύντροφος ποὺ πηγαίνοντας κανεὶς νὰ ὑπερασπιστεῖ *μαζί του* τὸ δικαίον δὲν θὰ χανόταν καὶ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ ὅτι ἀντιθέτως θὰ εἶναι σάν ἄνθρωπος ποὺ τὸν ἔχουν ρίξει στὰ θηρία, ἀλλὰ ὅτι ἀδικεῖ καὶ ὁ ἴδιος μαζί μ' ἐκείνους ἀλλὰ *καὶ μὴ μπορών- τας* νὰ τὰ βάλει μοναχὸς του μὲ τὴ γενικὴ θηριωδία μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐξον- τωθεῖ προτοῦ κἂν προλάβει νὰ ὠφεληθῇ ἔστω τόσο δά τὴν πόλιν ἢ τοὺς φίλους του ἀποβαίνοντας ἔτσι ἄχρηστος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς ἄλλους — ἀφοῦ λογαριάσει *καλὰ* τὴν κατάστασι, ἀποτραβιέται στὸν ἑαυτὸ του καὶ κοιτάζει μόνον τὴ δική του δουλειά, καὶ ὅπως ὅταν καταγείμωνα σὲ μιὰ θεομηνία λυσο- μανᾷ ὁ ἀγέρας καὶ κοιτάει κανεὶς νὰ βρεῖ καταφύγιον κάτω ἀπὸ ἕναν τοῖχο, ἔτσι τώρα καὶ αὐτός, βλέποντας τοὺς ἄλλους βουτηγμένους στὴν ἀνομία, θὰ εἶναι εὐχαριστημένος ἂν μπορέσει μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο [e] καὶ ἐδῶ στὸν ἁπάνω κόσμῳ νὰ περάσει τῇ ζωῇ του ἀκηλίδωτος ἀπὸ ἀδικίες καὶ ἀνό- σιες πράξεις *καὶ* νὰ φύγει ἔπειτα μὲ καλὰς ἐλπίδες γαλήνιος καὶ λυτρωμένος.

[497a] Πάντως, εἶπε ἐκεῖνος, θὰ ἔφευγε ἀπὸ τῇ ζωῇ ἔχοντας κατορθώσει ὅχι τὸ πλὸ ἀσημάντο πράγμα.

Οὔτε ὅμως, εἶπα, καὶ τὸ πλὸ σημαντικόν, ἂν δὲν θὰ εἶχε τὴν τύχη νὰ βρεθεῖ σὲ μιὰ πολιτεία ποὺ νὰ τοῦ ταυιάζει· γιατί σὲ μιὰ ταιριαστὴ πολιτεία καὶ ὁ ἴδιος θὰ ξεδιπλώσει καλύτερα τὶς δυνάμεις του καὶ ἐπιπλέον θὰ προσφέρει σωστὴν βοήθεια στὴν κοινωνία.

Ὅσον ἀφορᾷ λοιπόν, συνέχισα, στοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ φιλοσο- φία ἔχει διαβληθεῖ, καὶ μάλιστα ἀδίκως, νομίζω ὅτι εἶναι ἀρκετὰ ὅσα ἔχουμε πεῖ, ἐκτός καὶ ἂν θεῖς ἐνὶ νὰ προσθέσεις κάτι ἄλλο.

Ὅχι, εἶπε ἐκεῖνος, πάνω σ' αὐτὸ δὲν ἔχω νὰ πῶ τίποτε ἄλλο· τοιό ὅμως ἀπὸ τὰ τωρινὰ πολυτεύματα θεωρεῖς ὅτι ταυιάζει μὲ τῇ φιλοσοφίᾳ;

[b] Ἀπολύτως κανένα, εἶπα, ἀλλὰ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ καὶ παραπονιέμαι: ὅτι δηλαδή δὲν ὑπάρχει σήμερα καθεστὼς ποὺ νὰ ἵναι ἀντάξιο τῆς φύσεως τοῦ φι- λσόφου. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκείνη μεταστρέφεται καὶ ἀλλάζει σάν σπόρος φρεμέ- νος ἀπὸ ἄλλου ποῦ, ὅταν τὸν σπείρεις στὴν ξένη γῆ. γάνει τίς ἰδιότητες του καί, νικημένος, τείνει νὰ ἐξομοιωθεῖ μὲ τὴν ντόπια ποιότητα· ἔτσι καὶ ἡ φιλο- σοφική φύσις δὲν διατηρεῖ, στίς τορινὲς συνθήκες, τὴ δύναμιν καὶ ἀλλὰ ἐπέ- φτει, καὶ ὁ χαρακτηριστὸς τῆς γίνεται ἀλλιώτικος. Ἄν ὅμως τύχει νὰ βρεθεῖ σ' ἕνα πολίτευμα ἄριστο, ὅπως ἀκριβὸς [c] καὶ αὐτὴ εἶναι ἄριστη, θὰ γίνῃ τότε πιά

φανερό ότι σταλήθεια ήταν θεϊκή αυτή ή φύση, ενώ όλα τα άλλα ήταν ανθρώπινα, τόσο οι φυσικές ιδιοσυγκρασίες όσο και οι προσπάθειες. Είναι φανερό ότι ύστερ' από αυτό θα ρωτήσεις ποιό είναι τούτο το πολίτευμα.

Δεν μάντεψες καλά, είπε· δεν πρόκειται να σε ρωτήσω αυτό αλλά αν εννοούσε την πολιτεία που περιγράψαμε φιάχνοντάς την ή κάποια άλλη.

Ὡς πρὸς όλα τα άλλα, εἶπα ἐγώ, ἔστιν αὐτή· τὸ εἶπαμε ὁμῶς καὶ τότε ὅτι θὰ χρειαζόταν νὰ ὑπάρχει διαρκῶς μέσα στὴν πόλιν κάτι [α] πὺν νὰ στοχάζεται τὸ πολίτευμα, ἀρκυβῶς ὅπως τὸ στοχάζόσουν κι ἐσύ, ὅταν θέσιπες τοὺς νόμους.

Ναί, αὐτὸ τὸ εἶπαμε.

Δὲν ἔγινε ὁμῶς, εἶπα, ἀρκετὰ ξεκάθαρο, ἀπὸ φόβο, ἐπειδὴ μὲ τίς παρατηρήσεις σας μοῦ δώσατε νὰ καταλάβω ὅτι ἡ ἀπόδειξη αὐτοῦ τοῦ ζητήματος θὰ ἔπαυε νὰ μάρχει διαρκῶς καὶ θὰ ἦταν δύσκολη. Ἀλλῶστε καὶ τὸ κομμάτι πὺν μένει νὰ ἀναπτύξουμε δὲν εἶναι καὶ τὸ πὺν εὐκόλο ἀπ' ὅλα.

Ποιό εἶναι αὐτό;

Εἶναι τὸ ἐρώτημα πῶς μιὰ πολιτεία θὰ χρησιμοποιήσει τὴ φιλοσοφία χωρὶς αὐτὸ νὰ γίνῃ αἵπια νὰ καταστραφεῖ ἡ ἴδια. Γιατὶ καθετὶ μεγάλο πείριχλείει, βιέπει, κινδύνους, καὶ πραγματικά, ὅπως λέει κι ἡ παροιμία, «δύσκολα εἶναι τὰ ὁμορφα».

[ε] Ὅμῶς, εἶπε, ἄς ὀλοκληρωθεῖ ἡ ἀπόδειξη ὥστε αὐτὸ νὰ γίνῃ φανερό.

Ναί, εἶπα ἐγώ, ἐκτός κι ἂν μᾶς ἐμποδίσει ὄχι ἡ ἔλλειψη διάθεσης νὰ τὸ κάνουμε ἀλλὰ ἡ ἀνημπορία μας· εἶσαι ἐδῶ καὶ θὰ δεις τὴν προθυμία μου. Δὲς τώρα ἄμεσως πόσο ἀνεπιφύλακτα καὶ παραινδυνευμένα θὰ μιλήσω. Τοῦμῶ νὰ πῶ ὅτι ἡ πόλη πρέπει νὰ καταπιαστεῖ μὲ τὴ φιλοσοφία κατὰ τὸν ἐντελῶς ἀντίθετο τρόπο ἀπ' ὅτι τώρα.

Πῶς;

Σήμερα, εἶπα ἐγώ, ὅσοι καταπιάνονται μὲ τὴ φιλοσοφία εἶναι παλληκαροπούλα [498α] πὺν μὴλις ἐπαφίαν πιά νὰ εἶναι μικρὰ παιδιὰ ἀλλὰ καὶ πὺν δὲν ἔχουν ἀσχυλῆθῃ ἀκόμη μὲ τὸ σπῖτι τους καὶ τὸ βιοπορισμό, καὶ τὰ ὁποῖα σάν φθάσουν στὸ πὺν δύσκολο μέρος τῆς φιλοσοφίας τὰ παρατοῦν στὴ μέση· εἶπαι κανόνους ὅσοι παριστάνουν τοὺς πολλὲ φιλοσοφούμενους —καὶ χαρακτηρίζω ὡς πὺν δύσκολο μέρος τὸ σχετικὸ μὲ τὴ διαλεκτική—, κι ὅταν δεχθοῦν κάποτε, ὕστερα ἀπὸ παράκληση κάποιων πὺν ἀσχυλῶνται μὲ τὴ φιλοσοφία νὰ τοὺς παρακολουθήσουν σὲ μιὰ φιλοσοφική συζήτηση, τὸ θεωροῦν μεγάλο πρῶγμα, πιστεύοντας ὅτι γι' αὐτοὺς ἡ φιλοσοφία πρέπει νὰ εἶναι πάρεργον·

καὶ στὰ γερατειά, ἐκτός ἀπὸ κάποιες λίγες ἐξαιρέσεις, οβήγουν πνευματικά πὺν περισσότερο [β] ἀπ' ὅτι ὁ ἥλιος τοῦ Ἡράκλειτου, ἀφοῦ αὐτοὶ δὲν ξενανύβουν ποτέ.

Ἐνῶ πῶς πρέπει νὰ γίνετα;

Κατὰ τὸν ἐντελῶς ἀντίθετο τρόπο. Ὅσο εἶναι παλληκαρόπούλα καὶ παιδιὰ θὰ ἀπασχυλῶνται μὲ μιὰ παιδεία καὶ μιὰ φιλοσοφία ἀνάλογη μὲ τὴν ἡλικία τους καὶ θὰ φροντίζουν πάρα πὺν τὸ σῶμα τους πὺν πάει νὰ ξεπεταχτεῖ καὶ νὰ γίνῃ ἀνδρικό, ὥστε νὰ ἀποκτήσουν ἕνα ὄργανο ἱκανὸ νὰ ὑπηρετήσει τὴ φιλοσοφία. Καὶ καθὼς θὰ ἔρχονται τὰ χρόνια πὺν ἡ ψυχὴ ἀρχίζει νὰ ὀριμάζει, θὰ κάνουν τὴν ἀσχυρή τους ἐντονότερη· κι ὅταν πιά ἡ σωματική δύναμη ἀρχίζει νὰ ἐξαντλεῖται καὶ νὰ μὴν ἐπαρκεῖ γιὰ τίς πολιτικές [ε] καὶ τίς στρωτιωτικές ὑποχρεώσεις, τότε νὰ ἀφήνονται ἐλεύθεροι νὰ βοσκῶνουν τὴν ψυχὴ τους καὶ νὰ μὴν κάνουν τίποτε ἄλλο —ἐκτός κι ἂν θὰ πρόκειται γιὰ κάτι πάρεργο— παρὰ μόνον αὐτό, ὅσοι εἶναι νὰ ζήσουν εὐτυχισμένοι καὶ πεθαίνοντας νὰ στεφανώσουν τὴ ζωὴ πὺν ἔζησαν μὲ μιὰ ἀνάλογη μοῖρα στὸν Ἄλλο Κόσμο.

Ἀλήθεια, εἶπε, μοῦ δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι μιλάς μὲ ἐνθουσιασμό, Σωκράτη. Φαντάζομαι ὁμῶς ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπ' ὅσους σὲ ἀκοῦνε θὰ σοῦ ἀντισταθοῦν μὲ ἀκόμη μεγαλύτερη ἐνεργητικότητα καὶ δὲν θὰ συμφωνήσουν οὔτε στὸ ἐλάχιστο μαζί σου, καὶ πρώτος-πρώτος ὁ Θρασύμαχος.

Μὴ μᾶς βάξεις φτύλια, εἶπα ἐγώ, σ' ἐμένα καὶ στὸν Θρασύμαχο, [α] τώρα πὺν μὴλις φιλιώσαμε, χωρὶς καὶ πρώττερα νὰ ἤμαστε ἐχθροί. Γιατὶ δὲν πρόκειται νὰ χαλαρώσουμε τίς προσπάθειές μας ὥσπου νὰ τὸν πείσουμε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἡ ὥσπου νὰ κάνουμε κάτι πὺν νὰ τοὺς εἶναι χρήσιμο γιὰ ἐκείνη τὴ ζωὴ, ὅταν θὰ γεννηθοῦν ξανά καὶ θὰ τύχει νὰ μιλοῦν πάλι γιὰ τέτοια πράγματα.

Ἀναφέρεσαι βέβαια, εἶπε, σὲ πὺν σύντομο χρόνο.

Σὲ χρόνο *μηδαμνὸ*, εἶπα, ἂν τὸν συγκρίνεις μὲ τὴν αἰωνιότητα. Ὅτι ὁμῶς ὁ πολλὲ κόσμος δὲν συμφωνεῖ μὲ ὅσα λέμε, αὐτὸ δὲν εἶναι δὲ καὶ κάτι πὺν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήσσει· γιατί ποτέ ὡς τώρα δὲν εἶδαν νὰ γίνετα (*γενόμενον*) αὐτὸ πὺν τώρα λέγεται (*λεγόμενον*), [ε] ἀντιθέτως ἔχουν ἀκούσει ὀρισμένες φράσεις αὐτοῦ τοῦ εἶδους τεχνιτὰ προσαχυσιμένες ἡ μία στὴν ἄλλη κι ὄχι ὅπως τώρα πὺν φουσιὰ καὶ ἀβίαστα ταίριαζε τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο. Ὡστόσο ἂνθρωπο ἐξισομένο μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ ἐξοιωμένο κατὰ τὸ δυνατόν στὴν ἐντέλεια μὲ αὐτήν, καὶ στὰ ἔργα καὶ στὰ λόγια, ὁ ὁποῖος νὰ ἔχει στὰ χέγια του

την εξουσία [499a] σέ μιά πολιτεία ὅμοια μέ αὐτόν, δὲν ἔχουν ποτὲ ὥς τώρα δεῖ, οὔτε ἕναν οὔτε περισσότερους. Ἡ φαντάζεσαι ὅτι ἔχουν;

Δὲν τὸ φαντάζομαι καθόλου.

Οὐτὲ πάλι, εὐλογημένε μου, ἔχει συμβεῖν νὰ ἀκούσουν τὰ αὐτιά τους συζητήσεις ὁμορφες καὶ εὐγενικές, συζητήσεις σὲς ὅποιες νὰ ἀναζητοῦν ἐπίμονα καὶ ἀδολα τὴν ἀλήθεια, ἀπλᾶ καὶ μόνο γιὰ νὰ γίνει γνωστή, χωρὶς διόλου νὰ συγκινοῦνται γιὰ ἐκείνα τὰ περὶ τέχνη καὶ τὰ ἐριστικά πού ἄλλο σκοπὸ δὲν ἔχουν παρὰ μόνο τὴ δημοθυγία ἐντυπώσεων καὶ τὶς φιλονικίες στὰ δικαστήρια καὶ σὲς ἰδιωτικὲς συζητήσεις.

Δὲν ἔχουν ἀκούσει τέτοιες συζητήσεις, εἶπε.

Αὐτὰ βέβαια ἔχοντας ὑπόψη, εἶπα ἐγώ, καὶ παρόλο ὅτι ἐμεῖς τότε τὰ εἶχα με προβλέψει αὐτὰ [β] καὶ τὰ φοβόμαστε, ὥστόσο, ἀπὸ ὑποχρέωση στὴν ἀλήθεια, ἐκφράσαμε τὴν ἀποψη ὅτι καμία πόλη, καμία ἐλεύθερη κοινότητα, καὶ νένα μεμονωμένο ἄτομο δὲν θὰ φθάσει ποτὲ νὰ ἀγγίξει τὴν τελειότητα προτοῦ νὰ τὰ φέρε ἔτσι ἡ τύχη ὥστε νὰ ἀναγκαστοῦν αὐτοὶ οἱ φιλόσοφοι, οἱ λογιστοὶ καὶ οἱ ὄχι κακοί, οἱ ὅποιοι τώρα χαρακτηρίζονται ἄχρηστοι, νὰ πάρουν στὰ χέρια τους, εἴτε μέ τὴ βούλησή τους εἴτε ὄχι, τὴν πόλη καὶ ἡ πόλη νὰ ἀκολουθήσει πιστὰ τὶς ἐντολές τους ἢ πάλι προτοῦ τὰ παιδιὰ ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι ἐξουσιάζουν καὶ κυβεροῦν ἢ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἐξουσιαστές καὶ οἱ κυβερνήτες, [ε] συνεπαρμένοι ἀπὸ κάποια θεϊκὴ ἔμπνευση, νὰ κυριευθοῦν ἀπὸ ἀληθινὰ ἔρωτα γιὰ ἀληθινὴ φιλοσοφία. Ὅτι ἡ πραγματοποίηση τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὰ δύο ἢ καὶ τῶν δύο εἶναι ἀδύνατη, ἐγὼ ἰσχυρίζομαι ὅτι δὲν ἔχω κάποια λογικὴ ἀπόδειξη γι' αὐτό. Γιατὶ τότε δικαίως θὰ γινόμασταν καταγέλαστοι πὼς τάχα ὅσα λέμε εἶναι ἀπλῶς εὐχολόγια. Ἡ μὴπως δὲν τὰ λέω σωστά;

Σωστά.

Ἄν λοιπὸν στὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ παρελθόντος ἔχει συμβεῖ ἐξαιρετικὰ προικισμένοι φιλόσοφοι νὰ ἀναλάβουν, ὠθηόμενοι ἀπὸ κάποια ἀνάγκη, μιά πολιτεία ἢ ἂν αὐτὸ συμβαίνει καὶ τώρα σὲ κάποιον μακρινὸ βαρβαρικὸ τόπο [ε] πού δὲν μπορεῖ νὰ τὸν φθάσει τὸ μάτι μας ἢ ἂν πρόκειται νὰ συμβεῖ κάποιο ἀργότερα, σχετικὰ μέ αὐτὸ ἔχουμε ὅλη τὴ διάθεση νὰ ὑποστηρίξουμε μέ ἐπιχειρήματα ὅτι ἔχει υπάρξει ἡ πολιτεία πού περιγράψαμε καὶ ὑπάρχει καὶ τώρα καὶ θὰ υπάρξει καὶ σὸ μέλλον, ὅταν αὐτὴ ἡ Μούσα πάρε στὰ χέρια τὴν πόλη. Γιατὶ δὲν εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνει αὐτό, καὶ οὔτε αὐτὰ πού λέμε εἶναι πρῶτα ἀδύνατα· δύνκολα ναί, αὐτὸ τὸ παραδεχόμαστε καὶ ἐμεῖς.

Κι ἐγώ, εἶπε, ἔτσι νομίζω.

Ἀλλὰ ὅτι οἱ πολλοὶ, ἕκανα ἐγώ, δὲν τὸ βλέπουν ἔτσι τὸ πρᾶγμα, θὰ τὸ ἐλέγες αὐτό;

Ἦτοις, εἶπε.

Μὴν εἶσαι, εὐλογημένε μου, εἶπα ἐγώ, τόσο ἐπικριτικὸς γιὰ τοὺς πολλούς. [ε] Μὴν ἀμφιβάλεις ὅτι θὰ ἀλλάξουν γνώμη, ἅμα δὲν τοὺς ξεθελίζεις ἀλλὰ, μαλακώνοντας τοὺς καὶ διαλύοντας τὴν παρεξήγηση γύρω ἀπὸ τὴ φιλοσοφία, τοὺς δώσεις νὰ ἀντιληφθοῦν τοὺς ἐννοεῖς ὡς φιλοσόφους καὶ προσδορίσεις, [500a] ὅπως τώρα δά, ποιά εἶναι ἡ φύση τους καὶ ποιά ἡ ἀσχολία τους, ὥστε νὰ μὴ νομίζουν οἱ πολλοὶ ὅτι ὡς φιλοσόφους ἐννοεῖς αὐτοὺς πού νομίζουν ἐκείνοι. Ἡ μὴπως ἀμφισβητεῖς ὅτι ἂν δοῦν τὰ πρᾶγματα μέ αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ σχηματίσουν *διαφορετικὴ* γνώμη καὶ θὰ δώσουν ἄλλη ἀπάντησι; Ἡ φαντάζεσαι πάλι ὅτι ἕνας ἥπιος ἀνθρώπος, χωρὶς φρόνο μέσα του, μπορεῖ νὰ φέρεται ἀπότομα σὲ κάποιον πού δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ χαρακτηριστὶκα του ἀπότομος ἢ νὰ φθονεῖ κάποιον πού δὲν εἶναι νὰ τὸν φθονεῖ; Ἐγὼ λοιπόν, προλαμβάνοντας τὴν ἀπάντησή σου σοῦ λέω ὅτι κατὰ τὴ δική μου γνώμη τέτοιο ἀπότομο φυσικὸ λγιστοὶ τὸ ἔχουν, καὶ ὄχι πάντως ὁ πολλὸς κόσμος.

Ἐννοια σου, εἶπε, καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιο νομίζω.

[β] Τότε λοιπὸν δὲν συμφωνεῖς μαζί μου καὶ σέ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἡ αἰτία πού ὁ πολλὸς κόσμος κρατᾷ ἐχθρικὴ στάση ἀπέναντι στὴ φιλοσοφία εἶναι ἐκείνοι οἱ ἄσχετοι οἱ ὅποιοι μπαίνουν στὸ χῶρο τῆς σάν μεθυσιμένοι γλεντοκόποι, χωρὶς νὰ ἔχουν τέτοιο δικαίωμα, βρίζοντας καὶ ἔτοιμοι νὰ ἀρπαγοῦν ὁ ἕνας μέ τὸν ἄλλο, καὶ οἱ ὅποιοι συζητοῦν πάντοτε γιὰ πρόσωπα, κάνοντας ἔτσι κατὰ τὸ ὅποιο ἐλάχιστα ταυιάζει στὴ φιλοσοφία;

Βεβαίως.

Γιατὶ, βλέπεις, Ἀδείμαντε, ὅποιος ἀληθινὰ ἔχει στραμμένο τὸ λογισμὸ του στὰ οὐσιαστικὰ πρᾶγματα δὲν εὐκαιρεῖ νὰ γυρίσει καὶ νὰ κοιτάζει κάτω, πὶς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων, [ε] καὶ μπλέκοντας σὲς διαμάχες τους νὰ γεμίζει τὴν ψυχὴ του μέ φθόνον καὶ ἔχθρα· ἀπειναντίας, ἔχοντας τὸ βλέμμα του στραμμένο σὲ ὀντότητες μιᾶς αἰώνιας καὶ ἀναλλοίωτης τάξεως, οἱ ὅποιες οὔτε ἀδικοῦν οὔτε ἀδικοῦνται ἢ μὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὀντότητες τακτοποιημένες, ὅλες, σύμφωνα μέ τὸ λόγο, πὶς μμεῖται καὶ προσπαθεῖ ὅσο τὸ δυνατόν περιοσότερο νὰ ἐξομολώνεται μέ αὐτές. Ἡ θαρρεῖς πὼς εἶναι ποτὲ δυνατόν ἕνας πού προσεγγίζει κατὰ μέ θαυμασμό νὰ μὴν τὸ μμεῖται κιόλας;

Ἀδύνατον, εἶπε.

Καὶ καθὼς ὁ φιλόσοφος προσεγγίζει τὸ θεῖον καὶ τὸ βαλμένο σὲ τάξη, γί-

νεται [d] κι ὁ ἴδιος εὐπρεπής καὶ θεϊκός, στὸ βαθμὸ πού αὐτὸ εἶναι δυνατὸν σ' ἕναν ἄνθρωπο· διαβολὴ καὶ δυσφήμιση ὑπάρχει, βέβαια, παντοῦ πολλή.

Ναί, πραγματικά.

Ἄν λοιπὸν κατὰ κάποιον τρόπο, εἶπα, ὑποχρεωθεῖ νὰ καταβάλει προσπάθεια ὥστε ὅσα βλέπει ἐκεῖ νὰ τὰ σταλάξει καὶ μέσα στοὺς χαρακτῆρες τῶν ἀνθρώπων, τόσο σὲ σχέση μὲ τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τους ὅσο καὶ μὲ τὴν δημόσια, καὶ νὰ μὴν πλάθει μόνο τὸν ἑαυτὸ του, ἄραγε νομίζεις ὅτι θὰ ἀποδειχθεῖ κακὸς μάστορας τῆς σωφροσύνης, τῆς δικαιοσύνης καὶ γενικὰ ὅλης τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς;

Κάθε ἄλλο, εἶπε αὐτός.

Ἄν, τώρα, οἱ πολλοὶ τὸ ἀντιληφθοῦν ὅτι ὅσα λέμε γιὰ τὸ φιλόσοφο ἀληθεύουν, [e] ἄραγε θὰ δυσανασχετήσουν μὲ τοὺς φιλοσόφους καὶ θὰ δοῦν μὲ δυσπιστία ὅσα τοὺς λέμε ἡμεῖς, ὅτι δηλαδή δὲν θὰ ἦσαν ποτὲ δυνατὸν μιὰ πολιτεία νὰ γίνει μὲ ἄλλον τρόπο εὐτυχισμένη παρὰ μόνο ἂν θὰ τὴν σχεδίαζαν ζωγράφου ἔχοντας μπροστά τους τὸ θεῖκό πρότυπο;

Δὲν θὰ δυσανασχετήσουν, εἶπε ἐκεῖνος, ἀρκεῖ βέβαια νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν. [501a] Πῶς λογαριάζεις ὅμως ὅτι θὰ γίνει αὐτὸ τὸ σχεδιασμο;

Παίρνοντας, εἶπα ἐγώ, στὰ χέρια τους μιὰ πόλη καὶ ἀνθρώπινους χαρακτῆρες —ὅπως παίρνει κανεὶς ἕναν πίνακα—, πρῶτῃ τους φροντίδα θὰ ἦταν ἡ κάθαρσὴ τους, πρῶγμα πού δὲν εἶναι πολὺ εὐκόλο. Νὰ ξεῖρες ὅμως ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο οἱ φιλόσοφοι θὰ διέφεραν εὐθὺς ἐξαρχῆς ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὡς πρὸς τὸ ὅτι δηλαδή δὲν θὰ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἀγγίξουν οὔτε ἄτομο κανένα οὔτε πόλη οὔτε καὶ νὰ φτιάξουν νόμους, προτοῦ νὰ τὰ παραλάβουν αὐτὰ στὰ χέρια τους ἀποκαθαριμένα ἢ προτοῦ νὰ τὰ ἀποκαθάρουν οἱ ἴδιοι.

Καὶ σωστά θὰ ἔκαναν, εἶπε.

Πιστεύεις ὅτι ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ θὰ μπορούσαν νὰ σχεδιάσουν τὸ περίγραμμα τοῦ πολιτεύματος;

Ἀσφαλῶς.

[b] Ἐπειτα, νομίζω, καθὼς θὰ δουλεύουν πάνω σ' αὐτὸ τὸ σχεδιασμο, θὰ στρέφουν συχνὰ-πυκνὰ τὸ βλέμμα τους καὶ πρὸς τὴ μία πλευρὰ καὶ πρὸς τὴν ἄλλη: ἀπὸ τὴ μιὰ στὸ δίκαιο καὶ στὸ ὥραιο καὶ στὸ ἠθικὸ καὶ σὲ ὅλα τὰ παρόμοια, ἔτσι ὅπως αὐτὰ εἶναι στὴ φυσικὴ γνησιότητά τους, καὶ θὰ προσπαθοῦν νὰ φτιάξουν τὸ ἀνθρώπινο ἀντίγραφο σύμφωνα μὲ ἐκεῖνα τὰ πρότυπα, πλάθοντας τὸ ὁμοίωμα τους διαμέσου συνδυασμῶν καὶ ἀνάμιξης τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιδιώξεων κι ἔχοντας ὡς στήριγμά τους ἐκεῖνο πού κι ὁ Ὅμηρος τὸ ὀνομάζει, ὅποτε τὸ συναντᾷ στοὺς ἀνθρώπους, θεόμορφο καὶ ὁμορφο σὰν θεϊκό.

Σωστά, εἶπε.

Κι ἄλλοτε, θαρῶ, θὰ σβήνουν κάτω κι ἄλλοτε πάλι θὰ προσθέτουν [c] ὥσπου νὰ πλάσουν ἀνθρώπινους χαρακτῆρες ἀξιούς νὰ ἔχουν τὴν ἀγάπην τῶν θεῶν —στὸ βαθμὸ πού αὐτὸ εἶναι δυνατόν.

Σίγουρα, εἶπε, θὰ εἶναι ἡ πιὸ ὀμορφὴ ζωγραφικὴ.

Ὑπάρχει ἄραγε, εἶπα ἐγώ, ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορούσαμε νὰ πείσουμε ἐκείνους πού, καθὼς ἔλεγες, θὰ ριχτοῦν μὲ ὅλη τους τὴ δύναμιν καταπάνω μας πῶς ἔνας τέτοιος σχεδιαστὴς πολιτευμάτων εἶναι αὐτὸς τὸν ὁποῖο ἡμεῖς τότε τοὺς τὸν παinueύαμε κι ἐκεῖνοι δυσανασχετοῦσαν πού παραδίδναμε σ' αὐτὸν τὴς πολιτεῖες, κι ἀκούγοντάς το τώρα αὐτὸ δὲν θὰ μαλακώσουν κάτω;

Βεβαίως, εἶπε, ἂν ἔχουν μυαλό.

[d] Τί εἶδους ἀντίρρηση μπορεῖ νὰ ἔχουν; Μπορεῖ ἄραγε νὰ ποῦν ὅτι οἱ φιλόσοφοι δὲν ἔχουν ἔρωτα γιὰ τὸ ὄν καὶ τὴν ἀλήθεια;

Θὰ ἦσαν παράλογο, εἶπε.

Ἦ πάλι ὅτι ἡ φύση τους, ἔτσι ὅπως τὴν περιγράψαμε, δὲν εἶναι συγγενικὴ μὲ τὸ τέλει;

Οὔτε κι αὐτὸ μπορούν νὰ τὸ ποῦν.

Τοῦτο ἔδω ὅμως: Ὅτι δηλαδή μιὰ τέτοια φύση, ἂν συμβεῖ νὰ ἐπιδοθεῖ σ' ἐκεῖνα πού πρέπει, δὲν πρόκειται νὰ γίνει στὴν ἐντέλεια καλὴ, περισσότερο ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἄλλη —αὐτὸ μπορούν νὰ τὸ ποῦν, Ἦ θὰ ποῦν ὅτι αὐτὸ θὰ συμβεῖ μᾶλλον μὲ ἐκείνους πού ἡμεῖς τοὺς ἀποκλείσαμε;

[e] Ὅχι βέβαια.

Θὰ ἐξακολουθήσουν λοιπὸν νὰ ἐξαγριώνονται ἐναντίον μας, ὅταν ἡμεῖς θὰ λέμε ὅτι, ἂν δὲν πάρουν τὴν πόλη στὰ χέρια τους οἱ φιλόσοφοι, δὲν θὰ ἔχουν σταματημὸ τὰ δαινὰ οὔτε γιὰ τὴν πόλη οὔτε γιὰ τοὺς πολίτες, κι οὔτε θὰ ὀλοκληρωθεῖ ποτὲ στὴν πράξη τὸ πολίτευμα πού σὰν παραμύθι πλάθουμε τώρα μὲ τὸ λόγο μας;

Ἦτοις, εἶπε, θὰ ἐξαγριώνονται σὲ μικρότερο βαθμὸ.

Ἄς μὴν ποῦμε, εἶπα ἐγώ, σὲ μικρότερο βαθμὸ ἀλλὰ ὅτι ἔχουν [502a] πέρα γιὰ πέρα ἡρεμίει καὶ ἔχουν πεισθεῖ, προκειμένου νὰ συμφωνήσουν μαζί μας: ὄχι γιὰ κανέναν ἄλλο λόγο ἀλλὰ, ἔτσι, ἀπὸ ντροπὴ ἐντάξει,

Βεβαίως, εἶπε.

Ἄς δεχθοῦμε τότε, εἶπα ἐγώ, ὅτι ὡς πρὸς αὐτὸ ἔχουν πεισθεῖ: ποῖός ὅμως θὰ ἔχει ἀντίρρηση γιὰ τοῦτο ἐδῶ, ὅτι δηλαδή θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ βρεθοῦν παιδιὰ βασιλιάδων ἢ ἀρχόντων μὲ φυσικὴ προδιάθεση γιὰ τὴ φιλοσοφία;

Κανέννας, εἶπε.

Ἄν, τώρα, υπάρξουν τέτοιοι ἄνθρωποι με φιλοσοφική προδιάθεση, μπορεῖ κανεὶς νὰ πεί ὅτι αὐτοὶ κατανάγκην ἀδήριτη θὰ διαφθαροῦν; [b] Ὅτι βέβαια εἶναι δύσκολο νὰ ἀποφύγουν τῇ διαφθορᾷ, αὐτὸ τὸ δεχόμαστε κι ἐμεῖς ὅτι ὅμως δὲν θὰ μπορούσε, στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, νὰ σωθεῖ ἔστω ἓνας τους ἀπὸ τῇ διαφθορᾷ, ἐπάγχει κανεὶς πὺ θὰ ὑποστηρίξει κάτι τέτοιο;

Πῶς θὰ μπορούσε νὰ τὸ ὑποστηρίξει;

Ἄρκεῖ ὁμως, εἴπα ἐγώ, νὰ βγῇ ἓνας μόνον ἄξιος, πὺ νὰ ἔχει στὰ χέρια του μιὰ πολιτεία πειθαρχημένη, καὶ θὰ τὰ κατορθώσει ὅλα αὐτὰ πὺ τώρα φαίνονται ἀπίστευτα.

Ἄρκεῖ πραγματικά, εἶπε.

Γιατὶ ἂν ἓνας ἄρχοντας καθιερώσει τοὺς νόμους καὶ τοὺς θεσμοὺς πὺ περιγράψαμε, δὲν θὰ εἶναι ἀδύνατον, ὑποθέτω, νὰ ἔχουν οἱ πολῖτες τῇ διάθεσιν νὰ τοὺς ἐφαρμόσουν.

Διόλου ἀδύνατο.

Θὰ ἦταν ὁμως κάτι περιεργό καὶ ἀδύνατο τίς δικές μας γνώμες νὰ τίς ἔχουν καὶ ἄλλοι;

[c] Ἐγὼ τουλάχιστον δὲν τὸ νομίζω, εἶπε.

Ὅτι ὅμως ὅσα προτείνουμε, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι εἶναι δυνατὰ, εἶναι καὶ τὰ καλύτερα, αὐτὸ, νομίζω, τὸ ἔχουμε ἐξηγήσει ἐπαρκῶς με ὅσα εἶπαμε προωτέρω.

Ναί, ἐπαρκῶς.

Κι ἔτσι τώρα, καθὼς φαίνεται, ὅσα λέμε σχετικὰ με τοὺς νόμους πὺ πᾶμε νὰ καθιερώσουμε εἶναι βεβαίως, ἐφόσον πραγματοποιηθῶν, τὰ καλύτερα ἀλλὰ παρουσιάζουν δυσκολίες στὴν πραγματοποίησίν τους, ὁμως δὲν εἶναι καὶ ἀδύνατα.

Ναί, ἔτσι ἔχει τὸ πράγμα, εἶπε.

Ἀφοῦ λοιπὸν, με πολὺ κόπο, καταλήξαμε κάπου σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, πρέπει εἶπαι νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ τὰ ὑπόλοιπα· δηλαδὴ με ποιὸν τρόπο, με ποιὲς σπουδὲς [d] καὶ ποιὲς συστηματικὲς ἀπασχολήσεις θὰ ἐξασφαλίζαμε ὥστε νὰ υπάρξουν αὐτοὶ πὺ θὰ διαφυλάγουν τὸ πολίτευμα, καὶ ἀπὸ ποιὰ ἡμῖα θὰ ἀρχίσει καθένας τους νὰ καταπινάνται με καθετὶ ἀπὸ τὰ παραπάνω ἔτσι;

Ναί, πρέπει, εἶπε.

Δὲν βγήκε λοιπὸν τίποτα, εἴπα ἐγώ, ἀπὸ τὸ τέχνασμα μου νὰ ἀφῆσω, προηγούμενος, στὴν ἀρχὴ τὰ ἀκανθώδη ζητήματα τὸν γάμων με τίς γυναῖκες, τῆς

γέννησης παιδιῶν καὶ τοῦ ὄρισμοῦ τὸν ἀρχόντων, καθὼς ἤξερα τί ἔχθρες προκαλεῖ καὶ πόσο δύσκολη ἀποβαίνει στὴν πράξιν ἡ ρύθμιση αὐτῶν τῶν ζητημάτων κατὰ τρόπο ἐντελῶς σύμφωνο με τὴν ἀλήθεια· γιατί τώρα προέκυψε πάλι, τὸ ἴδιο ἐπιτακτικὴ, ἡ ἀνάγκη νὰ τὰ συζητήσουμε. [e] Κι ὅσον ἀφορᾷ τὰ ζητήματα σχετικὰ με τίς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, ἡ ἐξέτασίν τους ἔχει ὅλοκληρωθεῖ, σχετικὰ ὁμως με τοὺς ἄρχοντες πρέπει νὰ τὸ ξαναπαίσομε ἀπὸ τὴν ἀρχή. Λέγαμε λοιπὸν τότε, [503a] ὅν θυμᾶσαι, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, δοκιμάζόμενοι σὲ καταστάσεις εὐχάριστες καὶ δυσάρεστες, πρέπει νὰ ἀποδείχνονται ὅτι ἔχουν ἀγάπη γιὰ τὴν πόλιν τους καὶ νὰ εἶναι φανερό ὅτι τῇ διάθεσίν τους αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς τὴν ξεριζώσει ἀπὸ μέσα τους κανέννας κοπος, κανέννας φόβος, καμιά ἄλλη δύσκολη περίσταση, εἰδαλλῶς ὁποιανοῦ ἡ δύναμὴ δὲν φθάνει ἴσαμ' ἐκεῖ νὰ τὸν ἀποκλείουν, ἐνῶ ὅποιον βγαίνει ἀκηλίδωτος μέσα ἀπὸ τέτοιες δοκιμασίες, ὅπως τὸ χρυσάφι ἀπὸ τὴ φωτιά, νὰ τὸν ὀρίζουν ἄρχοντα καὶ νὰ τὸν τιμῶν, ὅσο εἶναι ζωντανὸς ἀλλὰ καὶ ὅταν πεθάνει, καὶ νὰ τὸν βραβεύουν. Κάπως ἔτσι τὰ λέγαμε τότε, καθὼς ἡ συζήτηση ξέφρενε καὶ πήγαινε νὰ κρυφτεῖ πίσω ἀπὸ ἄλλα πράγματα, [b] ἀπὸ φόβο μήπως θίξει τὸ ζήτημα πὺ ἔχουμε τώρα προστάμας.

Σωστότατα τὸ λές· τὸ θυμᾶμαι πράγματι.

Φοβόμουν, βλέπεις, φίλε μου, νὰ πῶ αὐτὰ πὺ ἀποτόλμησα νὰ πῶ τώρα. Ἄς τολμήσω ὁμως νὰ πῶ καὶ τοῦτο: ὅτι οἱ φύλακές μας, με τὴν ἀκριβέστερη σημασία τοῦ ὄρου, πρέπει νὰ εἶναι φιλόσοφοι.

Ναί, ἂς εἰπωθεῖ, ἔκανε.

Βάλε τώρα με τὸ νοῦ σου πόσο λίγοι, φυσικά, θὰ εἶναι αὐτοὶ πὺ θὰ ἔχεις στὴ διάθεσίν σου· γιατί ὁ φυσικὸς προικισμὸς πὺ τοὺς εἶναι ἀπαράιπτος ἀποτελεῖται ἀπὸ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα σπάνια συμβαίνει νὰ ἐμφανίζονται μαζί σὲ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο —τίς περισσότερες φορὲς ἡ φιλοσοφικὴ φύση παρουσιάζεται διασπασμένη.

[c] Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό; ρώτησε.

Ὅπως ξέρεις, ἡ εὐχέρεια στὴ μάθησι, ἡ καλὴ μνήμη, ἡ ὀρθὴ κρίσις, ἡ ὀξεία ἀντίληψη καὶ ὅλα τὰ συνακλόουθα συνήθως δὲν παρουσιάζονται μαζί στὸ ἴδιο ἄτομο, κι ἐπίσης χαρακτηριστὲς ὀργανικοὶ με ἀρχοντικὸ φρόνημα δὲν ἔχουν τῇ διάθεσιν νὰ ζοῦν συμμαζεμένα, ἥσυχα καὶ με ἀσφάλεια, ἀλλὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ ἄνθρωποι παρασύρονται ἀπὸ τὸν ὀργανικὸ χαρακτηρισμό τους πότε πρὸς τὰ ἐδῶ, πότε πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ καταλήγουν νὰ εἶναι ἐντελῶς ἄστοτοι.

Σωστά, εἶπε, τὸ λές.

Βέβαια, από την άλλη πλευρά, οι σταθεροί και δισταλάντευτοι χαρακτήρες, [e] που θα μπορούσε κανείς να τους έμπιστευθει περισσότερο και που δύσκολα στον πόλεμο τους κυριεύει ο φόβος, κάνουν το ίδιο και με τη μάθηση παρουνιάζουν μια πνευματική δυσκινησία και δυσκολία στη μάθηση σαν να είναι περιομένοι σε νάρκη, και τους πλάνει νύστα και χασιμορηγό, όποτε χρειάζεται να μπουν σ' έναν τέτοιο κόπο.

Συμβαίνει αυτό, είπε.

Έμεις ωστόσο υποστηρίζουμε ότι είναι απαραίτητο οι φύλακες να τα διαθέτουν και τα δύο αυτά επαρκώς, εϊδαλλώς ούτε αυτή ή τέλεια παιδεία να τους δίνεται ούτε τιμή καμία ούτε κι εξουσία.

Σωστά, είπε αυτός.

Πιστεύεις λοιπόν ότι αυτή ή φυσική ιδιοσυγκρασία είναι σπάνια;

Βεβαίως.

[e] Άρα πρέπει να την υποβάλλουμε σε όλες εκείνες τις δοκιμασίες που λέγαμε τότε. Να την φέρουμε αντιμετώπιση με κοπιαστικές προσπάθειες, με καταστάσεις τρομακτικές, με ήδονες, και επιπλέον λέμε τώρα αυτό που τότε το παραλείπαμε, ότι δηλαδή είναι απαραίτητο να την αναγκάσουμε σε πολλές επστημονικές μαθήσεις, να να δούμε αν θα 'χει τη δύναμη να σηκώσει το βάρος των πιο σημαντικών σπουδών [504a] ή αν θα δειλιάσει, ακριβώς όπως άλλοι δειλιάζουν κι αποσύρονται από έναν αγώνα.

Βεβαίως, είπε, αυτή ή εξέταση πρέπει να γίνει όπωσδήποτε. Ποιές είναι όμως αυτές οι σπουδές που τις χαρακτηρίζεις ως τις πιο σημαντικές;

Θα θυμάσαι ίσως, είπα εγώ, ότι αφού διακρίναμε τρεις δυνάμεις της ψυχής, βγάλαμε ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με τη δικαιοσύνη, τη σωφροσύνη, την ανδρεία και τη σοφία, ποιά είναι η ουσία καθεμιάς από αυτές.

Αν δεν το θυμόμουν, είπε, δεν θα άξιζα να ακούσω και τα υπόλοιπα.

Μήπως θυμάσαι κι εκείνο που είχαμε πεί πριν από αυτά;

Ποιό ακριβώς;

[b] Λέγαμε κάπου προωτέρα ότι προκειμένου να διακρίνουμε όσο το δυνατόν καθαρότερα αυτές τις ἀρετές, υπάρχει ένας άλλος μακρύτερος δρόμος πού, αν τον βαδίσει κανείς, θα αποκτήσει σαφή εικόνα γ' αυτές—ώστόσο, λέγαμε, θα ήταν δυνατόν να προσκομιστούν αποδείξεις πού να ανταποκρίνονται ως προς την ακριβεία τους σε όλα ειπώθηκαν προωτέρα. Κι εσείς είπατε ότι αυτό σάς ήταν αρκετό, κι έτσι όλα ειπώθηκαν τότε παρουσιάζαν, κατά τη δική μου άποψη, ελλείψεις, αν όμως εσάς σάς ίκανοποιούσαν, να το πείτε.

Πάντως, κατά τη δική μου άποψη, είπε, ήταν στά σωστά μέτρα· την ίδια γνώμη είχαν και οι άλλοι.

[e] Όστόσο, φίλε μου, είπα εγώ, μέτρο για αυτά τα πράγματα, το όποιο υπολείπεται έστω τόσο δα από την αλήθεια και το όν, δεν μπορεί να είναι και πολύ σωστό μέτρο· δεν είναι, βλέπεις, δυνατόν να υπάρχει, για κανένα πράγμα, μέτρο πού να έχει ἀτέλειες. Βέβαια, τότε-πότε ορισμένοι έχουν τη γνώμη ότι ήδη αυτό είναι αρκετό κι ότι δεν χρειάζεται να το ψάχνουμε το πράγμα περισσότερο.

Ναί, είπε, πάρα πολλοί αντιμετώπιζουν το ζήτημα έτσι από όκηγρία.

Αυτήν όμως, είπα εγώ, την αντιμετώπιση κάθε άλλο παρά χρειάζεται να την συμερίζεται κάποιος πού θα είναι φύλακας τής πόλης και των νόμων.

Έννοείται, είπε.

Ένας τέτοιος άνθρωπος λοιπόν, φίλε μου, είπα εγώ, πρέπει να ακολουθήσει [d] εκείνο τον μακρύτερο δρόμο και να μην καταβάλει λιγότερο κόπο για τις σπουδές του απ' ότι για την άσκηση του σώματός του· διαφορετικά, όπως μόλις τώρα λέγαμε, δεν θα φθάσει ποτέ να κατακτήσει στην εντέλεια εκείνη την υπέρτατη γνώση ή οποία τον αφορά περισσότερο από οιαδήποτε άλλο.

Δεν ήταν λοιπόν, είπε, ακριβώς αυτά τα υπέρτατα; Υπάρχει άραγε και κάτι άλλο ακόμη, ανώτερο από τη δικαιοσύνη και από όλα συζητήσαμε;

Όχι μόνον, είπα εγώ, υπάρχει κάτι ανώτερο αλλά επίσης δεν πρέπει να άρκομαστε, όπως κάνουμε τώρα, απλώς στη θέαση κάποιου σχεδιασματος αυτών των ἀρετών, αλλά πρέπει να μην παραλείπουμε την ολοκληρωμένη δουλειά πάνω σ' αυτές. Ή μήπως δεν είναι γελοίο για άλλα, μικρής αξίας, πράγματα [e] να βάζουμε τα δυνατά μας προκειμένου να αίσθητοποιούνται με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια και καθαρότητα, ενώ αντίθετως για τα μέγιστα πράγματα να μην απαιτούμε τη μέγιστη ακρίβεια;

Ασφαλώς, είπε· πώς το έννοεις όμως αυτό το ανώτατο μάθημα και ποιό είναι το αντικείμενό του; Φαντάζεσαι ότι θα υπάρξει έστω ένας πού θα σέ αφήσει χωρίς να ρωτήσει τί είναι αυτό;

Ασφαλώς όχι, είπα εγώ, μπορείς μάλιστα να με ρωτήσεις κι εσύ. Έν πάση περιπτώσει δεν είναι λίγες οι φορές πού το έχεις ακούσει, τώρα όμως ή δεν πεί περὸς τὰ εκεί ο νοῦς σου ή σκοπεύεις [505a] να με φέρεis πάλι σε δύσκολη θέση έμποδίζοντάς με να φύγω. Νομίζω ότι μάλλον αυτό το τελευταίο συμβαίνει· γιατί το έχεις βέβαια πολλές φορές ακούσει ότι ανώτατο μάθημα είναι ή ιδέα του ἀγαθοῦ· με τή δική της επενέργεια ή δικαιοσύνη και τὰ παρόμοια

ἀποβαίνουν χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα. Καὶ σχεδὸν τὸ ξέρεῖς τώρα ὅτι σ' αὐτὸ τὸ πρῶγμα πρόκειται νὰ ἀναφερθῶ καὶ ἐπιπλέον ὅτι γιὰ αὐτὴ τὴν ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ δὲν ἔχουμε σαφὴ γνώση. Ἄν δὲν ἔχουμε ὅμως μιά τέτοια γνώση, ξέρεις ὅτι δὲν θὰ μᾶς ὠφελοῦσε σὲ τίποτε, ἀκόμη κι ἂν γνωρίζαμε ὅλα τὰ ἄλλα στὴν ἐντέλεια, ἀκριβῶς ὅπως δὲν θὰ μᾶς ὠφελοῦσε σὲ τίποτε, ἂν εἶχαμε [b] κάτι στὴν κατοχή μας χωρὶς τὸ ἀγαθόν. Ἡ φαντάζεσαι ὅτι ὑπάρχει κανένα ὄφελος μὲ τὸ νὰ ἔχει κανεὶς στὴν κατοχή του ὅλα τὰ πράγματα, ἐκτός ἀπὸ τὰ καλὰ; Ἡ μὲ τὸ νὰ κατανοεῖ τὰ πάντα ἐκτός ἀπὸ τὸ ἀγαθόν, καὶ νὰ ἀδυνατεῖ ἐντελῶς νὰ ἐννοήσῃ τὸ ὄμορφο καὶ τὸ ἀγαθόν;

Μὰ τὸ Δία, εἶπε, ἐγὼ τουλάχιστον ὄχι.

Νὰ ξέρεις ὅμως καὶ τοῦτο: ὅτι γιὰ τὸν πολὺ κόσμο τὸ ἀγαθὸ εἶναι ἡ ἡδονή, ἀντιθέτως γιὰ τὰ λεπτότερα πνεύματα ἡ γνώση κι ὁ στοχασμός.

Βεβαίως.

Κι ἐπίσης, φίλε μου, ὅτι ὅσοι τὸ πιστεύουν αὐτὸ ἀδυνατοῦν νὰ προσδιορίσουν ποιά γνώση καὶ ποιὸν στοχασμὸ ἐννοοῦν ἀλλὰ ἀναγκάζονται τελικὰ νὰ πουν ὅτι πρόκειται γιὰ τὴ γνώση τοῦ ἀγαθοῦ.

Κι εἶναι πολὺ γελοῖο, εἶπε.

[c] Πῶς θὰ μπορούσε νὰ μὴν ᾔταν, εἶπα ἐγώ, ὅταν, ἐνῶ ἐμᾶς μᾶς ἐπικρίνουν ποὺ δὲν γνωρίζουμε τὸ ἀγαθόν, ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴ μεριά τους μᾶς μιλοῦν γιὰ τὸ ἀγαθόν σὰν νὰ ἀπευθύνονται σὲ ἀνθρώπους ποὺ τὸ γνωρίζουν; Ὑποστηρίζουν δηλαδὴ ὅτι αὐτὸ εἶναι γνώση τοῦ ἀγαθοῦ, λὲς κι ἐμεῖς καταλαβαίνουμε τί ἐννοοῦν, ὅταν ἀνοίξουν τὸ στόμα τους καὶ προφέρουν τὴ λέξη ἀγαθόν.

Πολὺ σωστά, εἶπε.

Κι ἐκεῖνοι πάλι ποὺ ὀρίζουν τὸ ἀγαθὸ λέγοντας ὅτι ἀγαθὸ εἶναι ἡ ἡδονή; Ἄραγε αὐτοὶ βρίσκονται σὲ μικρότερη πλάνη ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Ἡ μήπως δὲν εἶναι κι αὐτοὶ ἀναγκασμένοι νὰ παραδεχτοῦν ὅτι ὑπάρχουν καὶ κακὲς ἡδονές;

Βεβαίωτα.

Συμβαίνει ἔτσι μὲ αὐτοὺς νὰ παραδέχονται ὅτι τὰ αὐτὰ πράγματα εἶναι ἀγαθὰ καὶ συνάμα κακά. Αὐτὸ δὲν συμβαίνει;

[d] Θέλει ρώτημα;

Δὲν εἶναι λοιπὸν φανερό ὅτι γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ ζήτημα ὑπάρχουν μεγάλες καὶ πολλὲς ἀμφιβητήσεις;

Βεβαίως.

Ἐπίσης: Δὲν εἶναι φανερό τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ πολλοὶ θὰ διάλεγαν ὅσα λογίζονται δίκαια καὶ ὄμορφα, ἔστω κι ἂν αὐτὰ δὲν θὰ ᾔσαν τέτοια, καὶ θὰ τοὺς

ἀρκοῦσε νὰ πράττουν, νὰ ἔχουν στὴν κατοχή τους καὶ νὰ θεωροῦν αὐτὰ ὡς δίκαια καὶ ὄμορφα πράγματα; Ὅσον ἄφορᾷ ὅμως στὰ ἀγαθὰ πράγματα, κανένας πιά δὲν ἀρκεῖται σὲ ὅσα λογίζονται ὡς καλὰ ἀλλὰ ὅλοι ἐπιζητοῦν αὐτὰ τὰ ὁποῖα *σταλήθεια* εἶναι καλὰ, καὶ ἐδῶ τὴ γνώμη καθέννας πιά τὴν ἀπορρίπτει: ἔτσι δὲν εἶναι;

Καὶ πολὺ μάστιχα, εἶπε.

Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ κάθε ψυχὴ τὸ ἀποζητάει καὶ ποὺ γιὰ χάρη του [e] κάνει τὰ πάντα, καθὼς ψυχανεμίζεται πῶς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ *εἶναι κατὰ*, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπορία τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀδυναμία της νὰ συλλάβῃ σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ τί τέλος πάντων εἶναι τὸ ἀγαθόν καὶ, ὅπως συμβαίνει σχετικὰ καὶ μὲ τὰ ἄλλα, νὰ κρατηθεῖ ἀπὸ μιὰ σταθερὴ πεποίθηση — μιὰ ἀδυναμία ποὺ γίνεται αἰτία νὰ ἀποτυγχάνει καὶ σὲ πράγματα ἀπ' ὅπου θὰ μπορούσε νὰ ἀντλήσει κάποιο ὄφελος —, ἔλοιπὸν, γύρω ἀπὸ ἓνα τέτοιο καὶ *τόσο* σημαντικὸ ζήτημα, [506a] θὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι ἀναγκαστικὰ βρίσκονται στὸ ἴδιο σκοτάδι καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἄριστοι καὶ πανάξιοι μέσα στὴν πόλη, στῶν ὁποίων τὰ χέρια θὰ παραδώσουμε τὰ πάντα;

Κάθε ἄλλο, εἶπε.

Θαρρῶ λοιπὸν, εἶπα, ὅτι τὰ δίκαια καὶ τὰ ὄμορφα πράγματα, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι γνωστὸ κατὰ ποιὸν ἀκριβῶς τρόπο σχετίζονται μὲ τὸ ἀγαθόν, δὲν ἔχουν βρεῖ στὸ πρόσωπο κάποιοι ἀνθρώποι, ὁ ὁποῖος τὴ σχέση αὐτὴ τὴν ἀγνωεῖ, ἔναν φιλῶτα ἰδιαιτέρα μεγάλῃς ἀξίας: κι ἔχω ἓνα προαίσθημα πῶς κανένας δὲν πρόκειται νὰ γνωρίσει σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ τὰ δίκαια καὶ τὰ ὄμορφα, προτοῦ νὰ γνωρίσει κι αὐτὴ τὴ σχέση τους μὲ τὸ ἀγαθόν.

Σωστά, εἶπε, τὸ προαισθάνεσαι αὐτό.

Ἡ πόλη μας λοιπὸν δὲν θὰ ἔχει ὀλοκληρώσει τὴ διαμόρφωσή της, ὅταν [b] τὴν ἐποπτεία ἐπάνω της θὰ τὴν ἀσκεῖ αὐτοῦ τοῦ εἶδους ὁ φύλακας, αὐτὸς δηλαδὴ ποὺ θὰ γνωρίζει τὴ συνάρπεια τῶν δίκαιων καὶ τῶν ὄμορφων πραγμάτων μὲ τὸ ἀγαθόν;

Κατανάγκην, εἶπε. Ἀλλὰ ἐσύ, Σωκράτη, τί ἀπὸ τὰ δύο ὑποστηρίζεις πῶς εἶναι τὸ ἀγαθόν: γνώση ἢ ἡδονή; ἢ μήπως κάτι ἄλλο διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτά;

Αὐτὸς εἰσαὶ εἶπα ἐγώ: εἶναι ἀπὸ ὦρα ξεκάθαρο ὅτι δὲν θὰ 'μενες εὐχαριστημένος μὲ τὴ γνώμη ποὺ οἱ ἄλλοι ἔχουν γιὰ αὐτά.

Μὰ δὲν τὸ βρίσκω καὶ σωστό, Σωκράτη, νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ παρουσιάσει τίς γνώμες τῶν ἄλλων ἀλλὰ ὄχι καὶ τὴ *δική* του γνώμη, ὅταν ἀσχολεῖται τόσον [c] καιρὸ μὲ αὐτὰ τὰ ζητήματα.

Πώς τὸ ἐννοεῖς; ἔκανα ἐγώ. Τὸ θεωρεῖς σωστὸ νὰ μιλάει κανεὶς γιὰ πράγματα ποὺ δὲν τὰ γνωρίζει, ὅπως θὰ μιλοῦσε γι' αὐτὰ ἂν τὰ γνώριζε;

Μὲ κανέναν τρόπο, βέβαια, παριστάνοντας ὅτι τάχα γνωρίζει, εἶπε· τῇ γνώμῃ του ὅμως εἶναι σωστὸ νὰ ἔχει τὴ διάθεση νὰ τὴν λέει ὡς κάτι ποὺ τὸ νομίζει.

Πῶς; εἶπα· δὲν ἔχεις προσέξει ὅτι οἱ γνώμες ποὺ δὲν στηρίζονται σὲ γνώση εἶναι ὅλες λειψές; Οἱ καλύτερες ἀπὸ αὐτές εἶναι τυφλές — ἢ ἔχεις τὴν ἐντύπωση ὅτι διαφέρουν σὲ τίποτα ἀπὸ τυφλοὺς ποὺ πᾶνε σωστὰ στὸ δρόμο τους ὅσοι, χωρὶς ἐπίγνωση, ἔχουν σωστὴ γνώμῃ γιὰ κάτι;

Διόλου δὲν διαφέρουν, εἶπε.

Θὰ προτιμοῦσες λοιπὸν νὰ δεῖς πράγματα λευκά, τυφλά καὶ σινοβλιά, ἐνῶ εἶναι στὸ χέρι σου [ε] νὰ ἀκοῦς ἀπὸ ἄλλους πράγματα ὅλο φῶς καὶ ὁμορφιά;

Γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, Σωκράτη, εἶπε ὁ Γλαῦκος, μὴ σταματήσεις, σὰν νὰ ἦσουν στὸ τέλος. Σ' ἐμᾶς θὰ ἀρκοῦσε νὰ μιλήσεις γιὰ τὸ ἀγαθὸ ὅπως ἔκανες γιὰ τὴ δικαιοσύνη, τὴ σωφροσύνη καὶ τὰ ἄλλα. Ἔτσι νὰ μᾶς μιλήσεις καὶ γιὰ τὸ ἀγαθόν.

Καὶ γιὰ μένα βέβαια, ἀγαπητέ, εἶπα, θὰ εἶναι ἀρκετὸ, μὲ τὸ παραπάνω μάλιστα. Ἀλλὰ φοβᾶμαι μήπως δὲν θὰ εἶμαι σὲ θέση νὰ τὸ κάνω καί, ἂν προθυμοποιηθῶ νὰ τὸ κάνω, μήπως ντροπιασθῶ καὶ γίνω περιγέλως. Ὅμως, βρὲ εὐλογημένοι, ἂς ἀφήσουμε ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ ἐρώτημα τί τέλος πάντων εἶναι [ε] τὸ ἀγαθόν — γιὰτὶ νομίζω ὅτι τὸ νὰ φθάσουμε τώρα σ' αὐτὸ ποὺ ἐγὼ πιστεύω γιὰ τὸ ἀγαθὸ ξεπερνάει τὸ πλάσιο μᾶς συζήτησης ὅπως ἡ τωρινή —, ὥστόσο θέλω νὰ πῶ ποιὸς φαίνεται νὰ εἶναι ἀπότοκος τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πανόμοιος μὲ ἐκεῖνο, ἂν βέβαια τὸ θέλετε καὶ ἐσεῖς, διαφοροτικά ἂς τὸ ἀφήσουμε.

Ναί, εἶπε, λέγε γι' αὐτό καὶ μᾶς μιλάς κάποια ἄλλη φορὰ γιὰ τὸν πατέρα.

[507a] Πολὺ θὰ ἥθελα, εἶπα, καὶ ἐγὼ νὰ πληρώσω καὶ ἐσεῖς νὰ εἰσπράξετε αὐτὴ τὴν ὀφειλὴ μου κι ὄχι, ὅπως τώρα, μόνο τοὺς τόκους. Ἐν πάσῃ περιπτώσει πάρτε τώρα τὸν τόκο καὶ τὸ γέννημα τοῦ ἀγαθοῦ. Προσέξτε ὅμως μήπως κατὰ κάποιον τρόπο, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, σὰς ξεγελάσω καὶ σὰς δώσω τόκο ὑπολογισμένον ὄχι σωστά.

Θὰ προσέξουμε, εἶπε, ὅσο μπορούμε· φθάνει μόνο ἐνὶ νὰ μιλάς.

Πρῶτα ὅμως, εἶπα, πρέπει νὰ σὰς ὑπενθυμίσω αὐτὰ ποὺ λέγαμε πρωτότερα καὶ κάτι ποὺ καὶ ἄλλοτε τὰ ἔχουμε πεῖ, πολλὰς φορές, καὶ νὰ μείνουμε σύμφωνα νοὶ πάνω σ' αὐτά.

[b] Ποιὰ ἐννοεῖς; ρώτησε.

Ὑποστηρίζουμε, εἶπα ἐγώ, ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ἕμορφα καὶ πολλὰ ἀγαθὰ πράγματα καὶ οὕτω καθεξῆς, καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ προσδιορίζουμε λεκτικά.

Τὸ υποστηρίζουμε, πράγματι.

Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅτι ὑπάρχει τὸ ὠραῖο στὴν καθεαυτοσύνηά του καὶ τὸ ἀγαθὸ στὴν καθεαυτοσύνηά του, καὶ τὸ ἴδιο σχεπικά μὲ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα ποὺ τότε τὰ χαρακτηρίσαμε ὡς πολλὰ· καί, ἀντιστοίχως, υποστηρίζουμε ὅτι ὑπάρχει ἓνα ἰδεατὸ καλοῦπι γιὰ καθεμὴν ἀπὸ αὐτές τίς ποιότητες καὶ χαρακτηρίζουμε καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἰδεατὰ καλοῦπια ὡς πραγματικὴ οὐσία.

Ἔτσι κάνουμε.

Κι υποστηρίζουμε ἐπίσης ὅτι τὰ ἐπιμέρους πράγματα τὰ βλέπουμε ἄλλὰ δὲν τὰ νοοῦμε, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅτι τὰ ἰδεατὰ καλοῦπια, τίς ἰδέες, τίς νοοῦμε ἄλλὰ δὲν τίς βλέπουμε.

Ἀκριβῶς ἔτσι.

[c] Διαμέσου τίνος δικοῦ μας πράγματος βλέπουμε ὅσα βλέπουμε;

Διαμέσου τῆς ὄρασης.

Καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, εἶπα, διαμέσου τῆς ἀκοῆς ὅσα ἀκοῦμε καὶ διαμέσου τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ὅλα ὅσα γίνονται αἰσθητά· ἔτσι;

Δίχως ἀμφιβολία.

Ἄραγε ἔχεις σκεφτεῖ, εἶπα ἐγώ, πόσο πολὺντιμὸ στὸ ἔπακρο ἔχει πλάσει ὁ δημιουργὸς τῶν αἰσθήσεων τὴν ἱκανότητα νὰ βλέπει κανεὶς καὶ νὰ γίνεταί ὁρατός;

Ὅχι πολὺ, εἶπε.

Γιὰ προσέξε τοῦτο. Ὑπάρχει κάτι ποὺ νὰ εἶναι ἐπιπλέον ἀπαραίτητο στὴν ἀκοή καὶ στὴ φωνὴν προκειμένου ἢ μία νὰ ἀκούει καὶ ἡ ἄλλη νὰ γίνεταί ἀκουστή, κάτι ποὺ νὰ ἀνήκει σὲ ἓνα διαφοροτικὸ γένος πραγμάτων καὶ ποὺ [d] ἂν δὲν παρεμβληθεῖ ὡς τρίτο, ἢ μὲν ἀκοή δὲν θὰ ἀκούσει ἢ δὲ φωνὴ δὲν θὰ γίνεταί ἀκουστή;

Δὲν ὑπάρχει, εἶπε.

Καὶ νομίζω, εἶπα ἐγώ, δὲν ὑπάρχουν πολλὰς ἄλλες δυνάμεις, γιὰ νὰ μὴν πῶ ὅτι δὲν ὑπάρχει καμία, ποὺ νὰ χρειάζονται ἐπιπλέον ἓνα τέτοιο ἐνδιάμεσο. Ἡ μήπως ἐὺν μπορεῖς νὰ ἀναφέρεις κάποια;

Ἐγὼ τουλάχιστον ὄχι, εἶπε.

Δὲν παρατηρεῖς ὅμως ὅτι ἡ δύναμις τοῦ νὰ βλέπει κανεὶς καὶ νὰ γίνεταί ὁρατὸς χρειάζεται ἐπιπλέον κάτι τέτοιο;

Μέ ποιόν τρόπο;

Ἀκόμη κι ἀν ὑπάρχει ὄραση στὰ μάτια καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴν ὄραση ἐπιχειρεῖ νὰ τὴν χρησιμοποιήσει, κι ἐπίσης χρώμα στὰ ἀντικείμενα τῆς ὄρασης, ἐὰν δὲν [ε] παρεμβληθεῖ ἓνα *τρίτο* γένος, πλασμένο *εἰδικά* γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ, ξέρεῖς καλὰ ὅτι καὶ ἡ ὄραση δὲν πρόκειται νὰ διακρίνει τίποτα καὶ τὰ χρώματα θὰ εἶναι ἀόρατα.

Ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ πράγμα; ρώτησε.

Αὐτὸ, ἀποκαθίρηκα ἐγώ, ποὺ ἐστὶ τὸ ἀποκαλεῖς φῶς.

Σωστά λές, εἶπε.

Ἄρα λοιπὸν ἡ αἰσθησις τῆς ὄρασης καὶ ἡ δύναμις τοῦ νὰ γίνεται κατὰ ὁρατὸ [508a] συζεύχτηκαν σὲ ἓνα ζυγὸ ὅχι σὲ μικρὸ βαθμὸ πολυτιμότερο ἀπὸ αὐτὸν τῶν ἄλλων συζεύξεων — ἐφόσον βέβαια δεχόμεστε ὅτι δὲν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητο τὸ φῶς!

Μὰ κάθε ἄλλο παρὰ ἀξιοκαταφρόνητο, εἶπε, εἶναι τὸ φῶς.

Ποιὸν, τώρα, ἀπὸ τοὺς θεοὺς στὸν οὐρανὸ μοιρεῖς νὰ τὸν χαρακτηρίσεις ὡς τὸν ἄρχοντα ποὺ τὸ φῶς του κάνει ὥστε καὶ ἡ ὄρασή μας νὰ βλέπει ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ καλὰ καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς ὄρασης νὰ γίνονται ὁρατά;

Αὐτόν, εἶπε, ποὺ θὰ χαρακτηρίζες καὶ ἐστὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀνθρωποι· γιατί εἶναι πρόδηλο ὅτι ἀναφέρεσαι στὸν ἥλιο.

Ἄρα λοιπὸν εἶσι σχετίζεται, ἀπὸ τὴ φύση της, ἡ ὄραση μὲ αὐτὸν τὸ θεό;

Πῶς δηλαδὴ;

Δὲν εἶναι ἥλιος ἡ ὄραση, οὔτε ἡ ἴδια οὔτε αὐτὸ στὸ ὅποιο ἐκδηλώνεται, [b] δηλαδὴ σὲ αὐτὸ ποὺ τὸ ἀποκαλοῦμε μάτι.

Φυσικὰ ὅχι.

Εἶναι ὁμοῦς τὸ πιὸ συναφὲς μὲ τὸν ἥλιο ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητήρια ὄργανα.

Κατὰ πολὺ.

Καὶ τὴ δύναμη ποὺ ἔχει δὲν τὴν ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν ἥλιο σὰν κατὰ ποὺ ἐκρέει ἀπὸ αὐτόν;

Βεβαίως.

Ἄρα λοιπὸν καὶ ὁ ἥλιος δὲν εἶναι ὄραση ἀλλὰ, ἀποτελώντας τὴν αἰτία τῆς ὄρασης, γίνεται ὁρατὸς ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ὄραση· εἶσι δὲν εἶναι;

Ἔτσι, εἶπε.

Μπορεῖς λοιπὸν νὰ πεῖς ὅτι αὐτὸν ἐννοῶ ἐγὼ ὅταν μιλῶ γιὰ τὸ γόνι τοῦ ἀγαθοῦ, ποὺ τὸ ἀγαθὸ τὸν γέννησε κατ' ἀναλογία μὲ τὸν ἑαυτὸ του; Ὅπως σχετίζεται, [c] στὸν *νοητὸ* τόπο, τὸ ἀγαθὸ μὲ τὸ νοῦ καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς

νόησης, ἀκριβῶς ἔτσι, στὸν *ὁρατὸ* τόπο, σχετίζεται ὁ ἥλιος μὲ τὴ δύναμη τῆς ὄρασης καὶ τὰ ἀντικείμενα ποὺ βλέπουμε.

Πῶς; εἶπε· ἐξηγήσέ το μου αὐτὸ περιεσσότερο.

Ὅπως ξέρεις, εἶπα ἐγώ, τὰ μάτια, ὅταν πιὰ δὲν τὰ στρέφουμε σὲ ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα ποὺ ἐπάνω στὸ χρώμα τοὺς πέφτει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἀλλὰ σὲ ἀντικείμενα ποὺ ἐπάνω τοὺς ἀπλώνεται ἡ ἀστροφεγγιά τῆς νύχτας, χάνουν τὴ δύναμή τους καὶ φαίνονται περίσπου σὰν τυφλά, σὰν νὰ μὴν ἔχουν μέσα τοὺς καθαροὺς ὄραση· ἔτσι δὲν συμβαίνει;

Ναί, ἀσφαλῶς.

[d] Ὅταν ὁμοῦς τὰ στρέφουμε σὲ ἀντικείμενα ποὺ ἐπάνω τοὺς λάμπει ὁ ἥλιος, βλέπουν καθαρά καὶ εἶναι φανερό ὅτι μέσα στὰ ἴδια αὐτὰ μάτια ὑπάρχει ὄραση.

Ἀναμφιβόλως.

Ἔτσι λοιπὸν συλλογίσου μὲ τοῦτο τὸν τρόπο καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ. Ὅταν σταθεῖ σὲ αὐτὸ ποὺ ἐπάνω του λάμπει ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ οὐσία, κατανοεῖ καὶ γνωρίζει καὶ δείχνει νὰ ἔχει μέσα της λογισμό· ὅταν ὁμοῦς σταθεῖ σὲ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀνακατωμένο μὲ τὸ σκοτάδι, σ' ἐκείνο ποὺ γεννιέται καὶ χάνεται, τότε ἡ ψυχὴ ἔχει μόνον γνώμες καὶ ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνει καθαρά, ἀλλ' ἀζόντας ἀνάκατα τίς γνώμες της, καὶ δίνει πιὰ τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν ἔχει μέσα της λογισμό.

Ναί, ἔτσι φαίνεται.

[e] Τοῦτο λοιπὸν ποὺ παρέχει τὴν ἀλήθεια σὲ ὅ,τι κατακτάται γνωστικὰ καὶ δίνει τὴ δύναμη σὲ ὅποιον προσοικειώνεται γνώση νὰ γνωρίζει εἶναι — αὐτὸ *μπορεῖς* νὰ τὸ ἰσχυριστεῖς — ἡ ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ. Εἶναι τὸ αἴτιο τῆς γνώσης καὶ τῆς ἀλήθειας, καὶ νὰ τὸ συλλογίζεσαι ὡς κατὰ ποὺ *κατακτάται* γνωστικὰ, καὶ ἐνῶ καὶ τὰ δύο αὐτά, ἡ γνώση καὶ ἡ ἀλήθεια, εἶναι ὁμορροφα πράγματα, ἐστὶ, τὴν ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ νὰ τὴν θεωρήσεις σωστὰ ὡς κατὰ διαφοροετικὸ καὶ ἀκόμη πιὸ ὁμορροφὸ ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο. [509a] Κι ὅπως ἐκεῖ ἦταν σωστὸ νὰ νομίζεις ὅτι τὸ φῶς καὶ ἡ ὄραση ἔχουν συνάρφεια μὲ τὸν ἥλιο ἀλλὰ ὅχι καὶ τὸ νὰ θεωρεῖς ὅτι *ταυτίζονται* μὲ αὐτόν, ἔτσι καὶ ἐδῶ εἶναι σωστὸ νὰ νομίζεις ὅτι καὶ τὰ δύο αὐτά, ἡ γνώση καὶ ἡ ἀλήθεια, ἔχουν συνάρφεια μὲ τὸ Ἀγαθόν, δὲν εἶναι ὁμοῦς σωστὸ νὰ ταυτίζεται τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὸ Ἀγαθόν, ἀλλὰ πρέπει στὴ φύση τοῦ Ἀγαθοῦ νὰ ἀποδίδεται ἀκόμη μεγαλύτερη τιμὴ.

Μιλᾷς, εἶπε, γιὰ μὴ ὁμορροφῶν ποὺ σοὺ κόβει τὴν ἀνάσκα ἀφοῦ, ἐνῶ παρέχει γνώση καὶ ἀλήθεια, ἡ ἴδια εἶναι πιὸ πάνω ἀπὸ αὐτὰ σὲ ὁμορροφῶν γιὰτὶ βέβαια δὲν ἐννοεῖς, ὑποθέτω, τὴν ἡδονή.

Θεός φυλάξοι, εἶπα ἐγὼ· δὲς τὴν ὁμῶς καλύτερα εἶσαι τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγαθοῦ.

[b] Πῶς;

Θὰ παραδεχγῆς, φαντάζομαι, ὅτι ὁ ἥλιος δὲν παρέχει στὰ ἀντικείμενα τῆς ὄρασης ἀπλῶς τὴ δύναμη νὰ γίνονται ὁρατὰ ἀλλὰ ἐπίσης τὴ γένεση καὶ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν τροφή, χωρὶς ὥστόσο ὁ ἴδιος νὰ ἀποτελεῖ γένεση.

Φυσικὰ δὲν ἀποτελεῖ.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ γὰρ τὰ ἀντικείμενα τῆς γνώσης μπορεῖς νὰ πεῖς πῶς ἀπὸ τὸ Ἀγαθὸ δὲν προέρχεται μόνο τὸ ὅτι γίνονται γνωστὰ ἀλλὰ ὅτι καὶ τὸ εἶναι τους καὶ τὴν οὐσία τους τὴν ἔχουν χάρις σὲ αὐτό, χωρὶς τὸ ἴδιο τὸ Ἀγαθὸ νὰ ἀποτελεῖ οὐσία ἀλλὰ κατὰ ἀκόμη πὺρ πέρα ἀπὸ τὴν οὐσία, ἀνώτερο ἀπὸ αὐτὴν ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα καὶ τὴ δύναμη.

[c] Κι ὁ Γλαῦκων τότε, μὲ τρόπο πολὺ κομικῶ, ὧρ Ἀπόλλωνα, φώναξε, τί δαμονικὴ ὑπέρβαση!

Ἔσθ, εἶπα, εἶσαι ὁ φταίχτης, ἐσὺ ποὺ μὲ ἀναγκάζεις νὰ λέω τί πιστεύω γὰρ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

Κι οὔτε νὰ σταματήσεις, σὲ παρακαλῶ· ὄχι τίποτε ἄλλο ἀλλὰ τουλάχιστον γὰρ νὰ μᾶς ἐξηγήσεις τὴν παρομοίωση μὲ τὸν ἥλιο, ἂν ἔχεις νὰ συμπληρώσεις κατὰ.

Βεβαίως, εἶπα, γὰρ πολλὰ παραλείπω.

Οὔτε τόσο δά, εἶπε, νὰ μὴν παραλείψεις.

Φοβᾶμαι, εἶπα ἐγὼ, ὅτι πολλὰ θὰ μείνουν ἀπ' ἑξῶ· ὁμως στὸ βαθμὸ ποὺ εἶναι τώρα δυνατόν, αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ μὲ τὴ θέλησή μου.

Ναί, μὴν τὸ κάνεις, εἶπε.

[d] Βάλε λοιπὸν μὲ τὸ νοῦ σου, εἶπα ἐγὼ, ὅτι, ὅπως ὑποστηρίζουμε, αὐτὰ εἶναι δύο καὶ ὅτι τὸ ἕνα, τὸ Ἀγαθὸ, βασιλεύει στὸ γένος καὶ στὸν τόπο τοῦ νοητοῦ, ἐνῶ τὸ ἄλλο, ὁ Ἥλιος, στοῦ ὁρατοῦ — γὰρ νὰ μὴ δώσω τὴν ἐντύπωση, ἂν πῶ ὅτι εἶναι βασιλεὺς στὸν τόπο τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι παίζω μὲ τίς λέξεις. Τὶς συλλαμβάνεις ὅμως αὐτὲς τίς δύο διαφορετικὰς περιοχές, τὸ ὁρατὸ καὶ τὸ νοητό; Τὶς συλλαμβάνω.

Πάρε τώρα μιὰ γραμμὴ κοιμμένη σὲ δύο ἄνισα τμήματα καὶ κόψε πάλι καθεὶν ἀπὸ αὐτὰ — τὸ τμήμα τοῦ ὁρατοῦ γένους καὶ τὸ τμήμα τοῦ νοητοῦ — κατὰ τὴν αὐτὴ ἀναλογία σὲ δύο ἄνισα μέρη καὶ θὰ ἔχεις τότε τὴ σχέση τοῦ ἐνὸς μὲ τὸ ἄλλο ὡς πρὸς τὴ σαφήνεια καὶ τὴν ἀσάφεια. Στὸ τμήμα τοῦ ὁρατοῦ [e] τὸ ἕνα κομμάτι θὰ ἀντιστοιχεῖ σὲ εἰκόνες — καὶ λέγοντας εἰκόνες ἐννοῶ

πρῶτον [510a] τίς σκιές, εἶπετα τὰ εἶδωλα τῶν πραγμάτων, ὅπως καθρεφτίζονται στὸ νερὸ καὶ στίς συμπαγείς, λείες καὶ γυαλιστερές ἐπιφάνειες, ἐπίσης καθετὶ παρόμοιο, ἂν καταλαβαίνεις.

Ναί, καταλαβαίνο, εἶπε.

Τὸ ἄλλο κομμάτι πάλι πὲς ὅτι ἀντιστοιχεῖ σὲ ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου τοῦτο εἶδω τοῦ κομματί. ἀποτελεῖ ἕνα εἶδωλο, δηλαδὴ στὰ ἐμβια ὄντα γύρω μας, σὲ καθετὶ φυσικὸ καὶ σὲ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα κατασκευάσματα.

Ἐντάξει, εἶπε.

Θὰ παραδεχόσουν ἐπίσης, εἶπα, ὅτι ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ ἀντίθετό της τὸ κομμάτι ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὰ ὁμοιώματα σχετίζεται μὲ τὸ κομμάτι ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὰ πρότυπα ὅπως ἀκριβῶς σχετίζεται τὸ ἀντικείμενο τῆς γνώμης μὲ τὸ ἀντικείμενο τῆς γνώσης· ἔτσι;

[b] Βεβαίως, εἶπε· χωρὶς καμιά ἐπιφύλαξη.

Πρόσεξε τώρα ἐπίσης πῶς πρέπει νὰ γίνῃ ἡ τομὴ στὴν περιοχὴ τοῦ νοητοῦ.

Πῶς;

Μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο. Στὸ ἕνα τμήμα ἢ ψυχὴ χρησιμοποιοῦντας ὡς εἰκόνες τὰ πρᾶγματα, τὰ ὁποῖα στὸ προηγούμενο τμήμα ἀποτελοῦσαν ἀντικείμενα μίμησης, εἶναι ἀναγκασμένη νὰ ἀνιχνεύει ξεκινώντας ἀπὸ ὑποθέσεις καὶ δὲν κατευθύνεται πρὸς μιὰν ἀρχὴ ἀλλὰ πρὸς ἕνα πέρασ· ἀντιστρόφως στὸ ἄλλο τμήμα ξεκινώντας ἢ ψυχὴ ἀπὸ μιὰν ὑποθετικὴ παραδοχὴ κατευθύνεται πρὸς μιὰν ἀπόλυτη ἀρχὴ ἀκολουθώντας μιὰ μέθοδο ποὺ δὲν χρησιμοποιεῖ εἰκόνες, ὅπως ἐκείνες στὸ προηγούμενο τμήμα, ἀλλὰ βασίζεται ἀποκλειστικὰ σὲ καθαρὰ ἰδεατὰ ἀντικείμενα.

Αὐτὰ ποὺ εἶπες τώρα δὲν τὰ πολυκατάλαβα.

[c] Προσπάθησε τότε ξανά, εἶπα ἐγὼ· θὰ σοῦ εἶναι πιὸ εὐκόλο νὰ τὰ καταλάβεις, ἂν προηγουμένως ἀκούσεις τοῦτα ἐδῶ. Γνωρίζεις, φαντάζομαι, τί κάνουν ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωμετρία καὶ τὴν ἀριθμητικὴ καὶ τίς συγγραφές ἐπιστῆμης; *προσπαθεῖουν* τὸ περιττὸ καὶ τὸ ἄδριο, τὰ γεωμετρικὰ σχήματα, τὰ τρία εἶδη τῶν γωνιῶν καὶ ἄλλα παρόμοια σὲ κάθε ἔρευνά τους. Καὶ σὺν νὰ τὰ γνώριζαν αὐτὰ, βασίζον ἐπάνω τους τίς ἀποδείξεις τους, χωρὶς νὰ αἰσθάνονται ὑποχρεωμένοι νὰ δώσουν στὸν ἑαυτὸ τους ἄλλα καὶ στοὺς ἄλλους κάποια ἐξήγηση γι' αὐτὰ τὰ πράγματα, [d] ἀφοῦ κατὰ τὴ γνώμη τους αὐτὰ εἶναι στὸν καθένα προφανή, καὶ μὲ αὐτὰ ὡς ἀφετηρία διεκπεραιώνουν τὰ ὑπόλοιπα ἀποδεικτικὰ βήματα γὰρ νὰ καταλήξουν, μὲ λογικὴ ἀκολουθία, σὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο εἶχαν ἀρχικὰ ὀρίσει ὡς ἀντικείμενο τῆς ἔρευνάς τους.

Ναί, αὐτὴ τὴ μέθοδο τὴν ξέρω πολὺ καλά.

Καὶ θὰ ξέρεις ἐπίσης ὅτι χρησιμοποιοῦν τὰ ὀρατὰ σχήματα καὶ ξεδιπλώνουν τοὺς συλλογισμοὺς τοὺς πάνω σ' αὐτά, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἀντικείμενα τοῦ στοχασμοῦ τοὺς δὲν εἶναι αὐτά, τὰ δευτὰ, ἀλλὰ ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων τοῦτα ἐδῶ ἀποτελοῦν ὁμοιώματα, ἀφοῦ οἱ συλλογισμοὶ τοὺς ἀναφέρονται στὸ τετραγώνον αὐτὸ καθ'αυτὸ καὶ στὴ διάμετρο αὐτὴ καθεαυτὴν καὶ ὅχι σὲ [ε] τούτην ἐδῶ, τὴν ὁποία σχεδιάζουν, καὶ τὸ ἴδιο γιὰ τὰ ἄλλα: αὐτὰ τὰ σχήματα ποὺ τὰ πλάθουν καὶ τὰ σχεδιάζουν — σχήματα γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν καὶ σκιές καὶ ἀπεικονίσεις τοὺς πάνω στὶς ὑδάτινες ἐπιφάνειες — τὰ χρησιμοποιοῦν καὶ αὐτὰ πάλι ὡς εἰκόνες ποὺ μὲ τὴ βοήθειά τοὺς ἐπιδιώκουν [511a] νὰ δοῦν ἀκριβῶς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὰ δεῖ μὲ κανέναν ἄλλο τρόπο παρὰ μόνον μὲ τὸ λογισμό.

Δίμο ἔχεις, εἶπε.

Τοῦτο λοιπὸν τὸ εἶδος χαρσιπτήρισα ὡς νοητὸ, ἐπισημαίνοντας ὅτι ἡ ψυχὴ, ὅταν τὸ ἐρευνᾷ, εἶναι ἀναγκασιμένη νὰ χρησιμοποιεῖ ὑποθέσεις, χωρὶς νὰ κατευθύνεται σὲ ἓνα ἀφετηριακὸ σημεῖο, ἀφοῦ ἀδυνατεῖ νὰ βγεῖ ἔξω καὶ πάνω ἀπὸ τίς ὑποθέσεις, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ ὡς εἰκόνες αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀπεικονίστηκαν στὸ κατώτερο τμήμα, ἐπίσης αὐτὰ τὰ ὁποῖα σὲ σύγκριση μὲ ἐκεῖνες τίς ἀπεικονίσεις θεωρήθηκαν καὶ ἐκτιμήθηκαν ὡς σαφεῖ καὶ εὐκρινή.

[b] Καταλαβαίνω, εἶπε, ὅτι ἐννοεῖς τὸ ἀντικείμενο τῶν διερευνησέων τῆς γεωμετρίας καὶ τῶν συγγενικῶν τῆς μαθῆσεων.

Προσπάθησε τότε νὰ ἐννοήσεις ὅτι λέγοντας ἐγὼ 'τὸ ἄλλο τμήμα τοῦ νοητοῦ' ἐννοῶ αὐτὸ ποὺ ἡ πορεία τοῦ λόγου τὸ ἀγγίζει μὲ τὴ δύναμη τῆς διαλεκτικῆς χρησιμοποιώντας τίς ὑποθέσεις ὅχι ὡς πρῶτες ἀρχές ἀλλὰ τωόντι ὡς ὑποθέσεις, κάτι σὰν πᾶνμα καὶ ἀφετηρία γιὰ νὰ φθάσει ἴσως τὸ ἀνυπόθετο, τὴν πρώτη ἀρχὴ τοῦ παντός, νὰ τὴν ἀδράξει, καὶ ὕστερα πάλι, στηρημένους σὲ ὅσα βασίζονται σ' ἐκείνη, ὁλοκληρώνει τὴν κατάβασή τῆς [ε] χωρὶς νὰ κάνει χρῆσιν ὁπολύτως κανενὸς αἰσθητοῦ ἀλλὰ χρησιμοποιώντας μόνον εἶδη καταλήγει μὲ ἀμυγῶς ἀπαγωγικὸ τρόπο σὲ εἶδη καὶ σταματᾷ σὲ αὐτά.

Καταλαβαίνω, εἶπε, ὅχι βέβαια ἐντελῶς — γιὰτὶ μοῦ δίνεις τὴν ἐντύπωση ὅτι μιλᾷς γιὰ ἓνα ἔργο δύσκολο — ἀλλὰ πάντως ὅτι θέλεις νὰ προσδιορίσεις πῶς τὸ τμήμα τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ νοητοῦ, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ ἀντικείμενο θέασης ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ ἐπιστήμη, εἶναι σαφέστερο καὶ ἀληθινότερο ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο τῶν λεγόμενων τεχνῶν, ποὺ οἱ ὑποθετικὲς παραδοχές τοὺς ἀποτελοῦν γι' αὐτὲς τίς μαθηματικὲς τέχνες ἀρχές· καὶ ἀναγκάζονται

βέβαια καὶ ἐδῶ οἱ μελετητὲς νὰ διερευνοῦν τὸ ἀντικείμενο μὲ τὸ λογισμό καὶ ὅχι μὲ τὴν αἴσθηση, ὥστόσο, ἐπειδὴ δὲν τὸ προσεγγίζουν ἔχοντας ἀνεβεῖ σὲ πρώτη ἀρχὴ [d] ἀλλὰ ξεκινώντας ἀπὸ ὑποθέσεις, σοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν κατανοοῦν αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα, μόλο ποὺ αὐτὰ εἶναι δυνατὸν, σὲ σύζευξη μὲ τὴν πρώτη ἀρχή, νὰ γίνονται κατανοητά. Καὶ νομίζω ὅτι τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο προσεγγίζουν αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα οἱ γεωμέτρεις καὶ οἱ ὅμοιοί τοὺς τὸν ὀνομάζεις κατανοητικὸ καὶ ὅχι νοητικὸ, θεωρώντας τὸν ὡς κάτι ἀνάμεσα στὴ γνώμη καὶ στὴ γνώση.

Τὸ κατάλαβες, εἶπα, σὲ πολὺ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ. Ἀντίστοιχα τώρα σ' αὐτὰ τὰ τέσσερα τμήματα νὰ δεχθεῖς ὅτι ὑπάρχουν μέσα στὴν ψυχὴ τέσσερις καταστάσεις: ἡ νόηση, ἀντίστοιχη στὸ ἀνώτερο τμήμα, ἡ διάνοια [ε] στὸ ἡμέσως πρὶν κάτω, στὸ τρίτο ἢ πίστη καί, στὸ τελευταῖο, ἡ εἰκασία· καὶ αὐτὰ τὰ τέσσερα νὰ τὰ κατατάξεις σύμφωνα μὲ μίαν ἀναλογία τέτοια ὥστε ὁ βαθμὸς τῆς σαφήνειάς τοὺς νὰ ἀνταποκρίνεται στὸ βαθμὸ ποὺ τὰ ἀντικείμενά τοὺς ἔχουν μερικὸ στὴν ἀλήθεια καὶ τὸ ὄν.

Καταλαβαίνω, εἶπε, καὶ εἶμαι σύμφωνος καὶ τὰ κατατάσσω ὅπως λές ἐσύ.

[514a] "Υστερ' από αυτά, εἶπα, δοκίμασε νὰ ἀπεικονίσῃς τὴν ἀνθρώπινη φύση μας ὡς πρὸς τὴν παιδεία καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν τῆς πλάθοντας μὲ τὸ νοῦ σου μιὰ κατὰστασιν ὅπως ἡ ἀκόλουθη. Φαντάσου δηλαδὴ ἀνθρώπους σ' ἓνα οἷσμα ὑπόγειο, κατὰ σὰν σπηλιά, πὺ τὸ ἀνοιγιά τῆς, ἐλεύθερο σὸ φῶς σὲ μεγάλη δπόστασι, θὰ ἀπλώνεται σὲ ὅλο τὸ πλάτος τῆς σπηλιάς, καὶ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς νὰ βρίσκονται μέσα ἐκεῖ ἀπὸ παιδιὰ ἀλυσσοδεμένοι ἀπὸ τὰ σκέλια καὶ τὸν αὐχένα ὥστε νὰ μένουν ἀκίνητοποιημένοι [b] καὶ νὰ κοιτάζουν μόνο πρὸς τὰ ἐμπρὸς χωρὶς νὰ μποροῦν, ἔτσι ἀλυσσοδεμένοι καθὼς θὰ εἶναι, νὰ στρέφουν γύρω τὸ κεφάλι τους· καὶ ἓνα φῶς νὰ τοὺς ἐρχεται ἀπὸ ψηλὸ καὶ ἀπὸ μακριά, ἀπὸ μιὰ φωτιά πὺ θὰ καίει πίσω τους, καὶ ἀνάμεσα στὴ φωτιά καὶ στοὺς δεσμιῶτες, στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους, νὰ περνάει ἓνας δρόμος· καὶ ἐκεῖ δίπλα φαντάσου ἓνα τεχνάκι χτισμένο παρὰ πλάη σὸ δρόμο σὰν ἐκεῖνα τὰ χαμηλὰ παραπετάσματα πὺ στήνουν οἱ ταχυδακτυλουργοὶ μπροστὰ στοὺς θεατὲς γιὰ νὰ δείχνουν ἀπὸ 'κεῖ τὰ τεχνάσματά τους.

Τὸ φαντάζομαι, εἶπε.

Φαντάσου ἀκόμη ὅτι κατὰ μῆκος σ' αὐτὸ τὸ τεχνάκι κάποιοι ἄνθρωποι μεταφέρουν [c] κάθε λογῆς κατασκευάσματα πὺ ἔξρχουν ἀπὸ τὸ τεχνάκι. ἀγάλματα [515a] καὶ ἄλλα ὁμοιώματα ζώων, ἀπὸ πέτρα, ἀπὸ ξύλο ἢ ἀπὸ ὅτιδήποτε ἄλλο, καὶ ὅτι, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἄλλοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πὺ κοιβαλάνε αὐτὰ τὰ πράγματα μιλῶν ἐνῶ ἄλλοι εἶναι σιωπηλοὶ.

Ἀλλόκοτη, εἶπε, ἡ εἰκόνα πὺ περιγράφεις, καὶ οἱ δεσμιῶτες ἀλλόκοτοι καὶ αὐτοί.

"Ὅμοιοι μὲ ἐμᾶς, ἔκανα ἐγὼ· γιὰτὶ πρῶτα-πρῶτα μῆπως φαντάζεσαι ὅτι οἱ δεσμιῶτες αὐτοὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τοὺς διπλανοὺς τους βλέπουν ποτὲ τοὺς ἄλλοι πέρα ἀπὸ τὶς σκιὰς πὺ ρίχνει τὸ φῶς ἀντικρὺ τοὺς σὸν τοῖχο τῆς σπηλιάς;

Μὰ πῶς θὰ ἦσαν δυνατόν, εἶπε, ἀφοῦ σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ [b] εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ ἔχουν τὸ κεφάλι τους ἀκίνητο;

Καὶ μὲ τὰ πράγματα πὺ περνοῦν μπροστὰ σὸ τεχνάκι τί γίνεται; Τί ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὶς σκιὰς τους βλέπουν οἱ δεσμιῶτες;

Σὰν τί ἄλλο θὰ μπορούσαν νὰ δοῦν;

"Ἄν, τώρα, εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ συνομιλοῦν, δὲν νομίζεις ὅτι θὰ πύ-

στευαν πῶς αὐτὰ γιὰ τὰ ὅποια μιλῶν δὲν εἶναι παρὰ οἱ σκιὰς πὺ ἐβλεπαν νὰ περνοῦν μπροστὰ ἀπὸ τὰ μάτια τους;

Κατανάγκην, εἶπε.

Κι ἂν ὑποθέσουμε ἀκόμη ὅτι σὸ δεσμοτήριο ἐρχόταν καὶ ἀντίπαλος ἀπὸ τὸν ἀντικρὺν τοῖχο; Κάθε φορὰ πὺ θὰ μιλῶσε κάποιος ἀπὸ ὄσους περνοῦσαν πίσω τους, φαντάζεσαι ὅτι οἱ δεσμιῶτες δὲν θὰ πίστευαν ὅτι ἡ φωνὴ βγαίνει ἀπὸ τὴ σκιά πὺ θὰ ἔβλεπαν νὰ περνᾷ ἀπὸ μπροστὰ τους;

Μὰ τὸ Δία, εἶπε, καὶ βέβαια.

[c] Ἀσφαλῶς λοιπὸν, εἶπα ἐγὼ, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν θὰ ἦσαν δυνατόν νὰ πιστέψουν γιὰ ἀληθινὸ τίποτε ἄλλο παρὰ μονάχα τὶς σκιὰς τὼν κατασκευασμάτων.

Ἀνάγκη ἀδήρητη, εἶπε.

Σκέψου τώρα, εἶπα ἐγὼ, ποιὰ μορφή θὰ μπορούσε νὰ πάρει ἡ ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ ἡ γιαιτρεὰ τους ἀπὸ τὴν πλάνη καὶ τὴν ἀφροσύνη, ἂν τύχαινε καὶ τοὺς συνέβαιναν τὰ ἑξῆς: Κάθε φορὰ πὺ κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς θὰ λυνόταν καὶ θὰ ἀναγκάζόταν ξαφνικὰ νὰ ἐλευθερωθεῖ καὶ νὰ γυρίσει τὸ κεφάλι καὶ νὰ περπατήσει καὶ νὰ ἀντικρύσει τὸ φῶς ψηλὰ—καὶ ὅλα αὐτὰ πονώνας πολὺ καὶ ἀδυνατώντας ἀπὸ τὴν ἐκτυφλωτικὴ λάμψη νὰ διακρίνει ἐκεῖνα τὰ πράγματα [d] πὺ ὡς τώρα ἔβλεπε πὺς σκιὰς τους—, τί φαντάζεσαι ὅτι θὰ ἔλεγε ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἔλεγε ὅτι ἔλεγε ὅτι ὅσα ἔβλεπε πρῶτύτερα ἦσαν ἀνοησίες καὶ ὅτι τώρα εἶναι κάπως πὺ κοντὰ στὴν πραγματικότητά καὶ ὅτι ἔχοντας τώρα σιχαφεί σὲ ἀντικείμενα πὺ πραγματικὰ βλέπει σότερα; Ἰδίως μάλιστα ἂν δείχνοντάς του καθένα ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα πὺ περνοῦσαν ἀπὸ μπροστὰ του τὸν ρωτοῦσε καὶ τὸν ὑποχρέωνε νὰ ἀπαντήσει τί εἶναι τὸ καθένα τους. Δὲν νομίζεις ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος θὰ τὰ ἔκανε καὶ θὰ πίστευε ὅτι ὅσα ἔβλεπε τότε ἦσαν ἀληθινότερα ἀπὸ ἐκεῖνα πὺ τοῦ ἔδειχναν τώρα;

Καὶ πολὺ μάλιστα.

[e] Κι ἂμα θὰ τὸν ἀνάγκαιε νὰ κοιτάξει σὸ ἴδιο τὸ φῶς, δὲν θὰ αἰσθανόταν ἔντονο πόνο στὰ μάτια καὶ δὲν θὰ προσπαθοῦσε νὰ τὸ ἀποφύγει στρέφοντας τὸ βλέμμα του πάλι σ' ἐκεῖνα πὺ μπορεῖ νὰ βλέπει, καὶ δὲν θὰ νόμιζε ὅτι ἐκεῖνα εἶναι σταλήθεια πὺ σαφὴ καὶ εὐκρινὴ ἀπὸ ὅσα τοῦ ἔδειχναν τώρα;

"Ἔτσι, εἶπε.

"Ἄν, τέλος, εἶπα ἐγὼ, κάποιος τὸν τραβοῦσε διὰ τῆς βίας πρὸς τὰ ἔξω ἀπὸ ἓνα ἀνέβασμα κακοτράχαλο καὶ ἀπότομο καὶ δὲν τὸν ἄφηνε πρῶτοῦ νὰ τὸν

βγάλει στο φώς του ήλιου, άραγε ὁ δεσιώτης δὲν θὰ πονοῦσε [516a] καὶ δὲν θὰ ἀγανακτοῦσε πρὸ τὸν τραβολογῶσαν, κι ὅταν θὰ ἐβγαίνει στὸ φῶς, ἔτσι καθὼς τὰ μάτια του θὰ ἦταν πλημμυρισμένα ἀπὸ τὴν ἐκτυφλωτικὴ λάμψη, δὲν θὰ τοῦ ἦταν ἐντελῶς ἀδύνατο νὰ διακρίνει ἔστω καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ πράγματα, γιὰ τὰ ὅποια θὰ τοῦ λέγανε τόσα πῶς εἶναι ἀληθινά;

Θὰ τοῦ ἦταν ἀδύνατον, εἶπε· ἔτσι στὰ ξαφνικὰ τουλάχιστον.

Θὰ χρειάζοταν, νομίζω, κάποιος χρόνος προσαρμογῆς, προκειμένου νὰ ἀντικρῶσι τὰ πράγματα ἐπάνω. Ἔτσι, στὴν ἀρχή, θὰ διέκρινε εὐκολότερα τὶς σκιές, ἔπειτα τὰ εἶδωλα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων στὸ νερὸ κι ὕστερα τὰ ἴδια τὰ πράγματα· ἀπὸ αὐτὰ ὅσα βρίσκονταν στὸν οὐρανό, καὶ αὐτὸ τὸν ἴδιο τὸν οὐρανό, θὰ μποροῦσε νὰ τὰ κοιτάξει πρὸ εὐκολα τὴ νύχτα [b] μὲ τὸ φῶς τῶν ἄστρων καὶ τοῦ φεγγαριοῦ παρὰ τὴν ἡμέρα, μὲ τὸν ἥλιο καὶ τὸ φῶς του.

Ἄσφαλῶς.

Καὶ τελευταῖο ἀπ' ὅλα θὰ μποροῦσε νὰ ἀντικρῶσι τὸν ἥλιο, ὄχι εἰδωλὰ του στὸ νερὸ ἢ σὲ κάποια θέση ἄλλην ἀπὸ τὴ δική του, ἀλλὰ τὸν ἥλιο αὐτὸν καθαυτὸν στὸν δικό του τόπο, καὶ νὰ θεασεῖ τὴ φύση του.

Κατανόησιν, εἶπε.

Κι ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἔφθανε νὰ συλλάβει μὲ τὸ λογισμό του ὅτι αὐτός, ὁ ἥλιος, εἶναι πρὸς δωδεκὶς ἐποχές καὶ τὰ χρόνια καὶ πρὸς διαφεντεύει τὰ πάντα [c] στὴ σφαῖρα τῶν ὀρατῶν πραγμάτων, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο εἶναι ἡ αἰτία γιὰ ὅλα ὅσα ἔβλεπαν ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἄλλοι δεσιῶτες.

Προφανῶς, εἶπε, αὐτὸ θὰ ἦταν τὸ ἐπόμενο συμπεράσματό του.

Λοιπὸν; Καθὼς θὰ ξαναθυμᾶται τὸν τόπο, στὸν ὁποῖο ἔμεινε πρῶτα, τὴ «σοφία» ποὺ εἶχαν ἐκεῖ, καὶ τοὺς συγκαταστούμενούς του ἐκεῖ, δὲν νομίζεις ὅτι θὰ καλοτυχίζει τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴν ἀλλαγὴ, ἐνῶ γιὰ ἡμένους θὰ αἰσθάνεται οἶκτο;

Καὶ πολὺ μάλιστα.

Κι ἂν ὑποθέσουμε ὅτι οἱ δεσιῶτες εἶχαν θεσπίσει τότε κάποιες τιμές καὶ ἐπαίνους μεταξὺ τους καὶ βραβεῖα γιὰ ὅποιον διέκρινε καθαρότερα ἀπ' ὅλους τὰ ἀντικείμενα πρὸς περνοῦσαν μπροστά τους, ἢ γιὰ ὅποιον συγχαροῦσε στὴ μνήμη του ποιά ἀπὸ αὐτὰ συνήθως περνοῦσαν πρῶτα, ποιά ὕστερα [d] καὶ ποιά πῆγαναν μαζί μὲ ποιά, ἔτσι πρὸς βάσει αὐτοῦ νὰ ἔχει κάποια ἰδιαιτέρη ἱκανότητα στὸ νὰ μαντεύει τί ἐπρόκειται νὰ περάσει κάθε φορὰ, ἔχεις μήπως τὴ γνώμη ὅτι ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς θὰ φλεγόταν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία

γιὰ τέτοια πράγματα καὶ ὅτι θὰ ζήλευε ὅσους τιμοῦνταν ἐκεῖ καὶ εἶχαν δύνامي καὶ ἀναγνώριση; Ἡ θὰ εἶχε πάθει αὐτὸ πρὸς λέει ὁ Ὀμηρος, καὶ θὰ ἐπιθυμοῦσε διακαῶς «πάνω στὴ γῆ νὰ ζοῦσε κι ἂς ξενοδοῦλενε σὲ κάποιον ἄλλου» ἢ νὰ ὑπέφερε ὁτιδήποτε παρὰ νὰ νομίζει τέτοια πράγματα καὶ νὰ ζεῖ ὅπως ἐκεῖνοι;

[e] Ἔτσι νομίζω κι ἐγώ, εἶπε· θὰ προτιμοῦσε νὰ πάθαινε ὁτιδήποτε παρὰ νὰ ζεῖ ἐκείνη τὴ ζωή.

Συλλογίσου τόφα καὶ τοῦτο, εἶπα ἐγώ. Ἄν ἓνας ἀνθρώπος σὰν αὐτὸν κατέβαινε ξανὰ ἐκεῖ κάτω καὶ καθόταν στὴν ἴδια θέση, ἄραγε τὰ μάτια του δὲν θὰ ἦταν γεμάτα σκοτάδι, καθὼς θὰ ἐρχόταν ἔτσι ἀπὸτομα ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου;

Βεβαίωτατα.

Κι ἂν θὰ χρειάζοταν νὰ παρᾶβγῃ πάλι μὲ ἐκείνους ποὺ εἶχαν παρᾶμειναι δεσιῶτες προσαπθόντας νὰ διακρίνει τίς σκιές, ἐνῶ ἡ ὄρασή του θὰ εἶναι ἀδύναμη [517a] ὥσπου νὰ προσαρμοστοῦν τὰ μάτια του κι ὁ χρόνος τῆς προσαρμογῆς ὄχι πολλὸ σύντομος, ἄραγε δὲν θὰ γινόταν περίεργος καὶ δὲν θὰ ἔλεγαν γι' αὐτὸν ὅτι γύρισε μὲ τὰ μάτια του χαλασμένα ἀπὸ ἡμεῖς πᾶνω ποὺ ἀνέβηκε, καὶ ὅτι δὲν ἀξίζει τὸν κόπο οὔτε καν νὰ δοκιμάσει κανεὶς νὰ ἀνέλθῃ ἐπάνω; Κι ὅποιον θὰ ἐπιχειροῦσε νὰ τοὺς λύσει ἀπὸ τὰ δεσμά καὶ νὰ τοὺς ἀνεβάσει ἐπάνω, αὐτόν, ἂν μποροῦσαν μὲ κάποιον τρόπο νὰ τὸν πιάσουν στὰ χέρια τοὺς καὶ νὰ τὸν σκοτώσουν, δὲν θὰ τὸν σκότωναν;

Ἄσφαλῶς, εἶπε.

Αὐτὴ λοιπὸν τὴν εἰκόνα, φίλε Γαλύκων, [b] πρέπει νὰ τὴν συνδέσουμε ὁλόκληρη μὲ ὅσα λέγαμε προωτέρω, καὶ νὰ παρομοιάσουμε τὴν περιοχὴ ποὺ μᾶς ἐμφανίζεται διαμέσου τῆς ὄρασης μὲ τὴ διαμονὴ στὸ δεσιωτήριο, καὶ τὸ φῶς τῆς φωτιᾶς ποὺ ὑπάρχει ἐκεῖ μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἡλίου· κι ἂν παρᾶβάλλεις τὸ ἀνέβασμα πρὸς τὰ πάνω, καὶ τὴ θέαση τῶν πραγμάτων τοῦ ἐπάνω κόσμου μὲ τὴν ἄνοδο τῆς ψυχῆς στὸν νοητὸ τόπο, δὲν θὰ πέσεις μακριὰ ἀπὸ τὴ δική μου πίστη, μὰ πρὸς θέλεις νὰ τὴν ἀκούσεις. Κατὰ πόσο ἀληθεύει, τὸ ἔχει ὁ θεός. Σ' ἐμένα πάντως τὸ πρᾶγμα φαίνεται νὰ ἔχει ὡς ἐξῆς. Στὴ σφαῖρα τῆς γνώσης γίνεται ὁρατὴ, τελευταία καὶ μὲ μεγάλη δυσκολία, [c] ἡ ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ καί, σὰν γίνῃ ὁρατὴ, πρέπει κανεὶς νὰ τὴν συλλογιστεῖ ὥς τὴν αἰτία κάθε σωστοῦ καὶ ὠραίου πραγματος ὅσον ἀφορᾷ ὅλα τὰ ὄντα — αὐτὴν ἢ ὁποῖα στὸν ὁρατὸ τόπο γέννησε τὸ φῶς καὶ τὸν ἀρχοντά του, καὶ ἡ ὁποία στὸν νοητὸ τόπο εἶναι ἡ ἴδια ἀρχόντισσα ποὺ δώρησε ἀλήθεια καὶ νόηση καὶ ὅτι

τὴν ιδέα αὐτὴ τοῦ Ἀγαθοῦ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὴν ἀντικρίσει ὅποιος μέλλει νὰ πρῶξει με φρόνηση εἴτε στὴν ἰδιωτικὴ εἴτε στὴ δημόσια σφαῖρα.

Συμφωνῶ, εἶπε, καὶ ἐγὼ μαζί σου, μετὸν τρόπο βέβαια ποὺ μπορῶ.

Ἔλα τότε λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, νὰ συμφωνήσεις μαζί μου καὶ σὲ τοῦτο, καὶ μὴν παραξενεύεσαι ποὺ ὅσοι ἐφθασαν ὡς ἐκεῖ δὲν θέλουν νὰ καταπιάνονται μετὶ τῆς συνηθισμένης ἀσχολίας τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ οἱ ψυχρὲς τοὺς ποθοῦν νὰ μένουν ἐκεῖ στὰ ψηλά· καὶ εἶναι, ὑποθέτω, [d] φυσικὸ νὰ συμβαίνει ἔτσι, ἂν ἡ εἰκόνα ποὺ ἀναφέραμε πρωτότερα εἶναι σωστή.

Βεβαίως εἶναι φυσικὸ, εἶπε.

Τὸ νομίζεις, τότε, παράξενο, εἶπα ἐγώ, ἂν κάποιος, ὅστερ' ἀπὸ ἐκείνη τὴ θέαση πραγμάτων θεϊκῶν, μολὶς ἔλθει σὲ ἐπαφὴ μετὶ τῆς ἀνθρώπινες μικρότητες, φέρεται ἀδέξια καὶ φαίνεται πολὺ γελοῖος καθὼς ἡ ὄρασή του εἶναι ἀκόμη ἀνήμερο νὰ δεῖ, καὶ προτοῦ συνηθίσει ἀρκετὰ στὴ σκοτεινιά τοῦ κόσμου, ἀναγκαστῇ νὰ μπλέξει σὲ δικαστικούς ἀγῶνες καὶ ἄλλα τέτοια γιὰ τίς σκιὰς τοῦ δικαίου ἢ γιὰ τὰ εἰδωλά ποὺ ρίχνουν αὐτὲς οἱ σκιὰς καὶ νὰ πολεμᾷ μετὰ τῆς [e] τίς δοξασίας ποὺ ἔχουν γι' αὐτὰ ἀνθρώποι, οἱ ὅποιοι τὴν ἀληθινὴ δικαιοσύνη δὲν τὴν ἔχουν ἀντιγράφει ποτὲ τους;

Δὲν τὸ νομίζω διόλου παράξενο, εἶπε.

[518a] Ὅποιος ὅμως ἔχει νοῦ, εἶπα, θὰ ἀναλογιστῇ ὅτι δύο εἰδῶν εἶναι οἱ συγχύσεις ποὺ συμβαίνουν στὰ μάτια καὶ δύο εἰδῶν οἱ αἰτίες στίς ὁποῖες ὀφείλονται, ἀνάλογα μετὸ ἂν περνᾷ κανεὶς ἀπὸ τὸ φῶς στὸ σκοτάδι ἢ ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς. Καὶ θεωρώντας ὅτι ἀκριβῶς τὰ ἴδια συμβαίνουν καὶ μετὰ τὴν ψυχὴ, ὅποτε θὰ βλέπει κάποια ψυχὴ νὰ τὰ ἔχει χαμένα καὶ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ διακρίνει κάτι, αὐτὸς δὲν θὰ βάζει τὰ γέλια, ἀσυλλόγιστα, ἀλλὰ θὰ προσπαθεῖ νὰ διαπιστώσει τί ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει: Εἶναι ἄραγε τυφλωμένη ἐπειδὴ ἔχοντας ἔλθει ἀπὸ μὴ ζωὴ φωτεινότερη δὲν εἶναι συνηθισμένη στὸ σκοτάδι ἢ, ἀντιθέτως, ἐπειδὴ προχωροῦσε ἀπὸ τὴν περισσὴ ἀμάθεια σὲ μὴ περὶ φωτεινότερη, κάτι πιὸ λαμπρὸ [b] ἔχει πλημμυρίσει τὰ μάτια της με ἐκτυφλωτικὸ φῶς; Κι ἔτσι τὴ μὴ ψυχὴ θὰ τὴν καλοσυνάσει γιὰ τὸ πάθημά της καὶ γιὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς της, ἐνῶ γιὰ τὴν ἄλλη θὰ αἰσθανθεῖ λύπη, καὶ ἂν θὰ 'δειχνε τὴ διάθεση νὰ τὴν περιγελᾷ, τὸ γέλιο τοῦ αὐτοῦ θὰ ἦταν λιγότερο καταγέλαστο ἀπ' ὅτι τὸ γέλιο γιὰ ἐκείνη ποὺ ἔχει φθάσει ἐδῶ ἀπὸ ψηλά, ἀπὸ τὸ φῶς.

Πάρα πολὺ μετρημένα, εἶπε, τὰ λόγια σου.

Τότε, εἶπα, ἂν τοῦτα ὧδ' εἶναι ἀληθινά, πρόκειται καὶ ἐμεῖς νὰ παραδεχθῶμε

τὸ ἐξῆς σχετικὰ μετὰ αὐτά: Ὅτι ἡ παιδεία δὲν εἶναι ὅ, τι ἱσχυρίζονται γι' αὐτὴν κάποιοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν γιὰ ἐπαγγελματίους τὴν ἐκπαίδευση. Ἰσχυρίζονται δηλαδή ὅτι μέσα στὴν ψυχὴ δὲν ὑπάρχει γνώση καὶ ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο τὴ γνώση [c] τὴν βάζουν αὐτοὶ στὴν ψυχὴ, περὶ τοῦ σὴν νὰ ἔβαζαν ὄραση σὲ μάτια τυφλῶν.

Τὸ ἱσχυρίζονται πράγματι, εἶπε.

Ἀπεναντίας, ἡ τωρινὴ διερεύνησή μας, εἶπα ἐγώ, δείχνει αὐτὴ τὴ δύναμη τῆς γνώσης ποὺ καθεὶς ἔχει μέσα στὴν ψυχὴ του, καὶ ἐπίσης τὸ ἐργαλεῖο, μετὰ τὸ ὁποῖο καθεὶς φθάνει στὴ μάθηση. Ὅπως ἀκριβῶς ἂν δὲν ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος νὰ στρέφει κανεὶς τὰ μάτια τοῦ ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς παρὰ μόνον στρέφοντας διόκληρο τὸ σῶμα, ἔτσι πρέπει νὰ στραφεῖ μετὰ ὁλόκληρη τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ γήινου πρὸς τὴν ἄλλη πλευρά, ὥσπου νὰ γίνῃ ἱκανὴ ἡ ψυχὴ νὰ ἀντέχει νὰ ἀντιγράφει τὸ ὄν καὶ τὸ πιὸ φωτεινὸ ἀπὸ τὸ ὄν καὶ ἱσχυρίζομαστε ὅτι αὐτὸ εἶναι [d] τὸ Ἀγαθόν. Δὲν εἶναι ἔτσι;

Ναί.

Ἐπομένως ἡ παιδεία, εἶπα ἐγώ, θὰ εἶναι ἡ τέχνη γιὰ αὐτὸ τὸ πράγμα, γιὰ τὴ μεταστοιχείωσιν τῆς ψυχῆς: μετὰ τὸν τρόπο δηλαδὴ ἡ μεταστοιχείωσιν θὰ συντελεσθεῖ ὅσο τὸ δυνατόν εὐκολότερα καὶ ἀποτελεσματικότερα, ὅχι πῶς θὰ ἐμφυτευθεῖ στὸ ὄργανο αὐτὸ ἡ δύναμη τῆς ὄρασης, ἀλλὰ θεωρώντας δεδομένον ὅτι τὸ ὄργανο διαθέτει αὐτὴ τὴ δύναμη καὶ ὅτι ἀπλῶς δὲν εἶναι στραμμένον εἰς τὴν κατεύθυνση καὶ δὲν κοιτάζει πρὸς τὰ ἐκεί ποὺ θὰ ἔπρεπε, νὰ μηχανευεῖ ἡ τέχνη τῆς παιδείας ἕναν τρόπο ὥστε αὐτὸ νὰ κατορθωθεῖ.

Ἔτσι φαίνεται, εἶπε.

Οἱ ἄλλες, τώρα, ἀρετές, ποὺ γενικῶς χαρακτηρίζονται ὡς ἀρετὲς τῆς ψυχῆς, φαίνεται ὅτι εἶναι κάπως κοντὰ στὸ σῶμα —γιατὶ σταλήθεια, ἐνῶ [e] πρωτότερα δὲν ὑπῆρχαν στὴν ψυχὴ, ὅστερα, μετὰ τὸν ἐθισμὸ καὶ τὴν ἄσκηση, ἐμφυτεύονται σ' αὐτήν—, ἐνῶ ἡ φρόνησις καὶ ἡ γνώσις φαίνεται νὰ ριζώνει σὲ κάτι ἀσυγκρίτως πιὸ θεῖο ποὺ ποτὲ δὲν χάνει τὴ δύναμή του ἀλλὰ ποὺ μετὰ τὴ μεταστοιχείωσιν γίνεται ὡφέλιμο, καὶ ἄλλοτε πάλι [519a] ἄχρηστο καὶ βλαβερόν. Ἡ μὴπως δὲν ἔχεις διόλου προσέξει τὴν ψυχὴ ἀνθρώπων, γιὰ τοὺς ὁποίους λάμβανον ὅτι εἶναι φατῖλοι ἀλλὰ πανέξυπνοι, πόσο κόβει τὸ μάτι τους καὶ μετὰ πόση οὐδυνία διακρίνουν αὐτὰ τὰ ὅποια εἶναι στραμμένα τὸ βλέμμα τους: δὲν βλέπει ἄσχημα ἡ ψυχὴ τους, εἶναι ὁμοῦ ἀναγκασμένη νὰ ὑπηρετεῖ τὴν κακίαν, καὶ ἔτσι ὅσο καλύτερα βλέπει τόσο περισσότερα κακὰ ἀπειργάζε-
ται.

Βεβαίως, είπε.

Σ' αυτήν όμως τη φτιαξιά, είπα εγώ, αν έπαιρνε κάποιος ένα μαχαίρι κι άρχιζε από την παιδική κιόλας ήλικία να τής κόβει όλονργα τα μέρη που [b] συγγενεύουν με τόν κόσμο τού γίνεσθαι και πού με την πολυφαγία και τη λαγνεία και τις άλλες ήδονές έχουν προσκοληθηθεί έπάνω της και σάν κοιμάτια μολίβι τής γυρίζουν την δση προς τα κάτω —αυτά πού άν τὰ ξεφορτωνόταν, θά σφρεφόταν στα άληθινά όντα και τότε ή ίδια αυτή δύναμη τών ίδιων ανθρώπων θά έβλεπε τὰ άληθινά τόσο ξεκάθαρα όσο κι αυτά στα όποια είναι τώρα στραμμένη.

Φυσικά, είπε.

Τότε; Δέν είναι φυσικό, είπα εγώ, και δέν συνάγεται κατανάγκη από όσα έχουμε πεί ότι άνθρωποι άμόρφωτοι, δίχως καμιά έμπειρία τής άλήθειας, δέν θά ήταν ποτέ δυνατόν [c] να διοικήσουν ίκανοποιητικά μιá πολιτεία ούτε, έπίσης, άνθρωποι άφημένοι να περνούν ως τó τέλος τη ζωή τους μελετώντας; Οί πρώτοι έπειδή δέν έχουν θέσει ένα στόχο προς τόν όποίο θά πρέπει να κατατείνουν όλες οι πράξεις τους, οι ίδιωτικές και οι δημόσιες, οι δεύτεροι έπειδή από δική τους προαίρεση δέν πρόκειται να άσχοληθούν με τίποτε πρακτικό, καθώς θά νομίζουν ότι έχουν μεταφερθεί, ζωντανοί άκόμη, και ζούν στα νησιά τών μακαρών!

Λίγιο έχεις, είπε.

Τό έργο λοιπόν, είπα εγώ, πού έχουμε να επιτελέσουμε έμείς, οι θεμελιωτές τής πόλης, είναι να υποχρεώσουμε όσους από τη φύση τους είναι προικισμένοι κατά τόν καλύτερο τρόπο να προσεργίσουν εκείνο τó μάθημα πού προσηγυμένως τó χαρσακτηρίσαμε ως τó μέγιστο: να άντικρύσουν τó Άγαθό [d] και να βγάλουν εκείνη την άνηφοριά, και σάν άνεβοδν και τó κοιτάξουν άραγιά, να μνήν τους έπιτρέψουμε αυτό πού τώρα έπιτρέπεται.

Δηλαδή ποιά;

Τό να μένουν, είπα εγώ, εκεί και να μη θέλουν να κατεβούν πάλι δίπλα σ' έκείνους τούς δεσμιώτες και να μοιραστούν μαζί τους τούς κόπους και τις τιμές, έτε αυτές είναι τιποτένιες έτε σπουδαιότερες.

Μά τότε, είπε, δέν θά τούς άδικήσουμε και δέν θά τούς κάνουμε να ζούν χειρότερα, ένω *μποροούν* να ζήσουν καλύτερα;

[e] Ξεχάσες πάλι, είπα εγώ, φίλε μου, ότι τó νόμο δέν τόν ένδιαφέρει πώς μιá όριωμένη τάξη στην πόλη θά γίνει ιδιαίτερα εύτυχιαμένη, αλλά άναζητεί τρόπους ώστε ή εύτυχία αυτή να πραγματοποιηθεί για *όλη* την πόλη συνενώ-

νοντας άρμονικά τούς πολίτες με την πειθώ αλλά και τόν έξαναγκασμό, κά- νοντάς τους να δίνουν [520a] ό ένας στόν άλλο την ώφέλεια πού μπορεί κατέ- νας από αυτούς να προσφέρει στο σύνολο και πλάθοντας ό ίδιος ό νόμος τέ- τοιους άνδρες στην πόλη όχι για να τούς άφήνει έπειτα να τραβοούν κατά 'κεί πού άρέσει στόν καθένα αλλά για να τούς χρησιμοποiei ό ίδιος για την έν- σχυση τής ένότητας τής πόλης.

Σωστά, είπε: τó είχα ξεχάσει.

Σκέψου άκόμη, Γλάυκων, ότι δέν πρόκειται να άδικήσουμε τούς φιλοσό- φους πού θά βγάλεϊ ή πόλη μας αλλά θά τούς πούμε σωστά πράγματα ύπο- χρεώνοντάς τους να φροντίζουν τούς άλλους και να τούς προσέχουν. Θά τούς πούμε δηλαδή ότι εύλογα στίς άλλες [b] πόλεις οι φιλόσοφοι όπως αυτοί δέν συμμετέχουν σε βαριά καθήκοντα: γιατί ξεφουτρώνουν από μόνοι τους χωρίς τη σκόπητη δράση τής μίας ή τής άλλης πολιτείας, και είναι δίκαιο ό,τι φυτρώνει από μόνο του, χωρίς να χροστώ σε κανέναν την τροφή του, να μνήν έχει και τη διάθεση να πληρώσει σε κάποιον για τη διατροφή. Έσας όμως σάς άναστήσαμε προς τó δικό σας αλλά και τó δικό μας τó συμφέρον, κάτι σάν όδηγητές και βασιλιάδες σ' ένα σιμήςος μέλισσες, και σάς έχουμε δώσει παι- δεια πύο καλή και πύο ολοκληρωμένη από εκείνων την παιδεία και σάς έχουμε κάνει και στά δύο, στην πολιτική όσο και στη φιλοσοφία, [c] πύο δυνατός. Άς κατεβείτε λοιπόν, καθένας με τη σειρά του, στόν τόπο πού μένουν οι άλ- λοι κι άς συνηθίσετε μαζί μ' εκείνους κι έσείς να βλέπετε τις σκιές: γιατί όταν τó συνηθίσετε, θά διακρίνετε χίλιες φορές καλύτερα άπ' όσο οι δεσμιώτες εκεί στη σπηλιά και θά άναγνωρίζετε τά είδωλα ένα προς ένα. τί λογής είναι και ποιανού πράγματος άποτελοούν είδωλο, διότι έσείς έχετε *δει* την άλήθεια τών όμορφων, τών δίκαιων, τών άγαθών πραγμάτων. Κι έτσι θά 'ναι άληθινή ή ζωή πού θά ζήσουμε, έμείς κι έσείς, στην πόλη, κι όχι ένα όνειρο, όπως είναι τώρα στίς περισσότερες πολιτείες όπου οι άνθρωποι πολεμοούν ό ένας τόν άλλο για σκιές και ξεσηκώνονται να άρπάξουν την έξουσία, [d] λές και είναι τάχα ή έξουσία κανένα μεγάλο καλό. Ένώ, βέβαια, ή άλήθεια είναι τούτη: Σέ μιá πολιτεία όπου όσοι πρόκειται να άσκήσουν έξουσία έχουν *ελάχιστα* τη διάθεση να έξουσιάζουν, τά πράγματα σ' αυτή την πολιτεία θά πηγαίνουν περίφημα και δέν θά υπάρχει καμιά άναταραχή, ένω όπου οι άρχοντες θά έχουν την αντίθετη διάθεση, θά είναι και ή κατάσταση τών πραγμάτων ή αντίθετη.

Βεβαίως, είπε.

Φαντάζεσαι λοιπόν ότι οι μαθητές μας δεν θα πειθαρχήσουν ακούγοντάς τα αυτά και δεν θα θελήσουν να έχουν κι αυτοί κάποια συμμετοχή, καθένας με τη σειρά του, στο μόχθο της πολιτικής, αλλά ότι τὸν περισσότερο χρόνο θὰ μένουν μαζί ὁ ἕνας με τὸν ἄλλο σὲ ἐκείνο τὸν καθαρότερο τόπο;

[ε] Ἀδύνατον, εἶπε· γιατί θὰ δώσουμε δικαίους προस्ताγὰς σὲ δικαίους ἀνθρώπους. Καὶ ἀσφαλῶς καθένας ἀπὸ αὐτοῦς, ἀντίθετα ἀπ' ὅτι συμβαίνει μὲ τοὺς τωρινούς ἀρχοντες τῶν πολιτειῶν, θὰ ἀναλαμβάνει τὴν ἐξουσία θεωρώντας τὴν κατὰ ἀναπόφευκτα ἀναγκαῖα.

Ἔτσι εἶναι, φίλε μου, εἶπα· ἂν σ' αὐτοὺς πὺν πρόκειται νὰ κυβερνήσουν ἐξασφαλίσεις μὲ ζωὴ [521a] καλύτερη ἀπὸ τὴ ζωὴ ἑνὸς κυβερνήτη, τότε θὰ μπορέσει νὰ γίνει γιὰ σένα πραγματικότητα αὐτὴ ἡ πόλη μὲ τὴν καλὴ διακυβέρνηση. Γιατὶ μόνο σ' αὐτὴν θὰ κυβερνήσουν ὅσοι ἔχουν σταλήθεια πλοῦτο —ὄχι χρυσάφι, ἀλλὰ τὸν πλοῦτο πὺν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὸν ἔχει ὁ εὐτυχημένος ἄνθρωπος· μὲ ζωὴ γεμάτῃ ἀρετῇ καὶ σοφία. Ἀπειναντίας, ὅταν ἔρχονται νὰ ἀσκοληθοῦν μὲ τὰ κοινὰ ἄνθρωποι φτωχοὶ καὶ στερημένοι, χωρὶς κανένα δικό τους ἀγαθὸ στὴ ζωὴ, νομίζοντας πὺς θὰ ἴπρεπε ὁ, τι καλὸ τοὺς λείπει νὰ τὸ ἀρπάξουν ἀπὸ ἐδῶ, τότε δὲν κάνουμε τίποτα. Γιατὶ ἅμα ἡ ἐξουσία γίνεται περιμάχητη, ὁ πόλεμος αὐτός, πὺν τὴν ἀφορὰ ἅμεσα καὶ τὸν ἔχει μέσα της, τοὺς ἀφανίζει καὶ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπόλοιπὴ πόλη. Πολὸν σωστά, εἶπε.

[β] Ξέρεις ἐσύ, εἶπα, κανέναν ἄλλο τρόπο ζωῆς πὺν νὰ περιφρονεῖ τὰ πολιτικά ἐξιώματα ἐκτός ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τοῦ ἀληθινοῦ φιλοσόφου;

Μὰ τὸ Δία ὄχι, εἶπε ἐκεῖνος.

Ὅστοςο εἶναι ἀνάγκη στὴν ἐξουσία νὰ μὴν ἀνέρχονται ἄνθρωποι πὺν ἔχουν ἔρωτα γιὰ αὐτὴν· διαφορετικά οἱ ἀντίζηλοί τους θὰ τοὺς πολεμήσουν.

Ἀσφαλῶς.

Ποιὺς ἄλλους λοιπὸν θὰ ἀναγκάσεις νὰ ἀναλάβουν τὴ φύλαξὲ τῆς πόλης παρὰ ἐκείνους πὺν ἔχουν στοχαστεῖ ὅσο κανένας ἄλλος μὲ ποιά μέσα κυβερνέται καλύτερα ἡ πολιτεία καὶ ἔχουν δοκιμάσει κι ἄλλες τιμὲς καὶ ἕναν τρόπο ζωῆς καλύτερον ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ ἡγέτη;

Κανέναν ἄλλο, εἶπε.

[γ] Θέλεις τώρα νὰ ἐξετάσουμε τοῦτο, μὲ ποιὸν τρόπο θὰ ἀποκηρύσουμε στὴν πόλῃ τέτοιους ἀνθρώπους καὶ πὺς θὰ τοὺς ἀνεβάσει κανεὶς στὸ φῶς, ἀκριβῶς ὅπως λέγεται γιὰ κάποιους ὅτι ἀνέβηκαν ἀπὸ τὸν Ἄδη στοὺς θεούς;

Βεβαίως καὶ θέλω, εἶπε.

Ὅστοςο αὐτὸ τὸ πράγμα δὲν μπορεῖ, προφανῶς, νὰ εἶναι κατὰ σὰν νὰ σπρίβεις ἕνα νόμισμα κορώνα-γρόμματα ἀλλὰ ἕνα πέραςμα τῆς ψυχῆς ἀπὸ κάποια ἡμέρα σκοτεινὴ σὰν νύχτα σὲ μιὰ ἀληθινὴ ἡμέρα, μιὰ ἐπιστροφή στὸ ἀληθινὸ ὄν, γιὰ τὴν ὁποία ἐμεῖς θὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι εἶναι ἡ ἀληθινὴ φιλοσοφία.

Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ψάξουμε νὰ δοῦμε ποιὸ ἀπὸ τὰ μαθήματα ἔχει τέτοια [ε] δύναμη;

Ἀσφαλῶς.

Ποιὸ θὰ ἦταν λοιπὸν, Γλαῦκον, τὸ μάθημα πὺν θὰ τραβοῦσε τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴ σφαίρα τοῦ γίνεσθαι καὶ θὰ τὴν ἐστρεφε στὴ σφαίρα τοῦ εἶναι; Κι ἐντούτοις τώρα πὺν μὲ μὲν σκέφτομαι τοῦτο: Δὲν εἶπαμε ὅτι εἶναι ἀνάγκη οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀπὸ τὰ νιάτα τοὺς κίλλας νὰ ἐξασκοῦνται στὸν πόλεμο;

Τὸ εἶπαμε.

Συνεπῶς τὸ μάθημα πὺν ψάχνουμε πρέπει ἐκτός ἀπὸ ἐκεῖνο νὰ συνδυάζει ἐπίσης τοῦτο.

Ποιό;

Νὰ μὴν εἶναι ἄχρηστο σὲ πολεμιστές.

Βεβαίως, εἶπε, στὸ μέτρο πάντως τοῦ δυνατοῦ.

[ε] Προηγουμένως βέβαια τοὺς ἐκπαιδεύουμε στὴ γυμναστική καὶ στὶς τέχνες καὶ τὰ γρόμματα.

Τοὺς ἐκπαιδεύουμε, εἶπε.

Κι ὅσο γιὰ τὴ γυμναστική, αὐτὴ καταπιάνεται συνεχῶς μὲ κατὰ πὺν ὑπὸ-καίται σὲ γένεση καὶ σὲ φθορά· γιατί ἔχει στὸ νοῦ τῆς τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὸ μαρσιμὸ τοῦ σώματος.

Ἔτσι φαίνεται.

Δὲν μπορεῖ, τότε, νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ μάθημα πὺν ζητοῦμε.

[522a] Ὁχι.

Μήπως ὅμως τὸ μάθημα αὐτὸ εἶναι ἡ μουσικὴ καὶ ἡ λογοτεχνία ἔτσι ὅπως τὰ περιγράψαμε προωτέρω;

Μὰ ἡ μουσική, εἶπε, ἦταν, ἂν θυμάσαι, τὸ ἀντίστοιχο τῆς γυμναστικῆς· Ἐπλῆθε τοὺς φύλακες διαέσου τοῦ ἔθιμοῦ προσφέροντάς τους ὄχι γνώση ἀλλὰ ἕνα εἶδος μέτρου καὶ ἀρμονίας μέσα ἀπὸ τὴ μελωδία καὶ τὸ ρυθμό· καὶ κατὰ παρόμοιο συνέβαινε καὶ μὲ τὸ περιεχόμενο τῶν λόγων εἶτε γιὰ μυθικὰς ἀφηγήσεις ἐπρόκειτο εἶτε, ἀπὸ τὴν ἄλλη, γιὰ ἀληθινές. Μάθημα ὅμως πὺν νὰ ἔναι χρήσιμο γιὰ κατὰ [β] σὰν αὐτὸ πὺν ζητᾶς τώρα ἐστὶ δὲν ὑπῆρχε ἐκεῖ κανένα.

Μου τὸ ξαναθυμίζεις, εἶπα, μὲ μεγάλη ἀκρίβεια· γιατί πραγματικά δὲν εἶχαμε τίποτα τέτοιο. Ὅμως, βρὲ εὐλογημένε Γλαῦκων, ποιά σπουδὴ θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι τέτοια; Οἱ διάφορες τέχνες, βλέπεις, φάνηκε νὰ ἔχουν ὅλες κατι βάνασο καὶ μηχανικό.

Ἀσφαλῶς. Καὶ βέβαια, ποιά ἄλλη σπουδὴ μένει, ἂν βγάλουμε τὴ μουσικὴ καὶ τὰ γράμματα, τὴ γυμναστικὴ καὶ τίς τέχνες;

Τότε, εἶπα ἐγώ, ἂν πέρα ἀπὸ αὐτὲς δὲν μᾶς μένει πιά τίποτε ἄλλο γιὰ νὰ τὸ ἐπιλέξουμε, ὅς πάρουμε κάποια σπουδὴ ἀπὸ ἐκείνες πού ξανοίγονται σὲ καθολικὲς θεωρήσεις.

Ποιά δηλαδὴ;

[ε] Λόγου χάριν, εἶπα ἐγώ, αὐτὸ τὸ κοινὸ ἀντικείμενο πού χρησιμοποιεῖται καὶ σὲ ὅλες τίς τέχνες καὶ στοὺς τρόπους τοῦ σκέπτεσθαι καὶ στίς ἐπιστῆμες, αὐτὸ πού εἶναι στὸν καθένα ἀπαραίτητο νὰ τὸ μαθαίνει ἀπὸ τὴν πρώτη σπιγμὴ.

Ποιό; εἶπε.

Τοῦτο τὸ ἀσήμενο, εἶπα ἐγώ, τὸ νὰ διακρίνει δηλαδὴ τὸ ἕνα, τὰ δύο, τὰ τρία· συγκεκριμένα τὸ ὀνομάζω ἀριθμητικὴ καὶ ὑπολογισμό. Ἡ μίπτως δὲν ἀληθεύει ὅτι κάθε τέχνη καὶ κάθε ἐπιστῆμη εἶναι ἀναγκασιμένη νὰ ἔχει συμμετοχὴ σ' αὐτό;

Βεβαίως, εἶπε.

Ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, καὶ ἡ πολεμικὴ τέχνη.

Ἀναπόφευκτα, εἶπε.

[δ] Σίγουρα τότε, εἶπα ἐγώ, στίς τραγωδίες ὁ Παλαμίδης κάνει κάθε φορὰ τὸν Ἀγαμέμνονα νὰ φαίνεται σὰν ἕνας πέρα γιὰ πέρα γελοῖος στρατηγός. Ἡ δὲν ἔχεις προσέξει ὅτι ἰσχυρίζεται πῶς, ὅταν ἐπινόησε τὸν ἀριθμὸ, τακτοποίησε τὴ διάταξη τοῦ στρατεύματος στὸ Ὑλο καὶ μέτρησε μὲ ἀκρίβεια τὰ πλοῖα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, λὲς καὶ πρωτότερα δὲν ἦταν μετρημένα, καὶ πῶς ὁ Ἀγαμέμνων δὲν ᾔξερε, καθὼς φαίνεται, οὔτε κἀν πόσα πόδια εἶχε, ἀφοῦ δὲν ᾔξερε νὰ μετράει. Μὰ τί τέλος πάντων στρατηγὸς φαντάζεσαι πῶς ἦταν;

Περιέργως κάπως, εἶπε, ἂν αὐτὸ ἀληθεύει.

[ε] Μποροῦμε λοιπόν, εἶπα ἐγώ, νὰ μὴν δρίσουμε ὥς μάθημα ἀπαραίτητο γιὰ ἕναν πολεμιστὴ τὸ νὰ μπορεῖ νὰ λογαριάζει καὶ νὰ μετρά;

Εἶναι, εἶπε, τὸ πιὸ ἀπαραίτητο, ἂν πρόκειται νὰ ἔχει ἔστω τόση γνώση γιὰ τὴν παράταξη ἑνὸς στρατεύματος ἢ μάλλον καὶ ἀπλῶς γιὰ νὰ εἶναι ἀνθρωπος.

Ἄραγε, εἶπα, ἐννοεῖς σχετικὰ μὲ αὐτὴ τὴ μάθηση ὁ, τι καὶ ἐγώ;

Δηλαδὴ τί;

[523a] Φαίνεται πῶς συγκεκριμενὰ στίς μαθήσεις τίς ὁποῖες ψάχνουμε νὰ βροῦμε, αὐτὲς πού ἀπὸ τὴ φύση τους θέτουν σὲ ἐνέργεια τὴ σκέψη, ἀλλὰ πού κανένας δὲν τίς χρησιμοποιεῖ σωστά, παρ' ὅλη τὴ δυνάμει τους νὰ μᾶς τραβοῦν ἐξολοκλήρου πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν οὐσία.

Τί ἐννοεῖς; εἶπε.

Θὰ δοκιμάσω, εἶπα ἐγώ, νὰ σοῦ δώσω νὰ καταλάβεις ποιά εἶναι τουλάχιστον ἡ δική μου γνώμη πάνω σ' αὐτό. Προσπάθησε νὰ δεῖς καὶ ἐσύ μαζί μου πῶς διακρίνω ἐγὼ ὀρισμένα πράγματα τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν πρὸς τὰ ἐκεῖ πού λέμε καὶ ὀρισμένα ἄλλα τὰ ὁποῖα δὲν ὀδηγοῦν, καὶ συμφώνησε ἡ διαφώνησε μαζί μου ὥστε νὰ δοῦμε μὲ περισσότερη σαφήνεια ἂν εἶναι ἔτσι ὅπως τὸ αἰσθάνομαι ἐγώ.

Γιὰ ἐξηγησέ το μου, εἶπε.

Σοῦ ἐξηγῶ, εἶπα, ἂν μπορεῖς νὰ τὸ διακρίνεις, ὅτι ἀπὸ τὰ πράγματα πού ἀντιλαμβάνομαστε μὲ τίς αἰσθήσεις ὀρισμένα [β] δὲν κεντρίζουν τὴ νόηση νὰ σκεφτεῖ, γιατί τὰ κρίνει ἡ ἴδια ἢ αἴσθησι κατὰ τρόπο ἱκανοποιητικό, ἄλλα ὅμως πράγματα τὴν κεντρίζουν νὰ σκεφτεῖ, δεδομένου ὅτι ἡ αἴσθησι δὲν δίνει τίποτε ἀξιόπιστο.

Εἶναι φανερό, εἶπε, ὅτι ἐννοεῖς αὐτά πού τὰ βλέπουμε ἀπὸ μακριὰ καὶ ἐπίσης πράγματα ζωγραφισμένα μὲ ἀποχρώσεις φωτὸς καὶ σκιᾶς.

Δὲν τὸ πέτυχες, εἶπα· δὲν ἐννοῶ αὐτό.

Τί ἐννοεῖς, λοιπόν;

Σὲ ὁ, τι ἀφορᾷ αὐτὰ πού δὲν κεντρίζουν τὴ σκέψη, εἶπα, ἐννοῶ ὅσα δὲν περνοῦν ἀμέσως [ε] καὶ στὴν αἴσθησι τοῦ ἀντιθέτου· ἐνῶ ὅσα *περνοῦν* σὲ αὐτὴν, τὰ ταξινομῶ σ' ἐκείνα πού δίνουν κέντρισμα γιὰ σκέψη, ὅταν ἡ αἴσθησι δὲν ξεκαθαρίζει διόλου ἂν προκύπτει γιὰ τοῦτο μάλλον ἢ γιὰ τὸ ἀντιθετό του, ἀδιάρκο ἂν στρέφεται σὲ ἕνα κοινὸ ἀντικείμενο ἢ σὲ ἕνα μακρινό. Τί ἐννοῶ ὅμως θὰ τὸ καταλάβεις καλύτερα μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο. Αὐτὰ ἐδῶ, λέμε, εἶναι τρία δάχτυλα: τὸ μικρό, τὸ δεύτερο καὶ τὸ μεσαῖο.

Βεβαίως, εἶπε.

Νὰ βάλεις μὲ τὸ νοῦ σου ὅτι βλέπουμε τὰ δάχτυλα ἀπὸ κοντινὴ ἀπόσταση. Πρόσεξε ὅμως σχετικὰ μὲ αὐτὰ τοῦτο.

Ποιὸ πρῶγμα;

Τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ φαίνεται νὰ εἶναι δάχτυλο σὰν καὶ τὰ ἄλλα, καὶ [δ]

ὥς πρὸς αὐτὸ δὲν διαφέρει· σὲ πίσω, ἀδιακρίτως ἂν εἶναι τὸ μεσαῖο ἢ τὸ τελευταῖο, λευκὸ ἢ μαῦρο, παχὺ ἢ λεπτό, καὶ ὁπιδίηποτε τέτοιο. Σὲ ὅλα αὐτὰ ἡ ψυχὴ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι ἀναγκασιμένη νὰ ἀπευθυνθεῖ στὴ νόησιν καὶ νὰ τὴν ρωτήσει τί τέλος πάντων εἶναι ἓνα δάχτυλο. Γιατὶ σὲ καμία φάση τοῦ ἀντιληπτικοῦ ἐνεργήματος ἡ ὄραση δὲν τῆς ἔδειξε ὅτι τὸ δάχτυλο εἶναι συνάμα καὶ τὸ ἀντίθετο ἀπὸ τὸ δάχτυλο.

Ἄσφαλὼς ὄχι, εἶπε.

Ἐπομένως, εἶναι εὐλογο ὅτι ἓνα τέτοιο ἀντιληπτικὸ ἐνέργημα δὲν [ε] θὰ ἀπευθυνόταν στὴ νόησιν οὔτε θὰ τὴν κέντριζε.

Εἶναι εὐλογο.

Γιὰ δεξ ὅμως τοῦτο. Ἄραγε ἡ ὄραση βλέπει ἐπαρκῶς πόσο μεγάλη καὶ πόσο μικρὰ εἶναι αὐτὰ, καὶ τῆς εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφορο ἂν κάποιο ἀπὸ αὐτὰ εἶναι στὴ μέση ἢ στὴν ἄκρη τῆς; Καὶ ἐπίσης ἡ ἀφ᾽ ἀντιλαμβάνεται τὸ πάχος καὶ τὴ λεπτότητα ἢ τὴ μαλακότητα καὶ τὴ σκληρότητα; Καὶ τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἄλλες αἰσθήσεις ἄραγε δὲν τὰ δείχνουν αὐτὰ κατὰ τρόπο *ἐλλιπῆς*; Ἡ μήπως [524a] καθεμιά ἀπὸ αὐτὲς κάνει τοῦτο: πρῶτον ἡ αἴσθησις ποὺ ἔχει ταχθεῖ νὰ ἀντιλαμβάνεται τὸ σκληρὸ δὲν εἶναι κατανάγκη ταχμένη νὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ τὸ μαλακὸ καὶ δὲν γνωστοποιεῖ στὴν ψυχὴ ὅτι τὸ ἴδιο πράγμα τὸ αἰσθάνεται καὶ ὡς σκληρὸ καὶ ὡς μαλακὸ;

Ἔτσι, εἶπε.

Συνεπῶς, εἶπα ἐγώ, δὲν εἶναι ἀναγκαῖο ἡ ψυχὴ νὰ ἀπορεῖ σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ πράγματα τί τέλος πάντων τῆς δείχνει τοῦτο ἐδῶ τὸ ἀντιληπτικὸ ἐνέργημα ὅτι εἶναι τὸ σκληρὸ, ἀφοῦ γιὰ τὸ ἴδιο πράγμα τῆς λέει ὅτι εἶναι καὶ μαλακὸ; Ἐπίσης ἡ αἰσθησις γιὰ τὸ ἐλαφρὺ καὶ τὸ βαρὺ, ἀφοῦ καὶ τὸ βαρὺ δεῖχεται ὅτι εἶναι ἐλαφρὺ καὶ τὸ ἐλαφρὺ ὅτι εἶναι βαρὺ· ἔτσι;

[b] Προγραμματικά, εἶπε, αὐτὲς οἱ πληροφορίες παραξενεύουν τὴν ψυχὴ καὶ χρειάζονται διερεύνηση.

Εὐλόγα ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις ἡ ψυχὴ καλεῖ σὲ βοήθεια τὸ λογισμὸ καὶ τὴ νόησιν ζητώντας τους νὰ ἐξετάσουν ἂν καθένα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ τῆς ἀναγγέλλονται εἶναι ἓνα πράγμα ἢ δύο.

Φυσικά.

Κι ἂν φαίνονται ὅτι εἶναι δύο πράγματα, τότε καθένα ἀπὸ αὐτὰ θὰ φαίνεται ἓνα καὶ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ἄλλο· ἔτσι;

Ναί.

Συνεπῶς, ἐάν καθένα ἀπὸ αὐτὰ φαίνεται ὅτι εἶναι ἓνα, καὶ μαζί, τὸ ἓνα μὲ

τὸ ἄλλο [ε] ὅτι εἶναι δύο, θὰ τὰ νοήσει τὰ δύο ὥς χωριστὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο· γιατί διαφορετικὰ δὲν θὰ εἶχε νοήσει δύο ἄλλα ἓνα.

Σωστά.

Ἐπίσης ἡ ὄραση ἐβλεπε, ὅπως εἶπαμε, μεγάλο καὶ μικρό, ὄχι ὅμως χωριστὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀλλὰ κάπως συγκεχυμένα. Εἶναι ἔτσι;

Ναί.

Γιὰ νὰ τὸ ἀποσαφηνίσαι, ἔτσι, αὐτό, ἀναγκάστηκε ἡ νόησις νὰ δεῖ καὶ αὐτὴν μεγάλο καὶ μικρό, ὄχι ὅμως συγκεχυμένα, ὅπως ἡ αἰσθησις, ἀλλὰ ἀντίθετα ἀπ' ὅτι ἐκείνη, χωριστὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Σωστά.

Δὲν συμβαίνει, λοιπόν, ἀπὸ κάποια τέτοια αἰτία νὰ μᾶς ἔρχεται νὰ ρωτήσουμε τί τέλος πάντων εἶναι τὸ μεγάλο καὶ τί τὸ μικρό;

Ἄσφαλὼς.

Κι ἔτσι ἀποκαλέσαμε τὸ ἓνα νοούμενο καὶ τὸ ἄλλο ὁρούμενο.

[d] Σωστότατα, εἶπε.

Ἀκριβῶς αὐτὰ προσπαθοῦσα νὰ σοῦ πῶ καὶ λίγο πρωτύτερα, ὅτι δηλαδὴ ὁρισμένα πράγματα παραινούν τὴ σκέψη, ἐνῶ ὁρισμένα ἄλλα ὄχι, καὶ ἐκεῖνα μὲν ποὺ λέρνουν ἐπάνω στὴν αἰσθησις μαζί, μὲ τὰ ἀντίθετά τους τὰ χαρακτηρίζουσα ὡς παραληρητικά τῆς νόησεως, ἐνῶ ὅσα δὲν τὸ κάνουν αὐτὸ τὰ χαρακτηρίζουσα ὡς πράγματα ποὺ δὲν διεγείρουν τὴ νόησις.

Καταλαβαίνω τώρα, εἶπε, καὶ νομίζω ὅτι εἶναι ἔτσι.

Λοιπὸν; Ὁ ἀκριβὴς καὶ τὸ ἓνα σὲ ποιά ἀπὸ τὰ δύο ἀνήκει;

Δὲν σὲ καταλαβαίνω, εἶπε.

Προσπάθησε νὰ τὸ σκεφθεῖς, εἶπα, μὲ βάση τὰ προηγούμενα. Γιατὶ ἂν ὑποθέσουμε ὅτι αὐτὸ καθαυτὸ τὸ ἓνα γίνεται ἐπαρκῶς προσιτὸ μὲ τὴν ὄραση [ε] ἢ προσλαμβάνεται διαμέσου κάποιας ἄλλης αἰσθησεως, τότε δὲν θὰ ἦταν κατὰ ποὺ θὰ ἔχε τὴ δύναμιν νὰ τραβάει τὴν ψυχὴ στὴν οὐσία, ὅπως ἀκριβῶς λέγαμε γιὰ τὸ δάχτυλο· ἂν ὅμως μαζί, μὲ αὐτὸ γίνεται πάντοτε ὁρατὸ καὶ κατὰ ἀντίθετό του, ἔτσι ποὺ διόλου νὰ μὴ φαίνεται ἂν εἶναι τὸ ἓνα μᾶλλον ἢ τὸ ἀντίθετό του, θὰ χρειάζεσταν πιά κάποιοι γιὰ νὰ ἀποφασίσαι, καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση ἡ ψυχὴ θὰ ἀποροῦσε καὶ θὰ ἐψαχνε ἀναγκαστικά, θέτοντας σὲ κίνησις μέρους τῆς τὴ σκέψη, καὶ θὰ ἀναρωτιόταν τί τέλος πάντων εἶναι αὐτὸ τὸ ἓνα, καὶ ἔτσι ἡ σπουδὴ ἢ σχετικὴ μὲ τὸ ἓνα [525a] θὰ συγκαταλεγόταν σὲ ἐκεῖνα ποὺ ὀδηγοῦν καὶ στρέφουν τὴν ψυχὴ πρὸς τὴ θέασις τοῦ ὄντος.

Ὅσοτόσο, εἶπε, τοῦτο ἰσχύει, σχεδὸν στὸν ἴδιο βαθμὸ, καὶ γιὰ τὴν ὀπτική

προόληψη του ενός· γιατί τὸ αὐτὸ πράγμα τὸ βλέπουμε συνάμα καὶ ὥς ἓνα καὶ ὡς ἀπείρως πολλά.

Ἐπομένως, ἂν αὐτὸ συμβαίνει μετὰ τὸ ἓνα, ἰσχύει τὸ ἴδιο πράγμα καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀριθμούς.

Εἶναι αὐτονόητο.

Ὅσοσο ὁλόκληρη ἡ ἐπιστήμη τῶν ἀριθμῶν καὶ ἡ τέχνη τοῦ ὑπολογισμοῦ ἀσχολεῖται μετὰ τὸν ἀριθμὸν.

Ἀσφαλῶς.

[β] Κι αὐτά, εἶναι φανερό, ὀδηγοῦν στὴν ἀλήθεια.

Σὲ ἀφάνταστα ὑψηλὸ βαθμὸ!

Ἄρα, καθὼς φαίνεται, *θὰ συγκαταλέγονται* σὺς μαθήσεις ποὺ ἀναζητοῦμε· ἓνας πολεμιστὴς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὰ μάθει αὐτά, γιὰ νὰ ξέρει πῶς νὰ παρατάσσει τὸ στράτευμα, ἓνας φιλόσοφος πάλι, ἐπειδὴ πρέπει νὰ ἀναδυθεῖ πρῶτα ἀπὸ τὸ βυθὸ τοῦ γίγνεσθαι καὶ νὰ ἀγνῶξει ἔπειτα τὴν ἀληθινὴ οὐσία, διαφορετικὰ δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ γνωρίσει σταλήθεια τὴν ἐπιστήμην τῶν ἀριθμῶν.

Ἔτσι εἶναι, εἶπε.

Κι ὁ δικός μας φύλακας συμβαίνει νὰ εἶναι καὶ πολεμιστὴς καὶ φιλόσοφος.

Ἀσφαλῶς.

Ἔτσι, ἡ σπουδὴ αὐτὴ θὰ εἶναι κατάλληλη, Γλαύκων, νὰ τὴν καθιερώσουμε μετὰ νόμο καὶ νὰ πείθουμε ὅσους μέλλει νὰ ἀναλάβουν [ε] τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα στὴν πόλιν νὰ στραφοῦν στὴ σπουδὴ τῶν ἀριθμῶν καὶ νὰ καταπιαστοῦν μετὰ αὐτὴν ὅχι ἐρασιτεχνικὰ ἀλλὰ ἴσαμ' ἐκεῖ ποὺ θὰ φθάσουν —ἀποκλειστικὰ διαμέσου τῆς νόησης— στὴ θέαση τῆς φύσης τῶν ἀριθμῶν, μελετώντας τὴν ὅχι γιὰ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦν σὰν ἐμποροὶ καὶ γυρολόγοι σὲ ἀγοραπωλησίες ἀλλὰ στὸν πόλεμο καὶ, ἐπίσης, πρὸς διευκόλυνση τῆς ἰδίας τῆς ψυχῆς νὰ μεταστραφεῖ ἀπὸ τὸ γίγνεσθαι στὴν ἀλήθεια καὶ τὴν οὐσία.

Ἐξοχα τὸ λέεις, εἶπε.

Συλλογίζομαι μάλιστα τώρα, εἶπα ἐγώ, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ ποὺ ἔγνε [δ] στὴ σπουδὴ τῆς ἀριθμητικῆς, πόσο κομψὴ εἶναι αὐτὴ ἡ γνώση καὶ πόσο πολλαπλὰ χρήσιμη σ' ἐμᾶς σχετικὰ μετὰ αὐτὸ ποὺ θέλουμε, ἂν καταπιάναται κανεὶς μετὰ τὴν ὁχὴ γιὰ ἐμπορικὸν λόγον ἀλλὰ μετὰ σκοπὸ ἀποκλειστικὰ τῇ γνώσει.

Δηλαδὴ πῶς; εἶπε.

Ἐννῶν, βεβαίως, αὐτὸ ποὺ τώρα δὲ λέγαμε, πόσο δυνατὰ δηλαδὴ τραβᾷ αὐτὴ ἡ σπουδὴ τὴν ψυχὴν κάπου πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ ἐξετάσει αὐτοὺς καθαντοὺς τοὺς ἀριθμούς, νὰ μὴ δέχεται —οὐ καμμία περίπτωση— συζήτηση ἂν κάποιος παρουσιάζει στὴν ψυχὴ ἀριθμοὺς ποὺ θὰ ἔχουν σώματα, τὰ ὁποῖα θὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ἀντικρύψει ἢ νὰ τὰ πιάσει. Γιατὶ ξέρεις, θαρρῶ, τί γέλια βράζουν οἱ μαθηματικοί, ὅσοι εἶναι γεροὶ σ' αὐτά, καὶ πῶς τὸ ἀπορρίπτουν ὡς ἀμέσως, [ε] ἂν κανεὶς ἐπιχειρεῖ, κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς ἐπιχειρηματος, νὰ διακρίνει αὐτὸ καθ'αὐτὸ τὸ ἓνα· ἅμα πᾶς ἐνὺ νὰ τὸ κομματιάσει ἐκείνῳ ἀμέσως θὰ τὸ πολλαπλασιάσουν, φροντίζοντας ἐπιμελῶς νὰ μὴν παρουσιάσῃ σεῖ καμιά περίπτωση τὸ ἓνα νὰ μὴν εἶναι ἓνα ἀλλὰ πολλαπλότητα ἀπὸ μέρος.

Σωστότατο αὐτὸ ποὺ λέεις, εἶπε.

[526a] Τί φαντάζεσαι λοιπόν, Γλαύκων, ὅτι θὰ συνέβαινε ἂν τοὺς ρωτοῦσε κάποιος: «Βρὲ εὐλογημένοι μου ἄνθρωποι, τί εἶδους ἀριθμοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ μᾶς λέτε, ὅπου τὸ ἓνα' εἶναι ὅπως τὸ ἀπαιτεῖτε ἐσεῖς, δηλαδὴ *κάθε ἓνα ἴσο μὲ ἀπαράλλαχτο* σὲ ὅλα του με *ὁποιοδήποτε ἄλλο ἓνα*'· χωρὶς τὴν παραμικρὴ διαφορὰ καὶ χωρὶς νὰ ἔχει ἐπάνω του ἀπολύτως κανένα μέρος;». Τί φαντάζεσαι ὅτι θὰ ἀπαντοῦσαν ἐκεῖνοι;

Ἐγὼ τουλάχιστον ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι θὰ ἔλεγον πῶς ἀναφέρονται σὲ ἐκείνους τοὺς ἀριθμούς ποὺ μόνο μετὰ τὴ νόηση εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς συλλάβουμε καὶ ποὺ δὲν ἐπιδέχονται κανέναν ἄλλο τρόπο προσέγγισης.

Βλέπεις λοιπόν, φίλε μου, εἶπα ἐγώ, ὅτι ἡ σπουδὴ αὐτὴ πραγματικὰ [β] φαίνεται νὰ εἶναι ἀπαραίτητη, ἀφοῦ, προφανῶς, ἀναγκάζει τὴν ψυχὴ νὰ στραφεῖ σὲ αὐτὴ καθεαυτὴν τὴν ἀλήθεια χρησιμοποιώντας αὐτὴ καθεαυτὴν τὴ νόηση;

Ναί, πραγματικὰ, εἶπε, καὶ μάλιστα μετὰ ὑπερβολικὸ τρόπο.

Κι ἀκόμη· ἔχεις προσέξει καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ὅσοι ἔχουν ταλέντο στοὺς ἀριθμητικὸς ὑπολογισμοὺς παρουσιάζουν μὴ φυσικὴ εὐχέρεια σχεδὸν σὲ ὅλες τῆς μαθήσεις, ἐπίσης ὅτι καὶ ὅσοι ἔχουν ἀργονικότητα μυαλά, ἂν ἐκπαιδευτοῦν καὶ ἀσκηθοῦν σὲ αὐτὸ τὸ πρῶγμα, ἔστω κι ἂν δὲν ἀντλήσουν κανένα ἄλλο ὄφελος, πάντως ὅλοι τοὺς πραγματοποιοῦν κάποια πρόοδο ὥστε τουλάχιστον νὰ γίνεται πιὸ κοφτερὸ τὸ μυαλὸ τοὺς;

Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, εἶπε.

[ε] Κι ἀκόμη, καθὼς νομίζω, δύσκολα θὰ μπορέσεις νὰ βρεῖς ἄλλο μάθημα ποὺ νὰ ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἐκείνον ὁ ὁποῖος τὸ μαθαίνει καὶ τὸ μελετᾷ προσταθαι μεγαλύτερη ἀπ' αὐτό.

Πραγματικά, δεν θα βρεῖς.

Γιὰ ὅλους, ἔτσι, αὐτοὺς τοὺς λόγους δὲν πρέπει νὰ παραμελήσουμε αὐτὴ τὴ σπουδὴ, ἀπεναντίας πρέπει νὰ ἐξασκῶνται σ' αὐτὴν οἱ πιὸ προικισμένες ἰδιοφυΐες.

Συμφωνῶ μαζί σου, εἶπε ἐκείνος.

Ἄς ποῦμε λοιπόν, εἶπα, ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ θὰ εἶναι μία ἀπὸ πῆς μαθήσεις: ἂς ἐξετάσουμε τώρα δεύτερη τὴν ἀμέσως ἐπόμενη σπουδὴ κατὰ πόσο ἄραγε θὰ εἶναι κατάλληλη γιὰ μᾶς.

Ποιά εἶναι αὐτή; Ἦ ἔννοεῖς, εἶπε, τὴ γεωμετρία;

Ἀκριβῶς αὐτήν, εἶπα ἐγώ.

[α] Τὸ κομμάτι τῆς γεωμετρίας, εἶπε, ποὺ ἔχει ἐφαρμογὴ στὰ πράγματα τοῦ πολέμου *προφανῶς* εἶναι κατάλληλο· γιατί σὲ ὅ,τι σχετίζεται μὲ τὴν ἐγκατάσταση στρατοπέδων, μὲ τὴν κατάληψη περιοχῶν, τὴ σύμπτυξη καὶ τὴν ἀνάπτυξη στρατευμάτων καὶ ὁποιοδήποτε ἄλλο στρατιωτικὸ σχηματισμὸ ἐπὰν στὴ μάχη ἢ στὴν πορεία, ἑνας καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος θὰ διέφερε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ του ἀνάλογα μὲ τὸ ἂν κάτεχε ἢ ὄχι γεωμετρία.

Ὅστόσο, εἶπα, γιὰ πράγματα ὅπως αὐτὰ θὰ ἀκούσες καὶ ἕνα μικρὸ μέρος τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς γνώσης τῶν ὑπολογισμῶν αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ ἐξετάσουμε εἶναι κατὰ πόσο τὸ μεγαλύτερο μέρος αὐτῆς τῆς μάθησης, καὶ τὸ πὼς προχωρημένο, [ε] καταταίνεται σὲ ἐκεῖνο, στὸ νὰ κάνει δηλαδὴ πὼς εὐκολὴ τὴ θέαση τῆς ιδέας τοῦ Ἀγαθοῦ. Κι ὑποστηρίζουμε ὅτι σὲ αὐτὸ τὸν τελικὸ στόχο καταταίνου ὅσα πράγματα ἀναγκάζουν τὴν ψυχὴ νὰ στραφεῖ σὲ ἄλλο τόπο ὅπου ὑπάρχει τὸ πιὸ εὐτυχημένο κομμάτι τῆς πραγματικότητας — αὐτὸ ποὺ μὲ *κάθε* τρόπο πρέπει ἡ ψυχὴ νὰ τὸ ἰδεῖ.

Σωστά, λές.

Ἐπομένως ἡ γεωμετρία, ἂν ἀναγκάζει τὴν ψυχὴ νὰ θεαστεῖ γνῶση καὶ ἀθηνετικὴ πραγματικότητα, εἶναι κατάλληλη, ἂν πάλι τὴν ἀναγκάζει νὰ θεαστεῖ τὸν κόσμον τοῦ γίγνεσθαι, τότε δὲν εἶναι κατάλληλη.

Ναί, αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη μας.

[527a] Ἐ, λοιπόν, εἶπα ἐγώ, ὅσοι ἔχουν ἔστω περιορισμένη γνώση τῆς γεωμετρίας δὲν θὰ διαφωνήσουν μαζί μας ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ βεβαιώνεται σὲ τέλεια ἀντίθεση μὲ ὅ,τι λέγεται γι' αὐτὴν ἀπὸ ὅσους τὴν ἀσκοῦν ὡς ἐπάγγελμα.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς; ρώτησε.

Ναί, ἐκφράζονται μὲ τρόπο πολὺ ἀστείον καὶ λευρό. Μιλῶν γιὰ τετραγωνισμό, γιὰ κατασκευές, γιὰ προσθέσεις μεγεθῶν σάν νὰ ἀσχολοῦνταν μὲ κάτι

πρακτικὸ καὶ ὅλες οἱ ἀποδείξεις τοὺς νὰ ἀναφέρονταν στὴν πράξη· τέτοιες εἶναι οἱ δικτυώσεις τοὺς ὅλες, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἡ σπουδὴ αὐτὴ [β] σὺν ὁλόγῃ τῆς ἔχει ἀποκλειστικὸ ἀντικείμενό της τὴ γνώση.

Βεβαίως, εἶπε.

Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ συμφωνήσουμε σὲ τοῦτο;

Σὲ ποῖ;

Ὅτι πρόκειται γιὰ τὴ γνώση ἐκείνου τὸ ὅποιο ἔχει παντοτινὴ ὑπόσταση καὶ ὅχι ἐκείνου ποὺ κάποια στιγμὴ ἀποτελεῖ μὴ ἐπιμέρους περίπτωσι γένεσης καὶ φθορᾶς.

Εὐκόλα θὰ συμφωνήσουμε σ' αὐτό, εἶπε· πραγματικά, ἡ γεωμετρικὴ γνώση ἀφορᾷ τὸ παντοινὰ ὑπαρκτό.

Θὰ *μυροῦσε* ἐπομένως, ἄξε φῖλε, νὰ τραβήξῃ τὴν ψυχὴ πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ κατευθύνει πρὸς τὰ ἐπάνω τὸν φιλοσοφικὸ λογισμό ποὺ τώρα, χωρὶς νὰ πρέπει, τὸν ἔχουμε στραμμένο κάτω.

Τὴν ἔχει αὐτὴ τὴ δύναμι ὅσο τίποτε ἄλλο, εἶπε.

[ε] Ὅσο τίποτε ἄλλο λοιπόν, εἶπα ἐγώ, πρέπει νὰ βγῇ μὴ προσαρτῇ ποὺ νὰ ὀρίζῃ ὅτι, στὴν ὁμορφὴ πόλῃ σου οἱ πολῖτες σὲ καμία περίπτωση δὲν θὰ παραμελήσουν τὴ γεωμετρία. Γιατὶ καὶ τὰ ἐπιπόρθετα πλεονεκτήματα αὐτῆς τῆς σπουδῆς δὲν εἶναι ἀσήμαντα.

Ποιά δηλαδὴ; εἶπε.

Ἐκεῖνα ποὺ ἀνέφερες καὶ ἐσύ, τὰ σχετικὰ μὲ τὸν πόλεμον· ἐπίσης ξέρουμε, θαρρῶ, ὅτι σχετικὰ καὶ μὲ κάθε σπουδῇ ὅλη ἡ διαφορὰ, προκειμένου νὰ τὴν προσοικειωθεῖ κανεὶς καλύτερα, ἔγκειται στὸ κατὰ πόσο ἔχει ἢ δὲν ἔχει κανεὶς καταπιαστῇ μὲ τὴ γεωμετρία.

Μὰ τὸ Δία, ὅλη ἡ διαφορὰ, εἶπε.

Νὰ τὸ δρίσουμε λοιπόν αὐτὸ ὡς δεύτερο μάθημα γιὰ τοὺς νέους;

Νὰ τὸ δρίσουμε, εἶπε.

[α] Καὶ μετὰ; Νὰ βάλουμε τρίτο μάθημα τὴν ἀστερονομία; Ἦ μήπως δὲν συμφωνεῖς;

Ἀσφαλῶς καὶ συμφωνῶ, εἶπε· γιατί τὸ νὰ παρατηρεῖ κανεὶς μὲ μεγάλυτερὴ ἀκρίβεια πῆς χρονικὲς περιόδους, τοὺς μῆνες καὶ τὰ χρόνια, εἶναι κάτι ποὺ χρειάζεται ὅχι μόνο στὴ γεωργία ἢ στὴ ναυτιλία ἀλλὰ ἐξίσου καὶ στὴν πολέμικὴ τέχνη.

Μοῦ ἀρέσεις, εἶπα, ποὺ δείχνεις νὰ φοβᾶσαι τοὺς πολλούς, μὴ τυχὸν νομίσουν ὅτι βάζεις ἄχρηστα μαθήματα. Ἐνῶ στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι

διόλου άσήμαντο, άπλως είναι δύσκολο νά τό πιστέψει κανείς ότι με αυτά τά μαθήματα καθαρίζεται και [ε] παίρνει καινούργια ζωή ένα οργανο πού άλλες άσכולίες τό φθείρουν και τό τυφλώνουν, ενώ είναι προτιμότερο νά σωνόταν αυτό παρά μυριάδες μάτια· γιατί μόνο με αυτό βλέπει κανείς την αλήθεια. "Ετσι λοιπόν, σέ όσους συμμερίζονται αυτή τη γνώμη θά φανεί ότι τά λόγια σου έχουν άνείπωτη όμορφιά, όσοι πάλι δέν έχουν νιώσει ποτέ τους αυτή την αλήθεια θά νομίσουν, όπως είναι φυσικό, ότι δέν λές τίποτα· γιατί άλλο όφελος, άξιο λόγου, δέν βλέπουν νά βγαίνει από τη σπουδή αυτή. Άποφάσισε λοιπόν *αμέσως* [528α] σέ ποιούς από τους δύο άπευθύνεσαι: ή δές μήπως δέν άπευθύνεσαι ούτε στους μέν ούτε στους δέ άλλα τη σύζτηση αυτή την κά- νεις πρωτίστως και κυρίως γιά τόν *εαυτό σου*, χωρίς όστόσο αυτό νά σημαί- νει ότι άν ένας τρίτος μπορούσε νά άντλήσει κάποιο όφελος από αυτήν, έσύ δέν θά τοῦ τό επέτρεπες.

Τό τελειοταίο, είπε, προσμώ: νά μιλάω, νά ρωτάω και νά άπαντώ κυρίως γιά δικό μου λογαριασμό.

Τότε λοιπόν, είπα κάπως· γιατί τώρα δέν πήραμε με τη σωστή σειρά τό μάθημα πού έρχεται άμέσως μετά τη γεωμετρία.

Τί λάθος κάναμε; είπε.

"Υστερα από την επίπεδη επιφάνεια, είπα έγώ, πήραμε άμέσως στο στερεό [ε] πού κινείται περιστροφικά, προοτού άκόμα νά πάμε σέ αυτό καθεαυτό τό στερεό. Τό σωστό είναι νά πάρουμε με τη σειρά ύστερα από τη δεύτερη άνά- πτυξη την τρίτη. Κι αυτό, βέβαια, μάς πάει στον κύβο και σέ οποδήποτε έχει βάθος.

"Ετσι είναι, είπε· όστόσο, Σωκράτη, αυτά τά ζητήματα, φαίνεται, δέν έχουν άκόμα λυθεί.

Αυτό, είπα έγώ, όφείλεται σέ δύο λόγους. Καθώς καμία πολιτεία δέν άπο- δίδει σ' αυτά άξία, δέν καταβάλλονται σύντονες προσπάθειες γιά τη λύση αυτών των προβλημάτων, τά όποια είναι και δύσκολα: και οι έρευνητές πάλι χρειάζονται έναν οδηγό, χωρίς τόν όποιο δέν θά μπορούσαν νά βρουν λύ- σεις, ένας τέτοιος όμως οδηγός πρώτον είναι δύσκολο νά παρουσιαστεί κι έπειτα, άκόμη κι άν παρουσιαζόταν, οι έρευνητές αυτών των προβλημάτων [ε] δέν θά δέχονταν, από περιφάνεια, όσα θά τους έλεγε. Άν όμως ή πόλη όλό- κληρη έκπαιμώντας σωστά τό θέμα *συνεργαζόταν* με τόν οδηγό, τότε και οι έρευνητές θά πείθονταν και, παράλληλα, με τις αδιάλειπτες και σύντονες προσπάθειες θά γινόταν φανερό ποιά είναι ή άληθινή φύση αυτών των άπι-

κειμένων· άφού άκόμη και τώρα πού ό πολλός κόσμος δέν άποδίδει σ' αυτά κάποια άξία και τά ύποτιμά, και πού, έπίσης, οι έρευνητές δέν είναι σέ θέση νά εξηγήσουν πού έγκαιται ή χρησιμότητά τους, *παρ' όλα αυτά*, χάρη στην κομψότητα αυτών των άντικειμένων, συντελείται πρόοδος και δέν θά είναι διόλου περιεργο άν τά ζητήματα αυτά λυθοῦν.

[ε] Βεβαίως, είπε, έχουν μιιά χάρη ξεχωριστή. Εξήγησέ μου όμως κάπως πιό καθαρά αυτό πού έλεγεσ τώρα δά. "Ορίζεσ τη γεωμετρία ως τη σπουδή των επίπεδων επιφανειών.

Ναι, είπα έγώ.

"Επειτα, είπε, πήγες μετά από αυτή στην άστρονομία, ύστερα όμως έφυ- γες από 'κει.

"Από τη βιασύνη μου, είπα, νά τά περάσω όλα γρήγορα, καθυστερλώ περισ- σότερο· γιατί ενώ έπόμενη κατά σειρά είναι ή διερεύνηση της διάστασης του βάθους, έγώ, έπειδή ή κατάσταση της έρευνας εκεί είναι γιά γέλια, την προσ- πέρασα, και μετά τη γεωμετρία [ε] πήγα στην άστρονομία, ή όποια σπουδάζει την κίνηση των στερεών σωμάτων.

Σωστά λές, είπε.

"Ως τέταρτο, λοιπόν, μάθημα, είπα έγώ, νά βάλουμε την άστρονομία, με τη σκέψη ότι ή στερεομετρία, πού τώρα την παραλείπουμε, έχει τη θέση της, άρκεί ή πόλη νά καταπιαστεί με αυτήν.

Φυσικά, είπε εκείνος. Κι όσο γιά την έπληξη πού τώρα δά, Σωκράτη, μου έκανε, ότι [529α] παινεύω με τρόπο κοινότοπο την άστρονομία, αυτή τη φροά την παινεύω άντικρύζοντάς την με τό πρίσμα πού την προσεγγίζεις κι έσύ· γιατί είναι, νομίζω, σέ όλους φανερό ότι ή σπουδή αυτή *αναγκάζει* την ψυχή νά βλέπει πρὸς τά επάνω και την οδηγεί από τά πράγματα τούτου έδω τού κόσμου πρὸς τά εκεί.

"Ισως, είπα έγώ, νά είναι σέ όλους φανερό εκτός από μένα· έμένα δέν μου φαίνεται ότι είναι έτσι.

"Αλλά πώς; έκανε.

"Ο τρόπος πού καταπαίνονται τώρα με αυτήν εκείνοι οι όποιοι πάνε νά μάς οδηγήσουν στη φιλοσοφία κάνει, νομίζω, τους ανθρώπους νά κοιτάζουν πρὸς τά κάτω.

Πώς τό έννοεις; ρώτησε.

Μου δίνεις την έντύπωση, είπα έγώ, ότι ή ιδέα πού 'χεις μέσα σου γιά τη σπουδή των πραγμάτων, τά όποια βρίσκονται εκεί ψηλά, έχει μιιά κάποια

εὐγένεια. Γιατί φαίνεται πὸς ἀκόμη κι ἂν σπρώχνοντας κάποιος ψηλὰ τὸ κεφάλι καὶ [b] κοιτάζοντας τὸ διάκοσμο στὴν ἐσωτερικὴ ὀροφὴ παρατηροῦσε κατὰ, ἐσὺ θὰ ἦσουν τῆς γνώμης ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς βλέπει μὲ τὴ νόηση καὶ ὄχι μὲ τὰ μάτια. Ἴσως νὰ τὸ νομίζεις σωστά, καὶ ἀνόητο νὰ εἶναι αὐτὸ πού νομίζω ἐγώ. Γιατὶ ἐγώ, βλέπεις, δὲν μπορῶ νὰ φανταστώ μάθημα πού νὰ κάνει τὴν ψυχὴ νὰ στρέφει τὸ βλέμμα τῆς πρὸς τὰ πάνω ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο πού γιὰ ἀντιλαμβανόμενόν του ἔχει τὸ ὄν καὶ τὸ ἄορατο· καὶ ἂν κανεὶς προσπαθεῖ νὰ σπουδάσει κάποιο ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα γίνονται ἀντιληπτὰ διαμέσου τῶν αἰσθήσεων, χάσκοντας πρὸς τὰ πάνω μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ ἢ πρὸς τὰ κάτω μὲ τὸ στόμα κλεισμένο, καὶ τίποτα δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ μάθει, [c] ἐπιμένω σ' αὐτό —γιατὶ κανένα ἀπὸ τὰ ἀντιλαμβανόμενα αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν ἐπιδέχεται γνώση—, καὶ ἡ ψυχὴ του δὲν ἔχει στραφισμένο τὸ βλέμμα τῆς πρὸς τὰ πάνω ἄλλὰ πρὸς τὰ κάτω, ἀκόμη κι ἂν αὐτὸς προσπαθεῖ νὰ μάθει γυρισμένος ἀνάσπελα στὴ στερεὰ ἢ στὴ θάλασσα, ὅπως στοὺς κολύμπι.

Καλὰ νὰ τὰ πάθω, εἶπε· σωστὰ μὲ ἐπέπληξες. Πῶς τὸ ἐννοοῦσες ὁμοῦ ὅταν ἔλεγες ὅτι τὴν ἀστρονομία πρέπει νὰ τὴν μαθαίνουμε ἀλλιώτικα ἀπ' ὅτι τὴν μαθαίνουμε σήμερα, ἂν εἶναι νὰ ἔχουμε ἀπὸ αὐτὴ τὴ μάθηση ὄφελος πρὸς τὴν κατεύθυνση πού λέμε;

Κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο, εἶπα ἐγώ: Ὅλο αὐτὸν τὸ διάκοσμο πού στολίζει τὸν οὐρανὸ πρέπει νὰ τὸν θεωροῦμε ὡς τὸ πῶ ὁμορφο καὶ αὐτὸ πού ἔχει τακτοποιηθεῖ [d] μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀκριβεία ἀπὸ ὅποιοδήποτε ἄλλο ὄρατο πρῶγμα· πολὺ κατώτερο ὅμως σὲ σύγκριση μὲ τίς κινήσεις μὲ τίς ὁποῖες κινεῖνται αὐτὴ καθεαυτὴν ἢ ταχύτητα καὶ αὐτὴ καθεαυτὴν ἢ βραδύτητα —οὐ ἀληθινὲς καὶ γνήσιες ἀριθμητικὲς τιμές— σὲ σχέση ἢ μὴ μὲ τὴν ἄλλη καὶ μὲ τίς ὁποῖες κάνουν νὰ κινεῖται ὅ,τι εἶναι οὐσιαστικὸ σ' ἐκεῖνες· τὰ ἀληθινὰ στολίδια πού τὰ συλλαμβάνουμε μὲ τὴ νόηση καὶ τὸν μαθηματικὸ λογισμὸ κι ὄχι μὲ τὴν ὁδὸσιν· ἢ μῆπως ἔχεις ἄλλη γνώμη;

Καθόλου, εἶπε.

Ἔτσι λοιπόν, εἶπα, τὸν οὐρανὸ διάκοσμο πρέπει νὰ τὸν χρησιμοποιήσουμε μὲ ὡς παράδειγμα γιὰ τὴ σπουδὴ ἐκείνων τῶν ἄλλων πραγμάτων, ἀκριβῶς ὅπως θὰ γινόταν ἂν ἐπεφταν στὰ χεῖρά μας σχέδια φιλοτεχνημένα καὶ δουλεμένα μὲ ξεχωριστὴ δεξιότητα [e] ἀπὸ τὸν Δαίδαλο ἢ κάποιον ἄλλο τεχνίτη. Βλέποντάς τα τὰ σχέδια αὐτὰ κάποιος πού ξέρεי ἀπὸ γεωμετρία θὰ σκεπτόταν ὅτι εἶναι μὲν ἔξοχα σχεδιασμένα, θὰ ἦταν ὅμως ἀσπεῖο νὰ τὰ ἐξέταζε κανεὶς στὰ σοβαρὰ προσδοκίωντας ὅτι μέσα σ' αὐτὰ θὰ ἐξακριβίωνε τάχα τὴν

ἀλήθεια [530a] σχετικὰ μὲ τὰ ἴσα, τὰ διπλάσια ἢ ὅποιαδῆποτε ἄλλη συμμετρικὴ ἀνάλογία.

Πῶς μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι γελοῖο κατὰ τέτοιο; ρώτησε.

Δὲν νομίζεις, λοιπόν, εἶπα ἐγώ, ὅτι κι ἓνας πραγματικὸς ἀστρονόμος θὰ πάθει τὸ ἴδιο κοιτάζοντας τίς τροχὲς τῶν ἀστρῶν; Θὰ σχηματίζει τὴ γνώμη ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἐκεῖ ἐπάνω ἔχουν τακτοποιηθεῖ ἀπὸ τὸν Διὸς μουρῶν μὲ τὸν ὠραιότερο τρόπο πού εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν τέτοια ἔργα. Σὲ ὅ,τι ὅμως ἀφορᾷ τὴ συμμετρία νύχτας καὶ ἡμέρας, ἐπίσης τὴ συμμετρία τούτων τῶν δύο μὲ τὸ μῆνα, καὶ τοῦ μηνὸς μὲ τὸ ἔτος, κι ἀκόμη τὴ συμμετρία τῶν ἄλλων ἀστρῶν μὲ ὅποιοδῆποτε ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἀστρῶν [b] μεταξὺ τους, δὲν νομίζεις ὅτι θὰ θεωρήσει παράλογο ὅποιον πιστεύει πὸς αὐτὰ ὅλα, μόλο πού ἔχουν οἶμα καὶ εἶναι αἰσθητὰ, δὲν μεταβάλλονται ποτὲ καὶ δὲν παρυσιάζουν πουθενὰ τὴν παραμικρὴ ἀπόκλιση καὶ ὅποιον προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ συλλάβει τὴν ἀλήθεια γύρω ἀπὸ αὐτά;

Τώρα πού τὸ ἀκούω ἀπὸ ἐσένα, εἶπε, συμφωνῶ κι ἐγώ.

Τότε λοιπόν, εἶπα ἐγώ, τὴν ἀστρονομία θὰ τὴν σπουδάσουμε ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὴ γεωμετρία, μὲ τὴ βοήθεια προβλημάτων, καὶ θὰ ἀφήσουμε τὸν ἔναστρο οὐρανὸ στὴν ἄκρη, ἂν πρόκειται τὸ κομμάτι ἐκεῖνο μέσα στὴν ψυχὴ, πού ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι γνωστικόν, νὰ τὸ καταστήσουμε διαμέσου μᾶς γνήσιας ἐνασχόλησης μὲ τὴν ἀστρονομία [c] χρήσιμο —ἀπὸ ἄχρηστο πού ἦταν ὡς τώρα.

Ἐπιβάλλεις, εἶπε, ἓνα ἔργο πολυαπλάσιο σὲ σύγκριση μὲ τὴν ἀστρονομία ἔτσι ὅπως ἐξασκεῖται σήμερα.

Φαντάζομαι, εἶπα, ὅτι καὶ γιὰ τὰ ἄλλα πού θὰ ἐπιβάλλουμε θὰ ἰσχύσει τὸ ἴδιο, ἂν εἶναι νὰ βγεῖ κάποιο ὄφελος ἀπὸ μᾶς ὡς νομοθέτες. Ὡστόσο ποιά ἄλλη κατάλληλη σπουδὴ ἔχεις νὰ προτείνεις ἐσὺ;

Ἔτσι πρόχειρα, εἶπε, αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἐγὼ δὲν ἔχω καμία.

Ὡστόσο, εἶπα ἐγώ, δὲν ὑπάρχει μόνον ἓνα εἶδος κίνησης τῶν σωμάτων ἀλλὰ περισσότερα, [d] ὅπως πιστεύω. Ὅλες τίς κινήσεις στοὺς συνολοὺς τους θὰ μπορεοῖ ἴσως νὰ μᾶς τίς πεῖ μόνον κάποιος βαθὺς γνώστης τῆς ἀστρονομίας, αὐτὰ ὅμως τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ σ' ἐμᾶς πρόδηλα εἶναι δύο.

Ποιά;

Ἐκτός ἀπὸ αὐτὴν πού ἀναφέραμε, εἶπα ἐγώ, ἡ ἀντίστροφὴ τῆς.

Ποιά δηλαδή;

Φαίνεται, εἶπα, ὅτι ὅπως τὰ μάτια εἶναι φτιαγμένα γιὰ τὴν ἀστρονομία

ἔτσι καὶ τὰ αὐτὰ εἶναι φτιαγμένα γιὰ τὴν ἁρμονικὴ κίνηση τῶν ἤχων καὶ οἱ αὐτὲς οἱ ἐπιστῆμες εἶναι κατὰ σὺν ἀδελφεὲς ἢ μὴ μὲ τὴν ἄλλη, καθὼς καὶ οἱ Πυθαγόρειοι ὑποστηρίζουν, καὶ ἐμεῖς, Γλαύκων, συμφωνοῦμε μαζί τους. Αὐτὸ δὲν κάνουμε;

Αὐτό, εἶπε.

[ε] Ἐπειδὴ λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, τὸ ἔργο αὐτὸ ἔχει μᾶλλον, ὡς ζητήσουμε νὰ μάθουμε ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς Πυθαγορείους, τί λένε γι' αὐτὰ, ἐνδεχομένως καὶ γιὰ κατὰ ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ. Ἐμεῖς, βέβαια, θὰ μείνουμε σταθεροὶ ὡς πρὸς ὅλα στὴ διττὴ μᾶς γραμμῇ.

Ποιὰ εἶναι αὐτή;

Μῆπως καὶ ἐκείνοι τοὺς ὁποίους θὰ ἀνατρέφουμε δοκιμάσουν νὰ σπουδάσουν σ' αὐτὲς τίς ἐπιστῆμες κατὰ ἀνολοκλήρωτο καὶ κατὰ ποὺ δὲν θὰ φθάνει πάντοτε ἴσαμι' ἐκεῖ ποὺ πρέπει νὰ φθάνουν ὅλα, ὅπως τώρα δὲ λέγαμε σχετικά μὲ τὴν ἀστρονομία. Ἡ δὲν ξέρεις ὅτι [531a] καὶ μὲ τίς ἁρμονίες πάλι κατὰ τέτοιο κᾶνον; Προσπαθώντας δηλαδὴ νὰ ἐξακριβώσουν τὸ ἁρμονικὸ συνταίριασμα τῶν μουσικῶν τόνων, τοὺς ὁποίους ἀκούμε, καταπιάνονται, ὅπως καὶ οἱ ἀστρονόμοι, μὲ ἓνα ἐπίπονο ἔργο ποὺ δὲν ἔχει τελειωμό.

Ναί, μὰ τὸς θεοὺς, εἶπε, καὶ εἶναι ἀστείοι καθὼς μιλοῦν γιὰ κατὰ 'συμπτωνώσεις'. ἤχων καὶ τεντώνουν τὰ αὐτιά τους, σὺν νὰ προσπαθοῦν νὰ κερφακούσουν τί λένε διέλλα οἱ γείτονες· καὶ οἱ μὲν ἰσχυρίζονται ὅτι ξεχωρίζουν ἀνάμεσα σὲ δύο τόνους ἕναν τρίτο, καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ἐλάχιστο διάστημα, μὲ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ μετῶμε, ἐνῶ πάλι οἱ ἄλλοι τὸ ἀμφισβητοῦν ὑποστηρίζοντας ὅτι πρόκειται γιὰ ὁμοίους ἤχους, ὥστόσο καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ βάζουν [b] πρῶτα τὰ αὐτιά καὶ ὑστερα τὸ νοῦ.

Ἐσὺ, εἶπα ἐγώ, ἐννοεῖς ἐκείνους τοὺς ὑπέρτοχους μουσικοὺς ποὺ ταλαιπωροῦν τίς χορδὲς καὶ τίς βασανίζουν τεντώνοντάς τες πάνω στὰ στριφτάρια τῆς λύρας· ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴν τραβήξει περισσότερο σὲ μᾶλλον ἢ εἰκόνα καὶ ἀρχίσουμε νὰ λάμε καὶ γιὰ τὸ δάσκαλο ποὺ πέφτει στὲς χορδὲς μὲ τὸ πλῆκτρο, καὶ τὰ παδάματα τῶν μουσικῶν γιὰ τὴν ἀρνητικὴ στάση καὶ τὴν ἀλαζονεία τῶν χορδῶν, σταματάω αὐτὴ τὴν εἰκόνα καὶ δηλώνω ὅτι δὲν ἐννοῶ αὐτοὺς ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ τώρα δὲ λέγαμε ὅτι θὰ τοὺς ρωτήσουμε νὰ μᾶς ποῦν γιὰ τίς ἁρμονίες. Γιατὶ κάνουν ὅ,τι ἀκριβῶς καὶ οἱ ἀστρονόμοι [ε] ἀναζητοῦν δηλαδὴ τοὺς ἀριθμοὺς ποὺ ὑπάρχουν μέσα σ' αὐτὲς τίς ἁρμονικὲς σχέσεις τῶν ἤχων ἀλλὰ δὲν ἀνάγονται σὲ προβλήματα, νὰ ἐρευνήσουν δηλαδὴ ποιὲς ἀριθμητικὲς σχέσεις εἶναι ἁρμονικὲς καὶ ποιὲς ὄχι, καὶ γιὰ ποῖό λόγο.

Ἵπέρτοχο στιλήθεια, εἶπε, τὸ πρᾶγμα ποὺ λές.

Ἐν πάση περιπτώσει χρήσιμο, εἶπα ἐγώ, γιὰ τὴν ἀναζήτηση τοῦ Ὁραίου καὶ τοῦ Καλοῦ, ἄχρηστο ὅμως ἂν τὸ ἐπιδιώκει κανεὶς γιὰ ἄλλο σκοπὸ.

Ἔτσι φαίνεται, εἶπε.

Πιστεύω ἐπίσης, εἶπα ἐγώ, ὅτι καὶ ἡ ἔρευνα γύρω ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα ποὺ ἔχουμε ἐξετάσει, [d] ἂν φθάσει ἴσαμε τὴ σχέση καὶ τὴ συγγενικότητα ποὺ ἔχουν μεταξὺ τους καὶ ἐπισημάνει τὰ στοιχεῖα ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ εἶναι συγγενικά τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, τότε ἡ προσπάθειά μας θὰ συμβάλει κάπως στοὺς στόχους ποὺ ἐπιδιώκουμε καὶ δὲν θὰ πάει χαμένος ὁ κόπος μας, εἰδὼς ὅτι θὰ πάει στράφι.

Κι ἐγώ, εἶπε, κατὰ τέτοιο ψυχανεμίζομαι. Πάντως εἶναι πολὺ μεγάλο τὸ ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖο μιλάς, Σωκράτη.

Ἐννοεῖς, εἶπα ἐγώ, αὐτὸ ποὺ θὰ χρειαστεῖ γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ ἢ λὲς κατὰ ἄλλο; Ἡ μὴπως δὲν ξέχουμε ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπλῶς μιὰ εἰσαγωγὴ στὸν μελωδικὸ σκοπὸ ποὺ πρέπει νὰ μάθουμε; Γιατὶ δὲν φαντάζομαι νὰ νομίζεις ὅτι ὅσοι ἔχουν φοβερὴ ἱκανότητα σὲ αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα [ε] εἶναι διαλεκτικοί.

Ὅχι, μὰ τὸ Δία, εἶπε, ἐκτὸς ἀπὸ ὀρισμένους ἐλάχιστους ποὺ ἔχω συναντήσει. Μὰ πιστεψες ποτέ, εἶπα, ὅτι ἀνθρώποι ποὺ δὲν μποροῦν νὰ διατυπώσουν ἓνα ἐπιχείρημα ἢ νὰ κρίνουν τὸ ἐπιχείρημα ἑνὸς ἄλλου θὰ ἔχουν ποτὲ γνώση γιὰ κατὰ ἀπὸ ὅσα ὑποστηρίζουμε ὅτι πρέπει νὰ γνωρίζουν;

Ἡ ἀπάντησή μου, εἶπε, εἶναι καὶ ἐδῶ ἀρνητικὴ.

[532a] Τότε λοιπὸν, Γλαύκων, δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ μελωδικὸς σκοπὸς ποὺ τραγουδαίει ἡ διαλεκτική; Ἐνας μελωδικὸς σκοπὸς ποῦ, ἂν καὶ νοητὸς, μπορεῖ καὶ τὸν μιμεῖται ἡ δύναμις τῆς ὄρασης, γιὰ τὴν ὁποία λέγαμε ὅτι προσπαθεῖ νὰ θεαστεῖ κιόλας αὐτὰ τὰ ἴδια ζωντανὰ ὄντα καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἄστρα καί, τελικά, ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸν ἴδιο τὸν ἥλιο. Ἔτσι, καὶ ὅποτε κάποιος διαμέσου τῆς διαλεκτικῆς ἐπιχειρεῖ, χῶρια ἀπὸ κάθε αἰσθητικῆς ἀντίληψη, νὰ στραφεῖ μὲ τὴ νόρη σὲ ὅ,τι ἀποτελεῖ μέσα στὸ κάθε πρᾶγμα χωριστὰ τὴν οὐσία του, καὶ δὲν παρατάει αὐτὴ τοῦ τὴν προσπάθεια ὥσπου [b] νὰ μπορέσει νὰ συλλάβει διαμέσου αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς νόρης τὸ Ἄγαθὸ στὴν *καθ'αυτὴτά του*, φθάνει στὸν τελικὸ στόχο τοῦ νοητοῦ, ὅπως ἐκεῖνος τότε ἐφθανε στὸν τελικὸ στόχο τοῦ ὁρατοῦ.

Ἀπολύτως, εἶπε.

Λοιπὸν; Αὐτὴ τὴν πορεία δὲν τὴν χαρακτηρίζεις διαλεκτικὴ;

Πῶς ἄλλως;

Ἀλλὰ αὐτή, εἶπα ἐγώ, ἡ ἀπελευθέρωση τῶν δεσμιῶν ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ ἡ μεταστροφή ἀπὸ τῆς σκιᾶς στὶς εἰκόνες, καὶ τὸ φῶς καὶ τὸ ἀνέβασμα ἀπὸ τὴν ὑπόγεια σπηλιά, στὸ φῶς τοῦ ἡλίου καί, φθάνοντας ἐκεῖ, ἡ συνεχιζόμενη γιὰ ἓνα διάστημα ἀδυναμία τους νὰ ἀντικρύξουν τὰ ἐμβια ὄντα καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἐνῶ ἀντιθέτως θὰ μπορούν νὰ βλέπουν τῆς θεικῆς ἀντανάκλασης [ε] μέσα στὰ νερά καὶ τῆς σκιᾶς τῶν πραγματικῶν ἀντικειμένων ἀντὶ γιὰ τῆς σκιᾶς τῶν ὁμοιωμάτων ποὺ τῆς εἰναι ἓνα φῶς τὸ ὁποῖο οὐ σύγχυση μὲ τὸν ἥλιο εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνα ὁμοίωμα —ὅλη αὐτὴ ἡ σπουδὴ τῶν ἐπιστημῶν ποὺ ἀναφερόμαστε ἐπὶ τούτῃ τῇ δυνάμει καὶ τὴν ιδιότητα νὰ ἐπαναφέρει τὸ πῶ ἐγγενεῖ κομμάτι ποὺ κλείνει ἢ ψυχρὴ μέση τῆς καὶ νὰ τὸ προσανατολίζει ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀρίστου ἀνάμεσα στὰ ὄντα, ἀκριβῶς ὅπως ἐκεῖ, στὴν παρρησία τῆς μάς, τὸ καθαρότερο κομμάτι μέσα στὸ σῶμα εἶχε σφραγιστὴν τὴν θέαση τοῦ πῶ φωτεινοῦ ἀντικειμένου ποὺ ὑπάρχει ἐπὶ σφαίρα τῆς σωματικότητας, [δ] τῇ σφαίρα τοῦ δρατοῦ.

Ἐγὼ βέβαια, εἶπε, τὰ παραδέχομαι ὅπως τὰ λές. Μόλο ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μου εἶναι πάρα πολὺ δύσκολο νὰ δεχθῇ κανεὶς ὅτι εἶναι ἔτσι, ἀλλὰ πάλι κατὰ ἓναν ἄλλο τρόπο εἶναι δύσκολο καὶ νὰ μὴν τὰ παραδεχθῇ. Ὡστόσο —γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ἀρνεσθῶμε οὐδὲ ἀκούμε τώρα ἐδῶ ἀλλὰ θὰ χρειαστῇ νὰ ξαναγυρίσουμε πολλὰς φορὲς ἀκόμα σ' αὐτά—, ἂς δεχθῶμε ὅτι αὐτὰ τὰ πραγματά εἶναι ὅπως τὰ λέμε τώρα καὶ ἂς πᾶμε ἐπὶ τὴν ἴδια τὴν μελοδία καὶ ἂς ἀναφερόμαστε σ' αὐτήν, ὅπως ἀκριβῶς κάναμε καὶ γιὰ τὴν εἰσαγωγή. Γιὰ λέγε λοιπὸν ποὺ ἐγκρίνεται ἡ δυνάμει τῆς διαλεκτικῆς, [ε] ποιά εἶναι τὰ εἶδη τὰ ὁποῖα διακρίνεται καὶ ποιὲς οἱ μέθοδοι τῆς; γιατί, καθὼς φαίνεται, αὐτοὶ οἱ δρόμοι θὰ μᾶς ὁδηγοῦσαν ἐπὶ τὸν τόπο ποὺ ὅταν φθάσει κανεὶς ἐκεῖ θὰ εἶναι κατὰ τὴν ἀνάπαυση ἀπὸ δρόμο καὶ τέλος τοῦ ταξιδίου.

[533a] Ἀγαπητέ μου Γλαύκων, εἶπα ἐγώ, δὲν θὰ μπορούσε πᾶ νὰ μὲ παρακολούθησες —ἀν καὶ ἀπὸ τὴν πλευρά μου κάθε ἄλλο παρὰ θὰ μοῦ ἔλειπε ἡ καλὴ διάθεση—, δὲν πάω πᾶ νὰ σοῦ δείξω μιὰ εἰκόνα τοῦ πράγματος γιὰ τὸ ὁποῖο μιλάμε, ἀλλὰ αὐτὴ καθεαυτὴν τὴν ἀλήθεια, ἔτσι ὅπως τουλάχιστον φαίνεται σ' ἐμένα. Κατὰ πόσο εἶναι τῶντι ἔτσι ἢ ὄχι, δὲν χρειάζεται νὰ ἐπιμενουμε τώρα σ' αὐτό· ὅτι ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ δεῖ κανεὶς ἓνα τέτοιο πράγμα, αὐτὸ ναί, πρέπει νὰ τὸ ὑποστηρίξουμε. Δὲν εἶναι ἔτσι;

Ἀναμφίβολα.

Ἐπίσης καὶ ὅτι *μόνον* ἡ δυνάμει τῆς διαλεκτικῆς θὰ μπορούσε νὰ τὴν φανερώσει σ' ἐκεῖνον ποὺ κατέχει τοῦτες τῆς ἐπιστῆμες τῆς ὁποῖες τώρα δὲ ἀνα-

φέραμε, καὶ ὅτι ἄλλος τρόπος γιὰ ἓνα τέτοιο φανέρισμα δὲν ὑπάρχει κανένας· σωστά;

Κι αὐτό, εἶπε, ἀξίζει νὰ τὸ ὑποστηρίξουμε.

[b] Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶπα ἐγώ, κανένας δὲν θὰ τὸ ἀμφισβητήσει ἀν ποῦμε ὅτι ὑπάρχει μιὰ ἄλλη μέθοδος, ἢ ὁποία ἐπιχειρεῖ σὲ καθεμιὰ περιπτώσει νὰ συλλάβει μὲ ἐπιστημονικὸ τρόπο αὐτὴν καθεαυτὴν τὴν οὐσία σχετικὰ μὲ ὁποιοδήποτε πρᾶγμα. Ὅλες ὁμως οἱ ἄλλες ἐπιστῆμες ἢ ἔχουν νὰ κάνουν μὲ γνώμης τῶν ἀνθρώπων καὶ μὲ ἐπιθυμίες τους ἢ εἶναι στραμμένες, ὅλες τους, στὶς διαφορετικὰς ἐκφάνσεις τοῦ κόσμου τῆς γένεσης καὶ στὶς τεχνικὰς κατασκευὰς ἢ ἐπὶ φροντίδα γιὰ τὴ φυσικὴ παραγωγή καὶ τὰ κατασκευάσματα. Καὶ οἱ ὑπόλοιποι πάλι, αὐτὲς γιὰ τῆς ὁποῖες ὑποστηρίξαμε ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο καταπαύονται μὲ τὸ ὄν, ἐννοῶ τὴ γεωμετρία καὶ τῆς συναφεῖς μὲ αὐτὴν μαθήσεις, διαπιστώνουμε ὅτι τὸ ὄν τὸ βλέπουν σὰν σὲ ὄνειρο, [ε] καὶ ὅτι ἐπὶ τὸν τοῦ ἀδυνατοῦν νὰ τὸ δοῦν ὅσο ἐξακολουθοῦν νὰ χρησιμοποιοῦν ὑποθέσεις ποὺ τῆς ἀφίνουν ἀδιερεύνητες μὴ μετρώμενες νὰ τῆς στηρίζουν λογικά. Γιατὶ ὁποῖο πρᾶγμα ἔχει τὴν ἀφειρία του σὲ κατὰ τὸ ὁποῖο τοῦ εἶναι ἄγνωστο καὶ ἢ κατὰλήξει τοῦ ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνδιάμεσα εἶναι συναμολογημένα ἀπὸ αὐτὸ ποὺ τοῦ εἶναι ἄγνωστο, πῶς εἶναι δυνατόν ποτὲ ἀπὸ ἓνα τέτοιας λογικῆς συνταίριασμα νὰ βγῇ γνώση;

Εἶναι ἀδύνατον, εἶπε αὐτός.

Ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, μόνον ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος πορεύεται —ἀκυρόνως τῆς ὑποθέσεις— ἴσως τὴν ἴδια τὴν ἀφειρικὴ ἀρχή [d] γιὰ νὰ κατοχυρώσει τὰ ἀποτελέσματά της· καὶ τὸ μάτι τῆς ψυχῆς ποὺ πραγματικά ἦταν καταχωσμένο σὲ κάποιον βούλοκο βαρβαρότητας τὸ στρέφει ἢ διαλεκτικὴ σιγά σιγά καὶ τὸ ὁδηγεῖ πρὸς τὰ ἐπάνω ἔχοντας ὡς βοηθοὺς καὶ συνεργάτες τῆς ἐκεῖνης τῆς ἄλλης μαθήσεις γιὰ τῆς ὁποῖες μιλήσαμε· ἐκεῖνες ποὺ τῆς ἀποκαλέσαμε μὲν πολλὰς φορὲς —ἔτσι ἀπὸ συνήθεια— ἐπιστῆμες ἀλλὰ ποὺ χρειάζονται ἓνα ἄλλο ὄνομα τὸ ὁποῖο νὰ δηλώνει μεγαλύτερη ἐνάργεια ἀπ' ὅτι ἡ ἀπλή γνώμη ἀλλὰ καὶ κατὰ περισσότερο θολὸ ἀπ' ὅτι ἡ ἐπιστήμη —κάπου πρωτότερα μεταχειριστήκαμε τὸν ὄρο 'διάνοια'—, νομίζω πάντως ὅτι τὸ θέμα μᾶς δὲν εἶναι [ε] ποῖο ὄνομα θὰ χρησιμοποιήσουμε, τὴ στιγμὴν ποὺ ἔχουμε προοστά μᾶς πρὸς διερεύνηση τόσο σημαντικὰ ζητήματα.

Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι, εἶπε.

Μπορούμε λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, τὸ πρῶτο κομμάτι νὰ τὸ ὀνομάσουμε, ὅπως κάναμε καὶ προηγουμένως, 'γνώση', τὸ δεύτερο 'διάνοια', τὸ τρίτο [534a] 'τί-

στι], τὸ τέταρτο 'εἰκασία': καὶ λαμβανόμενα μαζί, αὐτὰ τὰ δύο τελευταῖα νὰ τὰ λέμε 'γνώμη', ἐνῶ τὰ δύο πρῶτα, ἐπίσης λαμβανόμενα μαζί, νὰ τὰ λέμε 'νόηση': καὶ ἡ μὲν γνώμη ἔχει νὰ κάνει μὲ τὸ γίνεσθαι, ἐνῶ ἡ νόηση ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν οὐσία. Καὶ ὅπως σχετίζεται ἡ οὐσία μὲ τὸ γίνεσθαι ἔτσι σχετίζεται ἡ νόηση μὲ τὴν γνώμη, καὶ ὅπου σχέση ἔχει ἡ νόηση μὲ τὴν γνώμη, ἔχει καὶ ἡ γνώμη μὲ τὴν πίστη καὶ ἡ διάνοια μὲ τὴν εἰκασία. Ὅσο τώρα γιὰ τίς ἀναλογικὲς σχέσεις τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν σ' αὐτὲς τίς περιοχὲς καὶ τὴ διχοτόμηση καθεμῆς ἀπὸ αὐτὲς, δηλαδὴ τῆς περιοχῆς τῶν πραγμάτων ποὺ ποὺ ἀποτελοῦν ἀντικείμενο νόησης καὶ τῆς περιοχῆς τῶν πραγμάτων ποὺ ἀποτελοῦν ἀντικείμενο νόησης, αὐτά, Γλαῦκον, ὅς τὰ ἀφήσουμε, γιὰ νὰ μὴ μᾶς μπλέξουν σὲ συζητήσεις πολλαπλᾶς μεγαλύτερες ἀπ' ὅτι οἱ προηγούμενες.

[b] Κατὰ τὰ ἄλλα πάντως, εἶπε, συμφωνῶ καὶ ἐγώ, στὸ βαθμὸ ποὺ εἶμαι σὲ θέση νὰ σὲ παρακολουθῶ.

Λοιπὸν, δὲν τὸν ὀνομάζεις καὶ ἐσὺ 'διαλεκτικὸν' αὐτὸν ποὺ ἀπαιτεῖ λογικὴ ἐξήγηση γιὰ τὴν οὐσία κάθε πράγματος; Καὶ γιὰ ὅποιον δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸ κάνει αὐτό, ἐφόσον δὲν θὰ μπορεῖ νὰ δώσει στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὸν ἄλλο μὰ τέτοια λογικὴ ἐξήγηση, δὲν θὰ ὑποστήριζε ὅτι ὡς πρὸς αὐτὸ ὑπερεῖ σὲ ἐπὶ γνώση;

Θὰ τὸ ὑποστήριζα, εἶπε αὐτός.

Τὸ ἴδιο λοιπὸν ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ Ἄγαθόν. Ὅποιος δὲν μπορεῖ νὰ προσδιορίσει τὸ ἰδεῶδες καλοῦ τοῦ Ἄγαθοῦ διακρίνοντάς το ἐννοιολογικὰ ἀπὸ καθεπὶ ἄλλο, [c] καὶ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τὰ βγάλει πέρα σὲ ὅλους τοὺς κριτικούς ἐλέγχους, σὰν σὲ μὴ μάχη, προσπαθώντας νὰ δοκιμάσει τὴν ἀποψή του ὅχι μὲ γνώμονα αὐτὸ ποὺ φάνηται ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ εἶναι, καὶ δὲν περνάει μέσα ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴ δοκιμασία μὲ τὸ λογισμό του ὁρθο καὶ ἀκατανίκητο, τότε δὲν θὰ ἰσχυριστοῦν γιὰ αὐτὸν ποὺ διατελεῖ σὲ τέτοια κατάσταση οὔτε ὅτι γνωρίζει τὸ Ἄγαθόν αὐτὸ καθεαυτὸ οὔτε καὶ κανένα ἄλλο ἀγαθὸ πράγμα: καὶ ὅτι ἂν ἀκουμπάει σὲ κάποιο εἶδωλο τοῦ Ἄγαθοῦ, ἀκουμπάει μὲ τὴν γνώμη καὶ ὅχι μὲ τὴν γνώση, καὶ ὅτι σὲ τούτην ἐδῶ τὴ ζωὴ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κοιμᾶται καὶ ὀνειρεύεται, καὶ ποσοτὸν κὰν ἀκόμη ξυπνήσει ἐδῶ πάνω, [d] φθάνοντας πολὺ νοώτερα στὸν Ἄδην, θὰ τὸν πάρει μετὰ ἐκεῖ ἓνας ὕπνος δίχως τελειωμό. Ἔτσι δὲν εἶναι;

Ναί, μὰ τὸ Δία, ἔκανε: ὅλ' αὐτὰ ἀσφαλῶς θὰ τὰ πῶ.

Τὰ δικὰ σου ὅμως παιδιὰ, αὐτὰ ποὺ τὰ ἀνατρέπεις τώρα καὶ τὰ πλάθεις

στὰ λόγια, ἂν κάποτε τὰ ἀνάστανες πραγματικά, δὲν θὰ ἀνεχόσουν, νομίζω ἐγώ, νὰ εἶναι σὰν τίς ἀσύμμετρες γραμμὲς ἂν ἔμελλε νὰ γίνουν ἡγέτες τῆς πόλης καὶ νὰ κρατοῦν στὰ χέρια τους τὰ πρὶο σημαντικὰ πράγματα.

Ἀσφαλῶς ὄχι, εἶπε.

Δὲν θὰ θεοπίσεις τότε μὲ νόμο ὅτι ὀφείλουν νὰ δώσουν τὴν πρὶο μεγάλην ἐμφαση σὲ ἐκείνη τὴν παιδεία ποὺ θὰ τοὺς καταστήσει ἱκανοὺς νὰ θέτουν ἐρωτήματα καὶ νὰ δίνουν ἀπαντήσεις μὲ τὸν πρὶο ἐπιστημονικὸ τρόπο;

[e] Θὰ τὸ θεοπίσω, εἶπε: μαζί σου!

Δὲν νομίζεις ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, ὅτι τὴ διαλεκτικὴ θὰ τὴν ἔχουμε πάνω-πάνω, κορωνίδα τῶν μαθημάτων, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἴταν σωστὸ νὰ βόλουμε κανένα ἄλλο μάθημα ψηλότερα ἀπὸ αὐτήν, ἀλλὰ ὅτι ἡ συζήτηση γιὰ τίς ἐπιστημονικὲς μαθήσεις [535a] ἔφθασε πιά στὸ τέλος τῆς;

Ναί, εἶπε.

Μένει ἔτσι, εἶπα ἐγώ, νὰ κάνεις τὴν κατανομή: σὲ ποιοὺς θὰ προσφέρουμε αὐτὰ τὰ μαθήματα καὶ μὲ ποῖόν τρόπο.

Εἶναι φανερό, εἶπε.

Θυμάσαι ἄραγε, πρωτότερα ποὺ κάναμε τὴν ἐπιλογὴ τῶν ἡγετῶν, ποιοὺς διαλέξαμε;

Αὐτὸ ἔλειπε, εἶπε ἐκεῖνος, νὰ μὴν τὸ θυμῶμεν.

Κατὰ τὰ ἄλλα, εἶπα ἐγώ, ἔχε ὑπόψη σου ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ διαλέξουμε φύσεις σὰν καὶ ἐκεῖνες. Πρέπει δηλαδὴ νὰ προτιμηθοῦν οἱ πρὶο σταθεροὶ χαρακτήρες καὶ οἱ πρὶο ἀντρεωμένοι, ἐπίσης, ὅσο αὐτὸ εἶναι δυνατόν, οἱ πρὶο ὁμορφοὶ: [b] ἐπιπλέον δὲν πρέπει νὰ ζητᾶμε νὰ ἔχουν ἐπάνω τους μόνον εὐγένεια καὶ αὐστηρὸ παρυσιαστικὸ ἀλλὰ καὶ τὰ φυσικὰ γνωρίσματα ποὺ εἶναι κατὰλληλα γιὰ αὐτὸ τὸ σχῆμα τῆς ἀγωγῆς.

Ποιά τέτοια γνωρίσματα διακρίνεις;

Πρέπει, εἶπα, εὐλογημένε μου, νὰ κόβει τὸ μυαλό τους σὰν ξυράφι στὰ γνωστὰ ἀντικείμενα καὶ νὰ μὴν ἔχουν δυσκολία στὴ μάθηση. Γιατὶ οἱ ψυχὲς πολὺ πρὶο εὐκόλα δειλιάζουν καὶ τὸ βάζουν κάτω στὰ δύσκολα μαθήματα παρὰ σὲς γυμναστικὲς ἀσκήσεις: τοὺς εἶναι, βλέπεις, πρὶο κοντινὸς τοῦτος ὁ κόπος, *δικὸς τοὺς ἀποκλειστικά*, καὶ ὄχι κάτι ποὺ τὸ μοιράζονται μὲ τὸ σῶμα.

Σωστά, εἶπε.

[c] Πρέπει, ἔτσι, νὰ κοιτάξουμε νὰ βροῦμε ἀνθρώπους μὲ γερὸ μνημονικό, ποὺ νὰ ἐπιμένουν στοὺς στόχους τους καί, ὅπωςδήποτε, νὰ τοὺς ἀφῇ σὴ σκληρὴ δουλειά. Ἀλλ' ὡς πῶς φαντάζεσαι ὅτι θὰ θελήσει κάποιος νὰ ὑποβλη-

θεί σ' αὐτοὺς τοὺς σωματικoὺς κόπους καὶ νὰ βγάλει πέρα μὰ τόσο μεγάλη σπουδὴ καὶ μελέτῃ.

Κανέννας, εἶπε, δὲν θὰ τὸ θελήσει, ἂν δὲν εἶναι ἀπὸ τῆ φύσῃ του ἐξαιρετικὰ προικισμένος.

Τὸ λάθος ποὺ γίνεται τώρα μετὰ τῇ φιλοσοφίᾳ, εἶπα ἐγώ, καὶ τὸ κακὸ ὄνομα ποὺ ὑπάρχει γιὰ αὐτὴν ὀφείλεται —κάτι ποὺ τὸ εἶπαμε καὶ πρωτότερα— στὸ ὅτι ἡ ἐνασχόλησῃ μετὰ αὐτὴν δὲν γίνεται κατὰ τρόπον ποὺ νὰ εἶναι ἀντάξιός της· πῶς νὰ τὸ κάνουμε, δὲν θὰ πρέπει νὰ καταπιάνονταί μ' αὐτὴν ἀσχετοὶ ἀλλὰ μόνο τὰ γνήσια παιδιὰ της.

Τί ἐννοεῖς, εἶπε.

[α] Πρώτα-πρώτα, εἶπα, ὅποιος θὰ καταπιασθεῖ μετὰ αὐτὴν δὲν πρέπει νὰ ὑστερεῖ σὲ ἐργατικότητα, νὰ ἔναι προκομμένος γιὰ τὰ μισὰ πράγματα καὶ γιὰ τὰ ἄλλα μισὰ ἀπρόκοφτος. Κι αὐτὸ συμβαίνει ὅταν κάποιος ἀγαπάει μὲν τὴ γυμναστική, τὸ κυνήγι καὶ ὅτιδήποτε ἀπαιτεῖ σωματικὴ προσπάθεια, ἐνῶ ἀπειναντίας δὲν ἀγαπάει τὴ μάθησιν, δὲν τοῦ ἀρέσει νὰ ἀκούει συζητήσεις οὔτε νὰ ἐξευνᾷ ἀλλὰ αἰσθάνεται γιὰ ὅλα αὐτὰ ἀπ᾽ ἑξέως· χωλὸς ὅμως εἶναι καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἡ ἀγάπῃ του γιὰ τὴ δουλειὰ ἔχει πάρει τὴν ἀντίθετὴ κατευθύνσιν.

Πάρα πολὺ σωστό, εἶπε, αὐτὸ ποὺ λές.

Καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο σχετικὰ μετὰ τὴν ἀλήθεια δὲν θὰ θεωρήσουμε ὅτι τὴν ἴδια ἀνημπορία [ε] ἔχει καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ μισεῖ μὲν τὸ ἐκούσιο ψέμα καὶ ποὺ δυσαρτέτως ἀνέχεται ἓνα δικό της ψέμα καὶ δυσανασχετεῖ ἀφόρητα, ὅταν λένε ψέματα οἱ ἄλλοι, ὅμως ἀπειναντίας τὸ ἀκούσιο ψέμα τὸ ἀνέχεται χωρὶς δυσκολία, κι ἂν πιάσει τὸν ἑαυτό της νὰ μὴν ξέρει κάτι, δὲν δυσανασχετεῖ ἀλλὰ κυλιέται στὴν ἀμάθεια ἄνετα ὅπως ἓνα γουρούνι στὴ λάσπη.

[536a] Βεβαίως, εἶπε.

Ἐπίσης σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ σωφροσύνη, εἶπα ἐγώ, καὶ τὴν ἀνδρεία, καὶ τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ ὅλες τὶς ὅψεις τῆς ἀρετῆς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ διακρίνουμε πάρα πολὺ προσεκτικὰ ποιὸς εἶναι νόθος καὶ ποιὸς γνήσιος. Γιατὶ ὅταν κάποιος, εἴτε ἄπομο εἶναι αὐτὸς εἴτε πολιτεία, δὲν διαθέτει τὴν ἀπαραίτητη γνώσιν γιὰ νὰ ἐξετάζει ἀπὸ κάθε ἄποψιν αὐτὰ τὰ πράγματα, τότε, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ, πέφτει ἐπάνω σὲ χωλούς καὶ σὲ μπάσταρδους, εἴτοι ὅπως θὰ τοὺ τῶχουν, εἴτε φίλοι του πρόκειται νὰ γίνουν εἴτε ἀρχοντές του.

Ναί, εἶπε· αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει.

Ἔμεῖς λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, πρέπει νὰ πάρουμε ὅλες τὶς προφυλάξεις σχετικὰ μετὰ τὰ πράγματα αὐτά. [β] Γιατὶ ἂν φέρνουμε ἀνθρώπους μετὰ ἀνεκραιότητα σω-

ματικὴ καὶ πνευματικὴ καὶ τοὺς ἐκπαιδεύουμε σὲ μὰ τόσο μεγάλη σπουδὴ ὑποβιβάζοντάς τους σὲ τόσο ἐπίμονη ἀσκήσιν, δὲν θὰ μᾶς ἐπικρίνει οὔτε αὐτὴ ἴδια ἡ δικαιοσύνη, κι ἀκόμη θὰ σώσουμε τὴν πόλιν καὶ τὸ πολίτευμά της· ἂν ὅμως φέρνουμε σ' αὐτὰ τὰ πράγματα ἀνθρώπους διαφορετικῆς λογῆς, τότε καὶ τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα ἀποτελέσματα θὰ ἔχουμε καὶ τὴ φιλοσοφία θὰ τὴν γελοιοποιήσουμε ἀκόμη περισσότερο.

Θὰ ἦταν ἄσχημο, εἶπε αὐτός.

Καὶ πολὺ μάλα, εἶπα· γελῶτο ὅμως μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι κι αὐτὸ ποὺ ἔπαθα τώρα.

Ποιὸ πρῶγμα; ἔκανε.

[ε] Ἐσχάστηκα, εἶπα ἐγώ, ὅτι γιὰ παιγνίδι πρόκειται καὶ μύληρα κάπως πῶ ἔντονα. Γιατὶ ἐκεῖ ποὺ μιλῶσα ἔπρεπε τὸ βλέμμα μου στὴ φιλοσοφία καὶ βλέποντάς την ἔτσι περιφρονημένη, *χωρὶς* νὰ τῆς ἀξίζει κατὰ τέτοιο, αἰσθάνθηκα, θαρρῶ, ἀγανάκτησιν καὶ —κάπως ὀργισμένος μετὰ ἐκείνους ποὺ φταῖνε γι' αὐτὸ— εἶπα ὅσα εἶπα σὲ αὐστηρότερο τόνο.

Ὅχι, μὰ τὸ Δία, εἶπε· σ' ἐμένα τουλάχιστον ποὺ σὲ ἄκουσα δὲν φάνηκαν τόσο αὐστηρά.

Φάνηκαν ὅμως σ' ἐμένα, εἶπα ἐγώ, ποὺ τὰ εἶπα. Ἀλλὰ ἂς μὴν ξεχνᾶμε τοῦτο: Ὅτι ἐνῶ στὴν προηγουμένη ἐκλογὴ μας διαλέγαμε ἀνθρώπους προχωρημένης ἡλικίας, [α] σ' αὐτὴν ἐδῶ δὲν σηκώνει νὰ κάνουμε τὸ ἴδιον· καὶ δὲν πρέπει βέβαια νὰ δώσουμε πίστη στὸν Σόλωνα πῶς τάχα μπορεῖ κάποιος ποὺ γερνάει νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ μοθαίνει πολλὰ· ἀπειναντίας μπορεῖ πολὺ λιγότερο ἂν μπορεῖ νὰ τρέχει —κι ὅλες οἱ μεγάλες καὶ οἱ ἐλάττωες προστάθειες εἶναι γιὰ νέους.

Κατανόησιν, εἶπε.

Τότε λοιπὸν τὴν ἀριθμητικὴ καὶ τὴ γεωμετρία καὶ ὅλα τὰ προπαρασκευαστικὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα νὰ προηγηθῶν τῆς διαλεκτικῆς πρέπει νὰ τοὺς τὰ προσφέρουμε ὅσο θὰ εἶναι ἀκόμη παιδιὰ καὶ νὰ τὰ παρυσιαζόμαστε μετὰ μορφή ποὺ δὲν θὰ δίνει τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀναγκαστικῆς μάθησιν.

Γιατὶ εἶται;

[ε] Διότι, εἶπα ἐγώ, ὁ ἐλεύθερος ἀνθρώπος δὲν πρέπει κανένα μάθημα νὰ τὸ μαθαίνει μετὰ ξαναγασμὸν σὺν δούλῳ. Γιατὶ μπορεῖ μὲν οἱ σωματικοὶ κόποι ποὺ καταβάλλονται μετὰ τὴ βία νὰ μὴ βιάζονται διόλου τὸ σῶμα, στὴν ψυχὴ ὅμως δὲν στεριώνει κανένα μάθημα μετὰ τὸν ξαναγασμὸν.

Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, εἶπε.

Προσάβηθε λοιπόν, εἶπα ἐγώ, νὰ ἀποφύγεις τὸν ἐξαναστασιακὸ καὶ κάνε ὥστε τὰ παιδιὰ [537a] νὰ σπουδάζουν παίζοντας, γιὰ νὰ μπορεῖς κι ἐσύ νὰ διακρίνεις καλύτερα γιὰ ποῖο πρᾶγμα εἶναι πλασιμένος ὁ καθένας.

Αὐτὸ πού λές, εἶπε, ἔχει κάποια λογικὴ βάση.

Δὲν θυμᾶσαι, εἶπα ἐγώ, πὺλ λέγαμε ὅτι τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ τὰ ὀδηγοῦμε καὶ στὸν πόλεμο, καβᾶλα στὰ ἄλογα, ὡς θεατὲς καί, ἅμα δὲν εἶναι ἐπιδίδονο, νὰ τὰ πηγαίνουμε καὶ πὺλ κοντὰ γιὰ νὰ παίρνουν γένυση ἀπὸ αἷμα, ὅπως τὰ κουταβάκια;

Τὸ θυμᾶμαι, εἶπε.

Τότε, εἶπα ἐγώ, αὐτὸς σὲ ὅλα τοῦτα: στοὺς κόπους, στὶς σπουδές, στοὺς κινδύνους θὰ δείχνει πάντοτε ἐξαιρετικὴ εὐστροφία, πρέπει νὰ ἐπιλέγεται καὶ νὰ μπαίνει σὲ ἕναν κατάλογο.

[b] Σὲ ποιά ἡλικία; εἶπε.

Ὅταν τελειώνουν τὰ ὑποχρεωτικὰ γυμνάσια. Εἶναι ἡ χρονικὴ περίοδος —εἶτε δύο χρόνια θὰ κρατάει εἶτε τρία—, στὴ διάρκεια τῆς ὁποίας δὲν θὰ μποροῦν νὰ κάνουν τίποτε ἄλλο· γιὰτὶ ὁ σωματικὸς κόπος καὶ ὁ ὕπνος δὲν τὰ πάνε καλά μετὰ τὶς σπουδές. Καὶ ταυτόχρονα εἶναι κι αὐτὸ μίᾶ ἀπὸ τὶς πὺλ σημαντικὲς δοκιμασίες, τί ἐντύπωση θὰ δώσει καθένας τοὺς μετὰ τὴ συμμετοχὴ του σ’ αὐτὰ τὰ γυμνάσια.

Χωρὶς ἀμφιβολία, εἶπε.

ῴστερα ἀπὸ αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα, εἶπα ἐγώ, αὐτοὶ πὺλ θὰ ἐπλεγοῦν ἀνάμεσα σὲ ὅσους θὰ εἶναι εἴκοσι χρόνων θὰ τιμηθοῦν περισσότερο ἀπ’ ὅτι οἱ ἄλλοι, [c] καὶ ὅλες ἐκείνες οἱ σκόρπιες γνώσεις, τὶς ὁποῖες ἔλαβαν ὡς παιδιὰ στὴν ἐκπαίδευση, θὰ τοὺς προσφερθοῦν τώρα σὲ ἕνα συνοπτικὸ συνταίριασμα πὺλ θὰ ἀναδεικνύει τὴ συγγένεια τῆς μᾶς γνώσης μετὰ τὴν ἄλλη καὶ μετὰ τὴ φύση τοῦ ὄντος.

Αὐτὴ ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶπε, εἶναι ἡ μόνη σπουδὴ πὺλ μένει σταθερὸ κτῆμα σὲ ὅσους τὴν προσοικεωθοῦν.

Καὶ βέβαια, εἶπα, ἀποτελεῖ καὶ τὸ σημαντικότερο κριτήριον ἂν μὴ φύση εἶναι ἡ δὲν εἶναι διαλεκτικὴ· γιὰτὶ ὅποιος μπορεῖ νὰ τὰ βλέπει ὅλα μεμῶς εἶναι διαλεκτικός, ἐνὸς ὁποιος δὲν μπορεῖ, ὄχι.

Καὶ ἡ δική μου γνώμη, εἶπε, αὐτὴ εἶναι.

Θὰ χρειαστοῦν ἔτσι, εἶπα, νὰ τὶς προσέξεις αὐτὲς τὶς δοκιμασίες, γιὰ νὰ δεῖς [d] ποιοὶ ἀνταποκρίνονται καλύτερα ἀπὸ ὅλους σ’ αὐτὲς καὶ εἶναι σταθεροὶ

στὶς σπουδές, σταθεροὶ καὶ στὸν πόλεμο καὶ στὶς ἄλλες ὑποχρεώσεις τοὺς πὺλ ἀπορρέουν ἀπὸ τοὺς νόμους, καὶ σ’ αὐτοὺς πάλι, ὅταν περάσουν τὰ τριάντα τοὺς χρόνια, διαλέγοντάς τοὺς ἀνάμεσα στοὺς ἐπιδέκτους νὰ δώσει μεγαλύτερα ἀξιώματα, καὶ δοκιμάζοντάς τοὺς μετὰ τὴ δύναμη τῆς διαλεκτικῆς νὰ κοιτάξεις νὰ δεῖς ποῖος εἶναι σὲ θέση χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς ὁρασης καὶ τῶν ἄλλων αἰσθησεων νὰ προσεγγίσει σταλήθεια τὸ ὄν στὴν καθεαυτότητά του. Κι ἐδῶ, φίλε μου, χρειάζεται πᾶρα πολὺ μεγάλη προσοχή.

Γιὰτὶ εἰδικὰ ἐδῶ, ῳτήσησε.

[e] Δὲν βλέπεις, εἶπα, τὸ κακὸ πὺλ γίνεται τώρα μετὰ τὴ διαλεκτικὴ πόσο μεγάλο πάει νὰ γίνει;

Ποιὸ κακό; εἶπε.

Αὐτοὶ πὺλ τὴν ἀσκοῦν, εἶπα ἐγώ, εἶναι βουτηγμένοι στὴν παρανομία.

Ναί, ἀσφαλῶς, εἶπε.

Πιστεύεις λοιπόν, εἶπα, ὅτι κατὰ παράξενο συμβαίνει μετὰ αὐτοὺς, καὶ τὸ θεοφές ἀσυγχώρητο;

Μὰ πῶς δὲν εἶναι παράξενο; εἶπε.

Φαντάσου, εἶπα ἐγώ, ὅτι ἕνα θετὸ παιδί μεγαλώνει [538a] σὲ μὴ οἰζογένεια μεγάλη καὶ ἰσχυρὴ μέσα στὰ πλοῦτη καὶ μετὰ πολλοὺς κόλακες γύρω του, καὶ ὅταν γίνεαι ἄνθρωπος, ἀντιλαμβάνεται ὅτι δὲν εἶναι παιδί αὐτόνων πὺλ ἰσχυρίζονται πῶς εἶναι γονεῖς του, χωρὶς ὥστόσο νὰ κατορθώσει νὰ βρεῖ τοὺς πραγματικούς του γονεῖς· μπορεῖς νὰ μαντέψεις ποιά στάση θὰ κρατοῦσε ἀφενὸς ἀπέναντι σ’ ἐκείνους τοὺς κόλακες καὶ ἀφετέρου ἀπέναντι σ’ αὐτοὺς πὺλ τὸν πῆραν, ἕνα ξένο παιδί, γιὰ δικὸ τοὺς, τόσο κατὰ τὸ διάστημα πὺλ δὲν ἤξερε τίποτα γι’ αὐτὴ τὴν ὑποκατάσταση ὅσο καὶ ἔπειτα, ὅταν πᾶ τὸ ἤξερε; ῴ μη-πὺς θέλεις νὰ ἀκούσεις τίς διπλές μου σκέψεις;

Θέλω, εἶπε.

Συλλογίζομαι λοιπόν, εἶπα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ τιμοῦσε περισσότερο [b] τὸν πατέρα, τὴ μητέρα κι ὅσους ἄλλους θὰ θεωροῦσε συγγενεῖς του παρὰ τοὺς κόλακες γύρω του, καὶ ὅτι θὰ ἀδιαφοροῦσε λιγότερο ἂν ἔβλεπε νὰ τοὺς λείπει κάτι, θὰ εἶχε λιγότερη διάθεση νὰ τοὺς θίξει κάνοντας ἡ λέγοντάς τοὺς κάτι ἀνεπίτητο, καὶ σὲ ζητήματα σημαντικὰ θὰ εἰδειχνε λιγότερη ἀπειθαρχία ἀπέναντι σ’ αὐτοὺς παρὰ ἀπέναντι στοὺς κόλακες, ὅσον καιρὸ δὲν θὰ ἤξερε τὴν ἀλήθεια.

Φυσικὸ εἶναι, εἶπε.

Ὅταν ὁμοῦ μάθει τὴν ἀλήθεια, ὑποθέτω ὅτι ὁ σεβασμὸς καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γι’ αὐτοὺς θὰ χαλαρώσει, ἐνὸς ἀπεναντίας γιὰ τοὺς κόλακες θὰ ἐντα-

θεί και θα τους άκουει περισσότερο άπ' ότι προωύτερα, [ε] και τη ζωή του θα την ρυθμίζει πιά σύμφωνα με *αυτούς*, τους οποίους τώρα θα τους συναναστρέφεται στα φανερά, ενώ για εκείνο τον πατέρα και τους άλλους ύποτιθέμενους συγγενείς δέν θα του καίγεται καρφί, έκτός κι άν είναι από τη φύση του άνθρωπος με πάρα πολυ καλά αίσθήματα.

Όλα όσα λές, είπε, θα ήταν δυνατόν νά συμβούν. Άλλά τί σχέση έχει αυτή ή εικόνα με εκείνους πού πάνε νά ασχοληθούν με τη διαλεκτική;

Τήν εξής σχέση: Ύπόρχουν μέσα μας από τὰ παιδικά μας κιόλας χρόνια κάποιες ριζωμένες πεποιθήσεις για τὸ δίκαιο και τὸ καλό, με τίς οποίες έχουμε γαλουχηθεί και τίς έχουμε όπως γονείς μας, και πειθαρχούμε σ' αυτές και τίς τιμοῦμε.

Ναί, ὑπόρχουν.

[δ] Ύπόρχουν επίσης και κάποιες άλλες ροπές πρὸς τήν αντίθετη κατεύθυνση, πού κολακεύουν ευχάριστα τήν ψυχή και τήν τραβοῦν πρὸς τὸ μέρος τους, χωρίς πάντως νά πείθουν δσοις έχουν χαρακτητήρα ἔστω κάπως ὑποφερτόν· τέτοιοι άνθρωποι *τιμούν* τίς πεποιθήσεις τὸν πατεράδων τους και τίς ακολουθοῦν.

Έτσι είναι.

Γιά δες ἄνω, εἶπα ἐγώ· άν ὑποθέσουμε ότι ένας άνθρωπος πού διακατέχεται από αυτή τη διάθεση ἔρχεται αντιμετώπος με τὸ ἔρωτημα «Τί είναι τὸ ὠραίο», κι αυτός απαντάει σύμφωνα με ὅσα ἄκουγε από τὸ νομοθέτη, κι ὁ άλλος τότε με λογικά επιχειρήματα τοῦ *ἀναμρεῖ* τήν ἀπάντησή του, κι αυτό συμβαίνει ξανά και ξανά, ἔτσι πού νά τὸν κάνει νά πιστέψει ότι αυτό τὸ πράγμα, τὸ ὠραίο, διόλου δέν είναι περισσότερο [ε] ὠραίο ἄπ' ὅτι ἄσχημο, κι ὅτι τὸ ἴδιο ἰσχύει και για τὸ δίκαιο και για τὸ καλό και για καθτί πού εκείνος τιμῶσε ὅσο *τίποτε* άλλο, τί φαντάζεσαι ότι θα κάνει τοῦτος ὁ ἄνθρωπος ὅτε-ρα από ὅλα αυτά; Μήπως τάχα ὅτι θα ἑξακολουθήσει νά τὰ τιμᾷ και νά αισθάνεται ὅτι τὸν δεσμεῖουν;

Κατανόηην, εἶπε, οὔτε νά τὰ τιμᾷ πιά θα ἑξακολουθήσει οὔτε νά τὰ θεωρεῖ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο δεσμευτικά.

Όταν λοιπόν, εἶπα ἐγώ, αὐτὰ δέν τὰ θεωρεῖ ἄξια τιμῆς και δέν τὰ αισθάνεται σάν κάτι δικό του, ὅπως συνέβαινε προηγουμένως, κι από τήν ἄλλη ἀδυνατεῖ νά ἀνιχνεύσει ποιά είναι *σταλήθεια* ὠραία, δίκαια, καλά κλπ., ὑπόρχει τότε καμιά δυνατότητα ὁ ἄνθρωπος αὐτός νά θεραπεῖ πρὸς ὁποιοδήποτε [539α] ἄλλο τρόπο ζωῆς, ἐκτός από αὐτόν πού κολακεύει τίς ἐπιθυμίες του;

Δέν ὑπόρχει καμία τέτοια δυνατότητα, εἶπε.

Θὰ δώσει λοιπόν, νομίζω, τήν ἐντύπωση πὼς τώρα ἀντιστρατεύεται τὸ νόμο, ἐνῶ προωύτερα τὸν τηροῦσε.

Κατανόηκη.

Τότε λοιπόν, εἶπα, τὸ πάθημα ὅσων προσεγγίζουν με αὐτὸ τὸν τρόπο τῇ διαλεκτικῇ δέν είναι ἀναμενόμενο και, ὅπως μόλις προωύτερα ἔλεγα, ἄξιο πολλῆς συγγνώμης;

Και συμπόνιας βέβαια, εἶπε.

[ε] Για νά μὴ χρειαστοῦν λοιπόν οἱ ἄνθρωποι σου τέτοια συμπόνια στὰ τριάντα τους, δέν θα πρέπει νά εἶσαι πάρα πολυ προσεκτικὸς πὼς θα τοὺς φέρεis σὲ ἐπαφή με τη διαλεκτική;

Άσφαλῶς, εἶπε αὐτός.

Κι ἕνα πρῶγμα, ἔτσι, στὸ ὁποῖο θα ἔπρεπε νά δώσεις μεγάλη προσοχή δέν είναι ἡ φροντίδα νά μὴ δοκιμάσουν τῇ διαλεκτικῇ ὅσο ἀκόμη θα εἶναι νέοι; Διότι, φαντάζομαι, δέν σοῦ έχει διαφύγει ὅτι τὰ παλληκαρόπουλα, μόλις για πρώτη φορά πάρουν μιά γεύση τῆς διαλεκτικῆς, κάνουν κατάχρησή της, λες και αὐτὴ εἶναι παιγνίδι, χρησιμοποιώντας τήν συνεχῶς για νά ἀποστομῶνουν τοὺς άλλους· και μιμούμενα εκείνους πού ἀντικροῦν τίς γνώμες τὸν άλλων πάνε κι αὐτὰ νά ἀποστομῶσουν άλλους νιώθοντας χαρά πού τραβοῦν και ξεοχίζουν, σάν τὰ σκυλάκια, ὅ,τι βρεθεῖ κοντά τους.

Τους εὐχαριστεῖ ἀφάνταστα, εἶπε.

Έτσι λοιπόν, όταν και αὐτοὶ ἀντικροῦσουν άλλους πολλούς, κι οἱ ἴδιοι [ε] πάλι ἀντικροστοῦν από πολλούς, ἀπὸτομα και γρήγορα φθάνουν νά μὴν πιστεύουν σὲ τίποτα ἄπ' ὅσα πιστευαν προωύτερα· *αὐτὸ* εἶναι ἡ αἰτία πού και οἱ ἴδιοι, ἄλλα και γενικότερα ἡ ἐπόθεση τῆς φιλοσοφίας ἔχουν διαβληθεῖ στὰ μάτια τοῦ κόσμου.

Άκριβῶς ἔτσι εἶναι, εἶπε.

Άπεναντίας, ένας ἄνθρωπος μεγαλύτερης ἡλικίας δέν θα εἶχε τῇ διάθεση νά μπεῖ στὸ χορὸ αὐτῆς τῆς τρέλας, ἄλλα θα προτιμοῦσε νά μιμηθεῖ εκείνον ὁ ὁποῖος θέλει νά συζητήσει και νά προσπαθήσει νά ἀνακαλύψει τήν ἀλήθεια παρὰ εκείνων πού διασκηδάζει και ἀντικροῦει τὸν ἄλλο ἔτσι για πλάκα, και θα εἶναι και ὁ ἴδιος πὺό μετρημένος, [δ] και με τήν ἐνασχόλησή του αὐτὴ στῇ φιλοσοφία θα τῆς προσθέσει μᾶλλον σοβαρότητα παρὰ θα τῆς ἀφαιρέσει. Σωστά, εἶπε.

Κι ὅταν λέγαμε ὅτι με τῇ διαλεκτικῇ πρέπει νά καταπαίνονται ὅσοι ἔχουν

από τη φύση τους καλὸ χαρακτήρα καὶ μένουν ἀταλάντευτοι σὲ ὅσα θὰ τοὺς μεταδώσει κανεὶς κι ὄχι ὅπως τώρα ποὺ ἔρχεται σ' αὐτὴν ὁ πρόωπος τυχὼν, χωρίς νὰ ἔχει καμιά γλίσση, ἀκριβὸς αὐτὸ δὲν θέλαμε νὰ ἀποφύγουμε;

Βεβαίωτατα, εἶπε.

Ἔτσι, ἂν κάποιος καταπιστεῖ μὲ τὴ διαλεκτική, ἀδιαλείπτως καὶ μὲ μεγάλη ἐνεργητικότητα χωρίς νὰ ἀσχολεῖται μὲ τίποτε ἄλλο, ὅπως τότε ποὺ εἶχε ἀφοσιωθεῖ στὴν ἄσκηση τοῦ σώματος, φθάνουν ἄραγε γιὰ τὴν πρόσληψή της τὰ διπλάσια χρόνια ἀπὸ ὅσα εἶχε ἀφιερώσει τότε στὴ γυμναστική;

[ε] Ἐννοεῖς ἔξι, εἶπε, ἢ τέσσερα;

Δὲν ἔχει σημασία, εἶπα· πὲς πέντε. Κι ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ κατεβοῦν πάλι σ' ἐκείνη τὴ σπηλιὰ καὶ νὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ ἀναλάβουν τὴ διοίκησιν τοῦ στρατεύματος καὶ ὅσα ἀξιώματα χρειάζονται νέους ἀνθρώπους, ὥστε νὰ μὴν ὑστεροῦν οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἐμπειρία σὲ σύγκρισιν μὲ τοὺς ἄλλους· κι ἀκόμη καὶ σ' αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία τους [540a] πρέπει νὰ δοκιμαστοῦν ἂν θὰ ἀντέξουν στὶς πιέσεις ποὺ θὰ δέχονται ἀπὸ παντοῦ ἢ ἂν θὰ κλονιστοῦν ἔστω καὶ τόσο δά.

Τί χρονικὸ διάστημα, ρώτησε, ὀρίζεις γι' αὐτό;

Δεκαπέντε χρόνια, εἶπα. Κι ὅταν γίνουν πενήντα χρονῶν, ὅσοι θὰ ἔχουν βγεῖ σὺν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ θὰ ἔχουν ἀποδειχθεῖ ἄριστοι ἀπὸ κάθε ἄποψη, στὰ πρακτικὰ ζητήματα καὶ στὶς ἐπιστήμες, πρέπει νὰ ὀδηγηθοῦν πιά στὸν τελευταῖο ἀναβαθμὸ καὶ νὰ ἀναγκαστοῦν, σηκώνοντας ψηλά τὰ μάτια τὰ λαμπερὰ τῆς ψυχῆς τους νὰ τὰ κατευθύνουν σ' αὐτὸ ποὺ χαρίζει σὲ ὅλους καὶ σὲ ὅλα τὸ φῶς καὶ νὰ ἀντιφύσουν τὸ Ἄγαθὸ στὴν καθεαυτοτήτά του, κι ἔχοντας ἐκεῖνο ὡς ὑπόδειγμα στὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ τους, νὰ στολίσουν τὴν πόλιν, τοὺς πολίτες [β] καὶ τὸν ἑαυτὸ τους, καθένας μὲ τὴ σειρά του. Τὸν περισσότερον χρόνον τους θὰ τὸν ἀφιερώνουν στὴ φιλοσοφία, ὅταν ὅμως ἔρθῃ ἡ σειρά τους, θὰ κοπιᾶζουν καὶ γιὰ τὰ ζητήματα τοῦ κράτους καὶ θὰ ἀναλαμβάνουν ὀξυώματα γιὰ χάριν τῆς πόλης θεωρώντας αὐτὴ τὴ δραστηριότητά τους ὅχι κατὰ ἄπορον ἄλλὰ κατὰ ἀναγκαῖον — καὶ ἐκπαιδεύοντας συνεχῶς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ἄλλους, γιὰ νὰ τοὺς ἀφήσουν στὴ δική τους θέση ὡς φύλακες τῆς πόλης, θὰ φύγουν νὰ πᾶνε νὰ μένουν στὰ νησιά τῶν μακάρων. Ἡ πόλις θὰ φηλάξῃ γι' αὐτοὺς μνημεῖα καὶ θὰ καθιερώσῃ θυσιᾶς [ε] μὲ δημόσια δαπάνη, θεωρώντας τους, ἂν τὸ ἐπιτρέψῃ καὶ ἡ Πύθια, ἡμίθεους, διαφορετικὰ εὐτυχημένους καὶ θεϊκοὺς.

Πανέμορφους, Σωκράτη, εἶπε, τοὺς ἔχεις σμύλέψει, σὰν ἀγαματοποιός, τοὺς ἄρχοντας.

Καὶ τίς ἀρχόντισσες βέβαια, Γλάνκων, εἶπα ἐγώ· πραγματικά, μὴ φαντάζεσαι πὼς ἔστω κατὰ ἀπὸ ὅσα ἔχω πεί, τὸ εἶπα πῶς πολλὸ γιὰ τοὺς ἄνδρες παρὰ γιὰ τίς γυναῖκες, ὅσες ἀπὸ αὐτὲς παρουσιαστοῦν νὰ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους ἀρκούντως προικισμένες.

Σωστά, εἶπε, ἀφοῦ ὅλα θὰ τὰ μοιράζονται μὲ τοὺς ἄνδρες, ὅπως καταλεπτῶς περιγράφαμε.

[δ] Λοιπὸν; Παραδέχεσθε, εἶπα, ὅτι οἱ προτάσεις ποὺ ἔχουμε διατυπώσει γιὰ τὴν πόλιν καὶ τὸ πολίτευμα κάθε ἄλλο παρὰ εὐχολόγια ἀποτελοῦν, κι ὅτι εἶναι μὲν δύσκολες ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπο πραγματοποιήσιμες, ἔτσι ὅπως ἔχουν διατυπωθεῖ; Κι ὅτι ὅταν οἱ ἀληθινοὶ φιλόσοφοι, εἴτε ἕνας εἴτε περισσότεροι, ἀναλαμβάνοντας τὴν ἐξουσία στὴν πόλιν περιφρονήσουν τίς τωρινὲς τιμητικὲς διακρίσεις θεωρώντας τες ἀταίριαστες γιὰ ἕναν ἐλεύθερο ἄνθρωπον καὶ χωρίς καμιά δξία, καὶ θεωρήσουν ὅτι ἀκριβὸ καὶ πολῦτιμο γι' αὐτοὺς εἶναι τὸ ὀρεθὸ [ε] καὶ οἱ τιμητικὲς διακρίσεις ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ αὐτό, καὶ βάλουν πᾶνω ἀπὸ ὅλα τὸ δίκαιο καὶ θεωρήσουν αὐτὸ ὡς τὸ πῶς ἀπαραιτήτο πράγμα, καὶ τὸ ὑπηρετοῦν καὶ τὸ προάγουν, παραδέχεσθε ὅτι θὰ τακτοποιήσουν ὁμορφα τὴν πόλιν;

Μὲ ποιὸν τρόπο; εἶπε.

Ἔτσι ὥστε, εἶπα ἐγώ, ὅσους στὴν πόλιν εἶναι μεγαλύτεροι ἀπὸ δέκα χρονῶν [541a] νὰ τοὺς στείλουν ὅλους ὑποχρεωτικὰ στὰ χωράφια, καὶ τὰ παιδιὰ τους νὰ τὰ ἀποσπᾶσουν ἀπὸ τίς τωρινὲς συνήθειές τους, αὐτὲς ποὺ τίς εἶχαν καὶ οἱ γονεῖς τους, καὶ νὰ τὰ ἀναθρέψουν σύμφωνα μὲ τίς δικές τους ἀρχές καὶ μὲ νόμους, οἱ ὅποιοι θὰ εἶναι σὰν ἐκείνους ποὺ εἰμεις διεξοδικὰ περιγράψαμε τότε. Καὶ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ στηθεῖ πολὺ γρήγορα καὶ πολὺ εὐκόλα ἡ πόλις καὶ τὸ πολίτευμα γιὰ τὸ ὅποιο μλύσασαμε, ἔτσι ὥστε καὶ ἡ ἴδια νὰ εἶναι εὐτυχημένη καὶ γιὰ τὸ λαό, στὸν ὅποιο θὰ ἐφαρμοστεῖ, νὰ προικίσουν πλείστα ὅσα ὠφελήματα;

Καὶ πολλὰ μάλιστα, εἶπε· κι ἐπίσης τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὅποιο θὰ γίνουν αὐτά, ἂν ποτὲ γίνουν, [β] νομίζω, Σωκράτη, ὅτι τὸν ἔχεις ἐκθέσει καλά.

Τότε λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, ἡ συζήτησή μας γιὰ τὴν πόλιν καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπον ποὺ εἶναι ὁμοίος τῆς δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ; Γιατὶ εἶναι πιά φανερό τί λογῆς ἄνθρωπος θὰ ποθεῖ ὅτι πρέπει νὰ εἶναι αὐτός.

Εἶναι φανερό, εἶπε· κι ὅσο γι' αὐτὸ ποὺ ρωτᾷς, ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι ἔχει ὀλοκληρωθεῖ.

νος και ὁ χειρότερος ὁ πιὸ ἄθλιος, ἢ ἂν συμβαίνει κατά διαφοροετικὸ· κι ὅταν ἐγὼ σὲ ρώτησα ποιά εἶναι αὐτὰ [b] τὰ τέσσερα εἶδη τῶν πολιτευμάτων, σ' ἐκείνο τὸ σημείο μὲ διέκρινε ὁ Πολέμαρχος μὲ τὸν Ἀδεϊμαντο, καὶ παίροντας τότε ἐπὶ τὸ λόγο τὴν ἔφερες τὴ συζήτηση ὡς ἐδῶ πού εἴμαστε τώρα.

Μὲ μεγάλη ἀκριβεία, εἶπα, τὰ συγγράμματα στὴ μνήμη σου.

Ἔλα λοιπὸν ξανά, σὰν τὸν παλαιστή, στὴν ἴδια λοβή, καὶ προστάθισε, τώρα πού σὲ ρωτάω τὸ ἴδιο πρᾶγμα, νὰ μοῦ πεῖς ὅ,τι ἐτοιμαζόσουν νὰ μοῦ πεῖς καὶ τότε.

Ἄν βέβαια μπορῶ, εἶπα.

Εἰλικρινά, εἶπε αὐτός, θέλω νὰ ἀκούσω κι ὁ ἴδιος ποιά ἦταν ἐκεῖνα τὰ τέσσερα εἶδη τῶν πολιτευμάτων πού εἶχες στὸ νοῦ σου.

[c] Δὲν εἶναι διόλου δύσκολο, εἶπα, νὰ τὸ ἀκούσεις. Τὰ πολιτεύματα, γὰρ τὰ ὁποῖα μιλῶ, καὶ τὰ ὁποῖα μάλιστα ἔχουν καὶ τὰ δνόματά τους, εἶναι, πρῶτον, αὐτὸ πού τόσοι καὶ τόσοι τὸ ἐπικροτοῦν, τὸ γνωστὸ Κρητικὸ καὶ Λακωνικὸ πολιτεία· δεύτερο στὴ σειρά, κι ἐπίσης δεύτερο στὶς προτιμήσεις τῶν πολλῶν, εἶναι αὐτὸ πού τὸ ἀποκαλοῦμε ὀλιγαρχικὸ, ἓνα πολιτεία μὲ πολλὰ ἀρνητικά γνωρίσματα· ἔπειτα ἔρχεται στὴ σειρά τὸ ἀνταγωνιστικὸ του πολιτεία, ἡ δημοκρατία, καὶ μετὰ ἡ περιβόητη τυραννίδα, ἓνα πολιτεία πού σὰν αὐτὸ δὲν εἶναι ἄλλο κανένα, τὸ τέταρτο καὶ τελευταῖο στὴ σειρά νόσημα τῆς πολιτείας. Ἡ μήπως ξέρεις ἐστὶ καμιάν ἄλλη μορφή πολιτεύματος πού νὰ ἔχει ἀποκραυγαλῶθεῖ [d] σὲ κάπως εὐδιακριτο σχῆμα; Γιατὶ δοριμένα κληρονομικά καθεστῶτα καὶ ἐξουσίες ἀγορασμένες μὲ χρήματα καὶ κάποια ἄλλα παρόμοιας λογῆς πολιτεύματα ὑπάρχουν κάπου στὸ ἐνδιάμεσο τούτων ἐδῶ καὶ θὰ τὰ συναντοῦσε κανεὶς συχνότερα στοὺς βαρβάρους παρὰ στοὺς Ἕλληνες.

Ναί, εἶπε, ἀκούγονται πολλὰ καὶ περίεργα πολιτεύματα.

Τὸ ξέρεις, εἶπα ἐγώ, ὅτι κατανάγκη θὰ ὑπάρχουν τόσα εἶδη ἀνθρωπίνων χαρακτήρων ὅσα ἀκριβῶς εἶναι καὶ τὰ εἶδη τῶν πολιτευμάτων. Ἡ νομίζεις τάχα ὅτι τὰ πολιτεύματα μᾶς ἔρχονται οὐρανοκατέβητα καὶ [e] δὲν διαμορφώνονται ἀπὸ τὰ ἥθη καὶ τὶς συνήθειες αὐτῶν πού ζοῦν στὶς πόλεις —τὰ ἥθη καὶ τὶς συνήθειες πού παρασέρνουν καὶ τραβοῦν πρὸς τὸ μέρος τους ὅλα τὰ ἄλλα;

Ἀπὸ πουθενά ἄλλο, εἶπε, παρὰ ἀπὸ τὰ ἥθη καὶ μόνο.

Συνεπῶς, ἂν οἱ τύποι τῶν πολιτευμάτων εἶναι πέντε, θὰ εἶναι πέντε καὶ οἱ τύποι τῆς ψυχικῆς ἰδιοσυστάσις τῶν ἀνθρώπων.

Η

[543a] Ὁραῖα, συνέχισα· ἔχουμε λοιπόν, Γλαύκων, μείνει σύμφωνοι ὅτι στὴν πολιτεία πού μέλλει νὰ ἔχει τέλειο πολιτεία οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδιά θὰ εἶναι κοινὸ κτῆμα ὅλων, τὸ ἴδιο καὶ ὅλη ἡ ἐκπαίδευση, ἐπίσης ὅτι θὰ εἶναι ἀπὸ κοινου μοιρασμένα τὰ πολεμικά καὶ τὰ εἰρηνικά ἔργα, κι ὅτι ἄρχοντες σ' αὐτὴ τὴν πόλιν θὰ εἶναι ὅσοι ἀναδείχτηκαν ἄριστοι στὴ φιλοσοφία καὶ τὸν πόλεμο.

Ναί, μείναμε σύμφωνοι, εἶπε.

[b] Δεχτήκαμε ἐπίσης πῶς, ὅταν ὀριοτοῦν οἱ ἄρχοντες, θὰ πάρουν τοὺς στρατιῶτες καὶ θὰ τοὺς ἐγκαταστήσουν σὲ οἰκήματα σὰν αὐτὰ πού εἴπαμε πρῶτον, κοινὰ δηλαδή γιὰ ὅλους, χωρὶς τίποτα ιδιόκτητο γιὰ κανέναν· κι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ τὰ οἰκήματα συμφωνήσαμε, ἂν θυμᾶσαι, ποιά θὰ εἶναι πάνω-κάτω ἡ κτῆση ἀγαθῶν ἀπὸ μέρους τους.

Βεβαίως θυμᾶμαι, εἶπε, ὅτι εἴχαμε τὴ γνώμη πὼς κανένας τους δὲν πρέπει νὰ ἔχει στὴν κατοχὴ του τίποτε ἀπὸ ὅσα κατέχουν τώρα οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἄλλα, σὰν ἀθλητὲς τοῦ πολέμου καὶ φρουροὶ πού θὰ εἶναι, θὰ ἔχουν νὰ λαμβάνουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολῖτες [c] ὡς ἀνταμοιβή τους γιὰ τὴ φρούρηση τῆς πόλης ὅ,τι τοὺς εἶναι ἀπαραιτήτο γιὰ τὴ διατροφή τους, σὲ ἐτήσια βάση, καὶ νὰ φροντίζουν γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆ δικῆ τους καὶ τῆς πολιτείας.

Σωστά, εἶπα. Τώρα ὅμως πού ὀλοκληρώσαμε αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἔλα νὰ ξαναθυμηθοῦμε ἀπὸ ποῦ ξεστράτισαμε καὶ φθάσαμε ἐδῶ, γιὰ νὰ πάρουμε πάλι τὸ ἴδιο μονοπάτι.

Δὲν εἶναι δύσκολο, εἶπε. Οὐσιαστικά εἴχαμε φθάσει στὸ σημείο πού εἴμαστε καὶ τώρα. Ἐλεγεσ ὅτι εἶχες ὀλοκληρώσει τὴ συζήτηση γιὰ τὴν πολιτεία καὶ χαρακτήριζες ὡς καλὴ τὴν πολιτεία ὅπως τὴν εἶχες περιγράψει τότε, τὸ ἴδιο [d] καὶ τὸν ἄνδρα ὁ ὁποῖος θὰ ἔμοιαζε σ' ἐκείνη, κι αὐτὸ παρόλο ὅτι, καθὼς φαίνεται, [544a]μποροῦσες νὰ μᾶς μιλήσεις γιὰ ἓνα πολιτεία καὶ ἓναν ἄνδρα πού θὰ ἔχουν ἀκόμη περισσότερη ὁμορφιά. Ἐλεγεσ ὅμως ὅτι οἱ ἄλλες πολιτείες ἔχουν ὅλες μειονεκτήματα, ἀφοῦ ἡ ὀρθὴ εἶναι τούτη ἐδῶ. Σχετικά τώρα μὲ τὰ ὑπόλοιπα πολιτεύματα ὑποστήριξες, θυμᾶμαι, ὅτι τέσσερα εἶναι τὰ εἶδη πολιτευμάτων, στὰ ὁποῖα θὰ ἀξίξει νὰ ἀναφερθοῦμε καὶ νὰ δοῦμε ἀπὸ τὴ μιὰ τὰ ἐλαττώματά τους κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τοὺς ἀνθρώπους πού ἀντιστοιχοῦν σ' αὐτὰ τὰ εἶδη, ἔτσι ὥστε βλέποντάς τους ὅλους αὐτοὺς καὶ καταλὴγοντάς ἀπὸ κοινου σὲ μιὰν ἀποψη ποιὸς εἶναι ὁ καλύτερος καὶ ποιὸς ὁ χειρότερος, νὰ μπορέσουμε νὰ κρίνουμε ἂν ὁ καλύτερος εἶναι ὁ πιὸ εὐτυχισμέ-

Ἀσφαλῶς.

Τὸν ἄνθρωπο τὸν ὅμοιο μὲ τὸ ἀριστοκρατικὸ πολίτευμα τὸν ἔχουμε ἥδη περιγράψει, αὐτὸν γιὰ τὸν ὁποῖο σωστά ὑποστηρίζουμε πὼς εἶναι καλὸς καὶ δίκαιος.

[545a] Τὸν ἔχουμε περιγράψει.

Ὅσοτερά λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸν δὲν πρέπει, ἄραγε, νὰ περάσουμε στοὺς χειρότερους χαρακτῆρες καὶ νὰ περιγράψουμε τὸν ἐριστικὸ καὶ φιλόδοξο, ποὺ ἀντιστοιχεῖ στοῦ λακωνικοῦ πολίτευμα, ἔπειτα νὰ πᾶμε στὸν ὀλιγαρχικὸ χαρακτήρα, ὕστερα πάλι στὸν δημοκρατικὸ καὶ τὸν τυραννικὸ, ὥστε ἔχοντας δεῖ τὸν πιὸ ἄδικο χαρακτῆρα νὰ τὸν ἀντιπαραβάσουμε μὲ τὸν πιὸ δίκαιο; Θὰ ὁλοκληρωθεῖ ἔτσι ἡ ἐξέτασή μας γύρω ἀπὸ τὸ ἐρώτημα πὼς σχετίζεται ἡ δικαιοσύνη μὲ τὴν ἀδικία — ἂν τίς πάrouμε καὶ τίς δύο στὴν πιὸ γνήσια καὶ αὐθεντικὴ μορφή τους — ὡς πρὸς τὴν εὐτυχία καὶ τὴν ἀθλιότητα ἐκείνου ποὺ ἔχει τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη ἀντιστοιχίως, ὥστε ἢ νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν ἀδικία ἀκολουθώντας τὰ λόγια τοῦ Θρασύμαχου ἢ, ἀντιθέτως, ἀκολουθώντας [b] τὸ λογικὸ συμπέρασμα ποὺ πᾶει τώρα νὰ βγεῖ, νὰ ἐπιδιώκουμε τὴ δικαιοσύνη δὲν εἶναι ἔτσι; Ἀκριβῶς ἔτσι, εἶπε, πρέπει νὰ κάνουμε.

Ὅπως λοιπὸν ἀρχίσουμε νὰ ἐξετάζουμε τὰ γνωρίσματα τοῦ χαρακτῆρα πρῶτα στὰ πολίτευματα καὶ ὕστερα στὰ ἄτομα, ἐπαθεῖ πιστεύουμε ὅτι ἐκεῖ τὰ γνωρίσματα αὐτὰ εἶναι πιὸ εὐδιάκριτα, ἔτσι καὶ τώρα ὅς ἐξετάσουμε πρῶτα τὴ φιλαρχὴ πολιτεία — γιατί δὲν βροῖσκω στὴ γλώσσα μας ἄλλο ὄνομα γι' αὐτήν; ἡ τιμοκρατία πρέπει νὰ τὴν δνομάσουμε ἢ τιμαρχία — καὶ κατόπιν [c] θὰ ἐξετάσουμε τὸν ἀνθρώπινο χαρακτῆρα ποὺ ἀντιστοιχεῖ σ' αὐτήν, ἔπειτα τὴν ὀλιγαρχία καὶ τὸν ὀλιγαρχικὸ ἄνθρωπο, ὕστερα στρέφοντας τὸ βλέμμα μας στὴ δημοκρατία, θὰ προσέξουμε τὸν δημοκρατικὸ ἄνθρωπο καὶ τέλος, τέταρτον, ἀφοῦ ἔλθουμε νὰ ἐξετάσουμε μιὰ πολιτεία μὲ τυραννικὸ πολίτευμα, ὅς δοκιμάσουμε, κοιτάζοντας πάλι τὴν *ψυχὴ* τοῦ τυραννικοῦ ἀνθρώπου, νὰ ἐκφῆρουμε σωστὴ κρίση πᾶν ὅτι αὐτὰ ζητήματα ποὺ θέσαμε.

Εὐλογητὸς ὁπωσδήποτε, εἶπε, θὰ ἦταν αὐτὴ ἡ ἐξέταση καὶ ἡ διατύπωση μᾶς κρίσης.

Ἐλα λοιπὸν, εἶπα ἐγὼ, καὶ ὅς δοκιμάσουμε νὰ ἐξηγήσουμε μὲ ποιὸν τρόπο θὰ μπορούσε νὰ προκύψει ἀπὸ τὸ ἀριστοκρατικὸ πολίτευμα ἡ τιμοκρατία. Ἡ μίμρις δὲν εἶναι ξεκάθαρο [d] ὅτι κάθε πολιτεία ἢ μεταβολὴ ἔχει τὴν ἀφετηρία της σ' ἐκείνους ποὺ κρατοῦν τὴν ἐξουσία στὰ χεῖρά τους, ὅταν συμβεῖ νὰ ἐκδηλωθεῖ ἀνάμεσά τους κάποια διχοστασία, ἐνῶ ἀπεναντίας, ὅταν ὁμο-

νοῦν, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι πάρα πολὺ λίγοι, ἡ ἀνατροπὴ τοῦ πολίτευματος γίνεται ἀδύνατη;

Ναί, ἔτσι εἶναι.

Πὼς λοιπὸν, Γλαύκων, θὰ κλονιστεῖ τὸ πολίτευμά μας καὶ πὼς οἱ ἐπικυνοὶ καὶ οἱ ἀρχοντες θὰ ἔλθουν σὲ διάσταση μεταξὺ τους ἄλλὰ καὶ μὲ τὸν ἑαυτό τους; Ἡ μίμρις θὰ ἴσπετε, σὺν τὸν Ὀμηρο, νὰ παρακαλέσουμε τίς Μοῦσες νὰ μᾶς ψάλλουν [e] «πὼς πῆρε καὶ πρωτόπεσε στὴν πόλη μέρα» ἢ ὅτῃς, καὶ νὰ φανταστοῦμε ὅτι στὰ σοβαρὰ οἱ Μοῦσες μιλοῦν στὸν ὑψηλὸ τόνο τῆς τραγωδίας, ἐνῶ οἱ θεοὶ θὰ παίζουν καὶ θὰ ἀστειεύονται μ' ἐμᾶς σὺν μὲ παιδιά;

Πὼς διηλαδῆ;

[546a] Νά, κάπως ἔτσι: Μιὰ πόλη, βέβαια, συγκροτημένη μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο εἶναι δύσκολο νὰ κλονιστεῖ. Ἐπειδὴ ὁμῶς καθεὶ ποὺ γεννιέται ὑπόκειται στὴ φθορὰ, καὶ αὐτὴ ἡ συγκρότηση δὲν πρόκειται νὰ διατηρηθεῖ στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἀλλὰ θὰ διαλυθεῖ. Κι ἡ διάλυσή της θὰ γίνῃ ὡς ἑξῆς: Ὅχι μόνο γιὰ τὰ φιντά ποὺ ριζώνουν στὴ γῆ ἄλλὰ καὶ γιὰ τὰ ζῶα στὴν ἐπιφάνειά της ἔρχονται καιροὶ εὐφορίας καὶ καιροὶ ἀφορίας τῆς ψυχῆς καὶ τὸν σωματίων, ὅταν τὸ καθένα τους συμπληρῶναι κάποιες κυκλικές περιστροφές, σύντομες γιὰ τὰ βραχύβια ὄντα καὶ διαρκέστερες γιὰ τὰ μακρόβια. Αὐτοί, τώρα, τοὺς ὁποῖους ἐκπαιδεύατε γιὰ ἡμέτερες τῆς πόλης, παρόλο ὅτι εἶναι σοφοί, [b] μπορεῖ νὰ μὴν πετύχουν μὲ τὸ λογισμὸ καὶ τὴν αἴσθησι νὰ διακρίνουν τὸν κατάλληλο καιρὸ γιὰ ἀπογόνους ἀπὸ τὸν ἀκατάλληλο ἄλλὰ καὶ νὰ τοὺς ξεφύγει καὶ νὰ γεννηθῶν παιδιὰ κάποτε ποὺ δὲν θὰ πρέπει. Καὶ σὲ δ, τι ἀφορὰ ἕνα θεῖο δῆμιον ὅσον ἡ περίοδος αὐτὴ περιλαμβάνεται μέσα σὲ ἕναν τέλειο ἀριθμὸ, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος εἶναι ὁ πρῶτος ἀριθμὸς ὅπου μεγέθη πολλαπλασιαζόμενα μὲ τὸν ἑαυτό τους καὶ μὲ τὸ τετράγωνό τους, ἀφοῦ λάβουν τρεῖς ἀποστάσεις καὶ τέσσερα ὅρια στοιχείων, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν τὰ πράγματα ὅμοια καὶ ἀνόμοια καὶ τὰ ἀντιθέτῳ καὶ τὰ ἐλαττώουν, κάνουν στὸ τέλος ὅλα τὰ στοιχεία ἀμοιβαίως ἄρμονικά [c] καὶ τέτοια ποὺ νὰ ἔχουν λόγον πρὸς ἄλληλα. Ἀπὸ τὰ στοιχεία αὐτὰ ὁ λόγος τέσσερα πρὸς τρία, ἀφοῦ συζευχθεῖ μὲ τὴν πεντάδα καὶ πολλαπλασιαστεῖ τρεῖς φορές, δίνει δύο ἄρμονίες. Ἡ μία εἶναι ἕνα τετράγωνο, τόσες φορές ἑκατὸ, ἡ ἄλλη εἶναι ἰσομήκης κατὰ τὴ μία φορά της ἄλλῃ, τόσες φορές κατὰ τὴν ἄλλη, καὶ ἔτσι ἡ μία πλευρὰ της εἶναι ἑκατὸ φορές τὸ τετράγωνο τῶν ῥητῶν διαγωνίων τοῦ πέντε ἐλαττωμένο κατὰ ἕνα ἢ ἑκατὸ φορές τὸ τετράγωνο τῶν ἀρρήτων διαγωνίων ἐλαττωμένων κατὰ δύο. Ἡ ἄλ-

Λουπόν, εἶπα, αὐτὸ τὸ νέο πολίτευμα δὲν θὰ ἦταν κάτι ἀνάμεσα στὴν ἀριστοκρατία καὶ τὴν ὀλιγαρχία;

Βεβαίωτατα.

Ἡ ἄλλαγή λουπὸν θὰ συντελεστεῖ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο· μετὰ τὴν ἀλλαγὴ ὁμως πῶς θὰ κυβερνηθεῖ ἡ πόλη; Ἡ [d] εἶναι φανερό ὅτι ὁρισμένα γνωρίσματα θὰ τὰ πάρει ἀπὸ τὸ προηγούμενο πολίτευμα, ὁρισμένα ἄλλα ἀπὸ τὸ ὀλιγαρχικό καὶ ὅτι, καθὼς ἡ θέση της εἶναι στὸ ἐνδιάμεσο τῶν δύο, θὰ παρουσιάσει καὶ ὁρισμένα *δικὰ της* ἰδιαιτέρα γνωρίσματα;

Ναί, ἔτσι, εἶπε.

Ὡς πρὸς τὸ ὅτι, ἐπομένως, ἡ τάξη τῶν πολέμιστῶν θὰ τιμᾷ τοὺς ἄρχοντες καὶ θὰ ἀπέχει ἀπὸ ἀγροτικές ἀσχολίες καὶ ἀπὸ τῆς ἀσχολίας τῶν τεχνιτῶν καὶ τὰ ἄλλα βιοποριστικά ἔργα, ἐπίσης ὡς πρὸς τὰ κοινὰ συσσίτια ποὺ θὰ ἔχει ὁργανώσει καὶ τὸ ἐνδιαφέρον της γιὰ τὴ γυμναστική καὶ τῆς πολεμικῆς ἀσκήσεως, σὲ ὅλα τούτα ἡ τάξη τῶν πολέμιστῶν θὰ μιμηθεῖ τὸ προηγούμενο πολίτευμα· δὲν εἶναι ἔτσι;

Ναί.

[e] Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲν θὰ ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ δικὰ της ξεχωριστὰ γνωρίσματα σὰν αὐτὰ ἐδῶ; Θὰ φοβᾶται δηλαδὴ νὰ ἀνεβάζει στὴν ἐξουσία τοὺς σοφοὺς, γιατί τώρα οἱ σοφοὶ ἄνδρες τῆς πόλεως δὲν θὰ εἶναι πιά ἀτόφιοι καὶ ξεκάθαροι ἀλλὰ θὰ ἔχουν μπερδεμένη ἰδιοσυτασία, καὶ θὰ προτιμᾷ τοὺς ψυχωμένους καὶ συνάμα πῶς ἀπλοικοὺς χαρακτήρες, αὐτοὺς ποὺ εἶναι πλάσιμένοι πῶς πολλὴ γιὰ τὸν πόλεμο παρὰ [548a] γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ αὐτοὺς ποὺ ἀποδίδουν μεγάλη ἀξία στὰ ἀνορθόδοξα πολεμικά μέσα καὶ στὰ στρατηγήματα, καὶ θὰ περνάει τὸν καιρὸ της κάνοντας συνεχῶς πόλεμο· ἔτσι;

Ναί.

Κι ἄνθρωποι σὰν αὐτοὺς, εἶπα ἐγώ, θὰ εἶναι διψασμένοι γιὰ χρῆμα, ὅπως ὅλοι στίς ὀλιγαρχίες, μὲ ἓνα ἄγριο ἄλλὰ κρυφὸ πάθος γιὰ χρυσάφι καὶ ἀσὴμ, θὰ ἔχουν κελάρια καὶ ἰδιωτικά θησαυροφυλάκια, ὅπου θὰ βάζουν τοὺς θησαυροὺς τους γιὰ νὰ τοὺς κρύψουν, περιφράγματα γύρω-γύρω στὰ σπῆτα τους, σωστὲς ἰδιωτικὲς φωλιές, στίς ὁποῖες [b] θὰ ξοδεύουν σπάταλα χαλόντας πολλὰ σὲ γυναῖκες καὶ σὲ ὅποιους ἄλλους θέλουν.

Ἀκριβῶς ἔτσι, εἶπε.

Στὰ δικὰ τους, βέβαια, λεφτὰ θὰ εἶναι σφιγχοχέηρες, γιατί θὰ τὰ ὑπολογίζουν καὶ δὲν θὰ τὰ ἀποκτοῦν μὲ διαφανεῖς τρόπους, τὰ ξένα ὁμως θὰ τὰ ξοδεύουν γιὰ τῆς ἐπιθυμίες τους, καὶ θὰ τρυγοῦν κρυφὰ τῆς ἡδονῆς, ξεφεύγον-

λη πλεονὰ εἶναι ἑκατὸ κύβου τοῦ τρία. Ὀλόκληρος αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς, ἓνας ἀριθμὸς ὁ ὁποῖος μετράει τὴ γῆ, εἶναι αὐτὸς ποὺ ρυθμίζει τῆς γεννήσεις, τῆς καλύψεως καὶ τῆς χειρότερης, [d] καὶ ὅταν οἱ φύλακές μας δὲν τὸ λάβουν αὐτὸ ὑπόψη τους καὶ ξεναγῶνουν νύμφες καὶ γαμπροὺς τὸν καιρὸ ποὺ δὲν πρέπει, δὲν θὰ βγοῦν παδιὰ καλοφτιαγμένα καὶ εὐτυχημένα. Καὶ βέβαια θὰ ὀρίσουν οἱ παλαιότεροι ὡς διαδόχους τους τοὺς καλύτερους ἀνάμεσά τους, ὡστόσο, καθὼς αὐτοὶ οἱ νέοι θὰ εἶναι ἀνάξιοι, μόλις ἀναλάβουν τὰ ἀξιώματα τῶν πατεράδων τους, θὰ ἀρχίσουν πρώτα-πρώτα, φύλακες αὐτοί, νὰ παραμελοῦν ἐμᾶς, τῆς Μούσας, ἀποδίδοντας στὴ μουσική καὶ τὴν ποίηση μικρότερη σημασία ἀπ' ὅτι πρέπει, καί, δεύτερον, θὰ παραμελήσουν τὴ γυμναστική, καὶ γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους οἱ νέοι σας θὰ γίνουν ἀμειψότεροι. Ἀπὸ αὐτοὺς θὰ βγοῦν ἄρχοντες ποὺ δὲν θὰ 'ναι, [e] ὡς φύλακες, ἰδιαιτέρα ἱκανοὶ νὰ ξεχωρίζουν [547a] ἐκεῖνα τὰ γέννη τοῦ Ἡσιόδου ποὺ θὰ ὑπάρχουν καὶ σὲ σᾶς, τὸ χρυσό, τὸ ἀργυρὸ, τὸ χάλκινο, τὸ σιδερένιο· καὶ τὸ ἀνακάτωμα τοῦ σιδερένιου γένους μὲ τὸ ἀργυρὸ καὶ τοῦ χάλκινου μὲ τὸ χρυσὸ θὰ προξενήσει ἀνομιολογία καὶ ἀνωμαλία ἀνάμειξη ποὺ, ὅπου καὶ ἂν ἐμφανίζονται, φέρουν πάντοτε πόλεμο καὶ ἔθθρα. «Αὐτῆς τῆς γενιάς», πρέπει νὰ ποῦμε, εἶναι ἡ διχονοία, ὅπου καὶ ἂν ἐμφανίζεται.

Κι ἐμεῖς, εἶπε, θὰ ποῦμε ὅτι πολλὴ σωστὰ μᾶς ἀποκρίθηκαν οἱ Μοῦσες.

Δὲν εἶναι δυνατόν, εἶπα ἐγώ, νὰ γίνῃ ἄλλιως; Μοῦσες εἶναι αὐτές.

[b] Λουπόν; ἔκανε· τί μᾶς λένε μετὰ;

Μόλις, εἶπα, ἐκδηλώθηκε ἡ διχοστασία, τὰ δύο γέννη ἄρχισαν νὰ τραβοῦν πρὸς τὴ μεριά τους, καθένα κατὰ τὴ δική του· τὸ σιδερένιο καὶ τὸ χάλκινο γένος πρὸς τὸ χρῆμα, τὴν ἀπόκτηση γῆς, σπιτιοῦ, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἐνῶ τὰ ἄλλα δύο, τὸ χρυσὸ καὶ τὸ ἀργυρὸ γένος, ἔπειδὴ δὲν εἶναι φτωχὰ, ἀλλὰ ἔχουν ἀπὸ τὴ φύση τους πλοῦτο, προσπαθοῦσαν νὰ κατευθύνουν τῆς ψυχῆς στὴν ἀρετὴ καὶ στὴν παλαιὰ κατὰστασι καὶ καθὼς μὲ βία τραβοῦσαν οἱ μὲν πρὸς τὴ μᾶ κατευθύνον καὶ οἱ δὲ πρὸς τὴν ἄλλη, τὴν ἀντίθετη, τελικὰ τὰ βροῖσαν κάπου στὴ μέση καὶ συμβιβάστηκαν νὰ μοιράσουν μεταξὺ τους τὴ γῆ καὶ τὰ οἰκίσματα [e] καὶ νὰ τὰ πάθουν δικὰ τους, ἐνῶ ἐκεῖνους, τοὺς ὁποῖους προηγούμενος προστάτευαν καὶ ποί, ὡς ἐλεύθερους, τοὺς εἶχαν γιὰ φίλους τους καὶ ἥσαν ἐκείνοι ποὺ τοὺς συντηροῦσαν, ἀποφάσισαν τώρα νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν καὶ νὰ τοὺς ἔχουν δουλοπάροικους καὶ ὑπηρέτες τους, καὶ νὰ ἀγολοῦνται πιά οἱ ἴδιοι μόνοι τους καὶ μὲ πόλεμο καὶ μὲ τὴ φρούρηση τούτων τῶν τελευταίων.

Νομίζω, εἶπε, ὅτι ἀπὸ ἐδῶ ξεκινάει ἡ ἀνατροπὴ τοῦ πολιτεύματος.

τας ἀπὸ τὸ νόμιον ὅπως τὰ ἄτακτα παιδιὰ ἀπὸ τὸν πατέρα τους, καὶ ἡ παιδεία τους δὲν θὰ στηρίζεται στὴν πειθὺ ἀλλὰ στὴ βία, ἀφοῦ τὴν ἀληθινὴ Μοῦσα, αὐτὴ ποὺ τὴν συντροφεύουν ὁ λόγος [ε] καὶ ἡ φιλοσοφία, θὰ τὴν ἔχουν παραμελήσει καὶ θὰ ἔχουν δώσει μεγαλύτερο βάρος στῇ σωματικῇ ἀσκήσῃ ἀπ' ὅτι στὴν πνευματικῇ καλλιέργειᾳ.

Χωρὶς ἀμφιβολία, εἶπε, περιγράφεις ἓνα πολίτευμα ἀνάμικτο ἀπὸ καλὸ καὶ ἀπὸ κακόν.

Ναί, ἔχουν μπερδευτεῖ αὐτά, εἶπα ἐγώ· ὅμως ἐντελὼς ξεκάθαρο σ' αὐτὸ τὸ πολίτευμα εἶναι, λόγω τῆς κυριαρχίας τοῦ θυμοειδοῦς στοιχείου, ἓνα καὶ μόνο: τὸ πάθος γιὰ διάκριση καὶ ἡ φιλοδοξία.

Καὶ μάλιστα στὸ ἔπακρο, εἶπε αὐτός.

Αὐτὲς λοιπὸν, εἶπα, θὰ εἶναι οἱ ρίζες καὶ αὐτὸς πᾶνω-κάτω ὁ χαρακτήρας τοῦτου τοῦ πολιτεύματος ποὺ ἐδῶ δὲν τὸ περιγράφουμε [δ] μὲ ἀκριβεία ἀλλὰ ἀπλῶς δίνουμε μιὰ σχηματικὴ ὑποτύπωσή του, ἀφοῦ καὶ τοῦτο τὸ ἀπλὸ σχῆμα εἶναι ἀρκετὸ ὥστε νὰ μᾶς δώσει μιὰν εἰκόνα γιὰ τὸν πιὸ δίκαιο καὶ τὸν πιὸ ἄδικο ἄνθρωπο· ἄλλωστε μιὰ περιγραφή ὅλων τῶν πολιτευμάτων καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπωνων χαρακτήρων χωρὶς νὰ παραλείπεται τίποτα θὰ τραβοῦσε σὲ ἀτέλειωτο μάκρος.

Ἀσφαλῶς, εἶπε.

Ποῖος ἀνθρώπινος χαρακτήρας ἀντιστοιχεῖ λοιπὸν σ' αὐτὸ τὸ πολίτευμα; Πῶς γεννιέται καὶ ποιαὶ λογῆς τέλος πάντων εἶναι;

Νομίζω, εἶπε ὁ Ἀδείμαντος, ὅτι θὰ φέρνει κάπως πρὸς τὸν Γλαύκωνα, τουλάχιστον ὡς πρὸς τὴ φιλοδοξία.

[ε] Σ' αὐτό, εἶπα ἐγώ, ἴσως· ἔχω ὅμως τὴ γνώμη ὅτι σὲ τοῦτα ἐδῶ δὲν τοῦ μοιάζει.

Σὲ ποιά ἐννοεῖς;

Καὶ πιὸ ἀτομιστῆς πρέπει νὰ εἶναι αὐτός, εἶπα ἐγώ, καὶ κάπως πιὸ ἁμουσος, πάντως ὅμως θὰ ἔκπῃ τὴν ἀξία τῆς καλλιέργειας, ἐπίσης θὰ τοῦ ἀρέσει νὰ ἀκονεῖ συζητήσεις καὶ λόγους, εὐφραδὴς ὁμιλητῆς ὅμως [549a] μὲ κανέναν τρόπο. Κι ἀπέναντι στοὺς δούλους ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος θὰ εἶναι κάπως ἀπότομος χωρὶς πάντως νὰ τοὺς περιφρονεῖ, ὅπως ὁ πραγματικὰ μορφωμένος, μὲ τοὺς ἐλεύθερους ὅμως θὰ εἶναι προσηνής· ἐπίσης θὰ εἶναι πάρα πολὺ ὑπάκουος στοὺς ἄρχοντες, θὰ τοῦ ἀρέσει νὰ ἐξουσιάζει καὶ θὰ εἶναι φιλόδοξος, τὴν ἀξίωσή του νὰ δοκεῖ ἐξουσία δὲν θὰ τὴν στηρίζει στὴν εὐγλωττία ἢ σὲ οὔτε ἄλλο ἀνάλογο ἀλλὰ σὲ πολεμικὰ κατορθώματα καὶ σὲ πράγμα-

τα ποὺ συνδέονται μὲ τὸν πόλεμο, καὶ ἀκόμη θὰ ἀγαπάει τὴ σωματικὴ ἀσκήσῃ καὶ θὰ τοῦ ἀρέσει τὸ κυνήγι.

Πραγματικά, εἶπε, αὐτὸς εἶναι ὁ χαρακτήρας ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ αὐτὸ τὸ πολίτευμα.

Κι ἀκόμη, εἶπα ἐγώ, ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἶδους ὅσο εἶναι νέος [β] θὰ τὰ περιφρονεῖ τὰ χρήματα, ἀλλὰ καθὼς θὰ προχωρεῖ στὰ χρόνια, θὰ τὰ ἐπιζητεῖ διαρκῶς περισσότερο καὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι θὰ ἀναλογεῖ καὶ σ' αὐτὸν ἓνα μερίδιο ἀπὸ τὸ χαρακτηριστὶ τοῦ φιλοχρήματου καὶ ἐπειδὴ ἡ σχέση του μὲ τὴν ἀρετὴ δὲν θὰ εἶναι ξεκάθαρη, ἀφοῦ δὲν θὰ ἔχει πιὰ στὸ πλευρὸ του τὸν πιὸ καλὸ φύλακα.

Ποῖος εἶναι αὐτός; ρώτησε ὁ Ἀδείμαντος.

Ὁ λόγος, εἶπα ἐγώ, ὁ συγκεκρισμένος μὲ τὴ μουσικὴ καὶ τὴν ποίησιν ὁ μόνος φύλακας ποὺ σὲ ὅποιον τύχει νὰ τὸν ἔχει ριζώνει μέσα του γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ εἶναι σωτηρία γιὰ τὴν ἀρετὴ του.

Ὅμορφο αὐτὸ ποὺ λές, εἶπε.

Κι εἶναι, ἔτσι, τέτοιος ὁ νεαρὸς τῆς τιμοκρατικῆς πόλης, ὁμοιος μὲ τὸ πολίτευμα αὐτοῦ τοῦ εἶδους.

[ε] Πραγματικά.

Καὶ γίνεται τέτοιος, εἶπα ἐγώ, περὶπου κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο: Συγγὰ εἶναι ὁ γιὸς ἑνὸς πατέρα καλοῦ, ὁ ὁποῖος ζεῖ σὲ μιὰ πόλιν ποὺ δὲν ἔχει καλὴ διακυβέρνηση, καὶ ὁ ὁποῖος ἀποφεύγει τίς τιμὲς καὶ τὰ ὀξυώματα καὶ τίς δικὰς καὶ ὅλη αὐτὴ τὴν πολυπραγμοσύνη, καὶ ἐπιθυμία του εἶναι νὰ μένει παραγκωνισμένος ὥστε νὰ μὴν μπαίνει σὲ μπελάδες.

Πῶς ὁμῶς γίνεται ὁ γιὸς τέτοιος; ρώτησε.

Ὅταν, συνέχισα, ἀκούει πρῶτα-πρῶτα τὴ μητέρα του νὰ δυσανασχετεῖ τοὺς ἄνδρας τῆς δὲν συγκαταλέγεται στοὺς ἄρχοντες καὶ ποὺ γι' αὐτὸ ἡ ἴδια *μειονεκεῖ* [δ] σὲ σύγκριση μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες, ἔπειτα, ὅταν βλέποντας τὸν ἄνδρα τῆς νὰ μὴ κυνηγᾷ μὲ ἰδιαίτερο ζῆλο τὰ λεφτά, νὰ μὴ διαπλητίζεται καὶ νὰ μὴ βρίζει στὰ δικαστήρια καὶ στὶς δημόσιες συναθροίσεις ἀλλὰ νὰ εἶναι ἀδιάφορος γιὰ τέτοιου εἶδους πράγματα, ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἔχει τὴν αἰσθηση ὅτι ὁ ἄνδρας τῆς ἀσχολεῖται διαρκῶς μὲ τὸν ἑαυτὸ του, ἐνῶ γιὰ ἑαίνει ἀδιαφορεῖ ἐντελῶς, καὶ δυσανασχετώντας γιὰ ὅλα αὐτὰ λέει στὸ γιό της ὅτι ὁ πατέρας του δὲν εἶναι ἄντρας, ὅτι εἶναι πολὺ πλαδαρὸς καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλα σὰν αὐτὰ [ε] ποὺ συνήθως ψάλλουν οἱ γυναῖκες σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις.

Πραγματικά, εἶπε ὁ Ἀδείμαντος, πάρα πολλὰ τέτοια καὶ ὅμοια μὲ αὐτά.

Γνωρίζεις ἀκόμη, εἶπα ἐγώ, ὅτι καὶ οἱ δοῦλοι τέτοιων ἀνθρώπων λένε καμιά φορὰ, κρυφά, στὰ παιδιὰ παρόμοια πράγματα — αὐτοὶ ποὺ ὑποτίθεται πὼς πονοῦν τὸν κυριό τους — κι ἅμα δοῦν κάποιον ὁ ὁποῖος χρωστάει στὸν πατέρα τους λεφτὰ κι ἐκεῖνος δὲν τὸν κυνηγáει στὰ δικαστήρια, ἢ ἅμα κάποιος κάνει μὴν ἄλλη ἀδικία στὸ σπίτι παροτρύνουν τὸ παιδί νὰ τοὺς τιμωρήσει, ὅταν ἀνδρωθεῖ, ὅλους αὐτούς, [550a] καὶ νὰ εἶναι περισσότερο ἄνδρας ἀπὸ τὸν πατέρα του. Κι ὅταν τὸ παιδί βγαίνει ἔξω, πάλι κατὰ τέτοια ἀκούει καὶ βλέπει. Ἐκεῖνους μέσα στὴν πόλη, οἱ ὁποῖοι κοιτοῦν τὴ δουλειά τους, τοὺς χαρακτηρίζουν ἡλίθιους καὶ ἐλάχιστα τοὺς ὑπολογίζουν, ἐνῶ ὅσους δὲν κοιτάζουν τὴ δουλειά τους τοὺς τιμοῦν καὶ τοὺς παинеύουν. Ὁ νέος τὰ ἀκούει ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ βλέπει, ὅπως ἐπίσης ἀκούει τὰ λόγια τοῦ πατέρα του καὶ τὸν βλέπει πὼς πορεύεται στὴ ζωὴ του, καὶ κάνει τὴ σύγκριση μὲ τοὺς ἄλλους. Ὁ ἓνας τὸν τραβᾷ ἀπὸ ὁδῶ, [b] οἱ ἄλλοι ἀπὸ ἑκεί: Ὁ πατέρας του ποτίζει καὶ θρέφει μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ νέου τὸ λογικὸ τῆς κοιμιάς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τοῦ ἐξάπτουν τὸ ἐπιθυμητικὸ καὶ τὸ θυμολιδές: τελικά, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὴ φυσικὴ ἰδιουσιαιὰ κακοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ κακὲς συναναστροφές, ὁ νέος, καθὼς τὸν τραβολογοῦσαν ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἦλθε καὶ στάθηκε στὸ μέσο τῶν δύο καὶ παρέδωσε τὴν ἐξουσία τοῦ ἑαυτοῦ του στὸ μεσαῖο στοιχείο, τὸ μαχητικὸ καὶ τὸ ψυχρωμένο, καὶ κατέληξε ἔτσι νὰ γίνῃ ἀνθρωπος ἀγέρωχος καὶ φιλόδοξος.

Νομίζω, εἶπε, πὼς ἔχεις δώσει μιὰ πολὺ καλὴ ἐξήγηση πὼς λαμβάνει ὑπόσταση ὁ ἀνθρωπος αὐτός.

[c] Ἔχουμε, ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, τὸ δεύτερο στὴ σειρά πολιτεία καὶ τὸ δεύτερο εἶδος ἀνθρώπου.

Τὰ ἔχουμε, εἶπε.

Ὑστερ' ἀπὸ αὐτό, λοιπόν, ἂς μιλήσουμε γιὰ ἓναν ἄνθρωπο ἄλλον, ταξιμένο σ' ἄλλη πόλη, ὅπως λέει κι ὁ Αἰσχύλος, ἢ καλύτερα, σύμφωνα μὲ τὴ σειρά ποὺ βάλουμε προηγουμένως, ἂς μιλήσουμε πρῶτα γιὰ τὴν πόλιν ἐντάξει, Βεβαιότατα, εἶπε.

Κατὰ τὴ διὰ τὴ μου γνώμη, τὸ πολιτεία ποὺ ἔρχεται ὁμέσος μετὰ στὴ σειρά εἶναι ἡ ὀλιγαρχία.

Ποιά μορφή πολιτεύματος, εἶπε ἐκεῖνος, χαρακτηρίζεις ὀλιγαρχία;

Ἐκείνη ποὺ βασιζέται στὴν ἐκτίμηση τῶν περιοισιῶν, ἐκείνη στὴν ὁποία [d] κυβερνοῦν οἱ πλούσιοι, ἐνῶ ὁ φτωχός δὲν ἔχει μερικὸ στὴν ἐξουσία.

Καταλαβαίνω, εἶπε.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ποῦμε πρῶτα-πρῶτα πὼς συντελεῖται ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸ τιμοκρατικὸ πολίτευμα στὴν ὀλιγαρχία;

Ναί.

Βέβαια, εἶπα ἐγώ, ἀκόμη καὶ σ' ἓναν τυφλὸ εἶναι φανερό πὼς γίνεται ἡ μετάβαση.

Πῶς;

Ἐκεῖνο τὸ ἰδιωτικὸ θησαυροφυλάκιο, εἶπα ἐγώ, ποὺ καθένas ἔχει καὶ στὸ ὁποῖο μαζεύεται τὸ χρυσάφι, φέρνει τὴν καταστροφὴ τῆς πολιτείας. Διότι, πρῶτον, βρίσκουν λόγους νὰ ξοδεύουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους, καὶ γι' αὐτὸ παίρνουν τὸ νόμο ὅπως τοὺς συμφέρει, παραβαίνοντάς τον καὶ οἱ ἴδιοι καὶ οἱ γυναικες τους.

Σωστά, εἶπε.

[e] Κι ἔπειτα, νομίζω, βλέποντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ προσπαθώντας νὰ τὸν μιμηθεῖ, γίνονται τελικὰ ὅλοι τους ἴδιοι.

Σωστά.

Ἀπὸ ἑκεί κι ἔπειτα, εἶπα, καθὼς κυριεύονται διαρκῶς περισσότερο ἀπὸ τὴ δίψα τοῦ χρημάτων, ὅσο πιὸ σημαντικὸ τὸ θεωροῦν αὐτὸ τόσο περισσότερο ξεπέφτει στὰ μάτια τους ἡ ἀρετὴ. Ἡ μήπως ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ πλοῦτος δὲν διαφέρουν σὰν δύο πράγματα βαλμένα στους δίσκους μιὰς ζυγισκιάς, ἔτσι ποὺ ὅσο ἀνεβαίνει τὸ ἓνα τόσο θὰ κατεβαίνει τὸ ἄλλο;

Βεβαιότατα, εἶπε.

[551a] Ἔτσι, ὅταν σὲ μιὰ πόλιν ἔχουν σὲ ὑπόληψη τὸν πλοῦτο καὶ τοὺς πλούσιους, τότε τὴν ἀρετὴ καὶ τοὺς χρηστοὺς ἀνθρώπους τοὺς περιφρονοῦν.

Προφανῶς.

Καὶ βέβαια, αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἔχουν σὲ ὑπόληψη τὸ ἐπιδιώκουν πάντοτε καὶ στὴν πρόξηση, ἐνῶ ἐκείνο ποὺ τὸ θεωροῦν ἓνα τίποτα τὸ παραμελοῦν.

Ἔτσι γίνεται.

Κι ἀπὸ ἄνθρωποι φιλόδοξοι καὶ φιλότιμοι κατέστησαν νὰ γίνουν παραδόπιστοι κι ἀπληστοί, καὶ τὸν μὲν πλούσιο τὸν ἐγκωμιάζουν, τὸν θαυμάζουν καὶ τοὺ δίνουν ἀξιώματα, ἐνῶ ἀντίθετα τὸν φτωχὸ τὸν καταφρονοῦν.

Ἀσφαλῶς.

Ὅταν, ἔτσι, φθάσουν ἐκεῖ, θεοπίζουν μὲ νόμο ἓνα χρηματικὸ ποσὸ ὥς [b] ὄριο γιὰ τὴ συμμετοχὴ στὸ ὀλιγαρχικὸ πολίτευμα. Ὅπου ἡ ὀλιγαρχία εἶναι ἰσχυρότερη τὸ ποσὸ αὐτὸ εἶναι μεγαλύτερο, ὅπου εἶναι λιγότερο ἰσχυρὴ, μικρότερο, καὶ μὲ ρητὴ διάταξη ἀπαγορεύουν σὲ ὅποιον ἡ περιουσία του δὲν

φθάνει στο όρισμένο ύψος να αναλαμβάνει πολιτικά αξιώματα· κι όλα αυτά ή τα επιβάλλουν διά της βίας με τὰ ὅπλα, ή, προτοῦ νὰ φθάσουν ὡς ἐκεῖ, στήνουν ἕνα τέτοιο καθεστὼς με τὴς ἀπειλὲς ποὺ ἐκτοξεύουν. Ἡ δὲν εἶναι ἔτσι;

Ἔτσι εἶναι.

Σὲ γενικὲς γραμμὲς, λοιπόν, ἔτσι ἐγκαθιδρύεται ἕνα τέτοιο καθεστὼς.

Ναί, εἶπε· ποῖς εἶναι ὁμοῦς ὁ χαρακτήρας αὐτοῦ τοῦ πολιτεύματος; Καὶ ποιά [ε] εἶπαμε ὅτι εἶναι τὰ ἀδύνατα σημεῖα του;

Πρῶτα-πρῶτα, εἶπα, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ βασικὸς ὅρος του. Πρόσεξε τί θὰ γινόνταν ἀν κάποιος διάλεγε τοὺς καπετάνιους στὰ πλοῖα με βάση τὴν περιουσία τους, καὶ δὲν ἐπέτρεπε στὸν φτωχὸ νὰ κυβερνήσει, ἔστω κι ἂν αὐτὸς κάποτε καλύπτεται αὐτὴ τὴν τέχνη.

Τὰ χάλια της, εἶπε, θὰ εἶχε τότε ἡ ναυτιλία.

Τὸ ἴδιο δὲν θὰ συνέβαινε καὶ με τὴ διοίκηση ὁποιοδήποτε ἄλλου πράγματος;

Ὑποθέτω.

Ἡ πολιτεία θὰ ἀποτελοῦσε ἐξάφρηση. Δὲν θὰ συνέβαινε ἄραγε καὶ με τὴν πολιτεία τὸ ἴδιο;

Κάθε ἄλλο, εἶπε, παρὰ ἐξάφρηση θὰ ἀποτελοῦσε, ἀφοῦ ἡ διακυβέρνηση της εἶναι τὸ πῶς δύσκολο καὶ τὸ πῶς σπουδαῖο πρᾶγμα.

[α] Νά λοιπόν, ἀμέσως-ἀμέσως, ἕνα μεγάλο μειονέκτημα τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος.

Ἔτσι φαίνεται.

Ῥωαῖα· τοῦτο ἐδῶ ὁμοῦς εἶναι ἄραγε μικρότερο μειονέκτημα ἀπὸ ἐκεῖνο;

Ποιὸ πρᾶγμα;

Ὅτι ἡ πόλη αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν θὰ εἶναι μία ἁπλά, κατανάγκη, δύο πόλεις· μία τῶν φτωχῶν καὶ μία ἄλλη τῶν πλουσίων, ποὺ θὰ ζοῦν ὅλοι τοὺς στὸν ἴδιο τόπο καὶ θὰ ἐπιβουλεύονται συνεχῶς οἱ μὲν τοὺς δέ.

Μὰ τὸ Λία, εἶπε, διόλου μικρότερο αὐτὸ τὸ κακό.

Ἀλλὰ οὔτε καὶ τοῦτο ἐδῶ εἶναι καλὸ, ὅτι δηλαδὴ ἴσως νὰ μὴν ἔχουν κὰν τὴ δυνατότητα νὰ πολεμοῦν, ἀφοῦ θὰ εἶναι ἀναγκασιμένοι [ε] ἢ νὰ δολίσειον τὸν κόμοιο —καὶ ποὺ θὰ τὸ φοβοῦνται περισσότερο ἀπ' ὅσο τοὺς ἐχθροὺς— ἢ πάλι νὰ μὴν τὸν χρησιμοποιοῦν καθόλου, ὁπότε θὰ γίνῃ φανερό, ἀκριβῶς ἐπάνω στὴ βράση τοῦ πολέμου, ὅτι *κυριολεκτικά* εἶναι ὀλίγων ἄρχοντες' (*ὀλιγαρχικοί*) κι ἐπιπλέον, ἔτσι φιλοχρήματοι ποὺ θὰ εἶναι, δὲν θὰ ἔχουν τὴ διάθεση νὰ συνεισφέρουν χρήματα.

Δὲν εἶναι καλὸ αὐτό.

Ἐπίσης, αὐτὸ ποὺ κοροϊδεύαμε πρωτότερα, νὰ καταπιάνονται δηλαδὴ σ' αὐτὴ τὴν πολιτεία με πολλὰ, καὶ νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι γεωργοί, [552α] ἐμπορεύμενοι καὶ πολεμιστὲς ταυτόχρονα, αὐτὸ ἐστὶ τὸ βρῖσκαῖς σωστό;

Οὔτε τόσο δὰ σωστό.

Δὲς τώρα ὅτι τὸ πολίτευμα αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο ποὺ ἀνέχεται τοῦτο τὸ μέγιστο ἀπὸ ὅλα τὰ κακά.

Ποιὸ δηλαδὴ;

Τὸ νὰ ἐπιτρέπεται στὸν καθένα νὰ πωλήσῃ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του, ὅπως καὶ σὲ ἕναν ἄλλο νὰ τὰ ἀγοράσῃ, κι ἔχοντας κανεὶς πωλήσῃ τὴν περιουσία του νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ μένει στὴν πόλιν χωρὶς νὰ εἶναι πιά τίποτα σ' αὐτήν, οὔτε ἔμπορος οὔτε τεχνίτης οὔτε ἱππέας οὔτε ὀπλίτης ἀλλὰ ἅπλως νὰ χάρα-κηρίζεται φτωχὸς καὶ ἄπορος.

[β] Ναί, εἶναι ἡ πρώτη πόλη στὴν ὁποία αὐτὸ θὰ εἶναι δυνατόν.

Δὲν ἐμποδίζεται αὐτὸ στὰ ὀλιγαρχικά καθεστῶτα· διαφορετικά δὲν θὰ ἦσαν ἐκεῖ ἄλλοι πάμπλουτοι κι ἄλλοι πάλι ἐντελῶς ἄποροι.

Σωστά.

Πρόσεξε ὁμοῦς τοῦτο: Ἄραγε τότε ποὺ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦταν πλούσιος καὶ ξόδευε ἀβέρετα, ἡ πόλη εἶχε κάποιο ὄφελος στὶς ἐπαγγελματικές δραστηριότητες ποὺ λέγαμε τώρα δά; Ἡ μὴπως, ἐνῶ συνέβαινε νὰ λογαριάζεται στους ἄρχοντες τῆς πόλης, στὴν πραγματικότητα οὔτε ἄρχοντάς της ἦταν οὔτε ὑπηρέτης της ἀλλὰ ἅπλως σκωροῦσε τὰ ἔτομα ποὺ εἶχε μαζεμένα;

[γ] Ναί, εἶπε· φαινόταν ἄρχοντας, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνας σπάταλος.

Θὰ μπορούσαμε λοιπόν, εἶπα ἐγώ, νὰ ποῦμε γι' αὐτὸν ὅτι ὅπως ὑπάρχει στὴν κερήθεα ὁ κηφήνας, σὰν μὰ ἀρώστια γιὰ τὸ μέλαιο, ἔτσι ὑπάρχει καὶ τοῦτος κἀπὶ σὰν κηφήνας μέσα σ' ἕνα σπῆτι, μὰ ἀρρώστια τῆς πολιτείας;

Ἀσφαλῶς, Σωκράτη, εἶπε.

Ὅμως, Ἀδείμαντε, δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι τοὺς φτερωτοὺς κηφήνες ὁ θεὸς τοὺς ἔχει κάνει ὅλους χωρὶς κεντρί, ἐνῶ τοὺτους ἐδῶ ποὺ περπατοῦν με πόδαρια τοὺς ἔφτιαξε ἄλλους μὲν νὰ μὴν ἔχουν κεντρί, ὀρισμένους ἄλλους ὁμοῦς μὲ φοβερό κεντρί; Κι εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν κεντρί, ὅσοι πεθαίνουν φτωχοὶ στὰ γεραστιά τους, ἐνῶ [α] ἀπὸ τοὺς ἄλλους μὲ τὸ κεντρί εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ὁ κόμοιος τοὺς λείει κακούργους· ἔτσι;

Πάρα πολὺ σωστά, εἶπε.

Εἶναι ἐπιμέμενος φανερό πὼς ὅταν θὰ δεῖς σὲ μιὰ πόλη ζητιάνους, κάπου σ' αὐτὸ τὸν τόπο ὑπάρχουν κρυμμένοι κλέφτες, λωποδύτες, ἱερόσυλοι καὶ κάθε λογῆς τέτοιοι κακοποιοί.

Εἶναι φανερό, εἶπε.

Τί γίνεται λοιπὸν στὰ ὀλιγαρχικά καθεστῶτα; Δὲν βλέπεis νὰ ὑπάρχει ἐκεῖ φτώχεια;

Μὰ σχεδὸν ὅλοι τοὺς ἐκεῖ, εἶπε, εἶναι φτωχοί, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσους εἶναι στὰ πράγματα.

[ε] Νὰ ὑποθέσουμε λοιπὸν κι ἐμεῖς ὅτι σ' αὐτὰ τὰ καθεστῶτα ὑπάρχουν πολλοὶ κακοῦργοι μὲ κεντηριὰ κι ὅτι οἱ ἄρχοντες ἐκεῖ καταβάλλουν ἰδιαιτέρη προσοπάθεια καὶ χρησιμοποιοῦν βία γιὰ νὰ τοὺς συγκατερίψουν;

Νὰ τὸ ὑποθέσουμε, εἶπε.

Καὶ δὲν θὰ ποῦμε ὅτι τέτοιοι ἄνθρωποι παρουσιάζονται ἐκεῖ ἀπὸ ἑλλειψη παιδείας, ἀπὸ κακὴ ἀνατροφή καὶ κακὴ συγκρότηση τῆς πολιτείας;

Θὰ τὸ ποῦμε.

Κάποιος τέτοιας λογῆς θὰ ἔλεγε κανεῖς πὼς εἶναι ἡ πόλη μὲ τὸ ὀλιγαρχικὸ πολίτευμα καὶ τόσες πολλὰς οἱ ἀδυναμίες τῆς, ἴσως μάλιστα κι ἀκόμη περισσότερες.

Πάνω-κάτω ναί, εἶπε.

[533a] Ἄς ποῦμε τότε ὅτι ἔχουμε τελειώσει μὲ αὐτὸ τὸ πολίτευμα, ποὺ τὸ ὀνομάζουν ὀλιγαρχικὸ καὶ ποὺ οἱ ἄρχοντές του ὀρίζονται μὲ βία τὴν πολιτισμικὴ κατάστασή τους· κι ὡς ἐξετάσουμε ἔπειτα τὸν ἀνθρώπινο χαρακτήρα ποὺ μοιάζει σ' αὐτὸ τὸ πολίτευμα: πὼς διαμορφώνεται καὶ τί εἶδους ἄνθρωπος εἶναι.

Βεβαίως, εἶπε.

Ἄραγε ἡ μετάπτωση ἀπὸ τὸν τιμοκρατικὸ χαρακτήρα στὸν ὀλιγαρχικὸ δὲν συντελεῖται μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο;

Μὲ ποιὸν τρόπο;

Ὅταν ὁ τιμοκρατικὸς ἄνθρωπος ἀποκτήσει παιδί, αὐτὸ ἀρχικὰ θὰ προσπαθεῖ νὰ μοιάζει τοῦ πατέρα του καὶ νὰ ἀκολουθεῖ στὰ χνῆρα του· ἔπειτα, ὅταν δεῖ ξαφνικὰ τὸν πατέρα του [β] νὰ σκοντάφτει ἐπάνω στὴν πόλη, σὺν πλοῖο ποὺ καθίζει στὶς ξέρες, καὶ νὰ παθαίνει μεγάλη ζημιὰ μὲ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του, ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ γίνῃ στρατηγὸς ἢ νὰ ἀναλάβῃ κάποιο ἄλλο μεγάλο ἀξίωμα καὶ νὰ ἔχει μετὰ μπλεξιμάτα στὰ δικαστήρια, κυνηγημένος ἀπὸ

τοὺς συκοφάντες, ἢ νὰ θανατωθεῖ ἢ νὰ ἐξοριστεῖ ἢ νὰ παραδοθεῖ στὴ δημόσια κατασχὴν καὶ νὰ χάσῃ ὅλη του τὴν περιουσία...

Ὅπως εἶναι φυσικὸ νὰ συμβεῖ.

Ὅταν τὰ δεῖ λοιπὸν, φίλε μου, αὐτὰ ὁ γιὸς καὶ γίνῃ παθὸς καὶ χάσῃ τὸ βίος του, τὸν κυριεύει τρόγιος, θαρρῶ, καὶ γαριμίζει ἀμέσως τὴν περιφάνια καὶ τὴ γενναιότητα ἀπὸ τὸ θρόνο [ε] ποὺ τὴς εἶχε ἀνέβασμένες στὴν ψυχὴ του, καὶ ταπεινωμένος ἀπὸ τὴν ἀνέχεια στρέφεται στὸ κυνήγι τοῦ χρήματος καὶ σιγά-σιγά μὲ τὴν οἰκονομία καὶ τὴ δουλειὰ φτιάχνει περιουσία. Δὲν νομίζεις λοιπὸν ὅτι τότε πιά ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος στήναι ἐπάνω στὸ θρόνο τῆς ψυχῆς του τὸ ἐπιθυμητικὸ καὶ φιλοχρημάτο κοιμιάτι τῆς ἀνακηρύχοντάς το Μεγάλου βασιλιὰ τοῦ ἐνυτοῦ του, στολίζοντάς το μὲ τῖαρες, περιδέραια καὶ ζώνοντάς το μὲ περσικὰ ὀπαθιά;

Τὸ νομίζω, εἶπε.

[δ] Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἀφροῦ, νομίζω, ὑποχρεώσῃ τὸ στοχαστικὸ καὶ τὸ ψυχωμένο κοιμιάτι τῆς ψυχῆς νὰ καθίσουν χάμω πλάι στὸ ἐπιθυμητικὸ, ἓνα ἀπὸ ἑδῶ καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ ἑκεῖ, κἀνοντάς τα *δούλους* τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέπῃ νὰ συλλογίζονται καὶ νὰ ἐπιδιώκουν τίποτε ἄλλο παρὰ τοῦτο: Τὸ μὲν πρῶτο, τὸ λογιστικὸ, μὲ ποιὸν τρόπο ἀπὸ λιγότερα χρήματα θὰ βγάλῃ περισσότερο κέρδος, τὸ δεύτερο, πάλι, τὸ θυμοειδές, νὰ μὴ θυμαίξῃ καὶ νὰ μὴν τιμᾷ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πλοῦτο καὶ τοὺς πλούσιους, καὶ νὰ μὴν ἔχει καμιά ἄλλη φιλοδοξία παρὰ μόνο νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτο καὶ ὀψιδήποτε ἄλλο ὁδηγεῖ σ' αὐτό.

Δὲν ὑπάρχει, εἶπε, τόσο γρήγορη καὶ τόσο σίγουρη μετάβαση ἀπὸ τὸν φιλόδοξο νέο στὸν φιλοχρημάτο ὅσο αὐτῇ.

[ε] Αὐτὸς ἄραγε, ρώτησα, δὲν εἶναι ὁ ὀλιγαρχικός;

Ἦ ἀφετηρία, τουλάχιστον, τῆς ἀλλαγῆς του εἶναι ἓνας ἀνθρώπινος τύπος ὁμοιος μὲ τὸ πολίτευμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔχει προέλθει ἡ ὀλιγαρχία.

Ἄς τὸν ἐξετάσουμε τότε ἂν μοιάζει μὲ τὴν ὀλιγαρχία.

[554a] Ἄς τὸ ἐξετάσουμε.

Πρῶτα-πρῶτα δὲν θὰ τῆς μοιάζει ὡς πρὸς τὸ ὅτι θὰ βρῶναι πᾶν ὅλα τὸ χρεῖμα;

Ἀμφιβάλλεις;

Ἐπίσης ὡς πρὸς τὸ ὅτι θὰ εἶναι σφραγισμένη καὶ ἐργατικός, ποὺ θὰ ἱκανοποιεῖ μόνο τὴς δικῆς του ἀναγκαιῆς ἐπιθυμίες, ἀπρόθυμος νὰ ὑποβληθεῖ σὲ ἄλλες δαπάνες κι ἐτοιμος νὰ καταπιέσῃ τὴς ἄλλες ἐπιθυμίες ὡς μάταιες.

Βεβαίως.

Και κάπως άπεριποίητος στην εμφάνισή, είπα, που θα βγάξει κι από τη μύγα ξίγκι, άνθρωπος που σφεύει πλούτη, σαν αυτούς που παinueύει ο κόσμος, [b] ή μήπως δεν θα 'ναι τέτοιος ο άνθρωπίνος χαρακτήρας που μοιάζει με τὸ δλιγαρχικό πολίτευμα;

Έγὼ τουλάχιστον, είπε, τὸ νομίζω· σὲ ὅ,τι τουλάχιστον άφορᾷ τὸ χρημαθὰ τὸ ἔχουν σὲ πέρα πολὺ μεγάλη ὑπόληψη, καὶ ἡ πόλη καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτῆς τῆς λογῆς.

Γιατὶ δὲν φαντάζομαι, βέβαια, είπα ἐγὼ, ἕναν τέτοιο ἄνθρωπο νὰ τὸν ἔχει άπασχολήσει ποτὲ ἡ πνευματικὴ καλλιέργειά του.

Δὲν τὸ νομίζω, είπε· γιατί διαφορετικά δὲν θὰ 'βαζε ἕναν τυφλὸ νὰ σύρει τὸ χορδὸ καὶ δὲν θὰ τὸν τιμοῦσε πάλιν ἀπὸ ὅλα.

Ώραία, είπα. Πρόσεξε ὅμως τοῦτο: Δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι μέσα σ' αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ ἔλλειψη καλλιέργειας, γεννιοῦνται ἐπιθυμίες ἐνὸς κηφήνα, ἄλλες [c] ποὺ θὰ ταίριαζαν σὲ ζητιάνους κι ἄλλες σὲ ἄρχεius, οἱ ὁποῖες μετὰ βίας συγκαταστῶνται, ἐπειδὴ ἔχει νὰ φροντίσει καὶ γιὰ ἄλλα πράγματα; Ἄσφαλῶς, είπε.

Ξέρεις λοιπὸν ποῦ πρέπει νὰ κοιτάξεις γιὰ νὰ διαπιστώσεις τίς παλαινορωπιές αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων;

Ποῦ; ρώτησε.

Στῆς περιπτώσεις ποὺ ἀναλαμβάνουν τὴν ἐπιμέλεια ὀφρανῶν, ἐπίσης σὲ ὁποιαδήποτε ἀνάλογη περίπτωση ποὺ τοὺς αφήνει μεγάλη περιθώρια νὰ κάνουν μὰ ἀδικία.

Σωστά.

Αὐτὸ τὸ γεγονός, λοιπὸν, δὲν δείχνει ὅτι ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος στῆς ἄλλες συναλλαγές του, στῆς ὁποῖες ἔχει καλὸ ὄνομα καὶ θεωρεῖται ἔντιμος, καταφέρει μετὰ τὴν κατάλληλη [d] αὐτοσυγκράτηση νὰ χαλιναγωγεῖ κάποιες ἄλλες κακές ἐνδιάθετες ἐπιθυμίες του, ὅχι πείθοντας τὸν ἑαυτὸ του ὅτι οἱ ἐπιθυμίες αὐτὲς δὲν συνιστοῦν κατὰ καλύτερο οὔτε μαλακώνοντάς τον με κάποιον λογικὸ ἐπιχείρημα ἀλλὰ ἀπὸ ἀνάγκη κι ἀπὸ φόβο, ἐπειδὴ τρέμει γιὰ τὴν ὑπόλοιπη περιουσία του;

Βεβαίως, είπε.

Καὶ μάρτυς μου ὁ Δίας, φίλε μου, είπα, στοὺς περισσότερους ἀπὸ δαύτους θὰ διαπιστώσεις, ὅταν εἶναι νὰ ξεδεψοῦν τὰ ἕνα λεφτά, πὼς κρύβουν μέσα τους ἐπιθυμίες σάν ἐκείνες τοῦ κηφήνα.

Καὶ πολὺ μάλαστα, είπε.

Συνεπὲς ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος δὲν θὰ ἦταν δυνατό νὰ μὴν ἔχει διχυστασία μέσα του καὶ νὰ εἶναι ἀτόφιος ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπο θὰ ἦταν χωρισμένος στὰ δύο, ἔχοντας καλύτερες καὶ χειρότερες ἐπιθυμίες, ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ πρῶτες ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον [e] θὰ ἐπικρατοῦν σὲ σχέση μετὰ τῆς δευτέρας.

Ἔτσι εἶναι.

Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος θὰ ἦταν πιὸ εὐπρεπὲς ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους· ἡ ἀληθινὴ ὁμῶς ἀρετὴ τῆς μοναχομένης καὶ ἁρμονικὰ τακτοποιημένης ψυχῆς θὰ ἦταν γι' αὐτὸν κατὰ ἁπαστα. Τὸ πιστεύω.

Καὶ ἀσφαλῶς στὸν ἀνταγωνισμό μετὰ ἄλλους συμπολίτες του ἀπ' ἀφορμὴ κάποια νίκη ἢ ἄλλη τιμητικὴ διάκριση ὁ σφιγτοχέρης ὑστερεῖ, [555a] μὴ θέλωντας νὰ ξεδέψει χρήματα γιὰ τὴ δόξα καὶ γιὰ νὰ πάρει μέρος σὲ τέτοιους ἀγῶνες, ἐπειδὴ φοβᾶται νὰ ξυπνήσει μέσα του τίς ἐπιθυμίες γιὰ δαπάνες καὶ νὰ τίς καλέσει νὰ τοῦ συμπαρασταθοῦν καὶ νὰ πολεμήσουν μαζί του γιὰ τὴ νίκη· δίνει, ἔτσι, τὴ μάχη μετὰ τρόπο «δλιγαρχικό», δηλαδή χρησιμοποιώντας ἕνα λιγοστὸ μέρος ἀπὸ τὰ μέσα ποὺ διαθέτει, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον χάνει καὶ συνάμα πλουταίνει.

Ἄσφαλῶς, είπε.

Ἐξακολουθοῦμε λοιπὸν, είπα ἐγὼ, νὰ ἀμφιβάλλουμε ὅτι αὐτὸς ὁ σφιγτοχέρης ποὺ προσπαθεῖ νὰ κερδίσει χρήματα παραιοισιᾷ ὁμοιότητα καὶ [b] ἀντιστοιχεῖ στὴν πόλη ποὺ ἔχει δλιγαρχικὸ πολίτευμα;

Καθόλου δὲν ἀμφιβάλλουμε, είπε.

Ἦστερ' ἀπὸ αὐτό, καθὼς φαίνεται, πρέπει νὰ ἐξετάσουμε τὴ δημοκρατία πὼς παίρνει σάρκα, καί, σὰν διαμορφωθεῖ, ποιὸς εἶναι ὁ χαρακτήρας τῆς, ὥστε κατόπιν, ἀφοῦ γνωρίσουμε τὸν τύπο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀντιστοιχεῖ σ' αὐτήν, νὰ τὸν στησουμε κι αὐτὸν μπροστὰ μας καὶ νὰ τὸν κρῖνουμε.

Ἔτσι, είπε, θὰ μένουμε συνεπείς καὶ στὴ γραμμὴ ποὺ ἔχουμε ἀκολουθήσει ὡς τώρα.

Ἄραγε, είπα ἐγὼ, ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸ δλιγαρχικὸ στὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα δὲν συνετέλεται περὶπου ὡς ἐξῆς; Ἀπὸ ἀπληστία γιὰ αὐτὸ ποὺ προβάλλεται ὡς τὸ κυρίαρχο ὄγαθό, ἀπὸ τὴν ἀνάγκη δηλαδή νὰ γίνεαι κανεὶς ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ πλούσιος;

Μὲ ποιὸν τρόπο;

[c] Δεδομένου ὅτι στὸ δλιγαρχικὸ πολίτευμα οἱ ἄρχοντες εἶναι ἄρχοντες

ἐπειδὴ ἔχουν μεγάλη πλοῦτη, δὲν εἶναι, φαντάζομαι, διατεθειμένοι νὰ ἀπαγορεύουν μὲ νόμο σὲ ὅσους νέους θὰ ἀποδεικνύονται ἄσωτοι νὰ ξοδεύουν ἀσυλλόγιστα καὶ νὰ πετοῦν πῆς περιουσίες τους· καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ μποροῦν ἔπειτα οἱ ἴδιοι, ἀγορεύοντάς τε καὶ δίδοντάς τοις ἐνυπόθηκα δάνεια, νὰ γίνονται ἀκόμη πιὸ πλούσιοι καὶ πιὸ ἱκανοὶ.

Χωρὶς καμιά ἀμφιβολία.

Εἶναι ἔτσι πιὰ ὁλοφάνερο τοῦτο τὸ πράγμα, ὅτι, δηλαδή, δὲν μπορεῖ σὲ μιὰ πόλιν νὰ εἶναι ὁ πλοῦτος σὲ μεγάλη ὑπόληψη καὶ ταυτόχρονα οἱ πολῖτες τῆς νὰ ἔχουν ἀρετὴ, [α] ἀλλὰ κατανάγκην ἢ τὸ ἓνα θὰ παραμελεῖται ἢ τὸ ἄλλο· δὲν εἶναι ἔτσι;

Ναί, εἶπε, εἶναι φανερό.

Μὴ λαμβάνοντας λοιπὸν καμιά φροντίδα καὶ ἀφίηνοντας νὰ ξεῖ κανεὶς ἀκόλαστα, συμβαίνει κάποτε στίς ὀλιγαρχίας ἄνθρωποι ὄχι τυχεῖοι νὰ καταντοῦν φτωχοί.

Βεβαίως.

Κάθονται ἔτσι, θαρρῶ, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ στὴν πόλιν, ὀψλισμένοι καὶ μὲ πολλὰ φαριμάκια μέσα τους, ἄλλοι πνιγμένοι στὰ χρέη, ἄλλοι ἔχοντας χάσει τὰ πολιτικά τους δικαίωματα καὶ ἄλλοι ἔχοντας πάθει καὶ τὰ δύο αὐτά, μὲ τὸ μίσος νὰ βράζει μέσα τους καὶ σχεδιάζοντας ἄσχημα πράγματα γιὰ ἡκεῖνους ποὺ τοὺς πῆραν τὴν περιουσία καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους πολῖτες, [ε] μὲ τὴ λαχτάρα τοῦ ξεσηκωμοῦ στὴν ψυχὴ.

Ἔτσι εἶναι.

Κι ἀπὸ τὴ μεριά τους οἱ κερδοσκόποι, μὲ τὸ βλέμμα χαμηλωμένο, κἀντας πῶς δὲν τοὺς βλέπουν κἀν, καὶ ρίχνοντας κάθε φορὰ τὸ δηλητήριο τοῦ χρήματος σὲ ὅποιον πέσει στὰ νύχια τους, τὸν πληγώνουν, τοῖ παύουν τοὺς [56α] πολλαπλάσιους ποὺ τοὺς γεννᾷ τὸ κερφάλαιο, ὅπως ὁ πατέρας τοὺς ἀπογόνους, καὶ μὲ αὐτὸ φτιάχνουν ἓνα πλήθος ἀπὸ κηφήνες καὶ φτωχοὺς στὴν πόλιν.

Πῶς νὰ μὴν εἶναι πλήθος, εἶπε.

Κι οὕτε μὲ τὸν τρόπο ποὺ εἶπαμε ἔχουν διάθεση νὰ οβήσουν αὐτὸ τὸ κακὸ τῆς συμμῆς ποὺ πάει νὰ φουντώσει, δηλαδή, ἀπαγορεύοντας στὸν καθένα νὰ διαθεῖται τὴν περιουσία του ὅπως θέλει, *οὔτε* πάλι μὲ τοῦτο τὸν τρόπο, δηλαδή, μὲ τὴ θέσιση ἑνὸς ἄλλου νόμου ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ σταματήσει τὸ κακὸ.

Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ νόμος;

Αὐτὸς ποὺ ἔρχεται δεύτερος στὴ σειρά ὥστε ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ ποὺ θὰ

ὑποχρῶνε τοὺς πολῖτες νὰ φροντίζουν γιὰ τὴν ἀρετὴ. Γιατὶ ἂν ἐπιβαλλόταν διὰ νόμου οἱ ἐκούσιες ἰδιωτικὲς συναλλαγὲς νὰ γίνονται ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ τοῦ δανειστή, [β] ἢ οἰκονομικῇ ζοῇ στὴν πόλιν θὰ ἦσαν λιγότερο ξεδιάντροπη καὶ ἀθλιότητες ὅαν αὐτὲς ποὺ τώρα δὲ περιγρᾶψαμε θὰ ἐμφανίζονταν σ' αὐτὴν ὁπτανίστερα.

Καὶ πολὺ μάλιστα, εἶπε ἐκεῖνος.

Τώρα ὁμως, εἶπα ἐγώ, ἐξατίας ὅλων αὐτῶν, οἱ ἄρχοντες τῆς πόλης φέρουν τοὺς ἀρχομένους σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι καὶ σὲ ὅ, τι ἀφορᾷ τοὺς ἴδιους καὶ τοὺς δικούς τους, ἄραγε δὲν εἶναι αὐτοὶ ποὺ κἀνουν τοὺς νέους [ε] τρυφηλοὺς καὶ ἀπρόθυμους νὰ καταβάλλουν ὁποιαδήποτε σωματικὴ ἢ πνευματικὴ προσπάθεια, ἀνήμετους νὰ ἀντισταθοῦν στίς ἡδονὲς ἢ νὰ ἀντέξουν στίς λύπες, καὶ ἐπίσης ὀκνηροὺς;

Χωρὶς ἀμφιβολία.

Καὶ δὲν εἶναι πάλι ἀλήθεια ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ ἄρχοντες ἔχουν ἀδιαφορήσει γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πῶς θὰ κἀνουν λεφτά, καὶ ὅτι γιὰ τὴν ἀρετὴ δὲν νοιάζονται διόλου περισσότερο ἀπ' ὅσο νοιάζονται οἱ φτωχοί;

Πραγματικά, δὲν νοιάζονται.

Ὑπὸ αὐτὲς πῆς συνθήκες, ὅταν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀρχομένοι θὰ ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μεταξὺ τους, λ.χ. ἐκεῖ ποὺ περπατοῦν στὸ δρόμο ἢ σὲ κάποιες ἄλλες συναναστροφές ἢ σὲ ἀποστολὲς τῆς πόλης, ἢ σὲ ἐκστρατείες ἢ ὥς συνταξιῶτες στὸ ἴδιον πλοῖο ἢ ὅταν ὑπηρετοῦν μαζί στὸ στρατὸ [ε] ἢ παρατηροῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο σὲ καταστάσεις κινδύνου, σὲ καμιά περίπτωση οἱ φτωχοὶ δὲν θὰ προκαλοῦν τὴν περιφρόνησι τῶν πλουσίων ἀλλά, ἀπεναντίας, πολὺ συχνὰ ὅταν ἓνας φτωχὸς ἄνθρωπος, ξερακιανός, ἡλιοκαμένος, τύχει νὰ παραταχθεῖ στὴ μάχη πλᾶ σ' ἓναν καλομαθημένο πλούσιο μὲ πολὺ περσιτὸ πάχος ἐπάνω του, καὶ τὸν δεῖ τὸν πλοῦσιο νὰ λαχανιάζει καὶ νὰ τὰ ἔχει χαμένα, νομίζεις μήπως ὅτι δὲν θὰ τοῦ περάσει ἀπὸ τὸ μυαλὸ πῶς ὅλοι τοὺς αὐτοὺς πλοῦταιν ἐξατίας τῆς *δικῆς* του ἀνανδρίας, καὶ πῶς ὅταν ὁ φτωχὸς θὰ εἶναι μαζί μὲ τοὺς ὁμοίους του δὲν θὰ λένε ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο ὅτι «Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι τοῦ χειριστοῦ μας» [ε] δὲν ἀξίζουν τίποτα»;

Τὸ ξέρω πολὺ καλά, εἶπε, ὅτι αὐτὸ κἀνουν.

Ὅπως λοιπὸν ἀρκεῖ ἓνα ἄπλο σκουντηματάκι γιὰ νὰ ἀρχίσει ἓνα ἀσθενικὸ σῆμα νὰ ὑποφέρει. —καμιά φορὰ μάλιστα ἡ διαταραχὴ ἐκδηλώνεται μέσα του καὶ χωρὶς τὴν ἐξωτερικὴ ἀφορμὴ —, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ἡ πολιτεία ποὺ διατελεῖ σὲ ἀνάλογη κατάστασι ὀρροσταίνει καὶ ξεκινάει τὴ μάχη ἐναντίον

του ἴδιου τῆς τοῦ ἑαυτοῦ ἀπὸ ἀσήμαντῆ ἀφορομῆς, μὲ τοὺς μὲν νὰ καλοῦν ἀπ' ἑξῆς συμμάχους ἀπὸ κάποια πόλη μὲ ἀλγασχνικό πολίτευμα καὶ τοὺς δὲ ἀπὸ κάποια ἄλλη μὲ δημοκρατικό, κάποτε-κάποτε μάλιστα ἡ ἐσωτερικὴ ἔριδα ξεσπάει χωρὶς καν' ἐξωτερικὴν παρῆμβασιν· αὐτὸ δὲν γίνεται;

[57a] Πολὺ σωστά.

Καὶ ἔνα δημοκρατικὸ πολίτευμα γεννιέται, ὑποθέτω, ὅταν οἱ φτωχοὶ, ἔχοντας ὑπερισχύει, ἄλλους τοὺς σκοποῦν, καὶ ἄλλους τοὺς ἐξορίζουν, στοὺς ὑπόλοιπους ὅμως δίνουν τὰ ἴδια πολιτικά δικαιώματα καὶ τὴν ἴδια συμμετοχὴν στὰ ἀξιώματα στῆ βάση τῆς ἰσότητος, καὶ ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ ἀξιώματα σ' αὐτὸ τὸ πολίτευμα τὰ ἀναθέτουν μὲ κλῆρο.

Πραγματικά, εἶπε, ἔτσι ἐγκαθιδρύεται ἡ δημοκρατία, εἴτε μὲ τὰ ὅπλα γίνονται αὐτὸ εἴτε ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι φοβοῦνται καὶ ἀποσύρονται.

Πὼς ζοῦν λοιπὸν, ρώτησα, οἱ ἄνθρωποι στῇ δημοκρατία; Ποιὰς λογῆς [b] εἶναι τοῦτο τὸ πολίτευμα; Γιατὶ εἶναι φανερὸ πὺς ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα θὰ εἶναι κάπως ἀνάλογος μὲ αὐτό.

Εἶναι φανερό, εἶπε.

Πρῶτα ἀπὸ ὅλα θὰ εἶναι εὐλεύθερος, καὶ ἡ πολιτεία θὰ εἶναι ἐξέχειλη ἀπὸ ἐλευθερία καὶ ἀδέσμευτῃ ἐκφραση γνώμης, καὶ θὰ ᾖ στὴν ἐξουσία τοῦ καθεὸς νὰ κάνει ὅ, τι θέλει ἔτσι;

Ἔτσι λένε, εἶπε.

Κι ὅπου ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἐξουσία, εἶναι φανερό ὅτι καθένας ἐκεῖ θὰ φτιάχνει τὴ ζωὴ τοῦ ὅπως τοῦ ἀρέσει.

Εἶναι φανερό.

[c] Φαντάζομαι λοιπὸν ὅτι σ' αὐτὴ τὴν πολιτεία, περισσότερο ἀπὸ ὅπουδήποτε ἄλλου, θὰ συνυπάρχει κάθε καχυδίας καρύδι.

Ἀσφαλῶς.

Φαίνεται, εἶπα ἐγώ, πὺς εἶναι ἡ πιὸ ὁμορφὴ ἀπὸ ὅλες τὶς πολιτείες: Σὺν ὁὔχῳ παρδαλῷ, στολισμένῳ μὲ κάθε λογῆς πλουμῖδια, ἔτσι καταστόλιστη καθὼς εἶναι ἡ πολιτεία αὐτὴ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπινους χαρακτήρες καὶ τὰ ἥθη, θὰ μπορούσε νὰ φαντάζει ἡ πιὸ ὁμορφὴ ἀπὸ ὅλες. Καὶ ἴσως, εἶπα, πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅπως κάνουν τὰ παιδιά καὶ οἱ γυναῖκες μολὺς δοῦν παρδαλὰ πρόγραμμα, νὰ τὴν κρίνουν κίχας ὡς τὴν πιὸ ὁμορφῇ.

Ἀσφαλῶς, εἶπε.

[d] Καὶ εἶναι βέβαια, φίλτατέ μου, εἶπα, κατάλληλος τόπος νὰ ψάχνει κανεὶς ἐκεῖ γιὰ πολίτευματα.

Τί ἐννοεῖς;

Ἐννοῶ ὅτι ἔχει μέσα τῆς ὅλα τὰ εἶδη τῶν πολιτευμάτων, λόγῳ τῆς ἐξουσίας ποὺ δίνει στοὺς πολίτες, καὶ φαίνεται πὺς ὅποιος θέλει νὰ σχεδιάσει μιὰ πολιτεία, ὅπως τώρα δὲ ἐπιχειροῦσαμε νὰ κάνουμε ἐμεῖς, πρέπει ἀναγκαστικά νὰ ἐλθεῖ σὲ μιὰ πόλη μὲ δημοκρατικὸ πολίτευμα καὶ νὰ διαλέξει ἐκεῖ ὅποιο πολίτευμα θὰ τοῦ ἀρέσει, σὰν νὰ ἦταν σ' ἓνα παντοπωλεῖο πολιτευμάτων καὶ, ἀφοῦ διαλέξει, νὰ ὀργανώσει ἀνάλογα τὴν πόλη.

[e] Μᾶλλον δὲν θὰ δυσκολευόταν, εἶπε, νὰ βρεῖ σχέδια.

Τὸ ὅτι κανένας σ' αὐτὴ τὴν πόλη, εἶπα, δὲν σὲ ὑποχρεώνει νὰ ἀναμιβάνεις κυβερνητικὸ ἀξίωμα ἀκόμη καὶ ἂν εἶσαι ἱκανὸς νὰ κυβερνήσεις οὔτε πάλιν νὰ σὲ κυβερνοῦν, ὅταν ἐσὺ δὲν θέλεις νὰ εἶσαι στὶς διαταγὰς ἄλλων, οὔτε νὰ πηγαίνεις στὸν πόλεμο, ὅταν οἱ ἄλλοι πηγαίνουν, οὔτε νὰ ζεῖς εἰρηνικά, ὅταν οἱ ἄλλοι ζοῦν εἰρηνικά, ἅμα ἐσὺ δὲν τὸ θέλεις, ἢ ἀκόμη, ἂν κάποιος νόμος δὲν σοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἔχεις ἓνα ἀξίωμα ἢ νὰ εἶσαι δικαστής, ἐσὺ παρ' ὅλο τοῦτο καὶ [558a] τὸ ἀξίωμα νὰ παίρνεις καὶ νὰ δικάζεις, ἐφόσον ἐσένα σοῦ ᾖρε νὰ τὸ κάνεις αὐτό, ἄραγε αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς δὲν φαντάζει πρὸς στιγμὴν θεσπίσιος καὶ ἀπολαυστικός;

Ἴσως, εἶπε, πρὸς στιγμὴν βέβαια.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπάθεια ὀρισμένων ἀπὸ ὅσους ἔχουν καταδικαστεῖ, τί σοῦ λέει; Δὲν εἶναι διασκεδαστικὴ; Ἡ δὲν ἔχεις δεῖ σὲ τέτοιες πολιτείες ἀνθρώπους καταδικασμένους σὲ θάνατο ἢ ἐξορία καὶ μὴ φεύγουν ἀλλὰ νὰ μένουν ἐκεῖ καὶ νὰ τριγυροῦν ἐλεύθεροι ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους σὰν νὰ μὴ ἔχει συμβεῖ τίποτα, χωρὶς κανένας νὰ δίνει προσοχὴ καὶ κανένας νὰ βλέπει, λὲς καὶ πρόκειται γιὰ κάποιο ἀερικὸ ἀπὸ ἓναν Ἄλλο Κόσμο;

Ἐχω δεῖ, εἶπε, καὶ πολλοὺς μάλιστα.

[b] Κι ἡ συγκαταβατικὴ πόλη αὐτῆς τῆς πολιτείας καὶ ὄχι ἀπλῶς ἡ ὑποβάθμιση ἀπὸ μέρους τῆς ἀλλὰ ἡ περιφρόνησίς τῆς γιὰ ὅσα ἐμεῖς μὲ τὴν σοβαρότητα λέγαμε, ὅταν θεμελιώνουμε τὴν πόλη, ὅτι δηλαδὴ ἂν κάποιος δὲν θὰ εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ ἐξαιρετικά προικισμένος, δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ γίνῃ ἀνθρώπος ἀξίος ἐκτός καὶ ἂν ἀπὸ παιδι κίχας θὰ ἀσκολιόταν μὲ ὁμορφα παργνῖδια καὶ θὰ καταπιανόταν μετὰ μὲ ὅλα τὰ ὁμορφα πράγματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους; Ὅλα αὐτὰ τοῦτη ἡ πολιτεία τὰ γράφει μεγαλοπρεπῶς στὰ παλάτια τὰ παπούτσια χωρὶς διόλου νὰ νοιάζεται νὰ μάθει μὲ τί εἶχε ὡς τώρα ἀσκολιθεῖ αὐτὸς ποὺ ἔρχεται νὰ μπεῖ στὴν πολιτικὴ, ἀλλὰ τὸν ἐμπιστεύεται, [c] ἀρκεῖ μόνο νὰ δηλώσει ὅτι εἶναι μὲ τὸ λαὸ· σωστά;

Ναί, πολύ μεγάλη ψυχή είναι.

Αὐτά, εἶπα, καὶ ἄλλα παρόμοια μὲ αὐτὰ ἔχει ἡ δημοκρατία, καὶ θὰ λέγαμε πῶς, καθὼς φαίνεται, πρόκειται γιὰ ἓνα εὐχάριστο πολίτευμα, ἀναρχο καὶ παρδολό, πὺν ἀντιμετωπίζει τοὺς πάντες μὲ ἓνα εἶδος ἰσότητας, ἴσους καὶ μὴ ἴσους.

Λὲς πράγματα πὺν μᾶς εἶναι πολὺ γνῶριμα.

Πρόσεξε τώρα, εἶπα ἐγώ, ποιᾶς λογῆς θὰ εἶναι ὁ ἀντίστοιχος ἀνθρωπίνος τύπος; Ἡ μήπως πρέπει πρῶτα νὰ ἐξετάσουμε, ὅπως κάναμε καὶ γιὰ τὸ πολίτευμα, μὲ ποῖόν τρόπο ἐμφανίζεται;

Ναί, εἶπε.

Δὲν ἐμφανίζεται ἄραγε μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο; Θὰ εἶναι, θαρρῶ, ὁ γιὼς ἐκείνου τοῦ σφιγτοχέρη καὶ ὀλιγαρχικοῦ, [ε] ἀναθρεμμένος ἀπὸ τὸν πατέρα του σύμφωνα μὲ τὰ δικά του ἥθη; ἔτσι;

Γιατί ὄχι;

Σὰν τὸν πατέρα του δὲν θὰ χαλναγωγῇ καὶ αὐτὸς διὰ τῆς βίας τίς ἡδονὲς μέσα του, ὅσες εἶναι πολυδάπανες χωρὶς νὰ τοῦ ἀποφέρουν χρήματα, αὐτὲς δηλαδὴ πὺν χαρακτηρίζονται ὡς μὴ ἀναγκαῖες;

Εἶναι φανερό.

Θέλεις τώρα, εἶπα ἐνῶ, γιὰ νὰ μὴν ἔχει ἀσάφειες ἡ συζήτησή μας, πρῶτα πρῶτα νὰ προσδιορίσουμε ποιὲς ἐπιθυμίες εἶναι ἀναγκαῖες καὶ ποιὲς μὴ ἀναγκαῖες;

Θέλω, εἶπε αὐτός.

Ὡραία: ὅσες δὲν μπορούμε νὰ τίς ἀποφύγουμε δὲν θὰ τίς χαρακτηρίζαμε, σωστά, [ε] ὡς ἀναγκαῖες; Ἐπίσης ὅσες μᾶς ἀποφέρουν, ἂν τίς ἐκανοποιήσουμε, ὠφέλεια. Γιατὶ ἀποτελεῖ ἀνάγκη τῆς φύσης μας νὰ ἐπιζητήσουμε τὴν ἐκανοποίηση αὐτῶν τῶν ἐπιθυμῶν. Ἡ μήπως ὄχι;

Καὶ πολὺ μάλα.

[559a] Δίκαια, ἐπομένως, θὰ δώσουμε σ' αὐτὲς τίς ἐπιθυμίες τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ ἀναγκαίου.

Δίκαια.

Τοῦτες ἐδῶ ὅμως; Αὐτὲς πὺν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τίς ἀποφύγει, ἂν προσπαθοῦσε ἀπὸ τὰ νιάτα του κιόλας, καὶ πὺν ἐμπλέον, ὅταν ὑπάρχουν μέσα στὴν ψυχὴ, δὲν ὀσκοῖν ἐπάνω της καμιά ἀγαθὴ ἐπίδραση, ὀρισμένες μάλιστα ἐπενεργοῦν καὶ ὀσχημα, αὐτὲς ὅλες ἂν θὰ τίς χαρακτηρίζαμε ὡς μὴ ἀναγκαῖες, ἄραγε δὲν θὰ τοὺς ἀποδίδαμε ἓναν σωστὸ χαρακτηρισμὸ;

Ναί, σωστό.

Νὰ πάρουμε τώρα ἓνα παράδειγμα γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ δύο εἶδη, ὥστε νὰ ἔχουμε τὴν τυπικὴ μορφή τους;

Ναί, πρέπει.

Ἄραγε ἡ ἐπιθυμία γιὰ φαγητό, μὲ ὅριο τὴ διατήρηση τῆς ὑγείας καὶ τῆς εὐεξίας τοῦ σώματος, [b] δηλαδὴ ἀπλῶς γιὰ ψωμὶ καὶ γιὰ κάποιο προσφάγι, δὲν θὰ ἦταν μὴ ἀναγκαία ἐπιθυμία;

Τὸ νομίζω.

Ἡ ἐπιθυμία λοιπὸν γιὰ ψωμὶ εἶναι καὶ ἀπὸ τίς δύο ἀπόψεις ἀναγκαία: καὶ ἐπειδὴ εἶναι ὠφέλιμη καὶ ἐπειδὴ ἔχει τὴ δύναμη, ἂν δὲν ἐκανοποιηθεῖ, νὰ σταματήσει τὴ ζωὴ μας.

Ναί.

Ἡ ἐπιθυμία πάλι γιὰ προσφάγι εἶναι ἀναγκαία ἐφόσον κατὰ κάποιον τρόπο συντελεῖ στὴν εὐεξία τοῦ σώματος.

Ἀσφαλῶς.

Τί γίνεται ὅμως μὲ τὴν ἐπιθυμία γιὰ φαγητὸ πέρα ἀπὸ αὐτά, διαφορετικὰ ἢ καὶ παρόμοια; Ἄν ἀπὸ νεαρὴ κιόλας ἡλικία ἡ ἐπιθυμία αὐτὴ περιορίζεται καὶ δέχεται τὴν ἐπίδραση τῆς ἀγωγῆς, στίς περισσότερες περιπτώσεις ἐξαφανίζεται: καὶ εἶναι βλαβερὴ γιὰ τὸ σῶμα αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ, σὲ σχέση μὲ τὴ φρονιμάδα καὶ τὴ σωφροσύνη της. Ἄραγε [ε] δὲν θὰ ἦταν σωστὸ νὰ τὴν χαρακτηρίζε κανεὶς ὡς μὴ ἀναγκαία;

Σωστότατο.

Νὰ ποῦμε ἀκόμη ὅτι τοῦτες οἱ ἐπιθυμίες εἶναι δαπανηρές, ἐνῶ ἐκείνες οἱ ἄλλες ἐπιτεροδεῖς δεδομένου ὅτι εἶναι χρήσιμες στίς παρρωγικὲς δραστηριότητες.

Ἀμφιβάλλεις;

Θὰ ὑποστηρίξουμε τὸ ἴδιο γιὰ τίς ἐρωτικὲς καὶ τίς ἄλλες ἐπιθυμίες;

Τὸ ἴδιο.

Καὶ γιὰ ἐκεῖνον πὺν τὸν χαρακτηρίζαμε προηγουμένως κηφήνα, δὲν ἐννοούσαμε ὅτι εἶναι ὡς ἀπάνω γεμάτος ἀπὸ τέτοιες ἡδονὲς καὶ ἐπιθυμίες καὶ ὅτι [d] ἔχει παραδοθεῖ στίς μὴ ἀναγκαῖες ἐπιθυμίες, ἐνῶ τὸν ἄλλο πὺν κυριαρχεῖται ἀπὸ τίς ἀναγκαῖες ὅτι εἶναι οἰκονόμος καὶ ὀλιγαρχικός;

Βεβαίως.

Τότε λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, ὅς ἐξηγήσουμε πάλι πῶς ἀπὸ ὀλιγαρχικὸς γίνεται δημοκρατικός. Κατὰ τὴ γνώμη μου αὐτὸ γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο.

Πῶς;

“Όταν ένας νέος αναθρεμμένος, όπως τώρα δὰ λέγαμε, μέσα στην ἀμορφωσία καὶ τὴν τογκουνιά, γευτεῖ τὸ μέλι τῶν κληρῶν καὶ συγχρωτιστεῖ μὲ θεοῖά ἄγρια καὶ ἐπικίνδυνα πού ἔχουν τὸν τρόπο νὰ τοῦ σεβρίζουν κάθε λογῆς ἡδόνες, τίς πιὸ παρδαλές καὶ τίς πιὸ παράξενες, κάπου ἐδῶ [ε] νὰ φανταστεῖς ὅτι ξεκάνει ἡ ἄλλαγή τῆς ὀλιγαρχικῆς φύσης μέσα του σὲ δημοκρατική.

Εἶναι ἀναγκαῖο νὰ γίνει ἔτσι, εἶπε.

“Όπως λοιπὸν τὸ πολίτευμα τῆς πόλης ἀλλάξε χάρη στὴ βοήθεια πού προσφέραν στὴ μία πολιτικὴ παρατάξη ἐξωτερικοὶ σύμμαχοί της, οἱ ὅμοιοι στοὺς ὁμοίους τους, ἔτσι καὶ ὁ νεαρὸς ἀλλάζει μέσα του, ὅταν ἐρχεται ἀπ’ ἐξῶ ἓνα ὀριζόμενο εἶδος ἐπιθυμιῶν καὶ προσφέρει τὴ βοήθειά του στὶς συγγενικές καὶ ὅμοιες ἐπιθυμίες πού ὁ ἴδιος ἔχει μέσα του· σωστά;

Ἀκριβῶς ἔτσι.

Κι ἂν, φαντάζομαι, ἔλθει μιὰ ἄλλη συμμαχικὴ δύναμη νὰ βοηθήσει τὸ ὀλιγαρχικὸ στοιχεῖο μέσα του, ὅς ποῦμε ἀπὸ τὴ μεριά τοῦ πατέρα του ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλους δικούς του ἀνθρώπους, πού θὰ τὸν νοθεύουν καὶ θὰ τὸν ἐπιπλήτουν, τότε ἐξεγείρεται μέσα του [560a] καὶ ἀντιστέκεται σ’ αὐτὸ καὶ ξεσπάει μιὰ μάχη μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό.

Ἀναπόφευκτα.

Κι ἄλλοτε, θαρρῶ, τὸ δημοκρατικὸ στοιχεῖο ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὸ ὀλιγαρχικὸ, ὁπότε ἄλλες ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες νεκρώνονται καὶ ἄλλες πάλι ἀποβάλλονται, καθὼς ἓνα κάποιο αἶσθημα ντροπῆς ἀπλώνεται στὴν ψυχὴ τοῦ νέου καὶ ξαναπαίνεται τότε μιὰ τάξη σ’ αὐτήν.

Πραγματικά, τότε-πότε γίνεται, εἶπε.

“Υστερ’ ἀπὸ λίγο ὅμως, θαρρῶ, κάποιες ἄλλες ἐπιθυμίες, συγγενικές μὲ ἐκείνες πού ἐκδιώχθηκαν, [b] ξαναφουντώνουν καὶ γίνονται δυνατές ξινατίας τῆς ἀγνοίας τοῦ πατέρα πῶς νὰ δώσει ἀνατροπὴ στὸ παιδί.

Συνήθως, εἶπε, ἔτσι συμβαίνει.

Τὸν παρασύρουν λοιπὸν στίς ἴδιες κακές συναναστροφές καὶ ἀπὸ τὴν κρυφὴ συνένευσή τους γεννοβολοῦν ἓνα πλήθος κακές ἐπιθυμίες.

Ναί, πραγματικά.

Τελικά, κυριεύουν, νομίζω, τὴν ἀκρόπολη τῆς ψυχῆς τοῦ νέου, καθὼς ἀνταλαμβάνονται ὅτι εἶναι ἀδειανὴ ἀπὸ γνώσεις καὶ προσπάθειες εὐγενικές, ἀδειανὴ καὶ ἀπὸ ἀληθινὸς στοχασιμῶς, πού εἶναι οἱ καλύτεροι φρουροὶ καὶ φύλακες στίς καρδιές ἀνθρώπων ἀγαπητῶν στοὺς θεούς.

[ε] Βεβαίως, εἶπε.

Κι ἔτσι, ἀντὶ γὰρ τοὺς φύλακες αὐτοὺς, ὀριοῦν μέσα καὶ πιάνουν τὸν ἴδιο αὐτὸ τόπο τῆς ψυχῆς ἐνὸς τέτοιου νέου λόγια καὶ γινῶμες κίβδηλες καὶ κενόδοξες.

Ναί, τὸ κάνουν, εἶπε.

Κι αὐτὸς, ξαναγρίζοντας σ’ ἐκείνους τοὺς Λωτοφάγους, δὲν ξεῖ πὰ φανερά μαζί τους; Κι ἂν ἔλθει ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν δικῶν του κάποια στήριξη γὰρ τὸ κομμάτι τῆς ψυχῆς του πού ἀγαπᾷ τὴν οἰκονομία, τὰ ἀλίζονα λόγια κλέινουν τίς πύλες τοῦ βασιλικοῦ τείχους μέσα του καὶ οὔτε ἀφήνουν τοὺς τοὺς συμμάχους νὰ περάσουν οὔτε δέχονται μέσα στὸ τείχος λόγια σταλμένα σὰν πρεσβεία [a] ἀπὸ ἀνθρώπους ἀπλούς, προχωρημένους στὰ χρόνια. Ἔτσι ἐπικρατοῦν αὐτοὶ στὴ μάχη καὶ τότε χαρρακτηρίζοντας τὸ αἶσθημα τῆς ντροπῆς ἡλιθιότητα, τὸ ἀποθοῦν μὲ ἐξευτελιστικὸ τρόπο καὶ τὸ διώχνουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ, τὴ φρονιάδα, ἀποκαλώντας τὴν ἀνανδρία, τὴν ξαποστέλνουν μὲ προσηλασμούς, ἐνῶ τὴ μετρημένη συμπεριφορὰ καὶ τὴν αὐτοσυγκράτησι στίς δαπάνες τίς ἐξορίζουν μὲ τὴ βοήθεια ἐνὸς πλήθους ἀπὸ ἄχρηστες ἐπιθυμίες, καὶ πείθουν τὸν κόσμο ὅτι ἀποτελοῦν χωριατιά καὶ τογκουνιά. Αὐτὸ δὲν συμβαίνει;

Καὶ πολὺ μάλα.

Κι ἀφοῦ κατὰ κάποιο τρόπο ἀδειάσουν καὶ καθαρίσουν τὴν ψυχὴ ἐκείνου πού τὸν ἔχουν πὰ [ε] στὴν κατοχὴ τους καὶ τὸν μυοῦν μὲ μεγάλες μυσταγωγίες, τῆς φέρνουν ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ μέσα, μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, τὴν ὑπερφία, τὴν ἀναρχία, τὴν ἀσωτία, τὴν ξεδιαντροπιά στεφανοστόλιστες καὶ ἐξιμνώντας τες καὶ ἀποκαλώντας χαϊδευτικά τὴν ὕβριστικὴ συμπεριφορὰ ἐξαιρέτη ἀγωγῆ, τὴν ἀναρχία ἐλευθερία, τὴν ἀσωτία [561a] μεγαλοπρέπεια, τὴν ξεδιαντροπιά πάλληκαροσύνη. Ἄραγε κάποις ἔτσι, εἶπα ἐγώ, ἓνας νέος, μὲγαλωμένος μὲ πνεῦμα λιποῦ περιουσιμῶς στίς ἀναγκαῖες ἐπιθυμίες, δὲν παραδίνεται ἔπειτα σὲ μιὰ κατάστασι ὅπου οἱ μὴ ἀναγκαῖες καὶ ἀνώφελες ἡδονές ἔχουν πὰ ἐλευθερωθεῖ καὶ ἀποχαλινωθεῖ;

Ἀκριβῶς αὐτὸ συμβαίνει, εἶπε.

Ζεῖ, ἔτσι, ὕστερ’ ἀπὸ αὐτὰ ἓνας τέτοιος ἀνθρώπος ξεδιάζοντας χρήματα καὶ κόπους καὶ χρόνον ἀδιακρίτως σὲ ἀναγκαῖες καὶ σὲ μὴ ἀναγκαῖες ἀπολαύσεις. Ἄν σταθεῖ τυχερὸς καὶ δὲν τὸν συνεπάρει ἐντελῶς ὁ ἐνθουσιασμός ἀλλά, καθὼς θὰ προχωρεῖ στὴν ἡλιεία, θὰ καταλαγιάζει ἡ μεγάλη [b] ταραχὴ καὶ θὰ δέχεται μέσα του κάτι ἀπὸ ὅσα πρωτότερα ἔγχε ἀποδιώξει, ἔτσι πού

δέν θα είναι πιά εξολοκλήρου παραδομένος σ' αυτά που έχουν εισχωρήσει μέσα του, τότε θα εξισορροπήσει κάπως στη ζωή του τις απολαύσεις: θα παραιδείει κάθε μέρα τὰ ἥνια του ἑαυτοῦ του στην πρώτη τυχούσα ἡδονή σὰν σὲ ἄρχοντα πού του ἔλαχε στὸν κλῆρο, κι ὕστερα σὲ κάποια ἄλλη ἡδονὴ ὥσπου νὰ νιώσει ὁ ἴδιος ἱκανοποίηση, χωρίς νὰ καταφρονεῖ καμία ἀλλὰ τιμώντας τες ὅλες ἐξίσου.

Ἀκριβῶς ἔτσι.

Καὶ βέβαια, ἔπα ἐγώ, ἕναν σωστό λόγο δὲν δέχεται κὰν νὰ τὸν ἀκούσει οὔτε τὸν ἀφήνει νὰ μπεί στὸ κάστρο τῆς ψυχῆς του, ὅταν τοῦ λένε ὅτι ὑπάρχουν ἡδονὲς πού προέρχονται ἀπὸ [ε] καλὲς καὶ εὐγενικὲς ἐπιθυμίες κι ἄλλες πάλι πού γεννιοῦνται ἀπὸ ἐπιθυμίες ποταπές· κι ὅτι εἶναι σωστό τὶς πρώτες νὰ τις καλλιεργεῖ κανεὶς καὶ νὰ τις ἔχει περὶ πολλοῦ, ἐνῶ τις ἄλλες νὰ τις ἐλέγχει καὶ νὰ τις ὑποτάσσει. Αὐτὸς ὁμοῦς κουνάει σ' ὅλα αὐτὰ ἀρνητικὰ τὸ κεφάλι του καὶ ἐπιμένει πὼς εἶναι ὅλες τοὺς ἴδιες καὶ πὼς πρέπει κανεὶς νὰ τοὺς δίνει τὴν ἴδια ἀξία.

Στὴν κατάσταση πού εἶναι, ἔπα, ἀναγκαστικά θὰ κάνει αὐτό.

Ἔτσι λοιπόν, ἔπα ἐγώ, βγάζει μιὰ ζωὴ κάνοντας καθήμερινὰ τὸ χατίρι τῆς μᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἐπιθυμίας, ὅπως τοῦ ἔρχονται, ἄλλοτε μεθώντας μὲ κρασί καὶ μὲ τοὺς ἥχους τοῦ αὐλοῦ, ἄλλοτε πίνοντας μόνο νεράκι, προσπαθώντας νὰ ἀδυνατίσει, [ε] ἄλλοτε πάλι γυμνάζοντας τὸ κορμί του, ἄλλοτε μὴ κάνοντας τίποτα καὶ ἀδιαφορώντας γιὰ τὰ πάντα, κι ἄλλοτε παριστάνοντας ὅτι ἀσχολεῖται τάχα μὲ τὴ φιλοσοφία. Συχνὰ μπαίνει στὴν πολιτικὴ, πετάγει γιὰ ἀπάνω καὶ λέει καὶ κάνει ὅ,τι τοῦ ἔρθει· ἂν πρὸς στιγμὴν νιώσει θαυμασμό γιὰ κάποιους στρατιωτικούς, στρέφεται κατὰ ἑκεί, ἂν πάλι γιὰ κάποιους ἐπιχειρηματίες, στρέφεται στὴ δική τους δραστηριότητα· κι οὔτε τάξη καμία ὑπάρχει στὴ ζωὴ του οὔτε ἐσωτερικὴ συνοχή, ἀλλὰ χαρακτηρίζοντας αὐτὴ τὴ ζωὴ γλυνιά, ἐλεύθερη καὶ τρυσευτυχισμένη, δὲν τὴν ἀλλάζει μὲ τίποτα.

[ε] Ἔκανες, ἔπα ἐκεῖνος, τέλεια περιγραφή τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀνθρώπου παθιασμένου γιὰ ἴσα δικαιώματα.

Καὶ νομίζω, ἔπα ἐγώ, πὼς πρόκειται γιὰ ἕναν ἄνθρωπο τῆς σειρᾶς, γεμάτον ἀπὸ λογῆς-λογῆς χαρακτηριστικά, ὠραῖο καὶ παροδολὸ σὰν τὴν πόλη πού περιγράψαμε. Ἐναν ἄνθρωπο πού πολλοὶ καὶ πολλὲς θὰ τὸν ζήλευαν γιὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του, καὶ πού κλείνει μέσα του ἕνα σωρὸ τύπους πολιτευμάτων καὶ χαρακτηριστῶν.

Ἔτσι εἶναι.

[562a] Λοιπόν; Νὰ τὸν ἐντάξουμε τὸν ἄνθρωπο αὐτὸ στὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα; Σωστό δὲν θὰ ἦταν νὰ τὸν ἀποκαλούσαμε δημοκρατικό;

Νὰ τὸν ἐντάξουμε, ἔπα.

Μᾶς μένει τώρα, ἔπα, νὰ ἐξετάσουμε τὸ πὼ ὠραῖο πολίτευμα καὶ τὸν πὼ ὠραῖο ἄνθρωπο: τὴν τυραννίδα καὶ τὸν τύραννο.

Ἀκριβῶς, ἔπα.

Ἐμπρὸς λοιπόν, ἀγαπητὲ φίλε: Ποιὸς εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ τυραννικοῦ πολιτεύματος; Ὅσο γιὰ τὴν προέλευσή του εἶναι σχεδὸν φανερό ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴ δημοκρατία.

Εἶναι φανερό.

Ἄραγε ἡ τυραννίδα δὲν γεννιέται ἀπὸ τὴ δημοκρατία κατὰ κάποιον τρόπο [β] ὅπως καὶ ἡ δημοκρατία ἀπὸ τὴν ὀλιγαρχία;

Πῶς;

Τὸ ἀγαθό, ἔπα ἐγώ, πού ἔταξαν οἱ ὀλιγαρχικοὶ ὡς στόχο τοὺς καὶ στὸ ὁποῖο βασίστηκε ἡ ἐγκαθίδρυση τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος ἦταν ὁ πλοῦτος· ἔτσι δὲν εἶναι;

Ναί.

Αἰτία, ἐπομένως, τῆς διάλυσης τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος ἦταν ἡ ἄπληρη ἐπιδίωξη τοῦ πλούτου καὶ ἡ παραμέληση ὅλων τῶν ἄλλων πραγμάτων γιὰ χάρη τῆς ἀπόκτησης χρημάτων.

Εἶναι ἀλήθεια, ἔπα.

Καὶ ἡ ἄπληρτία τῆς δημοκρατίας γιὰ ὅ,τι ἴδια δρίζει ὡς ἀγαθὸ δὲν ἀποτέλει τὴν αἰτία ἢ ὁποία ὀδηγεῖ καὶ τὴν ἴδια στὴν καταστροφή;

Ποιὸ πρᾶγμα, κατὰ τὴ γνώμη σου, ὀρίζει ἡ δημοκρατία ὡς τὸ ἀγαθό;

Τὴν ἐλευθερία, ἔπα. Γιατὶ σὲ μιὰ πόλιν μὲ δημοκρατικὸ πολίτευμα [ε] αὐτὸ θὰ ἀκούσεις ὅτι εἶναι τὸ πὼ ὁμορφο πρᾶγμα σ' αὐτὴν καὶ ὅτι γιὰ τοῦτο ἡ πόλη αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη, στὴν ὁποία ἀξίζει νὰ ζεῖ ἕνας ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ἐλευθέρου.

Πράγματι, ἔπα, λέγεται αὐτὸ καὶ μάλιστα κατὰ κόρον.

Δὲν συμβαίνει λοιπόν, κι αὐτὸ ἀκριβῶς πῆγαινα τώρα νὰ πῶ, ἡ ἄπληρτία τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ παραμέληση ὅλων τῶν ἄλλων νὰ ὀδηγεῖ καὶ αὐτὸ τὸ πολίτευμα στὴν ἀνατροπὴ καὶ νὰ προετοιμάζει τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν τυραννίδα;

Μὲ ποιὸν τρόπο, ρώτησε.

Ὅταν, θαρρῶ, μιὰ πολιτεία μὲ δημοκρατικὸ πολίτευμα, διαφασμένη γιὰ ἐλευθερία, [ε] τύχει νὰ ἔχει ἐπικεφαλῆς τῆς κακοῦς ἀρχιτεκτονικοῦς καὶ μεθύ-

σει από την άσυνγκέραστη έλευθερία περισσότερο απ' όσο πρέπει, τότε, αν οί άρχοντές της δεν θα είναι πάρα πολύ καλόβολοι και δεν θα αφήνουν μεγάλη έλευθερία, ή πολιτεία τους *τιμωρεί* κατηγορώντας τους πώς τάχα είναι στυγεροί κι έχουν ολιγαρχικό φρόνημα.

Ναι, είπε: τὸ κάνουν αυτό.

Κι ἐκείνους πάλι, είπα, πού δείχνουν ύπακοή στους άρχοντες τούς περι- λούζει με βρισιές πώς τάχα είναι δουλοπρεπείς και πιστόνιοι, ενώ τούς άρχον- τες πού συμπεριφέρονται αν άνδρόφιμοι και τούς αρχόμενους πού συμπερι- φέρονται όπως οί άρχοντες τούς έπαινει και σίς κατιδίαν συναναστρόφες άλλα και δημόσια, και τούς τιμά. Άναπόφευκτα λοιπόν μέσα σε μιá τέτοια [ε] πόλη, ή τάση για έλευθερία δεν θα ξεπεράσει κάθε όριο;

Φυσικά.

Κι ή άναρχία, φίλε μου, είπα εγώ, θα τρυπώσει τότε και στα σπίτια των πο- λιτών και στο τέλος θα μολιάσει ακόμη και τὰ ζώα.

Πώς τὸ έννοούμε, ρώτησε, αυτό;

Νά έτσι, είπα: ό πατέρας, για παράδειγμα, συνηθίζει νά γίνεται ίσος κι όμοιος με τὸ παιδί και νά φοβάται τούς γιους του, κι ό γιός ίσος κι όμοιος με τὸν πατέρα, και ούτε νά ντρέπεται τούς γονείς του ούτε νά τούς φοβάται, για νά είναι πλήρεια ἐλεύθερος; κι ό μέτοικος πάλι νά ἐξισώνεται [563a] με τὸν πολί- τη και ό πολίτης με τὸ μέτοικο, και τὸ ίδιο κι ό ξένος.

Πραγματικά, έτσι γίνεται, είπε.

Κι επίσης γίνονται, είπα εγώ, και κάποια άλλα τέτοια μικρά πράγματα. Ό δάσκαλος φοβάται, με αυτές τις συνθήκες, τούς μαθητές και τούς καϊδολογεί, κι οί μαθητές πάλι δεν δίνουν στους δασκάλους τους καμία σημασία, τὸ ίδιο και σ' ἐκείνους πού τούς έπιτηροῦν και γενικώς οί νέοι αντιγράφουν τή συμπερι- φορά των γεροντοτέρων και παραβγαίνουν μαζί τους στα λόγια και σίς πρά- ξεις, ενώ από την άλλη οί γέροι συναγελάζονται με τούς νέους, άστειεύονται και χαριεντίζονται [b] μαζί τους και προσπαθοῦν νά μιμούνται τὰ φροσμάτα των νέων για νά μη δίνουν τήν εντύπωση πώς είναι δυσάρεστοι και καταπιεστικοί.

Μεγάλη ἀλήθεια αυτό, είπε.

Τὸ άκρον άποτον όμως τῆς έλευθερίας, φίλε μου, είπα εγώ, μέσα σε τούτη τήν πόλη, είναι όταν όσοι κι όσες έχουν πουληθεῖ ως δοῦλοι έχουν έλευθερία όχι λιγότερη από ἐκείνους πού τούς άγόρασαν. Παρά λίγο όμως νά ξεχνούσα- με νά πούμε πόση ισότητα δικαιωμάτων και έλευθερία επικρατεί σίς σχέσεις των γυναικῶν με τούς άνδρες και άντιιστρόφος.

[ε] Νά πούμε λοιπόν κι εμείς μαζί με τὸν Αἰσχύλο, «αὐτὸ πού τώρα δὲ μᾶς ἦλθε στὸ στόμα»;

Βεβαίως, είπα: και αὐτὸ κάνω τώρα. Όποιος δεν τὸ 'χει δει με τὰ μάτια του, δεν θα τὸ πιστεῦει πόσο πιὸ ἀχάλινωτη έλευθερία έχουν σε μιá τέτοια πόλη τὰ ζώα πού υπηρετοῦν τὸν άνθρωπο απ' ὅτι ἀλλοῦ. Κυριολεπτικά όπως τὸ λέει κι ή παροιμία: «κατὰ τὸν ἀφέντη και τὸ σκυλί», είναι και τὰ ἄλλα και τὰ γαϊδούρια μαθημένα νά περιφέρονται έντελῶς ἐλεύθερα και καμαρωτά- τα καμαρωτά νά πέφτουν ἀπάνω σ' ὅποιον βρεθεῖ κάθε φορά στὸ δρόμο τους, ἅμα αὐτὸς δεν σταθεῖ παράμερα, και παρομοίως ὅλα τὰ ἄλλα σ' αὐτὸ τὸν τό- πο [d] ξεχειλίζουν ἀπὸ έλευθερία.

Εἶναι τώρα, είπε, σὰν νά μοῦ διηγείσαι τὸ δικὸ μου όνειρο: περπατώντας στήν έξοχή, τὸ διαπιστώνω ὁ ίδιος συγχά αυτό.

Άνταμβάνεσαι, είπα εγώ, τὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ μαζί; Πόσο ευαίσθητη κάνει τήν ψυχὴ τῶν πολιτῶν, ὥστε με τήν παραμικρὴ ὑποψία ὅτι κάποιος καταπιέζεται αὐτοὶ νά ἀγανακτοῦν και νά μὴν τὸ ἀνέχονται; Περι- που σοῦ εἶναι γνωστὸ ὅτι τελικά δεν λογαριάζουν ούτε τούς νόμους, γρα- πτούς ἢ ἀγραφοὺς, για νά μὴν έχουν ἀπολύτως [ε] κανένα ἀφεντικὸ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τους.

Τὸ ξέρω, είπε, και πολὺ καλὰ μάλιστα.

Αὐτὴ λοιπόν, είπα εγώ, φίλε μου, εἶναι ή καλὴ και γερὴ φύτρα απ' ὅπου κατὰ τή γνώμη μου βλασταίνει ή τυραννία.

Γερὴ, ἀναμφιβόλως, είπε: ἀλλὰ τί γίνεται ἔπειτα;

Ή ἴδια ἀρρώστια, είπα εγώ, πού χτύπησε τὸ ολιγαρχικὸ πολίτευμα και τὸ ἀφάνισε χτυπάει, με μεγαλύτερη ένταση και περισσότερη δύναμη λόγω τῆς ἀχάλινωτης έλευθερίας, και τή δημοκρατία, και τήν ὑποδουλώνει. Γιατί πραγματικά κάθε ὑπερβολὴ γυρίζει, συνήθως, στὸ έντελῶς ἀντίθετό της, κι αὐτὸ ἰσχύει για τὸν καιρό, για τὰ [564a] φυτά, για τὰ σόματα και προπάντων για τὰ πολτεύματα.

Φυσικά, είπε.

Έτσι, ή ὑπερβολικὴ έλευθερία φαίνεται ὅτι δεν γυρίζει σε τίποτε ἄλλο παρὰ σε ὑπερβολικὴ δουλεία και για τὸν πολίτη και για τήν πόλη.

Πολὺ εὔλογο.

Εὔλογα ἔτσι, είπα, ή τυραννία δεν ἔχει τήν ἀφετηρία της σε κανένα ἄλλο πολίτευμα παρὰ στή δημοκρατία: ἀπὸ τήν πιὸ ἀχάλινωτη, θαρρῶ, έλευθερία, στήν πιὸ μεγάλη και πιὸ ἄγρια δουλεία.

Ἦχει τὸ λόγῳ του αὐτό, εἶπε.

Νομίζω ὅμως, εἶπα ἐγώ, ὅτι δὲν ρωτοῦσες αὐτό, ἀλλὰ ποῖό ἐναι [b] τὸ νόημα πού προσβάλλει τὸ ὀλιγαρχικὸ πολίτευμα ὅσο καὶ τὴ δημοκρατία, καὶ τὴν ρίχνει κάτω.

Σωστὰ λές, εἶπε.

Ἐννοοῦσα, λοιπόν, εἶπα, ἐκεῖνο τὸ εἶδος τῶν ὀκνηρῶν καὶ σπάταλων ἀνθρώπων, πού οἱ πῶ γερναῖοι ἀνάμεσά τους εἶναι ἀρχηγοὶ καὶ οἱ πῶ ἀνάνδρῳι τοὺς ἀκολουθοῦν· τοὺς παρομοιάζαμε μάλιστα με κηφήνες, τοὺς πρῶτους με κηφήνες πού ἔχουν κεντριά, τοὺς ἄλλους με κηφήνες πού δὲν ἔχουν.

Καὶ σωστά, εἶπε.

Αὐτὲς οἱ δύο κατηγορίες ἀνθρώπων, εἶπα ἐγώ, φέρουν μὲν γὰρ μπερδεμα σὲ κάθε πολιτεία πού θὰ παρουσιαστοῦν, ὅπως στὸ σῶμα τὸ φλέγμα καὶ ἡ χολή· [c] Πρέπει, ἔτσι, ὁ καλὸς γατρός καὶ ὁ καλὸς νομοθέτης τῆς πολιτείας νὰ προσπαθοῦν σὰν τὸν γνωστὸ μὲλισσοκόμο νὰ τοὺς κρατοῦν μακριά, πρῶτιστως καὶ κυρίως νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἰσοδὸ τους στὴν κυψέλη, καὶ ἂν τυχὸν μπουν, νὰ τοὺς πετάξουν ἔξω ὅσο τὸ δυνατόν πῶ γρήγορα μαζί με τίς κερήθρες.

Ναί, μὰ τὸ Δία, εἶπε, ὁλοτελα.

Ἄς πάρουμε, τότε, εἶπα ἐγώ, τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τούτη τὴν πλευρά, γιὰ νὰ δοῦμε πῶ καθαρά αὐτὸ πού θέλουμε.

Πῶς δηλαδῇ;

Ἄς χωρίσουμε, θεωρητικά, μὴ πόλη με δημοκρατικὸ πολίτευμα σὲ τρεῖς τάξεις, [d] κάτω ἄλλωστε πού ἀνταποκρίνεται καὶ στὴν πραγματικότητα. Ἡ πρώτη τάξη, αὐτὴ πού περιγρᾶψαμε, ἐμφανίζεται ἐκεῖ, ἐξαιτίας τῆς ἀγαλίνωτης ἐλευθερίας, ὅχι λιγότερο πολυάριθμῃ ἀπ' ὅτι καὶ σὲ μὴ ὀλιγαρχία.

Ἔτσι συμβαίνει.

Καὶ στὴ δημοκρατία εἶναι πολὺ πῶ βίαιη ἀπ' ὅτι στὴν ὀλιγαρχία.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς;

Ἐκεῖ, στὴν ὀλιγαρχία, τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς δὲν τοὺς ἔχουν σὲ μεγάλη ἐκτίμηση καὶ τοὺς κρατοῦν μακριά ἀπὸ τὴν ἐξουσία, καὶ ἔτσι μένουν ἀγύμναστοι καὶ δὲν ἔχουν δύναμη· στὴ δημοκρατία ὁμως κατὰ κάποιον τρόπο ἀποτελοῦν, ἐκτὸς ἀπὸ λίγες ἐξαιρέσεις, τὴν κυρίαρχη τάξη, καὶ τὸ πῶ βίαιο τιμῆμα τῆς· εἶναι αὐτὸ πού ρηγορεῖ καὶ πού πρόκειται, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο πάει καὶ στέκεται δίπλα στὸ βῆμα, ὅπου θεωρεῖται καὶ δὲν ἀνέχεται [e] ὅποιον διατυπώνει διαφορετικὴ γνώμη, καὶ ἔτσι σὲ ἓνα τέτοιο πολίτευμα τὰ πάντα, ἐκτὸς ἀπὸ κάποια λίγα πράγματα, τὰ ἐλέγχει αὐτὴ ἡ τάξη τῶν κηφήνων.

Ἀκριβῶς ἔτσι, εἶπε.

Ἐπίσης, ἄλλη μὴ τέτοια ὁμάδα ξεχωρίζει πάντα ἀπὸ τὸ πλῆθος.

Ποιά ἐναι αὐτή;

Καθὼς περὶ τοὺς ὅλοι ἔχουν βαλθεῖ νὰ κάνουν λεπτὰ, ὅσοι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοὺς πῶ μετρημένοι γίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ οἱ πῶ πλούσιοι.

Εἶναι φυσικό.

Ἀπὸ ἐδῶ, νομίζω, τρυγοῦν οἱ κηφήνες τὸ περισσότερο μέλι, καὶ πῶ ἄκοπα.

Τί μέλι θὰ μπορούσε βέβαια, εἶπε, νὰ τρυγήσει κανεὶς ἀπὸ ἱκείνους πού ἔχουν λίγα;

Γι' αὐτό, ὑποθέτω, τοὺς πλούσιους αὐτοὺς τοὺς ἔνε βοτάνι τῶν κηφήνων.

Ναί, κάπως ἔτσι εἶναι, εἶπε.

[565a] Ὡς τρίτη τάξη θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναφέρουμε τὸν πολὺ κόσμο, αὐτοὺς πού ἐργάζονται μόνοι τους καὶ δὲν ἀνακατείνονται στὰ πολιτικά, ἀνθρώπους πού δὲν ἔχουν περιουσία· αὐτοὶ οἱ ἀνθρώποι, ἅμα βέβαια μαζευτοὺν ὅλοι μαζί, εἶναι ἡ πολυπληθέστερη καὶ ἡ πῶ ἰσχυρὴ τάξη σὲ μὴ δημοκρατία.

Εἶναι πράγματι, εἶπε· ἀλλὰ δὲν δείχνει συχνὰ διάθεση νὰ τὸ κάνει αὐτό, ἅμα δὲν ἔχει καὶ ἴδια κάποιο μερικὸ στὸ μέλι.

Καὶ βέβαια ἔχει μερικὸ, εἶπα ἐγώ, πάντοτε, ἀνάλογα με τὸ τί μπορούν νὰ ἀφαιροῦν οἱ ἀρχηγοὶ ἀπὸ τοὺς κατέχοντες, γιὰ νὰ τὸ μοιράζουν στὸν κόσμο, κρατώντας τὴ μερίδα τοῦ λέοντος γιὰ τὸν ἑαυτοὺς.

[b] Προσχηματικά, εἶπε αὐτός, ἔτσι παίρνει ὁ λαὸς τὸ μερικὸ του.

Ἀναγκάζεται ἔτσι, νομίζω, ὅλοι αὐτοὶ πού τοὺς ἀφαιροῦν τὸν πλοῦτο τους νὰ ἀμυνθοῦν· ἀπευθύνονται στὸ λαὸ καὶ κάνουν ὅ, τι μπορούν.

Φυσικά.

Καὶ οἱ ἄλλοι βεβαίως ἀφορμὴ νὰ τοὺς καταγγείλουν πῶς τάχα ἐπιδιώκουν ὑπόπαια νὰ βλάψουν τὸ λαὸ καὶ ὅτι εἶναι ὀλιγαρχικοὶ, ἀκόμη καὶ ἂν αὐτοὶ δὲν ἔχουν καμία διάθεση νὰ ἀνταρτῶν τὸ πολίτευμα.

Βεβαίως.

Καὶ στὸ τέλος, ὅταν βλέπουν ὅτι ὁ λαὸς —ὅχι ἐπειδὴ τὸ θέλει ὁ ἴδιος ἀλλὰ ἀπὸ ἄγνοια καὶ ἐπειδὴ τὸν ἐξαπάτησαν ἐκεῖνοι [c] πού τοὺς διέβαλαν— ἐπιχειρεῖ νὰ διαπραξεί ἀδικία εἰς βάρος τους, τότε πῶ, θέλοντας καὶ μὴ, γίνονται σταλήθρια ὀλιγαρχικοὶ ὅχι μετὴ τὴ θέλησή τους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ κακὸ τὸ προξενεῖ ἐκεῖνος ὁ ἴδιος κηφήνας μετὰ φαρμακερὰ τοιμημάτων.

Ἀκριβῶς.

Ἀρχίζουν τότε οἱ καταγγελίες καὶ οἱ δίκες καὶ οἱ προστριβές τοῦ ἐνὸς μετὰ τὸν ἄλλο.

Βεβαίως.

Κι ὁ λαὸς δὲν συνηθίζει νὰ βάζει πάντοτε κάποιον γιὰ ἀρχηγό του, πολὺ πιὸ ψηλὰ ἀπ' ὅλους, κι αὐτὸν τὸν κάποιον νὰ τὸν συντηρεῖ καὶ νὰ τὸν κάνει παντοδύναμο;

Ναί, τὸ συνηθίζει.

[d] Τοῦτο, ἐπιμένω, εἶπα ἐγώ, εἶναι φανερό, ὅτι δηλαδὴ κάθε φορὰ ποὺ ξεφουτρώνει ἕνας τύραννος, ὁ τύραννος αὐτὸς ἔχει τὶς ρίζες του στὸν ἀρχηγὸ ὁλὸ του καὶ πούθενά ἄλλο.

Καὶ πολὺ φανερό, μάλιστα.

Πῶς ἀρχίζει λοιπὸν αὕτῃ ἡ μεταβολὴ ἀπὸ προστάτης τοῦ λαοῦ σὲ τύρανο; Ἦ εἶναι φανερό ὅτι ἡ μεταβολὴ συντελεῖται μόνις ὁ ἀρχηγὸς ἀρχίζει νὰ κάνει αὐτὸ τὸ ὁποῖο, σύμφωνα μετὰ τὸ μῦθο, γίνεται καὶ στὸ ἱερὸ τοῦ Λυκαίου Διὸς στὴν Ἀρκαδίαν;

Τί δηλαδὴ; ρώτησε.

Ὅποιος γεντῆ, λένε, τὸ ἀνθρώπινο σπλάγχνο ποὺ εἶναι ἀνακατεμένο μαζί με ἄλλα τεμαχισμένα ἱερὰ σφάγια, μοιραῖα ὁ ἄνθρωπος [e] αὐτὸς γίνεται λύκος. Ἦ μήπως δὲν τὸ ἔχεις ἀκούσει αὐτό;

Τὸ ἔχω.

Ἔτσι λοιπὸν κι ἐκεῖνος ποὺ θά 'ναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ, ἅμα —ἐχοντας πίσω του μιά μάζα ποὺ τὸν ἀκολουθεῖ τυφλά— δὲν κρατηθεῖ μακριὰ ἀπὸ ἀδελφικὸ αἷμα ἀλλὰ ἀρχίζει νὰ σύρει πολῖτες στὰ δικαστήρια, ὅπως συνήθως γίνεται, μετὰ δικιες κατηγορίες, ἅμα λερώνει τὰ χέρια του μετὰ φόνους, ἀφάνιζοντας ἀνθρώπινη ζωὴ, δοκιμάζοντας μετὰ τὴ γλώσσα του καὶ μετὰ τὸ ἀνόσιο στόμα του αἷμα συγγενικό, ἅμα ἐξορίζει [566a] καὶ σκοτώνει καὶ συγκαταλαμβάνει ἀποσβέσεις χρῶν καὶ ἀναδιανομὴ τῆς γῆς, ἄραγε, ὅστερα ἀπ' ὅλα αὐτά, δὲν εἶναι ἀναπόφευκτο καὶ μοιραῖο ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος ἢ νὰ ἐξολοθρευτῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του ἢ νὰ γίνῃ τύραννος καὶ λύκος ἀπὸ ἄνθρωπος ποὺ ἦταν πρωτύρεα;

Ἐντελῶς ἀναπόφευκτο, εἶπε.

Αὐτὸς λοιπὸν, εἶπα, εἶναι ὁ ὑποκινητὴς τῆς ἐξέγερσης ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἔχουν τὶς περιοισίες.

Αὐτός.

Ἄν λοιπὸν τὸν ἐξορίσουν κι αὐτὸς ὕστερα κατορθώσει, παρὰ τὴν ἀντίσταση τῶν ἐχθρῶν του, νὰ ξαναγυρίσῃ, δὲν θὰ εἶναι πιά φτιαγμένος τύραννος;

Προφανῶς.

[b] Ἄν πάλι οἱ ἐχθροὶ του δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ τὸν ἐξορίσουν ἢ, ξεσηκώνοντας τοὺς πολῖτες ἐναντίον του, νὰ τὸν θανατώσουν, τότε κοιτάζουν πῶς θὰ τὸν βγάλουν ἀπὸ τὴ μέση χωρὶς νὰ γίνουν ἀντιληπτοί.

Συνήθως, τουλάχιστον, αὐτὸ γίνεται, εἶπε.

Σοφίζονται τότε, ὅλοι ὅσοι ἔχουν φθάσει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἐκείνο τὸ πολυθρύλητο αἵτημα τῶν τυράννων: ζητοῦν ἀπὸ τὸ λαὸ μερικὸν σωματοφύλακες, γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ ὁ ὑπερασπιστὴς τοῦ λαοῦ.

Σωστά, εἶπε.

Κι ἐκεῖνοι τοῦ δίνουν τοὺς σωματοφύλακες, ἀπὸ φόβο μὴν τοὺς πάθει τίποτα, χωρὶς νὰ ἀνησυχοῦν γιὰ τὸν ἑαυτοῦς.

[c] Πολὺ σωστά.

Ὅταν λοιπὸν τὸ δεῖ αὐτὸ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἔχει περιουσία καὶ ποὺ γι' αὐτὸν τὸ λόγο ἔχει μιά αἰτία παραπάνω νὰ θεωρεῖται ἐχθρὸς τοῦ λαοῦ, τότε ὁ ἄνθρωπος αὐτός, φίλε μου, ἀκολουθώντας τὸ χρησιμὸ ποὺ δόθηκε στὸν Κροῖσο,

«τὸ σκάει καὶ πάει στὸν Ἑρμιο, μετὰ τὰ πολλὰ χαλίκια,
οὔτε κάθεται οὔτε ντρέπεται μὴν τὸν ποῦν δειλό».

Δὲν θὰ τοῦ δινόταν ἄλλωστε, εἶπε, καὶ γιὰ δευτέρη φορὰ ἡ εὐκαιρία νὰ ξανατραπεῖ.

Ἄν βέβαια, εἶπα ἐγώ, πέσει στὰ χέρια τους, πάει, ὑποθέτω, γιὰ θάνατο.

Ἀναγκαστικά.

Κι ὅσο γιὰ 'κεῖνο τὸν προστάτη τοῦ λαοῦ, αὐτός, προφανῶς, δὲν εἶναι πεισμένος [d] φαρδύς-πλατὺς καταγῆς ἀλλὰ, ἔχοντας ρίξει κάτω ἄλλους πολλούς, στέκεται στὸ ἔθιμα τῆς πόλης, τύραννος πιά μετὰ ὅλα του ἀντὶ γιὰ προστάτης.

Παράξενο σοῦ φαίνεται, ρώτησε.

Ἄς ρίξουμε τώρα μιά ματιά, εἶπα ἐγώ, στὴν εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ καὶ τῆς πόλης ποὺ θὰ τῆς λάχει ἕνα τέτοιο αἶτοιο.

Βεβαίως, εἶπε, νὰ ρίξουμε.

Ἄραγε, εἶπα, τὶς πρώτες ἡμέρες καὶ τὸν πρώτο καιρὸ δὲν εἶναι ὅλο χαμόγελα καὶ δὲν ἀνταλλάσσει χαμετοῦρες καταδεκτικότατα μετὰ τοὺς πάντες, ὅποιους τύχει νὰ βρεῖ μπροστά του; [e] Δὲν τοὺς διαβεβαιώνει ὅτι δὲν εἶναι

τύραννος και παράλληλα δεν μοιράζει δεξιά κι αριστερά πλήθος ύποσχέσεις, σπές καπιδίαν συνουμλίες του άλλα και δημόσια; Δέν χαρίζει τὰ χρέη και δέν ξαναμοιράζει τῇ γῇ στὸ λαὸ και στοὺς δικούς του και δέν παριστάνει πρὸς πᾶσαν κατεύθυνση πὺς τάχα εἶναι πονόψυχος κι ἔχει ἥπιο χαρακτήρα;

Κατανάγκην, εἶπε.

Ἄλλα ὅταν, θαρρῶ, κλείσει τὸ μέτωπο μὲ τοὺς ἐχθρούς του ποὺ εἶναι στὴν ἔξορία, και μὲ ὀρισμένους ἀπὸ αὐτοὺς λύσει πῖς διαφορῆς του, ἐνῶ ὀρισμένους ἄλλους τοὺς ξεπαστρέψει, τότε ὑποκινεῖ, πάντοτε, κάποιες πολεμικὲς συγκρούσεις, γιὰ νὰ χρειάζεται ὁ λαὸς ἀρχηγό.

Φυσικά.

[567a] Κι ἐπίσης γιὰ νὰ εἶναι ἀναγκασμένοι οἱ ἄλλοι, καθὼς θὰ γίνονται φτωχότεροι μὲ πῖς χρηματικὲς εισφορῆς ποὺ θὰ καταβάλλουν, νὰ παλεύουν γιὰ τὸν ἐπιούσιο και νὰ μὴν τοὺς μένει καιρὸς γιὰ ὑπόβουλα σχέδια ἐναντίον του· σοστά;

Προφανῶς.

Και ἂν ὑπάσχουν, ὅπως θαρρῶ ὅτι θὰ συμβαίνει, και ὀρισμένοι γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ ὑποψιάζεται πὺς ἔχουν ελεύθερο φρόνημα και δέν θὰ ἔναι διατεθειμένοι νὰ τὸν ἀνεχθοῦν ὡς κυβερνήτη, δέν θὰ ἦταν ὁ πόλεμος ἑνας εὐσχημος τρόπος νὰ τοὺς ξεκάνει παραδίνοντας τοὺς στοὺς ἐχθρούς; Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους δέν εἶναι ἀναγκασμένος πάντοτε ὁ τύραννος νὰ ὑποκινεῖ πολεμικὲς συγκρούσεις;

Εἶναι ἀναγκασμένος.

Και κάνοντας τὰ αὐτὰ δέν γίνεται ἀκόμη πιὸ μισητὸς [b] στοὺς πολίτες;

Ἀσφαλῶς.

Δέν εἶναι, ἔτσι, αὐτονόητο ὅτι ὀρισμένοι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν βοήθησαν νὰ ἀνεβεῖ στὴν ἐξουσία και ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν δύναμη θὰ μιλοῦν ἀνοητὰ και σ' αὐτὸν και μεταξὺ τοὺς κατακρίνοντας ὅσα συμβαίνουν — αὐτοὶ ποὺ θὰ τυχαίνει νὰ εἶναι οἱ πιὸ ἄντρες ἀνάμεσά τους;

Εἶναι πιθανό.

Κι ὁ τύραννος, ἂν εἶναι νὰ κυβερνήσει, πρέπει ὅλους αὐτοὺς νὰ τοὺς βγάλει ἀπὸ τῇ μέσῃ ἴσαμε τὸν τελευταῖο, χωρὶς νὰ ἀφήσει κανέναν, οὔτε φίλο οὔτε ἐχθρό, ποὺ νὰ ἀξίζει κάτι.

Προφανῶς.

Ἐπομένως, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πρέπει νὰ διακρίνει πολὺν καθαρά ποιὸς εἶναι γενναῖος, ποιὸς μεγαλόψυχος, [c] ποιὸς ἔχει φρονιμάδα, ποιὸς πλοῦτο·

και βρίσκεται στὴν ἐξαιρετικά εὐχάριστη θέση νὰ εἶναι ἀναγκασμένος, εἴτε τὸ θέλει εἴτε ὄχι, νὰ τοὺς ἔχει ὅλους αὐτοὺς ἐχθρούς του και νὰ ἐπιδιώκει τὸν ἀφανισμό τους, ὥσπου νὰ καθαρίσει τὴν πόλιν ἀπὸ αὐτούς.

Τί ώραία, ἀλήθεια, κάθαρση, εἶπε.

Ναί, εἶπα ἐγώ, ἀντίθετη ἀπὸ ἐκείνη ποὺ ἐπιβάλλουν στὰ σώματα οἱ γαιτροί· ἐκείνοι, βλέπεις, ἀφαιροῦν τὸ χειρότερο κι ἀφήνουν τὸ καλύτερο, ἐνῶ αὐτὸς κάνει τὸ ἀντίθετο.

Ὅπως φαίνεται, εἶπε, εἶναι ἀναγκασμένος νὰ τὸ κάνει αὐτό, προκειμένου νὰ κρατηθεῖ στὴν ἐξουσία.

[d] Ἔνας δέιοζήλευτος, ἐπομένως, ἀναγκαιός, εἶπα ἐγώ, ποὺ τὸν ὑποχρεώνει ἢ νὰ ζεῖ μὲ ἀνθρώπους ποὺ οἱ περισσότεροί τους εἶναι φασῦλοι — και ἐπιπλέον μάλιστα τὸν μισοῦν — ἢ νὰ μὴ ζεῖ.

Σὲ τέτοια θέση βρίσκεται, εἶπε.

Ἄραγε ὅσο πιὸ μισητὸς θὰ γίνεται στοὺς πολίτες μὲ αὐτὲς πῖς πράξεις του, τόσο περισσότερους και πιστότερους σωματοφύλακες δέν θὰ χρειάζεται;

Ἀμφιβάλλεις;

Ποῦ θὰ τοὺς βρεῖ λοιπὸν αὐτούς; Κι ἀπὸ ποῦ θὰ στείλει νὰ τοὺς φέρουν;

Θὰ ἔθουν πολλοί, εἶπε, ἀπὸ μόνοι τους, πετώντας, ἄρκει νὰ τοὺς δώσει μισθὸ καλὸ.

Μὰ τὸ σκόλο, εἶπα ἐγώ, ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐννοεῖς πάλι κάποιους κηφῆνες [e] φερεμένους ἀπ' ἔξω, κάθε λογῆς.

Σωστὴ ἡ ἐντύπωσή σου.

Ἄπὸ τὸν τόπο του ὅμως; Ἄραγε δέν θὰ θελήσει...

Δέν θὰ θελήσει τί;

Νὰ πάρει ἀπὸ τοὺς πολίτες τοὺς δούλους τους κι ἐλευθερώνοντάς τους νὰ τοὺς βάλει μὲ τοὺς σωματοφύλακές του.

Θὰ τὸ κάνει και μὲ τὸ παραπάνω, εἶπε· γιὰ αὐτοί, βέβαια, θὰ τοῦ εἶναι ἐπιπλέον πέρα γιὰ πέρα πιστοί.

Ἀλήθεια, εἶπα ἐγώ, τί δέιοζήλευτο πράγμα ὁ τύραννος, ἔτσι ὅπως τὸν παρυσιάζεις, ἂν ἔχει [568a] τέτοιους ἀνθρώπους γιὰ φίλους κι ἐμπιστοὺς του, ἀντὶ γιὰ ἄνους ποὺ ξέκανε πρωτύτερα!

Κι ὅμως, εἶπε, *τέτοιους* ἔχει.

Και τὸν θαυμάζουν, εἶπα, αὐτοὶ οἱ φίλοι και τὸν συναναστρέφονται οἱ καινούργιοι πολίτες, ἐνῶ οἱ τίμοι ἄνθρωποι τὸν ἀπεχθάνονται και τὸν ἀποφένγουν· σωστά;

Τί ἄλλο θὰ μποροῦσαν νὰ κάνουν;

Δὲν εἶναι, εἶπα ἐγώ, καθόλου παρὰξένο πού ἡ τραγικὴ ποίηση θεωρεῖται γενικῶς θρησκαρὸς σοφίας καὶ πού ὁ Εὐριπίδης ἔχει ξεχωριστὴ θέση σ' αὐτήν.

Γιατί;

Γιατὶ ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἔχει πεῖ καὶ τούτη τῇ ζουμερῇ φράση, ὅτι δηλαδὴ [b] «οἱ τύραννοί εἰναι σοφοὶ χάρις στὴ συναναστροφή τους μὲ τοὺς σοφοὺς».

Μὲ αὐτὸ ἐννοοῦσε προφανῶς ὅτι σοφοὶ εἶναι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους συναναστρέφεται ὁ τύραννος.

Καὶ βέβαια, εἶπε, ἐξυμνεῖ τὴν τυραννίδα ὡς κάτι σχεδὸν θεϊκό, καὶ ἄλλα πολλά, αὐτὸς κι οἱ ἄλλοι ποιητές.

Γιὰ τοῦτο λοιπόν, εἶπα, ἔτσι σοφοὶ πού εἶναι οἱ τραγικοὶ ποιητές, θὰ δεῖξουν κατανόηση —καὶ γιὰ ἐμᾶς καὶ γιὰ ὅσους ἔχουν πολιτικὲς ἀπόψεις παρὰλήσιες μὲ πῆς δικές μας— πού δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέψουμε νὰ μποῦν στὴν πόλη μας, γιὰ τὸ λόγο ὅτι εἶναι ὑμνητὲς τῆς τυραννίδας.

Ὑποθέτω, εἶπε, ὅτι θὰ δεῖξουν τέτοια κατανόηση, τουλάχιστον ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς [c] ἔχουν λεπτὴ αἰσθηση.

Καὶ τριγυρνώντας, θαρρῶ, στίς ἄλλες πόλεις, μία-μία στὴ σειρᾶ, μαζεύοντας τοὺς ὄχλους, πληρώνοντας ἀδρὰ γιὰ ὥραιες, δυνατὲς καὶ πειστικὲς φωνές, τραβοῦν πῆς πολιτείες πρὸς τὸ μέρος τῆς τυραννίδας καὶ τῆς δημοκρατίας.

Βεβαίως.

Μάλιστα γιὰ τίς ὑπηρεσίες τους αὐτὲς παίρνουν ἀποπάνω κι ἀμοιβὲς καὶ δέχονται τιμὲς, προτίτως, ὅπως εἶναι φυσικό, ἀπὸ τυράννους, κατὰ δεύτερο λόγο καὶ ἀπὸ δημοκρατικὰ πολίτευματα. Ἀλλὰ ὅσο ψηλότερα προχωροῦν [d] στὴν ἀνηφοριὰ τῶν πολιτευμάτων τόσο περισσότερο πέφτει ἡ ἀξία τους, σὰν νὰ μὴν μπορεῖ ἀπὸ τὸ ἀγκομαχητό, νὰ τραβήξει ἄλλο.

Σίγουρα.

Φύγαμε ὅμως, εἶπα, ἀπὸ τὸ θέμα μας· ἂς ξαναγυρίσουμε ἔτσι σ' ἐκεῖνο τὸ στερεόπεδο τῶν τυράννων, τὸ ὥραίο, τὸ μεγάλο, τὸ παρδαλό, πού διαρκῶς μεταβάλλεται· πῶς θὰ συντηρηθεῖ;

Εἶναι φανερό, εἶπε, ὅτι, ἂν ἡ πόλη ἔχει ἱερὰ χρήματα, θὰ ξοδεύει αὐτὰ γιὰ ὅσο χρόνο θὰ φθάσουν, ἐπίσης τὰ χρήματα τῶν θυμάτων του, κι ὁ λαὸς θὰ ὑποχρεώνεται νὰ καταβάλλει μικρότερες εἰσφορές.

[e] Τί θὰ γίνεῃ ὅμως ὅταν πιά αὐτὰ σωθοῦν;

Εἶναι φανερό, εἶπε, ὅτι τότε θ' ἀρχίσει νὰ τρέφεται αὐτὸς καὶ οἱ καλεσμένοι του, οἱ φίλοι κι οἱ φίλες του, ἀπὸ τὴν πατρικὴ περιουσία.

Καταλαβαίνω, εἶπα ἐγώ· ὁ λαὸς πού γέννηρε τὸν τύραννο θὰ ἀναλάβει νὰ τὸν θρέφει, τὸν ἴδιο καὶ τοὺς φίλους του.

Θὰ ὑποχρεωθεῖ, εἶπε, νὰ τὸ κάνει.

Μὰ τί λέες; εἶπα. Κι ἂν ὁ λαὸς ἀγανακτήσει καὶ τοῦ πεῖ ὅτι οὔτε δίκαιο εἶναι ἓνας γιὸς ἐπάνω στοῦ ἄνθρος τῆς ἡλικίας του νὰ συντηρεῖται ἀπὸ τὸν πατέρα του ἄλλα ἀντιθέτως ὁ πατέρας πρέπει νὰ συντηρεῖται ἀπὸ τὸ γιό, κι οὔτε τὸν [569a] γέννηρε τὸ γιό καὶ τὸν στέρωσε στὴν ἐξουσία γιὰ αὐτό, γιὰ νὰ γίνεῃ δηλαδὴ ὁ πατέρας δοῦλος τῶν δούλων τοῦ γιοῦ του ὅταν ὁ γιὸς μεγαλώσει καὶ γιὰ νὰ τρέφει καὶ τὸ γιό καὶ τοὺς δούλους καὶ τὰ ἄλλα περιττώματα πού 'χει μαζέψει γύρω του, ἄλλα γιὰ νὰ ἐλευθερωθεῖ ὁ ἴδιος, μὲ προσοχὴ τὸ γιό του, ἀπὸ τοὺς πλούσιους καὶ τῇ λεγόμενῃ ἀνώτερῃ τάξῃ τῆς πόλης, κι ὅτι τώρα τὸν προστάζει νὰ φύγει ἀπὸ τὴν πόλη, αὐτὸς κι οἱ φίλοι του, σὰν τὸν πατέρα πού διώχνει ἀπὸ τὸ σπίτι του τὸ γιό μαζί μὲ τοὺς ἐνοχλητικοὺς συντροφίους του στοῦ πιότη;

Θὰ ἀντιληφθεῖ τότε, μὰ τὸ Δία, εἶπε αὐτός, ἄμέσως ὁ λαὸς τί [b] τέρας γένουσε καὶ χαϊδολογοῦσε κι ἀνάσταينه, καὶ ὅτι πάει νὰ διώξει τώρα κάποιους πρὸς δυνάμεις, ὄντας ὁ ἴδιος πρὸ δυνάμει.

Τί ἐννοεῖς; εἶπα ἐγώ. Θὰ τολμήσει νὰ ἀσκήσει βία στὸν πατέρα του καὶ, ἂν δὲν πείθεται, νὰ τὸν χτυπήσει —ὁ τύραννος;

Ναί, εἶπε, ἀφοῦ πρῶτα τοῦ πάρει τὰ ὅπλα.

Πατροκτόνο, εἶπα ἐγώ, μᾶς τὸν παρασταίνει τὸν τύραννο, καὶ γηροκόμο ἀπαίσιο, κι αὐτὸ πιά, φαίνεται, θὰ ἦταν ἀπροκάλυπτη τυραννία· κι ὅπως τὸ λέει κι ὁ λόγος, προσπαθώντας ὁ λαὸς νὰ ἀποφύγει τὸν καπνὸ τῆς ὑποταγῆς του σὲ ἐλεύθερους πέφτει μέσα στὴ φωτιά [c] τῆς ὑποδούλωσης σὲ δούλους, καὶ ἀντὶ γιὰ 'κείνη τὴν ὑπερβολικὴ καὶ ἄκαρῃ ἐλευθερία, τοῦ ἔχουν φορέσει τώρα τὴν πιὸ ἀπαίσια καὶ πικρὴ δουλεία: τὴν ὑποδούλωση σὲ δούλους.

Ναί, εἶπε· ἀκριβῶς ἔτσι γίνονται αὐτά.

Λοιπὸν; εἶπα· δὲν θὰ ἦταν σωστὸ νὰ ποῦμε ὅτι ἔχουμε ἐπαρκῶς ἐκθέσει πῶς συντελεῖται ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴ δημοκρατία στὴν τυραννία καὶ ποιά εἶναι ἡ φύση τοῦ τυραννικοῦ πολιτεύματος;

Ἐπαρκέστατα, εἶπε.

σέ μιά κατάσταση περισυλλογής. Δεν έσπρωξε τὸ ἐπιθυμητικὸ κομμάτι τῆς ψυχῆς του στὴ στέρηση ἢ στὸν κόρο, κι ἔτσι αὐτὸ πᾶει τώρα γιὰ ὕπνο χωρίς νὰ ἐνοχλεῖ [572] τὸ εὐγενικότερο κομμάτι μὲ ξεσπάσματα χαρᾶς ἢ λύπης, κι ἀφήνει τὸ λογιστικὸ ἀπεχόσαστο, μόνο του μὲ τὸν ἑαυτὸ του νὰ ξεετάζει καὶ νὰ προσπαθεῖ νὰ ἐννοήσῃ κάτι ποὺ δὲν τὸ γνωρίζει, εἴτε ἀπὸ τὰ περασμένα, εἴτε τυχρὸν εἴτε μελλοῦμενο· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο γαληνεύει καὶ τὸ θυμοειδὲς μέρος του, ὥστε νὰ μὴν πᾶει νὰ πλαγιάσῃ μὲ τὸ κομμάτι τοῦτο τῆς ψυχῆς συγχυμένο ἀπὸ ὀργή γιὰ κἄποιους, κι ἀφοῦ κάνει αὐτὰ τὰ δύο νὰ καταλαγιάσουν καὶ βάλῃ σὲ ζίνηση ἑκείνο τὸ τρίτο μέρος τῆς ψυχῆς, στὸ ὁποῖο συντελεῖται ὁ στοχασμός, τότε πᾶ πάλι νὰ ἀναπαυθεῖ. Καὶ ξέρεις, βέβαια, ὅτι σὲ τέτοια κατάσταση ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι πιὸ κοντὰ στὸ ἄγγιγμα τῆς ἀλήθειας κι ὅτι οἱ φανταστικὲς παραστάσεις [b] ποὺ τοῦ παρουσιάζονται τότε στὰ ὄνειρα κάθε ἄλλο παρὰ ἀφύσικες εἶναι.

Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι εἶναι ἀκριβὲς ὅπως τὰ λές.

Βέβαια, πῆγαμε πιὸ πέρα ἀπ' ὅσο λογαριάζαμε. Αὐτὸ ὅμως ποὺ θέλουμε νὰ ἐπισημάνουμε εἶναι τοῦτο, ὅτι στὸν καθένα μας ὑπάρχει ἓνα φοβερό, ἄγριο κι ἀφύσικο εἶδος ἐπιθυμιῶν, ἀκόμη καὶ σὲ ἑκείνους ἀπὸ μᾶς ποὺ θεωροῦνται μετρημένοι ἄνθρωποι. Ἡ ὑπαρξή του γίνεται ἐκδηλῆ στὰ ὄνειρα. Σκέψου μήπως ἔχει κάποια βάση αὐτὸ ποὺ λέω καὶ ἐὰν συμφωνεῖς.

Συμφωνῶ.

Ξαναθυμῶρου τώρα τί λογῆς εἶπαμε ὅτι εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς δημοκρατίας. [c] Εἶχε γίνει, ἂν θυμᾶσαι, τέτοιος, καθὼς ἀπὸ νεαρῇ ἡλικίᾳ τὸν ἀνάθρεψε ἕνας πατέρας πολὺ οικονομός, ὁ ὁποῖος εἶχε σὲ ὑπόληψη μόνο τίς ἐπιθυμίες ποὺ φέρνουν χρήματα, ἐνῶ τίς μὴ ἀναγκαῖες ἐπιθυμίες, αὐτὲς ποὺ ἔχουν στόχο τὴ διασκόδαση καὶ τὴν ἐπίδειξη, τίς περιφρονοῦσε. Δὲν εἶναι ἔτσι;

Ναί.

Ὅταν ὅμως συναναστάθηκε ἄνθρώπους πιὸ «λεπταίσθητους» καὶ γεμάτους ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες ποὺ τώρα δὰ εἶπαμε, ἔπεσε μὲ τὰ μοῦτρα στῆς ὑπερβολὲς καὶ στὸν τρόπο ζωῆς ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων —ἀπὸ ἀπέχθεια γιὰ τὴν τοικουνιὰ τοῦ πατέρα του· καὶ ἐπειδὴ ἦταν ἐκ φύσεως καλότερος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν διέφθειραν, τραβώντας τον οἱ μὲν ἀπὸ 'δῶ οἱ ἄλλοι ἀπὸ 'κει, [d] αὐτὸς στάθηκε κάπου ἀνάμεσα σὲ τούτους τοὺς δύο τρόπους ζωῆς, καὶ ἀπολαμβάνοντας, ὅπως νόμιζε, μὲ μέτρο κάθε πράγμα, ζεῖ μὴ ζῶῃ ποὺ οὔτε ἀνελεύθερη οὔτε ἀφύσικη εἶναι, ἔχοντας γίνει δημοκρατικός, ἀπὸ ὀλιγαρχικός ποὺ ἦταν πρῶτα.

Θ

[571a] Μᾶς μένει ἀκόμη, εἴπα, νὰ ξεετάσουμε τὸν ἄνθρωπο τοῦ τυραννικοῦ πολιτεύματος, πῶς ἀλλάζει κι ἀπὸ δημοκρατικὸς γίνεται τυραννικὸς καί, ἀφοῦ γίνει, τί εἶδους ἄνθρωπος εἶναι καὶ ποιὸς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του: ἄθλιος ἢ ἀξιοῦργετος.

Πραγματικά, αὐτὸς μᾶς μένει, εἶπε.

Ξέρεις, εἴπα τότε ἐγώ, τί θέλω ἀκόμη;

Τί;

Τὰ σχετικὰ μὲ τίς ἐπιθυμίες, τί λογῆς εἶναι καὶ πόσες, δὲν νομίζω ὅτι τὰ ἔχουμε ξεετάσει ἀρκετά. Κι ὅσο αὐτὸ θὰ μένει λειψό, θὰ εἶναι ἀσαφέστερη [b] καὶ ἡ διερεύνηση τοῦ πράγματος ποὺ ἐρευνᾶμε.

Εἶναι λοιπὸν, εἶπε, κατάλληλῃ ἢ στιγμῇ νὰ τὸ δοῦμε;

Βεβαίως. Καὶ πρόσθεε τί θέλω νὰ ἰδῶ στῆς ἡδονές. Πρόκειται γιὰ τοῦτο. Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ὀρισμένες ἀπὸ τίς μὴ ἀναγκαῖες ἡδονὲς καὶ ἐπιθυμίες εἶναι ἀφύσικες, καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ὑπάρχουν στὸν καθένα, ὠστόσο, καθὼς καὶ οἱ νόμοι καὶ ἄλλες ἐγγενικότερες ἐπιθυμίες μὲ τὴ συμπαράσταση τοῦ λογικοῦ τίς κολάζουν, σὲ ἄλλους ἀνθρώπους ἢ ἐξαφανίζονται ἐντελὸς ἢ ἀπομένουν, ὡς ὑπόλοιπο, κατὰ λίγες καὶ ἀδύναμες, [c] ἐνῶ σὲ ἄλλους πιὸ δυνάτεις καὶ περισσότερες.

Γιὰ ποιὲς ἐπιθυμίες μιλάς; ρώτησε.

Γι' αὐτές, εἴπα ἐγώ, ποὺ διεγείρονται ὅταν εἴμαστε στὸν ὕπνο, τότε ποὺ τὸ ἄλλο κομμάτι τῆς ψυχῆς, τὸ λογικόν, τὸ ἥμερο, αὐτὸ ποὺ ἐξουσιάζει τὸ ἀντίθετό του, κοιμάται, ἐνῶ τὸ κτηνώδες καὶ ἄγριο, θές ἀπὸ τὸ πολὺ φαί, θές ἀπὸ τὸ μεθύσι, ἀναπεύεται καὶ ἀποδιώχνοντας τὸν ὕπνο ζητάει νὰ ξεχυθεῖ καὶ νὰ χορητάσει τὰ δικὰ του ἔνστικτα· ξέρεις ὅτι στὴν κατάσταση αὐτὴ ἀποτολμάει τὰ πάντα, ἀχαλίνωτο καθὼς εἶναι κι [d] ἔχοντας χάσει κάθε ντροπὴ καὶ κάθε φρονιμάδα. Δὲν διατάζει, ἔτσι, διόλου νὰ ἐπιχειρεῖ νὰ σιμῇ στὴ φαντασία του μὲ μπερρα καὶ μὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο ἄνθρωπο, θεόν, θηρίο, νὰ λερώνῃ τὰ χέρια του μὲ τὸν ὁποιοδήποτε ἀποτροχάσιο φόνο, νὰ βάζει στὸ στόμα ὀδιήποτε. Κοντολογίς, οὔτε ἀνοησία καμιά ἀφήνει οὔτε ξεδιαντροπιὰ ποὺ νὰ μὴ τὴν κάνει.

Πολὺ ἀληθινά, εἶπε, αὐτὰ ποὺ λές.

Ὅταν ὅμως κάποιος, φαντάζομαι, ἔχει ψυχικὴ ὑγεία καὶ φρονιμάδα, καὶ πηγαίνει γιὰ ὕπνο, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπασχόλησε τὸ στοχαστικὸ κομμάτι τῆς ψυχῆς του καὶ τὸ φίλεψε μὲ ὁμορφα διανοήματα καὶ σκέψεις, [e] φθάνει

Πραγματικά, είπε, αυτή ήταν και εξακολουθεί να είναι η γνώμη μας για αυτόν.

Φέρε τώρα, έπα ενώ, με τό νοῦ σου —όταν κι αυτός ὁ ἄνθρωπος θά ἔχει προχωρήσει πιά στὰ χρόνια— ἔνα νέο παιδί, τὸ γιό του, ἀναθρεμμένο κι αὐτὸν με τὶς ἀρχές τούτου τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸν φέρονω.

Βάλε ἔπειτα με τὸ νοῦ σου ὅτι με τὸν ἄνθρωπο αὐτὸ συμβαίνει ὅ,τι ἀκριβῶς ἔχει συμβεῖ καὶ με τὸν πατέρα του, ὅτι δηλαδή τὸν παρὰσσουν [ε] σὲ κάθε λογῆς ἀφύσικες πράξεις κι ὅτι ἐκείνοι ποὺ τὸν παρὰσσουν τὸ ὀνομάζουν αὐτὸ ἀπόλυτη ἐλευθερία, κι ὅτι ὁ πατέρας του καὶ οἱ ἄλλοι δικοὶ του τὸν βοηθοῦν στηρίζοντάς τον σ' αὐτὲς τὶς συμβιβαστικὲς ἐπιθυμίες του, ἐνῶ οἱ ἄλλοι βοηθοῦν πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεῦθυνση· κι ὅταν αὐτοὶ οἱ τρομεροὶ μάγοι ποὺ φτιάχνουν τυράννους χάσουν κάθε ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορέσουν με ἕλλον τρόπο νὰ πάρουν τὸν νέο με τὸ μένος τους, μηχανεύονται ἐπιθυμιῶν, αὐτῶν λουν μέσα του κάποιον ἔρωτα, ἀφέντη τὸν ἄχρηστον ἐπιθυμιῶν, αὐτῶν ποὺ σκορπᾶνε τὰ [573a] ἔτοιμα, ἔναν φτερωτὸ καὶ πελώριο κηφήνα, ἡ θαρρεῖς πῶς εἶναι τίποτε ἄλλο ἕνας τέτοιος ἔρωτας;

Αὐτὸ καὶ τίποτε ἄλλο, εἶπε.

Ὅταν λοιπὸν οἱ ἄλλες ἐπιθυμίες, ποὺ βουίζουν ὑπόκοφα γύρω του πνιγμένες στὰ θυμιάματα καὶ στὰ μύρα, στεφανωμένες, μεθυμένες ἀπὸ κρασιά κι ἀπὸ τὶς ἀχαλίνωτες ἡδονές ποὺ πάνε μ' αὐτὰ τὰ συντροφιᾶσματα, θρέφουν τὸν κηφήνα καὶ τὸν μεγαλώνουν ὅσο δὲν γίνεται ἄλλο ἐμφυτευόνας μέσα του τὸ κεντρί τοῦ πόθου, [β] τότε τοῦτος ὁ ἀφέντης τῆς ψυχῆς εἶναι σὲ κατὰστασι τρέλας κι ἔχει γιὰ σωματοφύλακά του τὴ μανία· κι ἂν συμβεῖ νὰ βρεῖ μέσα του γνώμες ἡ ἐπιθυμίες καλές καὶ με αἰσθημα ντροπῆς ἀκόμη ἐπάρω τους, τὶς νεκρώνει καὶ τὶς ξεριζώνει ἀπὸ μέσα του, ὥσπου νὰ καθαρῶσει τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὴ φρονιμάδα καὶ νὰ τὴν γεμίσει με μανία φερεμένη ἀπ' ἔξω.

Περιγράφεις τέλεια, εἶπε, πῶς γεννιέται ὁ τυραννικὸς ἄνθρωπος.

Ἄραγε, εἶπα, αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ λόγος ποὺ ἀπὸ παλιὰ τὸν Ἔρωτα τὸν λένε τύραννο;

Ἔτσι φαίνεται.

Κι ὁ μεθυμένος ἄνθρωπος δὲν ἔχει, φίλε μου, κατὶ τυραννικὸ [ε] σὲς διαθέσεις του;

Ἔχει πραγματικά.

Καὶ σίγουρα ὁ μανιασμένος ἄνθρωπος, αὐτὸς με τὸ παραγμένο μυαλό, δο-

κιμάζει, καὶ πιστεύει ὅτι μπορεῖ, ὄχι μόνον ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ θεοὺς νὰ ἐξουσιᾶσει.

Καὶ πολὺ μάλιστα, εἶπε.

Γίνεται, ἔτσι, εἶπα ἐγώ, τυραννικός, γιὰ νὰ μιλήσουμε, φίλε μου, με ἀκριβεία, ὅταν ἡ φυσικὴ ἰδιουγκρασία του ἡ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του ἡ καὶ τὰ δύο τὸν σπρώξουν στὸ μεθύσι, στὸν ἔρωτα, στὴν παραφροσύνη.

Ἀσφαλῶς.

Αὐτές, προφανῶς, εἶναι οἱ ρίζες τοῦ τυραννικοῦ ἀνθρώπου· ποιά εἶναι ὁμως ἡ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου;

[α] Ὅπως λένε κι ἐκεῖνοι, εἶπε, ποὺ βάζουν αἰνίγματα, αὐτὸ θὰ μοῦ τὸ πείς ἐσύ!

Σ' τὸ λέω, εἶπα. Τὸ ἐπόμενο βῆμα γιὰ τὸν τύραννο καὶ τοὺς συντρόφους του εἶναι, φαντάζομαι, γιορτές καὶ πανηγύρια, γλέντια, γυναικες κι ὅλα ὅσα ταιριάζουν σὲ ἀνθρώπους ποὺ μέσα τους ἔχει θροναστέι σὰν τύραννος ὁ Ἔρωτας κι ἐξουσιάζει ἀπ' ἄκρου σ' ἄκρου τὴν ψυχὴ τους.

Κατανάγκην, εἶπε.

Δὲν ξεφυτρώνουν λοιπὸν κι ἄλλες ἐπιθυμίες ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τυραννική, πολλές καὶ φοβερές, κάθε μέρα καὶ κάθε νύχτα, με ἀπαιτήσεις πολλές;

Ναί, πολλές.

Γρήγορα ἐπομένως ξεδεύονται κάποια εἰσοδήματα ποὺ τυχὸν θὰ ὑπάρχουν.

Ἀμφιβάλλεις;

[ε] Κι ἔρχονται ὕστερα τὰ δάνεια, κι ἀρχίζουν νὰ βάζουν χέρι στὴν περιουσία.

Σίγουρα.

Κι ὅταν πιά σοθοῦν ὅλα, οἱ πολλές καὶ σφοδρές ἐπιθυμίες ποὺ εἶναι φωλιασμένες μέσα τους δὲν θὰ χαλοῦν τὸν κόσμο; Κι αὐτοί, κυνηγημένοι ἀπὸ τὰ τοιμτήματα τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ προπαντὸς ἀπὸ τὸν Ἔρωτα τὸν ἴδιο ποὺ προπευέται, με τὶς ἄλλες ὅλες νὰ τὸν ἀκολουθοῦν σὰν δορυφόροι του, δὲν θὰ κἀνουν σὰν τρελοὶ καὶ δὲν θὰ ψάχνουν νὰ δοῦν τί ἔχει ὁ ἕνας κι ὁ ἄλλος ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ τοῦ τὸ πάρουν, ἐξαπατώντας τον ἡ [574a] διὰ τῆς βίαις;

Βεβαίως, εἶπε.

Εἶναι λοιπὸν ἀναγκασιμένος νὰ ἀρπάζει ἀπ' ὅλες τὶς μεριές ἡ, διαφορετικά, καὶ νὰ πονάει καὶ νὰ ὑποφέρει πολὺ.

Εἶναι ἀναγκασιμένος.

“Όπως λοιπόν και οι ἰδονὲς ποὺ μπῆκαν ἔπειτα στὴν ψυχὴ τοῦ βρέθηκαν σὲ καλντέρη μοῖρα ἀπὸ τὴς παλιῆς καὶ τὴς ἀπογνῶμινωσαν ἀπὸ τὰ δικαιώματά τους, ἔτσι καὶ τοῦτος ἐδῶ θὰ ἀξιῶσει, μὲν ποὺ εἶναι νεότερος, νὰ ἔχει περισσότερα καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ἀπὸ τὴ μητέρα του καὶ θὰ τοὺς γδύσει, παίρνοντας γιὰ τὸν ἑαυτό του τὰ μερίδια τῶν γονιῶν του, μὲν σκυρπίσει τὰ δικὰ του. Σωστά;

Φυσικά, εἶπε· τί ἄλλο;

[b] Κι ἅμα ἐκείνοι δὲν τοῦ τὸ ἐπιτρέψουν, ἄραγε δὲν θὰ ἐπιχειροῦσε στὴν ἀρχὴ νὰ κλέβει καὶ νὰ ἐξαπατᾷ τοὺς γονεῖς του;

Βεβαίως.

Κι ἅμα δὲν θὰ τὰ κατὰφερε, δὲν θὰ τοὺς τὰ ἀρπάξει ἔπειτα μὲ τὴ βία;

Νομίζω ναί, εἶπε.

Καὶ ἂν ἐκείνοι, καλὲ μου φίλε, ἀντιστέκονταν καὶ πάλαι, ὁ γέροντας καὶ ἡ γριά, λές ὅτι αὐτὸς θὰ συγκαταπόταν καὶ θὰ λυπόταν νὰ τοὺς φερθεῖ σὺν τύραννος;

Δὲν εἶμαι πολὺ αἰσιόδοξος γιὰ τὸ τί θὰ συνέβαινε στοὺς γονεῖς ἐνὸς τέτοιου ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Δία, θὰ μπορούσε νὰ περάσει ἀπὸ τὸ μυαλό σου, Ἀδείμαντε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, γιὰ χάρη μιᾶς φιλενάδας χτεσινῆς ποὺ δὲν τὸν συνδέει μαζί της κανένας βαθύτερα ἀναγκαῖος δεσμός, θὰ ἦταν δυνατόν νὰ σηκώσει χεῖρι σ’ ἕνα πρόσωπο ἀπὸ παλιὰ ἀγαπημένο καὶ δεμένο μαζί του [c] μὲ δεσμὸν αἵματος, τὴ μητέρα του, ἢ ὅτι γιὰ χάρη ἐνὸς ὁμορφύλη, ποὺ τὸν ἔπιασε φίλο πρόσφατα χωρὶς νὰ τὸν συνδέει μαζί του τίποτε ἀναγκαῖο, θὰ μπορούσε νὰ χτυπήσει τὸν γέροντα πιά πατέρα του, ποὺ μαζί του τὸν δένει ὁ δεσμός τοῦ αἵματος καὶ εἶναι γι’ αὐτὸν ὁ πιὸ παλιὸς του φίλος, καὶ ὅτι θὰ ἦταν ποτὲ δυνατόν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ κάνει τοὺς γονεῖς τοῦ δούλου ἐκείνιον, ἂν τοὺς ἔφερε μέσα στὸ ἴδιο σπίτι;

Ναί, μὰ τὸ Δία, τὸ πιστεύω εἶπε αὐτός.

Τότε λοιπόν, εἶπα ἐγώ, ἐξαρετικό, σταλήθεια, πᾶν γίγναται πὼς εἶναι νὰ γεννῆσει κανεὶς γιὸ τυραννικό.

Εἶναι, πᾶν γίγναται, εἶπε.

[d] Κι ὅταν πιά οἱ περιουσίαι τοῦ πατέρα καὶ τῆς μητέρας τοῦ φανωθῶν, καὶ μάζευτῇ μέσα του τὸ σμῆνος τῶν ἡδονικῶν πόθων, τί θὰ κάνει τότε ὁ ἄνθρωπος αὐτός; Δὲν θὰ πᾶει, στὴν ἀρχή, νὰ τρυπήσει τὸν τοῖχο κανενὸς σπιτιοῦ ἢ νὰ χώσει τὸ χεῖρι του στὸ ροῦχο κανενὸς νυχτερινοῦ διαβάτη σὲ ὦρα

περασμένη, καὶ νὰ σαρώσει ἔπειτα καὶ κανένα ναύ; Καὶ μέσα σ’ ὅλα αὐτά, τίς γνώμες ποὺ εἶχε παλιά, ἀπὸ παιδί, γιὰ τὸ τί εἶναι καλὸ καὶ τί ἄσχημο, ἐκείνες τίς γνώμες ποὺ φαίνονταν σωστές, θὰ ἔλθουν τώρα οἱ ἄλλες γνώμες, αὐτὲς ποὺ πρόσφατα ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴ δουλεία καὶ τρυγνίζουσιν τώρα τὸν Ἔρωτα σὺν σωματοφύλακίς του, καὶ μὲ τὴ βοήθειά του θὰ ἐπικρατήσουν —οἱ γνώμες ποὺ πρωτότερα, ὅταν αὐτὸς ἦταν κάτω ἀπὸ τὴ δημοκρατικὴ ἐξουσία τῶν νόμων καὶ τοῦ πατέρα του, [e] ἔβγαιναν μόνον στὰ ὄνειρά του, ὅταν κοιμόταν. Ἀπὸ τότε ὅμως ποὺ ἔπεσε στὴν τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ Ἐρωτα καὶ εἶναι πάντα στὸ ξύπνιο του ὁ, τι ἦταν παλιότερα, σπάνια, στὸν ὕπνο του, οὔτε ἀπὸ κανένα τρομερὸ φονικὸ πρόκειται νὰ κρατηθεῖ μακριὰ οὔτε ἀπὸ βδελυρὸ φραγτὸ ἢ πρῶξι. [575a] Ὁ Ἔρωτας ποὺ τυραννικά ζεῖ μέσα του σὲ κατάστασι πλήρους ἀναρχίας καὶ ἀνομίας, σὺν ἀπόλυτος μοναρχίᾳ, θὰ τὸν σύρει, ὅπως ὁ τύραννος τὴν πόλιν ποὺ κυβερνάει, σὲ κάθε λογῆς ἀποκοτιά, γιὰ νὰ θρῆψει καὶ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ πολύβουο σινάφι τῶν παθῶν, αὐτὸ ποὺ εἶναι φερισμένο ἀπ’ ἔξω μαζί μὲ τίς κακὰς συναναστροφές, καὶ τὸ ἄλλο, ποὺ βγαίνει ἀπὸ μέσα του, μὲ τὴν ἀποχαλίνωσι τῶν ἰδίων ἰδιοτήτων ἐντὸς του. Ἡ μήπως δὲν εἶναι τέτοιος ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου αὐτῆς τῆς λογῆς;

Ναί, τέτοιος, εἶπε.

Κι ἂν μὲν, εἶπα ἐγώ, οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι λιγοστοὶ [f] σὲ μὰ πόλιν καὶ οἱ ὑπόλοιποι πολῖτες τῆς ἔχουν αὐτοκυριαρχία, αὐτοὶ οἱ λιγοστοὶ φεύγουν ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ πάνε σωματοφύλακες σὲ κάποιον τύραννο ἢ πολεμοῦν ὡς μισθοφόροι, ἂν κάποιος ἔχει πόλεμο· ἂν ὅμως οἱ καιροὶ εἶναι εἰρηνικοὶ καὶ ἔχει ἡσυχία, μένουν ἐκεῖ, στὴν πόλιν, καὶ διαπραττοῦν ἕνα σωρὸ μικρὰς ἀτιμίας.

Τί εἶδους ἀτιμίας ἐννοεῖς;

Κλέβουν, κάνουν διαρρήξεις, ἄρπάζουν τουγγιὰ, γίνονται λαποδύτες, ἱερόσυλοι, σωματέμποροι· ποτε-ποτε χαλκεύουν σκυφαντίες, ἂν εἶναι δυνατοὶ στὸ λέγειν, ἐπίσης πάνε ψευδομαρτυρὲς, δωροδοκοῦνται —τέτοια.

[g] Μικρὸ κακό, εἶπε, οἱ ἀτιμίες ποὺ λές, ἂν οἱ ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς λογῆς εἶναι λιγοστοὶ.

Ἀσφαλὸς, εἶπα ἐγώ· γιὰ τὰ μικρά εἶναι μικρά συγκρίνοντάς τα μὲ τὰ μεγάλα, καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι γιὰ τὴν πόλιν ψιλοπράγματα, ποὺ λείει ὁ λόγος, ἂν τὰ συγκρίνεις μὲ τὴν κακομοιριά καὶ τὴν ἀθλιότητα ποὺ φέρεται στὴν πόλιν ὁ τύραννος. Γιατὶ ὅταν σὲ μὰ πόλιν οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ τοῦ εἶδους γίνονται πολλοί, καὶ ἐπίσης οἱ ἄλλοι ποὺ τοὺς ἀκολουθοῦν, καὶ συνειδητοποιήσουν τὴν

ἀριθμητική ὑπεροχή τους, εἶναι αὐτοὶ ἀκριβῶς τότε πού, μοῦζι με τὴν ἀμυαλοσύνη τοῦ λαοῦ, γεννοῦν ἕναν τύραννο: ἐκείνον ἀνάμεσά τους πού ἔχει ὁ ἴδιος τὸν πῶ μεγάλο καὶ τὸν πιὸ δυνατὸ [α] τύραννο μέσα του, στήν ψυχή του.

Εὐλόγια, εἶπε· γιατί ἕνας τέτοιος θὰ ἦταν καὶ ὁ πιὸ τυραννικός.

Κι ἂν μὲν τὸ δεχθοῦν με τὴ θέλησή τους, ἔχει καλῶς· ἂν ὅμως ἡ πόλη δὲν ἀνέχεται αὐτὴ τὴν κατάσταση, ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὅπως κακοποιοῦσε τότε τὴ μητέρα καὶ τὸν πατέρα του, ἔτσι τώρα θὰ κακοποιήσει, ἂν μπορέσει νὰ τὸ κάνει, καὶ τὴν πατρίδα του, φέρνοντας ἀπ' ἔξω καινούργιους συντρόφους, καὶ θὰ τὴν ἔχει καὶ θὰ τὴν κρατᾷ ἐπὶ δούλη αὐτῶν τὴν κάποτε ἀγαπημένη του πατρίδα ἢ μητρίδα, ὅπως τὴν λένε οἱ Κρήτες. Κι αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ κατάληξη τῶν ἐπιθυμιῶν ἑνὸς τέτοιου ἀνθρώπου.

[ε] Ἀλήθεια, εἶπε, αὐτὸ θὰ εἶναι.

Τέτοιοι λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ στήν ἰδιωτική ζωὴ τους ἀκόμη καὶ προτοῦ νὰ ἀνεβοῦν στὴν ἐξουσία; Προῶτον, αὐτοὶ τοὺς ὁποίους ἔχουν γὰρ συντρόφους τους ἢ θὰ εἶναι κόλακες καὶ πρόθυμοι νὰ τοὺς προσφέρουν ὅποιαδήποτε ὑπηρεσία ἢ, πάλι, ἂν χρειαστεῖ οἱ ἴδιοι νὰ ζητήσουν κάτι ἀπὸ κάποιον, [576a] θὰ τοὺ κάνουν τοῦμπες καὶ θὰ τὸν λιβανίζουν δουλοπρεπῶς παριστάνοντάς του τοὺς φίλους, ὅταν πετύχουν ὅμως τὸ σκοπὸ τους θὰ κάνουν πῶς δὲν τὸν ξέρουν· σωστά;

Καὶ πολὺν μάλιστα.

Ἔτσι λοιπὸν ζοῦν ὅλη τους τὴ ζωὴ χωρὶς ποτὲ νὰ εἶναι φίλοι κανενός, πάντοτε καταδυναστεύοντας κάποιον ἢ, ὄντας οἱ ἴδιοι δοῦλοι κάποιου ἄλλου δίχως ποτὲ ἢ τυραννική φύση νὰ γευτεῖ ἐλευθερία καὶ φιλία ἀληθινή.

Σίγουρα.

Σωστά λοιπὸν δὲν θὰ χαρακτηρίζαμε ἀνθρώπους οὕς αὐτοὺς ἄπιστους;

Ἀσφαλῶς.

Ἐπίσης ἀδικούς στὸ ἔπακρο, ἂν [b] ὅ,τι παραδεχτήκαμε, κάμποσο πρωῶτερα, πῶς εἶναι ἡ δικαιοσύνη, τὸ παραδεχτήκαμε σωστά.

Καὶ βέβαια σωστά τὸ παραδεχτήκαμε.

Ἄς συγκεκριαλοῦσουμε λοιπὸν, εἶπα, τί λογῆς εἶναι ὁ πιὸ κακὸς τύπος ἀνθρώπου. Εἶναι στὸ ξυπνιο τοῦ περὶ τοῦ ὅπως περιγράψαμε ὅτι εἶναι στὰ ὄνειρά του.

Βεβαίως.

Καὶ γίνεται τέτοιος ὁ ἄνθρωπος πού, ἔχοντας ἀπὸ τὴ φύση του χαρακῆρα πέρα γιὰ πέρα τυραννικό, θὰ πάρει στὰ χέρια του ἀπόλυτη ἐξουσία· κι

ὅσο περισσότερο θὰ ζεῖ σὲ τυραννικὸ καθεστῶς τόσο περισσότερο θὰ γίνεται κι ὁ ἴδιος τέτοιος.

Εἶναι ἀναπόφευκτο, εἶπε ὁ Γλαῦκον, ἀναλαμβάνοντας τώρα αὐτὸς νὰ μοῦ ἀπαντᾷ.

Ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, ὅποιος τυχὸν φαίνεται πῶς εἶναι ὁ πιὸ ἐλεεινός, αὐτὸς δὲν θὰ φανεῖ πῶς εἶναι [ε] κι ὁ πιὸ ἀξιολύπητος; Κι ὅποιος θὰ ἀσκήσει τὴν τυραννική ἐξουσία με τὸν πιὸ ἀταρχιλὸ τρόπο καὶ γιὰ περισσότερο χρόνο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, αὐτὸς δὲν θὰ ἀποδειχτεῖ πῶς εἶναι σταλήθια ὁ πιὸ ἀξιολύπητος καὶ γιὰ τὸ μεγαλύτερο χρονικὸ διάστημα, ἀδιάφορο τί γνώμη ἔχει ὁ κόσμος σχετικὰ με αὐτό;

Εἶναι ἀναπόφευκτο, εἶπε, νὰ συμβαίνει ἔτσι.

Τότε λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, ὁ τυραννικός ἄνθρωπος δὲν θὰ παρουσιάζει ὁμοιότητες με τὴν πόλη πού ἔχει τυραννικὸ πολίτευμα κι ὁ δημοκρατικός με τὴν πόλη πού ἔχει δημοκρατία, καὶ δὲν θὰ συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ με τοὺς ἄλλους;

[α] Ἀσφαλῶς.

Ἐπομένως, ὅπως σχετίζεται τὸ ἕνα πολίτευμα με τὸ ἄλλο ὡς πρὸς τὴν ἄρετή καὶ τὴν εὐδαιμονία, ἔτσι ἀκριβῶς δὲν σχετίζονται καὶ οἱ ἀντίστοιχοι ἀτομικοὶ χαρακτήρες;

Ἔχεις καμιά ἀμφιβολία;

Ποιὰ σέση, ἐπομένως, ὑπάρχει ὡς πρὸς τὴν ἄρετή ἀνάμεσα σὲ μιὰ πόλη πού τὴν κυβερνάει ἕνας τύραννος καὶ σὲ μιὰ πόλη βασιλευόμενη σὺν αὐτῇ πού περιγράψαμε στὴν ἀρχή;

Πρόκειται, εἶπε, γιὰ ἐντελὸς ἀντίθετες καταστάσεις· ἡ μία εἶναι ἡ καλύτερη ἀπ' ὅλες τίς πόλεις, ἡ ἄλλη ἡ χειρότερη.

Δὲν θὰ σὲ ρωτήσω, εἶπα, ποιὰ ἐννοεῖς με τὸν ἕνα καὶ ποιὰ με τὸν ἄλλο χαρακτήρισμό· γιατί αὐτὸ εἶναι φανερό. Ἀλλὰ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν εὐδαιμονία καὶ τὴν ἀθλιότητα κρίνεις αὐτὲς τίς δύο πόλεις ὁμοιες ἢ διαφορετικές; Κι ἂς μὴ θαμπωνόμαστε βλέποντας μόνο τὸν τύραννο πού εἶναι ἕνας—ἢ καὶ κάποιους λίγους γύρω του— ἀλλὰ νὰ μπεῖμε [ε] στὴν πόλη καὶ νὰ τὴν ἐξετάσουμε ὅλη, νὰ τρυπώσουμε παντοῦ καὶ νὰ τὴν δοῦμε καὶ τότε νὰ διατυπώσουμε γνώμη.

Σωστά τὸ ἀξιῶνεις αὐτό, εἶπε· κι εἶναι ὀλοφάνερο σὺν καθένα ὅτι δὲν ὑπάρχει πόλη πιὸ ἀξιολύπητη ἀπὸ αὐτὴν με τὸ τυραννικὸ πολίτευμα, κι ἄλλη καμιά πού εὐτυχεμένη ἀπὸ τὴ βασιλευόμενη.

Ἄραγε λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, ἂν ἀξίωνα τὰ ἴδια πράγματα καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπινους χαρακτήρες, [577a] σωστά δὲν θὰ τὸ ἀξίωνα; Νὰ διατυπώνει δηλαδὴ

κρίση γι' αὐτοὺς ὅποιος μπορεῖ νὰ εἰσχωρεῖ στὸ *χαράκιτρη* ἑνὸς ἀνθρώπου καὶ νὰ διακρίνει μὲ τὴ *νόησή του* καὶ ὅχι παρατηρώντας ἀπ' ἔξω νὰ θαυμάζεται σὰν παιδί ἀπὸ τὴ φανταχτερὴ πρόσοψη ποὺ φτιάχνουν τὰ τυραννικά καθεστῶτα γιὰ νὰ ξεγελοῦν τοὺς ἔξω, ἀλλὰ νὰ κόβει τὸ μάτι του σωστά· ἔτσι; Ἄν λοιπὸν πίστηα πῶς ὅλοι ἐμεῖς περὶ νὰ ἀκοῦμε ὅποιον *μπορεῖ* νὰ κρίνει καὶ ἔχει συγχωρηστέῃ μὲ τὸν τύραννο μέσα στὸ ἴδιο σπίτι καὶ ἔχει βρεθεῖ κοντὰ του στὴν καθημερινὴ ζωὴ τοῦ σπιτοῦ καὶ ἔχει δεῖ πῶς φέρεται στοὺς δικούς του, ἐκεῖ ποὺ μπορεῖ νὰ τὸν παρατηρήσει κανεὶς [b] γυμνὸν χωρὶς τὴν τραγικὴ σκευὴ του, ἐπίσης, σὲ ὥρες κινδύνου γιὰ τὸ λαό, καὶ ζητούσαμε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος τὰ *εἶδε* ὅλα αὐτὰ νὰ μᾶς ἐκθέσει πῶς ἔχει ὁ τύραννος ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς εὐδαμονίας καὶ τῆς ἀθλιότητος σὲ σύγκριση μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους;

Πάρα πολὺ σωστή, εἶπε, θὰ ἦταν καὶ αὐτὴ ἡ ἀπαίτηση.

Συμφωνεῖς τότε, εἶπα ἐγώ, νὰ υποθέσουμε ὅτι εἴμαστε *ἐμεῖς* ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶναι σὲ θέση νὰ κρίνουν καὶ ποὺ ἔτυχε νὰ σχετιστοῦν μὲ τέτοιους ἀνθρώπους, ὥστε νὰ ἔχουμε κάποιον νὰ ἀπαντᾷ σὲ ὅσα θὰ ρωτᾶμε;

Βεβαίως.

[c] Ἐμπρός λοιπὸν, εἶπα· δεῖς τὸ ζήτημα ἔτσι. Φέροντας στὸ νοῦ σου τὴν ὁμοιότητα ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴν πόλη καὶ στὸν ἀντίστοιχο ἀνθρώπινο χαρακτήρα, ἐξέτασε τα τοῦτα τὰ δύο σημεία πρὸς σημείον καὶ λέγε μου τίς κατὰσεις καὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου.

Ποιὲς καταστάσεις; ρώτησε.

Γιὰ νὰ ἀρχίσουμε, εἶπα ἐγώ, ἀπὸ τὴν πόλη: Μιὰ πόλη ποὺ διατελεῖ ὑπὸ τυραννικὸ καθεστῶς θὰ τὴν *χαράκιτρη*ς ἐλεύθερη ἢ ὑπόδουλη;

Ἐπόδουλη, εἶπε, ὅσο δὲν πάει ἄλλο.

Καὶ βέβαια στὴν πόλη αὐτὴ βλέπεις νὰ ὑπάρχουν καὶ δυνάστες καὶ ἐλεύθεροι.

Βλέπω, εἶπε· ἐλεύθερους βέβαια κατὰ λίγους· σχεδὸν τὸ σύνολο ὅμως σ' αὐτήν, καὶ μάλιστα τὸ ἐκλεκτότερο τμήμα τῆς, βρίσκεται σὲ κατάστασι ἐξουτελιστικῆς καὶ ἄθλιας δουλείας.

[d] Ἀφοῦ λοιπὸν, εἶπα, συμβαίνει νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁμοιος μὲ τὴν πόλη, δὲν θὰ ὑπάρχει ὑποχρεωτικὰ καὶ σὲ *ἐκεῖνον* ἢ ἴδια κατάστασι πραγμάτων, καὶ δὲν θὰ ἔναι ἡ ψυχὴ του γεμάτη ἀπὸ περισσὴ δουλεία καὶ ἀνελευθερία, καὶ ὅ, τι ἐκλεκτότερο ὑπῆρχε μέσα στὴν ψυχὴ του δὲν θὰ διατελεῖ τώρα σὲ κατάστασι δουλείας, ἐνῶ ἔνα μικρὸ κομμάτι τῆς, καὶ μάλιστα τὸ πῶ ἐλευνὸ καὶ τὸ πῶς εὐδαιμονισμένο, θὰ ἐξουσιάζει δεσποτικά;

Ἐποχρεωτικά, εἶπε.

Τότε; Θὰ ἰσχυριστοῦν πῶς εἶναι ἐλεύθερη αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἢ δούλη;

Δούλη, ἐννοεῖται.

Μιὰ πόλη ὅμως ὑπόδουλη ποὺ τὴν κυβερνάει ἓνας τύραννος ἔχει τὴν παραμικρὴ δυνατότητα νὰ κάνει αὐτὸ ποὺ θέλει;

Δὲν τὴν ἔχει.

[e] Συνεπὸς καὶ μιὰ ψυχὴ ποὺ τὴν κυβερνάει ἓνας τύραννος ἐλάχιστη δυνατότητα ἔχει νὰ κάνει αὐτὸ ποὺ θὰ θελήσει — γιὰ νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν ψυχὴ ὡς ὁλόκληρη· ἀπειναντίας, καθὼς θὰ τὴν σέρνει βίαια τὸ κεντρί τοῦ μανιασμένου πόθου, δὲν θὰ εἶναι πάντα ὅλο ἀναστάσι καὶ τύψεις;

Ἀμφιβάλεις;

Καὶ τί θὰ εἶναι *κατανάγκη* ἢ πόλη μὲ τὸ τυραννικὸ καθεστῶς; *πλούσια ἢ φτωχὴ*;

Φτωχὴ.

[578a] Καὶ ἡ ψυχὴ, ἐπομένως, ἢ τυραννικὴ θὰ εἶναι *κατανάγκη* φτωχὴ καὶ αὐτὴ καὶ ἀπληροτη πάντα.

Ἔτσι, εἶπε.

Κι ἀκόμη, μιὰ τέτοια πόλη καὶ ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος δὲν θὰ εἶναι ἄσφαρη *κατανάγκη* γεμάτοι φόβο;

Ναί, πολὺ.

Κλαυθμούς καὶ ὀδυμνούς καὶ στεναγμούς καὶ πόνους φαντάζεσαι ὅτι θὰ μπορέσεις νὰ βρεῖς περισσότερους σὲ καμιά ἄλλη πόλη;

Μὲ κανέναν τρόπο.

Ἀλλὰ μήπως νομίζεις ὅτι τέτοια πράγματα θὰ τὰ συναντήσεις συχνότερα σὲ κάποιον ἄλλο ἄνθρωπο καὶ ὅχι σὲ τοῦτο τὸν τυραννικὸ, τὸν μανιασμένο ἀπὸ πόθους καὶ ἔρωτες;

Πῶς θὰ ἦταν δυνατόν;

[b] Αὐτὰ ὅλα καὶ ἄλλα παρόμοια βλέποντας ἔκρινες, θαρρῶ, ὅτι τοῦτῃ ἢ πόλῃ εἶναι ἡ πῶς ἀθλια ἀπ' ὅλες.

Δίκαιο δὲν εἶχα; εἶπε.

Καὶ μὲ τὸ παραπάνω, εἶπα ἐγώ. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὅμως τὸν τυραννικὸ τί λες βλέποντας τὰ ἴδια ἀκριβῶς πράγματα;

Ὅτι εἶναι, εἶπε, ὁ κατὰ πολὺ πῶς ἀξιολύπητος ἀπ' ὅλους ἀνεξιτάτως τοὺς ἀνθρώπους.

Ὡς πρὸς αὐτό, εἶπα ἐγώ, δὲν ἔχεις δίκαιο.

Πώς έτσι; είπε αυτός.

Δεν νομίζω, είπα, ότι είναι αυτός ό πιο δυστυχισμένος.

Τότε ποιος είναι;

Αυτός που θα σου άναφέρω τώρα ίσως να σου φανεί άκόμη πιο δυστυχισμένος από τοῦτον.

Ποιος;

[c] Αυτός, είπα ενώ, ό όποιος έχοντας φύση τυραννικοῦ ανθρώπου δεν θα ζήσει τη ζωή ενός άλλου ιδιώτη αλλά θα έχει την άτυχία —κάποια συμφορά θα τά φέρει έτσι τά πράγματα— να γίνει τύραννος.

Με βάση όσα είπαμε προτύτερα, υποθέτω ότι έχεις δίκιο.

Ναί, είπα ενώ, αλλά για πράγματα σάν κι αυτά δεν είναι σωστό να κάνουμε υποθέσεις μιά πρέπει να εξετάζουμε πάρα πολύ προσεκτικά, με λογική σκέψη, την κατάσταση αυτών των δύο άτόμων. Ή διερεύνηση αυτή άφορα ό,τι πιο σημαντικό υπάρχει: ποιά ζωή είναι καλή και ποιά όχι!

Σωστότατα, είπα.

Πρόσεξε λοιπόν να δεις άν αυτό που λέω έχει κάποια σημασία. Έχω τη γνώμη ότι πρέπει να τό κρίνουμε [d] εξετάζοντάς το επάνω στην εξής βάση.

Σε ποιά;

Κάνοντας συγκρίσεις με πλούσιους ιδιώτες —με έναν-έναν χωριστά— που ζούν στίς πόλεις κι έχουν πολλούς δούλους. Γιατί όί άνθρωποι αυτοί παρουνιάζουν την εξής ομοίτητα με τους τυράννους; εξουσιάζουν και αυτοί πολλούς; όί τύραννοι βέβαια εξουσιάζουν μεγαλύτερο πλήθος.

Ναί, μεγαλύτερο.

Θά ξέρεις, φαντάζομαι, ότι όί πλούσιοι αυτοί άνθρωποι ζούν άδείλματα και δεν φοβούνται τους δούλους; έτσι;

Τί θα είχαν να φοβηθούν;

Τίποτα, είπα: άντιλαμβάνεσαι όμως γιατί;

Ναί: γιατί όλη, βέβαια, ή πόλη συμπαραστέκεται στον κάθε ιδιώτη.

[e] Έξοχα, είπα. Άν όμως υποθέσουμε ότι κάποιος θεός έπαινε από την πόλη έναν από τους πλούσιους της που θα είχε πενήντα δούλους ή και περισσότερους, και τον πήγανε, αυτόν, τη γυναίκα του, τά παιδιά του, με όλη την άλλη περιουσία του και τους δούλους σε μιά ξερημά, όπου κανένας ελεύθερος πολίτης δεν επρόκειτο να τρέξει να τον βοηθήσει, φαντάζεσαι τί φόβος —και πόσος!— θα κυριεύε τον άνθρωπο αυτό για τον έαυτό του, για τά παιδιά του, για τη γυναίκα του, μήπως κι όί δούλοι τους άφανίσουν;

Ναί, πολύ μεγάλος φόβος, είπε.

[579a] Δέν θα άναγκαζόταν τότε κάποιους από αυτούς τους δούλους να τους καλοπιάνει, να τους δίνει ύποσχέσεις πολλές, άκόμη και να τους άπελευθερώνει, χωρίς να έχει καμιά ύποχρέωση να τό κάνει, και δεν θα καταντούσε ό ίδιος να γίνει κόλακας τών ύπηρετών του;

Θά άναγκαζόταν να τό κάνει, είπε, διαφορετικά θα 'ταν χαμένος.

Κι άν υποθέσουμε, είπα, ότι ό θεός του έστελνε γείτονες πολλούς να κατοικήσουν εκεί τριγύρω, όί όποιοι δεν θα άνέχονταν να θέλει κάποιος να έχει κάποιον άλλο για δούλο του αλλά όπου έβρισκαν κανέναν τέτοιο θα τον τιμωρούσαν με τίς πιο φριχτές τιμωρίες;

[b] Στην περίπτωση αυτή, είπε, φαντάζομαι ότι θα ήταν άκόμη χειρότερη ή θέση του, έτσι περιτριλωμένος από έχθρους και μόνο.

Άραγε σε μιά τέτοια φυλακή δεν είναι άλυσοδεμένος ό τύραννος, που από τη φύση του είναι όπως τον έχουμε περιγράψει, γεμάτος πολλούς και κάθε λογής φόβους και πόθους; Κι ενώ ή ψυχή του λαχταράει, μόνος αυτός άπ' όλους στην πόλη δεν μπορεί ούτε ένα ταξίδι να κάνει πουθενά, ούτε να χαρεί ένα θέαμα από εκείνα που και όί άλλοι ελεύθεροι άνθρωποι επιθυμούν, αλλά ζει τον περισσότερο καιρό κλεισμένος, σάν γυναίκα, μέσα στο σπίτι [c] φθονώντας τους άλλους πολίτες, άν κάποιος από αυτούς ταξιδέψει σε ξένους τόπους και δει κάτι άξιοθέατο.

Άκριβώς έτσι είναι, είπε.

Τους καρπούς αυτών των κακών πραγμάτων τους γεύεται περισσότερο ό άνθρωπος —έννοώ αυτόν που τώρα δά έσύ τον χαρακτηρίσες ως τον πιο άξιολύπητο— ό όποιος, ενώ δεν είναι σε θέση να κυβερνήσει σωστά τον έαυτό του, δεν θα ζει ως άπλός ιδιώτης αλλά κάποια συγκυρία θα τά φέρει έτσι ώστε να γίνει τύραννος, και ενώ δεν είναι ικανός να κυριαρχήσει πάνω στον ίδιο του τον έαυτό, θα επηρεήσει να κυβερνάει άλλους, όπως θα συνέβαινε άν κάποιος με άρρωστικμένο σόμα και άνημιπορος να έχει τον έλεγχο του έαυτού του δεν θα άποτραφιόταν στην ιδιωτική σφαίρα του αλλά [d] θα άναγκαζόταν να περνάει τη ζωή του κατεβαίνοντας σε άγώνες με άλλους και δίνοντας μάχες.

Ή παρομοίωση, είπε, είναι άκριβής κι αυτά που λές, Σωκράτη, όλόσωστα.

Δέν είναι λοιπόν, είπα ενώ, φίλε μου Γλαύκων, πέρα ός πέρα για λύτηση ή κατάσταση αυτή, και δεν είναι ή ζωή του τυράννου πιο άνυπόφορη άκόμη και από εκείνου του άνθρώπου τη ζωή, που έσύ την χαρακτηρίσες τρισάθλια; Βεβαίως, είπα.

Σταλήθεια, έπομένως, έστω κι αν κάποιοι δέν τὸ παραδέχονται, ὁ πραγματικὸς τύραννος εἶναι καὶ πραγματικὰ δοῦλος, ἀναγκασμένος νὰ χαϊδολογᾷ καὶ νὰ ὑπηρετεῖ, [ε] ἕνας κόλακας τῶν πρὸ ἐλεεινῶν ἀνθρώπων, ὁ ὁποῖος δέν μπορεῖ οὔτε τόσο δὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τις ἐπιθυμίες του ἀλλὰ ἀντιθέτως, ἅμα ξέρεῖ κανεὶς νὰ κοιτάξῃ *ὀλόκληρη* τὴν ψυχὴ του, εἶναι φανερό πῶς τοῦ λείπουν ἐντελῶς ἕνα σωρὸ πράγματα καὶ πῶς εἶναι πραγματικὰ φτωχός, γεμάτος φόβο σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ, ὅλο σφαδασμιὸν καὶ δόδνες, ἀν τούντι ἡ κατάσταση τοῦ μοιάζει μὲ τὴν πόλιν τὴν ὁποία ἐξουσιάζει. Ἀλλὰ *τῆς μοιάζει* δέν εἶναι ἔτσι;

Καὶ πολὺν μάλιστα, εἶπε.

[580a] Κι ἐκτός ἀπὸ τοῦτο θὰ τὸν φορτώσουμε ἀκόμη τὸν ἄνθρωπο αὐτὸ καὶ μὲ ὅσα εἶπαμε προωτέρα, ὅτι δηλαδὴ κατανάγκη, λόγω τῆς ἐξουσίας ποὺ θὰ ἔχει στὰ χέρια του, θὰ εἶναι, καὶ θὰ γίνεται ἀκόμη περισσότερο ἀπ' ὅτι ἦταν προωτέρα, φθονερός, δόλιος, ἄδικος, χωρὶς φίλους, χωρὶς ἱερό καὶ ὅσο, ἕνα δοχεῖο ποὺ θὰ δέχεται καὶ θὰ καλλιεργεῖ κάθε λογτῆς κακία, καὶ ποὺ ἐξαιτίας ὧλων αὐτῶν θὰ εἶναι πρωτίστως ὁ ἴδιος δυστυχημένος, ἀλλὰ καὶ πηγὴ δυστυχίας, ἔπειτα, γιὰ τοὺς γύρω του.

Κανένας νουνεχτῆς ἄνθρωπος, εἶπε, δέν θὰ 'χει ἀντίρρηση σὲ ὅσα λές.

Ἔλα τότε, εἶπα ἐγώ, ἔφθασε ἀκριβῶς ἡ στιγμὴ πού, ὅπως ὁ ἀνώτατος [b] δικαστῆς βγάξῃ ἀπόφαση, ἔτσι κι ἐνὸς πρέπει νὰ ἀποφανθεῖς ποιὸς κατὰ τὴ γνώμη σου εἶναι πρῶτος ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς εὐδαιμονίας καὶ ποιὸς δεύτερος, καὶ νὰ κρίνεις τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους κατὰ σειρά, πέντε συνολικά, τὸν βασιλικὸ ἄνδρα, τὸν ἀριστοκρατικὸ, τὸν ὀλιγαρχικὸ, τὸν δημοκρατικὸ, τὸν τυραννικὸ.

Εὐκόλη, εἶπε, αὐτὴ ἡ κρίση. Τοὺς κατατάσσω, ἐγὼ τουλάχιστον, ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία, τὴν εὐτυχία καὶ τὸ ἀντίθετό της, κατὰ τὴ σειρά ἀκριβῶς ποὺ μτῆκαν στὴ σκηνή—σὰν νὰ 'ταν τραγικοὶ χοροί.

Νὰ πληρώσουμε, λοιπὸν, ἕναν κήρυκα, ἢ νὰ τὸ διαλαλήσω ὁ ἴδιος ὅτι ὁ γιὸς τοῦ Ἀρίστωνα ἐβγάλε ἀπόφαση πῶς ὁ ἀριστερὸς καὶ πρὸ δίκαιος ἄνθρωπος εἶναι καὶ [ε] ὁ πρὸ εὐτυχισμένος κι ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔχει ἦθος ποὺ ταιριάζει σὲ βασιλιά καὶ εἶναι σὰν βασιλιάς κυριαρχοῦ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐνῶ ἀπειναντίας ὁ πρὸ ἐλεεινὸς καὶ ὁ πρὸ ἄδικος ἄνθρωπος εἶναι καὶ ὁ πρὸ δυστυχισμένος, κι ὅτι αὐτὸς συμβαίνει νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ τὸ ἦθος του θὰ ταίριαζε σὲ τύραννο καὶ ποὺ καταδυναστεύει μὲ τὸν χειρότερο τρόπο τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὴν πόλιν;

Νὰ τὸ διαλαλήσεις, εἶπε.

Μπορῶ ἐπίσης, εἶπα, νὰ προσθέσω, σ' αὐτὸ πού θὰ διαλαλήσω, τὴ φράση εἶτε τοὺς ξέρουν οἱ ἄνθρωποι ὅλοι καὶ οἱ θεοὶ πῶς εἶναι τέτοιον εἶπε δέν τοὺς ξέρουν;

Νὰ τὸ προσθέσεις, εἶπε.

Ὁραῖα, εἶπα· μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι αὐτὴ ἦταν μὰ ἀπόδειξη, κοιτάξε ὁμως [d] καὶ τούτῃ τὴ δεύτερη ἂν κατὰ τὴ γνώμη σου λέει κάτι.

Ποιά εἶναι αὐτή;

Ἐπειδὴ, εἶπα ἐγώ, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ καθενὸς μας, ἀκριβῶς ὅπως ἡ πόλις, εἶναι κι αὐτὴ διαμεμένη σὲ τρία μέρη, ἡ θέση ποὺ ὑποστηρίζουμε θὰ ἐπιδέχεται κατὰ τὴ γνώμη μου καὶ μὴν ἄλλη ἀπόδειξη.

Ποιά ἀπόδειξη;

Αὐτὴν ἐδῶ. Καθὼς τὰ μέρη τῆς ψυχῆς εἶναι τρία, θὰ πρέπει, νομίζω, νὰ εἶναι καὶ οἱ ἡδονὲς τριῶν ειδῶν, μία γιὰ τὸ καθενα· καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἐπίσης οἱ ἐπιθυμίες καὶ οἱ ἐξουσιές.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς; εἶπε.

Τὸ ἕνα μέρος τῆς ψυχῆς, εἶπαμε, ἦταν αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος μαθαίνει, τὸ ἄλλο αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖο αἰσθάνεται θυμὸ, γιὰ τὸ τρίτο ὅμως, λόγω τῆς ποικιλίας τῶν μορφῶν του, δέν μπορέσαμε νὰ βροῦμε μὴ κατὰλλήλη [ε] ὀνομασία ἀλλὰ τοῦ δόσαμε ἕνα ὄνομα μὲ βάση τὸ ἐπικρατέστερο καὶ πρὸ ἰσχυρὸ στοιχεῖο μέσα του. Τὸ ἔχουμε ἔτσι ἀποκαλέσει ἐπιθυμητικὸ λόγω τῆς ἐντασης ποὺ χαρακτηρίζει τις ἐπιθυμίες γιὰ τὸ φανηρό, γιὰ τὸ ποτό, γιὰ τις ἐρωτικές ἀπολαύσεις κι ὅσα ἄλλα πᾶνε μὲ αὐτά, ἐπίσης φιλοχρήματο, ἐπειδὴ οἱ [581a] ἐπιθυμίες αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἱκανοποιοῦνται προπάντων μὲ τὸ χρήμα.

Καὶ κάναμε σωστά.

Ἄν λοιπὸν λέγαμε ὅτι ἀντικείμενο τοῦ πόθου καὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ τοῦ τμήματος τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ κέρδος, ὁ λόγος μας δέν θὰ πατοῦσε γερά πάνω σὲ ἕνα οὐσιώδες γνώρισμα αὐτοῦ τοῦ τμήματος, ἔτσι ὥστε νὰ ξέρουμε γιὰ τί μιλάμε, ὅποτε θὰ ἀναφερόμαστε σὲ αὐτό; Καὶ ἂν τὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς ψυχῆς τὸ ὀνομάζαμε φιλοχρήματο καὶ φιλοκερδές, σωστὰ δέν θὰ τὸ ὀνομάζαμε;

Κι ἐγὼ αὐτὸ λέω, εἶπε.

Ἐπίσης: Δέν ὑποστηρίζουμε γιὰ τὸ ψυχωμένο κομμάτι τῆς ψυχῆς, τὸ θυμοειδές, ὅτι εἶναι πάντοτε δοσιμένο ὀλόκληρο στὴν προσπάθεια γιὰ κυριαρχία, γιὰ νίκη, γιὰ φήμη καλή;

Βεβαίως.

ἔτσι, ἂν τὸ ὀνομάζουμε φιλόδοξο ἢ φιλόδοξο, δὲν θὰ τοῦ ταίριαζε αὐτό;

[b] Καὶ πολὺ μάλιστα.

Ὅμως εἶναι φανερὸ στὸν καθένα ὅτι ἐκεῖνο τὸ κομμάτι τῆς ψυχῆς, μὲ τὸ ὁποῖο ἀποκτοῦμε νέα γνώση, εἶναι πάντα στραμμένο διόκληρο στὴν προσπάθεια νὰ γνωρίσει πῶς ἔχει ἡ ἀλήθεια, καὶ ὅτι ἐλάχιστα νοιάζεται τὸ κομμάτι αὐτὸ γιὰ τὰ χρήματα καὶ τὴ δόξα.

Ἀκριβῶς.

Λέγοντας ἔτσι γι' αὐτὸ ὅτι εἶναι φιλομαθὲς ἢ ὅτι ἀγαπᾷ τὴ σοφία δὲν θὰ τὸ χαρακτηρίζουμε ταυριαστά;

Ἀσφαλῶς.

Συμβαίνει ἐπίσης, εἶπα, σὲ ἄλλων τὶς ψυχὲς νὰ κυριαρχεῖ τοῦτο τὸ στοιχεῖο [c] καὶ σὲ ἄλλων τὸ ἄλλο, ὅπως θὰ τύχει· ἔτσι δὲν εἶναι;

Ἔτσι.

Γι' αὐτὸ ὑποστηρίζουμε ὅτι καταβάση *τοῖα* εἶναι τὰ εἶδη τῶν ἀνθρώπων· αὐτὸ πού ἀγαπᾷ τὴ σοφία, τὸ ἄλλο πού ἀγαπᾷ τὴ δόξα καὶ τὸ τρίτο πού ἀγαπᾷ τὸ χρῆμα.

Σωστά.

Ἐπίσης ὅτι ὑπάρχουν καὶ τοῖα εἶδη ἡδονῶν πού ἀντιστοιχοῦν σὲ καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ τοῖα εἶδη· ἔτσι;

Βεβαίως.

Τὸ ξέρετε λοιπόν, εἶπα ἐγώ, ὅτι ἂν δοκίμαζες νὰ ρωτήσεις τρεῖς τέτοιους ἀνθρώπους, χωριστὰ τὸν καθένα, ποιὸς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς βίους εἶναι ὁ πιὸ εὐχάριστος, ὁ καθένας τοὺς θὰ ἐγκωμιάζε προτίστας καὶ κυρίως τὸν δικό του; Κι ὅτι αὐτὸς [d] πού ἀγαπᾷ τὸ χρῆμα θὰ ἔλεγε ὅτι μπροστὰ στὴν ἡδονὴ τοῦ κέρδους ἡ ἡδονὴ τῆς δόξας ἢ ἡ ἡδονὴ τῆς μάθησης δὲν ἔχει καμμία ἀξία, ἐκτός κι ἂν κάτι ἀπὸ αὐτὰ ἀποφέρει καὶ χρήματα;

Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια.

Ἄλλα καὶ ὁ φιλόδοξος; ρώτησα· δὲν θεωρεῖ τὴν ἀπόλαυση πού αἰσθάνεται κανεὶς κερδίζοντας χρήματα ποταπὴ καὶ χυδαία ὅπως ἐξέλλου καὶ τὴν ἡδονὴ τῆς μάθησης τὴν ἔχει γιὰ κάτι ἐντελῶς τιποτένιο, ἐκτός κι ἂν ἡ μάθηση φέρνει τιμὲς;

Ἔτσι εἶναι, εἶπε.

Κι ὁ φιλόσοφος, εἶπα ἐγώ, ποιὰ ἀξία νὰ φανταστοῦμε ὅτι ἀποδίδει στίς ἄλλες [e] ἡδονὲς μπροστὰ στὴν ἡδονὴ πού φέρνει ἡ γνώση τῆς ἀλήθειας καὶ ἡ διαρκὲς ἐνασχόληση μὲ κάποια συναφὴ μάθηση; Δὲν θὰ ἔλεγε ὅτι σχεδὸν δὲν

ἔχουν σχέση μὲ τὴν ἡδονή; Καὶ δὲν θὰ τὶς χαρακτήριζε κυριολογικὰ ὡς ἡδονὲς «τῆς ἀνάγκης», ἀφοῦ αὐτὸς διόλου δὲν θὰ τὶς χρειάζοταν, ἂν δὲν τοῦ τὶς ἐπέβαλλε ἀναγκαστικὰ ἡ φύση;

Περὶ αὐτοῦ, εἶπε, ἂς μὴν ἔχουμε καμιά ἀμφιβολία.

Ἀφοῦ λοιπόν, εἶπα, ὑπάρχει ἀμφισβήτηση σχετικὰ μὲ τὶς ἡδονὲς ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδία τὴ ζωὴ καθενὸς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τρεῖς ἀνθρώπινους τύπους καὶ μάλιστα ὅχι ὡς πρὸς τὸ ποῖά εἶναι ἡ ὁμορφότερη ζωὴ καὶ ποῖά ἡ ἀσχημότερη οὔτε ποῖά ἡ χειρότερη καὶ ποῖά ἡ καλύτερη ἀπὸ ἡθικὴ ἄποψη ἀλλὰ ποῖά εἶναι [582a] ἡ πιὸ εὐχάριστη καὶ ἡ πιὸ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ θλίψη, ὑπάρχει ἄραγε τρόπος νὰ μαθαίναμε ποιὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς εἶναι πλησιέστερα στὴν ἀλήθεια μὲ ὅσα λέει;

Δὲν ἔχω, ἐγὼ τουλάχιστον, νὰ πῶ κάτι.

Δές το ὅμως τὸ ζήτημα ὡς ἑξῆς. Πῶς πρέπει νὰ κριθοῦν αὐτὰ τὰ πράγματα τα ἂν εἶναι νὰ κριθοῦν σωστά; Ἄραγε δὲν πρέπει νὰ τὰ κρίνουμε μὲ τὴν ἐμπειρία, μὲ τὴ φρόνηση καὶ μὲ τὴ λογική; Ἡ μὴπως θὰ εἶχε κανεὶς κάποιο ἄλλο καλύτερο κριτήριον;

Πῶς θὰ ἦταν δυνατόν; εἶπε.

Κοίταξε, τότε. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τρεῖς ἀνθρώπους ποιὸς εἶναι ὁ πιὸ ἐμπειροσὲς σὲ ὅλες τὶς ἡδονὲς πού ἀναφέραμε; Εἴσαι τῆς γνώμης ὅτι ὁ φιλοχρήματος, ἂν ἀποκτήσει γνώση σχετικὰ μὲ τὸ τί λογίῃς πράγμα εἶναι ἡ ἀλήθεια, δοκιμάζει ἐντονότερα τὴν ἡδονὴ πού ἀπορρέει [b] ἀπὸ τὴ γνώση ἂπ' ὅτι ὁ φιλόσοφος τὴν ἡδονὴ πού ἀπορρέει ἀπὸ τὸ κέρδος;

Πρόκειται, εἶπε, γιὰ πολὺ διαφορετικὰ πράγματα. Γιατί ὁ φιλόσοφος κατανόησιν ἀρχίζει ἤδη ἀπὸ παιδὶ νὰ δοκιμάζει τὰ ἄλλα εἶδη ἀπολαύσεων· ἀπεναντίας ὁ φιλοχρήματος δὲν ἀναγκάζεται νὰ μαθαίνει ποῖά εἶναι ἡ φύση τῆς ἀληθινῆς πραγματικότητος καὶ νὰ γεύεται τὴ γλῦκα αὐτῆς τῆς ἡδονῆς οὔτε νὰ ἀποκτᾷ τὴν ἐμπειρία της —μάλιστα ἀκόμη κι ἂν ἔχει τὴ διάθεση νὰ τὸ κάνει, δὲν θὰ τοῦ ἦταν εὐκόλο.

Ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, ὁ φιλόσοφος ὑπερέχει κατὰ πολὺ, σὲ σύγκριση μὲ τὸν φιλοχρήματο, ὡς πρὸς τὴν ἐμπειρία σ' αὐτὲς τὶς δύο ἡδονές.

[c] Ναι.

Σὲ σύγκριση ὁμως μὲ τὸν φιλόδοξο; Ἡ μὴπως ἔχει ὁ φιλόσοφος μικρότερη ἐμπειρία τῆς ἡδονῆς πού αἰσθάνεται κανεὶς, ὅταν τὸν τιμοῦν, ἂπ' ὅτι ἔχει ὁ φιλόδοξος σχετικὰ μὲ τὴν ἡδονὴ πού δίνει ἡ σοφία;

Μὰ ἡ τιμὴ, εἶπε, εἶναι κάτι πού ἀπονέμεται σὲ ὅλους αὐτούς, ἐφόσον κα-

τορθώνουν τελικά αυτό για τὸ ὁποῖο ξεμάνησε καθένας τους, γιατί πραγματικά καὶ τὸν πλούσιο τὸν τιμοῦν πολλοί, καὶ τὸν ἀνδρεῖο καὶ τὸν σοφὸ, καὶ ἔτσι ὅλοι τους ἔχουν τὴν ἐμπειρία αὐτῆς τῆς ἡδονῆς, δηλαδή πῶς εἶναι ὅταν σέ περβάλλουν με τιμὴ ἄλλα τὴν ἡδονὴ ποὺ δίνει ἡ θέαση τοῦ ὄντος εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ἔχει γευτεῖ ἄλλος ἐκτός ἀπὸ τὸν φιλόσοφο.

[d] Ἐπομένως, σέ ὅ,τι σχετίζεται με τὴν ἐμπειρία, ἀπὸ τοὺς τρεῖς καλύτερα μπορεῖ νὰ κρίνει ὁ φιλόσοφος.

Πολὺ καλύτερα.

Καὶ βέβαια, εἶναι ὁ μόνος ὁ ὁποῖος θὰ ἔχει μιὰ ἐμπειρία ποὺ θὰ τὴν συνοδεύει ἡ φρόνηση.

Βεβαίως.

Ἀλλά καὶ τὸ ἐργαλεῖο μετὰ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ γίνεαι αὐτὴ ἡ κρίση δὲν προσοιᾶζει οὔτε στὸν φιλοχρήματο οὔτε στὸν φιλόδοξο ἀλλὰ εἶναι ἐργαλεῖο τοῦ φιλοσόφου.

Ποῖο ἐννοεῖς;

Εἴπαμε, θαρρῶ, ὅτι ἡ κρίση πρέπει νὰ γίνεαι με λογικὰ ἐπιχειρήματα. Ἔτσι δὲν εἶναι;

Ναί.

Ἀλλὰ τὰ λογικὰ ἐπιχειρήματα εἶναι κατεξοχὴν ἐργαλεῖο τοῦ φιλοσόφου.

Ἀναμφισβήτητα.

Ἄν λοιπὸν αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενο τῆς κρίσης μας ἐπρόκειτο [ε] νὰ κριθεῖ μετὰ τὴν πλοῦτο καὶ τὸ κέρδος, τότε ὅ,τι θὰ ἐπικροτοῦσε ὁ φιλόχρηματος καὶ ὅ,τι θὰ ἔψεγε θὰ ἦταν ἀναγκαστικά καὶ τὸ πῶς σωστό.

Βεβαιότατα.

Ἄν πάλι τὸ κριτήριο ἦταν ἡ τιμὴ, ἡ νίκη, ἡ ἀνδρεία, τότε πῶς σωστά δὲν θὰ ἦσαν ὅσα θὰ ἐπικροτοῦσε ὁ φιλόδοξος, αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ βγαίνει νικητής;

Προφανῶς.

Ἄφοῦ ὁμως τὰ πράγματα αὐτὰ κρίνονται μετὰ τὴν ἐμπειρία, τὴ φρόνηση καὶ τὰ λογικὰ ἐπιχειρήματα;

Τότε κατανόησεν, εἶπε, ἔγκυρα καὶ ἀληθινὰ εἶναι ὅσα ἐπικροτεῖ ὁ φίλος τῆς σοφίας καὶ τῆς λογικῆς διερευνήσης.

[583a] Καθὼς λοιπὸν εἶναι τρεῖς οἱ ἡδονές, πῶς γλυκιὰ ἀπ' ὅλες δὲν θὰ ἦταν ἡ ἡδονὴ ἐκείνου τοῦ μέρους τῆς ψυχῆς μετὰ τὸ ὁποῖο μαθαίνουμε, καὶ πῶς γλυκιὰ ζωὴ δὲν θὰ ἦταν ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μέσα του δεσπόζει αὐτὸ τὸ κομμάτι;

Γίνεται, εἶπε, νὰ ἦταν ἄλλως; Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅταν ὁ σοφὸς ἀνθρώπος παinueῖ τὴ δική του ζωὴ, ὁ λόγος του ἔχει ἀποφασιστικὴ βαρύντητα.

Γιὰ ποιὰ ζωὴ ὁμως, εἶπα, καὶ γιὰ ποιὰ ἡδονὴ ἀποφαινεται ὁ κριτῆς πῶς ἔρχονται δεύτερες στὴ σειρά;

Εἶναι φανερό, εἶπε· ἔρχεται ἡ ζωὴ τοῦ πολέμιστῆ, τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀγαπᾷ τὴ δόξα· γιατί *αὐτοῦνοῦ* ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἡδονὴ εἶναι πῶς κοντὰ στὸν πρῶτο καὶ ὄχι ἐκείνου ποὺ κυνηγᾷ τὸ χρῆμα.

Κι ἔτσι τελευταία στὴ σειρά, καθὼς φαίνεται, ἔρχεται ἡ ἡδονὴ τοῦ φιλόχρηματου.

Βεβαίως, εἶπε αὐτός.

[b] Νὰ λοιπὸν δύο ἀποδείξεις, ἡ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποὺ ἰσοδυναμοῦν μετὰ δύο νίκες τοῦ δικαίου ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ ἀδίκου· γιὰ τὴν τρίτῃ νίκη κάνε σπονδὴ, κατὰ τὸ ὀλυμπιακὸ ἔθιμο, στὸν Ὀλύμπιο Δία. Πρόσεξε ὅτι καμία ἄλλη ἡδονὴ ἐκτός ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τοῦ σοφοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀληθινὴ οὔτε καθαρή, ἀλλὰ ἀπλῶς ἔνα σκιαγράφημα, ὅπως νομίζω ὅτι ἀκούσα νὰ λέει κάποιος σοφός. Κι αὐτὸ *πραγματικά* θὰ ἦταν ἡ πῶς τρανταχτὴ καὶ καθοριστικὴ πτώση γιὰ τὸν ἄδικο.

Βεβαιότατα. Πῶς τὸ ἀποδείχνεις ὁμως;

[c] Θὰ βρῶ ἀπόδειξη, εἶπα, ἂν ἐσὺ μοὺ ἀπαντᾷς ἐνῶ θὰ ψάχνω.

Πῶς με λοιπὸν, εἶπε.

Γιὰ λέγε μου, εἶπα ἐγώ· δεχόμεστε ὅτι ἡ λύπη εἶναι κατὰ ἀντίθετο στὴν ἡδονή;

Καὶ πολὺ μάλιστα.

Δεχόμεστε ἐπίσης ὅτι τὸ νὰ μὴν αἰσθάνεται κάποιος χαρὰ ἢ λύπη ἀποτελεῖ μιὰ κατὰστασι· ἔτσι;

Ναί, ἀποτελεῖ.

Κατὰ ἐνδιάμεσο σ' αὐτὰ τὰ δύο, ἔνα εἶδος ἡρεμίας τῆς ψυχῆς ὥς πρὸς αὐτά· ἡ μὴπως δὲν τὸ ἐννοεῖς ἔτσι;

Ἔτσι τὸ ἐννοῶ, εἶπε ἐκεῖνος.

Δὲν σοὺ ἔρχονται ἄραγε στὸ νοῦ, εἶπα ἐγώ, αὐτὰ ποὺ λένε οἱ ἄρρωστοι, ὅταν ὑποφέρουν;

Τί λένε;

Ὅτι τέλεια τίποτα δὲν εἶναι πῶς γλυκὸ ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει κανεὶς τὴν ὑγεία του, ἀλλὰ ὅτι ἐκεῖνοι, προτοῦ νὰ ἀρρωστήσουν, [d] δὲν ἔχαν ἀντιληφθεῖ πῶς αὐτὸ εἶναι τὸ πῶς γλυκὸ πρᾶγμα.

Ἄσφαλδῶς μοῦ ἔρχονται σὸ νοῦ, εἶπε.

Δὲν ἀκούς ἐπίσης ὅσους ὑποφέρουν ἀπὸ πόνους νὰ λένε ὅτι δὲν ὑπάρχει κατὶ πῶς εὐχάριστο ἀπὸ τὸ νὰ πάθουν νὰ πονοῦν;

Τὸ ἀκούω.

Καὶ θὰ ἔχεις, ὑποθέτω, προσέξει καὶ πολλές ἄλλες τέτοιες περιπτώσεις, σὺς ὅποιες οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ὑποφέρουν, ἐκθειάζουν ὥς πῶς γλυκὸ πρᾶγμα τὸ νὰ μὴν ὑποφέρουν καὶ τὸ νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τέτοια βάσανα —ὄχι τὸ νὰ χαίρονται.

Ἵσως, εἶπε, ἡ ἡσυχία νὰ τοὺς φαίνεται τότε γλυκιὰ καὶ πολυπόθητη.

[ε] Ἵσα λοιπὸν, εἶπα, καὶ ὅταν πάψει κανεὶς νὰ αἰσθάνεται χαρὰ, τὸ καταλάγιασμα τῆς ἡδονῆς θὰ προξενεῖ λύπη.

Ἵσως, εἶπε.

Συνεπῶς ἐκείνο γὰρ τὸ ὅποιο τώρα δὲ δεχτήκαμε ὅτι ἀποτελεῖ μὴ ἐνδιὰμηση κατάστασι τῶν δύο, δηλαδὴ ἡ κατάστασι τῆς ἡσυχίας, θὰ εἶναι κατὰ τὴς περιστάσεις καὶ τὰ δύο: καὶ πόνος καὶ ἡδονή.

Ἔτσι φαίνεται.

Εἶναι σταλήθεια δυνατόν κατὰ πῶς δὲν εἶναι οὐτε τὸ ἓνα οὐτε τὸ ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ νὰ γίνῃ καὶ τὰ δύο;

Δὲν νομίζω.

Καὶ βέβαια, ἡ λύπη ὅσο καὶ ἡ χαρὰ, ὅταν γεννιούνται μέσα στὴν ψυχὴ, ἀποτελοῦν καὶ οἱ δύο ἓνα εἶδος κίνησις· ἡ μὲν ὅμως ὄχι;

Ἀποτελοῦν.

[584a] Ἀπεναντίας, αὐτὸ πῶς οὐτε λύπη εἶναι οὐτε χαρὰ δὲν μᾶς φάνηκε τώρα δὲ ὅτι εἶναι κατάστασι ἡσυχίας καὶ ὅτι ἐντοπίζεται σὲ ἐνδιάμεσο αὐτῶν τῶν δύο;

Φάνηκε, πρᾶγματι.

Πῶς λοιπὸν εἶναι σωστὸ νὰ θεωρεῖ κανεὶς τὴν ἄρνησι τοῦ πόνου χαρὰ καὶ τὴν ἄρνησι τῆς χαρᾶς λύπη;

Μὲ κανέναν τρόπο.

Συνεπῶς, εἶπα ἐγώ, ἡ κατάστασι τῆς ἡσυχίας δὲν εἶναι εὐχάριστη ἄλλὰ ἀπλῶς φαίνεται τέτοια σὲ σύγκρισιν μὲ τὸ δυσάρεστο, καὶ δυσάρεστη σὲ σύγκρισιν μὲ τὸ εὐχάριστο, καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτα σωστὸ σ' αὐτὰ τὰ φαντασιωκλήματα σχετικὰ μὲ τὴν πραγματικὴν ὑπόστασι τῆς ἡδονῆς ἄλλὰ εἶναι κατὰ σὴν ψευδαίσθησι καὶ μαγεία.

Αὐτὸ τουλάχιστον, εἶπε, βγαίνει ἀπὸ τὴ διερεύνησι.

[b] Τότε λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, πρόσεξε ὀριζόμενες ἡδονές, οἱ ὁποῖες δὲν ἀπορρέουν ἀπὸ λύπης, γὰρ νὰ μὴν ὑποθέσεις καὶ στὴ συγκριζομένη περιπτώσι ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τῆ φύσι ἔτσι καὶ ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι παύσι μιᾶς λύπης καὶ ἡ λύπη παύσι μιᾶς ἡδονῆς.

Ποῦ νὰ προσέξω; ρώτησε· ποιές ἡδονές ἐννοεῖς;

Πολλές καὶ διάφορες, εἶπα· πῶς συγκριζόμενα ὅμως πρόσεξε, ἂν θέλεις, πῆς ἡδονές πῶς συνδέονται μὲ τὴν ὄσφρησι. Οἱ ἡδονές αὐτές δὲν συνεπαίρουν ἑαυρινὰ μὲ ἐκπληκτικὴ ἔντασι κάποιον ὁ ὁποῖος πρῶτύτερα ἔχει αἰσθανθεῖ δυσάρεστα οὐτε πάλι ἀφῆρουν καμιά δυσάρεστη αἰσθησι μὴ σταιματήσουν.

Πολὺ σωστά, εἶπε.

[c] Ἄς μὴ δεχθοῦμε λοιπὸν ὅτι καθαρὴ ἡδονὴ εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆ λύπης οὐτε καὶ ὅτι ἡ παύσι τῆς ἡδονῆς εἶναι λύπη.

Ὅχι βέβαια.

Ὅσοτόσο, εἶπα, αὐτές οἱ λεγόμενες ἡδονές πῶς πᾶνε διαμέσου τοῦ σώματος νὰ μποῦν στὴν ψυχὴ, τουλάχιστον οἱ περισσότερες καὶ οἱ πῶς ἔντονες, ἀνήκουν σ' αὐτὴ τὴν κατηγορίαν, εἶναι κατὰ σὴν σταμάτημα δυσάρεστων κατστάσεων.

Εἶναι πραγματικὰ.

Τὸ ἴδιο, τώρα, δὲν συμβαίνει καὶ μὲ τὴν πρόγευσι τῆς λύπης ἢ τῆς χαρᾶς πῶς γεννᾶται ἡ προσδοκία αὐτῶν τῶν καταστάσεων πρὶν ἀπὸ τὴν πραγματοποίησι τους;

Τὸ ἴδιο.

[d] Ἐέρεις λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, τί λογῆς εἶναι αὐτές οἱ ἡδονές καὶ μὲ τί κυρίως μοιάζουν;

Μὲ τί;

Ὑπάρχει, εἶπα, κατὰ τὴ γνώμη σου, στὴ φύσι κατὰ πῶς τὸ χαρακτηριστικὸν ἐπάνω, κατὰ ἄλλο πῶς τὸ χαρακτηριστικὸν κατὰ κατὰ ἄλλο μέσον;

Βεβαίως.

Φαντάζεσαι λοιπὸν ὅτι κάποιος πῶς κινεῖται ἀπὸ τὸ κατὰ πρὸς τὸ μέσον θὰ μποροῦσε νὰ φανταστεῖ κατὰ ἄλλο καὶ ὄχι ὅτι κινεῖται πρὸς τὰ ἐπάνω; Κι ἂν σταθεῖ σὸ μέσον καὶ κοιτάξῃ ἀπὸ πῶς ἔχει ἔλθει, θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ πιστέψῃ ὅτι βρίσκεται κάπου ἄλλου καὶ ὄχι ἐπάνω, ἔαν δὲν συμβαίνει νὰ ἔχει ἰδεῖ τὸ ἀληθινὸ ἐπάνω;

Μὰ τὸ Δία, εἶπε, ἐγώ τουλάχιστον δὲν νομίζω ὅτι θὰ μποροῦσε ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ ὑποθέσῃ κατὰ ἄλλο.

[ε] Ἄν ὁμιος, εἶπα, κινίontan πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση, θὰ ὑπέθετε ὅτι κινεῖται πρὸς τὰ κάτω, καὶ θὰ τὸ ὑπέθετε σωστά· εἶται;

Προφανῶς.

Κι ὅλα αὐτὰ βέβαια θὰ τὰ πᾶθαινε ἐπειδὴ δὲν ξέρεи ποῖο σταλήθεια εἶναι τὸ ἐπάνω, ποῖο τὸ μέσον καὶ ποῖο τὸ κάτω· σωστά;

Προφανῶς.

Θὰ σοῦ φανίontan λοιπὸν παρᾶξενο ἂν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἄνθρωποι ποὺ ἄγνωστον ἐντελῶς τί·εἶναι ἡ ἀλήθεια δὲν θὰ ἔχουν σωστὴ γνώμη γιὰ πολλὰ πράγματα καὶ ἂν θὰ διατελοῦν σχετικὰ μὲ τὴν ἥδονή, τὸν πόνο καὶ τὸ ἐνδιάμεσο αὐτῶν τῶν δύο σὲ μὴ τέτοια κατάσταση, ὥστε, ὅταν κινουῖνται πρὸς τὴν κατεύθυνση [ssa] τοῦ πόνου, θὰ συμβαίνει νὰ νομίζουν κατὰ ποῦ εἶναι ἀληθινὸ καὶ νὰ αἰσθάνονται σταλήθεια πόνο, ὅταν όμως κινουῖνται ἀπὸ τὴν κατάσταση τοῦ πόνου πρὸς τὴν ἐνδιάμεση κατάσταση, θὰ ἔχουν ἔντονα τὴν ἐντύπωση ὅτι φθάνουν στὴν πλήρωση καὶ τὴν ἥδονή, ἀπαράλλαχτα ὅπως γελοῦνται, ὅταν κοιτάζουν τὸ γριζο χρώμα καὶ τὸ συγκρίνουν μὲ τὸ μαῦρο χωρὶς νὰ ξέχουν πῶς εἶναι τὸ λευκὸ, καὶ ὅπως γελοῦνται, ὅταν συγκρίνουν τὴν ἔλλειψη πόνου μὲ τὸν πόνο χωρὶς νὰ ἔχουν δοκιμάσει τὴν ἥδονή;

Μὰ τὸ Δία, εἶπε αὐτός, δὲν θὰ μοῦ φανίontan παρᾶξενο, ἀντιθέτως θὰ παρᾶξενουῖνται πολὺ περισσώτερο, ἂν δὲν συνέβαινε εἶται.

Κοιτάξέ το, εἶπα, μὲ αὐτὸ τὸ πρίσμα. Ἡ πείνα, ἡ δίψα καὶ τὰ [b] παρόμοια δὲν εἶναι κατὰ τὴν καταστάσεις κενοῦ μέσου στὴ σωματικότητα;

Βεβαίως.

Ἡ ἄγνοια, ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ ἡ ἔλλειψη φρόνησης δὲν εἶναι καὶ αὐτὴ ἓνα εἶδος κενοῦ τῆς ψυχῆς;

Καὶ πολὺ μάλιστα.

Ἄραγε λαμβάνοντας κανεῖς τροφὴ καὶ δυναμώνοντας τὸ νοῦ του θὰ κἀλυπτε τὸ κενὸ καὶ θὰ τὸ γέμιζε;

Βεβαίως.

Ποιὰ πλήρωση όμως εἶναι ἀληθινότερη; ἡ πλήρωση μὲ κατὰ λιγότερο πραγματικὸ ἢ μὲ κατὰ ἄλλο αὐθεντικότερο;

Ἄσφαλῶς μὲ κατὰ αὐθεντικότερα πραγματικὸ.

Καὶ ποῖο ἀπὸ τὰ δύο εἶδη ὄντων ἔχει κατὰ τὴ γνώμη σου μεγαλύτερο μερτικὸ στὴν καθαρὴ οὐσία τοῦ ὄντος; αὐτὸ σὸ ὅποιο ἀνήκει λ.χ. τὸ φαγητό, τὸ πιστό, τὸ προσφάγι καὶ γενικῶς ἡ τροφὴ ἢ τὸ εἶδος τὸ ὅποιο περιλαμβάνει τὴ γνώμη ποὺ ἀληθεύει, τὴν ἐπιστήμη, τὰ διανοήματα καί, [c] μὲ μὴ λέξη, κάθε

προσέγγημα; Κρίνε το ὡς ἐξῆς. Συλλογίσου ἂν αὐτὸ τὸ ὅποιο κρατιέται ἀπὸ τὸ παντοτινὰ ὁμοιο καὶ ἀπὸ τὸ ἀθάνατο καὶ τὴν ἀλήθεια, καὶ τὸ ὅποιο εἶναι καὶ τὸ ἴδιο τέτοιας ὕψης καὶ λαμβάνει τὴν ὑπόστασή του μέσα σὲ μὴ τέτοια περιουχί, εἶναι κατὰ τὴ γνώμη σου αὐθεντικότερα πραγματικὸ ἀπ' ὅτι ἐκείνο τὸ ὅποιο κρατιέται ἀπὸ τὸ διαρκῶς μεταβαλλόμενο καὶ τὸ θνητό, καὶ τὸ ὅποιο εἶναι καὶ τὸ ἴδιο τέτοιο καὶ λαμβάνει τὴν ὑπόστασή του σὲ μὴ τέτοιας λογῆς περιουχί.

Ἐπερέχει πολὺ, εἶπε, αὐτὸ ποὺ κρατιέται ἀπὸ τὸ παντοτινὰ ὁμοιο.

Ἄραγε, λοιπόν, σὸ παντοτινὰ ὁμοιο ἔχουν οἱ τροφές μεγαλύτερο μερτικὸ ἢ ἡ ἐπιστήμη;

Σὲ καμία περίπτωση οἱ τροφές.

Στὴν ἀλήθεια ὁμως; Ἐχουν μεγαλύτερο μερτικὸ σ' αὐτήν;

Οὔτε σ' αὐτήν.

Ἄν ὁμως ἔχουν μικρότερο μερτικὸ στὴν ἀλήθεια δὲν θὰ ἔχουν μικρότερο καὶ στὴν οὐσία;

Κατανάγκη.

[d] Τότε, μιλώντας γενικῶς, τὰ εἶδη τῶν πραγμάτων ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ φροντίδα γιὰ τὸ σῶμα δὲν ἔχουν μικρότερο μερτικὸ στὴν ἀλήθεια καὶ στὴν αὐθεντικὴ οὐσία ἀπ' ὅτι τὰ εἶδη ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ φροντίδα γιὰ τὴν ψυχὴ;

Πολὺ μικρότερη, ἀσφαλῶς.

Καὶ δὲν νομίζεις ὅτι τὸ αὐτὸ ἀληθεύει καὶ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ σῶμα σὲ σύγκριση μὲ τὴν ψυχὴ;

Βεβαίως.

Ἐπομένως, αὐτὸ ποὺ γεμίζει μὲ αὐθεντικότερα ὄντα καὶ ποὺ ἔχει καὶ τὸ ἴδιο αὐθεντικότερη ὑπόσταση πληροῦται οὐσιαστικότερα ἀπ' ὅτι αὐτὸ ποὺ γεμίζει μὲ λιγότερο αὐθεντικὰ ὄντα καὶ ποὺ ἔχει καὶ τὸ ἴδιο πὺ λειψὴ ὑπόσταση· δὲν εἶναι εἶται;

Ἄσφαλῶς.

Συνεπῶς, ἐὰν ἡ πλήρωση μὲ ὅ,τι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση ταιριαστὸ ἀποτελεῖ ἥδονή, τότε αὐτὸ τὸ ὅποιο πληροῦται πὺ πραγματικὰ καὶ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ μὲ ὅ,τι εἶναι ἀληθινὸ θὰ ἔδινε [e] πὺ πραγματικὴ καὶ πὺ ἀληθινὴ χαρά, στηριζμένη σὲ ἀληθινὴ ἥδονή, ἐνῶ ἐκείνο ποὺ μετέχει σὲ πράγματα πὺ λειψὰ θὰ εἶχε πλήρωση λιγότερο αὐθεντικὴ καὶ βέβαια καὶ θὰ ἀπολάμβανε μὴ ἥδονή πὺ ἀβέβαια καὶ λιγότερο ἀληθινή.

Ἀναπόφευκτα, εἶπε.

[586α] Ὅσοι λοιπὸν δὲν ἔχουν ἰδέα τί θὰ πεί φρόνηση καὶ ἀρετή, καὶ περ-
νοῦν τὸν καιρὸ τοὺς σὲ γλέντια καὶ σὲ παρόμοιες ἀπολαύσεις, κινουῦνται, φαι-
νεταί, πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀπὸ 'κεῖ πάλι μέχρι τὸ μέσον καὶ περιπλανῶνται σ' ὅλη
τοὺς τῇ ζωῇ, σὰν ὀδοιπόροι ποὺ ἔχουν χάσει τὸ δρόμο τοὺς ἀνάμεσα σ' αὐτὰ
τὰ δύο σημεία· νὰ ξεπεράσουν τοῦτο τὸ σημεῖο καὶ νὰ ἀντιγρύσουν τὸ προ-
γματικὸ ἐπάνω δὲν τὸ ἀντιέξαν ποτέ, οὔτε γέμισαν σταλὴθια μέσα τοὺς μὲ τὸ
πραγματικὸ ὃν οὔτε γεύτηκαν σταθερὴ ἥδονή, ἀλλά, σὰν βροσκήματα καὶ αὐ-
τοί, μὲ τὸ βλέμμα στραμμένον πάντα κάτω καὶ σκυμμένοι στὸ χῶμα καὶ σὲ τετα-
πέζια βόσκουν χορταίνοντας φαῖ καὶ πῆδημα, [β] καὶ ἐξατίας τῆς πλεονεξίας
τοὺς γιὰ αὐτὲς τὶς ἡδονές, κλωτσώντας καὶ κουτουλώνοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο μὲ
σιδερένια κέρατα καὶ ὀπλές, σκοπώνονται ἀπὸ τὴν ἀπληστία τοὺς καθὼς
προσπαθοῦν νὰ γεμίσουν μὲ πράγματα ἀνυπόστατα τὸ κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ
τοὺς ποὺ εἶναι οὐσιαστικά ἀνύπαρκτο καὶ ἀνίκανο νὰ συγχεράτῃσιν οὐδιήποτε.

Ἐντελὸς σὰν χρησιμὸς ἀπεικονίζον τὰ λόγια σου, Σωκράτη, τῇ ζωῇ τῶν
πολλῶν ἀνθρώπων, εἶπε ὁ Γλαῦκων.

Κατανάγκη λοιπὸν καὶ οἱ ἡδονές τοὺς δὲν θὰ εἶναι ἀνάμικτες μὲ λύπες,
εἰδῶλα καὶ οικιαγραφήματα τῆς ἀληθινῆς ἥδονῆς, [ε] ποὺ παίρνουν τὸ χρῶμα
τοὺς ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις οἱ ὁποῖες προκύπτουν μὲ τὴν τοποθέτηση τῆς μᾶς δι-
πλα στὴν ἄλλη. Κι ἔτσι οἱ χαρὲς καὶ οἱ λύπες τοὺς φαίνονται ἔντονες, καὶ γεν-
νοῦν σ' αὐτοὺς τοὺς ἀφρονεὺς ἀνθρώπους μανιασμένους ἔρωτες καὶ γίνονται
περμαχίγες· χαρὲς ἀπατηλές, ὅπως ἀκριβῶς λέει ὁ Σπηρίχορος ὅτι πολεμοῦ-
σαν γιὰ τὸ εἶδωλο τῆς Ἐλένης στὴν Τροία, ἀπὸ ἄγνοια γιὰ τὴν ἀληθινὴ Ἐλέ-
νη δὲν εἶναι ἔτσι,

Χωρὶς ἀμφιβολία, εἶπε, κάτι τέτοιο συμβαίνει μ' αὐτούς.

Γιὰ δεῖς ὅμως. Κατανάγκη δὲν πρέπει καὶ μὲ τὸ θυμοειδὲς νὰ συμβαίνουν
τέτοια παρῶμοια, ὅταν κάποιος, προσπαθώντας νὰ χορτάσει τὸν πόθο του
γιὰ δόξα, γιὰ νίκη, γιὰ ἐκδίκηση, [α] τὸ κατορθώνει ἱκανοποιώντας εἴτε τὴ φι-
λοδοξία του μὲ τὸ φθόνον εἴτε τὴν ἐπιθυμία του γιὰ διάκριση μὲ τὴ βία εἴτε τὸν
δύστροπο χαρακτηρισμό του μὲ τὴν ὀργή —δίχως νοῦ καὶ δίχως κρίσι;

Ἀναπόφευκτα, εἶπε, κάτι τέτοια συμβαίνουν καὶ μὲ τὸ θυμοειδές.

Τότε, εἶπα, μπορούμε χωρὶς ἐπιφυλάξεις νὰ ποῦμε ἐπίσης ὅτι καὶ ἀπὸ τὶς
ἐπιθυμίες ποὺ συνδέονται μὲ τὴν γνώση καὶ τὴν κρίση καὶ ἐπιδιώκουν μὲ τῆς γνώσης
ἔχουν γιὰ ὁδηγὸ τοὺς τὴ γνώση καὶ τὴν κρίση καὶ ἐπιδιώκουν μὲ τῆς γνώσης
καὶ τῆς κρίσης τὴν καθοδήγηση τὶς ἡδονές ποὺ ὑποδεικνύει ἡ φρόνηση, θὰ
κατακτήσουν τὶς πιὸ ἀληθινές ἡδονές, στὸ βαθμὸ ποὺ εἶναι δυνατό νὰ κατα-

κτηθοῦν στὴν ἀληθινὴ τοὺς ὑπόστασι, διότι αὐτὲς οἱ ἐπιθυμίες ἀκολουθοῦν
τὴν ἀλήθεια· [ε] καὶ ἐπίσης τὶς ἡδονές ποὺ τοὺς εἶναι συγγενικές, ἂν δεχθοῦμε
ὅτι αὐτὸ τὸ ὅποιο γιὰ τὸν καθένα εἶναι τὸ καλύτερο, εἶναι καὶ τὸ πιὸ συγγε-
νικὸ σ' αὐτὸν σωστά;

Χωρὶς ἀμφιβολία, εἶπε, εἶναι τὸ πιὸ δικό του.

Ὅταν λοιπὸν ὁλόκληρη ἡ ψυχὴ ἀκολουθεῖ τὸ φιλοσοφικὸ στοιχεῖο τῆς
χωρὶς νὰ ἐπαναστατεῖ, τότε καθένα στοιχεῖο τῆς πράττει τὰ δικά του καὶ εἶναι
δικαίω· καὶ ἀκόμη, τρυγαίει τὶς *δικές του* ἡδονές, οἱ ὁποῖες εἶναι καὶ οἱ καλῆ-
ρες [587α] καὶ κατὰ τὸ δυνατόν οἱ πιὸ ἀληθινές.

Ἀκριβῶς ἔτσι.

Ὅταν ὁμος ἐπικρατῇσει κάποιο ἀπὸ τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς ψυχῆς, συμβαί-
νει τότε καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιο νὰ μὴν μπορεῖ νὰ βρεῖ τὴ δική του ἥδονή καὶ τὰ ἄλλα
νὰ τὰ ἐξαναγκάζει νὰ ἐπιδιώκουν μιὰ ἥδονή ποὺ τοὺς εἶναι ξένη καὶ ποὺ δὲν
εἶναι ἀληθινή.

Ἔτσι, εἶπε.

Ὅσα στοιχεῖα λοιπὸν ἔχουν ἀπομακρυνθεῖ περισσότερο ἀπὸ τὴ φιλοσο-
φία καὶ τὴ λογικὴ θὰ προκαλοῦν στὸν μεγαλύτερο βαθμὸ τέτοια ἀποτελέ-
σματα.

Ἀκριβῶς ἔτσι.

Περисσότερο ἀπομακρυσμένο ὁμως ἀπὸ τὸ λόγον δὲν εἶναι τὸ στοιχεῖο ποὺ
ἀπέχει περισσότερο ἀπὸ τὸ νόμον καὶ τὴν τάξη;

Προφανῶς.

Ἀλλὰ δὲν ἔγινε φανερό ὅτι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἀπέχουν οἱ ἐρω-
τικὲς [β] καὶ οἱ τυραννικὲς ὁρέξεις;

Βεβαίως.

Λυγότερο, ἀντιθέτως, οἱ ἀρχοντικὲς καὶ οἱ κόσμιες;

Ναί.

Τὴ μεγαλύτερη, ἔτσι, ἀπόστασι ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἥδονή, τὴ συγγενικὴ
στὸν ἄνθρωπον, θὰ τὴν ἔχει ὁ τύραννος, ἐνῶ ὁ ἀρχοντας θὰ ἔχει τὴ μικρότερη.

Ἀναπόφευκτα.

Συνεπῶς, εἶπα, τὴν πιὸ δυσάρεστη ζωὴ θὰ τὴν ζήσει ὁ τύραννος, καὶ τὴν
πιὸ εὐχάριστη ὁ ἀληθινὸς ἀρχοντας.

Χωρὶς καμία ἀμφιβολία.

Ξέρεις λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, πόσο πιὸ δυσάρεστα ζεῖ ὁ τύραννος σὲ σύγκριση
μὲ τὸν ἀληθινὸ ἀρχοντα;

Ἄν'μου τὸ πῆς, ναί.

Ἐπάρχουν, καθὼς φαίνεται, τρεῖς ἡδονές, μιά γνήσια καὶ δύο [c] νόθες, καὶ ὁ τύραννος, ξεπερνώντας τὸ νόμο καὶ τὴ λογικὴ, πῆγε πρὶ πόρα ἀπὸ πῆς νόθες ἡδονές καὶ ἔχει πάντα κοντά του κάποιες ἡδονές δουλικές πού τὸν συντροφεύουν σὰν φρουροί του· πόσο ζηλωμένος βγαίνει ἀπὸ αὐτὸ δὲν εἶναι πολὺ ἐύκολο νὰ εἰπωθεῖ, ἐκτὸς ἴσως μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο.

Πῶς; ρώτησε.

Ὁ τύραννος ἦταν κάπου τρίτος στὴ σειρὰ ἀπὸ τὸν ὀλιγαρχικό· γιατί ἀνάμεσα τοὺς ἦταν ὁ δημοκρατικός.

Ναί.

Ἐπομένως καὶ ἡ ἡδονὴ πού θὰ τὸν συντροφεύει δὲν θὰ εἶναι τὸ *τρίτο* κατὰ σειρά εἰδωλο ἡδονῆς σὲ σχέση μὲ τὴν ἀληθεια, ἂν ἀληθεύουν ὅσα ἔχουμε πεῖ πρωύτερα;

Θὰ εἶναι.

Κι ὁ ὀλιγαρχικός πάλι ἔρχεται τρίτος στὴ σειρά ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ ἄρχοντα, ἂν [d] θεωρήσουμε ὅτι ὁ ἀριστοκρατικός καὶ ὁ ἀληθινὸς ἄρχοντας ταυτίζονται.

Τρίτος, ναί.

Τρεῖς φορὲς τὸ τρία, ἐπομένως, εἶναι, σὲ ἀριθμούς, ἡ ἀπόσταση πού χωρίζει τὸν τύραννο ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἡδονή.

Ἔτσι φαίνεται.

Συνεπῶς, εἶπα, καθὼς φαίνεται, τὸ εἰδωλο τῆς ἡδονῆς πού αἰσθάνεται ὁ τύραννος θὰ ἦταν δυνατόν, μὲ βάση τὸ μήκος, νὰ παρασταθεῖ μὲ ἕναν ἐπίπεδο ἀριθμό.

Βεβαίως.

Κι ἅμα ὑψώσουμε αὐτὸ τὸν ἀριθμὸ στὸ τετράγωνο, καὶ αὐτὸ πάλι στὴν τρίτη του δύναμη, γίνεται φανερό πόσο ἀπέχει ἡ ἡδονὴ τοῦ τυράννου ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἡδονή.

Γίνεται, εἶπε· σὸν μαθηματικό, βέβαια.

Ἄν τώρα, ἀντιστρόφως, λογαριάσει κανεὶς πόσο ἀπέχει ὁ ἀληθινὸς ἄρχοντας [e] ἀπὸ τὸν τύραννο ὡς πρὸς τὴν αὐθεντικότητα τῆς ἡδονῆς, θὰ βρεῖ, ἅμα κάνει τὸν πολλαπλασιασμό, ὅτι ὁ ἄρχοντας ζεῖ ἑφτακόσιες εἰκοσι ἑννέα φορές πρὸς τὸ εὐχάριστα καὶ ὅτι, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὁ τύραννος ζεῖ ἀκριβῶς τόσες φορές πρὸς τὸ δυσάρεστα.

Καταπληκτικός, εἶπε, ὁ ὑπολογισμὸς πού μᾶς ἔκανες γιὰ τὴ διαφορὰ τῶν

δύο, [588a] δηλαδή τοῦ δίκαιου καὶ τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου, σχετικὰ μὲ τὴν ἡδονὴ καὶ τὸν πόνο.

Κι ὥστόσο ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς εἶναι ἀληθινός, εἶπα ἐγώ, καὶ ταιριάζει στὴ ζωὴ, ἂν αὐτὴ ἔχει κάποια σχέση μὲ ἡμέρες καὶ μὲ νύχτες, μὲ μῆνες καὶ μὲ χρόνια.

Βεβαίως καὶ ἔχει, εἶπε.

Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ ἄξιος καὶ δίκαιος ἄνθρωπος ὑπερτερεῖ σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ ὡς πρὸς τὴν ἡδονὴ σὲ σύγκριση μὲ τὸν κακὸ καὶ τὸν ἀδικο, φαντάζεσαι τώρα πόσο περισσότερο θὰ ὑπερτερεῖ ὡς πρὸς τὴν εὐπρέπεια τῆς ζωῆς του καὶ τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν ἀρετή;

Πραγματικὰ ἀσύλληπτο, μὰ τὸ Δία, εἶπε.

[b] Ὁραία, τότε· μιά καὶ φθάσαμε σ' αὐτὸ τὸ σημείο τῆς ἐρευνάς μας, ὅς ξαναγυρῶμε σὲ ὅσα εἶπαμε στὴν ἀρχή, τὰ ὅποια ἦταν καὶ ἡ ἀφορμὴ γιὰ νὰ φράσουμε ὡς ἐδῶ. Διατυπώθηκε, θαρῶ, τότε ἡ ἄποψη ὅτι ἡ ἀδίκια εἶναι κάτι πού συμφέρει τὸν ἐντελῶς ἀδικο ἄνθρωπο, ἀρκεῖ νὰ τὸν θεωροῦν οἱ ἄλλοι δίκαιο· ἢ δὲν εἰπώθηκε ἔτσι;

Ναί, ἔτσι.

Τώρα λοιπὸν, εἶπα, πού συμφωνήσαμε μεταξὺ μας τί ἀποτελέσματα φέρνει ἡ ἀδίκη πράξι καὶ τί ἡ δίκαιη, ὅς τὸ συζητήσουμε μαζί του.

Μὲ ποιὸν τρόπο; εἶπε.

Πλάθοντας μὲ τὴ φαντασία μιά εἰκόνα τῆς ψυχῆς, γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ ἐκείνος πού ὑποστήριζε αὐτὲς τίς ἀπόψεις τί ἀκριβῶς ὑποστήριζε.

[c] Σὰν τί λογῆς εἰκόνα; ρώτησε ἐκεῖνος.

Μιά εἰκόνα, εἶπα ἐγώ, σὰν ἐκεῖνα τὰ πλάσματα γιὰ τὰ ὅποια μιλοῦν οἱ παλαιοὶ μῦθοι, λ.χ. σὰν τὴ Χίμαιρα, τὴ Σκύλλα, τὸν Κέρεβο, καὶ κάποια ἄλλα πλάσματα, γιὰ τὰ ὅποια λένε ὅτι συνδύαζαν πολλὰς διαφορετικὰς μορφὰς ἐνωμένες σὲ ἕνα σῶμα.

Τὸ λένε, πράγματι, εἶπε.

Νὰ πλάσεις λοιπὸν μὲ τὴ φαντασία σου τὴ μορφή ἑνὸς θηρίου ποιηλόχρωμου καὶ μὲ πολλὰ κεφάλια, τὸ ὅποιο νὰ ἔχει γύρω-γύρω κεφάλια ἡμερων ζώων καὶ ἄγριων, καὶ νὰ μπορεῖ νὰ μεταμορφώνεται καὶ νὰ βγάζει μόνο του τέτοια κεφάλια κατὰ βούληση.

[d] Αὐτὴ ἡ δουλειά, εἶπε, χρειάζεται φοβερὰ ἐπιδέξιο τεχνίτη· καθὼς ὅμως ὅμως τὰ λόγια εἶναι πρὶ εὐπλαστα ἀπὸ τὸ κερί καὶ τὰ παρόμοια ὕλικά, πῆς ὅτι εἶναι κίολας καμωμένο.

Νά φτιάξεις επίσης μιὰ μορφή λιονταριού, και μὴν ἄλλη ἀνθρωπίνη· ἡ πρώτη ὁμως νὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη και ἡ δεύτερη δεύτερη σὲ μέγεθος.

Αὐτά, εἶπε, εἶναι εὐκολότερα και ἔχουν κιόλας γίνει.

Τοῦτα τὰ τρία, τώρα, νὰ τὰ συνενώσεις σὲ ἓνα, ἔτσι ὥστε κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ἀποτελέσουν *μία* φύση.

Τὰ ἔχω ἥδη, εἶπε.

Φτιάξε τους τώρα γύρω-γύρω, ἐξωτερικά, τὴ μορφή τοῦ ἑνός, τοῦ ἀνθρώπου, ἔτσι ὥστε ὅποιος δὲν μπορεῖ νὰ βλέπει τὸ μέσα ἀλλὰ βλέπει μόνο τὸ [ε] ἐξωτερικὸ περιβάλλυμμα νὰ νομίζει ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα ζωντανὸ πλάσμα, ἓναν ἄνθρωπο.

Τὸ ἔχω κιόλας φτιάξει, εἶπε.

Ἄς λέμε, ἔτσι, σὲ ὅποιον ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ βρεῖ ὠφελιμὸς ἂν διαπραττεῖ ἀδικίες και ὅτι δὲν εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον του νὰ πράττει μὲ δικαιοσύνη, πὼς δὲν ὑποστηρίζει τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον ὅτι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος θὰ ἔχει ὠφέλεια νὰ καλοθερμεῖ τὸ παικλόχρωμο θηρίο και νὰ τὸ δυναμώνει—αὐτὸ τὸ ἴδιο και τὸ λιοντάρι κι ὅ,τι ἀνήκει σ' αὐτό—, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη [589a] νὰ ἀφῆναι τὸν ἄνθρωπο νὰ λιμοκτονεῖ και νὰ χάνει τὴ δύναμή του, ὥστε νὰ σέρνεται κατὰ 'κεῖ πού θὰ τὸν τραβολογᾷ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ δύο θηρία· και διόλου νὰ μὴν προσπαθεῖ νὰ φέρεῖ τὰ θηρία πιὸ κοντὰ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο ὥστε νὰ φυλιώσουν μεταξὺ τους ἀλλὰ νὰ τὰ ἀφῆναι νὰ δαγκώνονται και νὰ ἀλληλοτρώγονται πολέμωντας τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο.

Πραγματικά, εἶπε ἐκεῖνος, αὐτὰ ἀκριβῶς θὰ ἔλεγε ὅποιος ἐπιχωρεῖ τίς ἀδικεῖς πράξεις.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πάλι πλεονὰ ἐκεῖνος πού ὑποστηρίζει ὅτι *ἔχει ὠφέλος* ὅποιος πράττει δίκαια, θὰ ὑποστήριζε ὅτι πρέπει κανεὶς νὰ πράττει και νὰ λέει ὅ,τι θὰ συντελέσει ὥστε νὰ κυριαρχήσει [β] ὁ ἄνθρωπος πού ὑπάρχει *μέσα* στὸν ἄνθρωπο· και τὸ θεοφτάρι ἐκεῖνο μὲ τὰ πολλὰ κεφάλια θὰ τὸ φροντίσει σὰν γεωργὸς πού φροντίζει και καλλιεργεῖ τὰ ἥμερα, ἐνῶ τὰ ἄγρια τὰ ἐμποδίζει νὰ φυτρῶσουν· θὰ τὸ θερμεῖ παῖδνοντας ὡς σύμμαχό του τὴ δύναμη τοῦ λιονταριοῦ, κι ἔχοντας τὴν ἴδια ἔγνοια γιὰ ὅλα κι ἀφοῦ τὰ συμφιλώσει ἀναμεταξὺ τους και μὲ τὸν ἑαυτό του· ἔτσι δὲν εἶναι;

Ναί, ἀκριβῶς αὐτὸ ὑποστηρίζει ὅποιος ἐπιχωρεῖ τὸ δίκιο.

Ἔτσι, ἐκεῖνος πού ἐξιμνεῖ τὴ δικαιοσύνη θὰ ὑποστηρίζει ἀπὸ κάθε ἀποψη ἀληθινὰ πράγματα, [ε] ἐνῶ ὁ ὀμνητὴς τῆς ἀδικίας λαθεμένα. Γιατὶ εἶτε ἀπὸ

τὴν ἀποψη τῆς ἡδονῆς τὸ δεῖ κανεὶς τὸ ζήτημα εἶτε ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς καλῆς φήμης εἶτε ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ὠφέλειας, ὁ ὑποστηρικτῆς τοῦ δικαίου λέει πράγματα ἀληθινὰ. ἐνῶ αὐτὸς πού ἐπικρίνει τὸ δίκαιο μιλάει χωρὶς νὰ λέει τίποτα σωστὸ και ἐπικρίνει χωρὶς νὰ ξέρει τί εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἐπικρίνει.

Δὲν νομίζω, εἶπε, ὅτι ἔχει κανὶν ἰδέα.

Ἄς προσπαθήσουμε λοιπὸν νὰ τὸν πείσουμε, μὲ ἥμερο τρόπο —γιατὶ δὲν τὸ θέλει πού λαθεύει—, κάνοντάς του τὴν ἀκόλουθη ἐρώτηση: «Καλέ μας ἄνθρωπε, δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ γνῶμες τῶν ἀνθρώπων σχετικὰ μὲ τὸ ποιά πράγματα εἶναι καλὰ και ποιά ἄσχημα διαμορφώνονται μὲ τοῦτο τὸν τρόπο; Καλὰ δὲν εἶναι ἐκεῖνα [ε] πού ὑποτάσσουν τὰ ζωῶδη μέρος τῆς φύσης μας στὴν κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου ἢ μᾶλλον, θὰ λέγαμε, στὴν κυριαρχία τοῦ *θεϊκοῦ* στοιχείου μέσα μας, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄσχημα δὲν εἶναι αὐτὰ πού ὑποδουλώνουν τὸ ἥμερο στοιχεῖο στὸ ἄγριο;» Τί λές, θὰ συμφωνήσῃ;

Ἄν ἀκολουθήσῃ, εἶπε, τὴ συμβουλή μου, ναί.

Ἔταρα ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀπόδειξη κανέναν ἀνθρώπου πού νὰ τὸν συμφέρεῖ νὰ πάρει χρήματα μὲ τρόπο ἄδικο, ἀφοῦ εἶναι βέβαιο ὅτι παίρνοντας τὰ χρήματα ὑποδουλώνει συνάμα τὸ εὐγενικότερο κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ του [ε] στὸ πιὸ ἐλαεινόν; Ἄν παίρνοντας χρήματα θὰ ὑποδουλῶνε τὸ γιὸ ἢ τὴ θυγάτηρά του, και μάλιστα σὲ ἀνθρώπους ἄγριους και κακοὺς, ὁ ἴδιος δὲν θὰ *εἶχε κανένα* ὄφελος, ἀκόμη κι ἂν τὰ χρήματα πού θὰ ἔπαιρνε γι' αὐτὸ θὰ ἦσαν πάμπολλα, ὅταν ὅμως ὑποδουλῶνε τὸ πιὸ θεϊκὸ κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ του στὸ πιὸ ξένο κι ἄσχετο μὲ τὴ θεϊκὴ φύση και στὸ πιὸ μαρὸ χωρὶς νὰ αἰσθάνεται τὴν παροικμική λύπη, δὲν εἶναι ἄραγε τρισάθλιος και δὲν προκαλεῖ, γιὰ τὸ χρυσάφι, [590a] ἓναν ὄλεθρο πολὺ φρικτότερο ἀπὸ ἐκεῖνον πού προκαλεσε ἡ Ἐριφύλη πουλώντας τὴν ψυχὴ τοῦ ἄντρα τῆς γιὰ μιὰ χρυσὴ ἄλυσίδα;

Πραγματικά, πολὺ φρικτότερο, εἶπε ὁ Γλαύκων· θὰ σοῦ ἀπαντήσω ἐγὼ ἀντὶ γιὰ 'κεῖνον.

Δὲν νομίζεις ἐπίσης ὅτι και ἡ ἀκολασία γι' αὐτὸν τὸ λόγο ἐπικρινόταν πάντοτε ἀπὸ παλὰ ἐπειδὴ χαλαρώνει περισσότερο ἀπ' ὅσο πρέπει τὰ χαλανάρια πού συγκαταστὴν ἐκεῖνο τὸ φρικτὸ, τὸ πελώριο και πολύμορφο τέρας;

Προφανῶς, εἶπε.

Ἄλλὰ και ἡ αὐθαγεία και ἡ δύστροπη συμπεριφορὰ δὲν γίνονται ἀντικείμενα φόγου [β] ὅταν κάνουν δυσανάλογα πιὸ μεγάλο και πιὸ δυνατὸ τὸ λιοντάρι και τὸ φίδι μέσα μας;

Βεβαιότατα.

Ἡ τρυφήλῃ ζωῇ, πάλι, καὶ ἡ μαλθακότηता δὲν ἐπικρίνονται γιὰ τὸ χαλάρωμα καὶ τὴν παράλυση πὺν προκαλοῦν στὸ ἴδιο στοιχεῖο μέσα μας, ὅταν μᾶς κάνουν νὰ εἴμαστε δειλοί;

Χωρὶς ἀμφιβολία.

Ἡ κολακεία, ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ ἡ δουλοπρέπεια δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτες ἐπειδὴ ὑποδουλώνουν τὸ ἴδιο αὐτὸ στοιχεῖο, τὸ θυμωιδές, ἀπὸ μικρὴ ἥλικία σὲ ἐκείνο τὸ δύστροπο θηρίο, καὶ τὸ συνηθίζουν, ἐξαιτίας τοῦ χρήματος καὶ τῆς ἀπληστίας τοῦ θηρίου, νὰ δέχεται προσηλακισμοὺς καὶ νὰ γίνεται ἀντὶ γιὰ λιοντάρι-πίθηκος;

[ε] Καὶ πολὺ ἀξιοκατάκριτες, εἶπε.

Ἄλλὰ καὶ οἱ βωριές καὶ χειρωνακτικὲς ἐργασίες γιὰτὶ, νομίζεις, λογίζονται ντροπὴ; Γιὰ κανέναν ἄλλο λόγο ἢ ἐπειδὴ κάποιος πὺν ἀσχολεῖται μὲ αὐτὲς ἔχει ἀπὸ τὴ φύση του ἀδύναμο τὸ εὐγενικότερο κομμάτι τῆς ψυχῆς; σὲ βαθμὸ πὺν νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ἐξουσιάζει τὰ θηρία μέσα του ἄλλὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὰ ὑπηρετεῖ, καὶ τὸ μόνο πὺν μπορεῖ νὰ μάθει εἶναι ὁ τρόπος πὺς νὰ τὰ καλοπιάνει;

Ἔτσι φαίνεται, εἶπε.

Γιὰ νὰ συμβεῖ, λοιπὸν, ὥστε ἀκόμη καὶ αὐτῆς τῆς λογῆς ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξουσιάζεται ἀπὸ μιὰ ἀρχὴ ὅμοια μὲ ἐκείνη ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξουσιάζεται καὶ ὁ ἄριστος, δὲν ὑποστηρίζουμε ὅτι εἶναι ἀνάγκη τοῦτος ἔδῳ νὰ εἶναι δοῦλος ἐκείνου, τοῦ [ε] ἀρίστου, μέσα στὸν ὁποῖο κυριαρχεῖ τὸ θεϊκὸ στοιχεῖο; Ἀπὸ αὐτὴ τὴν κυριαρχία τοῦ ἀρίστου ἐμεῖς δὲν νομίζουμε ὅτι ἀπορρέουν δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις γιὰ τὸν δοῦλο, ὅπως φανταζόταν ὁ Θρασύμαχος ὅτι συμβαίνει γιὰ τοὺς ἐξουσιάζόμενους, ἀλλὰ, πιστεύουμε, εἶναι γιὰ τὸν καθένα προτιμότερο νὰ ἐξουσιάζεται ἀπὸ κάτι θεϊκὸ καὶ γεμάτο σοφία, νι ὅτι τὸ καλύτερο θὰ ἦταν τὸ στοιχεῖο αὐτὸ νὰ τὸ ἔχει ὡς δικό του κτῆμα μέσα του, διαφορετικὰ τὸ θεϊκὸ αὐτὸ νὰ στέκεται καὶ νὰ τὸν ἐπιτηρεῖ ἀπ' ἑξῶ, γιὰ νὰ εἴμαστε ὅλοι κατὰ τὸ δυνατόν ὅμοιοι καὶ φίλοι καθὼς θὰ μᾶς κυβερνάει ὅλους τὸ ἴδιο στοιχεῖο. Σωστά;

Βεβαίως, εἶπε.

[ε] Ἄλλωστε καὶ ὁ νόμος, εἶπα ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ εἶναι σύμμαχος ὅλων μέσα στὴν πόλιν κάνει φανερό ὅτι σὲ αὐτὸ ἀποβλέπει, ἐπίσης ἢ ἐξουσία τὴν ὁποία ἀσκοῦμε στὰ παιδιά, τὸ ὅτι δηλαδὴ δὲν τὰ ἀφίηνομε νὰ εἶναι ἐλεύθερα προτιμὸ νὰ φροντίσουμε ὥστε νὰ ἐγκαθιδρυθοῦν μέσα τους διοικητικὲς καταστα-

τικὲς ἀρχές, ὅπως καὶ στὴν πολιτεία· γιὰ ὅταν [591a] καλλιεργώντας τὸ εὐγενικότερο κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ τοὺς διαμέσου τοῦ ἀντίστοιχου δικού μας ἐγκαταστήσουμε μέσα τους ἕναν ἰσάξιο φρουρὸ καὶ ἄρχοντα, τότε πὰ τὰ ἀφίηνομε μὲ ἐλεύθερα.

Προσηματικά, εἶπε, τὸ κάνει φανερό.

Πὺς νὰ ἰσχυριστοῦμε λοιπὸν, Γλαύκων, λαμβάνοντας ποιά ἀρχὴ ὡς βάση, ὅτι εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον ἑνὸς ἀνθρώπου νὰ ἀδικεῖ ἢ νὰ ζεῖ ἀκόλαστα ἢ νὰ διαπράττει κάτι αἰσχρό, πράγματα πὺν θὰ τὸν κάνουν βέβαια χειρότερο ἄλλὰ πὺν θὰ τοῦ ἀποφέρουν πλούτη ἢ κάποια ἄλλη δύναμη;

Μὲ κανέναν τρόπο, εἶπε.

Ἡ πάλι ὅτι εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον του νὰ μὴ γίνεται ἀντιληπτὸς καὶ νὰ μὴν ὑφίσταται καμιά τιμωρία, ὅταν κάνει τὸ ἄδικο; [b] Ἡ μήπως δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτὸς πὺν δὲν τὸν ἀντιλαμβάνονται γίνεται ἀκόμη χειρότερος, ἐνῶ σ' αὐτὸν πὺν δὲν καταφέρνει νὰ ξεφύγει καὶ πὺν ὑφίσταται τὴν τιμωρία, τὸ ζωῶδες στοιχεῖο ἀποκοιμείται καὶ ἐξημερώνεται, ἐνῶ τὸ ἥμερο ἀπελευθερώνεται; Κι ὅλη ἡ ψυχὴ του, μπαινώντας στὴν τροχιά τὸν πὺν εὐγενικὸν φυσικὸν γνωρισμάτων τῆς, δὲν φθάνει, καθὼς θὰ ἀποκτᾷ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη ἀγκυλωμένες μὲ σοφία, σὲ μιὰ κατάστασι ἀξιολογικὰ ἀνώτερη ἀπὸ τὴν κατάστασι ἑνὸς σώματος τὸ ὁποῖο ἀποκτᾷ δύναμη καὶ ὁμορφιὰ μαζί μὲ ὑγεία, στὸ βαθμὸ πὺν ἡ ψυχὴ εἶναι κάτι ἀξιολογικὰ ἀνώτερο ἀπὸ τὸ σῶμα;

Ἀσφαλῶς, εἶπε.

[ε] Τότε λοιπὸν ὁ μυαλωμένος ἄνθρωπος δὲν θὰ ζήσει ἔχοντας ἐστίασι ὅλες τίς δυνάμεις του σὲ τοῦτον τὸ στόχο; Πρῶτον θὰ τρέφει μεγάλη ἐκτίμησι γιὰ τίς σπουδὲς πὺν θὰ φτιάξουν τὴν ψυχὴ του νὰ εἶναι τέτοια, ἐνῶ τὰ ἄλλα ὅλα θὰ τὰ περιφρονεῖ σωστά;

Προφανῶς, εἶπε.

Κι ἔπειτα, εἶπα, τὴν κατάστασι τοῦ σώματός του καὶ τὴ φροντίδα του γι' αὐτὸ δὲν θὰ τὴν ἀποθέσει στὴν κτηνώδη καὶ ἀκαταλόγηστη ἥδονή καὶ δὲν θὰ προσανατολίσαι τὴ ζωὴ του πρὸς αὐτὴ τὴν κατεϋθυνση, οὔτε ὅμως καὶ στὴ σωματικὴ ὑγεία θὰ τὴν προσανατολίσαι κοιτάζοντας πὺς θὰ γίνει δυνατὸς ἢ ὑγιὲς ἢ ὠρεῖος, ἂν δὲν πρόκειται [ε] ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ νὰ γίνει καὶ συνετός, ἄλλὰ θὰ εἶναι φανερό ὅτι πάντοτε τὴν ἀριμονικὴ διάπλασι τοῦ σώματός του τὴν θέτει στὴν ὑπηρεσία τῆς ψυχικῆς του ἀριμονίας.

Πέρα γιὰ πέρα ἔτσι, εἶπε, ἂν πρόκειται σταλήθεια νὰ εἶναι ἕνας καλλιεργημένος ἄνθρωπος.

Ἄλλὰ ἡ ἴδια τάξη καὶ τὸ ἴδιο συνταίριασμα δὲν θὰ χαρακτηρισρίζουν ἐπίσης τὴν προσπάθειά του γιὰ ἀπόκτηση χρημάτων; Καὶ δὲν νομίζεις κι ἐσὺ πὼς δὲν θὰ θαμνωθεῖ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ὁ κόσμος τὸ θεωρεῖ εὐλογία, ὥστε νὰ ἐπιδιώξει τὴν ἀπεριορίστη αὐξηση τοῦ ὄγκου τοῦ πλοῦτου, μπαίνοντας ἔτσι σὲ μεγάλους μπελάνδες;

Δὲν νομίζω, εἶπε, ὅτι θὰ τὸ κάνει.

[ε] Ἀπεναντίας μάλιστα, εἶπα ἐγώ, ἔχοντας στραμμένο τὸ βλέμμα του στὴν τάξη ποὺ εἶναι ἐφοδιασμένη μέσα του καὶ τὴν προσοχή του τεκτονισμένη ὥστε νὰ μὴ διαταραχθεῖ ἔστω τὸ ἐλάχιστο σ' αὐτὴν ἐξαιτίας εἴτε τῆς περιρροίας τοῦ πλοῦτου εἴτε τῆς ἀνεπάρκειάς του, θὰ πορευτεῖ, ὅσο τοῦ εἶναι δυνατόν, μὲ βάση αὐτὴ τὴν ἀρχή, κανονίζοντας ἀνάλογα τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδά του.

Βεβαίως, εἶπε.

[592a] Ἀλλὰ καὶ σὲ σχέση μετὰ τῆς τιμῆς, ἔχοντας στραμμένο τὸ βλέμμα στὴν ἴδια πάλι ἀρχή, ἄλλες ἀπὸ αὐτὲς θὰ τὶς ἐπιδιώξει καὶ θὰ τὶς γευτεῖ — αὐτὲς γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ ἔχει σχηματίσει τὴ γνώμη ὅτι τὸν βελτιώνουν ὡς ἄνθρωπο —, ἐνῶ ἐκείνες ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ καταλύσουν τὴν τάξη ποὺ ὑπάρχει μέσα του θὰ τὶς ἀπορρίψει, στὴν ἰδιωτικὴ του ὁσο καὶ στὴ δημόσια σφαίρα.

Ἐπομένως, εἶπε, δὲν θὰ θελήσει νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν πολιτική, ἂν πραγματικὰ νοιάζεται γι' αὐτό.

Μὰ τὸ σκόλο, εἶπα ἐγώ, ναί, στὴν πόλιν τὴ δική του θὰ ἀσχοληθεῖ καὶ πολὺ μάλιστα, ἴσως ὅμως ὄχι στὴν πατρίδα του, ἐκτός κι ἂν παρουσαιαστεῖ κάποια θεϊκὴ τύχη.

Καταλαβαίνο, εἶπε· ἐννοεῖς τὴν πολιτεία ποὺ ἀνιστορήσαμε καθὼς τὴν θεμελιώναμε, αὐτὴν ποὺ ὑπάρχει στὰ λόγια — γιὰτὶ στὴ γῆ ἑπάνω δὲν νομίζω [b] ὅτι ὑπάρχει πουμενά.

Ὅμως, εἶπα, ἴσως ὑπάρχει στὸν οὐρανό, σὰν ἓνα ὑπόδειγμα γιὰ ὅποιον θέλει νὰ βλέπει καὶ βλέποντας νὰ χτίζει μιὰ πολιτεία μέσα του. Ἄν ὑπάρχει κάπου αὐτὴ ἡ πολιτεία ἢ ἂν θὰ ὑπάρξει, αὐτὸ δὲν ἔχει καμία σημασία· γιὰτὶ ἐκείνος θὰ πράττει σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους αὐτῆς τῆς πολιτείας καὶ καμιάς ἄλλης.

Φυσικά, εἶπε.

I

[595a] Πραγματικά, εἶπα ἐγώ, συλλογίζομαι κι ἓνα σωρὸ ἄλλα πράγματα γι' αὐτὴ τὴν πόλιν, τὰ ὁποῖα μὲ κάνουν νὰ πιστεύω πὼς ἦταν πέτρα ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία σωστὸς ὁ τρόπος ποὺ τὴν θεμελιώσαμε· προπάντων τὸ ὑποστηρίξω αὐτὸ ὅταν ἀναλογιστῶ τὴνποίηση.

Σὲ τί ἀναφέρεσαι; ρώτησε.

Στὴν ἀπόλυτη ἀρνησὶς μας νὰ ἐπιτρέψουμε νὰ μπεῖ στὴν πόλιν τὸ κομμάτι τῆς ποίησης ποὺ ἔχει χαρακτηριστικὸ μμητικὸ· ὅτι δὲν πρέπει μὲ κανέναν τρόπο νὰ τὸ ἐπιτρέψουμε, αὐτό, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἔχει γίνῃ φανερό μὲ μεγαλύτηρη καθαρότητα *τόρα*, ποὺ ἔχουμε πιά ξεχωρίσει τίς διαφορετικὰς [b] δυνάμεις τῆς ψυχῆς.

Τί ἐννοεῖς;

Ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε, μεταξὺ μας — γιὰτὶ ἀσφαλῶς δὲν θὰ πᾶτε νὰ μὲ καρφώσετε στοὺς τραγικοὺς ποιητὲς καὶ στοὺς ἄλλους τεχνίτες τῆς μίμησης —, ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς ὅλα αὐτὰ κουτσουρεύουν τὴ σκέψη ἐκείνων ποὺ τὰ ἀκοῦνε, ἅμα αὐτοὶ δὲν ἔχουν ὡς ἀντίδοτο τὴ γνώση τί σταλήθεια εἶναι τοῦτα τὰ πράγματα.

Τὰ λές αὐτά, ρώτησε, ἔχοντας τί στοῦ νοῦ σου;

Πρέπει νὰ τὸ πῶ, εἶπα ἐγώ, παρόλο ὅτι ἡ μιὰ κάποια ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμός ποὺ ἀπὸ παιδὶ τρέφω γιὰ τὸν Ὅμηρο μὲ κάνουν νὰ μὴ θέλω νὰ μιλήσω. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία [ε] πὼς εἶναι ὁ πρῶτος δάσκαλος καὶ ὁ δόνητής ὅλων αὐτῶν τῶν μεγάλων τραγικῶν. Ὡστόσο δὲν εἶναι σωστὸ νὰ βάζουμε τὸν ἄνθρωπο πᾶνω ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, κι ἔτσι αὐτὸ ποὺ ἔχω στὸ νοῦ μου πρέπει νὰ τὸ πῶ.

Βεβαίως, εἶπε.

Ἄκου λοιπόν, ἡ μάλλον, νὰ ἀπαντᾷς.

Πῶτα με.

Θὰ μποροῦσες νὰ μοῦ ἔλεγες τί ἐπιτέλους εἶναι, γενικῶς, ἡ μίμηση; Γιατὶ ἐγώ ὁ ἴδιος δὲν καταλαβαίνο τί ἀκριβῶς θέλει νὰ κάνει.

Καὶ περιμένεις τώρα, εἶπε, νὰ τὸ ἔχω καταλάβει ἐγώ!

[596a] Δὲν θὰ ἦταν διόλου παράξενο, εἶπα· γιὰτὶ ἔχει συμβεῖ πολλὰ πράγματα νὰ τὰ δοῦν ἄνθρωποι, ποὺ δὲν βλέπουν καλά, περὺτερα ἀπὸ ἄλλους μὲ ὀξύτερη ὄραση.

Αυτό είναι ἀλήθεια, εἶπε· ὁμως μπισοστά σου δὲν θὰ ξεθάρρευα νὰ διατυπώσω μιά ὁποιαδήποτε γνώμη μου· γι' αὐτὸ κοίταξε νὰ τὸ κάνεις ἐσύ.

Συμφωνεῖς τότε νὰ ἀρχίσουμε ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἔρευνά μας ἀκολουθώντας τὴ συνηθισμένη μέθοδο; Συνήθως, δηλαδή, δεχόμαστε ὅτι ὑπάρχει μιά ὀρισμένη ἰδέα —μιά σὲ καθεμιά περίπτωση— γιὰ κάθε σύνολο ἐπιμέρους πραγματίων, γιὰ τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦμε τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἡ μήπως δὲν καταλαβαίνεις;

Καταλαβαίνω.

Ἄς πάρουμε, ἔτσι, καὶ τώρα ἓνα ὁποιοδήποτε τέτοιο σύνολο ἐπιμέρους πραγματίων. Ὑπάρχουν λόγου χάριν, [b] ἂν θέλεις, πολλὰ ἀνάκλιντρα καὶ πολλὰ τραπέζια.

Ἀσφαλῶς.

Ἵδεατὲς φόρμες ὅμως γιὰ αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα ὑπάρχουν μόνο δύο: μία γιὰ τὸ ἀνάκλιντρο καὶ μία γιὰ τὸ τραπέζι.

Ναί.

Καὶ συνήθως δὲν λέμε ὅτι ὁ κατασκευαστὴς τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο πρᾶγματα τὰ κατασκευάζει —ὁ ἓνας τὰ ἀνάκλιντρα καὶ ὁ ἄλλος τὰ τραπέζια, αὐτὰ πού χρησιμοποιοῦμε ἐμεῖς— ἔχοντας τὸ βλέμμα του στραμμένο στὴν ἰδεατὴ φόρμα, καὶ ὅτι τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ἄλλα πρᾶγματα; Γιατὶ ἀσφαλῶς κανένας κατασκευαστὴς δὲν πλάθει αὐτὴ καθεαυτὴν τὴν ἰδεατὴ φόρμα· πῶς θὰ μποροῦσε ἄλλωστε;

Μὲ κανέναν τρόπο.

Δεῖς ὅμως τώρα τί ὄνομα θὰ δώσεις σὲ τοῦτο τὸν πλάστη.

[c] Σὲ ποιόν;

Σ' αὐτὸν πού φτιάχνει τὰ πάντα, ὅσα κατασκευάζουν οἱ τεχνίτες, ἓνας· ἓνας χωριστά.

Μιλᾶς γιὰ ἓναν τρομερὸ καὶ καταπληκτικὸ ἄνθρωπο.

Περίμενε λίγο· γρήγορα θὰ ἔχεις νὰ λὲς περισσότερα. Γιατὶ ὁ ἴδιος αὐτοῦ τεχνίτης δὲν εἶναι μόνο ἱκανὸς νὰ φτιάξει τὰ κάθε λογῆς κατασκευάσματα ἀλλὰ φτιάχνει ἐπίσης ὅλα ὅσα ξεφυτρώνουν ἀπὸ τὴ γῆ καὶ ἀκόμη ὅλα τὰ ἔμβια ὄντα, καὶ τὰ ἄλλα καὶ τὸν ἐαυτὸ του, καὶ ἐπιπλέον τὴ γῆ καὶ τὸν οὐρανὸ καὶ τοὺς θεοὺς καὶ ὅλα ὅσα εἶναι στὸν οὐρανὸ καὶ ὅσα στὸν Ἄδη κάτω ἀπὸ τὴ γῆ τὰ δημιουργεῖ ὅλα.

[a] Μιλᾶς, εἶπε, γιὰ ἓναν τεχνίτη πολὺ ἀξιοθαύμαστο.

Δὲν με πιστεύεις; Γιὰ πῆς μου, εἰσαι τῆς γνώμης πῶς ἓνας τέτοιος πλάστης δὲν εἶναι κἀν δυνατόν νὰ ὑπάρξει ἢ ὅτι με κάποιον τρόπο εἶναι δυνατόν νὰ

ὑπάρξει ἓνας δημιουργὸς ὅλον αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ μὲ ἓναν ἄλλο τρόπο ὅχι; Ἡ μήπως δὲν ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι καὶ ἐσύ ὁ ἴδιος θὰ μποροῦσες νὰ τὰ πλάσεις αὐτὰ ὅλα με κάποιον, βέβαια, τρόπο;

Καὶ ποῖός, εἶπε, εἶναι αὐτὸς ὁ τρόπος;

Δὲν εἶναι δὰ καὶ κανένα δύσκολο πρᾶγμα, εἶπα ἐγώ, ἀλλὰ κάτι πού γίνεται με ποικίλα μέσα καὶ στὰ γρήγορα, ἰδίως ἂν ἔπαιρνες ἓναν καθρέφτη καὶ [e] τὸν περιέφερες παντοῦ· ἀμέσως θὰ φτιάξεις ἓναν ἥλιο καὶ ὁ, πὶ ὑπάρχει στὸν οὐρανὸ, ἀμέσως καὶ μιά γῆ, ἀμέσως μετὰ ἐσένα τὸν ἴδιο καὶ τὰ ἄλλα ζωντανὰ ὄντα καὶ τὰ κατασκευάσματα καὶ τὰ φυτὰ καὶ ὅλα ὅσα περιγυράσαμε τώρα δά.

Ναί, εἶπε, μόνο πού θὰ πρόκειται ὁμως γιὰ ἐμφανίσεις τῶν πραγμάτων καὶ ὄχι, θαρρῶ, γιὰ ἀληθινὰ ὄντα.

Θαυμάσια παρατήρηση, εἶπα ἐγώ, καὶ ὁ, πὶ πρέπει γιὰ τὸ ἐπιχείρημά μου. Γιατὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς δημιουργοὺς αὐτῆς τῆς λογῆς εἶναι, νομίζω, καὶ ὁ ζωγράφος· ἢ ὄχι;

Ἀσφαλῶς.

Ἔχω ὁμως τὴ γνώμη ὅτι θὰ ὑποστηρίξεις πῶς αὐτὰ πού φτιάχνει ὁ ζωγράφος δὲν τὰ φτιάχνει ἀληθινά. Μόλο, βέβαια, πού κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ὁ ζωγράφος ἀνάκλιντρο φτιάχνει· ἢ μήπως ὄχι;

Ναί, εἶπε, ἀλλὰ φανταστικὸ καὶ αὐτός.

[597a] Ὁ ξυλουργὸς ὁμως; Δὲν ἔλεγες τώρα δά ὅτι δὲν κατασκευάζει τὴν ἰδεατὴ φόρμα, δηλαδή αὐτὸ πού ἐμεῖς ὑποστηρίζουμε πῶς εἶναι κατονομαζόμενον ἀνάκλιντρο, ἀλλὰ ἀπλῶς ἓνα κάποιο ἀνάκλιντρο;

Ναί, ἔτσι ἔλεγα.

Τότε λοιπόν, ἀφοῦ κατασκευάζει αὐτὸ τὸ ὅποιο δὲν ἔχει ἀληθινὴ ὑπόσταση, κανένας δὲν θὰ ἔλεγε ὅτι κατασκευάζει τὸ ἀληθινὸ ὃν ἀλλὰ ὅτι κατασκευάζει κάτι σὰν τὸ ὃν πού ὁμως δὲν εἶναι τὸ ὃν. Κι ἂν θὰ ἰσχυριζόταν κάποιος ὅτι τὸ ἀνάκλιντρο πού φτιάχνει ὁ ξυλουργὸς ἢ τὸ κατασκευάσμα κάποιου ἄλλου τεχνίτη εἶναι ὃν με τὴν ἀπόλυτη σημασία τῆς λέξεως, τὸ πὺθὶ θανὸ εἶναι ὅτι δὲν θὰ ἔλεγε κάτι ἀληθινὸ· σοιστά;

Κατὰ τὴ γνώμη ἐκείνων τουλάχιστον οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται με τὴ διερεύνηση αὐτῶν τῶν ζητημάτων δὲν θὰ ἔλεγε κάτι ἀληθινὸ.

Νὰ μὴ μᾶς ἐκπλήσσει ἐπομένως ἂν καὶ αὐτὸ τὸ κατασκευάσμα συμβαίνει νὰ εἶναι κάτι πολὺ χλωμὸ σὲ σύγκριση με τὴν ἀλήθεια.

[b] Βέβαια, καθόλου.

Θέλεις, τότε, εἶπα, νὰ ἐπιχειρήσουμε μὲ βάση αὐτὰ τὰ παραδείγματα νὰ ἀνιχνεύσουμε τί πρᾶγμα τέλος πάντων εἶναι αὐτὸς ὁ μμητής;

Ἄν τὸ θέλεις ἐσύ, ναί.

Προκλύπτουν λοιπὸν τοῦτα τὰ τριῶν λογίων ἀνάκλιντρα: Ἔνα, αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει στὴν περιοχή τῆς ἀληθινῆς ὑπόστασης, γὰρ τὸ ὅποιο, καθὼς νομίζω ἐγώ, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ ἔχει κατασκευάσει ὁ θεός. Ἡ ποίος ἄλλος;

Κανένας ἄλλος, κατὰ τὴ γνώμη μου.

Ἔνα ἄλλο ποὺ τὸ ἔχει φτιάξει ὁ ξυλουργός.

Ναί, εἶπε.

Καὶ ἓνα ἄλλο ὁ ζωγράφος. Ἔτσι;

Ἄς ποῦμε.

Ζωγράφος, λοιπὸν, ξυλουργός, θεός, εἶναι τρεῖς τεχνίτες γιὰ τριῶν λογίων ἀνάκλιντρα.

Ναί, τρεῖς.

[ε] Ὁ θεός, τώρα, εἶπε ἐπειδὴ δὲν ἤθελε, εἶπε ἐπειδὴ κάποιος ἀναγκασιὸς τὸν ὑποχρέωνε νὰ μὴ φτιάξει στὴν ἰδεατὴ φύση περισσότερα ἀπὸ ἓνα ἀνάκλιντρο, ἐπλάσε μόνον ἐκεῖνο τὸ ἓνα ποὺ ἔχει τὴν *πραγματικὴ* ὑπόσταση τοῦ ἀνακλίντρου· δύο ἀνάκλιντρα τέτοιας λογῆς, ἡ περισσότερα, οὕτε πλάστηκαν ἀπὸ τὸ θεὸ οὕτε πρόκειται ποτὲ νὰ πλαστοῦν.

Πῶς ἔτσι; εἶπε.

Διότι, εἶπα ἐγώ, ἀκόμη κι ἂν ἔφτιαχνε ὁ θεὸς ἔστω δύο ὅλα κι ὅλα ἀνάκλιντρα, πάλι θὰ παρουσιαζόταν ἓνα τρίτο ἰδεατὸ ἀνάκλιντρο τοῦ ὁποίου τὴν ἀληθινὴ ὑπόσταση θὰ μοιράζονταν ἐκεῖνα τὰ δύο, κι ἔτσι ἀληθινὸ ἀνάκλιντρο θὰ ἦταν *τοῦτο* κι ὄχι ἐκεῖνα τὰ δύο ἄλλα.

Σωστά, εἶπε.

[δ] Γνωρίζοντάς τα, νομίζω, αὐτὰ ὁ θεὸς καὶ θέλοντας νὰ εἶναι σταλήθεια πλάστης ἐνὸς ἀνάκλιντρου μὲ *ἀληθινὴ ὑπόσταση* κι ὄχι ἀπλῶς ἐνὸς κάποιου οὕτε κι ἑνὸς κάποιος κατασκευαστῆς, τὸ ἔπλασε ἔτσι ὥστε στὴν ἀληθινὴ φύση του τὸ ἀνάκλιντρο νὰ εἶναι ἓνα καὶ μοναδικό.

Ἔτσι φαίνεται.

Νὰ τὸν ἀποκαλέσουμε λοιπὸν πλάστη τῆς *ἀληθινῆς φύσης* τοῦ ἀνακλίντρου ἢ κατὰ παρόμοιο;

Ὅπωςδήποτε, εἶπε, τοῦ ἀξιᾷ αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμός, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἔχει πλάσει στὴν αὐθεντικὴ τους ὑπόσταση.

Καὶ τὸ μαραγχοῦ πῶς θὰ τὸν ποῦμε; Δὲν θὰ τὸν ποῦμε κατασκευαστὴ ἀνακλίντρου;

Ναί.

Τὸ ζωγράφος, τώρα, θὰ τὸν ἀποκαλέσουμε κατασκευαστὴ καὶ πλάστη ἐνὸς τέτοιου πράγματος;

Σὲ καμμία περίπτωση.

Ἀλλὰ τότε τί θὰ πεῖς ὅτι εἶναι ὁ ζωγράφος σὲ σχέση μὲ τὸ ἀνάκλιντρο;

[ε] Ἔχω τὴ γνώμη, εἶπε ἐκεῖνος, ὅτι ὁ πῶς ταιριαστὸς χαρακτηρισμὸς θὰ ἦταν νὰ τὸν ποῦμε μμητὴ τῶν πραγμάτων ποὺ κατασκευάζουν ἐκεῖνοι.

Ὁραῖα, εἶπα ἐγώ· μμητὴ, ἐπομένως, χαρακτηρίζεις αὐτὸν ποὺ τὸ κατασκευασμὰ του εἶναι στὴν τρίτη κατὰ σειράν θέση ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ φύση· σωστά;

Ἀσφαλῶς, εἶπε.

Τὸ ἴδιο, συνεπῶς, θὰ εἶναι καὶ ὁ πραγματὸς ποιητής; ἐφόσον εἶναι μμητής, δηλαδή ἀπὸ τὴ φύση του κάτι σάν τρίτος στὴ σειρά μετὰ τὸν αὐθεντικὸ ἄρχοντα καὶ τὴν ἀλήθεια, κι ἐπίσης ὅλοι οἱ ἄλλοι.

Ἔτσι φαίνεται.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ μμητὴ εἴμαστε, λοιπὸν, σύμφωνοι. Σχετικὰ μὲ [598a] τὸ ζωγράφος ὅμως γιὰ πές μου τοῦτο: Προσπαθεῖ, κατὰ τὴ γνώμη σου, νὰ μμηθεῖ κάθε φορὰ τὴν πραγματικότητα ποὺ ὑπάρχει στὴ φύση καθενὸς πράγματος ἢ τὰ κατασκευάσματα τῶν δημιουργῶν;

Τὰ κατασκευάσματα τῶν δημιουργῶν, εἶπε.

Ἀραγε ὅπως εἶναι αὐτὰ ἢ ὅπως φαίνονται; Γιατὶ πρέπει νὰ κάνεις καὶ αὐτὴ τὴ διάκριση.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς; ρώτησε.

Ὡς ἐξῆς: Ἔνα κρεβάτι, ἂν τὸ κοιτᾷ ἀπὸ τὰ πλάγια ἢ κατ' εὐθείαν ἀπέναντι ἢ ἀπὸ ὅπουδήποτε ἄλλοῦ παρουσιάζει κάποια διαφορὰ τὸ ἴδιο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του ἢ δὲν παρουσιάζει καμμία ἀλλὰ ἀπλῶς *φαίνεται* διαφορετικό; Καὶ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὰ ἄλλα πράγματα;

Ναί, εἶπε, φαίνεται διαφορετικό, χωρίς ὡστόσο διόλου νὰ εἶναι.

[β] Συλλογίσου τοῦτο ἐδῶ. Τί ἀπὸ τὰ δύο κάνει ἡ ζωγραφικὴ μὲ κάθε ἀντικείμενό της; Προσπαθεῖ νὰ μμηθεῖ ἔχοντας στραμμένο τὸ βλέμμα στὸ πραγματικὸ ὄν, ὅπως αὐτὸ εἶναι σταλήθεια, ἢ στὸ φαινομενικό, ἔτσι ὅπως αὐτὸ φαίνεται; Ἀποτελεῖ μίμηση τῆς ἀλήθειας ἢ μιᾶς φαινομενικότητας;

Μιᾶς φαινομενικότητας, εἶπε.

Ἀπέχει ἄρα πολὺ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια ἡ μμητική καί, καθὼς φαίνεται, καταφέρει νὰ τὰ φτιάχνει ὅλα, ἐπειδὴ καταπιάνεται μὲ ἓνα μικρὸ μέρος κάθε πράγματος, καὶ μάλιστα μὲ ἓνα *εἶδολό* του. Ὁ ζωγράφος, γὰρ παράδειγμα, λέμε ὅτι θὰ μᾶς ζωγραφίσει ἓναν τσαγκάκη, ἓναν μαραγκὸ καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτες, [ε] χωρὶς νὰ ἔχει ἰδέα γιὰ τίς τέχνες κανενὸς ἀπὸ αὐτοὺς· ὥστόσο, ἂν εἶναι καλὸς ζωγράφος, θὰ μποροῦσε ζωγραφίζοντας ἓναν μαραγκὸ καὶ δειχνόντάς τον ἀπὸ μακριὰ νὰ ξεγελάσει κάποια παιδιὰ καὶ κάποιους ἀμυαλοὺς ἀνθρώπους πὼς τάχα πρόκειται γιὰ ἀληθινὸ μαραγκό.

Ἀμφιβάλλεις;

Ἀλλὰ νομίζω, φίλε μου, ὅτι σχετικὰ μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα πρέπει νὰ ἔχουμε στὸ νοῦ μας τοῦτο. Ἄν μᾶς ἔλεγε κάποιος ὅτι συνάντησε ἓναν ἀνθρώπο ὁ ὁποῖος κάτεχε ὅλες τίς τέχνες καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα γνωρίζει καθεὺς ἓνας χωριστά, καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχε τίποτα πού αὐτὸς [ε] νὰ μὴν τὸ γνώριζε καλύτερα ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο, θὰ ἵσταντο νὰ τοῦ ἀπαντήσουμε ὅτι λίγο ὥς πολὺ εἶναι ἀφελὴς καὶ ὅτι, καθὼς φαίνεται, ἔπεσε ἐπάνω σὲ κάποιον ἀπατεώνα καὶ τεχνίτη τῆς μίμησης, ὁ ὁποῖος τὸν ξεγέλασε καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι παντογνώστης, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἐλέγξει τί εἶναι γνώση καὶ τί ἄγνοια καὶ μίμηση.

Πολὺ σωστά, εἶπε.

Κι ὕστερα ἀπὸ αὐτό, εἶπα ἐγώ, πρέπει νὰ ἐξετάσουμε τὴν τραγωδία καὶ τὸν πρῶτο ὁδηγό τῆς, τὸν Ὅμηρο, ἐπειδὴ [ε] ἀκοῦμε ὁρισμένους νὰ λένε ὅτι οἱ τραγικοί καὶ ὁ Ὅμηρος κατέχουν ὅλες τίς τέχνες καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ὅσα σχετίζονται μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία, καὶ ἐπίσης τὰ θεϊκά· γιατί ὁ καλὸς ποιητής, λένε, ἂν πρόκειται νὰ συνθέσει ὁμορφα τὸ ποιητικὸ ἔργο πού πάει νὰ συνθέσει, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὸ κάνει *ἐχοντας γνώσεις*, διαφορετικὰ δὲν θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ κάνει τίποτα. Πρέπει ἔτσι νὰ ἐξετάσουμε μῆπως οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔτυχε νὰ πέσουν ἐπάνω σὲ τεχνίτες τῆς μίμησης καὶ ἔχουν ἔτσι ἐξαπατηθεῖ ὥστε βλέποντας τὰ ἔργα τοὺς [599α] νὰ μὴν ἀντιλαμβάνονται ὅτι τὰ ἔργα αὐτὰ ἀπέχουν τρεῖς θέσεις ἀπὸ τὸ πραγματικὸ ὄν καὶ ὅτι εἶναι εὐκόλο νὰ τὰ φτιάξει καὶ κάποιος πού δὲν γνωρίζει τὴν ἀλήθεια —γιατί οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ *φαντάσματα* κατασκευάζουν καὶ ὄχι ἀληθινὰ ὄντα— ἢ πάλι μῆπως ἔχει κάποια βάση αὐτὸ πού λένε καὶ ὄντως οἱ καλοὶ ποιητὲς *γνωρίζουν* τὰ πράγματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ πολὺς κόσμος ἔχει τὴ γνώμην ὅτι μολοῦν ὠραία.

Ναί, εἶπε, αὐτὸ ἀσφαλὸς πρέπει νὰ τὸ ἐξετάσουμε.

Φαντάζεσαι λοιπὸν ὅτι ἂν κάποιος μποροῦσε νὰ ἔφτιαχνε καὶ τὰ δύο: καὶ

τὸ πραγματικὸ ἀντιτιμῶμενο καὶ τὴν ἀπεικονιστὴ του, θὰ ἄφηνε τὸν ἑαυτό του νὰ καταπιάνεται στὰ σοβαρὰ μὲ τὴν κατασκευὴ εἰδῶλων καὶ ὅτι θὰ ἔβραζε αὐτὸ γιὰ βιτρίνα τῆς ζωῆς του [β] ὥς τὸ καλύτερο πρῶγμα πού θὰ διέθετε;

Ἐγώ, ὄχι.

Ἀλλὰ, ὑποθέτω, ἐὰν θὰ εἶχε σταλήθεια γνώση γιὰ τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα μιμῆται, θὰ φρόντιζε μὲ πολὺ μεγαλύτερο ζήλο νὰ πράττει παρὰ νὰ μιμῆται καὶ θὰ προσπαθοῦσε νὰ ἀφήσει πίσω του πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα *δικὰ του* πού νὰ θυμίζουν τὴν ὑπαρξὴ του, προστιμώντας μάλλον νὰ τὸν ἐγκωμιάζουν παρὰ νὰ ἐγκωμιάζει αὐτός.

Τὸ ἴδιο ὑποθέτω καὶ ἐγώ, εἶπε· γιατί ἀσφαλὸς δὲν εἶναι ἴσα καὶ ὁμοῖα ἡ δόξα καὶ τὸ ὄφελος στῇ μιά καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση.

Γιὰ τὰ ἄλλα πράγματα λοιπὸν ἄς μὴν ἀπαιτοῦμε ἀπὸ τὸν Ὅμηρο [ε] ἢ ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο ποιητὴ νὰ μᾶς δώσουν λογαριασμό, ζητώντας τοὺς νὰ μᾶς ποῦν ἂν κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν γνώστης τῆς *λατρικῆς* καὶ ὄχι ἀπλῶς *μμητῆς* τῆς *λατρικῆς* φρασεολογίας, ἢ ποιοὶ εἶναι οἱ ἄρρωστοι τοὺς ὁποίους κάποιος ποιητής, ἀπὸ τοὺς παλαιούς ἢ τοὺς νεότερους, τοὺς ἔχει κατὰ τὴν παράδοση γιαντρέψει, ὅπως ἔκανε ὁ Ἀσκληπιδίης, ἢ ἂν ἄφαιρε μαθητὲς στὴν *ιατρική*, ὅπως ἄφαιρε ὁ Ἀσκληπιὸς τοὺς δικούς του ἀπογόνους· οὕτε νὰ τοὺς ρωτήσουμε καὶ γιὰ τίς ἄλλες τέχνες, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀφήσουμε αὐτά. Καὶ γιὰ τὰ πρὶν σπουδαῖα καὶ τὰ πρὶν ὁμορφα ἀπὸ ὅσα δοκιμάζει νὰ πεῖ ὁ Ὅμηρος, γιὰ τοὺς πολέμους, τὴ διόικηση τῶν στρατευμάτων, τὴ διακυβέρνηση τῶν πολιτειῶν, ἐπίσης [δ] γιὰ τὴν παιδεία τοῦ ἀνθρώπου, ἔχουμε, θαρρῶ, τὸ δικαίωμα νὰ τὸν ρωτήσουμε καὶ νὰ τοῦ ζητήσουμε νὰ μᾶς πεῖ: «Φίλε Ὅμηρε, ἂν δὲν εἶσαι *τρία* σκαλοπάτια πρὶν κατὰ τὴν ἀλήθεια σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀρετὴ —ἓνας κατασκευαστὴς εἰδῶλων πού ἐμεῖς τὸν χαρακτηρίσαμε *μμητή*— ἀλλὰ εἶσαι ἔστω δύο σκαλοπάτια πρὶν κατὰ καὶ μπορεῖς νὰ γνωρίζεις ποιὲς ἀσχηλίες κάνουν τοὺς ἀνθρώπους καλύτερους ἢ χειρότερους στὴν ἰδιωτική καὶ στὴ δημόσια ζωὴ τους, γιὰ λέγε μας ποιά πολιτεία κυβερνήθηκε *χάρη σ'* *ἐσένα* καλύτερα, ὅπως ἡ Λακεδαιμόν *χάρη* στὸν Λυκούργου, καὶ ὅπως *χάρη* σὲ ἄλλους πολλοὺς κυβερνήθηκαν καλύτερα πολιτεῖες [ε] πολλῆς, μεγάλης καὶ μικρῆς; Κι ἐσένας ποιά πολιτεία σὲ μνημονεύει ὥς καλὸ νομοθέτη καὶ εὐεργέτη τῆς; Τὸν Χαράνδα τὸν ἔχουνε στὴν Ἰταλία καὶ στὴ Σικελία, καὶ ἐμεῖς ἔχουμε τὸν Σόλωνα· ἐσένα ποῖός τόπος σὲ μνημονεύει;» Θὰ ἔχει νὰ μᾶς πεῖ κανέναν;

Δὲν φαντάζομαι, εἶπε ὁ Γλαῦκων· ἀκοιμὴ καὶ οἱ ἀφοσιωμένοι θαυμαστὲς του δὲν λένε τίποτα γι' αὐτό.

[600a] Μήπως όμως μνημονεύεται κανένας πόλεμος σέ 'κείνα τὰ χρόνια πού τὸ κερδίσθηκε μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ὅμηρο ἢ μὲ τίς συμβουλές του;

Κανένας.

Μήπως ὁμως γίνεται ἀναφορά, ὅπως θὰ περίμενε κανεὶς γιὰ ἕνα σοφὸ ἄνθρωπο, σὲ πολλὰ καὶ εὐρηματικές ἐπινοήσεις, τεχνικὲς ἢ ἄλλης φύσεως, σὰν αὐτὲς πού ἀκούμε καὶ γιὰ τὸν Θαλῆ τὸν Μιλήσιο καὶ γιὰ τὸν Ἀνάξαρχο τὸν Σκύθην;

Καμιά τέτοια ἀναφορά δὲν ὑπάρχει.

Ἀλλὰ ἂν ὄχι στὴ δημόσια δράση, μήπως παραδίδεται γιὰ τὸν Ὅμηρο ὅτι στάθηκε, ὅσο ζοῦσε, κατιδιὰν ὁδηγὸς στὴν πνευματικὴ συγκρότηση ὁριζμένων ἀνθρώπων, [b] πού ἡ συναναστροφή μαζί του τοὺς ἔκανε νὰ τὸν ἀγαπήσουν καὶ πού κατόπιν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ παρέδωσαν στοὺς μεταγενέστερους ἕναν ἰδιαίτερο, *ὁμηρικόν*, τρόπο ζωῆς, ὅπως ὁ Πυθαγόρας πού καὶ ὁ ἴδιος ἀγαπήθηκε ἐξαιρετικά γιὰ αὐτὸ καὶ οἱ μεταγενέστεροι, χαρακτηρίζοντας τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τοὺς ἀκόμη καὶ τώρα ὡς πυθαγόρειο, δίνουν τὴν ἐντύπωση πὺς κάπως ξεχωρίζουν ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους;

Οὔτε καμιά τέτοια παράδοση ὑπάρχει, εἶπε. Γιατὶ ὁ Κροτύλος, Σωκράτης, ὁ φίλος τοῦ Ὁμήρου, θὰ ἄφηνε ἴσως, ὡς ἐκφραστὴς μᾶς ὁμηρικῆς παιδείας, πὺ γελοία ἐντύπωση καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομά του, ἂν ἀληθεῖουν ὅσα λέγονται γιὰ τὸν Ὅμηρο. Γιατὶ ἡ παράδοση λέει πὺς τὸν ἔχαν πολλὴ παραμελημένο [c] στὴν ἐποχὴ του τὸν Ὅμηρο, ὅσο δηλαδὴ ἦταν ζωντανός.

Ὑπάρχει, πραγματικά, εἶπα ἐγώ, μιὰ τέτοια παράδοση. Πιστεύεις, ὁμως, Γλαύκων, ὅτι ἂν ὁ Ὅμηρος ὄντως ἦταν σὲ θέση νὰ μορφώνει ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς βελτιώνει ἠθικά, ἀφοῦ σ' αὐτὸ τὸ πεδίο θὰ εἶχε τὴ δύναμη ὅχι νὰ μπεῖται ἀλλὰ νὰ γνωρίζει τὰ πράγματα, ἄραγε δὲν θὰ εἶχε ἀποκτήσει πολλοὺς φίλους καὶ οἱ φίλοι αὐτοὶ δὲν θὰ τὸν τιμοῦσαν καὶ θὰ τὸν ἀγαποῦσαν; Πὺς ὁ Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης καὶ ὁ Προδίκος ὁ Κεῖος καὶ ἕνα σοφὸ ἄλλοι ἔχουν τὸν τρόπο σὺς ἰδιαίτερες [d] συναναστροφές τοὺς νὰ πείθουν τοὺς συγκαίριους τοὺς ὅτι δὲν θὰ μπορέσουν μόνοι τοὺς οὔτε τὸ σπίτι τοὺς οὔτε τὴν πόλιν τοὺς νὰ διοικήσουν, ἂν δὲν ἀναλάβουν *αὐτοὶ*, ὁ Πρωταγόρας καὶ ὁ Πρόδικος, τὴν ἐπίβλεψη τῆς ἀγωγῆς τοὺς, καὶ πὺς γιὰ αὐτὴ τὴ σοφία τοὺς γίνονται τόσο πολλὴ ἀγαπητοί, ὥστε οἱ φίλοι τοὺς μόνο πού δὲν τοὺς περιφέρον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βαστώντας τοὺς ψηλὰ στοὺς ὦμους τοὺς; Τὸν Ὅμηρο, ἔτσι, ἂν μποροῦσε νὰ ὠφελήσει τοὺς ἀνθρώπους διδάσκοντάς τοὺς ἀρετῇ, ἢ τὸν Ἡσίοδο, θὰ τοὺς ἄφηναν οἱ σύγχρονοὶ τοὺς νὰ γυρίζουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπαγγέλλοντας

τίς ραψωδίες τοὺς; Δὲν θὰ γαντζώνονταν ἐπάνω τοὺς κρατώντας τοὺς πῶ σφιχτά καὶ ἀπὸ ὅσο σφίγγει κανεὶς ἐπάνω του τὸ χροιάφι καὶ δὲν θὰ τοὺς ζητοῦσαν [e] πιεστικά νὰ ῥθοῦν νὰ μείνουν μαζί τοὺς στὰ σπίτια τοὺς ἢ, ἂν δὲν τοὺς ἔπειθαν, δὲν θὰ ἔπαιον τὴν ὑπόθεσι τῆς ἀγωγῆς τοὺς στὰ χέρια τοὺς καὶ δὲν θὰ τοὺς ἀκολουθοῦσαν κατὰ πόδας ὅπου καὶ ἂν πήγαιναν, ὥσπου νὰ λάβουν τὴν παδεία πού τοὺς ἦταν ἀπαραίτητη;

Ἐγὼ τὴ γνώμη, εἶπε, ὅτι ὅσα λές, Σωκράτη, εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἀληθινά.

Δὲν πρέπει ἐπομένως, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Ὅμηρο, νὰ ποῦμε κατηγορηματικά ὅτι ὅλοι οἱ ποιητὲς εἶναι μμητὲς τῶν εἰδῶλων τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων μὲ τὰ ὁποῖα καταπιάνονται στὶς συνθέσεις τοὺς, ἐνῶ τὴν ἀλήθεια οὔτε κἀν τὴν ἀρχίζουν, ἀλλὰ, ὅπως τώρα δὲ λέγαμε, ὁ ζωγράφος, [601a] χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἔχει γνώσεις σχετικὰ μὲ τὴν τέχνη τοῦ τσαγκάρη, θὰ φιλοτεχνήσῃ κάτι πού θὰ φαίνεται ὅτι εἶναι ἕνας τσαγκάρης στὰ μάτια ἐκείνων πού ἐπίσης δὲν ἔχουν ἰδέα γι' αὐτὴ τὴν τέχνη ἀλλὰ κρίνουν ἀπὸ τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα, καὶ πού θὰ τὸ προσορίζῃ γιὰ αὐτούς;

Βεβαίως.

Ἔτσι λοιπόν, ὑποθέτω, θὰ ποῦμε ὅτι καὶ ὁ ποιητὴς, μὲ τίς λέξεις καὶ τίς φράσεις του, δίνει κάποια χρώματα ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη τέχνη χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἔχει ἰδέα ἀπὸ αὐτὲς ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ τίς μιμῆται, κατὰ τρόπο πού καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι σὰν αὐτόν, κρίνοντας ἀπὸ τὰ λόγια, νὰ σχηματίζουν τὴν ἐντύπωση, εἶτε γιὰ τὸ τσαγκάρη τὴν τέχνη μιλάει κανεὶς μὲ μέτρο, ρυθμὸ καὶ ἁμονία, εἶτε γιὰ τὸ στρατιωτικὸ εἶτε γιὰ [b] ὁποιοδήποτε ἄλλου τὴν τέχνη, ὅτι τὰ λέει θαυμάσια: τόσο μεγάλη εἶναι ἡ μιὰ κάποια μαγεία πού ἀπὸ τὴ φύση τοὺς ἔχουν αὐτὰ τὰ πράγματα. Γιατὶ ἂν ξεγυμνώσει κανεὶς τὰ λόγια τῶν ποιητῶν ἀπὸ τὴ μουσικὴ καὶ τὰ χρώματά της, τότε μόνο τοὺς τὰ λόγια αὐτὰ νομίζω πὺς ξέρετε σὰν τί φαίνονται. Θὰ τὸ ἔχεις παρατηρήσει, ὑποθέτω.

Τὸ ἔχω, εἶπε.

Δὲν μοιάζουν, εἶπα ἐγώ, σὰν τὰ πρόσωπα ἀνθρώπων πού εἶναι μὲν στὸν ἀνθὸ τῆς νιότης ἀλλὰ πού δὲν εἶναι ὅμοιοι, ὅπως γίνονται τὰ πρόσωπα αὐτὰ μόλις τὰ ἐγκαταλείψει ἡ φρεσινάδα τῆς νιότης τοὺς;

Ἀπαράλλαχτα τὸ ἴδιο, εἶπε ἐκείνος.

Πρόσεξε τώρα τὸ ἐξῆς: Αὐτὸς πού φτιάχνει τὸ εἶδωλο, δηλαδὴ ὁ μμητής, δὲν ἔχει ἰδέα, ὑποστηρίζουμε ἐμεῖς, γιὰ τὸ πραγματικὸ ὄν, ἔχει ὁμως γιὰ τὸ φαινόμενο· [c] δὲν εἶναι ἔτσι;

Ναί.

Ἄς μὴν τὸ παρὰρήσσουμε, λοιπόν, μὴδ' αὐτὸ ποὺ εἶπαμε ἀλλὰ ἂς τὸ δοῦμε ὅπως πρέπει.

Συνέχισε, εἶπε.

Ὁ ζωγράφος, λέμε, θὰ ζωγραφίσαι ἡνία καὶ χαλινάρι· ἔτσι;

Ναί.

Τὰ ὅποια ὅμως θὰ τὰ κατασκευάζει ὁ σκυτοτόμος καὶ ὁ χαλκωματᾶς;

Ἀσφαλῶς.

Ἄραγε ὁ ζωγράφος ξέρεῖ τί λογῆς πρέπει νὰ εἶναι τὰ ἡνία καὶ τὸ χαλινάρι; Ἡ μήπως αὐτὸ δὲν τὸ ξέρει οὔτε κι ἐκεῖνος ποὺ τὰ ἔφτιαξε, ὁ χαλκωματᾶς κι ὁ σκυτοτόμος, ἀλλὰ μόνον αὐτὸς ποὺ γνωρίζει νὰ τὰ χρησιμοποιεῖ, δηλαδὴ ὁ ἑπτάς;

Μεγάλῃ ἀλήθειᾳ αὐτό.

Καὶ δὲν θὰ ποῦμε ὅτι τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ ὅλα τὰ πράγματα;

Πῶς δηλαδὴ;

[d] Για κάθε πρᾶγμα ὑπάρχουν τοῦτες οἱ τρεῖς τέχνες· αὐτὴ ποὺ θὰ τὸ χρησιμοποιοῦναι, αὐτὴ ποὺ θὰ τὸ κατασκευάσει κι αὐτὴ ποὺ θὰ τὸ μνηθεῖ σωστά;

Ναί.

Ἡ τελειότητα, ἔτσι, καὶ ἡ ὁμορφιὰ καὶ ἡ ὀρθότητα κάθε κατασκευασματος, κάθε ζωντανοῦ πλάσματος, κάθε πράξης δὲν ἔχει νὰ κάνει μὲ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον μὲ τὴ χρήση γιὰ τὴν ὁποία ἀπὸ τὴν κατασκευὴν ἡ ἀπὸ τὴ φύση του προορίζεται καθένα ἀπὸ αὐτὰ· ἔτσι;

Ἔτσι.

Κατανόησιν, ἐπομένως, αὐτὸς ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ἔχει καὶ τὴ μεγαλύτερη γνώση γιὰ αὐτό, καὶ ἐξηγεῖ στὸν κατασκευαστὴ τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα ποὺ παρουσιάζει τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴ χρήση του. Γιὰ παρὰδειγμα, ἑνας αὐλητῆς [e] δίνει κάποια στοιχεῖα γιὰ τοὺς αὐλοὺς στὸν κατασκευαστὴ —στὰ πρόσωπα δηλαδὴ ποὺ τὸν ἐξυπηρετοῦν ὡς καλλιτέχνη τοῦ αὐλοῦ— καὶ τοῦ δίνει ἐντολὰς τί λογῆς πρέπει νὰ τοὺς φτιάχνει, κι αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του θὰ ἀκολουθήσει τίς ἐντολὰς του.

Ἀσφαλῶς.

Ἐπομένως, αὐτὸς ποὺ γνωρίζει ἀναφέρει κάποια πράγματα σχετικὰ μὲ τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς κακοὺς αὐλοὺς, καὶ ὁ ἄλλος, δίνοντας βάση σ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, θὰ τοὺς κατασκευάσει ἀνάλογα· σωστά;

Ναί.

Συνεπῶς, ὁ κατασκευαστῆς ἐνὸς πρᾶγματος θὰ ἔχει σωστὴ ἀποψη γιὰ τὴν

ὁμορφιὰ ἢ τίς ἀτέλειες τοῦ πρᾶγματος χάρι· στὴν ἐπαφὴ του μὲ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὸ πρᾶγμα καὶ τὸν ὁποῖο εἶναι ὑποχρεωμένος [602a] νὰ τὸν ἀκούει, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ τὸ χρησιμοποιεῖ θὰ ἔχει γνώση γιὰ τὸ πρᾶγμα.

Βεβαίως.

Μὲ τὸ μνηθεῖ, τώρα, τί ἀπὸ τὰ δύο θὰ συμβεῖ; Θὰ ἀποκτήσῃ γνώση γιὰ ὅσα ζωγραφίζει, ἂν δηλαδὴ εἶναι ὠραῖα καὶ σωστά, βάσει τῆς χρήσης αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἢ θὰ ἀποκτήσῃ γιὰ αὐτὰ γνώμη σωστή, ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκασιμῆς νὰ ἔχει ἐπαφὴ μὲ ἐκεῖνον ποὺ τὰ γνωρίζει καὶ νὰ παίρνει ὁδηγίες ἀπὸ αὐτὸν τί λογῆς πρέπει νὰ τὰ ζωγραφίζει;

Οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο.

Ἄρα οὔτε γνώση θὰ ἔχει ὁ τεχνίτης τῆς μίμησης οὔτε γνώμη σωστὴ γιὰ τὴν ὁμορφιὰ ἢ τίς ἀτέλειες τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα μιμεῖται.

Φαίνεται πῶς ὄχι.

Σκέτη χάρις θὰ εἶναι, λοιπόν, ὁ τεχνίτης τῆς μίμησης στὴν ποίησιν μὲ τὴ σοφία ποὺ θὰ διαθέτῃ πάνω σ' αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα θὰ καταπιάνεται.

Ὅχι καὶ τόσο.

[b] Πάντως ὅμως θὰ μιμηθεῖ χωρὶς νὰ ἔχει ἰδέα γιὰ κάθε πρᾶγμα κατὰ πόσο εἶναι κακὸ ἢ χρησιμὸν· τὸ πιθανὸ εἶναι πῶς θὰ μιμηθεῖ αὐτὸ τὸ ὅποιο στοὺς πολλοὺς καὶ ἐντελῶς ἀδασεῖς φαίνεται καλὸ.

Τί ἄλλο βέβαια;

Σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα, ἀπ' ὅτι φαίνεται τουλάχιστον, ἔχουμε μείνει ἀρκετὰ σύμφωνοι, ἀφενὸς ὅτι ὁ τεχνίτης τῆς μίμησης δὲν διαθέτει καμιά γνώση ποὺ νὰ ἀξίζει νὰ μιλᾶμε γι' αὐτὴν γύρω ἀπὸ τὰ πρᾶγματα ποὺ μιμεῖται ἀλλὰ ὅτι εἶναι κάτι σὰν *παυγνίδι* κι ὄχι σοβαρὴ ὑπόθεσις ἢ μίμηση, καὶ ἀφετέρου ὅτι ὅσοι γράφουν τραγικὴ ποίησιν σὲ ἰάμβους καὶ σὲ ἐξάμετρα εἶναι ὅλοι τοὺς μμητῆς καὶ μάλιστα μὲ περικεφαλαία.

Βεβαίως.

[c] Μά, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Δία, εἶπα ἐγώ, ἡ μίμηση αὐτὴ δὲν ἀφορᾷ σὲ κάτι ποὺ εἶναι τρίτο στὴ σειρά μετὰ τὴν ἀλήθεια; Ἔτσι δὲν εἶναι;

Ναί.

Καὶ ἡ δύναμις ποὺ ἀσχεῖ ἡ μίμηση, ποῖο ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὡς στόχο της;

Γιὰ ποῖο πρᾶγμα μιλάς;

Γιὰ τοῦτο: Ἐνα καὶ τὸ αὐτὸ μέγεθος δὲν μᾶς φαίνεται τὸ ἴδιο ὅταν τὸ βλέπομε ἀπὸ κοντὰ κι ὅταν τὸ βλέπομε ἀπὸ μακριά.

*Οχι βέβαια.

Κι ακόμη τὰ ἴδια ἀντικείμενα φαίνονται *καὶ* καμπυλόγραμμα *καὶ* ἴσα, ἀναλόγως ἂν τὰ βλέπει κανεὶς μέσα ἢ ἔξω ἀπὸ τὸ νερό, ἐπίσης βαθυλωτὰ ἢ με πρὸξευγές, ἐπειδὴ τὰ χρώματα ξεγελοῦν τὸ μάτι, καὶ γενικῶς εἶναι φανερό [d] ὅτι υπάρχει ὅλη αὐτὴ ἡ σύγχυση μέσα στὴν ψυχὴ. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ φυσικὴ ἀτέλειά μας ἐκμεταλλεύεται ἡ ζωγραφικὴ στὰ σκιαγραφήματα, ἡ τέχνη τῶν ταχυδακτυλουργῶν καὶ οἱ πολλὲς ἄλλες παρόμοιες τέχνες, μὴ παραλείποντας κανένα μαγικὸ ἐπιρροασμὸ πού νὰ μὴν τὸν χρησιμοποιήσουν.

Εἶναι ἀλήθεια.

Ὁ ὑπολογισμός, ὁμως, καὶ τὸ μέτρομα καὶ τὸ ζύγισμα δὲν ἐπινοήθηκαν ὥς εὐπρόσδεκτα βοθητικὰ μέσα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση αὐτῶν τῶν δυσκολιών, ὥστε νὰ μὴ κυριαρχεῖ μέσα μας τὸ *φαινομενικά* μεγαλύτερο ἢ μικρότερο ἢ περισσότερο ἢ βαρύτερο ἀλλὰ ἐκείνο τὸ ὁποῖο ὑπολόγισε καὶ μέτρησε ἡ, ἂν θέλεις, καὶ ζύγισε;

Χωρὶς ἀμφιβολία.

[e] Τοῦτο ὁμος θὰ ἦταν ἔργο τοῦ στοιχαστικοῦ στοιχείου τῆς ψυχῆς.

Βεβαίως, αὐτοῦ.

Καί, σὺ στοχεῖο αὐτό, ὅταν ἔχει μετρήσει καὶ ἔχει σημάνει ὅτι ὀρισμένα ἀντικείμενα εἶναι μεγαλύτερα ἢ μικρότερα ἀπὸ κάποια ἄλλα ἢ ὅτι εἶναι ἴσα με αὐτά, συμβαίνει συχνὰ τὴν ἴδια στιγμὴ νὰ τοῦ φαίνεται γιὰ τὰ ἴδια ἀντικείμενα τὸ ἀντίθετο.

Ναί.

Δὲν εἶπαμε ὡστόσο ἡμεῖς ὅτι εἶναι ἀδύνατον διαμέσου ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου τῆς ψυχῆς νὰ σχηματίζεαι κανεὶς συγχρόνως γιὰ τὰ ἴδια πράγματα ἀντίθετη γνώμη;

Καὶ πολὺ σωστὰ τὸ εἶπαμε.

[603a] Συνεπῶς τὸ στοιχεῖο τῆς ψυχῆς πού σχηματίζει γνώμη χωρὶς νὰ λαμβάνει ὑπόψη του πὺς μετρήσεις δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ταυτίζεται με τὸ στοιχεῖο πού ἡ κρίση του συμφωνεῖ με αὐτές.

*Ασφαλῶς ὄχι.

Ὅμως αὐτὸ τὸ στοιχεῖο τὸ ὁποῖο ἐμπιστεύεται τὸ μέτρο καὶ τὸν ὑπολογισμό θὰ πρέπει νὰ εἶναι τὸ πιὸ εὐγενικὸ τῆς ψυχῆς.

Βεβαίως.

Κι ἐκείνο, τότε, πού τοῦ ἐναντιώνεται θὰ εἶναι κάποιο ἀπὸ τὰ χειρότερα μέσα μας.

Κατανάγκη.

Πάνω *σ'* αὐτὸ λοιπὸν θέλοντας ἐγὼ νὰ συμφωνήσουμε, ἔλεγα ὅτι ἡ ζωγραφικὴ, καὶ γενικὰ ἡ τέχνη τῆς μίμησης, καταπαίνεται με κάτι πού ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, καὶ ὅτι ἔρχεται σὲ συνάφεια με τὸ στοιχεῖο [b] τῆς ψυχῆς μας πού βρίσκεται πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ φρόνηση, καὶ δὲν εἶναι, ἡ τέχνη τῆς μίμησης, συντρόφισσα καὶ φίλη με τίποτε γερό καὶ ἀληθινό.

Πέρα γιὰ πέρα ἔτσι, εἶπε.

Ἐπομένως, ἡ μιμητικὴ τέχνη, τιποτένια ἢ ἴδια, συναγελάζεται με τὸ τιποτένιο καὶ γεννάει τιποτένια πράγματα.

*Ἔτσι φαίνεται.

Κι αὐτό, ρώτησα, ἰσχύει μόνο γιὰ τὴ μιμητικὴ πού δουλεύει με τὴν ὀπτική ἐντύπωση ἢ καὶ γι' αὐτὴν πού δουλεύει με τὰ ἀκούσματα, αὐτὴν πού τὴ λέμε ποίηση;

Φυσικά, εἶπε, καὶ γι' αὐτήν.

*Ἄς μὴ βασιστοῦμε, τότε, εἶπα ἐγὼ, μόνο στὴν προόδηλη ἀναλογία ἀπὸ τὴ ζωγραφικὴ ἀλλὰ ἃς ἔλθουμε καὶ σὲ 'κείνο τὸ κομμάτι τοῦ νοῦ [e] σὺ ὁποῖο ἀπευθύνεται ἡ ποιητικὴ μίμηση κι ἃς δοῦμε ἂν εἶναι τιποτένιο ἢ σημαντικόν.

Ναί, πρέπει νὰ τὸ κάνουμε.

*Ἄς θέσουμε λοιπὸν τὸ ζήτημα ὥς ἑξῆς: Ὑποστηρίζουμε ὅτι ἡ τέχνη τῆς μίμησης ἀποριμεταίται ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι πράττουν με τὴ θέλησή τους ἢ ὑποκρίνοντας σὲ βία, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν ὅτι αὐτὸ πού ἔπραξαν τοὺς βγήκε σὲ καλὸ ἢ σὲ κακόν, καὶ οἱ ὁποῖοι γιὰ ὅλ' αὐτὰ αἰσθάνονται λύπη ἢ χαρά. Ὑπάρχει μὴπως καὶ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά;

Τίποτε ἄλλο.

*Ἀραγε σὲ ὅλες αὐτὲς πὺς καταστάσεις ὁ ἄνθρωπος *ὁμονοεῖ* με τὸν ἑαυτό του; [d] Ἡ ὁπως με πὺς ὀπτικὲς ἐντυπώσεις εἶχε μέσα του διχοστασία καὶ διαφορετικὲς γνώμες τὴν ἴδια στιγμὴ καὶ γιὰ τὰ ἴδια πράγματα, ἔτσι καὶ σὺς πρῶξες του διχογνωμιεῖ ὁ ἴδιος με τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν πολεμεῖ; Κι ἀναλογίζομαι τώρα ὅτι σχετικὰ με αὐτὸ διόλου δὲν χρειάζεται νὰ συζητήσουμε γιὰ νὰ συμφωνήσουμε. Γιατὶ στὴ συζήτησή μας πρωτύτερα μείναμε ἀρκοῦντως σύμφωνοι πάνω σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ θέματα, ὅτι δηλαδὴ ἡ ψυχὴ μας εἶναι γεμάτη ἀπὸ μύριες τέτοιες ἀντιθέσεις πού ἐκδηλώνονται μέσα μας τὴν ἴδια στιγμὴ.

Σωστά, εἶπε.

Και βέβαια σωστά, εἶπα ἐγὼ· νομίζω ὡστόσο ὅτι εἶναι τώρα [e] ἀνάγκη νὰ συζητήσουμε ἐκείνο πού παραλείψαμε τότε.

Ποιό πράγμα; ρώτησε.

Λέγουμε και τότε, έπλα ένώ, όπi ένας άνθρωπος λογικός πού θά τόν εύρισκε μιά συμφορά, άς πούμε πού θά έχανε τό γιό του ή κάτι άλλο τό όποιο θά είχε γι' αυτόν άνεκτίμητη όξία, θά τό άντέξει αυτό πιό εύκολα άπ' ότι οί άλλοι.

Άσφαλώς.

Τώρα όμως άς σκεφθούμε τοϋτο. Δέν θά λυτηθεί καθόλου ή κάτι τέτοιο είναι αδύνατο και άπλώς ό άνθρωπος αυτός θά είναι κάπως πιό συγκατατιμένος στη λύπη του;

Μάλλον αυτό, έπτε, είναι ή αλήθεια.

[604a] Για πές μου τώρα τοϋτο γιά τόν άνθρωπο αυτό. Πότε φαντάζεσαι όπi θά άντισταθεί στη λύπη και θά τήν πολεμήσει; όταν τόν βλέπουν οί όμοιοί του ή όταν βρεθεί μόνος μέ τόν έαυτό του σέ μιά έρημιά;

Θά είναι πολϋ διαφορετικό, έπτε, νά τόν βλέπουν οί άλλοι.

Όταν όμως βρεθεί μόνος του, φαντάζομαι όπi πολλά θά τολμήσει νά ξεστομίσει, πού άν τόν άκουγε κανείς αυτός θά ένιωθε ντροπή, και πολλά πράγματα θά κάνει πού δέν θά 'θελε νά τόν δεί κανείς ότι κάνει.

Έτσι είναι, έπτε.

Αυτό, τώρα, πού τοϋ υπαγορεύει μέσα του νά άντισταθεί δέν είναι τό λογικό και ό νόμος, [b] κι αυτό πού τόν σέρνει στη λύπη δέν είναι τό ίδιο τό πάθος;

Σωστά.

Και καθώς παρουσιάζονται στόν άνθρωπο ταυτοχρόνως και σχετικά μέ τό ίδιο πράγμα οί έντελώς άντίθετες παρορμήσεις, δέν πρέπει αναγκαστικά νά πούμε όπi οί παρορμήσεις αυτές μέσα του είναι δύο;

Άμφιβάλλεις;

Η μία είναι έτοιμη νά υπακούσει στο νόμο και νά άκολουθήσει τις ύποδείξεις του· έτσι;

Ναι.

Ό νόμος, θαρρῶ, λέει όπi σίς συμφορές τό πιό καλό είναι νά μένει κανείς όσο τό δυνατόν πιό άπάραχος και νά μήν άγανακτεί, γιατί σ' αυτά τά πράγματα είναι άδηλο ποιό είναι τό καλό και ποιό τό κακό, όπτε έχει νά κερδίσει τίποτα όποιος παραδίνετα στην πίκρα του, κι όπτε υπάρχει [c] στα άνθρώπινα πράγματα κάτι πού νά άξίζει νά τοϋ δίνει κανείς μεγάλη σημασία, και, τέλος, γιατί ή λύπη στέκετα έμπόδιο σ' έκείνο άκριβώς τό πράγμα πού σ' αυτές τις περιστάσεις τό χρειαζόμαστε όσο τό δυνατόν πιό γρήγορα κοντά μας.

Ποιό πράγμα, ρώτησε, έννοείς;

Έννοώ, έπλα ένώ, νά στοχαζόμαστε πάνω σέ ό,τι μās έχει συμβεί και, όπως ακριβώς στούς κύβους, νά ρυθμίζουμε τις κινήσεις μας άνάλογα μέ τό πώς ήρθε ή ριζιά, σύμφωνα μέ τόν τρόπο πού τό λογικό μās ύποδεικνύει ως τόν καλύτερο, κι όχι, όταν σκοντάψουμε κάποι νά κρατάμε σάν τά μικρά παιδιά τό σημείο πού χτυπήσαμε και νά σκούζουμε άσταμάτητα άλλα νά συνηθίζουμε πάντοτε τήν ψυχή [d] νά καταπιάνετα κατά τό δυνατόν άμέσως μέ τό χτυπημένο και τό πονεμένο σημείο γιά νά τό γιατρέψει και νά τό άποκαταστήσει, δίνοντας μέ τή βοήθεια τής ίατρικής τέλος στα κλαυσιόματα.

Αυτό, έπτε, άσφαλώς θά ήταν ό πιό σωστός τρόπος γιά τήν άντιμετώπιση μās συμφορής.

Και βέβαια, λέμε έμείς, τό εύγενικότερο κοιμάτι μέσα μας έχει τή διάθεση νά άκολουθεί τοϋτον τό λογισμό.

Προφανώς.

Ένώ γιά τό άντίθετο κοιμάτι τοϋ έαυτοϋ μας, αυτό πού μās σπρώχνει νά ξαναφέρουμε στο νου μας τη συμφορά και νά όδιούμαστε και πού δέν τά χορταίνει αυτά τά πράγματα, δέν θά πούμε όπi είναι άλόγιστο και άχρηστο και μάλλον δειλό;

Ναι, θά τό πούμε.

[e] Ό ένας χαρακτήρας λοιπόν, ό εύέλαιπος και μεμψίμοιρος, επιδέχεται πολλή και πολλών ειδών μίμηση, ένῶ τόν γνωστικό και τόν ήρεμο χαρακτήρα, δεδομένου όπi διατελεί σχεδόν πάντοτε στην ίδια κατάσταση, δέν είναι εύκολο νά τόν μιμηθεί κανείς, όπτε πάλι, και στην περίπτωση πού κάποιος θά τόν μιμηθεί, θά είναι εύκολο νά γίνει ή μίμηση άντυληπτή, και μάλιστα σέ μιά πανηγυριάτεια συγγέντρωση άνθρώπων κάθε λογής, μαζεμένον σ' ένα θέατρο· γιατί πρόκειται γιά τή μίμηση μās ψυχικής διάθεσης πού τούς είναι ξένη.

[605a] Άπολύτως έτσι.

Συνεπώς είναι προόηλο όπi άπό τη φύση του ό μιμητικός ποιητής δέν άπειθύνετα σ' αυτό τό εύγενικό ήθος τής ψυχής, και ή μαστοριά του δέν είναι κατάλληλη νά άρέσει σ' αυτό, άν πρόκειται νά 'χει έπιτυχία στόν πολϋ κόσμο, αλλά στο εύέλαιπο και μεμψίμοιρο ήθος, τό *παρδαλό*, αυτό πού εύκολα κανείς μπορεί νά τό άπομιμηθεί.

Προφανώς.

Νομιμοποιόμαστε, έτσι, νά πάρουμε τόν ποιητή και νά τόν βάλουμε δίπλα στο ζωγράφο σάν κάτι άνάλογο μέ αυτόν· γιατί τοϋ μοιάζει και ως πρὸς τό όπi

φτιάχνει πράγματα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀσήμαντη ἀξία σὲ σύγκριση μὲ τὴν ἀλήθεια, καὶ ὡς πρὸς τὸ ὅτι [β] ἀπευθύνεται σὲ ἕνα ἄλλο τέτοιο, ἀσήμαντης ἀξίας, μέρος τῆς ψυχῆς καὶ ὄχι στὸ εὐγενικότερο. Ἔτσι, δίκαια καὶ ἐμεῖς δὲν θὰ τοῦ ἐπιτρέψουμε νὰ μπεῖ σὲ πόλη πού μέλλει νὰ κυβερνηθεῖ σωστά, γιατί ἐρεθίζει τοῦτο τὸ μέρος τῆς ψυχῆς καὶ τὸ θέλει, καὶ δυναμώνοντάς το ἀφανίζει τὸ λογικό, ἀκριβὸς ὅπως ὅταν σὲ μιὰ πόλη δίνει κάποιος δύναμη σὲ καθάρματα καὶ τοὺς παραδίδει τὴν πόλη, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τοὺς καλύτερους τοὺς ἐξοντώνει. Ἀκριβὸς τὸ ἴδιο θὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὸν μμητικό ποιητή, ὅτι ἐγκαθιδρύει στὴν ψυχὴ τοῦ καθενὸς ἕνα κακὸ πολίτευμα, κάνοντας τὸ χατίρι τοῦ ἀνόητου μέρους τῆς [ε] αὐτοῦ τὸ ὅποιο δὲν μπορεῖ οὔτε τὰ μεγάλα νὰ ξεχωρίσει οὔτε τὰ μικρά ἀλλὰ τὰ ἴδια πράγματα τὰ νομίζει ἄλλοτε μεγάλα καὶ ἄλλοτε μικρά, καὶ ὅτα κατασκευάζει εἰδωλα ἐιδώλων μένοντας πάρα πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

Βεβαίως.

Δὲν τῆς ἔχουμε ὅμως ἀπαγγεῖλει ἀκόμη τὴν πιὸ βαριὰ κατηγορία. Γιατὶ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι ἱκανὴ ἡ ποιήτρια νὰ διαφθεῖρει ἀκόμη καὶ τοὺς καλοὺς, ἐκτός ἀπὸ κάποιες σπάνιες ἐξαίρεσεις, εἶναι πραγματικὰ φοβερό.

Βεβαίως, ἀν ὄντως τὸ πετυχαίνει.

Ἄκου καὶ κἀνε. Ἀκόμη καὶ οἱ καλύτεροι ἀπὸ ἐμᾶς ἀκούγοντας τὸν Ὀμηρο ἢ κάποιον ἄλλο τραγικὸ ποιητὴ νὰ μιλεῖται [δ] ἔναν ἥρωα περμένο σὲ βαθιὰ λυτῇ, ὁ ὁποῖος μέσα στὸν πόνο του βγάζει ἕνα μακρόσυρτο μοιρολόι, ἢ καὶ ἀνθρώπους πού μοιρολογοῦν καὶ χτυποῦνται, αἰσθανόμεστε χαρά, τὸ ξέρετε δὲ αὐτό, καὶ ἀφήνοντας τὸν ἑαυτὸ μας νὰ τὸν κυριεύει αὐτὴ ἡ χαρὰ ἀκολουθοῦμε συμπάσχοντας καὶ ἐπαινοῦμε ὡς καλὸ τὸν ποιητὴ πού θὰ μᾶς μεταδώσει, ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο, μιὰ τέτοια συγκίνηση.

Τὸ ξέρω, ἀμφιβόλλαις;

Ὅταν ὅμως πραγματικά συμβεῖ σὲ κάποιον ἀπὸ μᾶς τέτοια συμφορὰ, ἐμεῖς, ἐννοεῖται, καμαρώνουμε γιὰ τὸ ἀντίθετο, νὰ μπορέσουμε δηλαδὴ νὰ συγκρατηθῶμε [ε] καὶ νὰ ὑπομεινόμε κατεργικά, πιστεύοντας ὅτι αὐτὸ ταίριαζει στὸν ἄντρα, ἐνῶ ἐκεῖνο ταυιάζει στίς γυναῖκες —ἐκεῖνο πού τότε τὸ ἐπαινούσαμε.

Ναί, τὸ ἔχω προσέξει.

Εἶναι λοιπὸν σωστός, εἰπα ἐγώ, αὐτὸς ὁ ἔπαινος; Εἶναι σωστὸ νὰ βλέπουμε ἕναν ἄνθρωπο, πού ἐμεῖς δὲν θὰ καταδεχόμαστε νὰ εἴμαστε σάν αὐτὸν ἀλλὰ θὰ ντρεπόμαστε, καὶ νὰ μὴν αἰσθανόμεστε ἀποτροπὴ ἄλλὰ ἀπεναντίας νὰ χαρομάστε καὶ νὰ ἐπικροτοῦμε;

Μὰ τὸ Δία ὄχι, εἶπε· δὲν φαίνεται νὰ ἔχει λογική.

[66a] Βεβαίως, εἶπα ἐγώ, ἰδίως ἂν τὸ δεῖς ἀπὸ τούτη τὴν ἄποψη.
Ἀπὸ ποιὰ;

Ἄν συλλογιστεῖς ὅτι τὸ μέρος τῆς ψυχῆς πού τότε, στίς δικές μας συμφόρες, διὰ τῆς βίας τὸ συγκρατούσαμε καὶ ἐνιωθε τὴν ἀνάγκη γιὰ δάκρυα πολλὰ καὶ ὀδυρμούς, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴ φύση του ποθεῖ τέτοια πράγματα καὶ δὲν τὰ χορταίνει, εἶναι ὅ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις τὸ στοιχεῖο μέσα μας πού οἱ ποιητὲς τὸ γεμίζουν ἱκανοποίησι καὶ τὸ εὐχαριστοῦν· τὸ ἄλλο στοιχεῖο τῆς φύσης μας, τὸ πιὸ εὐγενικό, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε τὴν κατάλληλὴ ἀγωγὴ μὲ τὸ λογισμὸ καὶ τὸν ἔθισμό, χαλαρώνει τὴν προσοχὴ του [β] πάνω σὲ τοῦτο τὸ θρηνητικὸ στοιχεῖο, ἐπειδὴ τὰ πάθη πού ἀντικρύζει τοῦ εἶναι ξένα, καὶ κατὰ τὴ γνώμη του δὲν εἶναι δὰ καὶ καμιά ντροπὴ νὰ παINEύει καὶ νὰ λυπᾶται κάποιον ἄλλο πού, ἐνῶ καυχέται πὼς εἶναι καλός, παραδίνεται σὲ ἄκαιρους θρήνους. Νομίζει ἔτσι ὅτι ἔχει κερδίσει κάτι· τὴν εὐχαρίστησι πού δοκιμάζει —καὶ αὐτὴν δὲν θὰ ἦταν διατεθειμένος νὰ τὴν στερηθεῖ ἀπορρίπτοντας ὀλόκληρο τὸ ποιῆμα. Γιατὶ λίγος, πιστεύω, μποροῦν νὰ ἐννοήσουν πὼς μιὰ ἀπόλαυσι ἀπὸ πράγματα πού μᾶς εἶναι ξένα ἐπηρεάζει ἀναπόφευκτα καὶ τὰ δικά μας· γιατί θρέφοντας κανεὶς τὸ αἶσθημα τοῦ οἴκου μὲ τίς ξένες δυστυχίες καὶ δυναμιώνοντάς το δὲν εἶναι πιὰ εὐκολο νὰ τὸ χαλινάγησῃ στίς δικές του.

[ε] Σιωπώτατα, εἶπε.

Ἄραγε δὲν ἰσχύει ἡ ἴδια ἀρχὴ καὶ γιὰ τὸ γελοῖο; Ὅταν σὲ μιὰ κομικὴ παράστασι ἢ καὶ σὲ κάποια ἰδιωτικὴ συναναστροφὴ ἀκούς πράγματα πού ἐστὶ θὰ ντρεπόσουν νὰ τὰ ἔλεγες, ἐνῶ ἐδῶ δὲν τὰ ἀποστρέφσαι ὡς πρόστιχα ἀλλὰ αἰσθάνεσαι μεγάλη εὐχαρίστησι ἀκούγοντάς τα, δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο πράγμα ὅπως καὶ στίς τραγικὲς συγκινήσεις; Γιατὶ ἐκείνη τὴν τάση μέσα σου πού σὲ ἐσπρωγνε νὰ πεῖς κάτι πού θὰ ἔβγαζε γέλιο καὶ πού ἐστὶ προσηγορίες, μὲ τὴ δύναμη τοῦ λογισμοῦ, νὰ τὴν συγκρατήσεις ἀπὸ φόβο μήπως σὲ περάσουν γιὰ χυδαῖο, τότε τὴν ἀφήνεις πάλι ἐλεύθερη λημονώντας ὅτι μὲ τὸ νὰ τὴν ἐνισχύεις κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο καταντάς —πολλὰς φορὲς χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνεις— ὁ ἴδιος ἄστείος.

Καὶ πολὺ μάλαστα, εἶπε.

[δ] Καὶ σχετικὰ μὲ τίς ἐρωτικὲς ἀπολαύσεις καὶ τὴν ὀργὴ καὶ τίς διεγέρσεις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, τίς λυπητερές ὅσο καὶ τίς εὐχάριστες ψυχικὲς καταστάσεις πού λέμε ὅτι συνοδεύουν καθεμὲν μᾶς πρῶξ, ἡ ποιητικὴ μίμησις ἔχει ἐπάνω μας ἀκριβὸς τὸ ἴδιο ἀποτελεσμα. Γιατὶ ποτίζοντάς τα ὅλα αὐτὰ τὰ ἀναπτύσσει,

ἐνὸ τὸ σωστό εἶναι νὰ τὰ ἀφήγῃ νὰ ξεραθοῦν, καὶ τὰ στήνῃ ἐξουσιαστές μέσα μας, ἐνὸ τὸ σωστό εἶναι νὰ τὰ ἐξουσιάζουμε ἑμῖς αὐτά, γιὰ νὰ γινόμαστε καλύτεροι καὶ πιὸ εὐτυχημένοι καὶ ὄχι χειρότεροι καὶ πιὸ δυστυχῆς.

Δὲν μπορῶ νὰ μὴ συμφωνήσω, εἶπε.

[ε] Γι' αὐτὸ λοιπόν, Γλαῦκων, ὅταν συναντᾷς θανμαστές τοῦ Ὁμήρου νὰ λένε ὅτι ὁ ποιητὴς αὐτὸς ἔχει μορφώσει τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι προκειμένου νὰ διοικήσει κανεῖς καὶ νὰ δώσει παιδεία στοὺς ἀνθρώπους ἀξίζει νὰ πιάσει καὶ νὰ τὸν μελετήσει, καὶ νὰ ξεῖ ἔχοντας θυμώσει ὅλη του τὴ ζωὴ σύμφωνα μὲ αὐτὸ τὸν ποιητὴ, πρέπει, βέβαια, [607a] νὰ εἶσαι ἥπιος καὶ εὐγενικός ἀπέναντί τους, θεωρώντας τους καλοὺς ἀνθρώπους —στὸ βαθμὸ πού τοὺς τὸ ἐπιτρέπουν οἱ δυνάμεις τους· ἐπίσης νὰ παραδεχτεῖς μαζί τους ὅτι ὁ Ὅμηρος εἶναι μεγάλος ποιητὴς καὶ ἀνάμεσα στοὺς τραγικοὺς ποιητὲς ὁ πρῶτος, ἀλλὰ νὰ ξέρεις ὅμως ὅτι οἱ ὕμνοι στοὺς θεοὺς καὶ τὰ ἐγκώμια γιὰ τοὺς ἀξιους ἀνθρώπους εἶναι ἡ μόνη ποίηση ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ στὴν πόλη. Ἄμα ἐσὺ δεχθεῖς τὴν τερατὴ καὶ εὐφραντικὴ Μούσα στὴ λυρικὴ ποίηση ἢ στὰ ἔπη, τότε βασιλιάδες στὴν πόλιν θὰ εἶναι ἡ ἥδονή καὶ ὁ πόνος ἀντὶ γιὰ τὸ νόμο καὶ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα πού πάντοτε ὅλοι τὸ παραδέχτηκαν ὡς τὸ πιὸ εὐγενικό, δηλαδὴ τὸ *λόγος*!

Αὐτὸ εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἀληθινό.

[b] Τοῦτα τὰ λόγια λοιπὸν ὧς ἀποτελέσουν τὴ δική μας ἀπολογία σχετικὰ μὲ τὴν ποίηση —μὰ πού τὴν ξαναθυμηθήκαμε— γιὰ νὰ τῆς ἐξηγήσουμε ὅτι δίκαια τότε τὴν ἐμποστεῖλαμε, τέτοια πού ἔναι, ἀπὸ τὴν πόλιν, γιὰτὶ μᾶς ὑποχρέωνε ὁ *λόγος* νὰ τὸ κάνουμε. Κι ἂς τῆς ποῦμε ἀκόμη, γιὰ νὰ μὴ μᾶς περάσει γιὰ τίποτα σκληροὺς καὶ ἀξέστοιχους, πὼς ἀπὸ παλιὰ ἡ ποίηση καὶ ἡ φιλοσοφία ἔχουν κάποια διένεξη. Γιατὶ ἐκεῖνὴ ἡ «ἀλύχτρα σκύλα πού γαβγίζει ῥ' ἀφεντι-κό της» καὶ ὁ «μέγας στὰ κούφια λόγια τῶν ἀιμυαλῶν» [ε] καὶ τὸ «λεφρούσι τῶν πάνσοφων» καὶ ἐκεῖνοι πού «λεπτεπύλεττα στοχάζονται» τάχα ἐπειδὴ «πένον-ται» καὶ μύρια ὅσα ἄλλα, εἶναι σημάδια μιᾶς παλιάς ἀντίθεσης αὐτῶν τῶν δύο. Παρ' ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ εἰπωθεῖ ὅτι ἂν ἡ ποίηση, ἡ καμωμένη γιὰ εὐχαρίστηση, αὐτὴ ἡ μμητική, θὰ μπορούσε νὰ προβάλλει κάποιο ἐπιχείρημα πού νὰ δείχνει ὅτι ἔχει θέση σὲ μιὰ εὐνομούμενη πόλιν, ἑμῖς μὲ *μεγάλη* χαρὰ θὰ τὴν κάνουμε ξανά δεκτὴ, γιὰτὶ ξέρουμε ποιά γοητεία ἀσκεῖ ἐπάνω σ' ἐμᾶς τοὺς ἰδίους. Πραγματικὰ ὅμως εἶναι ἀνόσιο νὰ προσίδει κανεῖς κάτι πού τὸ θεωρεῖ ἀληθινό. Δὲν αἰσθάνεσαι καὶ ἐσὺ, φίλε μου, τὴ γοητεία της; [d] Ἰδίως ὅταν τὴν κοιτάξεις μέσα ἀπὸ τὸν Ὅμηρο;

Πάρα πολὺ.

Εἶναι λοιπὸν δίκαιο νὰ τὴν ἀφήσουμε νὰ ξαναγυρίσει ἀπὸ τὴν ἐξορία, ἀφοῦ ἀπολογηθεῖ μὲ κανένα λυρικό ἢ κάποιο ἄλλο ποίημα;

Βεβαίως.

Καὶ θὰ μποροῦσαμε, θαρρῶ, νὰ ἐπιτρέψουμε καὶ στοὺς ὑπερασπιστές της, ὅσοι δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι ποιητὲς ἀλλὰ ἀγαποῦν τὴν ποίηση, νὰ παρουσιάσουν μιὰ συνηγορία γιὰ αὐτήν, σὲ πεζὸ λόγο, πού νὰ δείχνει ὅτι δὲν εἶναι μόνον εὐχάριστη ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμη στὶς πολιτείες καὶ στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἑμῖς θὰ τοὺς ἀκούσουμε μὲ συμπάθεια. [ε] Γιατὶ θὰ ἔχουμε κέρδος ἂν ἀποδειχτεῖ ὅτι δὲν εἶναι μόνον εὐχάριστη ἡ ποίηση ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμη.

Ἀσφαλῶς καὶ θὰ ἔχουμε κέρδος, εἶπε.

Ἄν ὅμως, ἀγαπητέ μου φίλε, δὲν θὰ ἔχουμε, τότε, σὰν καὶ ἐκείνους πού κάποτε ἀγάπησαν ἀλλὰ κάποια στιγμὴ σχηματίζουν τὴν πεποίθησιν ὅτι αὐτοὺς ὁ ἔρωτάς τους δὲν τοὺς ὠφελεῖ, δύσκολα μὲν, πάντως ὁμῶς *ἀποτραβιόνται* ἀπὸ τὴ σχέση, ἔτσι καὶ ἑμῖς, ἐξαιτίας τοῦ ἔρωτα πού ἔχει γεννηθεῖ μέσα μας γι' αὐτὴ τὴν ποίηση, ἐπειδὴ ἔτυχε [608a] νὰ ἀνατραφεῖμε σὲ πολιτείες καλές, θὰ εὐχόμαστε βέβαια νὰ ἀποδειχτεῖ ὅτι ἡ ποίηση αὐτὴ ἔχει ἀρετὴ καὶ ἀλήθεια, ὅσο ὅμως δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ παρουσιάσει μιὰ τέτοια ἀπολογία, ἑμῖς θὰ τὴν ἀκούμε ἐπαναλαμβάνοντας μέσα μας σὰν ἔορκι τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα πού τὸ διατυπώνουμε ἀπὸ φόβο μήπως πέσουμε πάλι σ' ἐκεῖνο τὸν ἔρωτα πού μόνο σὲ μικρὰ παιδιὰ καὶ στὸν πολὺ κόσμο ταιριάζει. Θὰ τὴν ἀκούσουμε, λέω, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ποίησης δὲν πρέπει νὰ τὸ παίρνουμε στὰ σοβαρά, σὰν κάτι πού ἔχει ἀγγίξει τὴν ἀλήθεια καὶ εἶναι σημαντικό, [b] ἀλλὰ ὅποιος τὴν ἀκούει πρέπει νὰ φυλάγεται ἀπὸ αὐτήν, ἀνησυχώντας γιὰ τὴν πολιτεία πού κλίνει μέσα *στὴν ψυχὴ του*, καὶ νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρεῖ σωστὰ ὅσα ἔχουμε πεῖ γιὰ τὴν ποίηση.

Πέρα γιὰ πέρα, εἶπε, συμφωνῶ μαζί σου.

Γιατὶ εἶναι *μεγάλος* ὁ ἀγῶνας, ἀγαπητέ μου Γλαῦκων, μεγάλος ὅσο δὲν φαντάζεσαι, ἂν θὰ γίνῃ κανεῖς καλὸς ἢ κακός, τόσο πού οὔτε ἀπὸ τιμὲς ἀξίζει νὰ παρασυρθεῖ οὔτε ἀπὸ χορήματα οὔτε ἀπὸ ἀξιώματα οὔτε καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ποίηση, καὶ νὰ παραμελήσει τὴ δικαιοσύνη καὶ τὶς ἄλλες ἀρετές.

Ὅσα ἔχουμε πεῖ μὲ κάνον νὰ συμφωνῶ μαζί σου, εἶπε· ἀλλὰ νομίζω ὅτι καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλος τὸ ἴδιο θὰ ἔκανε.

[ε] Κι ὅμως, εἶπα ἐγώ, στίς πιὸ μεγάλες ἀνταμοιβές καὶ στὰ ἐπασθλα τῆς ἀρετῆς δὲν ἔχουμε ἀναφερθεῖ.

Θά έννοεις, εἶπε, κάτι ἀπροσμέτρητα μεγάλο, ἂν ὑπάρχουν πράγματα ἄλλα ἀκμήτη μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ γιὰ τὰ ὅποια μιλῆσαμε.

Τί θά μποροῦσε, εἶπα ἐγώ, μέσα σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα νὰ γίνῃ μεγάλο; Γιατὶ ὅλος αὐτὸς ὁ χρόνος ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία ἴσαμε τὰ γεγρατεῖα, ἂν συγκρινόταν μὲ τὸ χρόνο στὴν ὀλότητά του, θά ἦταν σύντομος.

Ἔνα τίποτα θά ἦταν, εἶπε.

Λοιπὸν, πιστευεῖς ὅτι ἓνα πράγμα *ἀθάνατο* πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται σοβαρὰ [d] γιὰ ἓνα τόσο σύντομο διάστημα κι ὄχι γιὰ τὴν ὀλότητα τοῦ χρόνου;

Συμφωνῶ μαζί σου, εἶπε: ἀλλὰ γιατί τὸ λές αὐτό;

Δὲν ἔχεις ἀνπληρωθεῖ, εἶπα ἐγώ, ὅτι εἶναι *ἀθάνατη* ἡ ψυχὴ μας κι ὅτι δὲν χάνεται ποτέ;

Κι αὐτὸς τότε μὲ κοίταξε καὶ ἐκπληκτος εἶπε: Μά τὸ Δία, ἐγὼ ὄχι· ἐνὶ ὅμως μπορεῖς νὰ τὸ πéis αὐτό;

Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἀρνηθῶ νὰ τὸ κάνω, εἶπα ἐγώ· ἀλλὰ νομίζω ὅτι κι ἐσύ μπορεῖς, γιατί δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο.

Γιὰ μένα εἶναι, εἶπε: πολὺ θά ἤθελα ὅμως νὰ τὸ ἀκουγα αὐτὸ τὸ καθόλου δύσκολο πράγμα.

Θὰ τὸ ἀκούσεις, εἶπα ἐγώ.

Λέγε το, τότε.

Ἔπαρχει κάτι, εἶπα, πού τὸ χαρακτηρισεῖς καλὸ καὶ κάτι πού τὸ χαρακτηρίζει κακό;

Ναί.

[e] Ἄραγε τὰ ἀνπλαμβάνεσαι αὐτὰ ὅπως ἐγώ;

Πῶς δηλαδῇ;

Καθετὶ πού φέρνει ἀφρανισμὸ καὶ φθορὰ εἶναι κακό, ἐνῶ αὐτὸ πού σώζει καὶ ὠφελεῖ εἶναι καλὸ.

Ναί, εἶπε.

Ἐπίσης τοῦτο. Παραδέχεσαι ὅτι γιὰ κάθε πράγμα ὑπάρχει κάτι κακό καὶ κάτι καλὸ; Γιὰ τὰ μάτια, λ.χ., [σθa] ὁ πονόματος, καὶ γενικά γιὰ τὸ σῶμα ἢ ἀρρώστια, γιὰ τὸ στόμα ἢ καπνία, γιὰ τὸ ξύλο ἢ σαπίλα, γιὰ τὸ χαλκὸ καὶ τὸ σίδερο ἢ σκουριά, καί, ὅπως εἶπα, σχεδὸν γιὰ κάθε πράγμα ὑπάρχει ἓνα κακὸ σύμφουτο μὲ αὐτὸ καὶ μὴ ἀρρώστια.

Συμφωνῶ, εἶπε.

Ἔτσι λοιπὸν, ὅταν ἓνα τέτοιο κακὸ προσβάλλει κάποιο πράγμα, δὲν τοῦ προξενεῖ βλάβη καὶ τελικά δὲν τὸ διαλύει καὶ τὸ καταστρέφει ἐντελῶς;

Ἀμφιβάλλεις;

Συνεπῶς κάθε πράγμα τὸ ἀφανίζει τὸ κακὸ πού εἶναι σύμφουτο μὲ αὐτὸ καὶ ἀποτελεῖ τὸ *δικόν του* σαράκι· κι αἶμα δὲν τὸ ἀφανίζει αὐτό, τίποτε ἄλλο δὲν θά μποροῦσε [b] νὰ τὸ ἀφανίσει. Γιατὶ ποτέ τὸ ἀγαθὸ δὲν θά ἀφανίσει κάτι, οὔτε πάλι ἐκείνο πού δὲν εἶναι οὔτε κακὸ οὔτε ἀγαθό.

Πῶς θά τὸ ἔκανε αὐτό; εἶπε.

Ἄν λοιπὸν βροῦμε ἀνάμεσα στὰ ὄντα κάποιο τὸ ὅποιο νὰ ἔχει ἓνα σύμφουτο κακὸ πού τὸ κάνει χειρότερο χωρὶς ὥστόσο νὰ μπορεῖ νὰ τὸ διαλύει καὶ νὰ τὸ ἀφανίσει, δὲν θά ξέροουμε τότε ὅτι γιὰ τὸ πράγμα πού εἶναι ἔτσι πλωσιμένο δὲν ὑπάρχει ὀλεθρος;

Ναί, εἶπε, εἶναι εὐλόγο.

Ἐραά, εἶπα· γιὰ τὴν ψυχὴ ἄραγε δὲν ὑπάρχει κάτι τὸ ὅποιο τὴν κάνει νὰ εἶναι κακή;

Ἐπάρχει καὶ παρσῦπάρχει, εἶπε· εἶναι ὅλα αὐτὰ πού περιγράφαμε τώρα δά: ἡ ἀδικία, [c] ἡ ἀκολασία, ἡ δειλία, ἡ ᾄγνοια.

Μπορεῖ τάχα κάποιο ἀπὸ αὐτὰ νὰ τὴν διαλύσει καὶ νὰ τὴν ἀφανίσει; Καὶ πρόσχε νὰ μὴ γελαστοῦμε καὶ νομίσουμε ὅτι τὸν ἄδικο καὶ ἀνόητο ἄνθρωπο, ὅταν τὸν πιάσουν νὰ κάνει μὴ ἀδικία, τὸν καταστρέφει ἡ ἀδικία αὐτῇ, πού ἀποτελεῖ μὴ κακὴ κατάσταση τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ νὰ δεῖς τὸ πράγμα ὡς ἐξῆς: Ὅπως ἡ ἀρρώστια — πού εἶναι μὴ κακὴ κατάσταση τοῦ σώματος — τὸ λῶνει τὸ σῶμα καὶ τὸ ἐξοντώνει καὶ τὸ κάνει νὰ μὴ εἶναι πὰ μὴν σῶμα, ἔτσι κι αὐτὰ ὅλα, γιὰ τὰ ὅποια τώρα δὲ μιλούσαμε, μὲ τὴ φθορὰ πού ὀσκει ἑπάνω τους [d] ἡ σύμφουτή τους κακία ὅταν κατακαθίσει κι ἐγκατασταθεῖ μέσα τους, καταντοῦν νὰ μὴ ἔχουν πιά ὑπόσταση· δὲν εἶν' ἔτσι;

Ναί.

Ἔλα τώρα καὶ κοίταξε μὲ τὸ ἴδιο πρίσμα τὴν ψυχὴ. Ἄραγε ἡ ἀδικία πού ὑπάρχει μέσα της κι ὅλη ἡ ἄλλη κακία, καθὼς ἔχει ἐγκατασταθεῖ καὶ κατακαθίσει, δὲν τὴν φθείρει καὶ δὲν τὴν μαθαίνει τὴν ψυχὴ ὥσπου τελικά νὰ τὴν ὀδηγήσει στὸ θάνατο καὶ νὰ τὴν χωρίσει ἀπὸ τὸ σῶμα;

Ὅχι, εἶπε: αὐτὸ μὲ κανέναν τρόπο.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, εἶπα ἐγώ, εἶναι παράλογο ἓνα πράγμα νὰ τὸ ἐξο- λοθρεῖναι ἢ ἀτέλεια κάποιου ἄλλου πράγματος, ἡ δική του ὅμως ὄχι.

Εἶναι παράλογο.

[e] Συλλογίσου πάντως, Γλάνκων, εἶπα, πῶς οὔτε γιὰ τὸ σῶμα πιστεύουμε ὅτι αὐτὸ πού τὸ καταστρέφει εἶναι ἡ κακὴ κατάσταση τῶν τροφοῶν — ὅποια

προσποδιάζει σ' αὐτές, εἴτε γιὰ μπαγιάτεμα πρόκειται εἴτε γιὰ σάπισμα εἴτε γιὰ διδήποτε ἄλλο· ἄλλὰ ἂν ἡ κατὴ κατάστασι τῶν τροφῶν, αὐτῶν καθεαυτῆς, προξενήσῃ στὸ σῶμα κάτι κακὸ, θὰ ποῦμε ὅτι τὸ σῶμα τὸ κατέστρεψε ἡ *διὰ* τοῦ κακία, [610a] δηλαδή ἡ ἀρρώστια, πού προκλήθηκε ἀπὸ τίς τροφές· ὅτι ὁμῶς τὸ σῶμα, πού εἶναι ἄλλο πρῶγμα, καταστρέφεται ἀπὸ τὴν κατάστασι τῶν τροφῶν, πού καὶ αὐτές εἶναι κάτι ἄλλο, δηλαδή ἀπὸ κάποιο κακὸ πού τοῦ εἶναι ξένο, καὶ τὸ ὅποιο δὲν προξένῃσε στὸ σῶμα τὸ κακὸ πού ἀπὸ τὴ φύσι προσποδιάζει σ' αὐτό, τοῦτο δὲν θὰ τὸ ἰσχυριστοῦμε ποτέ.

Σωστότατο, εἶπε, αὐτὸ πού λές.

Σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο συλλογισμό, εἶπα ἐγώ, ἐν ἡ κακότητα τοῦ σώματος δὲν προκαλεῖ στὴν ψυχὴ τὴν κακότητα πού προσποδιάζει στὴν ψυχή, δὲν μποροῦμε νὰ ἰσχυρίζομαστε ὅτι τὴν ψυχὴ τὴν ἐξολοθρεύει ἓνα ξένο κακὸ, ὅτι δηλαδή ἓνα πρῶγμα καταστρέφεται ἐξαιτίας τῆς κακότητος ἐνὸς ἄλλου πρῶματος χωρὶς τὴν παρέμβασι τῆς *διὰ* τῆς κακότητος.

Ναί, εἶναι λογικὸ.

Τότε λοιπὸν πρέπει ἡ νὰ τὰ ἀνασκευάσουμε αὐτὰ ὡς λανθασμένους ἰσχυρισμούς· ἢ, [b] ἐφόσον δὲν ἀνασκευάζονται, νὰ μὴν ἰσχυριστοῦμε ποτέ ὅτι ἓνας πυρετὸς ἢ κάποια ἄλλη ἀρρώστια ἢ καὶ σφαγὴ—ἀκόμη καὶ ἂν θὰ τεμάχιζε κανεὶς ὅλο τὸ σῶμα σὲ μικρὰ-μικρὰ κομματάκια—μπορεῖ ποτέ νὰ ἀποτελέσει αἰτία ἀφανισμοῦ τῆς ψυχῆς, ἂν προηγουμένως κάποιος δὲν μᾶς ἀποδείξει ὅτι ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν παθημάτων τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ, αὐτὴ καθεαυτήν, γίνεται πιο ἄδικη καὶ πιο ἄνοσια. Κι ἂς μὴν ἐπιτρέψουμε σὲ κανένα νὰ ἰσχυριστῇ [c] ὅτι ἡ ψυχὴ ἢ ὅποιοδήποτε ἄλλο πρῶγμα καταστρέφονται ὅταν τρυπῶναι μέσα τους μιά ξένη κακότητα, χωρὶς νὰ ἐκδηλώνεται ἡ κακότητα πού προσποδιάζει σὲ αὐτά.

Πάντως νὰ εἶσαι βέβαιος, εἶπε, ὅτι ποτέ κανένας δὲν θὰ ἀποδείξει ὅτι οἱ ψυχές αὐτῶν πού πεθαίνουν γίνονται ἐξαιτίας τοῦ θανάτου πιο ἄδικες.

Ἄν ὁμῶς κάποιος, εἶπα ἐγώ, γιὰ νὰ μὴν ἀναγκαστῇ νὰ παραδεχτῇ ὅτι οἱ ψυχές εἶναι ἀθάνατες, τολμοῦσε νὰ ἀμφισβητήσῃ αὐτὰ πού λέμε καὶ νὰ υποστηρίξει ὅτι πεθαίνοντας κανεὶς γίνεται χειρότερος καὶ πιο ἄδικος, ἐμεῖς, ἂν υποθέσουμε ὅτι αὐτὸς πού τὰ υποστήριζε αὐτὰ λέει κάτι ἄληθινό, θὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι ἡ ἄδικία, γιὰ ὅποιον τὴν ἔχει, εἶναι σὰν τὴ θανατηφόρα ἀρρώστια· καὶ ὅτι ὅσοι προσβάλλονται ἀπὸ τούτῃ τὴν ἀρρώστια [d] πεθαίνουν ἐξαιτίας τῆς, γιὰτὶ εἶναι ἀπὸ τὴ φύσι τῆς θανάσιμης—μὰ ὡς ἀρχύτερα ὅσοι προσβάλλονται σὲ μεγαλύτερο βαθμό, ἀρχότερα ὅσοι σὲ μικρότερο—, καὶ

ὅχι, ὅπως πραγματικὰ συμβαίνει τώρα, ὅτι οἱ ἄδικοι θανατώνονται ἐξαιτίας τῆς ἀπὸ ἄλλους οἱ ὅποιοι τοὺς τιμωροῦν γιὰ τὴν ἀδικία τους.

Μὰ τὸ Δία, εἶπε ἐκεῖνος, θὰ γίνῃ τότε φανερό ὅτι δὲν εἶναι δὰ καὶ κανένα φρικτὸ πρῶγμα ἡ ἄδικία, ἂν φέρονται τὸ θάνατο σὲ ὅποιον τὴν δέχεται μέσα του—γιατὶ αὐτὸ θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ ἀπελευθέρωσι ἀπὸ συμφορές· ἐγὼ πιστεύω ὅτι μᾶλλον τὸ ἐντελὸς ἀντίθετο θὰ γίνῃ φανερό: ὅτι *αὐτὴ* [e] σκοτάνει τοὺς ἄλλους, ὅταν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει καὶ ὅτι δίνει μεγάλη ζωντάνια σὲ ὅποιον τὴ δέχεται μέσα του καί, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ ζωντάνια, μὰ ἀγριυπνὴ δραστηριότητα· τόσο πολὺ, φαίνεται, ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι θανατηφόρα.

Σωστά τὰ λές, εἶπα. Γιατὶ ἂν ἡ δική της ἀτέλεια καὶ τὸ δικό της κακὸ δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ θανατώσουν καὶ νὰ ἀφανίσουν τὴν ψυχὴ, δύσκολα τὸ κακὸ πού εἶναι ταγμένο γιὰ τὴν ἐξολοθρεύσι κάποιου ἄλλου πρῶματος θὰ ἀφανίσῃ αὐτὴν ἢ κάτι ἄλλο, πέρα ἀπὸ ἐκεῖνο, γιὰ τοῦ ὁποίου τὴν καταστrophὴ εἶναι ταγμένο.

Δύσκολα, εἶπε, ἀπ' ὅτι φαίνεται.

Ἐφόσον λοιπὸν δὲν τὴν ἐξολοθρεύει κανένα κακὸ, οὔτε [611a] τὸ δικό της οὔτε κάποιο ξένο, εἶναι φανερό ὅτι κατανάγκην ἢ ψυχὴ πρέπει νὰ εἶναι κάτι τὸ ὅποιο ἔχει *πάντα* ὑπόστασι· ἂν ὁμῶς ἔχει *πάντα* ὑπόστασι, εἶναι ἀθάνατη.

Ἀναγκαστικά, εἶπε.

Ἄς δεχθῶμε λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, ὅτι ἔτσι συμβαίνει. Ἀλλὰ ἂν συμβαίνει ἔτσι, ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι θὰ ὑπάρχουν πάντα *οἱ ἴδιες* ψυχές. Γιατὶ οὔτε νὰ ἐλαττωθῶν θὰ ἦταν δυνατόν, ἀφοῦ δὲν ἐξολοθρεύεται καμία, οὔτε πάλι νὰ γίνονταν, ἢ αὔξησι αὐτῆς, καθὼς ἀντιλαμβάνεσαι, θὰ προερχόταν ἀπὸ τὸ θνητὸ ὃν καὶ τελικὰ ὅλα θὰ γίνονταν ἀθάνατα.

Δίκιο ἔχεις.

Ὤστόσο, εἶπα ἐγώ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ πιστέψουμε αὐτὸ—δὲν θὰ μᾶς [b] τὸ ἐπιτρέψῃ τὸ λογικὸ μᾶς— ὅπως πάλι δὲν θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ πιστέψουμε ὅτι ἡ ψυχὴ, στὴν πιο ἄληθινή της φύσι, ἔχει ὑφ' ἑτέροια πού νὰ 'ναι γεμάτη ἀπὸ ἐτερόκλητη πολότητα καὶ ἀνομοιότητα καὶ διαφορὰ σὲ σύγκρισσι μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τῆς.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό; ρώτησε.

Δὲν εἶναι εὐκόλο, εἶπα ἐγώ, νὰ εἶναι αἰώνιο ἓνα πρῶγμα σύνθετο ἀπὸ πολλὰ μέρη τὸ ὅποιο δὲν ἔχει τὴν πιο τέλεια συγκρότησι, ὅπως μᾶς φάνηκε τώρα ὅτι συμβαίνει μὲ τὴν ψυχὴ.

Φυσικά δὲν εἶναι.

“Ὅτι λοιπὸν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη, αὐτὸ μᾶς ἀναγκάζουν νὰ τὸ παραδεχθοῦμε καὶ τὸ ἐπιχειρήμα πὺν μόλις ἀναφέραμε καὶ τὰ ἄλλα ἐπιχειρήματα. “Ἄν θέλει ὁμῶς κανεὶς νὰ δεῖ τί λογῆς πρᾶγμα εἶναι σταλήθεια ἡ ψυχὴ, δὲν πρέπει νὰ τὴν δεῖ [ε] κακοποιημένη ἀπὸ τὸ συγχρηματισμὸς τῆς μετὰ τὸ σῶμα καὶ μετὰ ἄλλα κακὰ, ὅπως τὴν βλέπουμε τώρα ἐμεῖς, ἀλλὰ νὰ τὴν θεωρεῖται προσηκτικὰ μετὰ τὸ λογισμὸν του, πῶς εἶναι ἡ ψυχὴ ὅταν καθαρθεῖ, καὶ θὰ διαπιστώσει τότε ὅτι εἶναι πολὺ δημοφιλὲς, καὶ ἐπίσης θὰ διακρίνει καθαρότερα τίς δικαιοσύνης καὶ τίς ἀδικίας καὶ ὅλα ὅσα ἀνιστορήσαμε τώρα ἐμεῖς. Βέβαια, ὅσα εἴπαμε τώρα γι’ αὐτήν, ἔτσι ὅπως ἐμφανίζεται στὴν τορὶνὴ κατάστασή της, ἀληθεύουν· ὥστόσο τὴν εἶδαμε σὲ μίᾳ κατάστασιν ὅαν καὶ ἐκείνη τοῦ [ε] θαλασσινοῦ Γλαύκου: ὅσοι τὸν βλέπουν δὲν μποροῦν εὐκόλα νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν πρωτινὴ φύσιν του, ἐπειδὴ τὰ παλαιὰ μέρη τοῦ σώματος ἔχουν ἄλλα ξεκοπεί, ἄλλα συντρίβει καὶ ἐντελῶς παραιομορφθεῖ ἀπὸ τὰ κύματα, ἐνῶ σὲ ἄλλα ἔχουν φτυρῶσει πάνω τους ὅστρακα καὶ φύκια καὶ χαλίδια, ἔτσι πού νὰ μοιάζει περισσότερο μετὰ καθε λογῆς ἄγριον θηρίον παρὰ μετὰ ὅ,τι ἀρχικὰ ἦταν ἀπὸ τὴ φύσιν του. Σὲ τέτοια κατάστασιν βλέπουμε νὰ εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ ἐξαιτίας μύθων κακῶν. Ὅμως, Γλαύκων, πρέπει νὰ κοιτάξουμε πρὸς τὰ καί.

Ποῦ; ἔκανε αὐτός.

[ε] Στὴν ἀγάπη τῆς γὰρ τὴ σοφία, καὶ νὰ συλλογιστοῦμε ποιὰ πράγματα ἀγριεῖ καὶ ποιὲς συναναστροφές ἐπιζητεῖ καθὼς ἔχει συγγένεια μετὰ τὸ θεῖο καὶ τὸ ἀθάνατο καὶ τὸ αἰώνιο, ἐπίσης ποιὰς λογῆς θὰ γινόνταν, ἂν ἀφηνόταν ἐξολοκλήρου στὸ θεῖο καὶ τὸ αἰώνιο καὶ μετὰ τὴν ὥθησιν αὐτὴ ἐβγαίνε ἀπὸ τὴ θάλασσα, ὅπου εἶναι τώρα, καὶ τίνεζε ἀπὸ πάνω της τίς πέτρες [εἰ2α] καὶ τὰ ὅστρακα, τὸ πυκνὸ καὶ ἄγριον στρώμα ἀπὸ χώμα καὶ πέτρες πού ἔχει κατακαθίσει ὁλόγυρα στὸ κορμὶ τῆς ἀπὸ τὰ, ὅπως τὰ λένε, εὐτυχισμένα φανοπώτια τῆς: γιὰτὶ μετὰ τὸ πῶς τρέφεται. Καὶ τότε θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ δεῖ τὴν ἀληθινὴ φύσιν τῆς, ἂν ἔχει πολλὰς ὄψεις ἢ μία μόνο ἢ πῶς ἄλλως εἶναι πλασμένη. Γιὰ τὴν ὥρα πάντως τίς καταστάσεις καὶ τίς μορφές πού παίρνει στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ τῆς τίς ἔχουμε, νομίζω, παρουσιάσει ἀρκετὰ σωστά.

Ἀσφαλῶς.

Ὡρᾶτα, τότε, εἶπα ἐγώ· τίς ἄλλες κακολογίες κατὰ τῆς δικαιοσύνης τίς ξεδιάλυνουμε στὴ συζήτησή μας. [β] ἐπίσης ἀποφύγαμε νὰ ἀναφεροῦμε στὶς ἀνταρθεῖς καὶ τὸ καλὸ ὄνομα πού φέρνει ἡ δικαιοσύνη, ὅπως ὑποστηρίζετε ἔσεῖς ὅτι ἔκαναν ὁ Ἡσίοδος καὶ ὁ Ὅμηρος, ἀλλὰ διαπιστώσαμε ὅτι ἡ ἴδια ἡ δι-

καίον ἔναι ἀπὸ μόνον τῆς ὅ,τι καλύτερο γὰρ τὴν ψυχὴ αὐτὴ καθεαυτήν, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ ὀφείλει νὰ πράττει τὰ δίκαια, εἴτε ἔχει τὸ δαχτυλίδι τοῦ Γύγῃ εἴτε ὄχι—ἀκόμη καὶ ἂν μαζὶ μ’ αὐτὸ ἔχει καὶ τοῦ Ἀδῃ τὴν περιμεφάλαϊα· σωστά;

Εἶναι πέρα γὰρ πέρα ἀληθινὰ ὅσα λές.

Τώρα λοιπὸν, Γλαύκων, εἶπα ἐγώ, δὲν μπορούμε ἀπροκατάληπτα πᾶν νὰ ἀναγνωρίσουμε στὴ δικαιοσύνη καὶ στὸ [ε] ὑπόλοιπο μέρος τῆς ἀρετῆς, πέρα ἀπὸ ἐνδεῖνα τὰ προηγούμενα, ἐπίσης τίς ἀνταρθεῖς, ὅσες καὶ ὅποιες λογῆς εἶναι αὐτές, τίς ὁποῖες κομίζει στὴν ψυχὴ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τοὺς θεοὺς, καὶ ὅσο εἶναι ἀκόμη ζωντανὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅταν πεθάνει;

Βεβαίως, εἶπε.

Θὰ μοῦ δώσετε λοιπὸν πίσω τὰ δανεικὰ πού πήρατε ἀπὸ μένα στὴ συζήτησιν;

Ποῶ δανεικὰ;

Σὺς ἔκανα τὴν παραχώρησιν νὰ θεωρήσω ὅτι ὁ δίκαιος εἶναι ἄδικος καὶ ὁ ἄδικος δίκαιος· μοῦ τὸ ζητήσατε ἐσεῖς, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὰ τὰ πράγματα, τὸ δίκιο καὶ τὸ ἄδικο, νὰ περνοῦν ἀπαρατήρητα ἀπὸ τοὺς καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους, ὁμῶς, εἴπατε, πρέπει νὰ κάνουμε αὐτὴ τὴν παραχώρησιν γὰρ χάριν τῆς διερεύνησιν τοῦ ζητήματος, ὥστε ἡ κρίσις νὰ γίνῃ ἀνάμεσα στὴ δικαιοσύνην καθεαυτήν καὶ στὴν ἀδικία καθεαυτήν. [ε] Ἡ δὲν τὸ θυμάσαι;

Θὰ ἦταν, εἶπε, ἄδικο νὰ ἔλεγα ὅτι ὄχι.

Ἀφοῦ, λοιπὸν, ἔχουν συγγραφθεῖ καὶ ἀποτυμθεῖ, ζητῶ νὰ μοῦ δώσετε πίσω, γὰρ λογαριασμὸ τῆς δικαιοσύνης, τὴ γνώμην πού ὑπάρχει γι’ αὐτὴν ἀνάμεσα στούς θεοὺς καὶ στούς ἀνθρώπους, καὶ νὰ συμφωνήσουμε ὅτι ἡ γνώμην αὐτὴ γίνεται καὶ ἀπὸ ἐμᾶς δεκτὴ, ὥστε νὰ λάβῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ τὰ ἐπαθλα τοῦ νικητῆ, αὐτὰ πού τὰ κατακτᾷ χάριν στὸ καλὸ τῆς ὄνομα καὶ σὲ ὅσα προσφέρει σ’ ἐκείνους πού τὴν ἔχουν, ἀφοῦ ἔγνε φανερό ὅτι τὰ ἀγαθὰ πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ φύσιν τῆς αὐτὴ τὰ προσφέρει χάρισμα σ’ ἐκείνους πού ἀληθινὰ τὴν δέχονται, καὶ δὲν τοὺς ἐξαπατᾷ.

[ε] Δίκαιη ἡ ἀπαίτησή σου, εἶπε.

Τότε λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, θὰ μοῦ ἐπιστρέψετε, ὡς πρῶτον μέρος τοῦ χρέους σας, τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ οἱ θεοὶ δὲν ξεγελοῦνται σχετικὰ μετὰ τὸ ποιὰς λογῆς εἶναι ὁ δίκαιος ἀνθρώπινος χαρακτήρας καὶ ποιὰς ὁ ἄδικος;

Θὰ σοῦ τὸ ἐπιστρέψουμε, εἶπε.

Κι ἀφοῦ δὲν ξεγελοῦνται, ὁ ἔνας χαρακτήρας θὰ τοὺς εἶναι ἀγαπητὸς καὶ ὁ ἄλλος μισητός, ὅπως εἴχαμε παραδεχθεῖ καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς συζήτησιν.

*Έτσι είναι.

Και δεν θα συμφωνήσουμε ότι για όποιον είναι αγαπητός στους θεούς, [613a] όσα πράγματα προσέρονται από τους θεούς θά είναι γι' αυτόν, όλα, όσο τὸ δυνάτον καλύτερα. ἔκτος κι ἂν ὑπῆρχε μέσα του κάποιο ἀναπότρεπτο κακό ἀπὸ μὲ ἀμαρτία του σὲ προσηγούμενη ζωὴ του;

Βεβαίως.

*Έτσι λοιπὸν βλέποντας ἕναν δίκαιο ἄνθρωπο νὰ εἶναι σὲ φτώχεια ἢ νὰ βασανίζεται ἀπὸ ἀρρώστιες ἢ νὰ τὸν ἔχει βρεῖ κάποιο ἄλλο ἀπὸ τὰ θεωρούμενα κακά, πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τελικά αὐτὰ θὰ τοῦ βροῦν σὲ καλὸ —στὸ διάστημα τῆς ζωῆς του ἢ καὶ μετὰ θάνατον. Γιατὶ οἱ θεοὶ ποτὲ δὲν ἐγκαταλείπουν τὸν ἄνθρωπο ὁ ὅποιος μὲ ὅλη του τὴν καρδιά θέλει νὰ γίνῃ δίκαιος καί, ἀσκώντας ἐμπρακτὰ [b] τὴν ἀρετὴ, νὰ ἐξομοιωθεῖ μὲ τὸ θεό, στὸ βαθμὸ ποὺ αὐτὸ εἶναι δυνατόν σ' ἕναν ἄνθρωπο.

Εὐλόγο εἶναι ἕναν τέτοιο ἄνθρωπο νὰ μὴν τὸν ἐγκαταλείπει ὁ ὅμοίός του. Δὲν πρέπει, τότε, γιὰ τὸν ἄδικο ἄνθρωπο νὰ ὑποθέσουμε τὸ ἀντίθετο;

Βεβαίως.

Τέτοια πάνω-κάτω θὰ εἶναι λοιπὸν τὰ βραβεῖα τῶν θεῶν γιὰ τὸν δίκαιο.

Αὐτὴ τουλάχιστον εἶναι ἡ γνώμη μου.

Ποιά θὰ εἶναι ὅμως τὰ βραβεῖα ποὺ θὰ πάρουν ἀπὸ μέρους τῶν ἀνθρώπων; Ἄν πρέπει νὰ λάβουμε ὑπόψη τί γίνεται στὴν πραγματικότητα, ἡ κατάσταση δὲν ἔχει ὡς ἐξῆς: Οἱ ἐπιτήδριοι καὶ συνάμα ἄδικοι ἄνθρωποι, δὲν κάνουν ὅ, τι καὶ ἐκείνοι οἱ δρομεῖς ποὺ τρέχουν καλὰ στὸ πρῶτο μέρος τῆς διαδρομῆς, ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ πάνω, ὅχι ὅμως καὶ ἀπὸ πάνω πρὸς τὰ κάτω; Στὴν ἀρχὴ πετᾶνε στὸ τρέξιμο, στὸ τέλος ὅμως γίνονται [c] καταγέλαστοι καθὼς ἐγκαταλείπουν ὅπως-ὅπως τὸν ἀγώνα μὲ κατεβασμένα τὰ αὐτιά καὶ χωρὶς στεφάνι: ἐνῶ οἱ πραγματικοὶ δρομεῖς φθάνουν στὸ τέρμα, παίρνουν τὰ ἐπάλθα καὶ τοὺς φοροῦν τὸ στεφάνι τῆς νίκης. Τὸ ἴδιο δὲν συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον καὶ μὲ τοὺς δικαίους ἀνθρώπους; Στὸ τέλος κάθε δραστηριότητος καὶ κάθε σγῆσψ τους, ἀλλὰ καὶ στῆς ζωῆς τους ὅλης τὸ τέλος, δὲν γεύονται τὴν ἀναγνώριση καὶ δὲν ἐπιβραβεύονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους;

Καὶ πόσα πολὺ.

Θὰ τὸ ὑπομείνεις λοιπὸν νὰ μὲ ἀκοῦς νὰ λέω γι' αὐτοὺς ὅσα ἐστὶ ὁ ἴδιος ἔλεγχος [d] γιὰ τοὺς ἀδικούς; Γιατὶ θὰ πῶ βέβαια ὅτι οἱ δίκαιοι ἄνθρωποι, ὅταν προχωρήσουν στὰ χρόνια, καὶ ἀξιώματα, ἂν θέλουν, ἀναλαμβάνουν στὴν πόλη τους, καὶ γυναῖκα παίρνουν ἀπὸ ὅπου θέλουν καὶ τὰ δικά τους παιδιά παν-

τρεῖουν ὅπου θέλουν. Κι ὅλα ὅσα ἔλεγες ἐστὶ γιὰ ἐκείνους, τὰ λέω ἐγὼ τώρα γι' αὐτοὺς ἐδῶ, τοὺς δίκαιους. Καὶ γιὰ τοὺς ἀδικούς πάλι θὰ πῶ ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτούς, ἀκόμη κι ἂν δὲν ἀποκαλυφθοῦν ὅσο εἶναι νέοι, ὅμως σὸ τέλος τῆς πορείας τους ξεσκαπάζονται καὶ ἐξευτελίζονται: καὶ σὰν γερά-σουν τοὺς φέρονται μὲ τρόπο ἐλεεινὸ ξένοι [e] καὶ συμπολίτες, τοὺς μαστιγώνουν, τοὺς κάνουν νὰ ὑποφέρουν ὅσα ἐσύ, σωστὰ λέγοντας, τὰ χαρακτηρισθεῖς ὡς ὦμά —ὅλα αὐτὰ νὰ φανταστεῖς πῶς τὰ ἔχεις ἀκούσει καὶ ἀπὸ ἔμένα, ὅτι τὰ ὑφίστανται. Ἀλλά, ὅπως εἶπα, δὲς ἂν θὰ τὸ ὑπομείνεις.

*Ἀσφαλῶς καὶ θὰ ὑπομείνω, εἶπε: σωστὰ πράγματα λές.

Τὰ βραβεῖα ἐπομένως, εἶπα ἐγώ, οἱ ἀνταμοιβές καὶ τὰ δῶρα ποὺ παίρνει στὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του ὁ δίκαιος ἀπὸ θεοὺς [614a] καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων, πρέπει ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποὺ τοῦ πρόσφερε αὐτὴ καθεαυτὴν ἡ δικαιοσύνη, θὰ εἶναι τέτοιου εἶδους.

Καὶ θὰ ἴναι, εἶπε, πολὺ ὁμορφα πράγματα καὶ σίγουρα.

Αὐτὰ ὥστόσο, εἶπα ἐγώ, δὲν εἶναι *τίποτα*, οὔτε ὡς πρὸς τὸ πλῆθος οὔτε ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, μπροστὰ σ' ἐκείνα ποὺ περιμένουν τὸν καθενα ἀπὸ τοὺς δύο, ὅταν πεθάνει. Κι αὐτὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἀκούσουν, ὥστε καὶ ὁ δίκαιος καὶ ὁ ἄδικος νὰ πάρουν ἀπὸ τὴ συζήτηση ὅλα ὅσα ἐπιβάλλεται νὰ ἀκούσει καθενας τοὺς.

[b] Λέγε τα, τότε, εἶπε· γιατί δὲν ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα πράγματα ποὺ θὰ τὰ ἀκούγα μὲ περισσότερη εὐχαρίστηση.

Μὴν περιμένεις, εἶπα ἐγώ, νὰ σοὺ πῶ κανένα μακρόσυρτο παραμῦθι, σὰν τοῦ Ἀλκίνοου, θὰ σοὺ πῶ τὸ παραμῦθι ἐνὸς γενναίου ἀνθρώπου, τοῦ Ἡρόδου, τοῦ γιοῦ τοῦ Ἀρμένιου, ἀπὸ τὸ γένος τῶν Παμφύλων. Ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς σκοτώθηκε στὸν πόλεμο, κι ὅταν τὴ δέκατη μέρα σήκωσαν τοὺς νεκρούς, σὲ ἀποσύνθεση πιά, αὐτὸν τὸν βρήκαν ἄθικτο· τὸν πήγαν στὸν τόπο του γιὰ νὰ τὸν θάψουν, καὶ τὴ δωδέκατη μέρα ἀπὸ τὸ θάνατό του, ἐκεῖ ποὺ τὸν εἶχαν ἐπάνω στὴν πυρὰ, αὐτὸς ξαναζωντάνεψε καὶ, γυρίζοντας πάλι στὴ ζωὴ, ἀνιστοροῦσε ὅσα εἶχε δεῖ ἐκεῖ. Εἶπε ὅτι σὰν βγήκε ἡ ψυχὴ του, πορεύτηκε [c] μὲ ἄλλους πολλοὺς καὶ ἔφθασαν σ' ἕναν τόπο δαμονικὸ, ὅπου ὑπῆρχαν δύο ἀνοίγματα τῆς γῆς, δίπλα-δίπλα τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, καὶ ἀπέναντί τους ἄπάνω στὸν σῆσαν ἄλλα δύο. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ κάθονταν δικαστές, οἱ ὁποῖοι κάθε φορὰ ποὺ τελείωναν τὴ δίκη, τοὺς μὲν δίκαιους τοὺς πρόσταζαν νὰ ἀκολουθήσουν τὸ δρόμο ποὺ ἐβγαζε πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πρὸς τὰ πάνω μέσα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἀφοῦ προσηγυμένους τοὺς κρεμοῦσαν στὸ στήθος σημάδια τῆς ἀπο-

φρασης πού είχαν βγάλει, ενώ τους άδικους τους έστέλναν από τὸ δρόμο πού ἦταν στὰ ὁριστερὰ καὶ ὀδηγοῦσε πρὸς τὰ κάτω· εἶχαν κι αὐτοί, γεμασιμένα πίσω τους, σημάδια γιὰ ὅλα ὅσα [εἰ] ἔπραξαν. Ὅταν παρουσιάστηκε κι αὐτὸς στοὺς δικαστές, τοῦ εἶπαν ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἀγγελιαφόρος καὶ νὰ πεῖ στοὺς ἀνθρώπους τί συνέβαινε ἐκεῖ, καὶ τοῦ ἔδωσαν τὴν ἐντολὴ νὰ ἀκούει καὶ νὰ κοιτᾷ μὲ προσοχὴ τὰ πάντα σ' ἐκεῖνο τὸν τόπο. Εἶδε ἔτσι ἐκεῖ τίς ψυχές πού ἔφευγαν μέσα ἀπὸ τὰ δύο ἀνοιγμένα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἀφοῦ πιά εἶχαν κριθεῖ, ἐνὸς στὰ δύο ἄλλα ἀνοιγμένα ἔβλεπε ἄλλες ψυχές, ἀπὸ τὸ ἓνα νὰ ἀνεβαίνουν, φεύγοντας ἀπὸ τὴ γῆ λερωμένες καὶ βουτηγμένες στὴ σκόνῃ, κι ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄλλες ψυχές νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὸν [εἰ] οὐρανὸ καθαρές. Καὶ οἱ ψυχές πού ἔφθαναν κάθε φορὰ ἔδιναν τὴν ἐντύπωση πὺς ἔρχονταν ἀπὸ δρόμο μακρινὸ, καὶ μὲ εὐχαρίστηση τραβοῦσαν κατὰ τὸ λιβάδι κι ἐκεῖ κατασκήνωναν, ὅπως σ' ἓνα πανηγύρι, καὶ χαιρετοῦνταν ἡ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, ὅσες γνωρίζονταν, κι αὐτὲς πού ἔρχονταν ἀπὸ τὴ γῆ ζητοῦσαν νὰ μάθουν ἀπὸ τίς ἄλλες γιὰ τὰ πράγματα ἐκεῖ, κι ἐκείνες πάλι πού ἔρχονταν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ρωτοῦσαν τίς ἄλλες γιὰ τὰ δικὰ τους. Κι ἀνιστοροῦσαν οἱ μὲν σὺς δέ, ἄλλες [εἰς] κλαίγοντας καὶ ὀδυρόμενες, καθὼς ξαναθυμοῦνταν ὅσα εἶδαν καὶ ἔπαθαν στὴν πορεία τους κατὰ ἀπὸ τὴ γῆ —κι ἡ πορεία αὐτὴ εἶχε χρηστήσει γίλια χρόνα—, κι οἱ ἄλλες πάλι πού ἔφθαναν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ δηγοῦνταν ὅσα εὐχάριστα δοκίμασαν ἐκεῖ καὶ τὴν ἄφρατη ὁμορφίαν πού εἶχαν ἀντικρῦσει. Ἦσαν πολλὰ πράγματα, Γλαύκων, καὶ θὰ 'παίρνε χρόνο πολλὸ νὰ τὰ διηγηθεῖ κανεῖς· τὸ πὶδ σπουδαῖο ὅμως πὺν εἶπε εἶναι μ' ἓνα λόγο τοῦτο. Γιὰ ὅσες ἀδικίες διέπραξαν, καθένας τους, καὶ γιὰ ὅσους ἀδίκησαν πλήρωσαν γιὰ ὅλα μὲ τὴν τιμωρία πού ἔπρεπε, δέκα φορὲς γιὰ τὸ καθεῖνα —πάει νὰ πεῖ, γιὰ κάθε ἓκατὸ χρόνια, [β]· γιὰ τὸ τόσο εἶναι τὸ διάστημα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς—, ὥστε τὸ τίμημα πού κατέβαλαν νὰ εἶναι δεκαπλάσιο ἀπὸ τὸ ἀδίκημα. Ἄν κάποιος, λ.χ., ἔγιναν ἡ αἰτία γιὰ τὸ θάνατο πολλῶν ἀνθρώπων, εἶτε ἐπειδὴ πρόδωσαν πολυτεῖες ἢ στρατόπεδα εἶτε πάλι ἐπειδὴ εἶχαν ρίξει ἀνθρώπους στὴ σκλαβιά ἢ ἦσαν συνένοχοι γιὰ κάποια ἄλλη δυστυχία, γιὰ ὅλα αὐτά, ἔλεγε, πλήρωναν μὲ δεκαπλάσια δόνην τὸ κάθε τους κρίμα, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἂν εἶχαν κάνει κάποιες καλὸς ἔργους καὶ εἶχαν φανεῖ δίκαιοι καὶ γεμάτοι σεβασμὸ ἀπέναντι στοὺς θεοὺς, ἔπαιρναν μὲ τὴν ἴδια ἀναλογία [εἰ] τὴν ἀνταμοιβή τους. Ἐλεγε ἐπίσης κάτι ἄλλα γιὰ ὅσους πέθαναν μὲν γέννηθηκαν καὶ γιὰ ὅσους ἔζησαν λίγο, ἀλλὰ δὲν ἀξίζει νὰ ἀναφεροῦμε σ' αὐτά. Καὶ γιὰ τὴν ἀσέβεια ἢ τὸ σεβασμὸ ἀπέναντι στοὺς θεοὺς καὶ τοὺς γονεῖς καθὼς καὶ γιὰ ὅσους σκότωσαν

μὲ τὰ ἴδια τους τὰ χέρια οἱ ἀντίστοιχες πληρωμές, ἔλεγε, εἶναι ἀκόμη πὺ μὲ γάλες.

Ἐλεγε μάλιστα πὺς *μπροστά του* κάποιος ρωτοῦσε κάποιον ἄλλο πὺ ἦταν ὁ πολὺς Ἀρδιαῖος. Ὁ Ἀρδιαῖος αὐτὸς ὑπῆρξε τύραννος σὲ μιὰ πόλιν τῆς Παμφυλίας, πᾶνε γίλια χρόνια ἀπὸ τότε· εἶχε σκοτώσει τὸν γέγοντα πατέρα του [εἰ] καὶ τὸν μεγαλύτερο ἀδελφὸ του κι εἶχε διαπράξει, ὅπως ἔλεγαν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀνοσιουργήματα. Εἶπε λοιπὸν ὅτι ὁ ἀνθρώπος πὺ ρωτήθηκε ἀπάντησε πὺς «Δὲν ἔχει ἔλθει ὁ Ἀρδιαῖος κι οὔτε πρόκειται νὰ ἔλθει. Γιατὶ πραγματικά ἦταν κι αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ φοβερὰ πράγματα πὺ εἶδαμε. Ἐκεῖ πὺ εἶμαστε κοντὰ στὸ στόμο ἔτοιμοι νὰ βροῦμε ἅπανα, καὶ τὰ παθήματά μας ὅλα εἶχαν πάρει τέλος, τὸν εἶδαμε ξαφνικά αὐτὸν καὶ μερικὸς ἄλλους πὺ οἱ περισσότεροι τοὺς ὑπῆρξαν τύραννοι· ἦσαν ἐπίσης μαζί τους καὶ δριμύνηνοι ἰδιώτες, ἀπὸ αὐτοὺς [εἰ] πὺ εἶχαν διαπράξει μεγάλα ἀνομήματα. Φαντάζονταν ὅτι θὰ ἀνέβαιναν πιά κι αὐτοί, τὸ στόμο ὅμως δὲν τοὺς δεχόταν ἄλλὰ μὲν γκρίζε κάθε φορὰ πὺ κάποιος ἀπὸ 'κείνους τοὺς ἔτσι ἀθεράπευτα ἄχρειους ἢ ἀπὸ ὅσους δὲν εἶχαν τιμωρηθεῖ ἀρκούντως γιὰ τὰ κρίματά τους ἐπιχειροῦσε νὰ βγεῖ ἐπάνω. Ἐκεῖ πιά, εἶπε, ἀνδρες ἄγριοι πὺ φάνταζαν σὰν γλῶσσες φωτιάς καὶ στέκονταν πλάι στὸ ἄνοιγμα, ἀκούγοντας τὸ μουνγκητὸ, ἄλλους μὲν τοὺς ἔπιαναν καὶ τοὺς τραβοῦσαν, τὸν Ἀρδιαῖο ὅμως καὶ μερικὸς ἄλλους, ἀφοῦ τοὺς ἔδεσαν [εἰς] χειροπόδαρά, μαζί καὶ τὸ κεφάλι, τοὺς ἔβαλαν κατὰχα καὶ τοὺς ἐνδρασαν, ἔπειτα τοὺς τράβηξαν ἔξω ἀπὸ τὸ δρόμο, στὸ πλάι, σέροντάς τους ἅπανα σὲ ἀσταλάθους, κι ἐξηγοῦσαν κάθε φορὰ στοὺς περαστικὸς γιατί τὸ ἔκαναν αὐτὸ καὶ ὅτι τοὺς πῆγαιναν νὰ τοὺς ρίξουν στὸν Τάρταρο». Κι ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ κάθε λογῆς φόβους πὺ 'χαν δοκιμάσει, ὁ μεγαλύτερος, εἶπε, ἦταν μήπως κι ἀκουγόταν ἐκεῖνο τὸ μουνγκητὸ τὴν ὥρα πὺ καθένας τους θὰ προσπαθοῦσε νὰ βγεῖ, κι ἦταν μεγάλη ἡ χαρὰ νὰ 'ναι τὸ μουνγκητὸ σταματημένο καθὼς θὰ ἀνέβαιναν ἐπάνω. Αὐτὲς περὶ τοῦ, εἶπε, ἦσαν οἱ ποινὲς καὶ οἱ τιμωρίες, [β] κι οἱ ἀνταμοιβὲς πάλι ἀνάλογες. Ὅταν οἱ ὀμάδες, καθεμὴ χωριστά, συμπλήρωναν ἑπτὰ ἡμέρες παρμονῆς στὸ λιβάδι, ὑποχρεωτικά τὴν ὄγδοι ἡμέρα σηκώνονταν ἀπὸ 'κεῖ καὶ ξεκινοῦσαν μιὰ πορεία, καὶ τὴν τέταρτη ἡμέρα ἔφθαναν σ' ἓνα σημεῖο ἀπ' ὅπου ἀντίκριζαν νὰ ἀπλώνεται ἀπὸ ψηλά ἓνα φῶς ἴσιο σὰν κολόνα, τὸ ὁποῖο διαπερνοῦσε ὅλο τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, φῶς πὺ ἐμοιάζε μὲ τὸ οὐράνιο τῶξο, μόνον πὺ ἦταν πὺ λαμπερὸ καὶ πὺ καθαρό. Σ' αὐτὸ τὸ φῶς ἔφθαναν ὕστερα ἀπὸ μιὰς μέρας δρόμο, κι ἐκεῖ, [εἰ] καταμεσῆς στὸ φῶς, εἶδαν νὰ 'ναι τεντομέ-

νες ἀπὸ τὸν οὐρανὸ οἱ ἄνδρες τῶν δεσμῶν ποὺ τὸν συγκρατοῦν. Γιατὶ τοῦτο τὸ φῶς εἶναι ὁ συνεκτικὸς δεσμὸς τοῦ οὐρανοῦ —κάτι σὰν τὰ ὑποζώματα στὴς τριήρεις—, αὐτὸ ποὺ συγκρατεῖ ὅλη τὴν περιστεροειδή κίνησή του, κι ἀπὸ τίς ἄνδρες τοῦ δεσμοῦ εἶναι σφιχτὰ στερεωμένο τὸ ἀδράχτι τῆς Ἀνάγκης, αὐτὸ ποὺ προκαλεῖ ὅλες τίς περιστροφικὰς κινήσεις. Τὸ ἀδράχτι εἶχε στέλεχος κι ἀγγίστει ἀπὸ μέταλλο σκληρό, ἐνῶ τὸ σφοντύλι του ἦταν ἐν μέρει ἀπὸ τὸ ἴδιο σκληρὸ μέταλλο [d] κι ἐν μέρει ἀπὸ ἄλλα ὕλικά. Κι ὅσο γιὰ τὸ σφοντύλι ἦταν περὶπου ὡς ἐξῆς: Εἶχε τὸ σῆμα ποὺ ἔχουν καὶ τὰ δικὰ μας σφοντύλια, ἀπ' ὅτι ἔλεγε ὁμοίως πρὸς αὐτὸ τὸ φανταστούμε πῶς ἦταν σὰν νὰ εἶχαν περάσει καὶ τοποθετῇ μέσα σὲ ἓνα μεγάλο σφοντύλι, κοίλο καὶ ἐντελῶς κομφωμένο, ἓνα ἄλλο ὅμοιο ἄλλὰ μικρότερο, ποὺ ταίριαζε ἀκριβῶς, σὰν τοὺς κἀδους ποὺ χωροῦν ἀκριβῶς ὁ ἓνας μέσα στὸν ἄλλο, καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἓνας τρίτος κι ἓνας τέταρτος κι ἄλλοι τέσσερις ἀκόμη. Γιατὶ, ὅπως ἔλεγε, συνολικὰ τὰ σφοντύλια ἦσαν ὀκτώ, τοποθετημένα τὸ ἓνα μέσα στὸ ἄλλο, ἔτσι ποὺ τὰ χεῖλη τους [e] νὰ δείχνουν ἀπὸ πάνω σὰν κύκλος, σχηματίζοντας ἓνα σφοντύλι μὲ μιὰ συνεχή ἐπιφάνεια γύρω στὸ στέλεχος τῆς ροκας· αὐτὴ πάλι περνοῦσε μέσα κι ἀπὸ τὸ ὄγδοο σφοντύλι κι ἐβγαине ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Τὸ πρῶτο καὶ ἐξωτερικὸ σφοντύλι σχηματίζε μὲ τὰ χεῖλη του τὸν πῶν πλάτῃ κύκλος, ἀκολουθοῦσε ὁ κύκλος τοῦ ἔκτου σφοντυλιοῦ, τρίτος σὲ πλάτος ἦταν ὁ κύκλος τοῦ τέταρτου, τέταρτος τοῦ ὀγδόου, πέμπτος ὁ κύκλος τοῦ ἑβδόμου, ἕκτος τοῦ πέμπτου, ἑβδόμος τοῦ τρίτου, ὄγδος, τέλος, σὲ πλάτος ἦταν ὁ κύκλος ποὺ σχηματίζε τὸ δεύτερο σφοντύλι. Ὁ κύκλος τοῦ πρώτου σὲ μέγεθος σφοντυλιοῦ ἦταν ποικιλόχρωμος, τοῦ ἑβδόμου ἦταν ὁ πῶς λαμπερός, [617a] τοῦ ὀγδόου ὁ κύκλος παίρνει τὸ χρῶμα τοῦ ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ σκορπᾶει ἐπάνω του ὁ κύκλος τοῦ ἑβδόμου, τοῦ δεύτερου καὶ τοῦ πέμπτου οἱ κύκλοι ἔχουν παραπλήσια χρώματα ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο, ὁ τρίτος ἔχει τὸ πῶς λευκὸ χρῶμα, ὁ τέταρτος ἓνα χροῖμα πρὸς τὸ κοκκινωπὸ, ἐνῶ δεύτερος σὲ λευκότητα ἐρχοῦν ὁ ἕκτος κύκλος. Καθὼς, τώρα, τὸ ἀδράχτι περιστρέφεται, κινεῖται κυκλικὰ ὁλόκληρο, πάντα μὲ τὴν ἴδια φορὰ, ὅμως μέσα στὴ γενικὴ περιφορὰ τοῦ ὅλου οἱ ἐπὶ τὰ ἐσωτερικὰ κύκλοι περιστρέφονται μὲ βραδύ ρυθμὸ πρὸς τὴν ἀντίθετη διεύθυνση ἀπ' ὅτι τὸ ὅλο, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς πῶς γρήγορα, ἔλεγε, κινεῖται ὁ ὄγδος, ἀκολουθοῦν ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα, [b] πηγαίνοντας μαζί, ὁ ἑβδόμος, ὁ ἕκτος καὶ ὁ πέμπτος· τρίτος ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὅποια ἐκτελοῦσε τὴν περιστροφή του ἦταν, ὅπως τοὺς φάνηκε, ὁ τέταρτος κύκλος, τέταρτος ὁ τρίτος καὶ πέμπτος ὁ δεύτερος. Γιὰ τὸ ἀδράχτι ἔλεγε ὅτι περιστρέ-

φύταν πάνω στὰ γόνατα τῆς Ἀνάγκης. Ἐπάνω σὲ κάθε κύκλο του στεκόταν ἀπὸ μιὰ Σειρήνα ποὺ γύριζε κι αὐτὴ μαζί, βγαίνοντας ἀπὸ μέσα τῆς ἑνὸς ἤχο, μιὰ μουσικὴ νότα· κι ἀπὸ ὅλες τίς νότες, ποὺ ἦσαν ὀκτώ, σχηματίζετο ἓνα ἁρμονικὸ ταίριασμα. Καὶ ὑπῆρχαν ἄλλες τρεῖς καθισμένες [c] γύρω-γύρω σὲ ἴσες ἀποστάσεις, καθεμιά σ' ἓνα θρόνο, θυγατέρες τῆς Ἀνάγκης. Μοῖρες, ντυμένες στὰ ἄσπρα, φορώντας στὸ κεφάλι στέμμα, ἡ Λάχρση, ἡ Κλωθώ, ἡ Ἄτροπος, καὶ τραγουδοῦσαν πάνω στὴ μελωδία τῶν Σειρήνων, ἡ Λάχρση τὰ περασμένα, ἡ Κλωθὼ τὰ τωρινά, ἡ Ἄτροπος τὰ μελλούμενα. Κι ἡ Κλωθώ, ἀγγίζοντας ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ μὲ τὸ δεξιὸ τῆς χεῖρὶ τὸ ἀδράχτι στὸ ἐξωτερικὸ χεῖλος του, βοηθοῦσε στὴν περιστροφή, ἐνῶ ἡ Ἄτροπος, μὲ τὸ ἄριστερό της χεῖρὶ, ἔκανε τὸ ἴδιο γιὰ τίς ἐσωτερικὰς περιστροφές· ἡ Λάχρση πάλι, [d] πότε μὲ τὸ ἓνα καὶ πότε μὲ τὸ ἄλλο χεῖρὶ βοηθοῦσε ἄλλοτε τὴν ἐξωτερικὴν κι ἄλλοτε τίς ἐσωτερικὰς περιστροφές. Αὐτοὶ λοιπὸν, ὅπως ἔλεγε, σὰν ἔφθασαν ἐκεῖ, ἔπρεπε ὑποχρεωτικὰ νὰ πάνε στὴ Λάχρση. Καὶ τότε ἓνας προφήτης, ἀφοῦ πρώτα τοὺς ἔβαλε νὰ παραδειγματὰ βίον κι ἀνεβαίνοντας σ' ἓνα ψηλὸ βῆμα φώσις κλήρους καὶ παραδείγματα βίον κι ἀνεβαίνοντας τῆς Ἀνάγκης, εἶναι τοῦτος ὁ λόγος· ναῖε: «Τῆς κόρης Λάχρης, θυγατέρας τῆς Ἀνάγκης, εἶναι τοῦτος ὁ λόγος. Ψυχὴς τῆς μᾶς ἡμέρας, ἀρχίζει γιὰ τὸ θνητὸ γένος ἄλλος ἓνας κύκλος μὲ κατὰληξὶ τὸ θάνατο. [e] Δὲν θὰ σῆς πάρει μὲ κλῆρο κάποιος δαίμονας, θὰ τὸν διαλέξῃς ἐσεῖς τὸ δαίμονα. Ὅποιανὸν λάχει ὁ πρώτος κλῆρος, αὐτὸς πρώτος νὰ διαλέξῃ τὴ ζωὴ ποὺ ἀναγκαστικὰ θὰ ζήσει. Δὲν ἔχει δεσπότη ἡ ἀρετὴ ἀνάλογα ἀν τὴν τιμὰει κανεῖς ἢ τὴν περιφρονεῖ, θὰ ἴναι καὶ πῶς μεγάλο ἢ πῶς μικρὸ τὸ μερικὸ του ἐπάνω της. Ἡ εὐθύνῃ εἶναι αὐτοῦνοῦ ποὺ διαλέγει· ὁ θεὸς δὲν ἔχει ἐνοχλή».

Σὰν τὰ 'πε αὐτὰ ἔριξε τοὺς κλήρους κι ὁ καθένας ἔπαινε αὐτὸν ποὺ ἔπρεπε δίπλα του, ἔκτος ἀπὸ τὸν Ἥρα, γιατί ὁ κλήρουκας δὲν τοῦ τὸ ἐπέτρεψε. Καὶ παίνοντας καθένας τὸν κλῆρο του ἔβλεπε μὲ ποιά σειρά θὰ διάλεγε. [618a] Ἀμέσως μετὰ ἄπλωσε μπροστὰ τοὺς, καταγής, τὰ παραδείγματα τῶν βίων, πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅσους ἦσαν ἐκεῖ. Κι ἦσαν δειγμάτων κάθε λογῆς· βίαι ὅλων τῶν ζώων καὶ βέβαια ὅλοι οἱ τρόποι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἀνάμεσά τοὺς ὑπῆρχαν παραδείγματα ἀπὸ τυραννίδες, ἐν μέρει ἀπὸ αὐτὲς ποὺ δὲν τελειώνουν ποτέ, ἐν μέρει ἀπὸ αὐτὲς ποὺ κάποια στιγμὴ πέφτουν καὶ καταλήγουν στὴ φτώχεια, τὴν ἐξορία καὶ τὴ ζήτητιανιά. Ὑπῆρχαν ἀκόμη βίαι ἀνθρώπων ξακουστών γιὰ τὴ μορφή, τὸ κάλλος καὶ τὴν ἄλλη δύναμη [b] καὶ μαχητικότητά τοὺς ἢ πάλι γιὰ τὴν καταγωγὴν καὶ τίς ἀρετὲς τῶν προγόνων τους, κι

ἀκόμη παραδείγματα ἀνθρώπων ἄσημων ὥς πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα —ἐπίσης βίοι γυναικῶν. Κάποιος σταθερὸς καθορισμὸς τῶν ψυχῶν δὲν ὑπῆρχε γιατί κατανάγκη καθεμιά τους γίνεται διαφορετικὴ ἀνάλογα μὲ τὸ βίο πού διάλεξε: τὰ ἄλλα ὅμως εἶχαν ἀναμικτῆ μεταξὺ τους καὶ μὲ τὸν πλοῦτο καὶ τὴ φτώχεια, κάποια ἄλλα μὲ ἀρεστίες καὶ ὕγεια, ὀρισμένα ἄλλα πάλι μὲ ἐνδιαιμεσες καταστάσεις. Κι ἐδῶ, καθὼς φαίνεται, ἀγαπητέ μου Γλαύκων, εἶναι ὅλος ὁ κίνδυνος γιὰ τὸν ἄνθρωπο, καὶ γι' αὐτὸν τὸ λόγο [ε] πρέπει νὰ φροντίσουμε πρωτίστως καὶ κυρίως μὲ ποιὸν τρόπο καθένας μας, ἀφίροντας κατὰ μέρος κάθε ἄλλο μάθημα, θὰ ἐπιδιώξει μὲ ζήλο νὰ προσοικειωθεῖ τούτη τὴ μάθηση μήπως μπορέσει ποιεῖν νὰ ἀντιληφθεῖ καὶ νὰ βρεῖ ποιὸς θὰ τοῦ δώσει τὴ δύναμη καὶ τὴ γνώση νὰ διακρίνει τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ στὴ ζωῇ, ὥστε νὰ διαλέγει πάντα κατὰ τὸ δυνατόν τὸ καλύτερο. Νὰ ἀνατοχάζεσαι ὅλα ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα, εἴτε συνδυάζοντας τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο εἴτε καὶ τὸ καθεὶνα χωριστὰ, γὰ νὰ ὀξυλοηγήσει τὴν ἐπίδρασή τους στὴν ἀρετὴ τοῦ βίου καὶ νὰ κατανοήσῃ εἴ τι ποιές εἶναι οἱ κακές ἢ οἱ ἀγαθές συνέπειες τῆς ὁμορφιάς, [ε] ἂν συγκερασθεῖ μὲ τὴ φτώχεια ἢ μὲ τὸν πλοῦτο καὶ μὲ αὐτὴν ἢ τὴν ἄλλη ψυχικὴ διάθεσι· νὰ δει τὴν εὐγενικὴ καὶ τὴν ταπεινὴ καταγωγή, τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ καὶ τὰ ἀξιώματα, τίς σωματικὰς δυνάμεις καὶ τὴν ἀνημποριά τοῦ σώματος, τὴν εὐχέρεια μὲ τὴν ὁποία μαθαίνει κανεὶς ἢ τὴν ἀκαταλλήλότητά του γιὰ μάθησι, καὶ γὰ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν βαλμένα στὴν ψυχὴ ἢ εἶναι ἐπὶκτητα, νὰ δει ποιές ἐπιπτώσεις ἔχουν, ὅταν ἀναμικχθῶν τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, εἴσῃ ὥστε, ἀφου τὰ λογαριάσει ὅλα, νὰ μπορεῖ, ἔχοντας στραμμένο τὸ βλέμμα του στὴ φύσιν τῆς ψυχῆς, νὰ κάνει τὴν ἐπιλογὴν του, ποιὸς εἶναι ὁ χειρότερος καὶ ποιὸς ὁ καλύτερος [ε] βίος, χαρακτηρίζοντας ὡς χειρότερο τὸ βίο ὁ ὁποῖος θὰ κάνει τὴν ψυχὴ πρὸς ἄδικτη καὶ ὡς καλύτερο ἐκείνον πού θὰ τὴν κάνει πρὸς δίκαιη. Ὅλα τὰ ἄλλα θὰ τὸν ἀφήσουν ἀδιάφορο. Γιατί ἐμεῖς τὸ ἔχουμε δεῖν καὶ γὰ τούτη τὴ ζωὴ καὶ γὰ τὴν ἄλλη αὐτὴ εἶναι ἡ πρὸς ἐπιλογὴν [εἰσα] Καὶ παίδωντας κανεὶς τὸ δρόμο γιὰ τὸν Ἄλλο Κόσμο πρέπει τὴν πίστη αὐτὴ νὰ τὴν ἔχει μέσα του στερεὴ ὡς ἀπὸ διαμάντι, ὥστε νὰ μπορέσει καὶ ἐκεῖ νὰ μὴ θαμπωθεῖ ἀπὸ πλοῦτη καὶ ἄλλα τέτοια κακά, καὶ νὰ μὴν ξεπέσει σὲ τυραννικὴς καὶ ἄλλες παρόμοιες πράξεις, προκαλώντας πολλὰ καὶ ἀνεπανόρθωτα δεινά. Καὶ γὰ νὰ μὴν πάθει καὶ ὁ ἴδιος ἀκόμη μεγαλύτερα παθήματα ἄλλα νὰ μάθει σὲ τέτοια πράγματα νὰ διαλέγει πάντα μιὰ ζωὴ μεσότητος ἀποφεύγοντας τίς ὑπερβολές πρὸς τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη πλευρά, τόσο σὲ τούτη ἐδῶ τὴ ζωὴ ὅσο, κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ

σὲ ὁλόκληρη τὴ μέλλουσα. Γιατί ἔτσι [β] ὁ ἄνθρωπος γίνεται τρισευτυχισμένος.

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο λοιπόν, καθὼς ἀπηγγεῖτο ὁ ἀγγελιαφόρος ἀπὸ τὸν Ἄλλο Κόσμο, εἶπε ὁ προφήτης τοῦτα τὰ λόγια: «Ἀκόμη καὶ σ' ἐκείνον πού θὰ παρουσιαστῇ τελευταῖος, ἂν κάνει τὴν ἐπιλογὴν του μὲ λογισμό καὶ γνώση, καὶ ζήσει μὲ αὐστηρότητα, τοῦ ἐπιφυλάσσεται μιὰ ζωὴ ἀνεκτὴ, ὅχι κακὴ. Μη-τε λοιπὸν ὁ πρῶτος πού θὰ διαλέξει νὰ ἔναι ἀνέμελος μήτε ὁ τελευταῖος νὰ χάνει τὸ κουράγιο του».

Ὑστερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ προφήτη, προχώρησε ἐκεῖνος πού εἶχε τραβήξει τὸν πρῶτο κλῆρο καί, σύμφωνα μὲ τὴ διήγησι τοῦ Ἡρόδου, διέλεξε ἀμέσως τὴ μεγαλύτερη τυραννία, καὶ ἀπὸ τὴν ἀφροσύνην καὶ τὴν ἀπληστία του δὲν τὴν διάλεξε ἔχοντας προηγουμένως ἐξετάσει προσεκτικὰ τὰ πάντα, ἀλλὰ [ε] τοῦ διέφυγε ὅτι στὴν τυραννία ἐκείνη, μέσα στ' ἄλλα κακουργήματα, τοῦ ἦταν γραφτὸ νὰ φάει καὶ τὰ ἴδια του τὰ παιδιὰ. Ἔτσι, ὅταν κάθισε νὰ τὸ σκεφτεῖ μὲ τὴν ἰσχύϊα του, χτυπιόταν καὶ ὀδυρόταν γιὰ τὴν ἐπιλογὴν του, μὴ δύναντας βάσι στα λόγια πού εἶχε πεῖ προὔτερα ὁ προφήτης· γιατί ἀντὶ τὰς βάζει μὲ τὸν ἑαυτοῦ γιὰ τὴ συμφουρὰ αὐτῇ, ἔριχνε τὴν εὐθύνη στὴν τύχη καὶ στοὺς δαίμονες καὶ σὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του. Κι ὁ ἄνθρωπος αὐτός ἦταν ἀπὸ ἐκείνους πού ἔρχονταν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν προηγουμένη ζωὴν τοῦ εἶχε ζήσει σὲ μιὰ κοινωνία ὀργανωμένη καλὰ, καὶ εἶχε γευτεῖ τὴν ἀρετὴ ἀπὸ συνήθεια, [ε] καὶ ὅχι μὲ τὴν παρέμβαση τῆς φιλοσοφίας. Μιλώντας γενικὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού πᾶνόνταν στὰ δίκτυα τέτοιων συμφουρῶν δὲν ἦσαν οἱ λιγότεροι ὅσοι ἔφθαναν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ δὲν ἦσαν μαθημένοι νὰ ὑποφέρουν. Ἀπεναντίας, ἀπὸ ἐκείνους πού ἔρχονταν ἀπὸ τὴ γῆ, οἱ περισσότεροι, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἴδιοι εἶχαν ὑποφέρει καὶ ἄλλους εἶχαν δεῖ νὰ ὑποφέρουν, δὲν ἔκαναν βεβιασμένα τὴν ἐκλογὴν τους. Γι' αὐτὸν τὸ λόγο, καὶ ἐπειδὴ τύχαινε ἔτσι ὁ κλῆρος, σίς πρὸς πολλὰς ἀπὸ τίς ψυχὰς συνέβαινε μιὰ ἐναλλαγὴ κακῶν καὶ καλῶν. Διότι ἂν κάποιος, κάθε φορὰ πού ἔρχεται στὴ ζωὴ, φιλοσοφεῖ σὲ τοῦτο τὸν κόσμον πάντοτε σωστά, [ε] καὶ ἂν ὁ κλῆρος πού τοῦ πέφτει γιὰ τὴν ἐκλογὴν δὲν εἶναι ἀνάμεσα στοὺς τελευταίους, τότε, μὲ βάση τὰ μηνύματα πού ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖνο τὸν κόσμον, φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός ὅχι μόνον θὰ ζήσει εὐτυχισμένος σὲ τούτῃ τὴ ζωὴ ἄλλα καὶ ἡ πορεία του ἀπὸ ἐδῶ στὸν Ἄλλο Κόσμον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πάλι πρὸς τὰ ἐδῶ δὲν θὰ εἶναι μέσα ἀπὸ γήινο καὶ κακοτράγαλο δρόμο ἄλλα ἀπὸ δρόμο ὁμάλου καὶ οὐράνιου.

Ἄξιζε λοιπόν, ἔλεγε, νὰ δεῖ κανεὶς αὐτὸ τὸ θέαμα, πῶς μὴ-μὴ [620a] οἱ ψυχὲς διάλεγαν τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους· ἦταν ἓνα θέαμα θλιβερὸ καὶ συναμα γελιστὸ καὶ ἐκπληκτικόν. Γιατί τίς περισσότερες φορὲς ἡ ἐπιλογὴ γινόταν μὲ βάση τίς συνήθειες τῆς προγενέστερης ζωῆς. Ἔλεγε, ἔτσι, ὅτι εἶδε τὴν ψυχὴ πού κάποτε ἦταν τοῦ Ὁρφάνου φύλο, ἀφοῦ ἐκείνη εἶχαν προκαλέσει τὸ θάνατό μίσος τῆς γὰρ τὸ γυναικεῖο φύλο, ἀφοῦ ἐκείνη εἶχαν προκαλέσει τὸ θάνατό του, δὲν ἤθελε νὰ γεννηθεῖ ἀπὸ μὴ γυναικα. Εἶδε τὴν ψυχὴ τοῦ Θαιμύρου νὰ διαλέγει τὴ ζωὴ ἐνὸς ἀηδονιοῦ· εἶδε ἕναν κύκνο νὰ διαλέγει, ἀλλὰζοντας, τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ ἴδιο νὰ κάνουν καὶ ἄλλα μουσικά πλάσματα. [b] Μία ψυχὴ πού τῆς ἔλαχε ὁ εἰκοστός κλῆρος διάλεξε τὴ ζωὴ λιονταριοῦ· ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ Αἰάντα, τοῦ γιοῦ τοῦ Τελαμώνια, καὶ δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ ἀνθρώπος, γιατί θυμόταν τὴν κρίση γὰρ τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέα. Στὴ σειρὰ ἔπειτα ἦλθε ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀγαμέμνονα· ἀπὸ μίσος καὶ αὐτὴ στοὺς ἀνθρώπους, γὰρ ὅσα εἶχε ὑποφέρει, ἀλλὰξε καὶ διάλεξε ζωὴ αἰετοῦ. Κάπου στὴ μέση ἦλθε ἡ σειρὰ τῆς Ἀταλάντης καὶ ἡ ψυχὴ τῆς, σὰν εἶδε τίς μεγάλες τιμὲς ἐνὸς ἀθλητῆ, δὲν μπόρεσε νὰ τίς προσπεράσει, καὶ τίς πήρε. Ἐπειτα [c] ἀπὸ αὐτὴν εἶδε τὴν ψυχὴ τοῦ Ἐπειοῦ, τοῦ γιοῦ τοῦ Πανοπέα, νὰ μπαίνει στὴ φύση μιάς ἀξίας καὶ ἐπιτήδειας γυναικας· μακριά, ἀνάμεσα σὲς τελευταῖες, εἶδε, ἔλεγε, τοῦ γελωτοποιοῦ Θεοσίτη τὴν ψυχὴ νὰ παίρνει τὸ σῆμα ἐνὸς πιθήκου. Ἡ τύχη τὸ 'φερε νὰ παρῇ τοῦ Ὀδυσσεύος ἡ ψυχὴ νὰ διαλέξει τελευταία ἀπ' ὅλες· θυμόταν τί βάσανα εἶχε περάσει, γι' αὐτὸ κάθε φιλοδοξία τῆς εἶχε ξεθυμάνει καὶ περιφερόταν ὅρα πολλὴ ψάχνοντας γὰρ μὴ ζωὴ ἀπλοῦ ἀνθρώπου μακριὰ ἀπὸ ἀξιώματα καὶ μπελάδες· μὲ δυσκολία μεγάλη βρῆκε σὲ κάποια γυναικα, παρατημένη [d] ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μὴ τέτοια ζωὴ, καὶ μόλις τὴν εἶδε, ἔσκυψε καὶ τὴν πήρε μὲ χαρὰ λέγοντας ὅτι τὸ ἴδιο θὰ ἔκανε καὶ ἂν θὰ τῆς τύχαινε νὰ διάλεγε πρώτη. Ὁμοίως τὰ ἄλλα ζῶα: Κάποια ἔμπαναν σὲ ἀνθρώπους, κάποια ἄλλα ἄλλαν ζαν μεταξὺ τοὺς ζωὴ, τὰ ἄδικα πήγαναν σὲ ἄγρια ζῶα, τὰ δίκαια σὲ ἡμερα, καὶ γίνονταν ὅλες οἱ δυνατότες ἀναμίξεις.

Ὅταν λοιπὸν ὅλες οἱ ψυχὲς εἶχαν διαλέξει τίς ζωὲς τους μὲ τὴ σειρὰ πού ὀριξε ὁ κλῆρος τους, πήγαν μπροστὰ στὴ Λάχηση. Κι ἐκεῖνη ἔδινε στὴν καθεμὴν τὸ δαίμονα πού ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ εἶχε ἐπιλέξει, γὰρ νὰ τὴν συνοδεύει ὡς φύλακας [e] στὴ ζωὴ καὶ νὰ ἐκκληρώνει τίς ἐπιλογές τῆς. Αὐτὸς ὁ δαίμονας ὁδηγοῦσε τὴν ψυχὴ πρῶτα στὴν Κλωθώ, γὰρ νὰ ἐπικυρώσει μὲ τὸ χέρι τῆς καὶ μὲ μὴ περιστροφὴ τοῦ ἀδραχτιοῦ τὴ μοῖρα πού εἶχε διαλέξει ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν σειρὰ πού τῆς ἔλαχε· καὶ ἀφοῦ αὐτὴ ἀγγίξε τὸ ἀδραχτι, τὴν ἔφερε ἀμέσως

μετὰ ἐκεῖ πού ἔγνεθε ἡ Ἄτροπος, κάνοντας ἔτσι ἀμετάστροφα ὅσα εἶχε κλώσει ἡ Κλωθώ. Κι ἀπὸ 'κεῖ, χωρὶς νὰ γυρίξει πιά κανεὶς νὰ κοιτάξει πίσω, πήγαναν καὶ περνοῦσαν κάτω ἀπὸ τὸ [621a] θρόνον τῆς Ἀνάγκης, καὶ μόλις περνοῦσαν καὶ οἱ ἄλλοι, ὅλοι μαζί, τραβοῦσαν κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Λιθῆς μέσα σὲ μὴ φοβερὴ λάβρα πού σοῦ 'φερνε πνίξιμο· γιατί δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ δέντρα καὶ ὅσα ἄλλα ἀναδίνει ἡ γῆ. Σὰν βράδιασε κατασιγήσαναν σὲς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Ἀμέλητα, πού τὸ νερό του κανένα δοχεῖο δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κρατήσῃ. Ὅλοι, ὑποχρεωτικά, πίνουν μὴ ὀριζμένη ποσότητα, μερικοὶ ὅμως δὲν ἔχουν τὴ φρονήση νὰ κρατηθοῦν καὶ νὰ μὴν πιοῦν περισσότερο· καὶ πίνοντας, [b] ἕνας-ἕνας ξεχνοῦσε τὰ πάντα. Ὅταν κοιμήθηκαν καὶ πιά πήγε μέσα νυχτα, μὴ βροντὴ ἀκούστηκε καὶ ἔγνε σεισμός, καὶ ξαφνικά ἀρχισαν ἀπὸ 'κεῖ νὰ πετάγονται πρὸς τὰ πάνω σὰν ἀστροβολίδες ἄλλος ἐδῶ ἄλλος ἄλλου, κατὰ 'κεῖ πού θὰ ἄρχιζαν τὴ νέα ζωὴ τους. Στὸν Ἥρα ὅμως ἀπαγορεύτηκε νὰ πιεῖ ἀπὸ αὐτὸ τὸ νερό. Ἀπὸ πού καὶ πῶς ξαναγίγισε στὸ σῶμα του δὲν τὸ ἔξερε, εἶπε, ἀλλὰ ξαφνικά, ἀνοίγοντας τὰ μάτια του, εἶδε πῶς ἦταν πρῶι καὶ πῶς ἦταν ξαπλωμένος ἀπάνω στὴν πυρὰ.

Κι ἔτσι, Γλαῦκων, ἡ ἱστορία αὐτὴ διασώθηκε καὶ δὲν χάθηκε, [c] καὶ θὰ μποροῦσε νὰ μῶς σώσει καὶ ἐμᾶς, ἂν τὴν πιστέψουμε, καὶ θὰ διαβοῦμε τότε καλὰ τὸ ποτάμι τῆς Λησιμονίης καὶ δὲν θὰ λερωθεῖ ἡ ψυχὴ μας. Ἄν ἀκολουθήσουμε λοιπὸν τὴ συμβουλὴ μου καὶ παραδεχθοῦμε ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη καὶ ὅτι ἔχει τὴ δύναμη νὰ σηκώνει ὅλα τὰ ἄσχημα ἄλλα καὶ ὅλα τὰ καλὰ πράγματα, δὲν θὰ ξεφύγουμε ποτὲ ἀπὸ τὸ δρόμο πού ὀδηγεῖ πρὸς τὰ πάνω καὶ θὰ ἀκολουθοῦμε μὲ κάθε τρόπο τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ φρονήση, ὥστε νὰ εἴμαστε καὶ μεταξὺ μας καὶ μὲ τοὺς θεοὺς φίλοι, ὅσο θὰ ὑπάρχομε πάνω στὴ γῆ, ἀλλὰ καὶ ἔπειτα, ὅταν [d] θὰ λάβουμε τὴν ἀνταμοιβή μας, σὰν ἀθλητὲς πού νίκησαν καὶ δέχονται ἀπὸ παντοῦ τὰ ἐπαθλά τους καὶ ἐδῶ καὶ στὴ χιλιόχρονη πορεία πού ἀνιστορήσαμε — νὰ εὐτυχούμε.